

სახელმძვანელო
სასამართლო
უნარ-ჩვევებუი

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2012

2010 წლის 1 ოქტომბერს ძალაში შევიდა საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც ქმნის შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისტემას.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი, ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელმწიფო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების საერთაშორისო ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით ეხმარება საქართველოს მოქალაქეებს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაში და სხვა პროგრამების პარალელურად, ახალ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსზე დაყრდნობით, ახორციელებს სპეციალურ პროგრამას სასამართლო უნარჩვევებში საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლებისთვის.

წინამდებარე სახელმძღვანელო მომზადდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელმწიფო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების საერთაშორისო ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. მოცემული სახელმძღვანელო განკუთვნილია იურიდიული ფაკულტეტების პროფესორ-მასწავლებლებისა და სტუდენტებისათვის.

სახელმძღვანელოს მომზადება, რედაქტირება და ქართულ ენაზე თარგმნა შესაძლებელი გახდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის თანამშრომლეთა დიდი ძალისხმევითა და თავდაუზოგავი მუშაობით. სახელმძღვანელოს შექმნისათვის გაწეული დახმარებისათვის დიდ მადლობას ვუხდით ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა საქართველოს ოფისის შემდეგ თანამშრომლებს:

- მამუკა მამაცაშვილს (სისხლის სამართლის პროგრამის ხელმძღვანელი);
- მედეა მათიაშვილს (უფროსი იურისტი);
- ანა ლორიას (იურისტი);
- გიორგი ამაშუკელს (იურისტი);
- დავით ებრალიძეს (იურისტი);
- თეა ჭელიძეს (ფინანსური მენეჯერი);
- მაკა ცინაძეს (პროგრამის თანამშემწე);
- ლალი ღვალაძეს (პროგრამის თანამშემწე);
- დავით საცერაძეს (ინფორმაციული ტექნოლოგიების სპეციალისტი);
- მირიან ჩინლაძეს (მძღოლი);
- თინათინ ჯამასპიშვილს (მთარგმნელი);
- დენიელ ლინდჰარტს (სპეციალისტი).

© ავტორთა ჯგუფი
© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2012

ISBN 978-9941-10-484-8

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი სახელმძღვანელოს შექმნისას გაწეული დახმარებისათვის დიდ მადლობას უხდის შემდეგ პირებსა და ორგანიზაციებს: ამერიკის შეერთებული შტატების ელჩს ჯონ ბასს. ასევე: რობ ბუნს, ქორინ სმიტს, ირინა პარშიკოვას, კრისტი კონტაკტს, პროფესორ თომას რ. ოკონორს, მაიკ ტერნერს, სესილ ს. კუჰნეს III, მარკ კამერონს, ლორა მალენასს, ჯარედ კიმბოლს, დევიდ დევილერსს, დანა სოიერს-ფორდამს, ნატა წონორიაშვილს, გვანცა საურს, სკოტ ტორფს, კიმ ტერნერს, ჯუდიტ კემბელს, რეიჩელ ჰოლცმანს, სტეინ ლორდსს, თია შვარცმანს, ჯონ რაპინგს, სტივენ ლუბეტს, სკოტ ბარნსს, აშშ ეროვნულ საოლქო პროკურორთა ასოციაციას, კოლუმბიის ოლქის იურიდიული დახმარების ოფისს, დენის შერფს, ნიუ იორკის იურიდიული დახმარების საზოგადოებას, შტეფან რენნს, ჯეფრი თი. ფრედერიკს, ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელმწიფო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების საერთაშორისო ბიუროს (INL).

რონალდ უოლფსონი

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს სამხარეო დირექტორი

წინამდებარე სახელმძღვანელო შეიქმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელმწიფო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების საერთაშორისო ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. სახელმძღვანელო არ გამოხატავს „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის ან ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელმწიფო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების საერთაშორისო ბიუროს (INL) მოსაზრებებს.

In October 1, 2010 Georgia's new Criminal Procedure Code (CPC) took effect. The Code creates a new adversarial system.

The American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) in Georgia with assistance and funding provided by the United States Department of State Bureau for Law Enforcement and Narcotics Affairs (INL) is working to help the citizens of Georgia have access to Justice under the new law and among its other programs has created a program for numerous universities in Georgia in trial skills based on the new Criminal Procedure Code.

This Text Book was created by ABA ROLI Georgia with funding from The Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) for the use of Law Professors and Students. To the extent reasonably possible at the time of its printing, Georgian law and practice has been taken into consideration. The materials in this Text Book have been edited and modified by the ABA ROLI Georgia for translation into the Georgian Language.

This Text Book was assembled, edited or created by the dedicated staff members of ABA ROLI Georgia who worked diligently and long hours to create it.

Mamuka Mamatsashvili, Supervising Senior Staff Attorney
Medea Matiashvili, Senior Staff Attorney
Ana Loria, Staff Attorney
George Amashukeli, Staff Attorney,
David Ebralidze, Staff Attorney
Tea Chelidze, Office/Financial Manager
Maka Tsinadze, Program Assistant
Lali Ghvaladze, Program Assistant
David Satsradze, Information Technology Specialist
Mirian Chikhladze, Driver
Tinatin Jamaspishvili, Translator
Daniel Linhardt, Legal Specialist

ABA ROLI Georgia also thanks the following persons and organizations for helping to make this Text Book possible: The U.S. Ambassador to Georgia John R. Bass, Rob Boone, Corinne Smith, Irina Parshikova, Kristi Kontak, Dr. Thomas R. O'Connor, Mike Turner, Cecil C. Kuhne III, Mark Cameron, Laura Malenas, Jared Kimball, David DeVillers, Dana Sawyers-Fordham, Nata Tsno-riashvili, Gvantsa Sauri, Scott Thorpe, Kim Turner, Judith Campbell, Rachel Holtzman, Stein Lourdes, Tia Schwartzman Jon Rapping Steven Lubet, Scott Burns, The National District Attorneys Association, The California District Attorneys Association, The Public Defender's Office of the District of Columbia, Dennis Murphy, the Legal Aid Society of New York, Stephen Rench, Jeffrey T. Frederick, American Law Institute and The Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL).

Ronald A. Wolfson
Country Director, American Bar Association Rule of Law Initiative,
Georgia

This publication is provided by the American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) Georgia through support and funds provided by the Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL). There are no opinions of American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) or the Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) contained herein.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის დენიელ ლინჰარდტს. სასამართლო უნარ-ჩვევები მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისის წარმომადგენელს ბ-ნ ჯონ რეპინგს, წინამდებარე ქვეთავში გამოყენებული მასალის მოწოდებისათვის (სტატია: „ფაქტების ბრენსთორმინგი, საქმის თეორიის შემუშავება და ამის ჩამოყალიბება სასამართლო პროცესზე ეფექტური პრეზენტაციისთვის“).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი ასევე მადლობას უხდის NITA-ს და ბ-ნ. სტივენ ლუბეტს მისივე ავტორობით მომზადებული წიგნიდან „თანამედროვე სასამართლო ადვოკატირება“ გარკვეული ნაწილების გამოყენების ნებართვისათვის. წიგნი გამოცემულია სამართლის სკოლის მიერ, სასამართლო ადვოკატირების ეროვნული ინსტიტუტის მიერ 2000 წელს აშშ-ში და მითითებულია შესაბამისი შენიშვნები.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის სტევენ რენჩს – მოსამართლეთა სახელმძღვანელოს ავტორს, რომლის ნებართვითაც ვიყენებთ წინამდებარე მასალას. რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევა – „შერჩევის სხდომა და ნაფიცი მსაჯულების შერჩევა“ შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. ტექსტი ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას, (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის ჯეფრი თ. ფრედერიკს. ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის სხდომის კითხვები ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის ჯონ რეპინგს. კლიენტის გამოკითხვა – სტატია: კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება, ავტორი ჯონ რეპინგი. იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისი; იურიდიული დახმარების სამსახურის სასწავლო პროგრამების (ცენტრის) ყოფილი დირექტორი (კოლუმბიის ოლქი), ნიუ ორლეანსი, ჯორჯიის შტატი. გამოყენებულია ჯონ რეპინგის ნებართვით, „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ განხორციელებული შესწორებებითა და თარგმნით.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. კლიენტის გამოკითხვისათვის გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალის გამოყენების უფლების მინიჭებისათვის მადლობას ვუხდით ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. ტექსტის შესწორება და ქართულ ენაზე თარგმნა უზრუნველყო „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისმა.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის სესილ კუჰნე III-ს. მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტი მოწმეების თაობაზე“, ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: copyright@abanet.org. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადამუშავების შედეგად, ქართულ კანონმდებლობასა და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმნისთვის ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საკითხთა ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის პეტერ მ. თიერსმანს. ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციების მომზადება – რე-

დაქტირება და თარგმნა განახორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. წარმოდგენილი ტექსტი პირველად დაიბეჭდა სამართლებრივი წერის ჟურნალში „სქრაიბს“ და ქართულად თარგმნის შემდეგ გამოიცა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. ტექსტის ავტორია პეტერ მ. თიერსმანი და მისი თავდაპირველი სახელწოდებაა „ნაფიც მსაჯულებთან ურთიერთობა: როგორ შევადგინოთ ნაფიც მსაჯულებისათვის მარტივად გასაგები მითითებები“, შტატის სასამართლოების ეროვნული ცენტრი, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005_2006)].

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის მაიკლ დ. უიმსს, ჯეკ ბ. რაბინს და ჩარლზ ამბროსს. „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელის საქმე“, მაიკლ დ. უიმსი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

Trail Advocacy Skills Daniel Linhardt was created by Daniel Linhardt for use by ABA ROLI and was edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by lawyers in Georgia.

ABA ROLI Georgia thanks Mr. Jon Rapping, Southern Public Defender Training Center for permission to use parts of his article on case analysis `Brainstorming the Facts, Developing a Case Theory, and Creating a Story for an Effective Presentation at Trial`)

ABA ROLI Georgia also thanks NITA and Mr. Steven Lubet for the sections used from Modern Trial Advocacy by Steven Lubet, Law school edition, National Institute for Trial Advocacy, 2000, USA, which are attributed and footnoted

ABA ROLI Georgia Thanks Mr. Stephen C. Rench for permission to use his section on Voir Dire/ Jury Selection from The Rench Book by Stephen C. Rench which was edited and translated to be used by lawyers and law students in Georgia.

Jury Selection _ `Mastering Voir Dire and Jury Selection edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by lawyers in Georgia from `Mastering Voir Dire~ by Jeffrey T. Frederick originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Voir Dire Questions _edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by lawyers in Georgia. From `Mastering Voir Dire~ by Jeffrey T. Frederick originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Client Interview _ Article: BUILDING THE RELATIONSHIP WITH YOU CLIENT by Jon Rapping, Southern Public Defender Training Center; Former Director of Training for the Public Defender Service (D.C.), New Orleans (post-Katrina), State of Georgia. Used by permission from and thanks to Jon Rapping and edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia.

Client Interview Checklist Used with thanks to the American Law Institute and edited and translated into the Georgian Language for use by lawyers in Georgia by the ABA ROLI Georgia

„A Litigator’s Guide to Expert Witnesses“ by Cecil C. Kuhne III originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2006 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2010 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Writing Jury Instructions _ Edited and translated by The ABA ROLI Georgia for use by Georgian lawyers This manuscript was originally published in The Scribes Journal of Legal Writing and is reprinted with changes made by ABA ROLI Georgia to make it more understandable to lawyers in Georgia and has been translated into the Georgian language. The original author is Peter M. Tiersma, and the original title is Communicating with Juries: How to Draft More Understandable Jury Instructions, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005_2006)].

From „How to Try a Murder Case“ by Michael D. Wims, Jack B. Rubin, and Charles Ambrose originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

სარჩევი

შესავალი.....	13
საქმის მომზადება სასამართლო პროცესის დაწყებამდე	15
საქმის ანალიზი.....	21
ფაქტებისა და კანონმდებლობის ანალიზი	25
სასამართლო პროცესისთვის სარწმუნო ამბის მომზადება.	
საქმის თეორიის განვითარება. მტკიცებულებების შეფასება	33
წინასასამართლო შუამდგომლობების სტრატეგიული გამოყენება..	46
დასკვნა	49
ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საქართველოში საქართველოს	
სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით	50
ნაფიც მსაჯულთა ეფექტური შერჩევა	58
ნაფიც მსაჯულთა არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლა.....	94
ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს გასათვალისწინებელი	
ზოგიერთი საკითხი.....	125
ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხლომა (მკვლევლობის საქმეებზე)	133
სამოძიებლო კითხვები სისხლის სამართლის საქმეზე ნაფიც	
მსაჯულთა შერჩევისას.....	136
შესავალი სიტყვა.....	165
შესავალი სიტყვა (მკვლევლობის საქმეებზე).....	177
მოწმის მომზადების საკონტროლო ჩამონათვალი.....	188

ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობები. კლიენტის	
გამოკითხვის სპეციფიკა.....	191
კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება.....	192
კლიენტის გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების	
საკონტროლო ჩამონათვალი.....	202
ნივთიერი მტკიცებულებები.....	215
პირდაპირი დაკითხვა.....	236
მნიშვნელოვანი საკითხები ექსპერტის მოწმედ მოწვევის თაობაზე.....	249
ჯვარედინი დაკითხვა.....	268
იმპიჩმენტი.....	286
ექსპერტი მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა.....	293
სასამართლო განხილვა (მკვლევლობის საქმეებზე).....	311
დასკვნითი სიტყვა.....	320
დასკვნითი სიტყვა (მკვლევლობის საქმეებზე).....	331
პროტესტი.....	337
ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები.....	354
ზოგადი პრინციპები ნათელი კომუნიკაციისათვის.....	356
ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის შედგენის	
კონკრეტული პრინციპები.....	374
დასკვნითი შენიშვნები.....	383

შემაჯავლი¹

2009 წლის 9 ოქტომბერს, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიღებით, საქართველოში შემოვიდა შეჯიბრებითობის სისტემა სისხლის სამართლის საქმეებზე. იურისტებისათვის ეს უდიდეს ცვლილებასა და გამოწვევას წარმოადგენს. სასამართლო პროცესებზე მოსამართლეები აღარ გამოაქვეყნებენ მტკიცებულებებს და დაპკითხავენ მოწმეებს. ახლა უკვე პროკურორის/ადვოკატის საქმეა წარმოადგინოს თავისი საქმე და დაპკითხოს მოწმეები. თუ პროკურორი/ადვოკატი თავის საქმეს თავს ვერ გაართმევს, მტკიცებულებები და ჩვენება ვერასდროს მივა მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულებამდე, რომლებმაც საქმე უნდა გადაწყვიტონ. ახლა ტვირთი მთლიანად მხარეებზეა, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ, რომ მათი შუამდგომლობების მხარდამჭერი მტკიცებულებები მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულებამდე მივიდეს. მათ ასევე უნდა შეძლონ, რომ არასასურველი მტკიცებულებები არ იყოს განხილული. ამ მიზეზთა გამო უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ პროკურორებმა/ადვოკატებმა გაიგონ და მალაღ ღონეზე დაეუფლონ შეჯიბრებითობის სისტემას.

შეჯიბრებითობის სისტემის ფარგლებში თითოეული მხარე წარმოადგენს მტკიცებულებებს, რომლებიც, მათი აზრით, მათ პოზიციებს გაამყარებს. არსებობს გარკვეული თანმიმდევრობა, რომელიც ამ პროცესში დაცული უნდა იყოს. გარდა ამისა, არსებობს წესები, რომლებიც არეგულირებს, თუ რა შეუძლია და რა არ შეუძლია გააკეთოს პროკურორმა/ადვოკატმა. ეს წესები იმისთვის შეიქმნა, რომ პროკურორებს/ადვოკატებს ჰქონოდათ სახელმძღვანელო პრინციპები თავისი საქმეების წარმოდგენისას. ამ წესებისა და მისი გამოყენების პრინციპის გაგება წარმოადგენს პირველ ნაბიჯს შეჯიბრებითობის სისტემაში ეფექტურ პროკურორად/ადვოკატად ჩამოყალიბებისათვის.

სასამართლო უნარ-ჩვევები პროცესის სუთ არსებით ფაზას მოიცავს: ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა (*Voir Dire*), შესავალი სიტყვა, პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა და დასკვნითი სიტყვა.

¹ მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

საქმის წარმატებულად წარმოდგენისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს მხარის მიერ თითოეული ფაზის სწორი განხორციელების მეთოდის ცოდნას. მას შემდეგ, რაც პროკურორი/ადვოკატი გაიგებს და დაეუფლება სასამართლო პროცესის სხვადასხვა ფაზას, იგი შეძლებს ისეთი პრეზენტაციის გაკეთებას, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს / მოსამართლეს დაარწმუნებს მისი საქმის სისწორეში და განაწყოებს მისი ან მისი კლიენტის სასარგებლოდ.

სასამართლო უნარ-ჩვევების სწავლის პროცესი ნებისმიერი სხვა უნარ-ჩვევის შეძენას ჰგავს, როგორცაა, მაგალითად ფეხბურთის თამაშის სწავლა. პიროვნებამ თავდაპირველად ფეხბურთის წესები უნდა ისწავლოს და მხოლოდ ამ წესების შესწავლისა და ხანგრძლივი ვარჯიშის შემდეგ შეიძლება იგი წარმატებული მოთამაშე გახდეს. ეს არ არის პროცესი, სადაც ადამიანი წესებს სწავლობს და შემდეგ უბრალოდ ამ წესებით ფიქრის გარეშე მოქმედებს. სასამართლო უნარ-ჩვევები შემოქმედებითი პროცესია. ამ წესების ფარგლებში წარმატებულმა პროკურორმა/ადვოკატმა ისე უნდა წარმოაჩინოს თავისი პრეზენტაცია, რომ ის საქმეში არსებულ ფაქტებსა და შესაბამის კანონებს მოერგოს. პროკურორს/ადვოკატს ჭეშმარიტი პროფესიონალის სტატუსი ენიჭება მხოლოდ წლების პრაქტიკისა და უამრავი სასამართლო პროცესის ჩატარების შემდეგ, სადაც ხდება ნასწავლი უნარ-ჩვევების დახვეწა და განვითარება.

ქვემოთ მოცემული მასალა მოიცავს ძირითად ინფორმაციას სასამართლო პროცესის ხუთი ფაზის და მათი განხორციელების ტექნიკის შესახებ. როგორც ნებისმიერი უნარ-ჩვევის შესწავლის შემთხვევაში, წინამდებარე სახელმძღვანელოს მკითხველებს მოუწოდებთ მოიძიონ სხვა წყაროები და დამატებითი მასალა, რომელიც მათ წარმატებულ პროკურორებად/ადვოკატებად ჩამოყალიბებაში დაეხმარება. ასევე აღსანიშნავია, რომ მოცემული მასალა საქართველოში 2011 წელს არსებულ მდგომარეობას უკავშირდება, სადაც საქმეთა უმრავლესობას კვლავაც მოსამართლე იხილავს საქმეთა ერთი კატეგორიის გარდა – დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი მკვლელობის საქმე შესაძლოა ნაფიცმა მსაჯულებმა განიხილონ თბილისში. არცთუ შორეულ მომავალში ნაფიცი მსაჯულები სისხლის სამართლის საქმეების დამატებით კატეგორიებად განიხილავენ. მართალია, ამ სახელმძღვანელოში მოცემული მრავალი უნარ-ჩვევა როგორც მოსამართლის, ისე ნაფიც მსაჯულთა

მონაწილეობით ჩატარებულ სასამართლო პროცესებზე გამოიყენება, მაგრამ არსებობს არსებითი განსხვავება, თუ როგორ უნდა იყოს საქმე ნაფიცი მსაჯულებისა და მოსამართლის წინაშე წარდგენილი.

სასამართლო პროცესის მოგების ან წაგების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი ერთი სიტყვით შეიძლება გამოიხატოს: მომზადება, მომზადება, მომზადება. მას ალტერნატივა არ აქვს. საქმის მოგება პროცესის მიმდინარეობისას ძალზედ იშვიათია, ის – პროცესამდე მოგებული ან წაგებული. ეს არის საკითხი, რომლის მნიშვნელობის დაკნინება შეუძლებელია და რომელსაც თითოეულ ქვეთავში კვლავაც და კვლავაც მივუბრუნდებით. სასამართლო პროცესამდე, მომზადების ეტაპზე თქვენ აყალიბებთ შესავალ სიტყვას, ატარებთ გამოძიებას, არჩევთ მოწმეებს და ამზადებთ ამ მოწმეებს სასამართლო პროცესისთვის. ასევე, თქვენ განსაზღვრავთ და ამზადებთ იმ ნივთიერ მტკიცებულებებს, ცხრილებსა და სხვა დამხმარე საშუალებებს, რომლებსაც პროცესის მიმდინარეობისას გამოიყენებთ. გარდა ამისა, თქვენ ემზადებით მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვისთვის. ყველა წარმატებული ადვოკატი გირჩევთ – მომზადება სასამართლო პროცესზე წარმატების საწინდარია.

საქმის მომზადება სასამართლო პროცესის დაწყებამდე

როგორც ამ სახელმძღვანელოს წინა თავში იყო აღნიშნული, ყველაზე ხშირად საქმე იქამდე არის მოგებული ან წაგებული, სანამ პროკურორი/ადვოკატი სასამართლო დარბაზში ფენს შეადგამს. საქმეთა მოგება სასამართლო პროცესის დაწყებამდე მომზადებისას ხდება. არსებობს გარკვეული ქმედებები, რომლებიც თითოეულმა პროკურორმა/ადვოკატმა თავისი შესავალი სიტყვის დაგეგმვამდე უნდა განახორციელოს.

სასამართლო პროცესამდე მზარეთა მიერ მტკიცებულებათა გაცვლა

პროკურორისათვის/ადვოკატისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს სასამართლო პროცესამდე მტკიცებულებების გაცვლის შედეგად მტკიცებულებების მოპოვებას. მტკიცებულებების გაცვლის

მთლიანი პროცესი სასამართლოს ყველა სტადიაზე პირდაპირ გავლენას იქონიებს. მაგალითად, პროკურორმა/ადვოკატმა შეიძლება გაიგოს, რომ მას სჭირდება მეტი ადამიანის დაკითხვა იმაში დასარწმუნებლად, შესაძლებელია თუ არა მოწინააღმდეგე მხარის მოწმესთან დაპირისპირება. მართლაც, ადვოკატმა შეიძლება გაიგოს, რომ საქმის მისეული თეორია აღარ არის ლოგიკური იმ ჩვენების ან დოკუმენტური მტკიცებულებების ფონზე, რომლებიც გაცვლის სტადიაზე იყო მოპოვებული. ამდენად, მხარე ვერ ჩამოაყალიბებს შესავალ სიტყვას იმის ცოდნის გარეშე, თუ რომელ მიმართულებას აირჩევს მოწინააღმდეგე მხარე და რომელი საპასუხო არგუმენტების გამოყენება განდგება საჭირო.

პირდაპირ დაკითხვასთან მიმართებაში, მხარემ შესაძლოა ისურვოს არა მხოლოდ ახალი მოწმეების დაკითხვა, არამედ გარკვეული სამეცნიერო ცდების ჩატარებაც. მან შესაძლოა ისურვოს, რომ მისი მოწმეების პირდაპირმა დაკითხვებმა მოიცვას გარკვეული ფაქტები, რომლებიც სხვაგვარად მისთვის არ იქნებოდა რელევანტური. ჯვარედინი დაკითხვისას პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა იცოდეს არა მხოლოდ ის, თუ რას იტყვის მოწმე განსხვავებული ჩვენების მიცემისას, არამედ ისიც, თუ რას იტყვიან მოწინააღმდეგე მხარის სხვა პოტენციური მოწმეები. შესაძლებელია დადგინდეს ინტერესთა კონფლიქტი მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებს შორის, რომელიც ყველა მათგანის ჩვენებას დაასუსტებს. მხარემ ასევე შეიძლება მოიპოვოს დოკუმენტური მტკიცებულებები, რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების „იმპინჩმენტისათვის“ იქნება გამოყენებული.

დაბოლოს, დასკვნითი სიტყვა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა მოხდება სასამართლო პროცესის დროს. პროცესისთვის მზადებისას მხარემ უნდა წარმოიდგინოს, თუ როგორი იქნება მისი დასკვნითი სიტყვა და საქმისადმი მიდგომაც შესაბამისად დაგეგმოს. მტკიცებულებათა გაცვლის გარეშე შეუძლებელია, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა თავისი დასკვნითი სიტყვა ადეკვატურად დაგეგმოს.

დანაშაულის ადგილის მონახულება

არსებობს დანაშაულთა კატეგორიები, რომელთა შემთხვევაშიც მხარემ დანაშაულის ჩადენის ადგილი პირადად უნდა მოინახულოს. ეს არის დანაშაულები, სადაც მოწმის მიერ აღქმული მოვლენის შემოწმება გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა. მათ შორისაა ისეთი და-

ნაშაულები, როგორცაა მკვლელობა, ყაჩაღობა, ფიზიკური შეურაცხყოფა, ცეცხლის წაკიდება და სხვა. ამ დანაშაულებს შორის, სავარაუდოდ, ვერ იქნება გაფლანგვა, თაღლითობა და საგადასახადო საქმეები, სადაც ადგილი ვერ ექნება მოწმის მიერ ბრალდებულის ამოცნობასა და დანაშაულის ჩადენის კონკრეტული ადგილის აღწერას. დანაშაულის ჩადენის ადგილის მონახულებას ალტერნატივა არ აქვს. როგორ კარგადაც არ უნდა აღწეროს ვინმემ ეს ადგილი ან როგორი კარგი ფოტოებიც არ უნდა არსებობდეს საქმეში, არსებობს გარკვეული ნივთები ან კავშირი ასეთ ნივთებს შორის, რომლებსაც მხარე მხოლოდ დანაშაულის ადგილის დათვალიერებისას ნახავს, რომლებიც ფასდაუდებელია და რომელთა აღმოჩენაც ადგილის პირადად გამოძიების შედეგად ხდება. ეს მხარეს დაეხმარება ჩამოაყალიბოს დამატებითი კითხვები თავისი (პირდაპირ დაკითხვაზე) და მოწინააღმდეგე მხარის (ჯვარედინ დაკითხვაზე) მოწმეებისთვის. დანაშაულის ჩადენის ადგილი დანაშაულის ჩადენიდან უმოკლეს დროში უნდა იყოს დათვალიერებული, რადგან ვითარება შეიძლება შეიცვალოს. მაგალითისათვის, ხეები გაკრიჭონ ან მოჭრან, შეცვალონ შენობების ფასადი, განათება და სხვა. მხარემ უნდა ნახოს დანაშაულის ჩადენის ისეთი ადგილი, რომელიც თავდაპირველ მდგომარეობასთან მაქსიმალურად იქნება მიახლოებული.

როდის უნდა იყოს დანაშაულის ადგილი მონახულებული

მოინახულეთ ადგილი დღის იმავე დროს, როდესაც დანაშაული მოხდა. თუ ადგილის მონახულება თვეების შემდეგ ხდება, ამორჩიეთ დრო, რომელიც დანაშაულის ჩადენისას განათების პირობებთან იქნება მიახლოებული. მაგალითად, თუ დანაშაული მზის ჩასვლამდე ნახევარი საათით ადრე მოხდა, მოინახულეთ ადგილი მზის ჩასვლამდე ნახევარი საათით ადრე, მიუხედავად იმისა, რომ საათი დანაშაულის ჩადენისგან განსხვავებულ დროს გიჩვენებთ. ამ დროს გაითვალისწინეთ, რომ თვეების შემდეგ მზის მდებარეობაც განსხვავებული იქნება მზის ჩასვლამდე ნახევარი საათით ადრე. ამ განსხვავების გასაგებად ასტრონომიული მონაცემები შეამოწმეთ.

თუ საქმე იმას შეეხება, თუ რა გაიგონა მოწმემ, გადამწყვეტია დანაშაულის ჩადენის ადგილის მონახულების დრო და არა – განათების პირობები. მხარემ უნდა იცოდეს, თუ როგორი იყო იმ დროს და იმ ადგილას ხმაურის დონე. მაგალითად, თუ შემთხვევა

მოხდა დეკემბერში, 16:00 საათზე, განათების ფაქტორს აქ დიდი მნიშვნელობა არა აქვს, ამ დროს გადამწყვეტია ხმაური მოძრავი მანქანების რაოდენობისა და სიხშირის გათვალისწინებით. ასევე, თუ შემთხვევა 23:00 საათზე მოხდა და დანაშაულის ადგილი სკოლასთან ახლოსაა, ამ დროისათვის გარეთ მოთამაშე ბავშვების ხმაურის დონე ძალზე განსხვავებული იქნება 14:00 საათისაგან, რადგან ამ დროისათვის გაკვეთილები უკვე დასრულებულია. ანალოგიურად, ადამიანების, მანქანების, სატვირთო მანქანებისა და ავტობუსების რაოდენობაც, რომელმაც შესაძლოა მოწმის მხედველობის არეს შეუშალოს ხელი, დღის კონკრეტულ მონაკვეთთან ერთად იცვლება.

შეეცადეთ დანაშაულის ჩადენის ადგილი იმავე ამინდში მონახულოთ. ამას შესაძლოა განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდეს, თუ დანაშაულის ჩადენის დროს წვიმდა ან თოვდა, რასაც მოწმის მხედველობაზე ან სმენაზე შესაძლოა გავლენა მოეხდინა.

რა უნდა იქონიოთ თან

თან იქონიეთ ფოტოაპარატი. გადაიღეთ სურათები იმ ადგილიდან, სადაც მოწმეები იყვნენ და საიდანაც, მათი განცხადებით, დანაშაულის ჩადენა დაინახეს. ფოტოაპარატი თვალის დონეზე განათავსეთ და სიმაღლე შეძლებისდაგვარად სხვადასხვა მოწმის თვალის დონის მიხედვით ცვალებოთ. თქვენთან ერთად ვინმე წაიყვანეთ, რადგან, მაგალითისათვის, დაცვის მხარის მიერ საქმის გამოძიებისას ადვოკატი მოწმედ ვერ გადაიქცევა. თუ მოწმის „იმპრინტის“ მიზნით საჭირო გახდება ფოტოს გამოყენება ან დანაშაულის ჩადენის ადგილის უკეთ წარმოჩენა, ადვოკატი დაცვის მხრიდან მოწმედ ვერ გამოვა. ამისათვის ადვოკატმა უნდა შეარჩიოს ისეთი პიროვნება, რომელიც ჩვენების მიცემისას არ დაიბნევა და რომელიც კარგ და სანდომიან მოწმედ წარდგება. გარდა ამას, თან იქონიეთ საზომი ხელსაწყოები, როგორცაა მეტრიანი, წამზომი და ნებისმიერი რამ, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში სივრცის, დროის ან დისტანციის ასაზომად იქნება აუცილებელი.

რა უნდა გააკეთოთ

ფოტო(ები) იმ ადგილიდან უნდა იყოს გადაღებული, საიდანაც მოწმე/ები იდგა/იდგნენ. თუ საქმეში ბევრი მოწმეა, მაშინ ეს პროცედურა უნდა განმეორდეს თითოეული მოწმის მხედველობის

წერტილიდან. იმ შემთხვევაში, თუ მოწმემ ბრალდებული დანაშაულის ჩადენის ადგილის მიტოვებისას დაინახა, მაშინ ფოტოებზე უნდა აისახოს მთლიანი ადგილი, რომელშიც თითქოსდა ბრალდებული მოძრაობდა. თუ საქმეში ბევრი მოწმეა, მაშინ ეს პროცედურა თითოეული მოწმის მხედველობის არეალის გათვალისწინებით უნდა განმეორდეს. ამის შედეგად შესაძლოა გამოვლინდეს გარკვეული საგნები, რომლებიც მოწმეს ბრალდებულის დანახვაში ხელს უშლიდა და რომლებიც შესაბამისად იმ დროის მონაკვეთს ამცირებდა, როდესაც მოწმე ბრალდებულს ხედავდა.

დანაშაულის ჩადენის ადგილი დიაგრამაზე უნდა აისახოს. ამისათვის საჭიროა, რომ მხარეს თან ჰქონდეს საზომი ხელსაწყოები, რათა ნებისმიერი გაზომვა ზუსტად განხორციელდეს. მაგალითად, დაცვის მხარის მიერ გამოძიების წარმოებისას ადვოკატის დამხმარე პიროვნება, რომელიც პოტენციური მოწმეა, აზომვას უნდა ახორციელებდეს, თუმცა ადვოკატმა ზედამხედველობა უნდა გაუწიოს პროცესს და უზრუნველყოს აზომვების სიზუსტე. აზომვები უნდა განხორციელდეს იმ ადგილებიდან, სადაც მოწმეთა განცხადებით მათ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი დაინახეს. ადგილზე დიაგრამის მონახაზი უნდა გაკეთდეს. მოგვიანებით დასრულებული სახით და შესაბამისი მასშტაბის დიაგრამა უნდა დამზადდეს. ის შეიძლება გამოყენებული იყოს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის დროს ან ადვოკატის მოწმის ჩვენების მხარდასაჭერად, თუ ამ პიროვნების ჩვენება აუცილებელია მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების ჩვენებების დასაპირისპირებლად. დარწმუნდით, რომ პროცესზე გამოყენებული დიაგრამა და ყველა ფოტო დაშვებული იყოს მტკიცებულებად, რათა გადაწყვეტილებაზე მსჯელობისას ისინი სათანადოდ გაითვალისწინონ.

თუ მოქმედება განგრძობადი ხასიათის იყო, მაშინ უნდა მოხდეს მოქმედების ინსცენირება, რათა გაირკვეს, თუ რამდენი დრო გავიდა. მაგალითად, თუ მოწმემ განაცხადა, რომ დაინახა, თუ როგორ მირობდა ბრალდებული კორპუსისკენ და შემდეგ კუთხის მიღმა გაუჩინარდა, უნდა მოხდეს ამ გარბენის ინსცენირება და წამზომზე ათვლა. წამზომი უნდა ეჭიროს პიროვნებას, რომელიც სასამართლო პროცესზე მისცემს შესაბამის ჩვენებას დროის იმ მონაკვეთთან დაკავშირებით, როდესაც ბრალდებული თითქოსდა დანაშაულის ჩადენის ადგილას გამოჩნდა და შემდეგ გაუჩინარდა.

ეს ასევე ეხება ისეთ შემთხვევებს, როდესაც მამაკაცი გამოჩნდა, დაზარალებულს ესროლა და შემდეგ ადგილი მიატოვა ან ნებისმიერ დანაშაულს, რომელთან მიმართებაშიც ასეთი აზომვები რელევანტურია. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა იცოდეს, რამდენი დრო ჰქონდა მოწმეს, რათა დანაშაულის ჩადენის ადგილისთვის თვალი ედევნებინა. დროის მთლიან მონაკვეთს პროკურორმა/ადვოკატმა ის დრო უნდა გამოაკლოს, როდესაც მოწმის მხედველობის არე დაფარული იყო. საკმაოდ ხშირად მოწმეები ფიქრობენ, რომ მათ გაცილებით მეტი დრო ჰქონდათ თვალის დევნისთვის, ვიდრე ეს სინამდვილეში იყო, და ამიტომ მხარემ უნდა წარმოაჩინოს, რომ დროის მონაკვეთი მართლაც მცირე იყო, რაც ეჭვქვეშ დააყენებს მოწმის მიერ ბრალდებულის ამოცნობის დამაჯერებლობას.

საქმის ანალიზი²

შესავალი

სასამართლო პროცესები იმიტომ ტარდება, რომ მხარეებს მიეცეთ საშუალება დაარწმუნონ მოსამართლე ან ნაფიცი მსაჯულები მათ მიერ წარმოდგენილი ფაქტობრივი გარემოებების ჭეშმარიტებაში. ამ პროცესს სხვაგვარად ამბის გადმოცემა შეიძლება ეწოდოს. პროცესის თითოეულ მხარეს საშუალება აქვს გადმოსცეს ამბავი ისეთი საშუალებების მეშვეობით, როგორცაა ნაფიცი მსაჯულებისთვის მიმართვა, პირდაპირი და ჯვარედინი დაკითხვა და მტკიცებულებების წარმოდგენა. ამბის გადმოცემის პროცედურა რეგულირდება სისხლის სამართლის მატერიალური და საპროცესო-კანონმდებლობით. ჩვენ ძალიან ხშირად მხარის პროფესიონალიზმს სასამართლო დარბაზში გამოვლენილ უნარ-ჩვევებთან ვაიგივებთ. მაგალითისათვის, სასამართლო პროცესზე ჩვენ თვალყურს ვადევნებთ ადვოკატს, რომელიც გამანადგურებელ ჯვარედინ დაკითხვას აწარმოებს და გვჯერა, რომ ჩვენც შეგვიძლია ვიყოთ ძლიერი ადვოკატები, თუ მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის ტექნიკას ვისწავლით. ჩვენ ვუყურებთ პროკურორს, რომელიც მომწესხველ დასკვნით სიტყვას წარმოთქვამს და ვფიქრობთ, რომ ანალოგიური ორატორული უნარ-ჩვევების განვითარებით ჩვენც არანაკლებ წარმატებული პროკურორი ვიქნებოდით. მაგრამ ის, რასაც ჩვენ დარბაზში ვერ ვხედავთ, არის **მომზადება**, რომელიც ასეთ ეფექტურ წარმოდგენას შესაძლებელს ხდის. ხშირ შემთხვევაში პროკურო-

² „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისის წარმომადგენელს ბ-ნ ჯონ რეპინგს, წინამდებარე ქვეთავში გამოყენებული მასალის მოწოდებისათვის (სტატია: „ფაქტების ბრენსტორმინგი, საქმის თეორიის შეტუმავება და ამბის ჩამოყალიბება სასამართლო პროცესზე ეფექტური პრეზენტაციისთვის“). „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი ასევე მადლობას უხდის NITA-ს და ბნ. სტივენ ლუბეტს მისივე ავტორობით მომზადებული წიგნიდან „თანამედროვე სასამართლო ადვოკატირება“ გარკვეული ნაწილების გამოყენების ნებართვისათვის. წიგნი გამოცემულია სამართლის სკოლის მიერ, სასამართლო ადვოკატირების ეროვნული ინსტიტუტის მიერ 2000 წელს აშშ-ში და მითითებულია შესაბამისი შენიშვნები.

რის/ადვოკატის პრეზენტაცია, გვაფიქრებინებს, თითქოს ყველაფერი უნარ-ჩვევებზე და არა მოსამზადებელ სამუშაოზე იყოს დამოკიდებული, მაგრამ, ცხადია, ეს ასე არ არის.

უნარ-ჩვევები, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია. ამიტომაც საუკეთესო პროკურორები/ადვოკატები ყოველთვის მზად არიან შეისწავლონ ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის, შესავალი სიტყვების წარმოთქმის, პირდაპირ დაკითხვაზე მტკიცებულებების წარმოდგენის, ჯვარედინ დაკითხვაზე მოწმეების განადგურებისა და დასკვნითი სიტყვის დროს ნაფიცი მსაჯულების დარწმუნების ახალი მეთოდები. თუმცა, მხოლოდ უნარებით სასამართლო დარბაზში ეფექტურ პრეზენტაციას ვერ წარმოვთქვამთ. როგორც სასამართლოს წინაშე გამოვლელულ პროკურორებს/ადვოკატებს, ჩვენ უნდა შეგვეძლოს სცენარის დაწერა, პრეზენტაციის მომზადება და ეფექტური წარმოდგენა.

„მოქმედება“ იმ მომენტიდან იწყება, როდესაც ნაფიცი მსაჯულები მათი შერჩევის დროს თვალს პირველად შეგვაკვლენ.³ ის გრძელდება მაშინაც, როდესაც ჩვენს საქმეს შესავალ სიტყვაში გადმოვცემთ, ჯვარედინად ვკითხავთ მოწმეებს, წარმოვადგენთ მტკიცებულებებს და ვარწმუნებთ აუდიტორიას დასკვნითი სიტყვის მეშვეობით. თუმცა, თითოეული ეს ფაზა ერთიანი თემით უნდა ხელმძღვანელობდეს. ნებისმიერი რამ, რასაც სასამართლო დარბაზში ვაკეთებთ, უნდა ემსახურებოდეს იმ ამბის გონივრულად გადმოცემას, რომელიც ნაფიც მსაჯულებთან შეხვედრამდე ჩამოვაყალიბეთ.

მაგრამ, რას გულისხმობს სასამართლო პროცესის კონტექსტში დამაჯერებელი ამბის გადმოცემა? დამაჯერებელი ამბავი უნდა შეიცავდეს ქვემოთ მოცემულ ყველა ნიშან-თვისებას, ან მათ უმრავლესობას მაინც: (1) ამბავი უნდა ეხებოდეს ადამიანებს და ხსნიდეს მათი ქცევის მიზეზებს; (2) ის აღწერს ან ახსნის ყველა ცნობილ ან უდავო ფაქტს; (3) ამბავს გადმოსცემენ სანდომიანი მოწმეები; (4) ის გამაგრებულია დეტალებით; (5) ის თანხვედრაშია საღ

3 იმ საქმეებთან დაკავშირებით, რომლებიც ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე განიხილება, მოქმედება მაშინ იწყება, როდესაც პირველად მოსამართლის წინაშე წარვდგებით. ეს მოსამართლე იქნება ფაქტების გამოკვლევი და წინასასამართლო სტადიაზე ჩვენ მას წარვუდგენთ სხვადასხვა წერილობით დოკუმენტს განხილვისთვის. მოკლედ რომ ვთქვათ, ნებისმიერ დროს, როდესაც ფაქტების მოკვლევით ვაკვს შეხება, ჩვენ კარგად გააზრებული მიზნის მისაღწევად ვმოქმედებთ.

აზრთან და არ შეიცავს დაუჯერებელ ელემენტებს; და (6) ის ორგანიზებულია იმგვარად, რომ თითოეული მომდევნო ფაქტი, წინა ფაქტის ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს. მეორე მხრივ, დაცვის მხარის ადვოკატებმა ხშირად უნდა გადმოსცენ „საპირისპირო ამბები“, რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარის ზემოხსენებულ ფაქტებს გააქარწყლებს. დამაჯერებლობის გარდა, სასამართლო პროცესზე გადმოცემული ამბავი უნდა შეიცავდეს დასაშვებ მტკიცებულებებს და ბრალდების ან დაცვის სამართლებრივად გამართულ პოზიციას.⁴

ახლა შეკითხვა მდგომარეობს იმაში, თუ როგორ ჩამოვაყალიბოთ დამაჯერებელი ამბავი.

ახალი საქმის აღებისას პირველი, რაც უნდა გავაკეთოთ, ფაქტების გაანალიზებაა. ჩვენ უნდა გავითვალისწინოთ კანონი და საქმეში არსებული ყველა ფაქტი მიუხედავად მათი წარმოშობისა. ფაქტების წყაროებთან დაკავშირებით ნეიტრალობის შენარჩუნება მნიშვნელოვანია, რათა შეცდომით არ შევფასოთ მტკიცებულებების ხარისხი. ამის შემდეგ ჩვენ უნდა ჩამოვაყალიბოთ, თუ რომელი ფაქტებია ჩვენი საქმისათვის სავარაუდოდ საზიანო და რომელი – სასარგებლო. შემდეგ უნდა ვიფიქროთ ყველა იმ შესაძლებლობაზე, თუ როგორ დავტოვოთ საზიანო ფაქტები მტკიცებულებების მიღმა. ასევე, ჩვენ უნდა ველოდოთ ჩვენთვის სასარგებლო ფაქტების გაპროტესტებას და მოვამზადოთ პასუხები ასეთ პროტესტებზე. ფაქტების ანალიზის პროცესის ბოლოს უნდა ვიფიქროთ ყველა იმ შეკითხვაზე, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს მტკიცებულებებთან დაკავშირებით შეიძლება გაუჩნდეთ. იმ შეკითხვებთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩვენთვის არასასურველ ფაქტებს ეხება, უნდა გავითვალისწინოთ მოწინააღმდეგე მხარის სავარაუდო პასუხები, ხოლო იმ შეკითხვებთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩვენთვის სასურველ ფაქტებს ეხება, ვიფიქროთ, თუ როგორ პასუხებს გავცემდით მათ.

ფაქტების ანალიზის ამ სავარაუდო ჩატარების შემდეგ ჩვენი საქმის თეორია უნდა ჩამოვაყალიბოთ. ამ პროცესის პირველი ნაბიჯია ორივე მხარის მიერ მათი ყველა შესაძლო თეორიის იდენტიფიცირება. ეს შემოქმედებით მიდგომას მოითხოვს. ამის შემდეგ იფიქრეთ, თუ როგორ ჯდება თითოეული მოწმე და მტკიცებულება

4 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 15.

დაცვის ამ თეორიაში. მას შემდეგ, რაც თეორიასთან დაკავშირებული ყველა მტკიცებულებისთვის სტრატეგიას ჩამოაყალიბებთ, მთლიანი საქმის თეორიაც მზად გექნებათ. შეარჩიეთ ერთ-ერთი. საქმის თეორია სასამართლო პროცესზე თქვენს ნებისმიერ ნაბიჯს განსაზღვრავს, მაგალითად, თქვენ მიერ დაყენებულ შუამდგომლობებს, გაკეთებულ განცხადებებს, ჩატარებულ დაკითხვებს და ა.შ.

დაბოლოს, მას შემდეგ, რაც საქმის კონკრეტულ თეორიაზე შეფერვებით, უნდა ვიფიქროთ ამბის გადმოცემის ყველაზე ეფექტურ გზაზე, რათა ნაფიცი მსაჯულები საქმის ჩვენს თეორიას დაეთანხმონ. თემა, რომელიც მთელ ჩვენს „ამბავში“ იქნება წარმოდგენილი, უნდა იყოს თანმიმდევრული. ჩვენ უნდა ვიფიქროთ შესაბამის მონაწილეებზე და მტკიცებულებებზე, და იმაზე, თუ როგორ განვითარდება ამბავი თითოეულთან მიმართებაში. ჩვენ ასევე უნდა გავანალიზოთ, თუ როგორ გადმოვცეთ ამბავი თითოეული მონაწილისა და მტკიცებულების შესახებ ისე, რომ ეს თემაში ყველაზე ეფექტურად ჩაჯდეს. მხოლოდ ამის შემდეგ ვართ მზად პრეზენტაციის დასაწყებად.

სანამ უფრო დეტალებში განვიხილავთ, თუ როგორ მოვემზადოთ ჩვენი საქმისთვის, ძალიან მოკლედ შევეხებით ეთიკის საკითხს სისხლის სამართლის საქმეებში. სისხლის სამართალში ბრალმდებელს გარკვეული ეთიკური ვალდებულებები აკისრია, ხოლო დაცვის მხარის ვალდებულებების ნუსხა, ადვოკატს უფრო ფართო მოქმედების დიაპაზონს ანიჭებს.

ბრალმდებელი არა მხოლოდ მხარის წარმომადგენელი, არამედ საჯარო მოხელეცაა. მისი მოვალეობაა დასაჯოს დამნაშავე, და არა უბრალოდ მოიგოს საქმე კლიენტის სასარგებლოდ. ამიტომაც, კონკრეტული თეორიის ეთიკური მხარის განსაზღვრისთვის ბრალმდებელი მხოლოდ „არა ყალბ“ სტანდარტს (არ წარადგინოს ყალბი მტკიცებულებები და კეთილსინდისიერად გაუძღვეს საქმეს) ვერ დაეყრდნობა. პროკურორს პირადად უნდა სჯეროდეს თითოეული საქმის სამართლებრივი საფუძვლიანობის და თავი უნდა შეიკავოს ნებისმიერი ბრალდების წაყენებისგან, რომელიც არ არის საკმარისი საფუძვლით გამყარებული.⁵

5 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 22.

თავის მხრივ, დაცვის მხარის ადვოკატს ყოველთვის შეუძლია არ აღიაროს დანაშაული და ამით სახელმწიფოს ბრალის გონივრულ ეჭვს მიღმა დადასტურების ტვირთი ატარებინოს. დანაშაულის არ აღიარება არ არის აუცილებელი რაიმე კუთხით იყოს „სიმართლე“, რადგან ეს ბრალდებულის კონსტიტუციური უფლებაა. ბუნებრივია, დაცვის მხარის ადვოკატს არ აქვს უფლება წარმოადგინოს ცრუ ჩვენებები ან ყალბი მტკიცებულებები. თუმცა, მეორე მხრივ, ადვოკატს საერთოდაც არ აკისრია ვალდებულება რაიმე სახის დაცვის წარმოდგენაზე, რადგან იურისდიქციათა უმრავლესობაში (ა.შ.შ.-ს პრაქტიკა) მსჯავრდებისთვის საჭიროა, რომ ბრალდებამ გამორიცხოს ნებისმიერი გონივრული ჰიპოთეზა, რომელიც ბრალთან შეუსაბამოა. ამიტომ, იმდენად, რამდენადაც ადვოკატი ყალბ მტკიცებულებებს ან ცრუ ჩვენებებს არ დაეყრდნობა, მას შეუძლია ბრალდებულის გამართლება მოითხოვოს, ანუ გადმოსცეს ამბავი, რომელიც მხოლოდ უდანაშაულობის „გონივრულ ჰიპოთეზას“ ეყრდნობა.⁶

ფაქტებისა და კანონმდებლობის ანალიზი

ექსპერტები ზოგადად თანხმდებიან, რომ სასამართლო პროცესების შედეგების დაახლოებით 70% მომზადებისას განისაზღვრება. საგრძნობი უპირატესობა მოიპოვება არა მხოლოდ ფაქტების გაცნობით, არამედ სასამართლო პროცესის მთლიანად დაგეგმვით, ჯერ ზოგადად, ხოლო შემდგომ – დეტალებში. სათანადოდ მომზადება პროკურორის/ადვოკატის ვალდებულებაა. აქედან გამომდინარე, სასამართლო პროცესის გეგმის მომზადება და მის შესაბამისად მოქმედება ერთადერთი გზაა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ პროცესის თითოეულმა ფაზამ სათანადოდ იმუშაოს მხარის პოზიციის გასამყარებლად.

დასაწყისისთვის, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაანალიზოს კანონმდებლობა, რათა იცოდეს, თუ რომელი ელემენტებია საქმეში ჩართული და განსაზღვროს, თუ რისი დამტკიცება შეიძლება ადვილად, რისი უფრო რთულად, და რისი – შეუძლებელი. მაგალითი-

6 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 22.

სათვის, დაცვის მხარემ ასევე უნდა იცოდეს შესაძლო სასჯელების ვარიანტები ბრალდების სხვადასხვა პუნქტთან მიმართებაში, რათა საჭიროების შემთხვევაში მართებულად ჩაებას მოლაპარაკებებში საპროცესო შეთანხმების თაობაზე.

კანონმდებლობის მიმოხილვის შემდეგ ფაქტების ანალიზის დაწყების დრო ღებება. ფაქტების ანალიზი რამდენიმე კომპონენტისგან შედგება. მოდით, ისინი უფრო დეტალებში განვიხილოთ.

ადვოკატთა და პროკურორთა უმრავლესობას შორის ერთ-ერთი არსებითი განსხვავება ის არის, რომ ადვოკატებს აქვთ შესაძლებლობა იფიქრონ ჩარჩოებს მიღმა, ვინაიდან პროკურორები თეორიას საქმის გამოძიების ძალიან ადრეულ ეტაპზე აყალიბებენ. გამოძიების დასრულებამდე ისინი ჩამოყალიბებულნი არიან დანაშაულის მოტივთან და სხვა არსებით დეტალებთან დაკავშირებით. ისინი ვარაუდობენ, რომ იციან სიმართლე იმის შესახებ, თუ რა მოხდა სინამდვილეში.

ფაქტების შეგროვების ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტი ის არის, რომ ეს ინფორმაციის ნებისმიერი წყაროსადმი მიკერძოების გარეშე უნდა გაკეთდეს. რასაკვირველია, ჩვენ ასეთ მიკერძოებას საქმის თეორიის განვითარებისას გავითვალისწინებთ, მაგრამ ამ ეტაპზე ასეთმა აზროვნებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს ჩვენს უნარს, გავითვალისწინოთ ყველა მნიშვნელოვანი ფაქტი და ის, თუ როგორ ეწერება ეს ფაქტები, საერთო ჯამში, ჩვენი საქმის თეორიაში. მაგალითად, დამწყები ადვოკატი, რომელიც ახალ საქმეზე იწყებს მუშაობას, თავდაპირველად პოლიციის ანგარიშში ასახულ მოვლენათა ვერსიას ეცნობა. ამით ადვოკატი „პროკურორის მახეში“ ებმება, ვარაუდობს რა, რომ ანგარიშის დიდი ნაწილი, თუ სულ არა, სიმართლეა. იგი იწყებს თავის თეორიაზე ფიქრს იმ ვარაუდით, რომ მან უნდა მიიღოს პოლიციის ოფიცრის ნაამბობი იმის შესახებ, თუ რა დაინახა ოფიცერმა, და გაითვალისწინოს თითის ანაბეჭდების ტესტის შედეგები ან ის, თუ რას ფიქრობენ თითქოსდა მიუკერძოებელი მოწმეები მომხდარ მოვლენებთან დაკავშირებით. თავის მხრივ, ეს ადვოკატი მაშინვე ვერ შეამჩნევს კლიენტის მიერ მისთვის ნათქვამ პოტენციურად სასარგებლო განცხადებებს ან კლიენტის ოჯახის წევრის მიერ მონათხრობ ამბავს. იგი ავტომატურად დაუშვებს, რომ კლიენტის განცხადებები საკუთარი თავის გადარჩენას ემსახურება ან, რომ ოჯახის წევრისგან მიღებული ინ-

ფორმაცია არ არის სანდო, და შედეგად, მათ ერთი ხელის მოსმით იშორებს თავიდან. ამ გზით გამოუცდელმა ადვოკატმა (ისევე, როგორც პროკურორმა) შესაძლოა შეზღუდოს თავისი შესაძლებლობები განიხილოს საქმის ალტერნატიული თეორიები. არ დაუშვათ, რომ პოლიციის ოფიცრის მონათხრობი აუცილებლად ზუსტია, ან რომ თქვენი კლიენტის დედა მზად არის საკუთარი ვაჟიშვილის გულისთვის იცრუოს.

საქმის ამ ეტაპზე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა განიხილოს პოტენციურად ყველა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მათი წყაროების მიუხედავად. მხარის მიერ შეგროვებული ფაქტების წყაროები შესაძლოა მოიცავდეს, მაგრამ არ შემოიფარგლებოდეს შემდეგით: კლიენტები (თუ დაცვის მხარეა), მტკიცებულებების წარდგენის დროს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია, გამოძიება, პოლიციის ანგარიშები, სასამართლო ოქმები, ბრალდების შუამდგომლობები, ა.შ. ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ განვიხილოთ ყველა ფაქტი, რომელიც ნაფიცი მსაჯულების წინაშე წარსადგენად გამოდგება. პირველ რიგში უნდა ჩამოვწეროთ ყველა პოტენციურად მნიშვნელოვანი ფაქტი მიუხედავად მათი წყაროებისა. მოგვიანებით ჩვენ განვიხილავთ ამ ფაქტების დასაშვებობას და ამ ინფორმაციის წყაროების პოტენციურ მიკერძოებას.

ამდენად, პროკურორმა/ადვოკატმა ყველა შესაძლო ფაქტი უნდა შეისწავლოს. საილუსტრაციოდ, ოქროს მაძიებელი წყლის ნაკადის ფსკერიდან მასალის ამოსაღებად საცერს იყენებს. იგი საცერს ამოძრავებს, რათა ოქროს ნაწილაკები საცერის ძირში აღმოჩნდეს. იგი ნაწილაკებს ინახავს და დანარჩენს ყრის. რაც უფრო მეტ მასალას ამუშავებს იგი, მით უფრო მეტი ნაწილაკი უგროვდება. რაც უფრო მეტ ფაქტს შეისწავლის პროკურორი/ადვოკატი, მით უფრო მეტი ოქროს მასალის გამოყენებას შეძლებს იგი სასამართლო პროცესზე. უსარგებლო ფაქტებს კი უბრალოდ უგულვებლყოფ.

იმის შიში, რომ გაუმჟღავნებელი ფაქტები ყოველთვის მეორე მხარეს წაადგება, მხოლოდ მახეა, რომელიც თავიდან უნდა ავიცილოთ. მაშინაც კი, დაცვის მხარის შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებული დამნაშავეა, არსებობს უდანაშაულობაზე მიმანიშნებელი ფაქტები. თქვენ თვითონ ჩაატარეთ გამოძიება: ყურადღებით გადახედეთ პოლიციის ყველა ანგარიშს, გაესაუბრეთ თქვენს კლიენტს და მოწმეებს, მოიპოვეთ მტკიცებულებები, მოინახულეთ დანაშაულის

ჩადენის ადგილი (დააკვირდით დამაბრკოლებელ გარემოებებს, განათების პირობებს, ძირითად ნივთებს და ადგილებს, გადაიღეთ სურათები, შექმენით დიაგრამა, ა.შ.), დეტალებში შეისწავლეთ ნივთიერი მტკიცებულებები და მოწმეთა ჩვენებები, იფიქრეთ პოტენციურ მოწმეებზე, შეისწავლეთ განხორციელებული სატელეფონო ზარები, სამედიცინო ანგარიშები და ა.შ.

ახალ საქმეზე გამოძიების დაწყებამდე გახსოვდეთ, რომ:

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, მხარეებს საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას აქვთ თანაბარი უფლებამოვალეობები, გარდა გამონაკლისებისა.

კერძოდ, დაცვის მხარე არ არის უფლებამოსილი, სასამართლოს მიმართოს შუამდგომლობით ჩხრეკის ან ამოღების ჩატარების თაობაზე.

ფაქტების შეგროვების შემდეგ პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა დაიწყოს ამ ფაქტების გაანალიზება და იფიქროს, თუ როგორ დატოვოს მისთვის საზიანო ფაქტები მტკიცებულებების მიღმა და როგორ დაუშვას მტკიცებულებებზე სასარგებლო ფაქტები.

მტკიცებულებების გამორიცხვის მეთოდის ძირითადი იდეა იმაში მდგომარეობს, რომ ნებისმიერი ფაქტი, რომელიც მოწინააღმდეგე მხარეს სურს ჩვენს წინააღმდეგ გამოიყენოს, არის სწორედ ის ფაქტი, რომლის საქმეში არარსებობასაც ჩვენ ვისურვებდით. ხშირად ჩვენ ვარწმუნებთ საკუთარ თავს, რომ ფაქტი ჩვენთვის მხოლოდ იმიტომ არის სასარგებლო, რომ ჩვენ ის უკვე საქმის შემადგენელ ნაწილად ჩავთვალეთ და გადავწყვიტეთ, თუ როგორ შემოვატრი-ალოთ ის ჩვენს სასარგებლოდ. მტკიცებულებების გამორიცხვის სავარჯიშოს განხორციელების მიზნით ჩვენ არ უნდა ვივარაუდოთ, რომ ჩვენ მიერ აქამდე შეგროვებული ნებისმიერი ფაქტი დასაშვები ან დაუშვებელია. ჩვენ უნდა შევხედოთ, თუ როგორი იქნებოდა საქმე თითოეულ ფაქტთან ერთად და მის გარეშე, და ამის შემდეგ გადავწყვიტოთ, ეს ფაქტი საზიანოა თუ სასარგებლო. იმ ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლებსაც საზიანოდ მივიჩნევთ, უნდა მოვიფიქროთ, თუ როგორ დავტოვოთ ისინი საქმის მიღმა. თითოეული ფაქტისთვის, რომელსაც სასარგებლოდ მივიჩნევთ, უნდა შევი-მუშავოთ მოწინააღმდეგე მხარის შეტევებისგან მათი დაცვის გზები. შესაძლოა, საბოლოო ჯამში, დავასკვნათ, რომ ზოგიერთი საზიანო

ფაქტი ჩვენს კონტროლს არ ექვემდებარება. ამიტომ შეიძლება გადავწყვიტოთ, თუ როგორ მოვექცეთ ასეთ ფაქტებს ჩვენი საქმის თეორიაში მათი ინკორპორირების გზით. თუმცა, ამ სტადიამდე ჯერ არ მივსულვართ.

ამ დრომდე ჩვენ გავითვალისწინეთ ყველა პოტენციურად მნიშვნელოვანი ფაქტი წყაროებისადმი ნეიტრალური მიდგომით. ჩვენი მომდევნო ამოცანაა გადავწყვიტოთ, თუ ამ ფაქტებიდან რომელია საზიანო და რომელი სასარგებლო.⁷ ზოგიერთი ფაქტის ზიანი და სარგებლიანობა შესაძლოა დამოკიდებული იყოს საქმის თეორიაზე, რომელსაც, საბოლოო ჯამში, ჩვენ ავირჩევთ. ამ ფაქტებთან მიმართებაში გაანალიზეთ ისინი, როგორც საზიანო და სასარგებლო ფაქტები, რათა შეაფასოთ მათი გავლენა სხვა თეორიების ფარგლებშიც. თითოეული ფაქტის შემთხვევაში, იფიქრეთ, როგორი იქნებოდა თქვენი საქმე მის გარეშე. თუ არ ხართ სრულიად დარწმუნებული, რომ გსურთ ფაქტი ნაფიცმა მსაჯულებმა განიხილონ, იფიქრეთ ყველა შესაძლო საშუალებაზე, რათა ის მტკიცებულებად არ იქნეს დაშვებული. ამისათვის საჭიროა, რომ შევამოწმოთ მტკიცებულებების დაუშვებლობასთან დაკავშირებული საკითხები და კანონის ან წესების შესაძლო დარღვევები. მაგალითად თუ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ, იფიქრეთ შეკითხვებზე, როგორიცაა:

1. ხომ არ იყო მტკიცებულებები უკანონო ჩხრეკის ან ამოღების შედეგად მოპოვებული?
2. ხომ არ არის ჩვენება იძულებით ან ბრალდებულის უფლებების დარღვევის შედეგად მიღებული?
3. თითოეულ ამოცნობასთან მიმართებაში, ხომ არ იყო ეს კონსტიტუციური უფლებების დარღვევის შედეგი ან სხვაგვარად არასანდო?

⁷ ცხადია, რომ ზოგიერთ ფაქტზე ჩვენ ხელი საქმეზე მუშაობის დაწყებისთანავე მივიწყებთ და სხვა მრავალ ფაქტს კი საქმის მიმდინარეობისას მოვიპოვებთ. აქედან გამომდინარე, ამ დოკუმენტში შემოთავაზებული მოდელი არ არის სტატისტიკური. ჩვენ ეს სავარჯიშო უნდა ვაკეთოთ ნებისმიერ დროს, როდესაც ვიღებთ ახალ ინფორმაციას გამოძიებიდან, მტკიცებულებების გაცვლის პროცესიდან, დაყენებული შუამდგომლობების შედეგად, კლიენტთან გასაუბრებებიდან, ან ნებისმიერი სხვა წყაროსგან. ნებისმიერ დროს, როდესაც საქმეში ახალ ფაქტებს ვაყალიბებთ, ისინი წინამდებარე დოკუმენტის თანახმად უნდა გავანალიზოთ და შევაფასოთ, თუ როგორ იმოქმედებს ეს ანალიზი ჩვენი საქმის თეორიაზე და, საერთო ჯამში, ამბავზე, რომელსაც სასამართლო პროცესზე წარვადგენთ.

4. არის თუ არა ჩვენება რელევანტური?
5. არის თუ არა ჩვენება უფრო საზიანო, ვიდრე მტკიცებულების ბუნების შემცველი?
6. სარგებლობს თუ არა რომელიმე მოწმე რაიმე პრივილეგიით?
7. ჰქონდა თუ არა ადგილი დარღვევებს მტკიცებულებების გამჟღავნების პროცესის დროს?
8. შესაძლებელია თუ არა „ფაქტის“ წყაროს – მოწმის, დისკრედიტირება მისი არაკომპეტენტურობის, მიკერძობის, და ა.შ. წარმოჩენით?
9. შესაძლებელია თუ არა „ფაქტის“ წარმატებით უარყოფა?
10. შესაძლებელია თუ არა ფაქტის, რომელიც, სავარაუდოდ, ბრალდებას ეხმარება, ისე შემოტრიალება, რომ ის მეორე მხარისთვისაც სასარგებლო აღმოჩნდეს?
11. შესაძლებელია თუ არა სასარგებლო დასკვნების გამოტანა იქ, სადაც ბრალდების აზრით მხოლოდ უსარგებლო დასკვნებამდე შეიძლება მივიდეთ?
12. და სხვა.

ცხადია, ეს არ არის ამომწურავი სია, ეს არის უბრალო ნიმუში ზოგიერთი კითხვისა, რომელიც უნდა გავითვალისწინოთ იმ თითოეულ მტკიცებულებასთან მიმართებაში, რომლის დასაშვებ მტკიცებულებათა ნუსხიდან გამორიცხვაც გვსურს.

მტკიცებულებების გამორიცხვის სავარჯიშოს მეორე დადებითი მხარე იმაში მდგომარეობს, რომ ჩვენ ვახდენთ ნებისმიერი პოტენციური პრობლემის იდენტიფიცირებას, რაც შეიძლება სასარგებლო ფაქტების დაშვებას მოჰყვეს. იფიქრეთ შესაძლო პროტესტებზე, რომელიც შეიძლება მოწინააღმდეგე მხარემ წამოაყენოს ჩვენთვის სასარგებლო მტკიცებულებების დაშვების წინააღმდეგ. იფიქრეთ, თუ როგორ უპასუხებდით ამ პროტესტებს, რათა მაქსიმალურად იყოს შესაძლებელი სასურველი მტკიცებულებების დაშვება.

ამ სავარჯიშოს განხორციელების შემდეგ გაცილებით უკეთ გეგნებათ გააზრებული ფაქტები, რომლებიც თქვენი საქმისათვის შეიძლება ყველაზე საზიანო იყოს და ამ ფაქტების დაუშვებელ მტკიცებულებებად ცნობის შესაძლებლობაც, ისევე როგორც თქვენთვის სასარგებლო ფაქტები და მათი მტკიცებულებებად დაშვების ალბათობა. მას შემდეგ, რაც მტკიცებულებების დასაშვებობასთან დაკავ-

შირებული საკითხების განხილვას დაასრულებთ, უნდა განიხილოთ, თუ რა დატვირთვას მისცემენ ნაფიცი მსაჯულები ამ ფაქტებს და თუ რისი გაკეთება შეგიძლიათ თქვენ მათ გადაწყვეტილებაზე გავლენის მოსახდენად.

ამ ეტაპზე ჩვენ მოვინიშნეთ საქმის ყველა პოტენციურად მნიშვნელოვანი ფაქტი, გავაანალიზეთ, თუ რომელი შეიძლება იყოს საზიანო და რომელი სასარგებლო და განვიხილეთ დასაშვებობის საკითხები თითოეულ ფაქტთან მიმართებაში. ჩვენ კარგად გავიაზრეთ ფაქტები, რომლებზეც ვიმუშავებთ საქმის თეორიის განსავითარებლად. ვიცით საზიანო ფაქტების შესახებაც, რომლებიც პრობლემებს შეგვიქმნის. ვიცით ზოგიერთი სასარგებლო ფაქტიც, რომლის განვითარებასაც შევძლებთ. ახლა იმ ეტაპამდე მივდივით, როდესაც მზად ვართ თითოეული ამ ფაქტის ხარისხი განვიხილოთ. ახლა უნდა გავითვალისწინოთ შეკითხვები, რომლებიც ნაფიც მსაჯულებს ფაქტებთან დაკავშირებით გაუჩნდებათ. ის, თუ როგორი პასუხები გაიცემა ამ კითხვებზე, განსაზღვრავს იმას, თუ როგორ დატვირთვას მისცემენ ნაფიცი მსაჯულები თითოეულ ფაქტს და, ამდენად, განსაზღვრავს მოვლენათა განვითარების ვერსიასაც, რომელსაც ნაფიცი მსაჯულები, საბოლოო ჯამში, მიიღებენ. ახლა დროა განვიხილოთ იყოს თითოეული ფაქტის წყაროს სანდობა, ფაქტებს შორის წინააღმდეგობები და კითხვები, რომლებიც შეგროვებული ფაქტების მიერ უპასუხოდ შეიძლება დარჩეს. ამ სავარჯიშოს მიზნებისთვის თქვენ უნდა შეწყვიტოთ პროკურორად/ადვოკატად ყოფნა და შეეცადოთ ნაფიცი მსაჯულის როლი მოირგოთ.

განსოვდეთ, რომ ნაფიც მსაჯულებს არ მოსწონთ მხარის მხოლოდ ისეთი სტრატეგია, რომელიც მოწინააღმდეგე მხარის სტრატეგიაზე შეტევას გულისხმობს. მათ სურთ იცოდნენ, თუ როგორ შეესაბამება დამნაშავეობის/უდანაშაულობის თეორიას ის, რასაც ამა თუ იმ მხარის აზრით ჰქონდა ადგილი. აქედან გამომდინარე, საჭიროა დადებითი ბრალდების/დაცვის პოზიციის შემუშავება. ეს პროცესი ამოცანის ამოხსნის პროცესს ჰგავს. დაუშვით ფაქტები, რომელთაც ნაფიცი მსაჯულები დაიჯერებენ, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ შეეცდება ვინმე ამას წინ აღუდგეს. პრობლემა მდგომარეობს ისეთი ჰიპოთეზის ჩამოყალიბებაში, რომელიც ასეთ ფაქტებსაც შეიცავს და ამავდროულად კლიენტის უდანაშაულობაზეც მეტყველებს. იფიქრეთ, თუ როგორ შეიძლება ეს მართალი იყოს.

ამოცანის გადასაწყვეტად გამოიყენეთ „გონებრივი შტურმის“ (ბრენ-სტორმინგი) მეთოდი:

ა) გამოიყენეთ ფაქტების ყველა შესაძლო კომბინაცია დამნაშავეობის/უდანაშაულობის სურათის აღმოსაჩენად;

ბ) მოიძიეთ სასურველი განმარტებები და დასკვნები;

გ) გააგრძელეთ ფიქრი და ფაქტების დამუშავება იქამდე, სანამ დამნაშავეობის/უდანაშაულობის ჰიპოთეზაზე არ ჩამოყალიბდებით.

თუმცა, პროკურორმა/ ადვოკატმა ასევე დაცვის/ბრალდების თეორიაზე შეტევაც უნდა მოამზადოს. მოიძიეთ სისუსტეები სხვადასხვა ანალიზის მეშვეობით:

ა) მეცნიერული ანალიზი იმ მეცნიერულ ტესტებთან დაკავშირებით, რომლებიც არ ჩატარებულა;

ბ) საგამოძიებო ანალიზი იმ გამოძიებასთან მიმართებაში, რომელიც არ ჩატარებულა;

გ) შეუსაბამობების ანალიზი თითოეული ჩვენების შეუსაბამობებთან მიმართებაში, მოწმეთა ჩვენებებს შორის და ჩვენებებსა და რეალურ ფაქტებს შორის;

დ) დროის ანალიზი იმის საჩვენებლად, რომ მოწმეთა ჩვენებები არ შეესაბამება დროს, როდესაც მოვლენებს ჰქონდა ადგილი;

ე) მოტივის ანალიზი ჩვენების მიცემისა და მხარეების ქმედებების მიზეზებისთვის;

ვ) გონივრულობის ანალიზი. განსაზღვრეთ, შეეფერება თუ არა აღწერილი ქმედებები გონივრული ადამიანის ქმედებებს. ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა უარყონ ჩვენება მხოლოდ იმიტომ, რომ ის არ არის გონივრული. ეს არგუმენტაციის საკითხს წამოჭრის: „აქვს თუ არა აზრი იმას, რომ...“

ამდენად, მოიფიქრეთ რაც შეიძლება მეტი კითხვა საქმესთან დაკავშირებით არსებული ფაქტების გათვალისწინებით. მაგალითისათვის: *რატომ იტყოდა პოლიციის ოფიცერი, რომ თქვენი კლიენტის შარვლიდან ნარკოტიკები ამოიღო, თუ ეს სინამდვილეში არ მომხდარა? რატომ იცდიდა გაუპატიურების საქმეში დაზარალებული ერთი კვირის განმავლობაში, სანამ თავისი გაუპატიურების შესახებ ვინმეს უამბობდა? თუ თითქოსდა იარაღის გამოყენებით ყაჩაღობას ჰქონდა ადგილი, რატომ დღემდე ვერ იქნა იარაღი ამოღებული? შეკითხვათა რაოდენობა შეუზღუდავია,*

ასე რომ მოიფიქრეთ რაც შეიძლება ბევრი. არსებობს იმის აღება-თობა, რომ, ნაფიც მსაჯულებსაც ბევრი ის კითხვა გაუჩნდებათ, რომელსაც თქვენ მოიფიქრებთ. თქვენი უნარი გაცემთ პასუხები ამ შეკითხვებს, ან დატოვოთ ნაფიცი მსაჯულები პასუხების გარეშე, განსაზღვრავს საქმის შედეგს. გახსოვდეთ, რომ პასუხგაუცემელმა შეკითხვებმა საქმეში შესაძლოა ეჭვები გააჩინოს. ნაფიცი მსაჯულების პასუხგაუცემელი შეკითხვებით დატოვება, რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარის თეორიის მიმართ კითხვებს აჩენს, შესაძლოა ისეთივე ღირებულ იყოს, როგორც მათთვის, თქვენი აზრით, სასარგებლოა პასუხების შეთავაზება.

იფიქრეთ გზებზე, თუ როგორ უპასუხოთ თქვენი საქმისათვის ყველაზე სასარგებლო კითხვებს და მოიფიქრეთ მოწინააღმდეგე მხარის თეორიასთან დაკავშირებული კითხვები, რომლებზეც პასუხის გაცემა შეუძლებელი იქნება.

იმ შეკითხვების გათვითცნობიერებით, რომლებიც შესაძლოა ნაფიც მსაჯულებს გაუჩნდეთ, თქვენ მოიპოვებთ უპირატესობას სასამართლო პროცესებისთვის მზადებისას.

სასამართლო პროცესისთვის სარწმუნო აზრის მომზადება. საქმის თეორიის განვითარება. მტკიცებულებაების შეფასება

თქვენი საქმის ეფექტურად წარმოდგენისა და „წარმატების“ მიღწევის მიზნით, პროკურორს/ადვოკატს ერთიანი, სარწმუნო და ლოგიკური „*საქმის თეორია*“ უნდა ჰქონდეს.

რა არის „*წარმატება*“? მაგალითად, დაცვის მხარისთვის წარმატება ყოველთვის არ ნიშნავს „*უდანაშაულოდ ცნობას*“. ეს ასევე შეიძლება იყოს:

- ა) უფრო მსუბუქი მსჯავრდება (მაგალითად, მკვლელობა შემამსუბუქებელ გარემოებებში განზრახ მკვლელობის ნაცვლად, ა.შ.);
- ბ) წარმატებული არგუმენტი მტკიცებულების დაუშვებლობის თაობაზე;
- გ) სასურველი საპროცესო შეთანხმება;

- დ) წარმატებული იურიდიული არგუმენტი/ბრალდების მოხსნა;
- ე) გასაჩივრება და პოლიტიკის შეცვლა.
- ვ) თქვენი კლიენტისთვის კარგი ვარიანტებისა და სასურველი სამართლებრივი გარემოს შემუშავება.

წარმატების მისაღწევად პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეიმუშავოს სამართლებრივი და ფაქტობრივი დასაბუთების ერთიანი და სარწმუნო გზა, რომელიც მისი საქმის ფაქტებსა და გარემოებებს და მოქმედ კანონმდებლობას ფარავს და მათ მისი დაცვის მიზნების თანმხვედრ მარტივ თეორიაში აერთიანებს.

კარგი თეორია საქმის და სასამართლო პროცესის ყველა ასპექტზე ვრცელდება. ის თქვენს სტრატეგიას და აზროვნების პროცესს წარმართავს. ის განასხვავებს მნიშვნელოვანს და უმნიშვნელოს; კარგს და ცუდს.. ის თქვენ გხელმძღვანელობთ მაშინ, როდესაც წყვეტთ, თუ რომელ ბრძოლაში ჩაებათ, რა დათმობთ და როგორი არჩევანი გააკეთოთ.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თავიდანვე უნდა იფიქროთ, თუ რა მტკიცებულებებია საჭირო თქვენი შესაძლო საქმის თეორიების ჩამოსაყალიბებლად:

1. მოწმეები;
2. დოკუმენტები, რომელთა მოპოვებაც კლიენტს შეუძლია;
3. დოკუმენტები, რომლებიც სასამართლოში გამოცხადების თაობაზე სასამართლო უწყებას ახლავს თან;
4. გამოძიება;
5. ნივთმტკიცებები;
6. ვიზუალური დამხმარე მასალა.

მას შემდეგ, რაც მოახდინეთ თქვენს საქმეში ყველა პოტენციურად მნიშვნელოვანი ფაქტის იდენტიფიცირება და განიხილეთ, თუ რომელი შეიძლება იყოს სასარგებლო და რომელი პოტენციურად ყველაზე საზიანო, თქვენ უნდა განიხილოთ დასაშვებობის საკითხები, რის შედეგად უკვე კარგად აღიქვამთ გარკვეული მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობის შანსებს. ბოლოს, თქვენ უნდა იფიქროთ შეკითხვებზე, რომლებიც ნაფიც მსაჯულებს შეიძლება მტკიცებულებებთან დაკავშირებით გაუჩნდეთ, და თუ როგორ უპასუხებთ თქვენ ამ საკითხებს ან თუ როგორ გამოიყენებთ მათ თქვენს სასარგებლოდ. ახლა თქვენ მზად ხართ საქმის თეორიის შესაბამეობადად.

საქმის თეორია წარმოადგენს საქმეში არსებულ სამართლებრივ საკითხებთან თქვენი ამბის ადაპტაციას. საქმის თეორია გამოხატული უნდა იყოს ერთ აბზაცში, რომელიც ისე უხამებს ერთმანეთს ფაქტობრივ გარემოებებს და კანონს, რომ გამოტანილი დასკვნების შედეგად თქვენმა კლიენტმა გაიმარჯვოს.⁸

როდესაც ვამბობთ „საქმის თეორია“, ჩვენ ვსაუბრობთ გაცილებით მეტზე, ვიდრე ერთ ან ორსიტყვიან განცხადებაზე იმის შესახებ, თუ რა არის თქვენი დაცვა. თქვენი საქმის თეორია არის სტრუქტურა, რომლის გარშემოც განვითარდება თქვენ მიერ მონათხრობი ამბავი. საქმის თეორია თქვენი ამბის ფორმას აყალიბებს. საქმის თეორია გადმოსცემს თემას, წარმოადგენს მონაწილე გმირებს და აჩენს ემოციას, რომელიც აუცილებელია ნაფიცი მსაჯულების „შესადრავად“. საქმის თეორია დაცვით იწყება. შემდეგ ის მოიცავს თქვენს სტრატეგიას, თუ როგორ ლოგიკურად აიძულებს ნაფიც მსაჯულებს თითოეული მოწმე და მნიშვნელოვანი მტკიცებულება დაეთანხმონ დაცვას. ეს არის იმის ახსნა, თუ როგორ ეწყობა ერთმანეთს საქმის ყველა კომპონენტი იმისთვის, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა თქვენთვის სასურველი დასკვნები გამოიტანონ. საქმის თეორია სამ კომპონენტს შეიცავს: სამართლებრივს, ფაქტობრივს და ემოციურს.

ისევე, როგორც თქვენი თეორია ლოგიკაზე უნდა ახდენდეს აპელირებას, თქვენი თემაც მორალის ძალას უნდა ეხმიანებოდეს. ლოგიკური თეორია ფაქტების შემფასებელს ამცნობს მიზეზებს, რომ თქვენთვის სასურველი ვერდიქტი იყოს გამოტანილი. მორალური თემა კი იმის დემონსტრირებას ახდენს, თუ რატომ უნდა იყოს ეს ვერდიქტი გამოტანილი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, თქვენი თემა – საუკეთესო სახით წარმოდგენილი ერთ წინადადებაში – თქვენი თეორიის მორალურობას ამართლებს და საქმეში სამართლიანობის ზეიმს მოითხოვს.⁹

8 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 22.

9 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 23.

მაგალითად კანონის თანახმად, სხვადასხვა დანაშაულის დაცვის ზოგადი აღწერა შესაძლოა ერთ ან ორ სიტყვაში გამოიხატოს. დაცვა გვეუბნება რაღაც სამართლებრივად რაციონალურს, თუ რატომ არის ბრალდებული უდანაშაულო. ჩვეულ მაგალითებს შორისაა: მცდარი ამოცნობა (ზოგადად გულისხმობს რაიმე არაგანზრახს), გაყალბება (განზრახ), ალიბი (შესაძლოა ადგილი ჰქონდეს მცდარი ამოცნობის ან გაყალბებისას), თავდაცვა, თანხმობა, მახეში გაბმა, დანაშაულის ჩადენის ადგილას უდანაშაულოდ ყოფნა, და ა.შ. დაცვა გვაწვდის ძალიან ზოგად იდეას იმის შესახებ, თუ რატომ მივიჩნევთ, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა ჩვენი კლიენტი უდანაშაულოდ უნდა ცნონ. ის უფრო ვრცელი საქმის თეორიის სამართლებრივ კომპონენტად გვეკლინება. თუმცა, ის არაფერს გვეუბნება იმ ტაქტიკური გადაწყვეტილებების თაობაზე, რომლებიც მიზნად მიგვიყვანს. საქმის თეორია უფრო ყოვლისმომცველია. ის დაცვით იწყება, მაგრამ ასევე მოიცავს იმ სტრატეგიებს, რომლებსაც თქვენ თითოეულ მოწმესთან ან მტკიცებულებასთან მიმართებაში გამოიყენებთ. საქმის თეორია პასუხს გასცემს მრავალ შეკითხვას, რომელიც სავარჯიშოს განხორციელებისას ჩამოვწერეთ. ეს საქმის თეორიის ფაქტობრივი და ემოციური კომპონენტების განვითარებით მიიღწევა.

თუ თქვენ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ, მაშინ საქმე შესაძლო დაცვის საფუძვლის განხილვით უნდა დაიწყოს. საქმეთა უმრავლესობა რამდენიმე შესაძლო დაცვის არჩევის შესაძლებლობას გვაძლევს. **შემოქმედებითად შეხედეთ საქმეს.** ამ ეტაპზე არც ერთი შესაძლებლობა არ გამორიცხეთ. განიხილეთ დაცვის შემდეგი კატეგორიები:

1. სახელმწიფო ვერ შეძლებს დაამტკიცოს დანაშაულის ყველა ელემენტი. ზოგჯერ დანაშაულის ელემენტის დამტკიცების შეუძლებლობას სახელმწიფოს მხრიდან პირდაპირ ბრალდებულის გამართლებამდე მივყავართ (ამ დაცვასთან ერთად გადმოცემული ამბის თანახმად დანაშაულს საერთოდ არ ჰქონია ადგილი) და ზოგჯერ კი საქმე უფრო მსუბუქი დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებით სრულდება (ამ შემთხვევაში ამბის თანახმად, მართალია, ჩემმა კლიენტმა რაღაც ცუდი ჩადინა, მაგრამ არა ის, რასაც ბრალდება ამბობს). პირველი შემთხვევის მაგალითი შეიძლება იყოს გაუპატიურების საქმე, სადაც სახელმწიფო ვერ ადასტურებს იმ ელემენტს,

რომ სექსუალურ კავშირს ადგილი დაზარალებულის ნების წინააღმდეგ ჰქონდა. მეორე შემთხვევის მაგალითი შეიძლება იყოს ბრალდება განზრახ მკვლელობის ჩადენაში, როდესაც დაცვის თანახმად კლიენტი შესაბამისი პროვოცირების შედეგად აფექტის მდგომარეობაში მოქმედებდა. აქ ჩვენ მკვლელობას ვაღიარებთ, მაგრამ ვითხოვთ განზრახვის შემამსუბუქებელი ელემენტის წარმოჩენას.

2. შესაძლოა სახელმწიფომ დაამტკიცოს, რომ დანაშაულს ჰქონდა ადგილი, მაგრამ ვერ დაამტკიცოს, რომ პირი, ვინც ეს დანაშაული ჩადინა, თქვენი კლიენტი იყო. ეს არის დაცვა მცდარი ამოცნობის მეშვეობით, როდესაც თვითმხილველი მოწმე შეცდომით იშვერს თითქმის კლიენტისკენ ან გულწრფელი შეცდომის ან განზრახ ტყუილის გამო.

3. შესაძლოა სახელმწიფომ დაამტკიცოს დანაშაულის ელემენტები, მაგრამ თქვენს კლიენტს გასამართლებელი საბაბი აღმოაჩნდეს. ეს არის გამართლების საფუძველით დაცვის შემთხვევები (მაგალითად ძლიერი სულიერი აღელვება და ა.შ.).

4. შესაძლოა თქვენმა კლიენტმა დანაშაული ჩადინა, მაგრამ მას კანონისმიერი საპატიო მიზეზი ჰქონდა. ეს არის საპატიო მიზეზით დაცვის შემთხვევები (შეურაცხადობა, აუცილებელი მოგერიება, უკიდურესი აუცილებლობა, და ა.შ.).

5. შესაძლოა თქვენმა კლიენტმა დანაშაული ჩადინა, მაგრამ მან ამისთვის პასუხი არ უნდა აგოს. ეს ბოლო კატეგორია რეალურად სამართლებრივ დაცვას არ წარმოადგენს. ეს არის ნაფიცი მსაჯულების ემოციებზე აპელირება, რომ მათ თქვენს კლიენტს დანაშაული „აპატიონ“ ამა თუ იმ მიზეზის გამო. ამას ნაფიც მსაჯულთა მიერ ანუღიერება ეწოდება. თქვენ, სავარაუდოდ, ამის შესახებ პირდაპირ ვერ ილაპარაკებთ და ამ კატეგორიის თაობაზე ნაფიც მსაჯულთათვის ინსტრუქციას ნამდვილად ვერ მიიღებთ. ეს უკანასკნელი იმედის სტრატეგიაა.

მას შემდეგ, რაც თითოეული დაცვის საფუძველთან დაკავშირებით შემოქმედებითი კუთხით იფიქრებთ, უნდა დაიწყოს თითოეული მათგანისთვის საქმის თეორიის ჩამოყალიბება. ამისათვის გაითვალისწინეთ ფაქტები, რომლებიც, თქვენი აზრით, საქმის შემადგენელი ნაწილი იქნება „გონებრივი შტურმის“ მეთოდის გამოყენების შედეგად თქვენი ანალიზის საფუძველზე. იფიქრეთ, თუ როგორ

შეიძლება თითოეული ამ ფაქტის გამოყენება თქვენი დაცვის გასაძლიერებლად. ამ ფაქტებიდან რომელი შეგიძლიათ მიიღოთ? ასევე, გაითვალისწინეთ, თუ რომელი ფაქტებია ყველაზე პრობლემური კონკრეტული დაცვის შემთხვევაში. ეს, სავარაუდოდ, ის ფაქტები იქნება, რომლებზეც იმუშავებთ. ასევე, იფიქრეთ შეკითხვებზეც, რომლებიც ნაფიც მსაჯულებს გაუჩნდებათ ამ ფაქტებთან დაკავშირებით ამ კონკრეტულ დაცვასთან მიმართებაში. საქმის შემადგენელი ფაქტებისა და ნაფიც მსაჯულთათვის ყველაზე მეტად საინტერესო შეკითხვების საფუძველზე თქვენ ახლა უნდა დაიწყოთ სტრატეგიის შემუშავება თითოეულ მოწმესთან და მტკიცებულებასთან მიმართებაში. თითოეულ მოწმესთან და მტკიცებულებასთან მიმართებაში შერჩეული ეს სტრატეგიები ერთიანი საქმის თეორიის ნაწილი გახდება.

დაცვის თეორიის ფაქტობრივი კომპონენტის გარდა, თქვენ ემოციური კომპონენტიც უნდა შეიმუშაოთ. რომელი ემოციური თემებია სახეზე, რომელთა წამოწვევაც საჭირო იქნება, რათა ნაფიცმა მსაჯულებმა თქვენი საქმის თეორია მიიღონ? როგორი დამოკიდებულება გსურთ ჰქონდეთ ნაფიც მსაჯულებს თქვენი საქმის თეორიის გმირებისა და მნიშვნელოვანი მოვლენების მიმართ? ეს ემოციური თემებიც თქვენი საქმის თეორიის არსებითი მნიშვნელობის კომპონენტი იქნება.

მოკლედ რომ ითქვას, თქვენი საქმის თეორია დაცვის საფუძველით იწყება. შემდეგ ის მოიცავს ყველა სტრატეგიულ გადაწყვეტილებას, რომელსაც თითოეულ მტკიცებულებასთან მიმართებაში იღებთ. დაცვის თითოეულ საფუძველთან მიმართებაში, რომელზეც ჩამოყალიბდებით, უნდა ჰკითხოთ საკუთარ თავს, თუ როგორი იქნება თამაშის გეგმა თითოეული მოწმისა და მტკიცებულებასთან მიმართებაში, რათა ეს ტაქტიკური ვარიანტები დაცვის თეორიის გამყარებას საუკეთესო გზით მოემსახუროს. ამის შემდგომ გეგმებთ სულ მცირე ერთი საქმის თეორია თითოეული დაცვის საფუძველისთვის, რომელზეც ჩამოყალიბდებით. თქვენი საქმის თეორია იქნება ამბავი ყველა მტკიცებულების შესახებ, და თუ როგორ მიდის ის თქვენი საქმის დასკვნამდე. აირჩიეთ საქმის თეორია, რომელსაც, თქვენი

აზრით, სასამართლო პროცესზე წარმატების საუკეთესო შესაძლებლობა ექნება.¹⁰

წარმატებული თეორია შემდეგ ელემენტებს შეიცავს:¹¹

ის ლოგიკურია. „გამარჯვებულ თეორიას ლოგიკური ძალა აქვს. ის ეფუძნება უდავო ან სხვაგვარად სარწმუნო ფაქტებს.. ფაქტები, რომლებსაც თქვენი თეორია ეფუძნება, ერთიმეორეს უნდა აძლიერებდეს (და არასოდეს ეწინააღმდეგებოდეს). მართლაც, ერთს მეორესთან უნდა მივყავდეთ ისე, რომ თითოეული ფაქტი მომდევნო ფაქტს გულისხმობდეს, მოწმესრიგებული და აუცილებელი სახით.“

ის თქვენი საქმის სამართლებრივ ელემენტებზე მიგვითითებს. „სასამართლო პროცესზე თქვენ მიერ განხორციელებული ყველა დარწმუნების მცდელობა „სამართლებრივ“ დასკვნას უნდა ამყარებდეს. თქვენი თეორია არა მხოლოდ იმას უნდა ადგენდეს, რომ თქვენი კლიენტი კარგი და სანდოა (ან რომ მეორე მხარე ცუდი და უღირსია), არამედ იმასაც, რომ კანონიც თქვენს მხარეზეა. ამდენად, თქვენი თეორია უნდა ამტკიცებდეს ყველა სამართლებრივ ელემენტს, რომელიც აუცილებელია მოთხოვნილი ვერდიქტის გასამართლებლად.“

ის მარტივია. „კარგი თეორია უდავო ფაქტებიდან მაქსიმალურს იღებს. ის რაც შეიძლება ნაკლებად ეყრდნობა მტკიცებულებებს,

10 დაცვის ერთი და იმავე საფუძველის გამოყენებისას თქვენ შესაძლოა გქონდეთ ერთზე მეტი სტრატეგია კონკრეტულ მოწმესთან ან მტკიცებულებასთან მიმართებაში. მაგალითად, შესაძლოა მუშაობდეთ თავდასხმის საქმეზე, რომელშიც ფიქრობთ გამოიყენოთ თავდაცვის დაცვის საფუძველი. ერთ-ერთი მოწმე შესაძლოა იყოს დაზარალებულის მეგობარი ვოგო. იგი ამბობს, თუ როგორ დაინახა, თქვენმა კლიენტმა ჩხუბი რომ წამოიწყო. მის საწინააღმდეგოდ ერთ-ერთი სტრატეგიის ფარგლებში შეგიძლიათ ამტკიცოთ, რომ მან ეს თავისი მეგობარი ბიჭის დასახმარებლად მოიგონა. სხვა სტრატეგიის თანახმად შეგიძლიათ ამტკიცოთ, რომ მას ჩხუბის დაწყება არ დაუნახავს და, რომ როდესაც მან დანაშაულის ადგილისკენ გაიხედა, მის მეგობარ ბიჭს უკვე მოქნილი ჰქონდა მუშტი. ამდენად, თავდაცვის დაცვის საფუძველით თქვენ შესაძლოა საქმის ორ თეორიას იხილავდეთ. თქვენ ერთ-ერთი უნდა ამოარჩიოთ.

11 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შერობული შტატები 2000 წელი, გვ. 23.

რომლებიც ადვილად ექვემდებარება შეწინააღმდეგებას, დაუშვებელია, ან რომელთა დამტკიცებაც სხვაგვარად რთულია.“

ის ადვილად დასაჯერებელია. „მართალი“ თეორიის დაჯერებაც კი შესაძლოა რთული იყოს, რადგან ის ყოველდღიურ გამოცდილებას ეწინააღმდეგება ან მკაცრ განსჯას საჭიროებს. თქვენ უნდა ისწრაფოდეთ თქვენი თეორიიდან ყველა ნაკლებად დამაჯერებელი ელემენტის ამოღებისკენ. ანალოგიურად, უნდა შეეცადოთ თავიდან აიცილოთ არგუმენტები, რომლებიც ტყუილის, გაყალბების, ბოროტი ზრახვის ან პიროვნული თავდასხმის მტკიცებაზეა დამოკიდებული. შეუვალ თეორიას შეუძლია მეორე მხარის საქმე მთლიანობაში მოიცვას და მაინც თქვენი გამარჯვება მოიტანოს აშკარა ლოგიკური ძალის საფუძველზე.“

აქედან გამომდინარე, პროკურორის/ადვოკატის ძირითადი მიზანი არის დაარწმუნოს ფაქტების შემფასებელი მისი თეორიის სისწორეში მისი თემის მორალური ბერკეტის მუდმივი მოქმედებით. ამის მისაღწევად, არსებობს ოთხი ძირითადი საშუალება: (1) ნაფიცი მსაჯულებისადმი მიმართვა, რომელიც შესავალი და დასკვნითი სიტყვებისგან შედგება; (2) პირდაპირ დაკითხვაზე და, უფრო ნაკლებად, ჯვარედინ დაკითხვაზე ჩვენების მიღება; (3) მტკიცებულებების, მათ შორის ნივთმტკიცებებისა და დოკუმენტური მტკიცებულებების წარმოდგენა; და (4) ყველაფერი სხვა, რასაც პროკურორი/ადვოკატი სასამართლო დარბაზში აკეთებს, მათ შორის ის, თუ როგორ გამოიყურება, მოქმედებს, რეაგირებს, მეტყველებს, მოძრაობს, დგას, ზის და ა.შ.¹²

სასამართლო პროცესისთვის სათანადო მზადება ბოლოდან იწყება. ნამდვილად ჭკვიანურია, თუ თქვენს დასკვნით სიტყვას პირველ რიგში დაგეგმავთ, რადგან სასამართლო პროცესის ეს ეტაპი ყველაზე მეტად ჰგავს ამბის მოყოლას; ის არის პროცესის ერთადერთი ელემენტი, სადაც თქვენ ნება დართული გაქვთ შესთავაზოთ და გააკეთოთ დასკვნები ან ფაქტების შემფასებლებს წარუდგინოთ თქვენი თეორია, როგორც ერთი მთლიანი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დასკვნითი სიტყვის დროს თქვენ ყველაზე მეტი თავისუფლება გაქვთ თქვათ ყველაფერი, რისი თქმაც გსურთ,

12 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 25.

ხართ რა შეზღუდული მხოლოდ იმ მოთხოვნით, რომ ყველა არგუმენტი დამოწმებული უნდა იყოს მტკიცებულებით, რომელიც სასამართლოში იქნა გამოკვლეული (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 251-ე მუხლი, 1-ლი ნაწილი). აქედან გამომდინარე, თუ თქვენი მომზადების დასაწყისში თქვენს დასკვნით სიტყვას დაგეგმავთ, თქვენ შემდეგ შეძლებთ ისე დააბალანსოთ თქვენი საქმე, რომ სასამართლოში გამოკვლეული იყოს ყველა ფაქტი, რომელიც დასკვნითი სიტყვისთვის დაჭირდება.¹³

თქვენ თავს ეს ორი კითხვა დაუსვით: *რისი თქმა მსურს საქმის დასასრულს? რომელი მტკიცებულების წარდგენა ან გამოვლენა მჭირდება, რათა ვთქვა ის, რისი თქმაც მსურს?* პასუხები თქვენი მთლიანი საქმის ფართო მონახაზს ჩამოგიყალიბებთ.¹⁴

საქმის დაგეგმვისას პროკურორმა/ადვოკატმა, პირველ რიგში, უნდა ჩამოწეროს სამართლებრივი ელემენტები ბრალდების/დაცვის თითოეული საფუძვლისთვის, რის დამტკიცებასაც იგი იმედოვნებს და შემდეგ უკვე ჩამოწეროს მტკიცებულებათა ნუსხა, რომელიც მას აქვს თითოეული ამ ელემენტის გასამყარებლად. სავარაუდოდ, მტკიცებულებათა ძირითადი ნაწილი მოწმეთა ჩვენებების სახით იარსებებს, მაგრამ ზოგიერთი მტკიცებულება დოკუმენტის, რეალური ნივთების ან ნივთმტკიცებების სახითაც იქნება მოპოვებული. თითოეული ასეთი მტკიცებულებისთვის პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მოინიშნოს მოწმე, რომლის საშუალებითაც იგი ამ მტკიცებულების დაშვებას შეეცდება.¹⁵

თითოეული მოწმე ინდივიდუალურად შეაფასეთ. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა წარმოიდგინოს, თუ რის თქმას ისურვებდა იგი დასკვნით სიტყვაში თითოეული მოწმის შესახებ, რომელიც დაჰკითხა. თქვენ თავს ჰკითხეთ: *რა წვლილის შეტანა შეუძლია ამ მოწმეს ჩემს თეორიაში? რომელი პოზიტიური ფაქტების წარდგენა შემიძლია ამ მოწმის მეშვეობით? არსებობენ თუ არა სხვა მოწმეები ამავე ფაქტებთან მიმართებაში? არის თუ არა ეს მოწმე ეფექტური*

13 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები 2000 წელი, გვ. 24-25.

14 იქვე.

15 იქვე.

იარაღი ჩემი თემისთვის? რა შემთხვევაში ვთქვა ამ მოწმის შესახებ, რაც ლოგიკურად და მორალურად დამაჯერებელი იქნება? მას შემდეგ, რაც თითოეული მოწმის შესახებ ყველა „პოზიტიურ“ ინფორმაციას მოაგროვებთ, ყველა შესაძლო პრობლემისა და სისუსტის განხილვაზე უნდა გადახვიდეთ.¹⁶

ფაქტობრივი სისუსტეები. თქვენ თავს ჰკითხეთ: *იქნება თუ არა, სავარაუდოდ, მოწმის ჩვენებაში შეუსაბამობები ან ხარვეზები? ფლობს თუ არა მოწმე საზიანო ინფორმაციას, რომელიც, სავარაუდოდ, ჯვარედინ დაკითხვაზე გამომჟღავნდება?* თუ რომელიმე ამ შეკითხვაზე პასუხი დადებითია, როგორ შეძლებთ ამ პრობლემების მინიმუმამდე დაყვანას? *შეგიძლიათ თუ არა შეუსაბამობათა გამოსწორება თქვენი თეორიის გადაფასებით? შეუძლია თუ არა სხვა მოწმეს ხარვეზები შეაესოს?* *შეგიძლიათ თუ არა პოტენციურად საზიანო ფაქტების განმუხტვა მათი პირდაპირ დაკითხვაზე გამოტანით?*¹⁷ ყველა ეს შეკითხვა გაითვალისწინეთ და საუკეთესო საშუალებით გადაწყვიტეთ.

მტკიცებულებებთან დაკავშირებული პრობლემები. თითოეული მოწმის ჩვენება შეფასებული უნდა იყოს მტკიცებულებებთან დაკავშირებული შესაძლო პრობლემების გათვალისწინებით. არ დაუშვათ, რომ ნებისმიერი მტკიცებულება ან ჩვენება ავტომატურად დასაშვებია. ამის ნაცვლად, თქვენ უნდა შეგეძლოთ დასაშვებობის დადებითი თეორიის განცხადება ყველაფერ იმასთან მიმართებაში, რის შეთავაზებასაც საქმის მიმდინარეობისას აპირებთ. გასაპროტესტებლად მომზადებისას თქვენ თავს ჰკითხეთ: *როგორ შეეძლებოდა ამ მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას?* შემდეგ თქვენი პასუხი დაგეგმეთ.¹⁸

დამაჯერებლობასთან დაკავშირებული პრობლემები. შესაძლო შეკითხვები: *სავარაუდოდ, როგორ შეიძლება მოწმეზე იერიშის მიტანა? ექვემდებარება თუ არა მოწმე დისკრედიტაციის მიკერძოების ან დაინტერესების საფუძველზე? ექნება თუ არა მნიშვნელობა აღქმას? არის თუ არა იმპიჩმენტის შესაძლებლობა ადრინდელი შეუსაბამო*

*განცხადებების საფუძველზე? შეგიძლიათ თუ არა თქვენი პირდაპირი დაკითხვის ისე ჩამოყალიბება, რომ ეს პრობლემები თავიდან აიცილოთ ან მინიმუმამდე დაიყვანოთ?*¹⁹

თქვენი ყველა პოტენციური მოწმის წვლილის, სიძლიერებისა და სისუსტეების შეფასების შემდეგ შეგიძლიათ გადაწყვიტოთ, თუ რომელ მოწმეებს დაჰკითხავთ. თქვენი ძირითადი საზრუნავი იმაში დარწმუნებაა, რომ თქვენთვის აუცილებელი ყველა მტკიცებულება დასაშვებად იყოს ცნობილი. თქვენ უნდა გამოიძახოთ ყველა მოწმე, რომელიც გადაამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციის ერთადერთი წყაროა. იშვიათი ან იძულებითი გარემოებების გარდა, თქვენ უნდა დაჰკითხოთ ასევე ნებისმიერი მოწმე, რომლის დამაჯერებლობას ან გამოჩენას თქვენი საქმის შიდა ლოგიკის ან მორალური სურათის წარმოჩენისთვის ძირითადი მნიშვნელობა ენიჭება.²⁰

ყველა არაარსებითი მნიშვნელობის მქონე მოწმე მათი სიძლიერისა და სისუსტის გათვალისწინებით უნდა შეფასდეს. უნდა იფიქროთ ისეთი მოწმეების გამორიცხვაზე, რომელთა ჩვენებაც შესაძლოა განმეორდეს, რადგან ეს საზიანო წინააღმდეგობების გამოვლენის ალბათობას ზრდის. ასევე სასურველია, თუ არ გამოიძახებთ მოწმეებს, რომელთა დამაჯერებლობა სერიოზულ ეჭვებს ბადებს, ან რომელთა ჩვენებაც გაცილებით საზიანო იქნება თქვენთვის, ვიდრე სასარგებლო.²¹

მას შემდეგ, რაც თქვენი მოწმეების საბოლოო სიაზე ჩამოყალიბდებით, დაალაგეთ ისინი ისეთი თანმიმდევრობით, რომელიც თქვენი საქმისთვის ყველაზე სასარგებლო იქნება. მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს ცალსახა და სწრაფი წესები მოწმეთა თანმიმდევრობის გადასაწყვეტად, შემდეგი სამი პრინციპი ამ გადაწყვეტილების მიღებაში დაგეხმარებათ.²²

„ინფორმაციის დამახსოვრება. ნაფიც მსაჯულებმა მტკიცებულებების შესახებ არა მხოლოდ უნდა მოისმინონ ინფორმაცია, არამედ მოსმენილი უნდა დაიმახსოვრონ კიდევ. კვლევები მუდმი-

16 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 25-26.

17 იქვე.

18 იქვე.

19 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 26.

20 იქვე.

21 იქვე.

22 იქვე, გვ. 27.

ვად უთითებენ იმ გარემოებაზე, რომ მოსამართლეები და ნაფიცი მსაჯულები უკეთ იმასხოვრებენ ჩვენებებს, რომელთაც პროცესის დასაწყისში, დაბოლოს, ისმენენ. ამ პრინციპის თანახმად, თქვენი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოწმე პირველი უნდა დაჰკითხოს და მომდევნო ყველაზე მნიშვნელოვანი მოწმე კი – ბოლო. დაიწყეთ და დაასრულეთ ძლიერად.“

„პროგრესის უზრუნველყოფა. ზოგიერთ შემთხვევაში „პირველისა და ბოლოს“ პრინციპმა გზა ლოგიკური პროგრესის საჭიროებას უნდა დაუთმოს. ზოგიერთი მოწმე სხვათა ჩვენებების საფუძველს ქმნის. ამდენად, შესაძლოა აუცილებელი იყოს „დაამადასტურებელი“ მოწმეების პროცესის ადრეულ ეტაპზე დაკითხვა როგორც ლოგიკური განვითარების, ისე სამართლებრივი დასამკვიდრების კუთხით. შეგიძლიათ თქვენი მოწმეების რიგითობა ისე დააღაგოთ, რომ ძირითადი მოვლენების განვითარება ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით იყოს გადმოცემული.“

„ეფექტურობის შენარჩუნება. თქვენი მოწმეების საშუალებით შესაძლოა გასურდეთ მაქსიმალურად დრამატული ეფექტის მოხდენა. მაგალითად, მკვლელობის საქმეში შესაძლოა დაიწყოს გარდაცვლილი ბავშვის ერთ-ერთი მშობლის დაკითხვით. მეორე მხრივ, საჭირო მოწმე, რომელიც ამავდროულად ოდნავ უარყოფითი ან იმპინჩმენტს დაქვემდებარებული პიროვნებაა, სავარაუდოდ, საქმის მიმდინარეობის შუა ეტაპზე უნდა დაიკითხოს, რათა მისი ჩვენება დაიწყებას მიეცეს. ეფექტის პრინციპის ერთ-ერთი ვარიანტი, რომელიც თითქმის საყოველთაო პრაქტიკად იქცა, დაცვის მხარის ბოლო მოწმედ ბრალდებულის დაკითხვაა. ამ პრაქტიკის დამკვიდრებას ორი მიზეზი აქვს. პირველ რიგში, უკანასკნელ შესაძლო მომენტამდე ხდება იმ დროის გადადება, როდესაც ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოს, დაკითხოს თუ არა ბრალდებული და შედეგად, იგი ჯვარედინი დაჰკითხვის იერიშის ქვეშ მოაქციოს. მეორე მხრივ, რაც კიდევ უფრო ღიმილის მომგვრელია, ბრალდებულის ბოლოს გამოძახება საშუალებას აძლევს მას დაკითხვამდე მოისმინოს ყველა სხვა მოწმის ჩვენება მაშინ, როდესაც ყველა სხვა მოწმეს ამის საშუალება არ აქვს.

ჯვარედინი დაკითხვის დაგეგმვა გაცილებით რთულია, ვიდრე

პირდაპირი დაკითხვისთვის მომზადება. ცხადია, ყველა სიურპრიზისგან თავის დაცვა შეუძლებელია, მაგრამ შეძლევი ოთხი ნაბიჯი მათ მინიმუმამდე შეამცირებს:²³

1. შეადგინეთ ყველა პოტენციურად მოწინააღმდეგე მოწმის სია. წარმოიდგინეთ, თუ რა მიზნით შეიძლება დაკითხონ ეს მოწმე. თქვენს თავს ჰკითხეთ: *როგორ შეუძლია ამ მოწმეს ყველაზე დიდი ზიანი მიაყენოს ჩემს საქმეს?* ყოველთვის მზად იყავით ყველაზე ცუდი შესაძლო ალტერნატივისთვის.
2. იფიქრეთ, ხომ არ არსებობს მოწმის დაკითხვის შეუძლებლობის საფუძველი. *არის თუ არა მოწმე კომპეტენტური ჩვენების მისაცემად?* შეძლევი გაითვალისწინეთ, შესაძლებელია თუ არა მოსალოდნელი ჩვენების რაიმე ნაწილის დაუშვებლად ცნობა. მოწმის ყოველ შესაძლო განცხადებასთან მიმართებაში წარმოიდგინეთ მკიცხვებთან დაკავშირებული ყველა გონივრული პროტესტი. იგივე გააკეთეთ ყველა მტკიცებულებასთან მიმართებაში, რომელიც შესაძლოა მოწმის მეშვეობით იყოს წარმოდგენილი. თითოეული პროტესტისთვის თქვენი არგუმენტი დაგეგმეთ და შესაძლო კონტრარგუმენტისთვისაც მოემზადეთ. ყველა შესაძლო პროტესტი არ უნდა დააყენოთ, მაგრამ ნებისმიერი შემთხვევისთვის მზად უნდა იყოთ.
3. გაითვალისწინეთ მოწინააღმდეგე მხარის თითოეული მოწმის ფაქტობრივი სისუსტეები. *არსებობს თუ არა შეუსაბამობები, რომელთა გამოკვლევა ან განვითარება შესაძლებელია? ექვემდებარება თუ არა მოწმის ხასიათი მასზე იერიშის მიტანას? შესაძლებელია თუ არა მოწმის იმპინჩმენტი ადრეული განცხადებების საფუძველზე? როგორ შეიძლება მოწმის გამოყენება, რათა თქვენი საკუთარი თემა გააძლიეროთ?*
4. დაახარისხეთ ყველა სასურველი ინფორმაცია, რომლის მოპოვებასაც მოწინააღმდეგე მხარის თითოეული მოწმისგან შეიძლება.

23 სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შეერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 28.

ახლა, მას შემდეგ, რაც თქვენი საქმის ძირითადი ელემენტები და ჯვარედინი დაკითხვები დაგეგმეთ, აუცილებლად უკან უნდა მიბრუნდეთ და თქვენი საქმის თითოეული ასპექტი ხელახლა შეაფასოთ. თქვენი პირდაპირი დაკითხვები სრულად ამყარებენ და ამტკიცებენ თქვენს თეორიას? ხომ არ ტოვებენ ისინი რაიმე ლოგიკურ ხარვეზებს? სარწმუნოდ მიიხნევთ, რომ ყველა თქვენთვის საჭირო მტკიცებულება დაშვებულად იქნება ცნობილი? როგორი იქნება მათი დამაჯერებლობის ხარისხი? პოტენციური ჯვარედინი დაკითხვების შედეგად ხომ არ წამოიჭრება საკითხები, რომელთაც თქვენ ვერ გაუმკლავდებით? შეძლებთ თუ არა თქვენი მორალური თემის ხაზგასმას ყველა ან უმეტესობა პირდაპირი და ჯვარედინი დაკითხვების დროს? თუ ამ კითხვებს წარმატებით ვერ პასუხობთ, მაშინ შესაძლოა თქვენი თეორიის ან თემის შეცვლა დაგჭირდეთ. თუ დაუშვებთ, რომ თქვენი თეორია გაკმაყოფილებთ, მაშინ თქვენ ძალიან კარგი წარმოდგენა უნდა გქონდეთ პროცესზე განხილული მტკიცებულებების თაობაზე. ამის გათვალისწინებით, საქმეს მიუბრუნდით და თქვენს დასკვნით სიტყვას გადახედეთ. დარწმუნდით, რომ ის სრულად შეესაბამება მოსალოდნელ მტკიცებულებებს და მაქსიმალურად იყენებს უდავოდ მიჩნეულ ფაქტებს.²⁴

წინასასამართლო შუამდგომლობების სტრატეგიული გამოყენება

მეტად საინტერესოა ეს საკითხი დაცვის მხარის პერსპექტივიდან. წინასასამართლო შუამდგომლობების დაყენების პრაქტიკა ხშირად ჩრდილშია მოქცეული, სავარაუდოდ, იმ ალბათობისა და ვარაუდის გამო, რომ შუამდგომლობათა უმრავლესობა არ დაკმაყოფილდება და რომ დაცვა ვერ არ არის საქმეში „ჩართული“. ამ თავის მიზანია ხაზი გაუსვას შუამდგომლობების დაყენების პრაქტიკის მნიშვნელობას საქმის მოგების საბოლოო მიზნის მიღწევამ.

²⁴ სტივენ ლიუბე, „თანამედროვე სასამართლო უნარ-ჩვევები“, სამართლის სკოლის გამოცემა, სასამართლო უნარ-ჩვევების განვითარების ეროვნული ინსტიტუტი (NITA), ამერიკის შერთებული შტატები, 2000 წელი, გვ. 28.

უპირველეს ყოვლისა, მოკლედ მიმოვიხილოთ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მუხლები შუამდგომლობების შესახებ:

„მხარეს უფლება აქვს, ამ კოდექსით დადგენილი წესით დააყენოს შუამდგომლობა ...“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-9 მუხლი, მე-2 ნაწილი).

„მხარეებმა შუამდგომლობა შეიძლება დააყენონ ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით, სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 93-ე მუხლი, 1-ლი ნაწილი).

„შუამდგომლობა შეიძლება იყოს წერილობითი ან ზეპირი. წერილობითი შუამდგომლობა უნდა დაერთოს სისხლის სამართლის საქმეს. ზეპირი შუამდგომლობა შეტანილ უნდა იქნეს ოქმში, შუამდგომლობა დასაბუთებული უნდა იყოს, მასში კონკრეტულად უნდა იყოს გადმოცემული ვერ მოთხოვნა და შემდეგ მოთხოვნის არგუმენტაცია და იგი უნდა ეხებოდეს მხოლოდ იმ გარემოებებს, რომლებსაც უშუალო კავშირი აქვს შუამდგომლობაში დასმულ საკითხებთან“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 93-ე მუხლი, მე-2 ნაწილი).

„მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უარის თქმა დაუშვებელია. სასამართლო ვალდებულია ამ კოდექსით დადგენილი წესით, განსჯადობის მიხედვით განიხილოს სისხლის სამართლის საქმე, შუამდგომლობა და საჩივარი“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-19 მუხლი, მე-2 ნაწილი).

„თუ მტკიცებულების მოპოვებისათვის საჭიროა ისეთი საგან-მოძიებო ან სხვა საპროცესო მოქმედების ჩატარება, რომელსაც ბრალდებული ან მისი ადვოკატი დამოუკიდებლად ვერ ატარებს, იგი უფლებამოსილია შესაბამისი განჩინების გამოტანის შუამდგომლობით მიმართოს მოსამართლეს გამოძიების ადგილის მიხედვით ...“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 39-ე მუხლი, მე-2 ნაწილი).

„თუ შუამდგომლობაში გადმოცემული მოთხოვნის შესრულება ხელს უწყობს სისხლის სამართლის პროცესის ამოცანების განხორციელებას, იგი უნდა დაკმაყოფილდეს ...“ (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 94-ე მუხლი, 1-ლი ნაწილი).

სანამ გადაწყვეტთ, თუ რომელი შუამდგომლობები დააყენოთ,

დასკვნა

„სასამართლო პროცესის გეგმა“ უნდა შეიმუშაოთ. სასამართლო პროცესის გეგმა შედგება საქმის თეორიისგან, მოწინააღმდეგე მხარის მტკიცებულებებთან გამკლავების მეთოდებისგან, წარმოსადგენი მტკიცებულებებისგან და ა.შ., ისე, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა იცოდეს, თუ სტრატეგიულად რისი განვითარებაა აუცილებელი. სასამართლო პროცესის გეგმის ჩამოყალიბება და მის თანახმად მოქმედება საგრძნობლად განსხვავდება სასამართლო პროცესის „სპონტანურად“ ჩატარებისგან. არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ დასაყენებელი შუამდგომლობები სასამართლო პროცესის გეგმაში ეწერებოდეს და მას აძლიერებდეს.

რა არის შუამდგომლობების მიზანი? – შუამდგომლობის დაკმაყოფილება?! ცხადია, ეს არის მიზანი და ის მნიშვნელოვანია, მაგრამ კარგი პროკურორი/ადვოკატი წარმოსახვისა და შემოქმედებითი მიდგომის მეშვეობით სხვა მიზნებსაც ემსახურება, როგორცაა ინფორმაციის მოპოვება (იმ ინფორმაციის გარდა, რომელიც მტკიცებულებების გაცვლის პროცესში მოიპოვება, შუამდგომლობების განხილვისას მოწინააღმდეგე მხარემ შესაძლოა განაცხადოს, რომ გამოიყენებს ან არ გამოიყენებს გარკვეულ მტკიცებულებებს, მოწმეებს, რომ წარმოდგენილი იქნება ნივთმტკიცებები, და ა.შ.), შეუსაბამობების დადგენა, საკუთარი საქმის თეორიის შემუშავება, ფაქტების დაფიქსირება ოქმებში აპელაციისთვის და ა.შ.

თუმცა, პროკურორი/ადვოკატი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს თავის მიერ დაყენებულ შუამდგომლობებს! ზოგჯერ უკეთესია ნაკლებად აქტიური პოზიციის არჩევა, რადგან შუამდგომლობების შედეგად შესაძლოა მოწინააღმდეგე მხარე საქმეში „აქტიურად ჩაერთოს“, რასაც სხვა შემთხვევაში არ გააკეთებდა. თავიდან აირიდეთ შუამდგომლობების მეშვეობით ან სასამართლო პროცესებზე მინიმუმების მიცემა თქვენი საქმის თეორიის შესახებ. შუამდგომლობა მხოლოდ იმიტომ არ უნდა იყოს დაყენებული, რომ ეს შესაძლებელია. იმდენად, რამდენადაც შუამდგომლობები მხარისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი იარაღია სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, პროკურორმა/ადვოკატმა კარგად უნდა მოიფიქროს, სანამ შუამდგომლობას დააყენებს და გაითვალისწინოს, შეესაბამება თუ არა შუამდგომლობა, რომლის დაყენებასაც აპირებს, მის მიერ წინასწარ შემუშავებულ სასამართლო პროცესის გეგმას.

სასამართლო პროცესზე ეფექტურად გამოსვლა, საბოლოო ვაშში, უამრავ ფაქტს და შემოქმედებით მიდგომას საჭიროებს. უნდა იხელმძღვანელოთ შეთანხმებული მოდელით, რომელიც შესაძლებლობას მოგცემთ მრავალი უბრალო ფაქტი პროცესზე პრეზენტაციისთვის ერთიან აზრად აქციოთ. მაგალითისთვის, ერთი ასეთი მოდელი ქვემოთ არის მოცემული:

(1) საქმის ანალიზის გეგმა

ა. ფაქტების შეგროვება

1. განიხილეთ ყველა პოტენციურად მნიშვნელოვანი ფაქტი.
2. შეინარჩუნეთ ნეიტრალობა ფაქტების წყაროების მიმართ.

ბ. ფაქტების ანალიზი / „მტკიცებულებების გამორიცხვა“

1. განსაზღვრეთ, რომელი ფაქტებია საზიანო და რომელი სასარგებლო.
2. განიხილეთ საზიანო ფაქტების დაუშვებლად ცნობის გზები.
3. განიხილეთ სასარგებლო ფაქტების დასაშვებლად ცნობის გზები.

გ. შეკითხვების დასმა ფაქტებთან დაკავშირებით

1. იფიქრეთ შეკითხვებზე, რომლებიც შეიძლება ნაფიც მსაჯულს ფაქტებთან დაკავშირებით გაუჩნდეთ.
2. საზიანო ფაქტების თაობაზე შეკითხვებთან დაკავშირებით იფიქრეთ, თუ როგორ შეუძლია ბრალდებას ამ შეკითხვებს გაუმკლავდეს და თუ რისი გაკეთება შეგიძლიათ, რათა შეკითხვებზე ბრალდებისთვის დამაკმაყოფილებელი პასუხები არ იყოს გაცემული.
3. სასარგებლო ფაქტების თაობაზე შეკითხვებთან დაკავშირებით იფიქრეთ, თუ როგორ შეგიძლიათ მათზე ნაფიცი მსაჯულისთვის დამაკმაყოფილებელი პასუხების გაცემა.

(2) საქმის თეორიის განვითარება

ა. განსაზღვრეთ ბრალდების/დაცვის ყველა შესაძლო საფუძველი (სამართლებრივი კომპონენტი).

ბ. ბრალდების/დაცვის თითოეული საფუძველიდან გამომდინარე გაითვალისწინეთ თქვენი სტრატეგია თითოეულ მოწმესთან და

მტკიცებულებასთან მიმართებაში (ფაქტობრივი და ემოციური კომპონენტები).

გ. აირჩიეთ საქმის თეორია, რომელიც ყველაზე მისაღებია თქვენს საქმეში არსებული ფაქტების გათვალისწინებით.

დ. სტრატეგიულად გამოიყენეთ შუამდგომლობები თქვენი დაცვის თეორიის ჩამოსაყალიბებლად.

(3) სასამართლო პროცესზე ეფექტური გამოსვლისთვის ამბის ჩამოყალიბება.

თითოეულ მოწმესთან და მტკიცებულებასთან მიმართებაში ჩამოაყალიბეთ სარწმუნო ამბავი, რომელიც თქვენი საქმის თეორიას ამყარებს.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საქართველოში საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობა

საქართველოს ახალმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა, რომელიც ძალაში 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან შევიდა, წარმოგვიდგინა მნიშვნელოვანი ცვლილებები ქართულ სისხლის სამართლის სისტემაში. ყურადსაღები ინოვაციები, გათვალისწინებული ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, მოიცავს შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სისტემის შემოღებას, ნაცვლად ინკვიზიციური სისტემისა და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დანერგვას. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თავდაპირველად წარმოდგენილ იქნა მხოლოდ თბილისის მასშტაბით, თუმცა გათვალისწინებულია მისი გავრცელება საქართველოს სხვა რეგიონებზეც მომდევნო 4 წლის განმავლობაში.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დროებითი განსჯადობა გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 330-ე მუხლით, რომელიც განსაზღვრავს, რომ:

1. „2011 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო

მოქმედებს მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებულის) სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებულის) ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

1. „2011 წლის 1 ოქტომბრიდან 2012 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მოქმედებს მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

2. „2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თბილისის საქალაქო სასამართლოში განიხილავს მისი ტერიტორიული განსჯადობისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 111-ე და 137-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 111-ე ან/და 137-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

3. „2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებს ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით, პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ თბილისისა და ქუთაისის საქალაქო სასამართლოები. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის

სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს ამ კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.“

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად (მუხლი 27-ე) ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 12 მსაჯულისგან და 2 სათადარიგო მსაჯულისგან, გარდა ს.ს.ს. კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. კერძოდ, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობაში არ უნდა იყოს ექვსზე ნაკლები მსაჯული ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე, რვაზე ნაკლები – მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე, ათზე ნაკლები – განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე.

მანამ, სანამ ნაფიც მსაჯულთა მიერ სისხლის სამართლის საქმის არსებითი განხილვა დაიწყება, მხარეები წინასწარ მოწვეული კანდიდატებისგან ირჩევენ მსაჯულთა, კონკრეტული კატეგორიის საქმისთვის საჭირო, შემადგენლობას.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხლომამდე მოსამართლე, სამოქალაქო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მიერ წინასწარ გაგზავნილი 18 წელს მიღწეულ მოქალაქეთა ერთიანი სიიდან, მხარეთა მოსაზრებების მოსმენის შემდეგ, შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით ადგენს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა სიას, არა უმეტეს 100 პირის შემადგენლობით. შერჩეული ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა სიაში მიეთითება პირის გვარი და სახელი, რასაც ხელს აწერს სხლომის თავმჯდომარე და სიის ასლებს გადაცემს მხარეებს. ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს მსაჯულთა შერჩევის სხლომამდე ეგზავნებათ უწყება, სადაც მითითებულია სხლომის დაწყების დრო, ადგილი და გამოცხადების სავალდებულობა (სსსკ 221-ე მუხლის პირველი, მეორე, მეოთხე და მეხუთე, ნაწილები).

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს მსაჯულთა შერჩევის სხლომამდე გონივრულ ვადაში საცხოვრებელი ადგილის მისამართზე ეგზავნებათ მოსამართლის მიერ მხარეებთან მოთათბირების საფუძველზე დამტკიცებული კითხვარი. ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატი ვალდებულია უპასუხოს კითხვებს კითხვარში მითითებულ ვადაში

(სსსკ-ის 221-ე მუხლის, პირველი ნაწილი).

მოსამართლე უფლებამოსილია დაიწყოს სხლომა და მსაჯულთა შერჩევის პროცედურა იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სასამართლოში მსაჯულობის 50-ზე ნაკლები კანდიდატი გამოცხადდება. მსაჯულთა შერჩევის სხლომის გახსნისა და შესაბამისი პირველადი პროცედურების გატარების შემდეგ, მოსამართლე მსაჯულობის კანდიდატებს მიაწვდის მხარეთა მონაწილეობით მომზადებულ განმარტებებს გამოსაყენებელი კანონის თაობაზე. ამის შემდეგ, მოსამართლე ამოწმებს ყველა გარემოებას, რომელიც შეიძლება გახდეს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების (თვითაცილების) საფუძველი, და მხარეებს საშუალებას აძლევს, შეკითხვები დაუსვან მსაჯულობის კანდიდატებს და წარმოადგინონ დამატებითი მასალები აცილების თაობაზე (სსსკ-ის 222-ე მუხლი და 223-ე მუხლის მეორე ნაწილი)

მოსამართლე უფლებამოსილია მოსთხოვოს მხარეებს მისთვის წინასწარ იმ შეკითხვების წარდგენა, რომელთა მსაჯულობის კანდიდატებისთვის დასმასაც ისინი აპირებენ; ეს არ ზღუდავს მხარეებს, რომ დასვან დამაზუსტებელი კითხვები. მსაჯულობის კანდიდატი ვალდებულია სწორი და ამომწურავი პასუხები გასცეს მისთვის დასმულ შეკითხვებს, წარმოადგინოს სხვა აუცილებელი ინფორმაცია მისი პიროვნებისა და განსახილველი საქმის მონაწილეებთან მისი ურთიერთობის თაობაზე, აგრეთვე ყველა იმ გარემოების თაობაზე, რომელმაც შეიძლება მას ხელი შეუშალოს საქმის ობიექტურად და მიუკერძოებლად განხილვაში (სსსკ-ის 223-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილები).

მსაჯულობის კანდიდატისთვის დასმული შეკითხვები არ უნდა ხელყოფდეს მის პირად, პროფესიულ ან/და კომერციულ საიდუმლოებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებისთვის. მსაჯულობის კანდიდატს შეიძლება მოეთხოვოს აღნიშნული ინფორმაცია მხოლოდ მხარის დასაბუთებული მოთხოვნის არსებობისას. თუ აღნიშნული ინფორმაციის გამჟღავნებამ შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს მის ინტერესებს, მსაჯულობის კანდიდატი ინფორმაციას აწვდის მხოლოდ უშუალოდ სხლომის თავმჯდომარეს (სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი).

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი ვალდებულია კანონით

განსაზღვრული აცილების საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში ეს აცნობოს სასამართლოს უწყების მიღებიდან 2 დღის განმავლობაში. მსაჯულობის კანდიდატს, ასევე შეუძლია მოსამართლის წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა თვითაცილების შესახებ და მიუთითოს იმ გარემოებაზე, რომელიც მას ხელს შეუშლის ნაფიცი მსაჯულის უფლებამოსილების განხორციელებაში. თვითაცილება დასაბუთებული უნდა იყოს. მხარეებს უფლება აქვთ, გამოთქვან თავიანთი დამოკიდებულება მსაჯულობის კანდიდატის თვითაცილებისადმი (სსსკ-ის 221-ე მუხლის მეექვსე ნაწილი და 223-ე მუხლის მეშვიდე ნაწილი).

პირს უფლება აქვს, უარი განაცხადოს ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაზე (სსსკ-ის 31-ე მუხლი):

ა) თუ უკანასკნელი წლის განმავლობაში უკვე იყო ნაფიცი მსაჯული;

ბ) თუ ასრულებს ისეთ სამუშაოს, რომელშიც მისი შეცვლა გამოიწვევს მნიშვნელოვან ზიანს;

გ) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო;

დ) თუ ხანგრძლივად იმყოფება ან მიემგზავრება საქართველოს ფარგლებს გარეთ;

ე) თუ 70 წელს გადაცილებულია.

მხარე უფლებამოსილია დააყენოს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების შესახებ შუამდგომლობა. აცილების უფლებას პირველად ახორციელებს ბრალდების მხარე, ხოლო შემდეგ – დაცვის მხარე (სსსკ-ის 223-ე მუხლის პირველი ნაწილი). მხარეებს შეუძლიათ გამოიყენონ, როგორც დასაბუთებული, ასევე დაუსაბუთებელი შუამდგომლობები.

პირი ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილეობას ნაფიც მსაჯულად, თუ არსებობს სსს კოდექსით დადგენილი ნაფიცი მსაჯულის აცილების რომელიმე საფუძველი (სსსკ-ის 31-ე მუხლი):

ა) იგი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირია;

ბ) იგი გამომძიებელია;

გ) იგი პოლიციელია;

დ) იგი ირიცხება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში;

ე) იგი სასულიერო პირია;

ვ) იგი აღნიშნულ საქმეში სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეა;

ზ) იგი ბრალდებულია;

თ) იგი ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით მოხმარებისთვის ადმინისტრაციულ სახდელდადებული პირია;

ი) მისი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად აღნიშნულ საქმეში აშკარად უსამართლო იქნებოდა ამ პირის მიერ გამოხატული მოსაზრებების ან პირადი გამოცდილების საფუძველზე;

კ) იგი ფსიქოლოგია;

ლ) იგი ფსიქიატრია;

მ) იგი იურისტია.

რაც შეეხება დაუსაბუთებელი აცილების საკითხს, თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება. თუ საქმეში რამდენიმე ბრალდებულია, თითოეულ მათგანს დამატებით 3 კანდიდატის დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების უფლება ეძლევა. იგივე უფლება ეძლევა ბრალდების მხარეს. თუ რომელიმე ბრალდებული სრულად არ გამოიყენებს აცილების განცხადების საკუთარ კვოტას, მისი გამოყენების უფლება ენიჭება იმავე საქმეში სხვა ბრალდებულს. ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარე სარგებლობს იმდენივე დაუსაბუთებელი აცილების განცხადების უფლებით, რამდენითაც ისარგებლა ყველა ბრალდებულმა საერთო ჯამში. დაუსაბუთებელი აცილება არ შეიძლება იმგვარად იყოს გამოყენებული, რომ მოხდეს მსაჯულობის კანდიდატთა დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის, პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე (სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეექვსე, მეათე და მეთერთმეტე ნაწილები).

აცილებისა და თვითაცილების შესახებ შუამდგომლობებს

მოსამართლე განიხილავს საჯაროდ და გამოაქვს დასაბუთებულ განჩინებას. აცილებულმა მსაჯულობის კანდიდატმა უნდა დატოვოს სასამართლო სხდომის დარბაზი. (სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეორე ნაწილი).

თუ თვითაცილებისა და აცილების შემდეგ მსაჯულობის კანდიდატთა რაოდენობა სიაში 14-ზე ნაკლებია, მოსამართლე გადადებს სხდომას არა უმეტეს 10 დღით და დადგენილი წესის შესაბამისად მოიწვევს დამატებით არა უმეტეს 30 კანდიდატს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობის სსს კოდექსით დადგენილ რაოდენობამდე შესავსებად (სსსკ-ის 223-ე მუხლის მეცხრე ნაწილი).

აცილების შემდეგ დარჩენილ მსაჯულობის კანდიდატთაგან თორმეტს სხდომის თავმჯდომარე ნიშნავს ნაფიც მსაჯულად, ხოლო ორი საქმის განხილვაში მონაწილეობას მიიღებს, როგორც სათადარიგო მსაჯული. საქმის სირთულიდან გამომდინარე, მოსამართლე უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება უფრო მეტი სათადარიგო მსაჯულის დამტკიცების შესახებ. სათადარიგო მსაჯული ესწრება სასამართლო სხდომას და სასამართლოს თათბირს. სათადარიგო მსაჯულს უფლება არა აქვს, გამოხატოს საკუთარი აზრი, გავლენა მოახდინოს ნაფიც მსაჯულებზე ან მონაწილეობა მიიღოს კენჭისყრაში (სსსკ-ის 224-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები).

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცედურის დასრულების შემდეგ სხდომის თავმჯდომარე ნიშნავს საქმის განხილვის დღეს, რომელიც უნდა იყოს არა უგვიანეს შერჩევის პროცედურის დასრულებიდან მესამე დღისა (სსსკ-ის 224-ე მუხლის მესამე ნაწილი).

სხდომის თავმჯდომარე ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობიდან წილისყრის საფუძველზე ნიშნავს უფროს მსაჯულს. უფროსი მსაჯული თავმჯდომარეობს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირს, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სახელით წერილობითი შეკითხვით მიმართავს სხდომის თავმჯდომარეს, აჯამებს კენჭისყრის საერთო შედეგებს, ადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, ხელს აწერს ვერდიქტს და სასამართლო სხდომაზე აცხადებს მას. უფროსი მსაჯულის გათავისუფლების შემთხვევაში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თავისი შემადგენლობიდან წილისყრის საფუძველზე ირჩევს ახალ უფროს მსაჯულს (სსსკ-ის 233-ე მუხლი).

სისხლის სამართლის საქმის მოსმენის შემდგომ ნაფიცი მსაჯულები ვერდიქტს იღებენ ერთხმად. თუმცა, თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო 3 საათის განმავლობაში ვერ მოახერხებს გადაწყვეტილების ერთხმად მიღებას, გადაწყვეტილება მომდევნო 6 საათის განმავლობაში მიიღება ხმათა შემდეგი უმრავლესობით: თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება არანაკლებ 11 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 8 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 10 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 7 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 9 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 6 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 8 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 5 ხმით; თუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 7 ან 6 ნაფიცი მსაჯულისაგან, ვერდიქტი მიიღება 4 ხმით (სსსკ-ის 261-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილები).

თუ ნაფიც მსაჯულებს არ შესწევთ უნარი, მიადწიონ საერთო შეთანხმებას, სხდომის თავმჯდომარე კიდევ ერთხელ განუმარტავს ნაფიც მსაჯულებს ვერდიქტის მნიშვნელობას და სთხოვს უფროს ნაფიც მსაჯულს, სხდომის თავმჯდომარეს მოახსენოს, არის თუ არა ისეთი მსაჯული, რომელიც უარს აცხადებს მსჯელობაში მონაწილეობის მიღებაზე ან რომელსაც აქვს ინტერესი საქმის მიმართ, რის შესახებაც არ განაცხადა ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს. აღნიშნული განმარტების შემდეგ სხდომის თავმჯდომარე მიმართავს ნაფიც მსაჯულებს, დაბრუნდნენ სათათბირო ოთახში და გამოიტანონ ვერდიქტი კანონის შესაბამისად (სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი).

თუ სათათბირო ოთახში დაბრუნების შემდეგ ნაფიცი მსაჯულები მომდევნო 3 საათის განმავლობაშიც ვერ მიიღებენ ვერდიქტს, მოსამართლე მისცემს მათ დამატებით გონივრულ ვადას ან დაითხოვს მათ სრულ შემადგენლობას და დანიშნავს ნაფიც მსაჯულთა ახალი შემადგენლობის შერჩევის სხდომის თარიღს. თუ არც ამ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესწევს უნარი, მიიღოს გადაწყვეტილება ამ კოდექსით დადგენილი წესით, ბრალდებული გამართლებულად ითვლება (სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეექვსე ნაწილი).

ნაფიც მსაჯულთა ეფექტური შერჩევა²⁵

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც სასამართლო განხილვის ნებისმიერი სხვა ეტაპი. აუცილებელია იცოდეთ, როგორ შეარჩიოთ, ან პირიქით, აიცილოთ კონკრეტული ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი. ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, სულ მცირე, ნეიტრალური და მიუკერძოებელი კანდიდატებისაგან უნდა იყოს დაკომპლექტებული.

ნაფიცი მსაჯულების შერჩევის სხდომაზე, პოტენციური კანდიდატების გამოკითხვისას, მხარეები ოთხი ძირითადი მიზნის მიღწევას ცდილობენ:

1. მოიპოვონ ინფორმაცია ნაფიცი მსაჯულებისაგან;
2. დაამყარონ მათთან ურთიერთგაგება;
3. გააცნონ მათ ძირითადი სამართლებრივი საკითხები;
4. დაარწმუნონ ისინი საკუთარი (პროკურორის/ადვოკატის) პოზიციიდან შეხედონ საქმეს.

„Voor Dire“- (ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესი) – არის ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებთან საუბრის, მათი გამოკითხვის, შერჩევის და აცილების პროცესი.

ტერმინის პირდაპირი მნიშვნელობაა „ილაპარაკე სიმართლე“.

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებმა დასმულ შეკითხვებს სწორი პასუხები უნდა გასცენ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა, პროკურორის/ადვოკატის

პირველი და ერთადერთი შესაძლებლობაა ესაუბროს პირისპირ თითოეულ ნაფიც მსაჯულს. სასამართლო დარბაზის გარეთ საქმეზე საუბარი ნაფიც მსაჯულებთან დაუშვებელია. ასეთი შესაძლებლობა პროკურორს/ადვოკატს მხოლოდ სასამართლო დარბაზში, მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე ეძლევა, რა თქმა უნდა, მოსამართლისა და მოწინააღმდეგე მხარის თანდასწრებით.

სასამართლო განხილვის დაწყების შემდეგ, ნაფიც მსაჯულებთან კერძო (პირადი) საუბარი მხოლოდ სასამართლოს მანდატურს, მოსამართლეს და სხდომის მდივანს შეუძლია. ბრალდებულს, მოწმეებს, გამოძიებელს, ან ნებისმიერ სხვა პირს, რომელიც დაკავშირებულია დაცვის, ან ბრალდების მხარესთან ეკრძალებათ ნაფიც მსაჯულებთან ყოველგვარი საუბარი შერჩევის სხდომის დასრულების შემდეგ როგორც სასამართლო სხდომის დარბაზში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. თუკი მხარე შემჩნეულ იქნა, რომ ესაუბრება ნაფიც მსაჯულს თუნდაც ისეთ უმნიშვნელო საკითხზე, როგორცაა ამინდი, ამას, სავარაუდოდ, აცნობებენ მოსამართლეს, რომელიც გამოიკვლევს რა საკითხს, ა.შ.შ-ში დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, შესაძლოა დაითხოვოს მთელი ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, ხოლო სამართალდამრღვევ მხარეს დააკისროს ჯარიმა.

იმისათვის, რომ შევარჩიოთ ჩვენი საქმისთვის სასურველი ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, საჭიროა ვიცოდეთ აცილების სამართლებრივი საფუძვლები.

საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც მოქმედებს 2010 წლის ოქტომბრიდან, ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მსაჯულთა დასაბუთებული აცილების საფუძვლებს:

მუხლი 30. შეუთავსებლობა

პირი ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილეობას ნაფიც მსაჯულად, თუ არსებობს ამ კოდექსით დადგენილი ნაფიცი მსაჯულის აცილების რომელიმე საფუძველი ან/და:

- ა) იგი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირია;
- ბ) იგი გამოძიებელია;
- გ) იგი პოლიციელია;

25 ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევა – „შერჩევის სხდომა და ნაფიცი მსაჯულების შერჩევა“ შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. ტექსტი ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

- დ) იგი ირიცხება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში;
- ე) იგი სასულიერო პირია;
- ვ) იგი აღნიშნულ საქმეში სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეა;
- ზ) იგი ბრალდებულია;
- თ) იგი ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით მოხარებისთვის ადმინისტრაციულ სახდელდადებული პირია;
- ი) მისი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად აღნიშნულ საქმეში აშკარად უსამართლო იქნებოდა ამ პირის მიერ გამოხატული მოსაზრებების ან პირადი გამოცდილების საფუძველზე;
- კ) იგი ფსიქოლოგია;
- ლ) იგი ფსიქიატრია;
- მ) იგი იურისტია.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი აცილების საფუძველი, გარდა „ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძვლისა, უკავშირდება ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის სამსახურებრივ მდგომარეობას ან სტატუსს.

„ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძველი კი საჭიროებს კონკრეტულ არგუმენტს, მიზეზს მსაჯულის აცილების თაობაზე და ამიტომ, სწორედ ის უნდა იყოს ყველაზე ხშირად განვითარებული და გამოყენებული მხარეების მიერ მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე.

„ი“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დასაბუთებული აცილების მაგალითებია: წინასწარი უარყოფითი განწყობა ბრალდებულის, პოლიციის ან ბრალდების მხარის მიმართ; წინასწარი განწყობა ბრალდებულის ან უდანაშაულობის მიმართ შექმნილი საზოგადოებრივი საშუალებების მიერ; კანონის მოთხოვნების უგულვებლყოფა (მტკიცების ტვირთი, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი, მტკიცებულებებთან დაკავშირებული წესები); დანაშაულის მსხვერპლი ან მისი ნათესავი, რომელსაც ამ შემთხვევის გამო ჯერ კიდევ უარყოფითი განწყობა აქვს შემორჩენილი; რწმენა იმისა, რომ პოლიცია/პროკურატურა არასოდეს წაუყენებდა ბრალს უდანაშაულო ადამიანს ან, რომ პოლიციელი არასოდეს ცრუობს, ან, პირიქით, – ყოველთვის ცრუობს; განწყობა, რომ სხვა არ უნდა განსაჯო და ა.შ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 221-ე მუხლის I ნაწილი მოითხოვს ნაფიც მსაჯულთა კითხვარის გამოყენებას, ნაფიც მსაჯულთა მიერ განსახილველ ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე.

აღნიშნული კითხვარი მნიშვნელოვანია, რათა პროკურორმა/ადვოკატმა მოიპოვოს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის შესახებ ის საჭირო ინფორმაცია, რომელიც დაეხმარება მას დასაბუთებული აცილების შესახებ საფუძვლის მოძიებასა და შექმნაში და, შესაბამისად, დაუსაბუთებელი აცილებების მიზანშეწონილად გამოყენებაში (აღნიშნულ მასალებს თან ერთვის ნაფიც მსაჯულთა კითხვარის ნიმუში).

კითხვარი მოიცავს შეკითხვებს მრავალ საკითხზე. მაგალითით-სათვის: მსაჯულობის კანდიდატის სახელი და გვარი; საცხოვრებელი ადგილი; სამსახური; განათლება; ოჯახური მდგომარეობა; რაიმე ორგანიზაციის წევრობა; წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები, რომლებსაც კანდიდატი კითხულობს; კინოფილმები, რომელსაც ის უყურებს; სამხედრო სამსახური; შვილები; განსახილველ საქმესთან დაკავშირებული ინფორმაცია და მისი წყარო; ნაცნობობა მოცემულ საქმეზე ბრალდებულთან ან სხვა პროცესის მონაწილე პირებთან; განწყობა დაცვის ან ბრალდების მხარის, პოლიციის, კანონის, მტკიცების ტვირთის, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის, საექსპერტო კვლევების მიმართ; კანდიდატის რელიგიური ან ფილოსოფიური შეხედულებები, რომელიც ხელს შეუშლის მის მიერ ვერდიქტის გამოტანას, რადგან მიაჩნია, რომ არ აქვს უფლება განსაჯოს სხვები; ხომ არ ფიქრობს კანდიდატი, რომ არავის სდებენ ბრალს ტყუილუბრალოდ? ხომ არ ფიქრობს ის, რომ ბრალდებულს უნდა მიეცა ჩვენება პოლიციისათვის, ან აუცილებლად უნდა მისცეს ჩვენება სასამართლოზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს მის საწინააღმდეგოდ იქნება აღქმული; ხომ არ იყო კანდიდატი ან მისი ახლო მეგობარი წარსულში დანაშაულის მსხვერპლი, ან დაპატიმრებული; ხომ არ გააჩნია კანდიდატს სპეციალური ცოდნა ან წარსული გამოცდილება საქმისთვის მნიშვნელოვან, რაიმე კონკრეტულ საკითხზე, როგორცაა, მაგალითად, ცეცხლსასროლი იარაღები ან ოჯახური ძალადობა და სხვა.

პროკურორის/ადვოკატის მიერ ნაფიც მსაჯულთა კითხვარში შესატანი კითხვები მათი შინაარსისა და რაოდენობის მიხედვით შეიძლება შეიზღუდოს, მხოლოდ: დროის ფაქტორიდან გამომდინ-

არე, პროკურორის/ადვოკატის ფანტაზიის შესაბამისად, საკითხებით რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარისათვის იქნება მიუღებელი, თუკი აღნიშნულის მიზანშეწონილობაში მოსამართლე ვერ დარწმუნდება.

გამოიყენეთ ს.ს.ს. კოდექსის 221-ე მუხლის I ნაწილით გათვალისწინებული ნაფიც მსაჯულთა კითხვარი მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოსაპოვებლად.

მოსამართლეების მიერ ნაფიც მსაჯულთა გამოსაკითხად მხარეებისათვის განსაზღვრული დრო, როგორც წესი, ყოველთვის ნაკლებია, ვიდრე ამას მხარე ისურვებდა. მსაჯულობის კანდიდატები კი, თავშეკავებულნი არიან გულწრფელი პასუხების გაცემისაგან, როდესაც საუბარი უცნობი ადამიანების თანდასწრებით უწევთ. აქედან გამომდინარე, პროკურორი/ადვოკატი გაცილებით ვრცელ და ღირებულ ინფორმაციას მოიპოვებს, თუკი ის ნაფიც მსაჯულთა სავალდებულო კითხვარს სწორად და მიზანმიმართულად გამოიყენებს. აღნიშნული კითხვარი ხელს უწყობს კანდიდატს პირადი სახის ინფორმაციის და მოსაზრებების უფრო თამამად გამჟღავნებაში, ვიდრე ის ამას გააკეთებდა ზეპირსიტყვიერად, სასამართლო დარბაზში, მხარის ან მოსამართლის მიერ გამოკითხვისას. კითხვარი აგრეთვე საშუალებას იძლევა მოიპოვოთ გაცილებით მეტი ინფორმაცია, ვიდრე ეს ზეპირი გამოკითხვისას არის შესაძლებელი.

შეადგინეთ ისეთი კითხვარი, რომელიც სამართლიანი იქნება ორივე მხარისთვის. თქვენ მომავალში მოგიწევთ მოწინააღმდეგე მხარის დათანხმება თქვენ მიერ შედგენილ კითხვარზე და მის შინაარსზე. შეეცადეთ ჩართოთ ისეთი კითხვები, რომლებიც დაგეხმარებათ მოიპოვოთ დემოგრაფიული ხასიათის და მსოფლმხედველობის ამსახველი ინფორმაცია და შეიძინოთ ცოდნა, რომელიც ხელს შეგიწყობთ სწორად შეაფასოთ მსაჯულობის კანდიდატის პიროვნული და ფსიქოლოგიური პორტრეტი. იმის გადაწყვეტისას თუ, რომელი კითხვები ჩართოთ მსაჯულთა კითხვარში, შეეკითხეთ საკუთარ თავს – გამოგადგებათ თუ არა, და დადებით შემთხვევაში, როგორ გამოგადგებათ ამა თუ იმ კონკრეტულ კითხვაზე მიღებული პასუხი თქვენი მიზნის მიღწევაში. შეეცადეთ ჩამოაყალიბოთ დაახლოებით 10 ძირითადი კითხვა, რომელიც შეგიქმნით მსაჯულის პირადი მოსაზრებების და დამოკიდებულებების შესახებ გარკვეულ წარმოდგენას.

შექმენით შესაბამისი ფორმა ან გამოიყენეთ ის ფორმატი, რომელიც განთავსებულია აღნიშნული თავის ბოლოს, რათა ჩაინიშნოთ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია და თქვენი შეფასებები ყოველი მსაჯულობის კანდიდატის შესახებ.

დაითანხმეთ მოწინააღმდეგე მხარე კითხვარის შინაარსზე, სასამართლომდე საკმაო ხნით ადრე.

შეეცადეთ გაუგზავნოთ თქვენ მიერ შედგენილი კითხვარი მოწინააღმდეგე მხარეს, სასამართლო პროცესამდე საკმაო ხნით ადრე. სასამართლო განხილვისთვის მზადების დაწყებამდე, გაუგზავნეთ მოსამართლეს მხარეების მიერ წინასწარ შეთანხმებული კითხვარი. იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები ვერ შეთანხმდნენ კითხვარის შინაარსზე, მნიშვნელოვანია დაითანხმოთ მოსამართლე გადაწყვიტოს რომელი სადავო კითხვა შეიძლება ჩაიდოს კითხვარში და რომელი უნდა იქნეს ამოღებული.

ძალიან მნიშვნელოვანია გულდასმით შეისწავლოთ თქვენს კითხვარზე კანდიდატთა მიერ გაცემული პასუხები მანამ, სანამ დაიწყებთ პოტენციურ მსაჯულთა ზეპირ გამოკითხვას. გამონახეთ საკმარისი დრო, რათა კარგად გაეცნოთ კითხვებზე გაცემულ პასუხებს და საფუძვლიანად მოემზადოთ ზეპირი გამოკითხვისთვის.

გახსოვდეთ, რომ უმჯობესია, თუ დელიკატურ კითხვებს ნაფიც მსაჯულთა წერილობით კითხვარში დასვამთ.

ადამიანები უფრო გულწრფელი არიან წერილობით კითხვებზე პასუხების გაცემისას, ვიდრე ღია სასამართლო სხდომაზე გამოკითხვისას. მხოლოდ ჯგუფის მიმართ დასმული ზოგადი ხასიათის კითხვებზე (მაგალითად, თუ რომელიმე თქვენგანს სმენია რაიმე განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეზე, გთხოვთ, ასწიოთ ხელი?) მიღებული „დიახ“ ან „არა“ პასუხებით, თქვენ ვერ შეიქმნით სწორ წარმოდგენას თქვენი საქმის მომავალ მსაჯულებზე. წერილობით კითხვარში თქვენ ასევე შეგიძლიათ ჩაურთოთ ისეთი კითხვები, რომლების ღია სასამართლო სხდომაზე დასმასაც არ გარისკავდით. მაგალითად *ხომ არ ყოფილა რომელიმე თქვენგანი ან თქვენი ახლო ნათესავი სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი? რას ფიქრობთ პროკურორებზე ან სისხლის სამართლის სფეროში მოღვაწე ადვოკატებზე? რატომ თვლით ასე?*

წინასასამართლო შუამდგომლობები

გამოიყენეთ წინასასამართლო სხდომის შუამდგომლობები, რათა მოიპოვოთ უპირატესობა მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე. გახსოვდეთ, რომ ისინი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ მიზნით, რომ მოსამართლეს გაუჩნდეს გარკვეული წარმოდგენა თქვენი საქმის თეორიის შესახებ. შესაბამისად, ადვილი გასაგები იქნება მისთვის, თუ რატომ უსვამთ ამა თუ იმ კითხვას ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატს შერჩევის სხდომაზე.

მოემზადეთ მსაჯულთა შერჩევისათვის

თითოეული მოსამართლე მსაჯულთა შერჩევის სხდომას გარკვეულწილად განსხვავებულად წარმართავს. ზოგიერთი მათგანი ნებას რთავს მხარეებს, რომ იარონ სასამართლო დარბაზში და მიუახლოვდნენ ნაფიც მსაჯულებს. ზოგი კი, მოითხოვს, რომ კითხვების დასმას მხარისათვის გამოყოფილი სამუშაო მაგიდიდან მოხდეს. აქედან გამომდინარე, თქვენ წინასწარ უნდა იცოდეთ, თუ როგორ წარმართავს შერჩევის სხდომას ის კონკრეტული მოსამართლე, რომელსაც განსახილველი საქმე დაეწერა. სასურველია, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა დაინახონ, რომ თქვენ თავდაჯერებული და კარგად მომზადებული ხართ და ზუსტად იცით, თუ რას აკეთებთ. თუ თქვენ არ იცით, როგორ წარმართავს კონკრეტული მოსამართლე მსაჯულთა შერჩევის სხდომას, მაშინ დაესწარით და ნახეთ მისი მოქმედებები სხვა სასამართლო სხდომაზე ან ჰკითხეთ თქვენთვის საინტერესო დეტალები იმ იურისტებს, რომელთაც ჰქონიათ პროცესი აღნიშნულ მოსამართლესთან. დათვალიერეთ ის სასამართლო დარბაზი წინასწარ, სადაც უნდა გაიმართოს თქვენი საქმის განხილვა. შეისწავლეთ თქვენი მოწინააღმდეგე მხარე და დააკვირდით, თუ როგორ იქცევა ის მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე. თუ საჭიროა, დაესწარით მისი მონაწილეობით გამართულ სხვა სასამართლო პროცესს ან ჰკითხეთ მის შესახებ სხვა იურისტებს.

განაწყეთ ნაფიცი მსაჯულები თქვენს სასიკეთოდ პირველივე დღიდან

მსაჯულებთან პოზიტიური ურთიერთობის განვითარება ძალზედ მნიშვნელოვანია. მსაჯულების მიერ მიღებული პირველი შთაბეჭდილება თქვენს მიმართ, შესაძლოა არასოდეს შეიცვალოს. იღონეთ

ყველაფერი, რათა ის პოზიტიური იყოს. წარუდგინეთ თქვენი თავი და თქვენი კლიენტი ან თუ ბრალდების მხარეს წარმოადგენთ, საქმის გამოძიებელი პოტენციურ მსაჯულებს. თუ თქვენ ადვოკატი ბრძანდებით, შეეცადეთ, რომ თქვენი კლიენტი თქვენს გვერდით იჯდეს დაცვის მხარის მაგიდასთან და არა გისოსებში ან სხვა სპეციალურად გამოყოფილ ადგილას, თქვენგან მოშორებით და ბადრაგის თანხლებით. დარწმუნდით, რომ ბრალდებული სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული წარდგეს სასამართლოზე და არა პატიმრის ფორმით. სთხოვეთ მოსამართლეს, რომ არ ეკეთოს თქვენი დაცვის ქვეშ მყოფს ბორკილები მსაჯულთა დასანახად. ეს ყოველივე საჭიროა, იმისათვის, რათა ნაფიც მსაჯულებს არ შეექმნათ განწყობა, რომ ბრალდებული სამიში პიროვნებაა ან არსებობს გაქცევის რისკი და ის დამნაშავეა წარდგენილ ბრალდებაში.

იყავით ყოველთვის შესაბამისად ჩაცმული და მოწესრიგებული. ესაუბრეთ ნაფიც მსაჯულებს და ნუ ისაუბრებთ უბრალოდ მოვალეობის მოხდის მიზნით. იყავით თავაზიანი და დაანახეთ კანდიდატებს, რომ თქვენ გაინტერესებთ მათი პასუხები.

თქვენ ყველაფერი უნდა გააკეთოთ იმისათვის, რომ მსაჯულებს მოეწონოთ და გაუჩნდეთ ნდობა თქვენს მიმართ. ესაუბრეთ მათ მარტივ და გასაგებ ენაზე. არ გამოიყენოთ იურიდიული ტერმინები. გამოხატეთ თქვენი პატივისცემა და თავაზიანობა თითოეული პოტენციური მსაჯულის მიმართ, მაშინაც კი, თუ თქვენ თვლით, რომ ის არასასურველი მსაჯულია და გადაწყვეტილი გაქვთ მისი აცილება.

მიუხედავად იმისა, თუ რა პასუხს მიიღებთ დასმულ კითხვაზე, არასოდეს ეკამათოთ პოტენციურ მსაჯულს და არ აგრძნობინოთ, რომ მან თქვა სისულელე.

პოტენციურ მსაჯულებთან ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებას ორი მნიშვნელოვანი სიკეთე მოაქვს: პირველი, მსაჯულები ცდილობენ იყვნენ უფრო გახსნილი და გულწრფელი თავიანთ პასუხებში და მეორე, პოზიტიური განწყობა ადვოკატის/პროკურორის მიმართ, რომელიც წარმოიშობა ურთიერთგაგების დამყარების შედეგად, რაც ზრდის მხარის დამაჯერებლობას სასამართლო პროცესზე.

იმისათვის, რომ განავითაროთ ურთიერთგაგება მსაჯულებთან, თქვენ უნდა:

- გამოხატოთ ინტერესი თითოეული მსაჯულის მიმართ;

- მოეპყრათ მათ პატივისცემით;
- აგრძნობინოთ თავი კომფორტულად კამოკითხვის პროცესში;
- შეინარჩუნოთ სიმშვიდე ნებისმიერ სიტუაციაში.

ურთიერთგაგება მსაჯულებთან პოზიტიური ურთიერთობის დამყარების შედეგად წარმოიშობა. ამგვარად, საჭიროა ისეთი კითხვების მომზადება, რომლებიც საშუალებას მისცემენ მსაჯულებს ისაუბრონ საკუთარ თავზე და პირად შეხედულებებზე. ღია დაბოლოების კითხვების დასმა სასარგებლოა როგორც ინფორმაციის მოპოვების თვალსაზრისით, ასევე ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებისთვისაც.

მნიშვნელოვანია, თუ როგორი ფორმით დავსვამთ კითხვებს მსაჯულთა წინაშე

მიეცით პოტენციურ მსაჯულებს საშუალება, რათა ისაუბრონ. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის წარმატებულად ჩატარების მთავარი პრინციპია მიაღწიოთ, რომ კანდიდატებმა გაიპოონ საკუთარი თავის შესახებ. დაუსვით მათ ისეთი კითხვები, რომლებიც საუბრის საშუალებას მისცემს.. *რას აკეთებენ სამსახურში? რა ინტერესები გააჩნიათ ან რითი არიან დაკავებული თავისუფალ დროს?* ამგვარი შეკითხვები, არა მარტო მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებაში დაგეხმარებათ, არამედ ხელს შეუწყობს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატებს, რათა გაიხსნან და უფრო თამამად განეწყონ გამოკითხვის პროცესის მიმართ.

დასვით ღია დაბოლოების კითხვები. მიეცით მსაჯულებს საშუალება, რათა გადმოსცენ პასუხი თავიანთი სიტყვებით. ღია დაბოლოების კითხვები, რომლებიც არ შემოიფარგლება მხოლოდ „დიახ“ ან „არა“ პასუხებით, საშუალებას იძლევა მოიპოვოთ უფრო ვრცელი ინფორმაცია მსაჯულის მოსაზრებების შესახებ. კითხვა: *„ვთხოვთ, გვითხრათ რას ფიქრობთ იმ ფაქტის შესახებ, რომ მტკიცების ტვირთი მთლიანად აწევს ბრალდების მხარეს და ბრალდებული არაა ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა?“* – ეს საშუალებას მოგცემთ უფრო ვრცლად მოისმინოთ ინფორმაცია პოტენციური მსაჯულის ნამდვილი შეხედულებებისა და აზრების შესახებ, ვიდრე იმ შემთხვევაში, როდესაც კითხვა შემდეგნაირად

იქნებოდა დასმული: *„ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორმა უნდა ამტკიცოს ბრალდებულის დამნაშაულობა?“*

თავი აარიდეთ იმგვარი კითხვების დასმას, რომლებიც უბიძგებს პოტენციურ მსაჯულს გასცეს სწორი პასუხი, რათა გამოჩნდეს „კარგი“ სხვების თვალში. ზოგიერთი კითხვა, მისი შინაარსიდან გამომდინარე, პირდაპირ უთითებს კანდიდატს სწორი პასუხისაკენ. მაგალითად, თუ ვკითხავთ მსაჯულს შეძლებს, თუ არა იგი იყოს სამართლიანი და მიუკერძოებელი, პასუხად ყოველთვის მივიღებთ – „რა თქმა უნდა, კი.“

მაქსიმალურად გამოიყენეთ მოსამართლის მიერ მონიჭებული უფლებები. თუკი მოსამართლე დაგრთავთ ნებას სათითაოდ გამოკითხოთ თითოეული პოტენციური მსაჯული, გამოიყენეთ ეს უფლება და დასვით ყველა თქვენთვის მნიშვნელოვანი, ღია დაბოლოების კითხვა. გამოიყენეთ მსაჯულთა შერჩევის სხდომა კანდიდატებთან სასაუბროდ, თუმცა ნუ მისცემთ ამ ყველაფერს ახალი სამსახურის თაობაზე გამართული ინტერვიუს ან დაკითხვის ფორმას. მსაჯულები, როგორც წესი, უფრო მეტს მოგიყვებიან საკუთარი თავის შესახებ ჩვეულებრივისაუბრის დროს, ვიდრე ამას გააკეთებდნენ, თუკი თავს დაკითხვაზე იგრძნობდნენ.

თუ მოსამართლე მხოლოდ ჯგუფურად გამოკითხვის ნებას დაგრთავთ, შეეცადეთ, რომ მაქსიმალურად აქტიურად ჩართოთ ჯგუფის ყველა წევრი გამოკითხვის პროცესში. პირველ რიგში, დასვით ისეთი შეკითხვები, რომელზეც კანდიდატთა უმრავლესობა ასწევს ხელს. ამით თქვენ დაეხმარებით პოტენციურ მსაჯულებს მოიხსნან ის დაძაბულობა, რომელიც სასამართლო დარბაზში ყოფნით გაუჩნდათ და უფრო თამამად ჩაერთონ საუბრის პროცესში. შემდეგ კი იმ მსაჯულებს მიმართეთ, რომლებსაც ხელი პირველად დასმული კითხვისას არ აუწევიათ. ასეთი ტაქტიკა სწრაფად მიახვედრებს კანდიდატებს, რომ ხელის არაწევით ისინი საბოლოოდ მაინც ვერ აარიდებენ თავს ამ გამოკითხვის პროცესში მონაწილეობას. ბოლოს კი დაიმანსოვრეთ, როდესაც პოტენციური მსაჯული ასწევს ხელს და მოგცემთ პასუხს რაიმე მნიშვნელოვან საკითხზე, განსაკუთრებით კი თქვენთვის არასასურველ პასუხს, ჩაეკითხეთ სხვა კანდიდატებს იზიარებენ, თუ არა ისინიც ამ პოზიციას.

თქვენი მთავარი მიზანია გაიგოთ თითოეული პოტენციური მსაჯულის ხასიათი და განწყობა. კანდიდატის წარსული, გამოცდი-

ლება და მოსაზრებები განსაზღვრავს მის მსოფლმხედველობას და იმას, თუ როგორ შეაფასებს იგი ამა თუ იმ მტკიცებულებას, არგუმენტს და საქმესთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს. კონკრეტული უნარ-ჩვევები და მიდგომები ეხმარება პროკურორს/ადვოკატს, რათა მოიპოვოს ასეთი ინფორმაცია მსაჯულობის კანდიდატებისაგან.

დაეყრდნოთ მხოლოდ დემოგრაფიულ ინფორმაციას. დემოგრაფიული ინფორმაცია და წარსული გამოცდილება (მაგალითად, სამსახური, ოჯახური მდგომარეობა, განათლება და ა.შ.) შესაძლებელია იყოს სასარგებლო, თუმცა ეს მხოლოდ პირველი ნაბიჯია, რათა სწორად შეიცნოთ მსაჯულის ხასიათი და განწყობა. გამოკვლევებმა აჩვენა, რომ დემოგრაფიული ინფორმაციით უფრო ნაკლებადაა შესაძლებელი მსაჯულის გადაწყვეტილების განჭვრეტა, ვიდრე მისი გამოცდილების და მოსაზრებების შესახებ ინფორმაციის გაცნობის შემთხვევაში.

განსაზღვრეთ, თუ რა ზეგავლენა მოახდინა მსაჯულობის კანდიდატის პიროვნებაზე წარსულმა გამოცდილებამ. ინფორმაცია გარკვეული წარსული გამოცდილების შესახებ, რომელიც მსაჯულს შეიძლება ჰქონდეს, მეტად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან აღნიშნულის მიხედვით თქვენ შესაძლებელია გამოიცნოთ, თუ რა განვითარება პოვა ამ გამოცდილების შედეგად მსაჯულის შეხედულებებმა და რწმენამ. მაგალითად, თუ თქვენი საქმისათვის კანდიდატის სისხლის სამართლის საქმეზე დაზარალებულად ყოფნა მნიშვნელოვანია, მაშინ მას არა მარტო ზოგადად ის უნდა ჰკითხოთ, ყოფილა თუ არა ოდესმე დანაშაულის მსხვერპლი, არამედ ასევე ჰკითხოთ: (1) რა სახის დანაშაულს ჰქონდა ადგილი, (2) რა კონკრეტული გარემოებები არსებობდა ამ საქმეზე, (3) თუ შეიცვალა რაიმე მის ცხოვრებაში ამ ფაქტის შემდგომ (მაგალითად, თუ დაამონტაჟა უსაფრთხოების სპეციალური სისტემა სახლზე და ა.შ.) და (4) ამ კონკრეტული გამოცდილების შემდგომ, როგორია მისი შეხედულებები პირადი უსაფრთხოებისა და მართლმსაჯულების მიმართ.

ჩაეკითხეთ მსაჯულებს მათი მოსაზრებების და შეხედულებების შესახებ. მაგალითად, *აქვთ თუ არა უნდობლობა პოლიციის მიმართ? თუ ფიქრობენ, რომ ქალი ითვალისწინებს სექსუალური ძალადობის რისკს, როდესაც პაემანზე მამაკაცის ბინაში მიდის? რაც უფრო ღრმად გამოიკვლევთ, თუ როგორ უყურებენ მსაჯულები იმ კრიტიკულ საკითხებს, რომლებიც თქვენს საქმეშია, მით უფრო*

გაიზრდება თქვენი შანსები სწორად შეიცნოთ მსაჯულების ხასიათი და მოსაზრებები.

უსმინეთ ნაფიც მსაჯულებს ყურადღებით. მათ პასუხებში გამოხატული მოსაზრებები, შესაძლებელია მხოლოდ უმნიშვნელო განსხვავებას მოიცავდეს. როდესაც მხარე არ უსმენს მსაჯულის მიერ გაცემულ პასუხს, ამას კანდიდატები ადვილად ხვდებიან და აღარ იწუხებენ, რათა კარგად გააზრებული პასუხები გასცენ დასმულ კითხვებზე.²⁶

მიაქციეთ ყურადღება არავერბალურ კომუნიკაციას – „სხეულის ენას“ და „საუბრის მანერას.“ მნიშვნელოვანია არა მარტო ის, თუ რას ამბობს ნაფიცი მსაჯული, არამედ ისიც, თუ როგორ ამბობს ის ამას. მსაჯულის სხეულის მოძრაობა, ფესტიკულაცია, გამომეტყველება და თვალის კონტაქტი, ის მნიშვნელოვანი ელემენტებია, რომლებიც მიგანიშნებთ მის აზრებსა და გრძნობებზე. ასევეა საუბრის მანერა, პაუზა პასუხის გაცემის დროს, ხმის ტემბრი, ტონი. ყურადსაღებია, მსაჯულის მონდობა – გადმოგცეთ უფრო მეტი ინფორმაცია თქვენ, ვიდრე მოწინააღმდეგე მხარეს. ეს ყველაფერი ერთობლიობაში დაგეხმარებათ შექმნათ სრული სურათი იმისა, თუ რას ფიქრობს და გრძნობს ნაფიცი მსაჯული.

არ არსებობს ისეთი მინიშნება, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად და უტყუარად დაადასტურებდა მსაჯულის თვალთმაქცობას. კონკრეტული ფესტიკულაცია და მოძრაობა შესაძლებელია გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მიზეზით. ეს, საბოლოო ჯამში, საჭიროებს შეფასებას კანდიდატის ზოგად ქცევასა და ყველა მოქმედებებთან ერთად. მთავარი პრინციპი, რათა სწორად შევიცნოთ მსაჯულის სხეულის ენა, იმაში მდგომარეობს, რომ კარგად უნდა დავაკვირდეთ და შევაფასოთ მისი ქცევა სხვადასხვა სახის კითხვების დასმის დროს, იმის გათვალისწინებით, თუ ვინ დასვა ესა თუ ის კითხვა.

დააკვირდით, ხომ არ არიდებს პოტენციური მსაჯული თვალს ადვოკატს, ან ხომ არ უყურებს ის ბრალდებულს დაჟინებით, ისე თითქოს ის არარაობა ან რაიმე სახის ქვეწარმავალი იყოს. ან, პირიქით, ხომ არ უცინის ის გამუდმებით პროკურორს ან ბრალდებულს. ყველა ეს დეტალი მიანიშნებს პროკურორს და ადვოკატს,

²⁶ ვრცლად აღნიშნული საკითხის შესახებ იხილეთ ქვემოთ „ინფორმაცია პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა შესახებ“.

თუ რამდენად მისაღებია ესა თუ ის კანდიდატი მათი მხარისათვის.²⁷ ასწავლეთ ნაფიცი მსაჯულებს თქვენი საქმისათვის მნიშვნელოვანი საკითხები.

მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა ასწავლოს ნაფიცი მსაჯულებს თავისი საქმის მნიშვნელოვანი საკითხები და გადაწყვეტილების მიღების კრიტერიუმები. მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ჩვენ გვინდა მსაჯულებს ესმოდეთ ჩვენთვის მნიშვნელოვანი საკითხები. უმეტეს შემთხვევაში კანდიდატები სასამართლოში არასწორი შეხედულებებით მოდიან, კანონების და მათი, როგორც მსაჯულის მოვალეობების მიმართ.

მსაჯულთა სწავლების მიზანი იმაში მდგომარეობს, რომ სწორედ ამაზეა დამოკიდებული, თუ როგორ გადაამუშავენ ისინი სასამართლო განხილვისას მიღებულ ინფორმაციას. თუკი მსაჯულებს არასწორი წარმოდგენა აქვთ მნიშვნელოვანი საკითხების მიმართ, ისინი სასამართლო განხილვის პროცესში მიღებულ ინფორმაციას სწორედ თავისი არასწორი შეხედულებების საფუძველზე გადაამუშავენ. შესაბამისად, თუკი მათი შეხედულებები არ იქნა გამოსწორებული ადრეულ ეტაპზე, შედეგად შეიძლება მივიღოთ მცდარი დასკვნები ან უგულვებელყოფილი მნიშვნელოვანი მტკიცებულებანი.

სწავლების პროცესი პოტენციურ მსაჯულთა მოსაზრებების (მნიშვნელოვანი საკითხების მიმართ) გამოკითხვით იწყება. როდესაც არასწორი წარმოდგენები გამოაშკარავდება, პროკურორს/ადვოკატს შეუძლიათ გამოიყენონ ღია დაბოლოების შეკითხვები, რათა დადგინდეს ადგილი აქვს მართლაც არასწორ შეხედულებას თუ სახეზეა მიკერძოება. თუ მსაჯულის შეხედულება უბრალოდ არასწორი მოსაზრებაა, მაშინ დამატებითი კითხვების საშუალებით უნდა მიმოვიხილოთ ეს კონკრეტული სამართლებრივი საკითხი და გამოკვეთოთ მონდომებულია თუ არა კანდიდატი დაემორჩილოს შესაბამის სამართლებრივ სტანდარტს. მაგალითად:

ადვოკატი: მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ბრალდებული უნდა დაიკითხოს მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით?

მსაჯული: დიახ. მგონი, ასეა, ვფიქრობდი, რომ ბრალდებული უნდა დაკითხულიყო. ყოველ შემთხვევაში მე, როგორც ტელეეკრანიდან მინახავს, ბრალდებულები ყოველთვის აძლევენ ჩვენებს.

ადვოკატი: თქვენ რა განწყობა დაგრჩებათ, თუკი ბრალდებული

არ მისცემს ჩვენებს?

მსაჯული: ალბათ, რაღაც დამაკლდება, არასრულყოფილი იქნება. (დამატებითი კითხვებით შეიძლება ამ საკითხის კიდევ უფრო ვრცლად გამოკვლევა).

ადვოკატი: ცოტა ხნის წინ ჩვენ აღვნიშნეთ, რომ ამ საქმეში მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს აკისრია. რას ნიშნავს ეს განაცხადი თქვენთვის?

მსაჯული: ეს ნიშნავს, რომ პროკურორმა უნდა დაამტკიცოს ბრალდება, ანუ მან უნდა დაგვარწმუნოს ჩვენ, რომ ბრალდებული დამნაშავეა.

ადვოკატი: რას ნიშნავს ეს დაცვის მხარისათვის?

მსაჯული: ეს ნიშნავს, რომ ბრალდების მხარემ უნდა დაამტკიცოს ყველაფერი და არა დაცვამ.

ადვოკატი: მართალია! სისხლის სამართლის საქმის განხილვა საკმაოდ სერიოზული საკითხია. თუ სახელმწიფოს სურს, რომ დამნაშავედ ცნოს პირი და ციხეში ჩასვას იგი, მაშინ მან უნდა აიღოს ინიციატივა და დაამტკიცოს წარდგენილი ბრალდება. ახლა კი მითხარით, როგორ ესადაგება ეს პრინციპი ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემის საკითხს?

მსაჯული: ის არაა ვალდებული და არც უნდა იყოს ვალდებული მისცეს ჩვენება. ბრალდების დამტკიცება ხომ სახელმწიფოს საქმეა.

ადვოკატი: ბრალდებულს რომ ჩვენება არ მიეცა, ამას მის საწინააღმდეგოდ გამოიყენებდით?

მსაჯული: არა.

ადვოკატი: თქვენი ეს პოზიცია ზედაპირული გააზრების შედეგია?

მსაჯული: არა. ადრე მართლა არ მიფიქრია კარგად ამ საკითხზე. როგორც ნაფიცი მსაჯული, ჩემი მოვალეობაა დავიცვა კანონი და ეს კი კანონის მოთხოვნაა.

ადვოკატი: ხომ არ შეიკავებდით თავს აღნიშნულის გაკეთებისაგან?

მსაჯული: არა.

მსაჯულთა „სწავლების“ საწყის ეტაპზე უმჯობესი იქნება თავი შეიკავოთ ისეთი ფრაზებისაგან, როგორცაა „კანონის თანახმად...“

²⁷ იხილეთ ქვემოთ, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების არავერბალური კომინიკაციების შესახებ თავი.

ან „გესმით, რომ...“. მართალია, ზოგიერთი მოსამართლე ავალდებულებს მხარეებს გამოიყენონ ეს ფრაზები, თუმცა, თუკი მოგეცათ შესაძლებლობა, რომ არ იხმართ ისინი, აუცილებლად გამოიყენეთ ეს შანსი, რათა თავიდან აირიდოთ მსაჯულთა მხრიდან არასწორი პასუხები.

დარწმუნება/დათანხმება

მხარის ბოლო ამოცანას შერჩევის პროცესზე „დარწმუნება“ წარმოადგენს. ვინაიდან, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა, კანდიდატებსა და მხარეებს შორის, ინტერაქტივის სახით მიმდინარეობს, შესაბამისად, არსებობს გარკვეული წინასწარი განწყობის შექმნის პოტენციალიც. ეს საკითხი სწავლების პროცესისგან იმით განსხვავდება, რომ, როგორც წესი, ფარულად მიმდინარეობს და მიზნად ისახავს ზემოქმედების მოხდენას ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებებზე, განსახილველი საქმიდან გამომდინარე. აღნიშნულის მისაღწევად არსებობს რამდენიმე საშუალება.

შექმნით წინასწარი განწყობა თქვენი საქმის შესახებ

დასმული კითხვების საშუალებით პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია შექმნას თავისი საქმის შესახებ სასურველი განწყობა; ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, განაწყოს მსაჯულები, რათა საქმეს შეხედონ მხარის პოზიციიდან. მაგალითად, პროკურორს შეუძლია შექმნას წინასწარი განწყობა შემდეგი კითხვების დასმით: *ხომ არ მოელოდით, რომ ბრალდების მხარემ უნდა დაამტკიცოს პირის ბრალეულობა ნებისმიერი ან ყველა ეჭვს მიღმა სტანდარტით? ალბათ ხვდებით, რომ თუ ეს ასე იქნებოდა, მაშინ ასეთ სტანდარტს მხარე ვერასოდეს დააკმაყოფილებდა?* ან, თუკი პროკურორი გეგმავს ირიბი მტკიცებულებების გამოყენებას ბრალდების დასამტკიცებლად, ის იკითხავს: *ხომ არ იქნებოდა თქვენთვის მიუღებელი ირიბი მტკიცებულებები?*

მოიგეთ ვერბალური ომი

სიტყვები, რომლებსაც ვიყენებთ მოვლენების აღწერის დროს, ზეგავლენას ახდენს მსაჯულთა მიერ ამ მოვლენების აღქმაზე. მხარეებს შეუძლიათ გამოიყენონ ეს ხერხი თავის სასარგებლოდ, თუ ისინი მუდმივად გამოიყენებენ სასურველ სიტყვებსა და ფრაზებს

მთელი გამოკითხვის პროცესში (სასამართლო განხილვის დროსაც). მაგალითად, შევადაროთ ერთი და იმავე თემაზე დასმული კითხვები, ერთი – პროკურორის და მეორე – ადვოკატის მიერ, მხოლოდ მცირედი განსხვავებით სიტყვებში:

პროკურორი მიმართავს მსაჯულს: ეს საქმე ეხება მკვლელობას, რომელიც ჩადენილ იქნა ბრალდებულის ყოფილი საყვარლის დაფაჩალებისას. ბრალდებულს ბრალად ედება მსხვერპლის დაფაჩალება და მკვლელობა, ჩადენილი ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით. გსმენიათ რაიმე ამ საქმის შესახებ? შემდეგ პროკურორი დანარჩენ ნაფიც მსაჯულებს უმეორებს იმავე კითხვას და სთხოვს ასწონ ხელი, თუ ვინმეს სმენია რაიმე აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით.

ადვოკატი მიმართავს მსაჯულს: ამ საქმეზე, წარდგენილი ბრალდების თანახმად, აწ განსვენებული მოკლულ იქნა ცეცხლსასროლი იარაღიდან, რაც პროკურორის მტკიცებით, განხორციელდა ყაჩაღობის ჩადენის მომენტში. გარდაცვლილი და ბრალდებული ერთ დროს ერთმანეთს ხვდებოდნენ. გსმენიათ რაიმე ამ საქმის შესახებ? შემდეგ კი ადვოკატი მიმართავს დანარჩენ ნაფიც მსაჯულებს: *გსმენიათ რაიმე აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით?*

განსხვავება ზემოაღნიშნულ განცხადებებს შორის იმაში მდგომარეობს, რომ პროკურორმა გამოიყენა სიტყვები: „მკვლელობა“, „მსხვერპლი“, „ყოფილი საყვარელი“, მაშინ როცა დაცვა იყენებს: „წარდგენილი ბრალდება“, „აწ განსვენებული“, „პროკურორის მტკიცებით განხორციელდა ყაჩაღობის ჩადენის მომენტში“, „ერთ დროს ერთმანეთს ხვდებოდნენ“. გარდა ამისა, პროკურორის ტერმინები, დაცვის მხარის მიერ გამოყენებულ ტერმინებთან შედარებით, უფრო პირდაპირია. ადვოკატი წარდგენილ ბრალდებებზე საუბრობს და არა ფაქტებზე. ბრალდების მხარე ხაზს უსვამს ბრალდებულისა და მსხვერპლის ახლო ურთიერთობებს, დაცვის მხარე კი ცდილობს მათ შორის დისტანცია გამოკვეთოს.

იურიდიული სტანდარტების შესახებ გაკეთებული განმარტებები, რომლებიც მათ უფრო მკაცრად ან უფრო მსუბუქად წარმოაჩენენ, განსაზღვრავენ, თუ როგორ გამოიყენებენ ამ სტანდარტებს ნაფიცი მსაჯულები მომავალში.

ის, თუ რა სიტყვებით გადმოვცემთ ამა თუ იმ ინფორმაციას, გავლენას ახდენს არა მარტო საქმის შინაარსზე, არამედ განსაზღვრავს მსაჯულთა მიერ იურიდიული სტანდარტების გამოყენების პრინციპებს საქმის განხილვისას. მხარის მიერ იურიდიული სტანდარტების იმ სახით განმარტება, რომლებიც მათ უფრო მკაცრად ან უფრო მსუბუქად წარმოაჩენს, განსაზღვრავს, თუ როგორ გამოიყენებენ ამ სტანდარტებს ნაფიცი მსაჯულები. მაგალითად, პროკურორები ცდილობენ აჩვენონ უფრო დაბალი სტანდარტი მტკიცების ტვირთთან მიმართებაში, მაშინ როდესაც დაცვის მხარე მის ამაღლებას ცდილობს.

პროკურორი: „ბრალდების მხარეს აკისრია მტკიცების ტვირთი, რაც ნიშნავს, რომ მხოლოდ მან უნდა აიღოს ინიციატივა პირველმა და წარმოადგინოს ბრალდებულის დამნაშავეობის დამადასტურებელი მტკიცებულებები, რათა დაგარწმუნოთ თქვენ მის დამნაშავეობაში გონივრულ ეჭვს მიღმა. როგორ ფიქრობთ, შეძლებთ დაეთანხმით ამ კანონს?“ ან, „ხომ არ ფიქრობთ, რომ პროკურორმა წარდგენილი ბრალდება ყოველგვარი ეჭვის გამორიცხვით უნდა დაამტკიცოს?“

ადვოკატი: „ბრალდებული არაა ვალდებული ამტკიცოს თავის უდანაშაულობა, ვინაიდან მტკიცების ტვირთი მთლიანად ბრალდების მხარეს აკისრია, რაც ნიშნავს, რომ პროკურორი ვალდებულია, გონივრულ ეჭვს მიღმა დაამტკიცოს ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფის მიერ დანაშაულის ჩადენა, მისი ყველა შემადგენელი ელემენტის გათვალისწინებით. როგორ ფიქრობთ, შეძლებთ დაეთანხმით ამ კანონს?“

მომზადეთ ყველაზე იდეალური და ყველაზე მიუღებელი ნაფიცი მსაჯულის პროფილი.

აღნიშნული ნიშნავს ისეთი სპეციალური მახასიათებლების მიხედვით მსაჯულთა დაჯგუფებას, რომლებიც გასაზღვრავენ თქვენი საქმისთვის ყველაზე სასურველ ან, პირიქით, ყველაზე მიუღებელ ნაფიც მსაჯულს. ანუ, ვინ გინდათ, რომ იყოს ნაფიც მსაჯულთა შემაღვრელობაში და ვის აცილებას მოისურვებდით.

ვისი აცილება უნდა განხორციელდეს დასაბუთებული წესით?

გამომდინარე იქიდან, რომ კონკრეტული პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შეიძლება არ იყოს ობიექტური და მიუკერძოებელი,

თქვენ შესაძლოა დაგჭირდეთ მისი აცილება ან, პირიქით, თუ მსაჯული დადებითად არის განწყობილი თქვენი პოზიციისადმი – მისი ნაფიც მსაჯულად შერჩევა. ქვემოთ ჩამოთვლილია ის საკითხები, რომლებიც დაგეხმარებათ ზემოხსენებულის განსახორციელებლად:

1. იცის თუ არა პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა საქმის ირგვლივ არსებული ფაქტების შესახებ?
2. იცნობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დაზარალებულს, ბრალდებულს, ადვოკატს ან გამოძიებელს, ან საქმეში მონაწილე სხვა პირებს?
3. ხომ არ აქვს პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს ჩამოყალიბებული რაიმე წინასწარი შეხედულება მას-მედიაში ამ საქმის შესახებ გავრცელებული ინფორმაციის შედეგად.
4. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს საკუთარი შეხედულება საქმის შესახებ რაიმე სხვა მიზეზით?
5. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ტენდენციური რომელიმე მხარის მიმართ?
6. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ისეთი, რომელიც არ შეასრულებს კანონის მოთხოვნას?
7. არის თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ისეთი პიროვნება, რომელსაც არ შეუძლია განსაჯოს სხვა პირი და შესაბამისად, შეთანხმდეს ვერდიქტზე? ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ თუ პიროვნებას ბრალი აქვს წაყენებული, იგი აუცილებლად დამნაშავეა?
8. ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ ბრალდებულმა უნდა დაამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა და არა ბრალდების მხარემ?
9. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს რაიმე სახის არაკეთილგანწყობა პოლიციის ან ბრალდების მხარის მიმართ?
10. ფიქრობს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ ბრალდებულის მიერ ღუმელის უფლების გამოყენება, დაკავების დროს ან საქმის სასამართლოში განხილვისას, მიუთითებს მის დამნაშავეობაზე?
11. ყოფილა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, მისი ახლო მეგობარი ან ოჯახის წევრი დანაშაულის მსხვერპლი, განსაკუთრებით მსგავსი დანაშაულისა?

12. თუ ეს ასეა, შეუძლია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს დაივიწყოს მისი გამოცდილება?
13. მიუღია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად სხვა სისხლის სამართლის საქმეში?
14. შეუძლია თუ არა ზემოაღნიშნული გარემოება მას ხელს, რომ იყოს სამართლიანი ან მიუკერძოებელი მიმდინარე საქმის განხილვისას?
15. აქვს თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს რაიმე სახის ფიზიკური ნაკლი, სმენის, მხედველობის ან ენასთან დაკავშირებული პრობლემები, რაც ხელს შეუძლის მას ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაში?
16. გააჩნია თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს განსაკუთრებული მიზეზი, რომელიც ხელს შეუძლის მას, რომ იყოს ნაფიცი მსაჯული?
17. არსებობს თუ არა რაიმე მიზეზი, რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ვერ იქნება სამართლიანი და მიუკერძოებელი სასამართლო განხილვისას?

თუ თქვენ ვერ გამონახავთ დასაბუთებული წესით აცილების საფუძველს, გამოიყენეთ დაუსაბუთებელი აცილების უფლება. დასაბუთებული და დაუსაბუთებელი აცილების საფუძველები მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 223-ე მუხლში.

მუხლი 223. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა, აცილება და თვითაცილება

1. მხარე უფლებამოსილია დააყენოს მსაჯულობის კანდიდატის აცილების შესახებ შუამდგომლობა. აცილების უფლებას პირველად ახორციელებს ბრალდების მხარე, ხოლო შემდეგ – დაცვის მხარე.

თუმცა

6. დაუსაბუთებელი აცილება არ შეიძლება იმგვარად იყოს გამოყენებული, რომ მოხდეს მსაჯულობის კანდიდატთა დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის,

პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე.

10. თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება.

მზად იყავით მოსალოდნელი აცილებისათვის, რომლის საფუძველებიც მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 223-ე მუხლის მე-6 პუნქტში.

გახსოვდეთ, რომ არც ერთი მხარე არ არის უფლებამოსილი, რომ გამოიყენოს დაუსაბუთებელი აცილება „რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რწმენის, მსოფლმხედველობის, პოლიტიკური შეხედულებების, რაიმე გაერთიანების წევრობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ცხოვრების წესის, დაბადების ადგილის, ასაკის ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის საფუძველზე.

გამომდინარე ზემოთქმულიდან, იყავით მზად, რათა დაასაბუთოთ, რომ კონკრეტული მსაჯულის აცილება განხორციელდა სხვა საფუძველით, რომელიც არ არის გათვალისწინებული სსსკ-ის 223-ე მუხლის მე-6 პუნქტში. ეს მოითხოვს ძალიან დიდ დაფიქრებას და უფრო რთულია საქართველოს რეალობაში, ვიდრე ამერიკის შეერთებულ შტატებში, რადგან იმ მიზეზების ჩამონათვალი, რა დროსაც არ შეგიძლიათ მოახდინოთ ნაფიც მსაჯულთა დაუსაბუთებელი წესით აცილება, გაცილებით დიდია. თუმცა იყავით მზად, რათა მოახდინოთ რეაგირება ბრალდების მხარის მიერ დაყენებულ დაუსაბუთებელ აცილებაზე, ზემოთ მოყვანილი რომელიმე საფუძველის გამო.

აკონტროლეთ გამოყენებული დაუსაბუთებელი აცილებების რაოდენობა

თქვენ უნდა იცოდეთ, თუ რამდენი აცილების გამოყენების უფლება გაქვთ კონკრეტულ საქმეზე. მნიშვნელოვანია აკონტრო-

ლოთ, თუ რამდენი გამოიყენეთ და რამდენი დაგრჩათ. აგრეთვე რამდენი აცილების უფლება გამოიყენა თქვენმა ოპონენტმა და რამდენი დარჩა მას გამოსაყენებელი.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 223-ე მუხლი, მე-10 და მე-11 პუნქტები

თუ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას, მხარეს 12 დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება აქვს. დანარჩენ შემთხვევებში მხარე უფლებამოსილია განაცხადოს 6 დაუსაბუთებელი აცილება. თუ საქმეში რამდენიმე ბრალდებულია, თითოეულ მათგანს დამატებით 3 კანდიდატის დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლება ეძლევა. იგივე უფლება ეძლევა ბრალდების მხარეს. თუ რომელიმე ბრალდებული სრულად არ გამოიყენებს აცილების განაცხადის საკუთარ კვოტას, მისი გამოყენების უფლება ენიჭება იმავე საქმეში სხვა ბრალდებულს. ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარე სარგებლობს იმდენივე დაუსაბუთებელი აცილების განაცხადის უფლებით, რამდენითაც ისარგებლა ყველა ბრალდებულმა საერთო ჯამში.

რა დროს უნდა მოხდეს დაუსაბუთებელი და დასაბუთებული აცილებების გამოყენება?

უნდა დაისვას კითხვა: ვინ გსურთ, რომ „გამორიცხოთ“ და ვინ გსურთ, რომ დაიტოვოთ ნაფიც მსაჯულად?

ვინ არის თქვენთვის მისაღები ნაფიცი მსაჯული და ვინ არის მიუღებელი?

ზემოაღნიშნულზე პასუხის გაცემა საკმაოდ პრობლემატურია. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სადაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ორასწლიანი გამოცდილება არსებობს, ამაზე ნათელი პასუხი ჯერაც არ არის. არსებობენ ე.წ. ექსპერტები, რომლებიც ეხმარებიან პროკურორებს/ადვოკატებს კონკრეტულ საქმეებზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას. ისინი საკმაოდ მაღალ ანაზღაურებას იღებენ, თუმცა მათ მიერ მიცემული რჩევა ხშირად კვალიფიციურ

წინასწარ დასკვნას ვერ სცდება..

საქართველოსთან მიმართებაში პასუხის გაცემა კიდევ უფრო რთულია განსხვავებული კულტურისა და განსხვავებული შეხედულებების გამო.

ზოგადად ამერიკის შეერთებულ შტატებში მენეჯერები, ხელმძღვანელი თანამდებობის პირები, ადამიანები, რომლებიც კონსერვატიულ პოლიტიკურ პარტიებს ეკუთვნიან, ბრალდების მხარის მიმართ არიან კეთილგანწყობილები. მაშინ, როცა პედაგოგები, ხელოვნების დარგის მუშაკები ან/და ადამიანები, რომლებიც „ლიბერალურ“ პოლიტიკურ პარტიებს ეკუთვნიან, შესაძლოა დაცვის მხარისადმი დადებითად იყვნენ განწყობილები. რა თქმა უნდა, არსებობს გამონაკლისები.

პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეისწავლოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების წარსული

უპირველეს ყოვლისა, ნაფიც მსაჯულთა შესახებ ინფორმაციას ვიღებთ მათი ბიოგრაფიიდან. იგი მოიცავს მთელ რიგ ინფორმაციას, როგორცაა რასა, სქესი, სამუშაო გამოცდილება, განათლება და ორგანიზაციის წევრობა.. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ ფაქტორებს შესაძლოა მეორეხარისხოვანი როლი ჰქონდეთ მსაჯულის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე, ეს ინფორმაცია მაინც ახდენს გავლენას ამ პროცესზე. მაგალითად, ერთ-ერთი კვლევის თანახმად, მსაჯულთა სქესი იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი მსაჯულთა მიერ გადაწყვეტილებების მიღებისას სექსუალური ძალადობის საქმეებზე – მდებრობითი სქესის ნაფიცი მსაჯულები უფრო დაზარალებულის (ბრალდების მხარის) მიმართ იყვნენ კეთილგანწყობილები, მაშინ როცა მამრობითი სქესის მსაჯულები დაცვის მხარისადმის გამოხატავდნენ სიმპათიას. როდესაც მხედველობაში მიიღება ნაფიც მსაჯულთა ბიოგრაფია, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს, თუ რამდენად სასარგებლოა ან საზიანო მხარის პოზიციისათვის ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებები ამა თუ იმ საკითხზე. **იდენტიფიკაციასთან დაკავშირებული საკითხები:** ბიოგრაფიულმა მახასიათებლებმა შესაძლოა მოახდინოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების იდენტიფიცირება მხარეების, მოწმეების ან მოვლენების მიმართ. აქვთ თუ არა მსაჯულებს ისეთი ბიოგრაფიული მონაცემები, რის გამოც, მათ რომელიმე მხარის წარმომადგენ-

ლი ან კონკრეტული მოწმე ნაკლებად მოეწონებათ. იმ შემთხვევაში, თუ პოტენციური მსაჯულები მიეკუთვნებიან მაღალ სოციალურ ან ეკონომიკურად შეძლებულ ფენას, ხომ არ გამოიწვევს ეს მათ მიერ ბიზნესისადმი მხარდამჭერ დამოკიდებულებას. ეს და სხვა კითხვები ნათელს მოჰყენს მსაჯულთა იდენტიფიცირების შესაძლებლობას მხარეების, მოწმეების და მოვლენების მიმართ.

სხვადასხვა ჯგუფებისადმი კუთვნილება: ამ ჯგუფებში მოიაზრება მრავალი ჯგუფი, რომელიც საზოგადოებაში არსებობს. მაგალითად: სოციალური, პოლიტიკური, რელიგიური, ეკონომიკური, სამუშაო ადგილთან დაკავშირებული და დემოგრაფიული. ადამიანები ამ ჯგუფების წევრები სხვადასხვა გზით ხდებიან. წევრობა შესაძლოა იყო ნებაყოფლობითი, სავალდებულო ან ბუნებრივი (ასაკი, სქესი ან რასა). აღნიშნული ჯგუფები საკმაოდ დიდ გავლენას ახდენენ ადამიანებზე. ისინი გვევლინებიან ერთგვარ სტანდარტად, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ ერთმანეთს ვაღარებთ ჩვენს შესაძლებლობებს, შეხედულებებსა და ღირებულებებს. რელიგიური ჯგუფებისადმი და პოლიტიკური ორგანიზაციებისადმი კუთვნილება, განსაზღვრავს ადამიანების გარკვეულ შეხედულებებს, ღირებულებებს და ქცევას.

ადამიანების დადებითი განწყობა რაიმე ჯგუფისადმი, ზეგავლენას ახდენს მათ კეთილგანწყობაზე და ჰარმონიულობაზე ზოგადად ამ ჯგუფის წევრების მიმართ. ამასთან, მოწმე უფრო დამაჯერებლად გამოიყურება ნაფიცი მსაჯულის თვალში, თუ ეს მოწმე და ნაფიცი მსაჯული წარმოადგენენ ერთსაი და იმავე ჯგუფს და იზიარებენ მსგავს შეხედულებებს. მაგალითად, მოწმეს, რომელიც არის გაერთიანების წევრი, ექნება მეტი ზეგავლენა იმ ნაფიც მსაჯულზე, რომლებიც იმავე გაერთიანების წევრებს წარმოადგენენ, ვიდრე მათზე, რომლებიც არ არიან ამ გაერთიანების წევრები (ან სულაც ეწინააღმდეგებიან მას).

რომელიმე ჯგუფისადმი კუთვნილება ასევე ზეგავლენას ახდენს თვით ნაფიც მსაჯულთა დინამიკურობაზე. მსაჯულებს, რომლებიც ერთი ჯგუფის წევრები არიან (მაგალითად, ერთი პოლიტიკური და სოციალური ორგანიზაციის ან ეთნიკური და რასობრივი ჯგუფის წევრები), შეუძლიათ ზეგავლენა მოახდინონ სხვა მსაჯულის პოზიციაზე. ამასთანავე, რაც უფრო რელევანტურია განსახილველ საქმესთან ჯგუფის წევრობა, მით უფრო დიდია ამ ჯგუფის წევრების გავლენა – როგორც მსაჯულებზე, ისე მოწმეებზე. ამას-

თან, ისინი შეიძლება უფრო დამაჯერებლად მსჯელობდნენ, ვიდრე ჩვეულებრივი (არაწევრი) ნაფიცი მსაჯულები (ზოგჯერ ამ ჯგუფის წევრები გამოდიან, როგორც „ექსპერტები“ ნაფიცი მსაჯულების თვალში).

გამოცდილება

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს გამოსაკვლევი ინფორმაციის მეორე წყარო არის მათი წარსული გამოცდილება. ეს გამოცდილება შესაძლოა მოიცავდეს შემდეგ ფაქტორებს: პირადი ტრავმა, სახლთან და სამსახურთან დაკავშირებული გამოცდილება, მიყენებული ზიანის და დისკრიმინაციის ზემოქმედება, სამხედრო სამსახური, ჯანდაცვის და სამართლებრივი სისტემის ზემოქმედება. ოჯახური ურთიერთობები და სხვა.

უმეტეს შემთხვევაში მსაჯულთა გამოცდილებებს აქვთ შედარებით ნაკლები ზეგავლენა მათ ცხოვრებაზე. თუმცა, გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ ზოგიერთმა გამოცდილებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს მათ რწმენასა და საქციელზე. მაგალითად, როდესაც პირი იყო გაუპატიურების ან სხვა სექსუალური შეურაცხყოფის მსხვერპლი, შესაძლოა ამ ფაქტმა ნაფიც მსაჯულს შეაცვლევინოს წარმოდგენა ბრალდებულზე, რომელსაც ანალოგიური ბრალდება აქვს წაყენებული. ასევე, მძიმე ეკონომიკურ პირობებში აღზრდამ შესაძლოა გამოიწვიოს ნაფიც მსაჯულთა კეთილგანწყობა ღარიბი ადამიანის მიმართ და სხვა.

ნაფიც მსაჯულთა წარსული გამოცდილების შეფასების დროს კიდევ მრავალი ფაქტორი უნდა იქნეს გათვალისწინებული მხარის მიერ.

პირდაპირი და არაპირდაპირი გამოცდილება

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი გამოცდილების ცოდნა, მნიშვნელოვანია იმის გაგებაში, თუ როგორ შეხედავენ ეს მსაჯულები კონკრეტულ საქმეს. პირდაპირი გამოცდილება ეხება ნაფიცი მსაჯულის პირადი შემთხვევის გამოძეგვას კონკრეტულ სიტუაციასთან მიმართებაში. ნაფიცი მსაჯულისათვის, რომელიც იყო დანაშაულის უშუალო მსხვერპლი და ჰქონდა პირდაპირი შეხება დანაშაულთან, გასაგებია ის მდგომარეობა, რომელშიც მსხვერპლი იმყოფება. არაპირდაპირი გამოცდილება

კი გამომდინარეობს არა პირადად დაკავშირებული შემთხვევიდან. მაგალითად, ნაფიცი მსაჯულები შესაძლოა იცნობდნენ ადამიანს, რომელიც მსგავს სიტუაციაში ყოფილა, ან შესაძლებელია ჰქონდეთ მოსმენილი, ნანახი, წაკითხული ანალი ამბების, ინტერნეტის, მედიის, თუ სხვა წყაროს მეშვეობით ანალოგიური გარემოებების შესახებ.

თუ მსაჯულს გააჩნია მსგავს სიტუაციაში არსებობის უშუალო გამოცდილება, მნიშვნელოვანია ამ ფაქტის გამომჟღავნება. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებსაც გააჩნიათ უშუალო, პირდაპირი გამოცდილება, უფრო მეტ თანაგრძნობას გამოხატავენ, ვიდრე ის ნაფიც, მსაჯულები, რომლებსაც არაპირდაპირ ან საერთოდ არ გააჩნიათ განსახილველ საქმესთან მსგავსი გამოცდილება.

წარსული გამოცდილების ზეგავლენის შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მრავალი გარემოება. ცალკეულ კითხვებზე გაცემული პასუხი დაგეხმარებათ იმის გამოვლენაში, თუ რა ზეგავლენა მოახდინა ამა თუ იმ გარემოებამ ამ კონკრეტულ მსაჯულზე. მაგალითად:

- რა სახის გამოცდილება იყო ეს?
- კონკრეტულად რა მოხდა ან რის შესახებ არის ეს გამოცდილება?
- თუ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული გამარცხეს, როგორ განხორციელდა ძარცვა? პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელსაც ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენეს ძარცვის დროს, ექნება განსხვავებული გამოცდილება იმ პირისაგან, რომელსაც საფულე მოპარეს ოფისის მაგიდიდან ან უჯრიდან. რამდენად შეესაბამება მსაჯულის გამოცდილება კონკრეტულ საქმეს?

რაც უფრო მეტია შესაბამისობა განსახილველ საქმესა და მსაჯულის გამოცდილებას შორის, მით უფრო დიდ როლს თამაშობს ეს ფაქტორი ნაფიც მსაჯულთა თათბირისა და მათ მიერ ვერდიქტის გამოტანის პროცესში. საქმის განხილვისას, ნაფიცი მსაჯულები ეყრდნობიან მათ გამოცდილებას და ცდილობენ სხვა მსაჯულები დაარწმუნონ მათი პოზიციის სისწორეში. გამოცდილებათა მსგავსება გადამწყვეტი ფაქტორია მათი შესაბამისობის განსაზღვრისას. რაც უფრო მეტი მსგავსი გამოცდილება არის საქმეში ფაქტთან მიმართებით, მით უფრო დიდია ვარაუდი იმისა, რომ ნაფიცი მსა-

ჯულები გაითვალისწინებენ მას.

როგორ რეაგირებენ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები გამოცდილებაზე? – მათი რეაქცია სხვადასხვაგვარია.

არსებობს შესაძლებლობა იმისა, რომ გამოცდილებამ მოახდინოს შთაბეჭდილება ერთ ნაფიც მსაჯულზე, ხოლო მეორეზე არა. როდესაც შეეკითხებიან ბინის გატეხვის თაობაზე, ერთმა მსაჯულმა შესაძლოა უპასუხოს, რომ მოხდა შემოჭრა, მაშინ როდესაც სხვა ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა იყოს ოპტიმისტურად განწყობილი და განაცხადოს, რომ „მსგავსი ფაქტები ხდება ხოლმე“.

შეიცვალა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ყოფაქცევა გამოცდილების შედეგად? ამ კითხვაზე გაცემული პასუხი ფასეული ინფორმაციაა.

როგორ უნდა შეფასდეს ნაფიც მსაჯულთა გამოცდილება?

- როგორი იყო გამოცდილება?
- რამდენად შეესაბამება გამოცდილება მოცემულ სიტუაციას?
- როგორი იყო ნაფიცი მსაჯულის რეაქცია?
- შეიცვალა თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ყოფაქცევა გამოცდილების შედეგად?
- რამდენი ხანი გავიდა მას შემდეგ?
- როგორ უნდა იხელმძღვანელოს ნაფიცმა მსაჯულმა გამოცდილებაზე დაყრდნობით?

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტი

არაპირდაპირი გამოცდილების ერთ-ერთი გავრცელებული ფორმაა ე.წ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტი, რომელიც მედიის ჩართულობით მიიღწევა. არსებობს მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს ნაფიც მსაჯულთა მოლოდინზე შემთხვევის ადგილის ჩვენებამ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას გააჩნია ორი მთავარი პოტენციური გავლენა ნაფიც მსაჯულთა აღქმაზე და მათ მიერ ვერდიქტის გამოტანაზე.

უახლოეს კვლევებში, ვერდიქტის გამოტანისას, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გამოწვეული ეფექტის გავლენა ნაფიც მსაჯულებზე, არ იქნა გამოკვლეული. მიუხედავად ამისა, შესა-

ძლოა ნაფიც მსაჯულებზე არსებული ზეგავლენის შესახებ ზოგადი მოლოდინის განსაზღვრა. მაგალითად, ზოგიერთი კვლევის თანახმად დადგინდა, რომ, პირებმა, რომლებმაც ნახეს შემთხვევის ადგილი, უკეთ გაიგეს ექსპერტების მიერ განხორციელებული ქმედებები და იყვნენ უფრო კრიტიკულები სასამართლო მტკიცებულებების შეფასების დროს, ვიდრე ის პირები, რომლებსაც არ უნახავთ შემთხვევის ადგილი.

მიუხედავად იმისა, არის თუ არა აღნიშნული ეფექტი მნიშვნელოვანი, სისხლის სამართლის საქმის მხარეებისთვის იგი წარმოადგენს ფასეულ თემას ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს. ბრალდების მხარემ შესაძლოა გამოიყენოს ეს თემა ნაფიც მსაჯულთა ისეთი ინტერესების გამოსავლენად, როგორცაა, მათი მოთხოვნა ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებებზე (მაგალითად, ღმ-ის ანალიზი), რათა დამნაშავედ ცნონ პიროვნება. დაცვის მხარემაც შესაძლოა გამოიყენოს იგივე თემა, რათა გაიგოს, ანიჭებენ თუ არა ნაფიცი მსაჯულები დიდ მნიშვნელობას ცალკეული სახის მტკიცებულებებს.

ზოგადი მოსაზრებები და პირადი თვისებები

ნაფიც მსაჯულთა შეხედულებების განსაზღვრისათვის გამოსაკვლევი ინფორმაციის მესამე წყაროს წარმოადგენს ნაფიცი მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებები და მათი პირადი თვისებები. მნიშვნელოვანია პოტენციური მსაჯულების რამდენიმე ზოგადი მოსაზრების და პირადი თვისებების გათვალისწინება. ჩვენ განვიხილავთ ორ მათგანს – ავტორიტარიზმს და მიუკერძოებლობას. თუმცა, მნიშვნელოვანია გააცნობიეროთ, რომ ნაფიც მსაჯულთა ზოგადი მოსაზრებები და პირადი თვისებები არ წინასწარმეტყველებენ მათ მოქმედებებს დიდი სიზუსტით. მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებები და თვისებები მხოლოდ ქცევის ზოგად წესებს პროგნოზირებენ, მაგრამ შესაძლოა კონკრეტული ვერდიქტის პროგნოზირება ვერ მოახდინონ. ამ ხარვეზის მიუხედავად, ნაფიცი მსაჯულების ზოგადი მოსაზრებების და პირადი თვისებების ცოდნა მნიშვნელოვნად ეხმარება მხარეებს მსაჯულთა შერჩევის დროს სასურველი კანდიდატის გამოვლენაში.

ავტორიტარიზმი

ავტორიტარიზმი არის პირადი დამახასიათებელი თვისება, რომელიც გამოხატავს ინდივიდთა ანტიდემოკრატიულ ან ტოტალიტარულ ტენდენციას. ეს დამახასიათებელი თვისება ხშირად არის გათვალისწინებული ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს, განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმეებზე. არსებობს ცხრა კომპონენტისაგან შემდგარი მოდელი, რომელიც დამახასიათებელია ავტორიტარული პიროვნებისათვის და რომელიც გვიქმნის ზოგად შთაბეჭდილებას ამ პიროვნების შესახებ. აღნიშნული კომპონენტებია:

1. კონვენციონალიზმი – საშუალო კლასებისათვის ნორმების მიღება და მათი ღირებულებების განმტკიცება;
2. ავტორიტარული დაქვემდებარება – მორჩილება ან დაქვემდებარება ძალაუფლების მქონე ადამიანების ბრძანებებისა და სურვილებისადმი;
3. ავტორიტარული აგრესია – სოციალური ღირებულებების ან ნორმის დამრღვევათა დასჯის სურვილი;
4. ხელის შეშლა – წარმოსახვითი და კრეატიული იდეების ან ქცევის ოპონირება;
5. ცრურწმენა და სტერეოტიპი – სტერეოტიპებისა და ცრუ შეხედულებისადმი ერთგულება, მაგალითად, ქსენოფობია და რასიზმი;
6. ძალაუფლება და სიმკაცრე – ძალაუფლების და სიმკაცრისადმი მიდრეკილება;
7. გამანადგურებლობა და ცინიზმი – ერთმანეთის მიმართ მტრულად განწყობა;
8. პროგნოზირება – შეხედულება, რომ სხვებსაც იგივე გრძნობები, შეხედულებები და პერსპექტივები გააჩნიათ;
9. სექსუალურობა – გადაჭარბებული სექსუალური ღელვა.

ავტორიტარული პიროვნებისათვის დამახასიათებელი მოცემული კომპონენტები გვიხატავს სასარგებლო სურათს, თუ როგორები არიან ამგვარი ადამიანები. ავტორიტარული პიროვნებები, ხშირ შემთხვევაში, არიან პოლიტიკური თვალსაზრისით კონსერვატორები, რასისტები, მკაცრები და ძალაუფლების მოყვარულნი. სასამართლოში საქმის განხილვისას ავტორიტარული ნაფიცი მსაჯულები ხშირად დამნაშავედ ცნობენ ბრალდებულს, უფრო მეტად არიან ექსპერტი მოწმის ჩვენებისა და ნივთიერი მტკიცებულებების

გავლენის ქვეშ. ამავდროულად, ამგვარი მსაჯულები უფრო შემწვანებლები არიან იმ ბრალდებულის მიმართ, რომელთანაც ისინი მსგავსებას ხედავენ.

მნიშვნელოვანი დასკვნა, რაც შეიძლება გაკეთდეს, არის ის, რომ ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები უმეტესად ბრალდების მხარისთვის არიან ხელსაყრელები. ისინი წარმოადგენენ ბრალდების მხარის „ხერხემალს“. ამგვარი მსაჯულები ითავისებენ იმ ფაქტს, რომ პროკურორები წარმოადგენენ სახელმწიფოს და ხალხის ლეგიტიმურ ძალაუფლებას – დასაჯოს კანონის დამრღვევი პირები. ადამიანები, რომლებიც ასოცირდებიან ბრალდების მხარესთან, არიან პოლიციისა და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლები. ის ფაქტი, რომ მათ სამსახურებრივ მოვალეობას წარმოადგენს კანონის აღსრულება და საზოგადოების დაცვა, ამაღლებს ბრალდების მხარის პოზიციას ავტორიტარული ადამიანების თვალში. ამასთან, ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები ნეგატიურად აღიქვამენ ბრალდებულს, რადგან მას ბრალი აქვს წაყენებული კანონის დარღვევისათვის და ხშირ შემთხვევაში, წარმოადგენს დაბალ სოციალურ-ეკონომიკურ ფენას და შესაბამისად, განსხვავებულია ნაფიცო მსაჯულთა უმეტესობისაგან. უმეტეს შემთხვევაში ბრალდებულები არიან გარკვეული სექტის ან უმცირესობის წარმომადგენლები და ეს მახასიათებელი ავტორიტარებში იწვევს წინასწარ უარყოფით განწყობას ამგვარი პირების მიმართ.

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ უმეტეს შემთხვევაში ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები ბრალდების მხარის მიმართ არიან კეთილგანწყობილები, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამგვარი მსაჯულები ყოველთვის ბრალდების სასარგებლოდ იღებენ გადაწყვეტილებას. ადვოკატებმა ბრმად არ უნდა გაიზიარონ ის სტერეოტიპი, რომ ავტორიტარიზმი ნაფიცო მსაჯულებს მათთვის არასასურველს ხდის. როგორც ცხრაკომპონენტური მოდელი ცხადყოფს, მისი შემადგენლობა რთულია. აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს ეს კომპლექსურობა, რათა განისაზღვროს რამდენად სასურველი ან არასასურველია ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულთა კანდიდატები თქვენი პოზიციისათვის.

არსებობს გარკვეული გამოწვევები ბრალდების მხარის მიმართ კეთილგანწყობილ ავტორიტარულ ნაფიცო მსაჯულებს შორის. მაგალითად, ირანში, ოლივერ ნორფის საქმეზე („crimes of

obedience“ – „უკანონო ან მორალურად გაუმართლებელი ქმედება ჩადენილი უფლებამოსილი პირებისადმი დაუმორჩილებლობის საპასუხოდ“), ბრალდებულმა მოიპოვა სიმპათია ავტორიტარულ ნაფიცო მსაჯულთა რიგებში. ნორფის მოთხოვნის თანახმად, იგი ასრულებდა პრეზიდენტის დავალებას, რათა მიეწოდებინდა დახმრება ნიკარაგუას მოწინააღმდეგეებისათვის, რასაც მოჰყვა საპასუხო აკორდი ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულების მხრიდან. ამასთან, ის ფაქტი, რომ იგი ასრულებდა მისი უმაჟალო ზედამხედველის მითითებებსა და ბრძანებებს ირანისათვის იარაღის მიყიდვის გასაიდუმლოების შესახებ, წარმოშვა უფრო მეტი სიმპათია ლეიტენანტ ქოლონელ ნორფის მიმართ პროკურორებთან შედარებით.

ისეთი საქმეები, რომლებიც შეეხება სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა მხრიდან უსამართლო ქცევას (მაგალითად, გადაჭარბებული ძალის გამოყენებას ან პოლიციის მხრიდან უხეშობას), ხშირ შემთხვევაში, იწვევენ ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულების სიმპათიას ბრალდებულის მიმართ. ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები გულდასმით იზიარებენ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა განცხადებებს, რომ მათი მოქმედება იყო უბრალოდ პასუხი იმ ზომის ოდენობით, რაც აუცილებელი იყო კონკრეტულ სიტუაციაში. ის ფაქტი, რომ ბრალდებულები არიან პოლიციის წარმომადგენლები და პოლიციის სხვა თანამშრომლებს შეუძლიათ ჩვენების მიცემა ბრალდებულის სასარგებლოდ, ზრდის ნაფიცო მსაჯულთა სიმპათიებს. ავტორიტარულ ნაფიცო მსაჯულებს და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს, ხშირ შემთხვევაში, გააჩნიათ მსგავსი შეხედულებები კანონის აღსრულებასთან დაკავშირებით. ეს მსგავსება ზრდის სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლების ჩვენებებს ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულების თვალში.

ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები ასევე იჭერენ ბრალდებულის სასარგებლო პოზიციას რასისტული მოტივით ჩადენილ დანაშაულებში (უმცირესობების მიმართ) და ზოგიერთ სექსუალური ხასიათის დანაშაულში. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ავტორიტარული მსაჯულები არ უთანაგრძობენ დანაშაულის მსხვერპლს.. განსაკუთრებით მაშინ, როცა არსებობს მსხვერპლის თანხმობა ან თვითონ მსხვერპლი იყენებს საკუთარ თავს სარისკო სიტუაციაში, ავტორიტარული ნაფიცო მსაჯულები დაცვის მხარის სასარგებლო

პოზიციას იზიარებენ. ზემოაღნიშნულ მაგალითებში პროკურორებს, რომლებიც ეყრდნობიან მათთვის სასარგებლო და მისაღებ ავტორიტარულ სტერეოტიპებს, შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი დაუსაბუთებელი აცილების უფლება.

პოტენციური ნაფიცო მსაჯულის ავტორიტარულობის ხარისხის გამოსავლენად, აუცილებელია ისეთი კითხვების დასმა, რომლებიც მიესადაგება ავტორიტარულ პიროვნებას. ისეთ შეკითხვებზე დადებითი პასუხები, როგორცაა – „მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მორჩილება და პატივისცემა ძალაუფლების მქონე ადამიანების მიმართ მთავარი ღირსებებია, რაც ბავშვებმა უნდა ისწავლონ?“ და „მიგაჩნიათ თუ არა, რომ უმჯობესია პოლიციას მიეცეს განუსაზღვრელი ძალაუფლება და უფლებამოსილება წესრიგის შენარჩუნების მიზნით?“ – არის ავტორიტარიზმის მაჩვენებელი. ამერიკაში, ზოგიერთი შტატის იურისდიქციაში სასამართლო არ აძლევს მხარეებს უფლებას, დასვან მსგავსი ზოგადი ხასიათის კითხვები. ასეთ შემთხვევაში უმჯობესია დაისვას ისეთი სახის კითხვები, როგორც არის, მაგალითად:

„პოლიციელის ჩვენება უფრო სარწმუნო იქნება თქვენთვის სხვა მოწმეების ჩვენებებთან შედარებით?“

„მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თუ ბრალდების მხარეს ექმნება პრობლემები სასამართლო პროცესზე მოწმის მოსაყვანად, ეს იმის მანიშნებელია, რომ ბრალდებული, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?“

„მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ბრალდებულმა უნდა მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის დასაცავად?“

დაბოლოს, იურისტებმა, ნაფიც მსაჯულთა ავტორიტარიზმის გამოვლენისათვის უნდა შეადგინონ ყოველი კონკრეტული საქმის გარემოებიდან გამომდინარე სხვა კითხვებიც, რომელიც მიესადაგება მათ თეორიას.

სამართლიანობა

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი გახლავთ ადამიანთა ზოგადი შეხედულებები სამართლებრივ ურთიერთობებზე. სამართლიანობის თეორია გახლავთ ურთიერთობებში სამართლიანობის საკითხის ერთ-ერთი დამარეგულირებელი ფაქტორი. ის ეხება ადამიანების

სამართლიან ურთიერთობებთან დაკავშირებულ მოსაზრებებს, კერძოდ, რას უნდა გასცემდნენ და რას უნდა იღებდნენ მხარეები ურთიერთობებიდან. სამართლიანობის თეორიის ფორმულირებათ საერთო მახასიათებელია ის ფაქტი, რომ ადამიანებს არ უყვართ უსამართლობა და თუკი მიიჩნევენ, რომ ურთიერთობა უსამართლოა, სამართლიანობის აღდგენის სურვილი უჩნდებათ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევას, მნიშვნელოვანია ვაღიაროთ, თუ რა ამოცანის გადაჭრა უხდებათ ნაფიც მსაჯულებს და როგორია მათი დამოკიდებულება სამართლიან ურთიერთობებთან, ან სამართლიანობასთან მიმართებაში. მხარეებს შორის სამართლიან ურთიერთობებთან დაკავშირებული შეფოთვა აქტუალურია როგორც სისხლის სამართლის, ასევე სამოქალაქო საქმეების კონტექსტში, თუმცა სამოქალაქო სფეროში კიდევ უფრო თვალშისაცემია.

სისხლის სამართალში, ნაფიცო მსაჯულები აფასებენ ნამდვილად ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა დანაშაული, რომელიც ბრალად წაუყენეს. შესაბამისად, ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა შეამოწმონ ურთიერთობები ბრალდებულსა და დაზარალებულს შორის. ნაფიცო მსაჯულები ხშირად შეშფოთებული არიან სამართლიანობის საკითხის გამო, მაგრამ მნიშვნელოვანია ვაღიაროთ კანონის მიერ დაწესებული შეზღუდვების ზეგავლენა. ჩვეულებრივ ნაფიც მსაჯულებს არ ეუბნებიან, რომ ისინი მოქმედებენ საზოგადოების სახელით და შესაბამისად, შეუძლიან სამართლიანობის საჭიროებებიდან გამომდინარე გაამართლონ დამნაშავე ბრალდებული, – რასაც ნაფიც მსაჯულთა უუნარობას უწოდებენ. ზოგადად, ნაფიცო მსაჯულები ძლიერი ზეწოლის ქვეშ არიან, იმ შემთხვევაში, თუ მათი მოსაზრება სამართლიანობასთან დაკავშირებით და კანონის მოთხოვნა ურთიერთწინააღმდეგობრივია, ცხადია, თუკი სამართლიანობის საკითხები უკიდურესობამდე არ მიდის. დგება დილემა: ნაფიცო მსაჯული უნდა დაემორჩილოს კანონს თუ გადაწყვეტილება მიიღოს საკუთარი შეხედულებისამებრ.

ნაფიცო მსაჯულების შერჩევას სამართლიანობის პრინციპის დაცვის შემთხვევაში 2 საკითხი წამოიწევს წინ. პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია გავარკვიოთ, თუ როგორია ნაფიცო მსაჯულების განწყობა მოცემული მდგომარეობისადმი. მაგალითად, მიაჩნიათ თუ არა ნაფიც მსაჯულებს, რომ გაუპატიურების მსხვერპლთა ზოგიერთი ქმედება – მაგალითად, ბრალდებულის სახლში გაყოლა –

ნიშნავს, რომ ის თავად დათანხმდა, ან გარკვეულწილად მან თავად შეუწყო ხელი, ან წინასწარ განსაზღვრა რისკი იმისა, რაც მოხდა? ნაფიც მსაჯულებს მიაჩნიათ, თუ არა ის ფაქტი, რომ ქალი თავად გაჰყვა ბრალდებულს სახლში, არ არის მის მიერ შეტანილი „წვლილი“ და არ ნიშნავდა ბრალდებულთან სექსუალური ურთიერთობის დამყარებაზე თანხმობას?

მხარეთა „წვლილის“ და მხარეთათვის „შედეგების“ შეფასება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მხრიდან, გავლენას ახდენს იმაზე, თუ რას მიიჩნევენ სამართლიან, ან თანასწორ ურთიერთობებად. გაუპატიურების საქმის მაგალითში, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომელიც მიიჩნევს, რომ ბრალდებულის ბინაში ქალის ყოფნა მისი მხრიდან თანხმობას, ანდა რისკის შეფასებაზე მიუთითებს, სასარგებლო იქნება დაცვის მხარისათვის.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევასთან დაკავშირებული მეორე საკითხი უკავშირდება თავად პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მიერ სამართლიან ურთიერთობების შეფასებას. როდესაც წინ არის წამოწეული თანასწორობის, ან სამართლიანობის საკითხები, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა, რომელთათვისაც პრიორიტეტულია სამართლიანობა, შეიძლება განსხვავებული პასუხები გასცენ მათთან შედარებით, ვისთვისაც სამართლიანობა ნაკლებად მნიშვნელოვანია. ქვემოთ ჩამოთვლილი კითხვების დასმა შესაძლოა დაგეხმაროთ იმის გარკვევაში, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია სამართლიანობა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებისათვის.

რა უნდა გავითვალისწინოთ მსაჯულთა ზოგადი შეხედულებების განსაზღვრისას ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს:

- როგორია ნაფიც მსაჯულთა შეხედულება სამართლიანობისა და ავტორიტარიზმის შესახებ? როგორი იქნება ნაფიც მსაჯულთა რექაცია მოცემული საქმის გარემოებებზე?
- რა კითხვებით შეიძლება ნაფიც მსაჯულთა ამოცობა?
- რა კითხვების დასმა იქნება დასაშვები სასამართლოს მიერ?

კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული შეხედულებები

ინფორმაციის საბოლოო წყარო ეხება კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებულ შეხედულებებს. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირე-

ბული შეხედულებები განსხვავდება ზოგადი მოსაზრებებისაგან და ეს მოსაზრებები პირდაპირ უკავშირდება საქმის კონკრეტულ მახასიათებლებს. მაგალითად, საკითხებს და თემებს, მხარეებს (პროკურორს/ადვოკატს), პოტენციურ მოწვეებს, მტკიცებულებებს, არგუმენტებს და მხარეთა ქცევის სტანდარტებს. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული კითხვების ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ მათი მეშვეობით უკეთესად შეიძლება ნაფიც მსაჯულთა ქმედების წინასწარმეტყველება, ვიდრე ზოგად მოსაზრებებზე დაყრდნობით, ვინაიდან ისინი უფრო პირდაპირ უკავშირდება იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებსაც ნაფიცი მსაჯულები მიიღებენ.

კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული პოტენციურად გამოსადეგი მოსაზრებების განსაზღვრა საქმის დეტალური ანალიზის შედეგადაა შესაძლებელი. ანალიზი საშუალებას იძლევა მივიღოთ პასუხები შემდეგ კითხვებზე:

- რა არის საქმის თემა?
- რა ძირითად სამართლებრივ თუ ემოციურ პრობლემებთან ასოცირდება საქმე?
- საქმესთან დაკავშირებით წინასასამართლო ეტაპზე გაკეთებული პუბლიკაცია (თუ იყო ასეთი), მისი შინაარსი და თვალთახედვა??
- რა არის საქმის ძლიერი და სუსტი მხარეები?
- ვინ არიან მოწმეები, რომლებიც სასამართლო განხილვაში მიიღებენ მონაწილეობას?
- რა არის საქმის მონაწილე ორივე მხარის ძირითადი არგუმენტები?
- საჭიროა თუ არა, რომ შერჩევის სხდომის დროს დასმული შეკითხვები გამორიცხავდეს გარკვეული ფაქტების პოტენციურ უარყოფით ზეგავლენას?
- საქმის გარემოებებთან დაკავშირებით ხომ არ არსებობს რაიმე უჩვეულო, რაც საჭიროებს ნაფიც მსაჯულებთან ერთად ამ საკითხის განხილვას. მაგ როდესაც დიდი ფიზიკური აღნაგობის, შეიარაღებული მამაკაცი ირწმუნება, რომ შედარებით პატარა აღნაგობის, შეუიარაღებელი მამაკაცი თავდაცვის მიზნით მოკლა?

სისხლის სამართლის საქმეებში ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატთა კონკრეტული შეხედულებები შეიძლება გამომდინარეობდეს წინასასამართლო საჯაროობის ზეგავლენიდან. ასევე ეს შეხედულებები შეიძლება ეფუძნებოდეს თვითმხილველი მოწმის ჩვენების სანდოობას, სახელმწიფოს მიერ ოპერაციის შესასრულებლად „აგენტის“ გამოყენებას, ან და იმ მოწმეების სანდოობას, რომლებმაც აღიარეს იმავე საქმეში მონაწილეობა. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე სადემონსტრაციო კითხვა:

- „რაიმე ინფორმაცია ხომ არ მიგიღიათ საქმესთან დაკავშირებით რადიოს, ტელევიზიის, გაზეთის ან ინტერნეტის საშუალებით.“
- „მოკლედ გვიამბეთ ამ ინფორმაციის შესახებ.“
- „ხომ არ შეგექმნათ გარკვეული წორმოდგენა საქმის შესახებ თქვენს მეგობრებთან და თანამშრომლებთან საუბრის შედეგად? და რა წარმოდგენა შეგექმნათ?“

დაცვის მხარე: მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თვითმხილველს შესაძლოა ზუსტად არ ახსოვდეს თუ რა მოხდა კონკრეტულ გარემოებებში? შეგიძლიათ მითხრათ რა გარემოებებმა შეიძლება გამოიწვიოს თვითმხილველის მიერ გულწრფელი შეცდომის დაშვება ამბის გახსენებასთან დაკავშირებით?

ბრალდების მხარე: როგორი დამოკიდებულება გაქვთ დანაშაულის მონაწილე პირის დასაკავებლად „აგენტების“ გამოყენების მიმართ?

ბრალდების მხარე: სარწმუნო იქნება თუ არა თქვენთვის იმ მოწმის ჩვენება, რომელმაც აღიარებითი ჩვენება გააკეთა და დათანხმდა ჩვენება მიეცა იმავე საქმეში მონაწილე სხვა ბრალდებულების წინააღმდეგ?

სამართლებრივი მოსაზრებები

მოსახლეობის დიდ უმცირესობას გააჩნია მოსაზრებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა სამართლებრივ და იურიდიულ პრინციპს. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ გაიგოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ცოდნა და მოსაზრებები ძირითადი სამართლებრივი პრინციპებისა და კანონების შესახებ. პოტენციური მსაჯულების სამართლებრივი მოსაზრებების გაცნობისას, საჭიროა დაადგინოთ ნებისმიერი არას-

წორი მოსაზრება უბრალოდ არასწორი გაგების შედეგია, თუ უფრო ღრმა რწმენას ეფუძნება. ეს უკანასკნელი შესაძლოა პოტენციური მსაჯულის მიერ სასამართლო მითითებების გაუთვალისწინებლობის მიზეზი გახდეს და შესაბამისად, პიროვნებამ მსჯელობა იმის მიხედვით გააგრძელოს, თუ, მისი აზრით, როგორი უნდა იყოს კანონი. პოტენციური მსაჯულების სამართლებრივი მოსაზრებების/ შეხედულებების შესახებ ინფორმაციის მიღება შესარჩევი სხდომის დროს სისტემური მიდგომის საშუალებითაა შესაძლებელი. ნაფიც მსაჯულთა სწავლება, იმისათვის, რათა უზრუნველყვით მათ მიერ სამართლებრივი სტანდარტების გათვალისწინება, უნდა განხორციელდეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ისინი გამოავლენენ საკუთარ სამართლებრივ დამოკიდებულებებს. თუკი ვერ მოახერხებთ ნაფიც მსაჯულთა ნამდვილი მოსაზრებების გარკვევას მნიშვნელოვანი სამართლებრივი საკითხებისა და ცნებების შესახებ, ეს შეიძლება გახდეს ნაფიცი მსაჯულის მიერ არაგულწრფელი ან პოლიტიკურად კორექტული პასუხის გაცემის საფუძველი და რეალურად არ გამოააშკარავოს მათი საპირისპირო მოსაზრებები.

შესაბამისი სამართლებრივი პრინციპებისა და კანონების შესახებ ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებების ცოდნას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. სისხლის სამართლის სფეროში მნიშვნელოვანია იცოდეთ პოტენციური მსაჯულების დამოკიდებულება ბრალდების მტკიცების ტვირთის, მტკიცების ხარისხის, ან სტანდარტის შესახებ, ასევე უდანაშაულობის პრეზუმფციის და ბრალდებულის ძირითადი უფლებების შესახებ. მაგალითად, დაცვის მხარის პოზიციიდან ბრალდებულის ჩვენებასთან დაკავშირებული დამოკიდებულებების გარკვევის მიზნით დასმული შეკითხვები შესაძლოა ასეთი შინაარსის იყოს:

- „მიგაჩნიათ თუ არა, რომ დანაშაულში ბრალდებულ პირს უნდა ჰქონდეს სურვილი გაგიზიაროთ მისი პოზიცია, თუ რა მოხდა?“
 - „როგორი დამოკიდებულება გექნებათ ბრალდებულის მიმართ, რომელმაც სასამართლოზე დუმილის უფლების გამოყენების გადაწყვეტილება მიიღო? ასეთ შემთხვევაში, ხომ არ ჩათვლით, რომ ბრალდებულის რაღაცას მაღავეს?“
- გაითვალისწინეთ, რომ ზემოთ მოყვანილი კითხვები არ გამოხ-

ატავს დაცვის პოზიციას, რომ ბრალდებულმა არ უნდა მისცეს ჩვენება, არამედ ისინი მიმართულია იმისკენ, რომ გაირკვეს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების რეაქცია ბრალდებულის მიმართ, რომელიც სარგებლობს დუმდლის უფლებით.

ბრალდების მხარეს შესაძლოა აინტერესებდეს რას მიიჩნევენ ნაფიცი მსაჯულები მართებულად და რამდენად ფასეულია მათთვის ირიბი მტკიცებულება.

მაგალითად, „რაიმე პრობლემა ხომ არ გაქვთ იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდებული მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე განსაჯოთ?“

როგორ გავარკვიოთ (გამოვავლინოთ) ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებები სამართლებრივ საკითხებთან მიმართებაში:

- გამოავლინეთ შესაბამისი სამართლებრივი შეხედულებები.
- ნუ ეტყვიან ნაფიც მსაჯულებს რომელია მართებული სამართლებრივი მოსაზრება, ანდა პოზიცია.
- საშუალება მიეცით ნაფიც მსაჯულებს აღწერონ საკუთარი პოზიციები და მასთან დაკავშირებული წარმოდგენები.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების შესახებ ხშირად მისი არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლით უფრო მეტ ინფორმაციას მიიღებთ, ვიდრე თავად კითხვებზე გაცემული პასუხებიდან.

ნაფიც მსაჯულთა არავერბალური კომუნიკაციის შესწავლა

მიზნები

- ნაფიცი მსაჯულების მიერ საკუთარი მოსაზრებებისა და მიდრეკილებების გამოვლენის შესწავლა არავერბალური ქცევის საფუძველზე.
- კომუნიკაციის ნორმალური ფორმებისაგან გადახვევების მნიშვნელობის გააზრება.
- ნაფიცი მსაჯულების შესარჩევად არავერბალური კომუნიკაციის ხერხების გამოყენების სტრატეგიების შემუშავება.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების შეხედულებებისა და მიდრეკილებების შესაფასებლად, მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ რაზე მიგვანიშნებს ნაფიცი მსაჯული გარდა იმ პასუხებისა, რომელსაც შერჩევის სხდომის დროს ვისმენთ. როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ჩვეულებრივ, შერჩევის სხდომის წარმართვის ფორმა ნაფიცი მსაჯულების გულწრფელობას და გულახდილობას აფერხებს. ამასთან, დამტკიცებულა, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება სცადონ მოატყუონ მხარეები კითხვებზე გაცემული პასუხების მეშვეობით. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ შერჩევის პროცესი უმეტესწილად თავად ნაფიცი მსაჯულების მიერ მოწოდებულ ინფორმაციას ემყარება, მხოლოდ პოტენციური მსაჯულების მიერ გაცემულმა პასუხებმა მათი ჭეშმარიტი გრძნობები და შეხედულებები შეიძლება არ გამოავლინოს.

არავერბალური კომუნიკაციის ტიპები

ადამიანებს შორის კომუნიკაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ხერხი არ უკავშირდება მათი ნათქვამის შინაარსს, განსაკუთრებით, როდესაც საუბარია მათ შეხედულებებსა და ემოციებზე. კვლევების თანახმად, ადამიანთა მთლიანი კომუნიკაციის 60-65% ეგრეთ წოდებული არავერბალური კომუნიკაციის მეშვეობით მყარდება. ამ ტიპის კომუნიკაცია მოიცავს შესტებით, მიმიკებით გამოხატულ ქცევებს (არალინგვისტური სხეულის მოძრაობები) და პარალინგვისტურ ქცევებს (საუბრის არაკონტექსტუალური ასპექტები). არავერბალურ კომუნიკაციაში ასევე მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა ადამიანის მღელვარებას, განსაკუთრებით იმის დასადგენად, ტყუილს ამბობს თუ არა იგი. როდესაც ადამიანები ღელავენ საკითხის დელიკატურობის გამო, ზოგადად ნერვიულობენ, ანდა ცდილობენ მოიტყუონ, ამ დროს ისინი სხვადასხვა ტიპის შესტების, მიმიკებისა და პარალინგვისტური ქცევის ან მღელვარების სხვა სახით ამჟღავნებენ თავს.

ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის პროცესში ადვოკატებს/პროკურორებს შეუძლიათ პოტენციური მსაჯულების შეხედულებები, გრძნობები და მიდრეკილებები არავერბალურ კომუნიკაციაში ნაგულისხმევი ინფორმაციის მეშვეობით ამოიცნონ. არსებობს ორი ტიპის არავერბალური ინდიკატორი, რომლებიც ნაფიც მსაჯულთა გრძნობებზე, ანდა მათ მიერ სიმართლის თქმის თა-

ვის არიდებაზე მიუთითებს: ვიზუალური ნიშნები (რასაც ვხედავთ) და სმენითი სიგნალები (რაც გვესმის). ვიზუალური და სმენითი ნიშნებისა და სიგნალების შესწავლისას რამდენიმე საკითხი უნდა გავითვალისწინოთ. პირველ რიგში, არ არსებობს ე.წ. „პინოქიოს ეფექტი“ (ზღაპრულ გმირ პინოქიოს ტყუილის თქმისას ცხვირი ეზრდება) ერთი საყოველთაოდ ცნობილი ქცევა, რომელიც ასოცირდება, მღელვარებასთან ან ტყუილის თქმასთან. მეორე, მართალია, განმარტებისათვის ამ ნიშნებს და სიგნალებს ვითვალისწინებთ, მაგრამ რეალურად მსაჯულთა ქცევა ასე მარტივად გასაგები არ არის. არავერბალური ნიშნები ჩვეულებრივ სხვადასხვა ნიშნის კომბინაციისა და ერთობლიობის ფორმით მიუთითებს მოცემული ქცევის მნიშვნელობაზე. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ არც ერთ ეტაპზე პოტენციური მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაციის ინტერპრეტაცია მხოლოდ ერთი მარტივი ნიშნის/ქცევის საფუძველზე არ განვახორციელოთ.

მესამე – ნაფიცმა მსაჯულებმა ინდივიდუალური ქცევები, ანდა ქცევათა ერთობლიობა სხვადასხვა მიზეზების გამო შეიძლება გამოავლინონ. მაგალითად, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიერ ხელების გულმკერდის არესთან გადაჯვარედინება შეიძლება მოსმენილისადმი მის არაკეთილგანწყობას გამოხატავდეს, ანდა უბრალოდ იმას, რომ კონდენციონერის გამო შესცივდა. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ნამდვილი გრძნობების შესახებ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მისაღებად საჭიროა ყურადღებით დააკვირდეთ მთლიან პროცესს.

მეოთხე – როდესაც ვსაუბრობთ იმაზე, თუ რა უნდა მოვძებნოთ ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაში, საჭიროა ყველაფერი თავიდან დავიწყოთ, რაც იმას ნიშნავს, რომ უნდა გავითვალისწინოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულისათვის ჩვეულებრივ დამახასიათებელი არავერბალური ქცევა. როგორ იქცევიან ნაფიცი მსაჯულები თავად შერჩევის სხდომის დროს? უშუალოდ სხდომის დაწყებისას მათ ქცევაზე დაკვირვება ერთგვარ სახელმძღვანელო პრინციპად, ანდა ათვლის წერტილად შეიძლება გამოიყენოთ და მოახდინოთ მათ მომდევნო ქცევებთან შედარება. იცვლება თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ქცევა იმის მიხედვით, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები შერჩევის სხდომის დროს (რა კითხვებს უსვავენ, ანდა რა საკითხის განხილვა მიმდინარეობს სხდომაზე)? მაგალითად,

ხომ არ ავლენს მსაჯული ნერვიულობის ნიშნებს, ანდა კითხვების დასმის დროს ხომ არ არის აჟიტირებული, ანდა ხომ არ ღელავს მხოლოდ მაშინ, როდესაც საუბრობენ რასობრივ ურთიერთობებზე, ანდა გარკვეულ რეფორმაზე? ხომ არ არის ნაფიცი მსაჯული რომელიმე მხარესთან უფრო კომუნიკაბელური, ვიდრე სხვებთან?

დაბოლოს, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ მღელვარება და განზრახ მოტყუება შეიძლება ერთ ადამიანში სხვადასხვაგვარ რეაქციებს იწვევდეს. ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატები შეიძლება მღელვარების ნიშნებს (მაგ., თვალის დახამხამების გახშირება, ან თვალის კონტაქტის არ დამყარება) მგრძნობიარე საკითხებთან მიმართებაში ავლენდნენ, მაგრამ, როდესაც საქმე ეხება კონკრეტულად შეცდომაში შემყვან ან მცდარ მოსაზრებებს, შესაძლოა უფრო მეტად შეეცადონ საკუთარი არავერბალური კომუნიკაციის კონტროლირებას (მაგ., წარმატებით შეინარჩუნონ თვალის კონტაქტი). ეს უკანასკნელი შეიძლება უკავშირდებოდეს ნაფიც მსაჯულთა სტერეოტიპებს მოტყუების წარმატებული ხერხების შესახებ, რადგან, მაგალითად, თვალის კონტაქტის დაკარგვა ტყუილის თქმასთან ასოცირდება. ნაფიც მსაჯულთა პასუხების ამოცნობის საილუმლო იმაში მდგომარეობს, რომ განასხვაოთ მათი ქცევის გადახვევები ტიპური ქცევიდან. სწორედ ტიპური ქცევიდან განსხვავებული ქცევა, ანდა ქცევათა ერთობლიობა ეხმარება პროკურორებს/ადვოკატებს იმის გარკვევაში, რამდენად ემთხვევა ნაფიცი მსაჯულის ნათქვამი და მისი მოსაზრებები ერთმანეთს.

ვიზუალური ნიშნები: რას ვხედავთ

ნიშნების პირველი კატეგორია შედგება იმისაგან, რასაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევაში ვხედავთ. მაგალითად, მათი მოძრაობა, პოზა და სახის გამომეტყველება. მნიშვნელოვანია 8 ტიპის ნიშანი:

- სხეულის მოძრაობა;
- სხეულის პოზა;
- სხეულის ორიენტაცია;
- უნებლიე ნიშნები;
- მხრების აჩეჩვა;
- თვალის კონტაქტი;
- სახის გამომეტყველება;

- თუნდაც უმნიშვნელო მიმიკა;

სხეულის მოძრაობა

ზოგადად, რაც უფრო დელავს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, მით უფრო მეტ მოძრაობას აკეთებს. ეს მოძრაობები შესაძლოა მთელი სხეულის (მაგ., სხეულის პოზის შეცვლა) მოძრაობას, ანდა მხოლოდ ზოგიერთი ნაწილის მოძრაობას გულისხმობდეს (მაგ., წრიალი ანდა თითების ტკაცუნა). გაუჩერებელი მოძრაობა, რომელიც სხეულის მთელი მასის გადაადგილებას მოიცავს („ცქმუტვა“ ან „კრუნჩხვა“), მღელვარების, ან ნერვიულობის გამომხატველია და ერთგვარი ტრადიციული რეაქციაა „ცხელ სკამზე“ ჯდომისა.

ნერვული ენერჯის, ან მღელვარების გაფანტვას ემსახურება უფრო სუსტი, შეუმჩნეველი მოძრაობები – ხელების ერთდროულად ხახუნა და სრესა, ანდა თითების გამუდმებით სკამის სახელურზე, წიგნზე, გაზეთზე, ან სხვა საგანზე კაკუნა. თითების ტკაცუნა და კაკუნა შესაძლოა ამავედროულად მოუთმენლობასაც გამოხატავდეს. სხეულის ამგვარი მოძრაობები ხშირად ტყუილის თქმის ინდიკატორია და პროკურორის/ადვოკატის მიერ დასმული შეკითხვებისადმი არადადებით დამოკიდებულებაზე მიუთითებს. ხელსახოცის, გულსაკიდის, სამაჯურის, საათის ანდა ბეჭდის წვალებაზე ანალოგიური ახსნა აქვს, თუმცა მღელვარების შედარებით მცირე მინიშნებაა.

მღელვარების სხვა ნიშნებია ე.წ. „ადაპტაციური“ მოძრაობები, როგორცაა, მაგალითად, თავის მოქექვა, თმის მოქაჩვა, ან დახვევა, ან უბრალოდ სახეზე ხელით შეხება. ხელით თმის ვარცხნა შესაძლოა ასევე მღელვარების გამომხატველი იყოს. აღეგებულ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატები ხშირად ერთი ხელით უკან ივარცხნიან თმას, ანდა სწრაფი მოძრაობით გაიქნევენ თავს თმის გასწორების მიზნით. მღელვარების ნიადაგზე ხელით დავარცხნის მსგავსი მოძრაობების გაკეთებისას პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა ასევე დაიწყონ ტანსაცმლის „წვალება“, ტანსაცმიდან ნაცვეთის მოცილება, ან უბრალოდ შეისწორონ ტანსაცმელი (კაბა, ქურთუკი, პერანგი, ან ჰალსტუხი).

მაგრამ ზემოთ ხსენებული ყველა მოძრაობა აუცილებლად მღელვარების მანიშნებელი არ არის. მაგალითად, თავის მოქექვა შესაძლოა ასევე გაურკვევლობას, ყოყმანსაც ნიშნავდეს, განსაკუთრებით თუკი თავი მოქექვის დროს ერთ მხარეზე აქვს ადამიანს

გადახრილი. ხელების მოჭერა თუ მღელვარებას გამოხატავს, ხელისგულების ერთმანეთზე წინ და უკან ხახუნა შესაძლოა თავდაჯერებულობის, ანდა რაღაც სასურველის მოლოდინის გამომხატველი იყოს. ხელისგულების შეერთება იმგვარად, რომ თითები ცისკენ იყოს მიმართული, მიანიშნებს საკუთარ პოზიციაში, ან/და ნათქვამში დაჯერებულობაზე. ამასთან, ექსპრესიული ჟესტები, ან „ილუსტრაციური“ მოძრაობები, რომლებიც საუბრისას იქნა გამოყენებული, ზოგადად პროცესში მეტი ჩართულობის, ანდა მოხერხებულად გრძნობის გამომხატველია. ეს ნიშნები თუ ქცევები პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების აღელვებულ რეაქციებში არ უნდა შეგვეშალოს.

სხეულის პოზა

ეს ნიშანი ინფორმაციის ორ წყაროს აერთიანებს – სხეულის სიმტკიცეს და ჟესტებს. ზოგადად, რაც უფრო მტკიცე სხეულის პოზიცია აქვს პოტენციურ მსაჯულს, მით უფრო მეტად დელავს ის. სიმტკიცის ნიშნები მოიცავს გამართულ, გაშემეხულ პოზას და დაძაბულ კუნთებს. ხელისა და თითების კუნთების დაძაბვის შედეგად, შეიძლება თითები გათეთრებულად გამოიყურებოდეს, როდესაც აღელვებული პირი ხელს სკამის სახელურებს ჰკიდებს, ანდა ხელებს გადაავჯარედინებს და მუხლებზე დაიდებს. მღელვარების შედარებით მცირე ნიშნებს წარმოადგენს სხეულის მცირე კუნთების ჯგუფის დაძაბვა, განსაკუთრებით სახის არეში.²⁸

სიმტკიცე ასევე თვალშისაცემია, როდესაც შერჩევის სხდომისას კითხვების დასმის დროს თავისა და სხეულის ჩვეულებრივი მოძრაობების შესრულება არ ხდება. უმოძრაობა ასევე შეიძლება გამოიხატებოდეს ხელების, ფეხების გადაჯვარედინებით. თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ ზემოთ ხსენებული ნიშნები პოტენციური ნა-

28 ეს მოსაზრებები არა მარტო ნაფიც მსაჯულებზე, არამედ სხვა პირებზეც მოქმედებს. მაგალითად, ავილოთ სამედიცინო გაუფრთხილებლობის მოტივით, საავადმყოფოს წინააღმდეგ წარმოებული საქმის განხილვა. დაიკითხა საავადმყოფოს ადმინისტრატორი, რომელმაც საავადმყოფოს სანდოობის და მიყენებული ზიანის მოცულობის შესახებ კითხვებზე მცირე, მაგრამ ინფორმაციული არავერბალური პასუხები გასცა. მისი პასუხები პირდაპირ მოსარჩელის საწინააღმდეგო არ იყო, მაგრამ პასუხისმგებლობისა და მიყენებული ზიანის საკითხების ხსენებისთანავე ის ყბის კუნთებს დაბავდა, ხოლო როდესაც კითხვები ნაკლებად მგრძობიარე საკითხებს ეხებოდა, მაშინ ყბის ძარღვებს მოაღუნებდა ხოლმე.

ფიცი მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაციის სხვა თვისებების ჭრილში განვიხილოთ. მაგალითად, გადაჯვარედინებული ხელები და თავდაჯერებული ღიმილი მოხერხებულობის, სიმშვიდის, ანდა თანხმობის მანიშნებელია. გადაჯვარედინებული ფეხები და ერთი ფეხის მცირედი მოძრაობა მოუთმენლობას, ანდა მობეზრებას გამოხატავს. ხელების ჯიბეებში ჩაწყობა, განსაკუთრებით მუშტებიანი ხელის, მღელვარებისა და ზოგჯერ დამალული მტრობის ამსახველია.

სხვადასხვა ჟესტის მეშვეობით შესაძლოა ასევე მივიღოთ ინფორმაცია პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების გრძნობების შესახებ. თითების პირზე შეხება იმის მაუწყებელია, რომ ნაფიცი მსაჯული თავის ნამდვილ გრძნობებს მალავს, ანდა სურვილი არ აქვს, რომ გამოავლინოს. პირზე მთლიანი ხელის მიფარება ნიშნავს, რომ მსაჯული ნათქვამში დარწმუნებული არ არის, ანდა ნათქვამის გამო უხერხულად გრძნობს თავს. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც თავს იქეპავენ, შესაძლოა დასმული კითხვის შეფასებას ცდილობენ, ანდა ეჭვი ეპარებათ გაკეთებულ განცხადებაში (ტუჩების დაჭიმვა კიდევ უფრო გაძლიერებული რეაქციაა). ყელზე გახსნილი მტევენის მიღება გვიჩვენებს, რომ მსაჯული ამაღელვებელი სიტუაციიდან, საკითხისაგან, ან პიროვნებისაგან, მაგალითად, დამნაშავე ბრალდებულისაგან თავის დაცვას საჭიროებს.

სხეულის პოზიციის უკანასკნელი ასპექტი „სარკის“ ეფექტის ცნებას ეხება. სარკის ეფექტი გულისხმობს, თუ რამდენად იმეორებენ ადამიანები მათ გარშემო მყოფი პირების (ანდა მოსაუბრის) სხეულის პოზიციებს და მანერებს. სარკის ეფექტი ჩვეულებრივ მანიშნებს დათანახმებას, დადებით რეაქციას მოსმენილზე, ან მოსაუბრე პირთან საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება გაიმეორენ პროკურორის/ადვოკატის ან სხვა ნაფიცი მსაჯულის პოზა, ან მანერა, თუკი ამ ადამიანის იდენტიფიცირებას ახდენენ, ანდა მათდამი დადებითად არიან განწყობილი. ნაფიც მსაჯულებს შორის ერთმანეთის ქცევის გამეორება შეიძლება მიგვანიშნებდეს, იმაზე, რომ მათ შორის ურთიერთგაგებაა დამყარებული. ერთი მსაჯულის მიერ მეორის ქცევის გამეორება იმის მაუწყებელია, რომ თუკი ერთად მოუხდებთ ნაფიც მსაჯულებად გამოსვლა, შესაძლოა მათ შორის ურთიერთთანამშრომლობა დამყარდეს.

მღელვარებისა და მოტყუების ვიზუალური ნიშნები	
წყარო	ქცევათა ნიმუშები
სხეულის მოძრაობა	პოზის ცვლილება, ხელების სრესა, ერთი და იგივე განმეორებითი მოძრაობები, ან „ადაპტაციური მოძრაობები“
სხეულის პოზა	უფრო მეტი სიმტკიცე და ნაკლები თავის და სხეულის მოძრაობა
სხეულის ორიენტაცია	დაფარული ორიენტაცია, გადაჯვარედინებული ხელები და ფეხები, მომხსენებლისაგან უკან გადახრა
უნებლიე ნიშნები	შეკრული მუშტებით გადაჯვარედინებული ხელები, ანდა ფეხებზე დაწყობილი მოხრილი ხელები
მხრების აქჩვა	მხრების აქჩვა
თვალის კონტაქტი	ნაკლები ვიზუალური კონტაქტი და გახშირებული თვალის ხამხამი; გამონაკლისი: მტრული განწყობა და კულტურული ნორმებიდან გამომდინარე შემცირებული ვიზუალური კონტაქტი
სახის გამომეტყველება	შუბლის შეკვრა, სკეპტიკური გამომეტყველება, ხელოვნური ღიმილი („დაყენებული“ სიცილი)
თუნდაც უმნიშვნელო მიმიკა	სწრაფი (გაკვრითი) სახის გამომეტყველებები, რომლებიც ხშირად დომინანტურთან შეუთავსებელ გამომეტყველებას გამოხატავენ

სხეულის ორიენტაცია

მესამე ნიშანი ეხება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის სხეულის ორიენტაციას პროკურორის/ადვოკატის მიმართ. ზოგადად, სხეულის ორიენტაცია გულისხმობს მსმენელის სხეულის წინა ნაწილის მიმართებას მოსაუბრესთან. ღია ორიენტაციისას მსმენელის სხეული მოსაუბრისაკენ არის „მოხრილი“. ნაფიცი მსაჯულის ღია ორიენტაცია ჩვეულებრივ იმაზე მეტყველებს, რომ მსაჯული არ ღელავს, დადებითად არის განწყობილი მოსაუბრის მიმართ, ან ეთანხმება მოსაუბრის პოზიციას. ძირითადად, ღია ორიენტაციისას მსმენელი თავისუფლად ზის, ისე როგორც იმ ადამიანების გარემოცვაში, ვისთანაც კომფორტულად გრძნობს თავს. აქედან გამომდინარე, მოსაუბრის მიმართ მსმენელის სხეულის გადახრის კუთხის ხარისხი მიუთითებს ურთიერთობის „დახურულ“ ხასიათზე, ანდა მოსაუბრის, ან მისი პოზიციის მიმართ წინააღმდეგობაზე. დახურული ორიენტაცია შესაძლოა განსაკუთრებით ინფორმატიული იყოს, როდესაც ერთი ან მეორე მხარის მიმართ ორიენტაციას ასახავს.

ორიენტაციის ამ მახასიათებელთან მიმართებაში ასევე მნიშვნელოვანია დაკვირვება ნაფიცი მსაჯული „დაცვით“ პოზიციაში ზომ არ ზის. კიდურების გადაჯვარედინება ორიენტაციასთან კომბინაციაში პროკურორის/ადვოკატის მიმართ დახურულ პოზიციაზე მიუთითებს. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც ამგვარად გადაიჯვარედინებენ ხელებს, ამჟღავნებენ მხარის მიმართ წინააღმდეგობას, ან მტრულ დამოკიდებულებას.

სარკისებური ეფექტის მსგავსად, სხეულის ორიენტაცია გვაწვდის ინფორმაციას პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ერთმანეთთან სავარაუდო ურთიერთობის შესახებ. პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა ქცევა დერეფანში, შესვენებების და შერჩევის სხდომის დროს, მათ ურთიერთობაზე მეტყველებს. როდესაც რამდენიმე ნაფიცი მსაჯული ჯგუფად დგას და სხეული ჯგუფის ცენტრისაკენ აქვთ მიმართული, ჯგუფი „დახურული“ ხასიათისაა. ეს ექსკლუზიური ურთიერთობა განსაკუთრებით შესაძინეია, როდესაც ამ ჯგუფის მახლობლად სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებიც დგანან, თუმცა ჯგუფში არ შედიან. პოტენციურ ნაფიც მსაჯულთა ორიენტაციით შესაძლებელია სხდომაზე მათი დამოკიდებულებები განვსაზღვროთ. როდესაც რამდენიმე პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ერთად დგას, სხვა მსაჯულები ერთგვარად „თამაშვარე“ მდგომარეობაში არიან და მათი სხეულები ან პირდაპირ არის მიმართული, ანდა ამ პოტენციური

ნაფიცი მსაჯულებისაგან განსხვავებულ მხარეს.

დაბოლოს, მოსაუბრის, ან მის საწინააღმდეგოდ გადახრა გვიჩვენებს პროკურორის/ადვოკატის, ან დასაცავი პირის მიმართ მსმენელის ინტერესის ხარისხს. ზოგადად, ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც წინ არიან გადახრილი, ინტერესს, ყურადღებას, ან თანხმობას გამოხატავენ, მაგრამ ეს პროკურორისათვის/ადვოკატისათვის აუცილებლად დადებითი ნიშანი არ არის. მტრულად განწყობილი პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომლის წინ გადახრილი პოზიცია მხარის მიმართ ყურადღებაზე მიუთითებს, რეალურად შეიძლება უფრო საბრძოლო ინტერესს გამოხატავდეს და არა დადებით დამოკიდებულებას. მეორე მხრივ, ნაფიცი მსაჯულის უკან გადაწევა ჩვეულებრივ საკითხისადმი ნაკლებ ინტერესს, ან საკითხის მიუღებლობას გამოხატავს. ეს უკანასკნელი ნიშანი შეიძლება ასევე ასახავდეს ნათქვამის, ან მიღებული გადაწყვეტილების მიმართ კომფორტულ დამოკიდებულებას. მაგრამ ორივე შემთხვევა მაინც იმაზე მიუთითებს, რომ ნაფიცი მსაჯული ნაკლებად ყურადღებით არის განწყობილი.

უნებლიე ნიშნები (სიმბოლოები)

ნიშნები არის შესტები, რომლებიც სიტყვების ნაცვლად გამოიყენება. თავის დაქნევა (დასტურის ნიშნად), ან გაშლილი ხელის ყურის უკან მიღება (არ მესმის/ცოტა მაღალი ხმით თქვით) ადამიანს სიტყვების გარეშე საკუთარი განზრახვის გამოხატვაში ეხმარება. ისევე როგორც არსებობს „სიტყვის წამოცდენა“, შეიძლება არსებობდეს „უნებლიე შესტები“, ან „უნებლიე ნიშნები“.

„უნებლიე ნიშნებიდან“ ინფორმაციის მიღების მთავარი საიდუმლო იმაში მდგომარეობს, რომ, როგორც წესი, ეს ნიშნები ჩვეულებრივ მხედველობის ვიწრო ფარგლებს გარეთ იჩენს თავს (და სშირად მხოლოდ ნაწილობრივად). მაგალითად, ისეთი ნიშანი, ან შესტი, როგორცაა შეკუმშული მუშტი, ანდა აკანკალებული ხელი, სშირად სხეულის წინ, ანდა სხეულისაგან მოშორებით ფიქსირდება და მტრული განწყობის, ანდა გაბრაზების გამოხატვაა. ჩვეულებრივ, მსგავსი ნიშნების გამოყენება შერჩევის სხდომისას არ არის მართებული. ამისგან განსხვავებით, იდაყვთან მიტანილი შეკუმშული მუშტი ნაკლებად შესაძინეია, თუმცა ისიც ნაფიცი მსაჯულის ნამდვილ მტრულ დამოკიდებულებას გამოხატავს.

მხრების აქჩვა

პასუხის გაცემისას მხრების აქჩვა შეიძლება იმაზე მიუთითებდეს, რომ (ტყუილის თქმით გამოწვეული) მღელვარების გამო მოპასუხე არ არის საკუთარ თავში დარწმუნებული, უხერხულად ან დაბნეულად გრძნობს თავს. მხრების აქჩვა შესაძლოა ნაფიცი მსაჯულის მიერ დასმული შეკითხვის კვალიფიცირებას ასახავდეს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც ბრალდებულის სავარაუდო უდანაშაულობასთან, ან მიყენებული ტკივილის, ან ტანჯვის კომპენსაციის კითხვაზე პასუხის გაცემის დროს ქაჩავენ მხრებს, ფაქტობრივად პროკურორებს/ადვოკატებს ეუბნებიან იმას, რომ ისინი დარწმუნებული არ არიან, ან არ ეთანხმებიან მათ ნათქვამს. ამ ინფორმაციის ცოდნა მნიშვნელოვანია, რათა შევაფასოთ რამდენად სასურველია კონკრეტული ნაფიცი მსაჯულის არჩევა.

ნაფიცი მსაჯულის მიერ მხრების აქჩვა შეიძლება ასევე მიანიშნებდეს, რომ ის ვალდებული არ არის გაითვალისწინოს მოსმენილი. ამ პირობებში, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული მხარეს ფაქტობრივად ეუბნება, რომ სიტყვიერად ეთანხმება მოსმენილს, თუმცა ამ თანხმობამ შეიძლება არანაირი გავლენა არ იქონიოს მის გადაწყვეტილებებზე. დაბოლოს, მხრების აქჩვა შეიძლება ასევე საკითხის მიმართ ინდიფერენტული დამოკიდებულების გამოხატულება იყოს, როგორც იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაფიცი მსაჯული ამჩნევს, რომ პოლიცია ზოგჯერ აჭარბებს საკუთარ უფლებამოსილებას პოტენციურ სამართალდამრღვევებთან მიმართებაში.

ვიზუალური კონტაქტი

შერჩევის სხდომისას პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მცდელობა ან უნარი, დაამყაროს და შეინარჩუნოს ვიზუალური კონტაქტი, შესაძლებელია მისი მღელვარების დონის საზომი იყოს. თუკი პროკურორს/ადვოკატს და პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შორის ურთიერთობა დაძაბული ან მღელვარეა, დროთა განმავლობაში ეს დაძაბულობა კიდევ უფრო გაიზრდება. დაძაბულობის ზრდაზე პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების რეაქცია კი ვიზუალური კონტაქტის დარღვევა (თვალის არიდების, ან დახამხამების ფორმით) იქნება. ვიზუალური კონტაქტის გაწყვეტის შემდეგ დაძაბულობის დონე დროებით შემცირდება და მოგვიანებით ნაფიც მსაჯულებს

შეუძლიათ კვლავ ადადგინონ თვალის კონტაქტი პროკურორთან/ადვოკატთან. მღელვარების არარსებობის შემთხვევაში, ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატს შეუძლია „შეინარჩუნოს საშუალოდან მაღალ დონემდე ვიზუალური კონტაქტი პროკურორთან/ადვოკატთან.. იგივე დამოკიდებულება ვრცელდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი დადებითად არის განწყობილი მხარის მიმართ, ანდა აინტერესებს რის თქმას აპირებს იგი. თუმცა, როდესაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯული აღელვებულია (შესაძლოა იმის გამო, რომ ტყუილს ამბობს), შეიძლება დავაფიქსიროთ ვიზუალური კავშირის შეწყვეტა და პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიერ მნიშვნელოვან მომენტში თვალის არიდება, ან/და დახამხამება.

ვიზუალურ კონტაქტსა და მღელვარებას შორის არსებული კავშირის ცოდნა პროკურორს/ადვოკატს საშუალებას აძლევს გაითვალისწინოს რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი. ინარჩუნებენ, თუ არა ვიზუალურ კონტაქტს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები პროკურორთან/ადვოკატთან კითხვებზე პასუხის გაცემის დროს, თუ მნიშვნელოვან მომენტში არიდებენ თვალს? მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმეში, ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემისას თავის შეკავებაზე, ნაფიცი მსაჯულის პასუხია: „ამ ფაქტს ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ არ გამოვიყენებ (ნაფიცი მსაჯული თვალს არიდებს ადვოკატს), თუკი ბრალდებული თავს იკავებს ჩვენების მიცემისას თავდაცვის მიზნით (და ამ დროს მსაჯული ადადგენს ვიზუალურ კონტაქტს)“, პასუხის ბოლოს თვალის არიდება ნაფიცი მსაჯულის მღელვარებაზე მეტყველებს. ხომ არ ახშირებს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული თვალის დახამხამებას რომელიმე კონკრეტულ კითხვებზე პასუხის გაცემისას, ან როდესაც პროკურორი/ადვოკატი უსვამს რომელიმე კონკრეტულ შეკითხვას? შეუძლია, თუ არა პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შეინარჩუნოს ვიზუალური კონტაქტი გამოკითხვის პროცესში? თუკი პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ვერ მოახერხებს ვიზუალური კონტაქტის შეინარჩუნებას, ეს შეიძლება ნიშნავდეს, რომ მსაჯული მხარისათვის სასარგებლო/სასურველი კანდიდატურა არ არის.

ვიზუალურ კონტაქტსა და მღელვარებას შორის არსებული ზემოთ ხსენებული კავშირიდან 3 გამონაკლისი არსებობს: პირველი – მყარი ვიზუალური კავშირი ჩვეულებრივ ნაფიცი მსაჯულის საკუთარი თავის თავისუფლად გრძნობას, ან დაინტერესებას მიანიშნებს,

მაგრამ გადაჭარბებული კავშირი შესაძლოა მტრული დამოკიდებულების მარკენბელი იყოს. ამ ფენომენს უკავშირდება გამოთქმა „შეიცანი მტერი შენი“ (მაგ., „არ მომწონხარ და ამიტომ თვალს გაღებ“). მეორე – გადამეტებული ვიზუალური კონტაქტი ასევე ასოცირდება მოტყუების, ან ნამდვილი გრძნობების დაფარვის მცდელობასთან. როგორც წესი, როდესაც ნაფიცი მსაჯული მოტყუებას, ან არასწორი ინფორმაციის გადმოცემას ცდილობს და მიაჩნია, რომ დაჟინებული მზერა მას უფრო სარწმუნოდ გამოაჩენს, ამის გამო მან შეიძლება განგებ გადამეტებული ვიზუალური კავშირი დაამყაროს. მესამე – სხვადასხვა კულტურაში სხვადასხვა დონის ვიზუალური კავშირია მიზანშეწონილი. მაგალითად, ესპანური და აზიური წარმომავლობის ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატებმა შეიძლება ნაკლები ვიზუალური კავშირი დაამყარონ, რაც ძალიან მარტივად აიხსნება მათი კულტურული კუთვნილებით. ეს გამონაკლისები კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს იმ ფაქტს, რომ საჭიროა ყველა ვერბალური და არავერბალური ნიშანი ერთად განიხილოთ, რათა სწორედ შევაფასოთ ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატის რეალური გრძნობები და შეხედულებები.

სახის გამომეტყველება

სახის გამომეტყველება, სავარაუდოდ, სწორედ ის ნიშანია, რომელსაც ადამიანები ყველაზე მეტად ენდობიან ურთიერთობისას. შუბლის შეჭმუნა, გაღიმება, შემოთქმული გამოხედვა, სექსტიკური ან ეჭვიანი გამომეტყველება არსებული სიტუაციის, ან პიროვნების შესახებ გვაწვდის ინფორმაციას. სახის გამომეტყველებასთან დაკავშირებული პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ სოციალიზაციის პროცესში, ადამიანები ყველაზე უკეთესად, სხვა არავერბალური კომუნიკაციის ასპექტებთან შედარებით, სწორედ სახის გამომეტყველების კონტროლირებას სწავლობენ. ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი შეიძლება ილიმბოდეს, ანდა დაინტერესებას გამოხატავდეს მაშინაც კი, როდესაც მისი გრძნობები არ შეესაბამება ამ გამომეტყველებას. თუმცა, თუკი ნაფიცი მსაჯულის კანდიდატი განსაკუთრებით დახელოვნებული არ არის არავერბალური კომუნიკაციის უნარ-ჩვევებში, რეალურ გრძნობებსა და გამომეტყველებას შორის არსებულ შეუსაბამობას რაიმე ფორმით მაინც გამოავლენს

ორ ასპექტში: თავად სახის გამომეტყველებასა და სხეულის სხვა ნიშნებთან შეუსაბამობაში.

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების სახის გამომეტყველებამ შეიძლება რამდენიმე გზით ამხილოს (გასცეს) მათი „დამალული“ გრძნობები. პირველ რიგში, სახის გამომეტყველების ხარისხით. მიუხედავად იმისა, რომ ტყუილის დადგენის რაიმე ძლიერი და სწრაფი წესები არ არსებობს, „დაყენებული“ (ხელოვნური) ღიმილი, რომელიც მოცემული სიტუაციისათვის შეუფერებელზე მეტხანს გრძელდება, ტყუილის ან შენიღბულობის გამოვლენაა. ნაფიცი მსაჯულები ხშირად იყენებენ ღიმილს ნამდვილი გრძნობების შესანიღბად. ხელოვნური ღიმილი უფრო ხანგრძლივია, გულწრფელი ღიმილი კი ბუნებრივად უჩინარდება სიტუაციის, ან გრძნობების ცვლილების პარალელურად. ხელოვნური ღიმილი გვიჩვენებს, თუ რამდენად შეუძლია ნაფიცი მსაჯულს საკუთარი თავის კონტროლირება და უემოციო, დაყენებული სახის შენარჩუნება, მაშინ როდესაც კონკრეტულ სიტუაციაში საწინააღმდეგო რეაქცია უნდა ჰქონდეს. მაგალითად, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი შემთხვევით უხერხულ მდგომარეობაში ჩააგდებს უარყოფითად განწყობილ ნაფიცი მსაჯულს, ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ხელოვნური ღიმილის მეშვეობით დაფაროს მხარის მიმართ საკუთარი უარყოფითი დამოკიდებულება.

ამასთან, არაგულწრფელი სახის გამომეტყველება ხშირად ასიმეტრიულია და გულწრფელი ღიმილისაგან განსხვავებით, მთელ სახეზე არ ვრცელდება. არსებობს გამოთქმა „მრუდი (ცალყბა) ღიმილი“. ასეთი ღიმილის დროს ტუჩები მხოლოდ ერთ ბოლოშია ერთად აზიდული მაღლა, ხოლო ტუჩების მეორე ბოლო უმოქმედოდ, ჰორიზონტალურ პოზიციაში, ანდა უმნიშვნელოდ დაბლაა დაწეული, შეჭმუნილი.

დაბოლოს, რეალური გრძნობების გამოაშკარავება ნაფიცი მსაჯულის სხვა არავერბალური ნიშნების მეშვეობითაც ხდება. გამოაშკარავებას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც სახის გამომეტყველება სასურველ ეფექტს ასახავს, ხოლო სხეულის ნიშნები მის საპირისპირო გზავნილებს გვაწვდიან. მაგალითად, პროტენციური ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა სიტყვიერად გამოხატავდეს მხარის მიმართ სამართლიანი მოპყრობის სურვილს, ხოლო სახის გამომეტყველება ნეიტრალური, ანდა დადებითი ჰქონდეს. ამავდროულად სხეულის

ნიშნები შესაძლოა წინააღმდეგობას, ანდა მღელვარებას გამოხატავდეს გადაჯვარედინებული ხელებისა და დახურული ორიენტაციის მხრივ. როგორც მოგვიანებით განვიხილავთ, არავერბალური ნიშნების თავსებადობის ხარისხი ნაფიცი მსაჯულის ჭეშმარიტი გრძნობების გამოვლენის ძირითადი ფაქტორია.

არსებობს ერთი ტიპი პოტენციური ნაფიცი მსაჯულებისა, რომლებიც ყველაზე დიდ მნიშვნელობას სახის გამომეტყველებებს ანიჭებენ. „მოლიმარ“ ნაფიც მსაჯულს, შერჩევის სხდომის დროს, პროკურორის/ადვოკატის მიერ კითხვების დასმის პროცესშიც ღიმილი აქვს სახეზე და შთაბეჭდილებას ქმნის, რომ მხარის მიმართ დადებითად არის განწყობილი. მაგრამ რეალურად ეს ასე არ არის. შერჩევის შემდეგაც ეს ნაფიცი მსაჯული პროკურორს/ადვოკატს სასამართლო განხილვაზე ღიმილით ეგებება და აგრძელებს ისეთი შთაბეჭდილების მოხდენას, თითქოს კვლავ დადებითად არის განწყობილი. მას შემდეგ, რაც ნაფიცი მსაჯულები კლიენტის საწინააღმდეგო ვერდიქტს გამოიტანენ, ნაფიცი მსაჯული კვლავაც გააგრძელებს ღიმილს (და მხოლოდ მოგვიანებით გაირკვევა, რომ კლიენტის საწინააღმდეგო პოზიცია ჰქონდა).

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხელოვნური ღიმილის გამოვლენის მთავარი გასაღები მისი არავერბალური ნიშნების ურთიერთ-თავსებადობის შემოწმებაში მდგომარეობს. ახლავს თუ არა ნაფიცი მსაჯულის ღიმილს თვალის გარე კუთხეებში ნაოჭები, ან სხვა ნიშნები, როგორც ეს გულწრფელი ღიმილის დროს უნდა იყოს? ხომ არ შეინიშნება თვალეში სისველე, როგორც ეს დადებითი გრძნობების შემთხვევაში უნდა იყოს ან, პირიქით, ხომ არ არის გამოხედვა ცივი? არის თუ არა ღიმილი ასიმეტრიული (მაგ., ტუჩების ერთი მხარე მაღლაა მიმართული, როდესაც მეორე მხარე უმოძრაოდ, დაბლაა დახრილი)? არის თუ არა ღიმილი სხვა არავერბალურ ნიშნებთან, როგორცაა სხეულის ორიენტაცია და პოზა, თავსებადი? ყოველთვის უფრთხილდით პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც იღიმება, მაგრამ სხეული სხვა მხარეს აქვს მიმართული და მტკიცე პოზას ინარჩუნებს!

სახის უმნიშვნელო მიმიკა

სახის გამომეტყველებების განსაკუთრებული კლასს „სახის უმნიშვნელო მიმიკა“ მოიხსენიებენ. სახის უმნიშვნელო მიმიკა

ძალიან ხანმოკლე და სწრაფია, იმდენად, რომ წამის მეასედებით იზომება. სახის უმნიშვნელო მიმიკა ასახავს უნივერსალურ ემოციებს, მათ შორის მოწყენას, ბედნიერებას, შიშს, გაბრაზებას, ზიზღს, თანხმობას და გაკვირვებას. სახის უმნიშვნელო მიმიკა დომინანტურ გამომეტყველებებთან არათავსებადია და ინდივიდუალური პირის მიერ ამ გამომეტყველებების დათრგუნვას ასახავს. მაგალითად, თუკი შენელებულ რეჟიმში ვუყურებთ ჩანაწერს, რომელშიც ასახულია მოლიმარი ადამიანი, რომელიც ბედნიერი არ არის, სახის უმნიშვნელო მიმიკამ შეიძლება გამოავლინოს მოწყენილი ან გაბრაზებული გამომეტყველება, რომელიც დომინანტური მოლიმარი გამომეტყველების მიღმა იმალება. სახის უმნიშვნელო მიმიკის დადგენა რთულია მისი სწრაფი ხასიათის გამო, მაგრამ ითვლება, რომ სწავლების შედეგად შესაძლებელია ადამიანმა გაიუმჯობესოს ამგვარი გამომეტყველებების ამოცნობის უნარი. სახის უმნიშვნელო მიმიკამ შეიძლება ქვეცნობიერ დონეზეც იქონიოს გავლენა და პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან ნაფიცი მსაჯულის მიმართ ინტუიტიური განწყობის ჩამოყალიბების წყარო გახდეს, მაშინ როდესაც პროკურორს/ადვოკატს დადებითი, ან ნეგატიური რეაქცია აქვს ნაფიც მსაჯულზე, მაგრამ არ შეუძლია ამ გრძნობის ობიექტური საფუძველის ახსნა.

სმენითი ნიშნები: რა გვესმის

ნიშნების მეორე კატეგორია მოსმენილ ინფორმაციაზე, ანუ სმენით ნიშნებზე აკეთებს აქცენტს. ქვემოთ ჩამოთვლილია 8 სმენითი ნიშანი, რომლებიც მღელვარებაზე, ანდა ტყუილზე მიუთითებს:

- წყვეტილი საუბარი;
- შეყოვნებული საუბარი;
- აღმაკალი ტონალობა;
- საუბრის მოცულობა;
- საუბრის სიჩქარე;
- ხმის ტონი;
- დაძაბული სიცილი;
- საუბრისას გამოყენებული სიტყვები (სიტყვების შერჩევა).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ ნიშნების უმეტესობა მოცემულ სიტუაციაში პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ჩვეულებრივი ქცევისაგან განსხვავებულ ქცევას ასახავს.

წყვეტილი საუბარი

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის ჩვეულებრივი მანერიდან გადახვევა და საუბრის წყვეტა შეიძლება მღელვარების მიმანიშნებელი იყოს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მღელვარების ზრდასთან ერთად კი იზრდება საუბრის წყვეტის სიხშირე. შეწყვეტას შეიძლება შეჩერების ხასიათი ჰქონდეს და თან ახლდეს ისეთი ნიშნები, როგორიცაა: „მმმმ“, „უუუუ“, „ისა“. მაგალითად, „თქვენი აზრით, შეძლებთ გამამართლებელი ვერდიქტის გამოტანას, თუკი პროკურორი ვერ შეძლებს იკისროს მტკიცების ტვირთი?“ ქვემოთ მოცემულ ორ პასუხში სხვადასხვა დონის მღელვარება გამოიხატება:

– „ვფიქრობ შევძლებ ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“ (უწყვეტი პასუხი).

– „ვფიქრობ, მმმმ... შევძლებ, მმმმ..., ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“ (წყვეტილი პასუხი).

მეორე პასუხში წყვეტა იმის მაჩვენებელია, რომ მეორე პოტენციური ნაფიცი მსაჯული პირველთან შედარებით უფრო ღელავს. საუბრის წყვეტა შეიძლება ასევე გამოიხატებოდეს პასუხის დროს ერთი და იმავე სიტყვების გამეორებით, მაგალითად „ვფიქრობ, რომ (მცირე პაუზა), ვფიქრობ, შევძლებ ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას“.

დაბოლოს, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის წყვეტა ან გავლენა შეიძლება გამოიხატოს დაუსრულებელი სიტყვების გამოყენებით და წინადადებების არდასრულებით. წინადადებების არდასრულება შეიძლება მღელვარებას გამოხატავდეს. მაგალითად, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის სავარაუდო პასუხი ასეთია: „ვფიქრობ შევძლებ ბრალდებულის სამართლიანად განსჯას“, ეს ნიშნავს, რომ იგი არ ღელავს. ხოლო ადელეკებული მსაჯულის პასუხი შეიძლება იყოს შემდეგი: „ვფიქრობ შევძლებ...“ პაუზა და შემდეგ გაგრძელება „ბრალდებულის სამართლიანად განსჯას“. წყვეტა შეიძლება ასევე დაფიქსირდეს, როდესაც მსაჯული დაიწყებს წინადადებას, შეჩერდება და შემდეგ ახალი წინადადების თქმას დაიწყებს, როგორც პასუხში იყო: „ვფიქრობ, სამართლიანობა მნიშვნელოვანია“. დაუსრულებელი წინადადების ან ახალი წინადადების დაწყების გაგების მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, თუ როგორ დაასრულებს ნა-

ფიცი მსაჯული წინადადებას. პროკურორი/ადვოკატი პოტენციური პრობლემების არსებობის შესახებ იმ შემთხვევაში უნდა დაფიქრდეს, თუკი მსაჯული თავს არიდებს გარკვეული სიტყვების გამოყენებას, ანდა პასუხის დასრულებამდე უცებ გაჩუმდება.

შეყოვნებული საუბარი

შეყოვნებული საუბარი არის პაუზები ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში. საუბარში შეყოვნებები პოტენციური მსაჯულის მღელვარების მატების პარალელურად ხშირდება. პაუზას ასევე იყენებენ ტყუილის თქმის დროს, ტყუილის მოსაფიქრებლად და საკონტროლებლად. პაუზა შეიძლება საუბრის დაწყებამდე იყოს, მაგალითად, „(პაუზა) ჯარიმის დაკისრებას არ მოვერიდებოდი“. რაც შეეხება საუბრის წყვეტას, პაუზებს, ან შეჩერებებს შეიძლება ისინი პასუხის გაცემა დროს დაფიქსირდეს, მაგალითად: „არ მოვერიდებოდი (პაუზა)... ჯარიმის დაკისრებას“. ნებისმიერ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია მოუსმინოთ და ყურადღება მიაქციოთ რაზე მიანიშნებს საუბრის შეყოვნება, რათა გამოავლინოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის შეხედულებები.

ზოგიერთი შეკითხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მხრიდან პასუხის გაცემისას ფიქრისათვის მინიმალურზე მეტ დროს მოითხოვს. პასუხის მოფიქრებისას ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება არა მხოლოდ ნამდვილი შეგრძნებები გამოავლინოს, არამედ იფიქროს იმაზე, თუ რა ტიპის პასუხი წარმოაჩენდა მას უკეთესად. მაგალითად, ნაფიც მსაჯულს ეკითხებიან, თუ როგორი დამოკიდებულება აქვს ბრალდებულთან, რომელმაც არ მისცა ჩვენება. ნაფიცი მსაჯული პაუზის შემდეგ პასუხობს: „როგორც ვიცი, მას აქვს ამის უფლება“, რაც შეიძლება იმაზე მიუთითებდეს, რომ ის თავს იკავებს იმის ხმამაღლა აღიარებისაგან, რომ ბრალდებულის ამგვარი საქციელი შესაძლოა მის ბრალეულობაზე მეტყველებდეს.

აღმავალი ტონალობა

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხმის ტონალობა შეიძლება ასევე მიუთითებდეს მღელვარებაზე. მღელვარებისას ყელის კუნთი იძაბება და შედეგად, ხმის ტონალობა უფრო მაღალია. ნაფიცი მსაჯულის მიერ კონკრეტულ კითხვებზე სხვაზე მაღალი ტონალობით გაცემული პასუხი მის ამ საკითხებისადმი მღელვარებაზე

მიუთითებს. ამ ნიშნის ყველაზე ნათელი მაგალითია, როდესაც ნაფიცი მსაჯული მღვდლების გამოწვევ კითხვას მოკლედ, მაღალი ტონალობით „დაიხ“ ან „არას“ პასუხობს. აღმავალი ტონალობა შესაძლოა ასევე პასუხში დაურწმუნებლობას ასახავდეს. ამ შემთხვევაში, მართალია, თავად ნათქვამს მოხსენებითი ხასიათი აქვს, მაგრამ საუბრის ბოლოს აღმავალი ტონალობა მიგვანიშნებს, რომ ნაფიცი მსაჯული არ არის თავდაჯერებული საკუთარ ნათქვამში.

საუბრის მოცულობა

პროკურორის/ადვოკატის მიმართ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის დადებითი დამოკიდებულება შეიძლება გამოვლინდეს ნაფიცი მსაჯულის საუბრის მოცულობაში. დადებითად განწყობილი ნაფიცი მსაჯული მზად არის უფრო მეტი ესაუბროს პროკურორს/ადვოკატს. იგივე შეიძლება ითქვას პოტენციურ ნაფიც მსაჯულზე, რომელიც კონკრეტული პროკურორის/ადვოკატის კეთილგანწყობის მოპოვებას ცდილობს. მაგრამ, როდესაც ნაფიც მსაჯულს არ მოსწონს მხარე, მცირდება მისი სურვილი, რომ გულწრფელი პასუხები გასცეს კითხვებზე. ამგვარად, საუბრის მოცულობა მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების მხარეების მიმართ დამოკიდებულებაზე.

მნიშვნელოვანია, განსაკუთრებული ყურადღება გავამახვილოთ, თუ რამდენად მონდომებულია პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომ სრული პასუხი გაეცეთ დასმულ კითხვაზე, ანდა დასმულ კითხვაზე პასუხთან ერთად მოგაწოდოთ დამატებითი ინფორმაცია. პროკურორის/ადვოკატი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს ისეთ პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც მის კითხვებს მოკლედ პასუხობს, ხოლო მოწინააღმდეგე მხარის კითხვებზე დეტალურ პასუხებს იძლევა. ფაქტობრივად ამგვარი განსხვავებული აქტიურობა შეიძლება იქამდეც მივიდეს, რომ პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა კეთილგანწყობილი პროკურორის/ადვოკატის მიერ სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების გამოკითხვის პროცესი ჩაშალოს ამა თუ იმ საკითხებზე საკუთარი მოსაზრებების გადაჭარბებული გათქმით.

ზოგადი წესის თანახმად, ბევრი საუბარი დადებითი დამოკიდებულების გამოხატულებაა. მაგრამ შინაარსის მიხედვით გამოჩაჩისად უნდა ჩაითვალოს შემთხვევები, როდესაც პასუხი შეუსაბამო ინფორმაციას ან კითხვაზე პასუხისაგან თავის არიდებას მოიცავს.

ამ შემთხვევაში ბევრი საუბარი ტყუილისა და მღვდლების მანიშნებელია. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა, რომელიც ღელავს ან პროკურორის/ადვოკატის მოტყუებას ცდილობს, შესანიშნავად შესაძლოა არარელევანტური ინფორმაცია მოგვითხროს. ამ შემთხვევაში პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მიზანია თქვას ნებისმიერი რამ, რათა უპასუხოდ არ დატოვოს მხარის კითხვა და ამავდროულად, არ გამოავლინოს რეალური დამოკიდებულება. მაგალითად, როდესაც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს ეკითხებიან, თუ რამდენად შეძლებს ბრალდებულის სამართლიან განსჯას, პირდაპირი პასუხი იქნება „ბ-ნ ჯონსს სამართლიანად განსჯი“, ხოლო თავის არიდების შემთხვევაში იტყვის: – „აღბათ ყველა დამეთანხმება, რომ სამართლიანობა ძალიან მნიშვნელოვანია“. ყურადღება მიაქციეთ, რომ მეორე პასუხს – ბრალდებულის მიმართ საკუთარი დამოკიდებულების გაცხადებას, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შეგნებულად არიდებს თავს. ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს უბრალო დაუდევრობით, ანდა სურვილით, რომ არ გამოავლინოს საკუთარი დამოკიდებულება. დამატებითი კითხვები საშუალებას მოგვცემს შესაბამისად შევაფასოთ, თუ რა შემთხვევასთან გვაქვს საქმე – თავის არიდება თუ დაუდევრობა. ქვემოთ მოყვანილია ყოფილი ლეიტენანტის, კოლონელ ოლივერ ნორტის საქმის განხილვისათვის ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის დროს გამართული გამოკითხვა:

პროკურორი: ხომ არ არსებობს მიზეზი, რომლის გამოც გავიჭირდებით ამ საქმეში ნაფიც მსაჯულად გამოსვლა?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა.

პროკურორი: ზოგჯერ ადამიანებს რელიგიური მოსაზრებებით უჭირთ ნაფის მსაჯულად გამოსვლა. თქვენი რელიგიური რწმენა ან მოსაზრებები ხელს ხომ არ შეგიშლით ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობის შესრულებაში?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: იცით, მე ქრისტიანი ვარ, მაგრამ სიმართლის მჯერა, იმიტომ, რომ სიმართლე ღმერთის მეგობარია (ყურადღება მიაქციეთ იმ ფაქტს, რომ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი ფაქტობრივად ვერ პასუხობს დასმულ შეკითხვას).

პროკურორი: კარგით, მაგრამ თუკი სიმართლე, თქვენი გაგებით, და კანონი, როგორც მოსამართლისაგან მოისმინეთ – მოითხოვს, რომ ხმა მისცეთ გადაწყვეტილებას კოლონელ ნორტის დამნაშავედ ცნობის შესახებ, და გჯერათ რომ ეს ასეა, თქვენ ამას გააკეთებთ?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა, ამას ვერ გავაკეთებ, იმიტომ, რომ იქ არ ვიყავი და არ ვიცი, მან ჩაიდინა თუ არა ეს. წარმოიდგინეთ, ხმა რომ მივცე ამ გადაწყვეტილებას, გამოდის, რომ ფაქტობრივად მე მას სიცოცხლეს ვართმევ, ადამიანის სიცოცხლე კი ძვირფასია და მისი დამნაშავეობის გადაწყვეტილებას ხმას ვერ მივცემ.

პროკურორი: განურჩევლად იმისა, თუ რას გაიგებთ სასამართლო დარბაზში?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: დიახ.

პროკურორი: ანუ მაინც არ დაადანაშაულებდით მას?

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: არა.

პროკურორი: ვაფასებ თქვენს გულწრფელობას, დიდი მადლობა, ქალბატონო.

ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატი: გმადლობთ.

სასამართლო: დიდი მადლობა, თქვენ თავისუფალი ხართ (აც-ილებული ხართ).

როგორც წინამდებარე თავში განვიხილავთ, თუკი ვერ შეძლებთ არარელევანტური პასუხის გამოცნობას, შეიძლება მიიღოთ პოტენციურად დამანგრეველი შედეგები.

საუბრის სიჩქარე

მღელვარების კიდევ ერთი ნიშანია ის, თუ რამდენად სწრაფად პასუხობს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დასმულ შეკითხვას. ზოგჯერ აღელვებული ნაფიცი მსაჯული ცდილობს დაუყოვნებლივ და სწრაფად უპასუხოს შეკითხვას. სწრაფად საუბარი მღელვარების ხანგრძლივობას ამცირებს.

ხმის ტონი

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ხმის ტონი შეიძლება ტყუილისა და უარყოფითი დამოკიდებულების მნიშვნელოვანი მინიშნება იყოს. ეს ნიშანი ადრე განხილულ ვიზუალურ ნიშნებთან შედარებით ტყუილის დადგენის უფრო ზუსტი საშუალებაა. ხმის ცივი ტონი ჩვეულებრივ ტყუილზე, გულგრილობაზე, ან პოტენციურ უარყოფით დამოკიდებულებაზე – არაკეთილგანწყობაზე მეტყველებს. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ უკიდურესად ფრთხილად მივუდ-

გეთ პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს, რომელიც შერჩევის პროცესში პროკურორს/ადვოკატს ცივი ხმით პასუხობს.

დაძაბული სიცილი

სიცილი ხანდახან დაძაბულობის გამოვლინებად ითვლება. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული დაძაბულობა შეიძლება გამოაშკარავდეს მისი სიცილის ხარისხისა და მოცემულ სიტუაციათან ადეკვატურობის მიხედვით. როგორც წესი, დაძაბული სიცილი მოცემულ სიტუაციაში მისაღებზე ხმამაღალია. სიცილი შესაძლოა არსებულ სიტუაციაში მართებული იყოს, მაგრამ დაძაბულობის გამო, ნორმალურ სიცილთან შედარებით, გაცილებით ხმამაღალი იყოს. ამასთან, ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება შეამოკლოს ან უცებ შეწყვიტოს დაძაბული სიცილი, როდესაც გაცინება რეალურად არ ჰქონდა განზრახული, ანდა მიხვდება, რომ მოცემულ სიტუაციაში სიცილი შეუფერებელია (უადგილოა).

დაბოლოს, დაძაბულობით პროვოცირებული სიცილის ამოცნობა შესაძლებელია იმაზე დაკვირვებით, თუ რამდენად მართებულია სიცილი შერჩევის სხდომაზე. დელიკატური თემების განხილვისას სიცილი უადგილოა და შესაძლოა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მღელვარების შედეგი იყოს.

მღელვარებისა და მოტყუების სმენითი ნიშნები	
წყარო	ქცევითი ნიშნები
წყვეტილი საუბარი შეყოვნებული საუბარი ტონალობა საუბრის მოცულობა საუბრის სიჩქარე ხმის ტონი დაძაბული სიცილი სიტყვების შერჩევა	არასრულყოფილი საუბარი, „მმმ“ „უფ“ და სიტყვის გამეორება პასუხის დაწყებამდე და პაუზები პასუხის დროს; აღმავალი ტონალობა ცოტა საუბარი; გამონაკლისი: უადგილო საუბარი ან საუბარი თავის არიდების მიზნით, სწრაფი საუბარი, ცივი ტონი, უადგილო სიცილი ან ჩვეულებრივზე ხმამაღალი სიცილი მეტი ფსიქოლოგიური დისტანცია (მაგ., „ისინი“, „აფროამერიკელები“) და უარყოფის მაკავშირებლები

მოცემული მაგალითი ნათლად წარმოაჩენს დაძაბული ღიმილის ხასიათს (მნიშვნელობას). ერთ პატარა სამეზობლოში გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის გამო ექიმის წინააღმდეგ აღძრული საქმე განიხილებოდა. ერთი პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ბრალდებული ექიმის პაციენტი იყო. შერჩევის სხდომაზე პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა პროკურორის კითხვის საპასუხოდ დაადასტურა, რომ შეეძლო ყოფილიყო მიუკერძოებელი. „დიახ, მიუკერძოებელი ვიქნები, ჰაჰაჰა!“ – უპასუხა ქალბატონმა დაძაბული სიცილით. მოგვიანებით მას ჰკითხეს, ზომ არ იქნებოდა მისთვის რთული გამამტყუნებელი ვერდიქტის გამოტანა, თუკი ეს კანონისა და მტკიცებულებების საფუძველზე განდებოდა საჭირო. მისი პასუხი იყო: „არა, ჰაჰაჰა“. მისი სიცილი არ იყო სარკასტული, მაგრამ არსებულ სიტუაციაში აშკარად უადგილო იყო. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული შესაძლოა მსაჯულად გამოსვლის გამო მღელვარებას სხვა არავერბალური კომუნიკაციის დროსაც ავლენდა. თანდათან კი მისი მღელვარება ისეთ დაძაბულობაში გადაიზარდა, რომ მისი სიცილი ძალზედ ხელოვნური გახდა.

სიტყვების შერჩევა

წინა ნიშნებისაგან განსხვავებით, სმენითი ნიშნების ბოლო ელემენტი პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხების შინაარსს ეხება. სიტყვები (ტერმინები), რომლებსაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები კითხვებზე პასუხის გაცემისას იყენებენ, შეიძლება ძალიან ინფორმაციული იყოს. შერჩეული სიტყვები ასახავს იმ ფსიქოლოგიურ და ლოგიკურ დისტანციას, რომელსაც პოტენციური ნაფიცი მსაჯული საკუთარ თავსა და მოსაუბრეს შორის აწევს. ფსიქოლოგიური დისტანციის არსებობა მსაჯულის უარყოფითი განწყობის ან მღელვარების გამოხატულებაა. მაგალითად, ნაფიცი მსაჯული, რომელიც ბრალდებულს მოიხსენიებს ნაცვალსახელებით („ის“, „მან“ და ა.შ.), უფრო მეტ ფსიქოლოგიურ და ლოგიკურ დისტანციას აწევს საკუთარ თავსა და ბრალდებულს შორის, ვიდრე სხვა მსაჯულები, რომლებიც მას სახელით მოიხსენიებენ.

ფსიქოლოგიური დისტანცია შეიძლება გარკვეული ჯგუფების მიმართ გარკვეული სტერეოტიპების არსებობაზეც მეტყველებდეს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, რომელიც სხვა რასობრივი ან ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებს მოიხსენიებს როგორც

„ისინი“, ანდა „ისეთი ხალხი“, ნაცვლად შესაბამისი მიმართვისა (მაგ., „შავკანიანები“, „აფროამერიკელები“, „ეისპანურენოვანი მოსახლეობა“, „ლათინოამერიკელები“), გამოხატავს მის სტერეოტიპულ მიდგომას, ანდა აღელვებულ დამოკიდებულებას. კომუნიკაციის პირდაპირობა, ანდა არაპირდაპირობა ასევე მეტყველებს არსებულ ფსიქოლოგიურ დისტანციაზე. ნაფიცმა მსაჯულმა, რომელიც უარყოფითად არის განწყობილი, ან არ არის გულახდილი, შეიძლება მაგალითად ასეთი რამ განაცხადოს: „მთლიანობაში მათ (იგულისხმება კორპორაცია, რომელიც საქმეში ფიგურირებს) მიმართ ცუდად არ ვარ განწყობილი (მათი საწინააღმდეგო არაფერი მაქვს)“, თუმცა რეალურად შეიძლება ფიქრობდეს, რომ ამ კორპორაციამ უსაფრთხოების საკითხების მართვას თავი სათანადოდ ვერ გაართვა.

სიტყვების შერჩევის პარალელურად, დამატებით გასათვალისწინებელია პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის საუბრის სტილი. ნაფიცი მსაჯული, რომელიც იყენებს არამტკიცებით, ან არადამაჯერებელ საუბრის, სტილს ნაკლებად სარწმუნოა, ვიდრე ის, ვინც საუბრის ძლიერ (დამაჯერებელ) სტილს ირჩევს. არადამაჯერებელი საუბრის სტილისთვის დამახასიათებელია პირდაპირი საუბრისაგან თავის არიდება (მაგ., „ეფიქრობ“, „დარწმუნებული ვარ“, ან „რაღაც მსგავსი“), გამძლიერებლები (მაგ., „ასე რომ“, „ძალიან“, ან „ზედმეტად“), ყოყმანი (მაგ., „იცით რაა“, „უფ“, „რა ვიცი“, ან „აუზები“), ზრდილობიანი ან ზედმეტად ფორმალური დიქცია (მაგ., „ბატონო“, „გეთაყვა“, ან „გმადლობ“), და კითხვითი ტონი (მაგ., საუბრის აღმავალი ტონი, რომელიც ასოცირდება კითხვების დასმასთან, თხრობით კონტექსტებშიც კი). საუბრის სტილი, ჩვენს მიერ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის კომუნიკაციის გაანალიზებაში ორი მიმართულებითაა მნიშვნელოვანი. პირველი, არადამაჯერებელისაუბრის სტილის რამდენიმე მახასიათებელი ზემოთ უკვე განხილულ ნიშნებს მოიცავს და მიგვანიშნებს იმაზე, რომ არადამაჯერებელი საუბრის სტილი ტყუილის ან მღელვარების გამოხატულებაა. მეორე, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის თვალსაზრისით, პოტენციური მსაჯულები, რომლებიც არადამაჯერებელი საუბრის სტილს იყენებენ, გაცილებით ნაკლებად სარწმუნონი არიან საკუთარი აზრების გადმოცემისას, ვიდრე ისინი, ვინც საუბრის ძლიერ სტილს იყენებენ. ამგვარად, საუბრის სტილი ფასეულ ინფორმაციას გვაძლევს

იმასთან დაკავშირებით, თუ რა გავლენა ექნებათ ნაფიც მსაჯულებს უშუალოდ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე.

შერჩეული ტერმინოლოგია კიდევ ორ მნიშვნელოვან საკითხს ეხება. პირველი – უარყოფითი კავშირი „მაგრამ“-ის გამოყენება ორი წინადადების დასაკავშირებლად, შესაძლოა პირველი წინადადების გაქარწყლებას ემსახურებოდეს. მაგალითად, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ასეთი პასუხი გაეცეთ: „სამართლიანი ვიქნები, მაგრამ გაზეთში წავიკითხე, რომ ბრალდებულმა აღიარა მკვლელობა“, ეს მაღალი ალბათობით ნიშნავს იმას, რომ, პოტენციური მსაჯული რეალურად არ არის დარწმუნებული პირველ წინადადებაში გამოთქმულ აზრში („სამართლიანი ვიქნები“) და ფაქტობრივად, ადვოკატს ეუბნება ამის შესახებ მეორე წინადადების დროს („მაგრამ გაზეთში წავიკითხე, რომ ბრალდებულმა აღიარა მკვლელობა“).

მეორე – ღია დაბოლოების კითხვები დაგეხმარებათ ნაფიცი მსაჯულის მიერ ტერმინოლოგიის შერჩევის შეფასებაში. ეს არის ის კითხვები, რომლებიც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს პასუხის გაცემისას ფართო არჩევნის გაკეთების შესაძლებლობას აძლევს, მაგალითად: „რას ფიქრობთ განზრახ მკვლელობის შემთხვევაში სიკვდილის დასჯის გამოყენებასთან დაკავშირებით?“ – ყურადღება მიაქციეთ, რომ დასმული კითხვა ნაფიც მსაჯულს პირდაპირი პასუხის გაცემის საშუალებას არ უტოვებს. კითხვებს, რომლებიც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს შეზღუდული პასუხის გაცემისაკენ უბიძგებს, მიმანიშნებელ კითხვებსაც ეძახიან, მაგალითად: „მართებულად მიგაჩნიათ განზრახ მკვლელობის შემთხვევაში სიკვდილით დასჯის გამოყენება?“ ღია კითხვის ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ პასუხში ნაფიცი მსაჯული ინფორმაციას გაწვდით საკუთარი სიტყვებით და გამოხატავს საკუთარ მოსაზრებებს.

როგორ შევაფასოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაცია

ამ მომენტამდე ცალ-ცალკე განვიხილავდით სხვადასხვა ვიზუალურ და სმენით ნიშნებს. თუმცა, პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის

ქცევის სწორად შესაფასებლად ყველა ხელმისაწვდომი ინფორმაცია უნდა გაყავართიანოთ. პრაქტიკაში ამ ნიშნების გადარჩევა დამატებით დროს არ მოითხოვს, მაგრამ საჭიროა ყურადღებით დავაკვირდეთ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას.

არავერბალური ნიშნების შეფასების მთავარი არსი მათ თანმიმდევრულობაში მდგომარეობას. საჭიროა თვალი მივადევნოთ არავერბალური კომუნიკაციის ნიშნებს ან მათ ერთობლიობას (რომლებიც ნიშნების თანმიმდევრულობას გამოხატავს). იძლევა თუ არა ამ ნიშნების ერთობლიობა სრულ სურათს ნაფიცი მსაჯულის ქცევაზე (მაგ., მაღავს სიმართლეს) ან დამოკიდებულებაზე (მაგ., თანაგრძნობა, უგულებელყოფა, ბრაზი)? ნიშნების არათანმიმდევრულობა პირდაპირ მიანიშნებს იმაზე, რომ რაღაც არ არის წესრიგში. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, თუ რა არ არის წესრიგში. გამოყენებული არავერბალური ინფორმაცია თავად შეიძლება არ მოიცავდეს ამ კითხვაზე პასუხს, მაგრამ სამაგიეროდ არსებული სიტუაციის ამოხსნის საწყისი წერტილი იყოს.

სტანდარტული (საბაზისო) კრიტერიუმის განსაზღვრა (ტიპური ქცევის განსაზღვრა)

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის შეფასებისას მნიშვნელოვანია მსაჯულის ჩვეულებრივი (ტიპური) ქცევის ზოგადი სურათის შესწავლა. როგორც ამ თავის დასაწყისში აღვნიშნეთ, ამ პროცესის პირველი ეტაპი გულისხმობს ნაფიცი მსაჯულის მღელვარების ან ნერვიულობის სტანდარტული კრიტერიუმის განსაზღვრას შედარების გასაკეთებლად. მღელვარება „გაკუუმში“ არ არსებობს. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მღელვარება ან ნერვიულობა შეიძლება მხოლოდ იმით იყოს გამოწვეული, რომ ის სასამართლოშია და კითხვებს უსვამენ.

ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური კომუნიკაციის განსაზღვრა:

- სტანდარტული კრიტერიუმის ან ტიპური ქცევის განსაზღვრა;
- ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში არსებული ცვლილებების ან გადაზრების შეფასება;
- მისთვის დამახასიათებელი და არათანმიმდევრული ქცევის განსაზღვრა;

- განმარტების მოპოვება;
- ის, თუ ვის უყურებს ნაფიცი მსაჯული გაურკვეველ სიტუაციაში;
- ნაფიც მსაჯულზე მუდმივი დაკვირვება.

ტიპური ქცევის დადგენის საუკეთესო გზა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაზე დაკვირვებაა იმ პერიოდში, როდესაც ისინი საკუთარი ბიოგრაფიის შესახებ დასმულ კითხვებს პასუხობენ. ასეთი კითხვები ყველაზე ნაკლებად იწვევს მღელვარებას. ამგვარად, შერჩევის სხდომა უნდა დაიწყოს და ჩვეულებრივ იწყება კიდევ მარტივი, არამგრძობიარე შინაარსის კითხვებით. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხების მოდელი ავლენს, თუ რამდენად ღელავს ის შერჩევის სხდომაში მონაწილეობის გამო და როგორია ზოგადად მისი არავერბალური კომუნიკაციის სტილი.

ნაფიცი მსაჯულის პასუხებში ცვლილებების შეფასება

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ტიპური მღელვარებისა და საქმიანობის განსაზღვრის შემდეგ, კეთდება შეფასება იმისა, თუ როგორ შეიცვალა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის შემდგომი ქცევა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ცვლილებას, რომელიც გამოწვეულია იმით, თუ ვინ სვამდა შეკითხვებს და რა თემას ეხებოდა ეს კითხვები. მაგალითად, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა ხომ არ დაიწყო უკან დახევა მას შემდეგ, რაც კითხვები მშრომელთა უსაფრთხოებაზე შეცვალა კითხვებმა ჯარიმის დაკისრების ან/და დაუდევრობით ჩადენილი დანაშაულის შესახებ? ასევე მნიშვნელოვანი დაკვირვება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალურ კომუნიკაციაზე, როდესაც გამოკითხვას სხვა პროკურორები/ადვოკატები ატარებენ. ხომ არ განსხვავდება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის პასუხები იმის მიხედვით, თუ ვინ უსვამს კითხვას – პროკურორი, ადვოკატი ან მოსამართლე? დაბოლოს, ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური ქცევა ხომ არ განსხვავდება სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევისაგან? მაგალითად, პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ნერვიულად მოძრაობს სავარძელში, როდესაც დისკუსია ეხება რასობრივ ურთიერთობებს, მაშინ როცა სხვა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები ყოველგვარი ნერვიულობის გარეშე პასუხობენ დასმულ კითხვებს.

ტიპური ქცევა და არათანმიმდევრულობა

რამდენადაც რეალურ ცხოვრებაში „პინოქიოს ეფექტი“ არ არსებობს, საჭიროა თვალი გადავავლოთ პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის არავერბალური ქცევის ჯგუფს. ქცევათა მსგავსი ჯგუფები შეიძლება იყოს ან კარგი ან ცუდი იმ კონტექსტიდან გამომდინარე, თუ სად ხორციელდება ეს ქცევა. ასევე მნიშვნელოვანია შევნიშნოთ, როდის და როგორ იცვლება ეს ქცევა.

დაზუსტება

მნიშვნელოვანი არავერბალური კომუნიკაციის გამვლენისას, მაგალითად, როგორცაა ქცევის ნიშნების არათანმიმდევრულობა, საჭიროა დავაზუსტოთ, თუ რას ფიქრობს, ან რა განწყობა აქვს პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს ამ დროს. დასვით დამაზუსტებელი კითხვები, რაც პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს საუბრის საშუალებას მისცემს. მაგალითად: „შეგიძლიათ მითხრათ, უფრო კონკრეტულად, როგორი დამოკიდებულება გაქვთ ამ საკითხთან დაკავშირებით?“ მართალია, მნიშვნელოვანია, რომ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩავაყენოთ, მაგრამ შესაძლებელია აღნიშნოთ, თუ რატომ გადაწყვიტეთ მოცემული საკითხის დაზუსტება („შევნიშნე, რომ ამ საკითხზე საუბარს ერიდებოდით. შეგიძლიათ ცოტა უფრო ღელაურად მიაპოთ ამ საკითხის შესახებ?“). თუმცა ნიშნების შესახებ დამაზუსტებელი კითხვები ღილი სიფრთხილით უნდა დაისვას. პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება ვერ გააცნობიეროს რატომ უსვამთ მოცემულ კითხვებს, რამაც შესაძლოა უარყოფითი რეაქცია გამოიწვიოს მასში თქვენ მიერ გარკვეულ ქცევებზე ყურადღების გამახვილებისას, განსაკუთრებით, თუკი ეს ქცევა პოტენციური ნაფიცი მსაჯულისათვის უცნობია (რაც ზოგჯერ ხდება ხოლმე), ანდა ნეგატიური ხასიათის მატარებელია. თუკი დარწმუნებული არ ხართ, საკითხი კიდევ უფრო ღელაურად შეისწავლეთ ისე, რომ არ მიუთითოთ თანმდევი არავერბალურ კომუნიკაციაზე.

ყურადღება მიაქციეთ თუ ვის მოიაზრებს ნაფიცი მსაჯული მხარდამჭერად

პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის ქცევაში ცვლილების გარდა, საჭიროა შევავსოთ, თუ ვის მიმართავს ის „დახმარებისათვის“ გაურკვეველ სიტუაციებში. შერჩევის სხდომისას საკმაოდ ბევრი

გაურკვეველი სიტუაციაა. ამიტომ მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ, თუ ვის მიმართავს „დახმარებისათვის“ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული, როდესაც ისეთ კითხვას უსვამენ, რომლის პასუხშიც არ არის დარწმუნებული. საყურადღებოა, აგრძელებს თუ არა პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ვიზუალური კონტაქტის შენარჩუნებას პროკურორთან/ადვოკატთან, რომელიც დამაბნეველ კითხვას სვამს, მოელის თუ არა მისგან მეტ განმარტებას, ანდა დახმარებას? ხომ არ უყურებს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ამ შემთხვევაში მოწინააღმდეგე მხარეს? მოსამართლეს უყურებს თუ მოსამართლის თანამემწეს? გაურკვეველ სიტუაციებთან დაკავშირებით მსაჯულის პასუხი მიგვანიშნებს, თუ ვის შეიძლება მიმართოს ნაფიცმა მსაჯულმა „დახმარებისათვის“ პასუხის გაცემისას, ანდა როდესაც მსგავსი დამაბნეველი კითხვები სასამართლო დარბაზში დაისმება. თუკი შესაძლებელია, უნდა აიცილოთ პოტენციური მსაჯული, რომელიც პასუხისათვის ან „დახმარებისათვის“ მოწინააღმდეგე მხარეს „მიმართავს“.

აწარმოეთ პოტენციურ მსაჯულზე მუდმივი დაკვირვება

ზემოთ ძირითადი ყურადღება გამახვილებული იყოს იმაზე, თუ რა რეაქცია ჰქონდათ დასმულ კითხვებზე პოტენციურ ნაფიც მსაჯულებს, თუმცა ინფორმაციის მოპოვება სხვა დროს (სხვა ხერხებითაც) შეიძლება. დაკვირვებულ პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია ისარგებლოს ამ მდგომარეობით. პირველ რიგში, საჭიროა დაკვირვება პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის რეაქციაზე, როდესაც მხარე კითხვას სვამს სხვა ნაფიცი მსაჯულების მისამართით და როდესაც ისინი ამ კითხვებს პასუხობენ. ხშირად პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები თანხმობის ნიშნად თავს აქნევენ ან იღებენ სკეპტიკური, ან კრიტიკული სახის გამომეტყველებას, ანდა სხვა ნაფიცი მსაჯულისათვის დასმულ კითხვებზე საკუთარი აზრის და დამოკიდებულებების გამოთქმით, გამოსცემენ არავერბალურ ინდიკატორებს.

დააკვირდით პოტენციური ნაფიცი მსაჯულების ქცევას, როდესაც ისინი ჯერ კიდევ ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატის როლში გვევლინებიან. პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები კომფორტულად გრძნობენ თავს ამ დროს და არა მაშინ, როდესაც უკვე შერჩეულ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობაში არიან. შედეგად, ნაფიცი მსა-

ჯულები ცდილობენ არ გამოავლინონ საკუთარი არავერბალური რეაქციები მსაჯულთა შერჩევის ეტაპზე. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომაზე მოსამართლე ხშირად განსახილველი საქმის მოკლე აღწერილობას აკეთებს. სასურველმა თუ არასასურველმა პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა საკუთარი თავი შეიძლება გამოავლინონ ამ აღწერილობის მოსმენისას დადებითი ან ნეგატიური არავერბალური კომუნიკაციის მეშვეობით. მაგალითად, მოსამართლის მიერ საქმის მოკლე შინაარსის გადმოცემისას, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულმა შეიძლება თანაგრძობის გამომხატველი, შეწუხებული ან არაკეთილგანწყობილი სახის გამომეტყველება შეიძლება მიიღოს. ამ დროს პოტენციური ნაფიცი მსაჯული ძალიან დრამატულად მოიქცეს.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ ნაფიც მსაჯულებს, მაშინ როდესაც სასამართლო მხარეებს კამათისათვის მოიწვევს. ამ სიტუაციაში მნიშვნელოვანია, თუ საით არის მიმართული პოტენციური ნაფიცი მსაჯულის მზერა და როგორია მისი რეაქცია. ძალიან ბუნებრივია, როდესაც ნაფიცი მსაჯულის მზერა პრეზენტატორი მხარისკენაა მიმართული. ამ დროს ვიზუალური კონტაქტის არარსებობა, ანდა მოწინააღმდეგე მხარისკენ მზერის მიპყრობა, წარმოდგენილი მხარისადმი უარყოფით დამოკიდებულებას ავლენს. გარდა ამისა, ხშირად პოტენციურ მსაჯულს სახეზე თანაგრძობის, შეშფოთების გამომხატველი გამომეტყველება აქვს. ეს რეაქციები ერთიანდება და ემატება ინფორმაციას, რომელიც, საბოლოო ჯამში, მხარის მიერ ამ კონკრეტული მსაჯულის სასურველად ან არასასურველად ჩათვლას უწყობს ხელს.

დაბოლოს, გამოსადეგი იქნება, თუკი პოტენციურ ნაფიც მსაჯულს დავაკვირდებით შესვენებების დროს, დერეფანში ან სასაღილოში. როგორც სხეულის ორიენტაციის ნიშნებზე საუბრისას ითქვა, პოტენციურმა ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება ასევე ერთმანეთის მიმართ დამოკიდებულების ამსახველი ნიშნებიც გამოავლინონ. ვის ესაუბრებიან ნაფიცი მსაჯულები? ვისთან ერთად სადილობენ? საუბრის დროს რომელი მსაჯული ან მსაჯულები ავლენენ ლიდერის თვისებებს? ამგვარი დაკვირვებები შეიძლება ფასეული იყოს იმის გასარკვევად, თუ როგორ იმოქმედებს კონკრეტული ნაფიცი მსაჯული ჯგუფში და როგორია სხვადასხვა ნაფიცი მსაჯულის ლიდერობის პოტენციალი.

დასკვნა

ყურადღება გაამახვილეთ შერჩევის სხდომის ოთხ მთავარ მიზანზე: 1. ინფორმაციის შეგროვება; 2. კეთილგანწყობის მოპოვება; 3. ნაფიც მსაჯულთა ინფორმაციის მიწოდება სამართლებრივ საკითხებზე და 4. დარწმუნება. ისარგებლეთ ამ მიზნების მიღწევის ტექნიკური და სტრატეგიული ხერხებით.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დროს ბასათვალისწინებელი ზოგიერთი საკითხი²⁹

სასამართლო პროცესის ამ ეტაპისთვის პროკურორს/ადვოკატს დაგეგმილი უნდა ჰქონდეს, თუ როგორ წარადგენს საქმეს, მან უნდა იცოდეს, თუ რა არის მისი საქმის თემა/თეორია. მეტიც, ის ფაქტობრივად მზად უნდა იყოს დასკვნითი სიტყვის წარმოსადგენად.

პროკურორს/ადვოკატს მხოლოდ მაშინ შეუძლია დაიწყოს ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების გამოკითხვის დაგეგმვა, როცა მას უკვე შედგენილი აქვს მთლიანი პროცესის გეგმა და შემუშავებული აქვს სტრატეგია.

1. ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა მორგებული უნდა იყოს მხარის პოზიციასზე.

2. ნაფიც მსაჯულებად ისეთი კანდიდატები აირჩევა, რომელთა მიერ მხარის პოზიციის გაზიარების ალბათობა მაღალია.

დაგეგმეთ მსაჯულობის კანდიდატების შერჩევის პროცესი

გასათვალისწინებელია, რომ ყველა საქმეზე ერთი და იმავე ხასიათის გამოკითხვის ჩატარება არ იქნება ეფექტური.

ყოველ კონკრეტულ საქმეზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესი მორგებული უნდა იყოს მხარის თეორიასზე.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის ჩატარების წესი

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის მიზანია მსაჯულთა ნდობის მოპოვება და თქვენსა, თქვენს კლიენტსა და პოტენციურ მსაჯულს შორის ურთიერთობის დამყარება. ასევე მნიშვნელოვანია:

1. მხარის მიმართ არსებული ეჭვის ეტაპობრივად გაფანტვა;

2. თავის წარმოჩენა, როგორც ლიდერის, რომელსაც ნაფიცი

მსაჯულები შეიძლება ენდონ;

აუცილებელია დადებითი პიროვნების და კომპეტენტური იურის-

²⁹ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მაღლობას უხდის სტეფენ რენჩს – მოსამართლეთა სახელმძღვანელოს ავტორს, რომლის ნებართვითაც ვიყენებთ წინამდებარე მასალას. რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

ტის (პროკურორის/ადვოკატის) თვისებების გამოვლენა, როგორცაა:

1. გულწრფელობა;
2. სამართლიანობა;
3. დახმარების გაწვეისთვის მზაობა;
4. ყურადღებიანობა;
5. ჰუმანურობა;
6. ორიენტირება ადამიანებზე და არა ტექნიკურ საკითხებზე;
7. კომპეტენტურობა;
8. საქმის ცოდნა;
9. სიმშვიდისა და ზომიერების შენარჩუნება, რათა მსაჯულებს არ გაუჩნდეთ აგრესია და თქვენთან ბრძოლის სურვილი; უმჯობესია, მეტი ემოცია გამოავლინოთ ჯვარედინი და დასკვნითი სიტყვების დროს.

ბრალდებულის პერსონიფიცირება

(თუ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ, შეეცადეთ ნაფიცმა მსაჯულმა ბრალდებულში დაინახოს პიროვნება)

დადებითად განეწყვეთ თქვენი დაცვის ქვეშ მყოფის მიმართ და დაანახეთ ეს განწყობა ნაფიც მსაჯულებს:

1. ესაუბრეთ მას;
2. უსმინეთ;
3. შეეხეთ მას;
4. შესთავაზეთ წყალი;
5. უზრუნველყავით, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა ბრალდებულს ოჯახის წევრების გარემოცვაში ნახონ.

ზშირად მიმართეთ მას სახელით. პერიოდულად მიმართეთ მას, როგორც „ბ-ნ გიორგის“. ეს მიუთითებს პატივისცემაზე ბრალდებულის მიმართ.

გაუზიარეთ ნაფიც მსაჯულებს რამე პირადი ინფორმაცია ბრალდებულის შესახებ, მაგალითად ის, რომ „გიორგი სკოლაში თბილისში, კეკელიძის ქუჩაზე დადიოდა“.

რამდენი კითხვა დავსვათ?

- არ დასვათ არც ერთი კითხვა კონკრეტული მიზნის გარეშე. არ შეგეშინდეთ იმის, რომ ძალიან მოკლე დროში ჩაატაროთ

გამოკითხვა, რადგან მსაჯულები ადვილად კარგავენ ინტერესს და ყურადღებას. ზოგიერთს ჰქონია (ამერიკული სამუშაო ეთიკის ან სხვა მიზეზის გამო), რომ რაც მეტს ისაუბრებს, მით მეტად იმსახურებს გამარჯვებას – ეს არასწორი მიდგომაა. თქვენ მსაჯულების ნდობას მოიპოვებთ, თუ ისინი დაინახავენ, რომ როცა ფეხზე დგებით რამის სათქმელად, რაღაც მნიშვნელოვანს ამბობთ და თქვენს ადგილს უბრუნდებით.

- დასვით ყველა მნიშვნელოვანი და საჭირო კითხვა;
- გამოიყენეთ კითხვები, რომლებიც მიმართულია მსაჯულობის კანდიდატთა მთელი შემადგენლობისათვის;
- დაუსრულებლად ნუ გაიმეორებთ ერთსა და იმავეს. ნაცვლად ამისა, ხაზი გაუსვით მნიშვნელოვან საკითხებს.

ფსიქოლოგიური დაკვირვების მეთოდის გამოყენებით, თქვენ შეძლებთ ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის ტექნიკის გაუმჯობესებას.

უამბეთ მსაჯულებს თქვენი საქმისა და ძირეული პრინციპების შესახებ

თუ დაცვის მხარეს წარმოადგენთ:

ა. ახსენით ძირითადი პრინციპები და წარმოაჩინეთ ისინი არა როგორც ტექნიკური დეტალები, არამედ პრინციპები, რომლებიც უზრუნველყოფს უსამართლო მსჯავრდების დაუშვებლობას.

ბ. განმარტეთ, რომ სისტემა, რომელიც იცავს უდანაშაულო პირს უკანონო მსჯავრდებისაგან, მოიცავს ისეთ ძირეულ პრინციპებს, როგორცაა: – მტკიცების ტვირთის ბრალდების მხარისათვის დაკისრება, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი, უდანაშაულობის პრეზუმფცია და მსაჯულთა მიერ ვერდიქტის ხმათა უმრავლესობით მიღება. ამ პრინციპების „გაცოცხლების“ ძირითადი პრობლემა არის ის, რომ ჩვენ მათ მხოლოდ ვახმოვანებთ.

გ. განუმარტეთ ნაფიც მსაჯულებს კანონი, რომელსაც თქვენ ეყრდნობით და აუხსენით, რომ იგი საღ აზრს ემყარება.

იმუშავეთ პრობლემურ საკითხებზე

ყოველ საქმეს ახლავს თან გარკვეული სირთულეები, რამაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს სამართლიანობის პრინციპის უზრუნველყოფას, მაგალითად, ისეთი საკითხები, როგორცაა:

1. რასობრივი და ეთნიკური სტერეოტიპები.
2. დაცვის უფლების განხორციელების ხელის შეშლა (ბრალდებულის უფლებების დარღვევა ან ასეთი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულებების დასაშვებობის პორბლემატიკა). (?)
3. დაცვის სტრატეგია – ბრალდებული შეურაცხადია და ამ საკითხისადმი არსებული უარყოფითი დამოკიდებულება.
4. ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიუცემლობა.
5. სხვა საკითხები, რასაც თქვენი საქმის ანალიზის დროს გამოავლენთ.

ზოგჯერ უძვობესია არ ახსენოთ პრობლემა, თუ თვლით, რომ შეძლებთ სხვა საკითხებზე გადაიტანოთ ყურადღება ისე, რომ ეს პრობლემა საერთოდ არ ამოტივტივდეს ნაფიც მსაჯულთა თათბირის დროს.

თუ მოსალოდნელია, რომ ნაფიცი მსაჯულები თათბირის დროს განიხილავენ პრობლემურ საკითხს, უძვობესია, თქვენ თვითონ წამოსწოთ იგი და წინასწარ იმუშაოთ მის დასაძლევად.

ალბათ ყველაზე სასარგებლო გადაწყვეტაა უთხრათ მსაჯულებს, რომ არსებობს გარკვეული პრობლემა, აუხსნათ რაში მდგომარეობს იგი და ასწავლოთ მისი გადაწყვეტის გზა. შემოქმედებითი მიდგომითა და სწორი დაგეგმვით შესაძლებელია მსაჯულთა განწყობა თქვენთვის სასიკეთოდ შემოაბრუნოთ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევითვის საჭირო ინფორმაციის მოძიება

ადამიანები სხვადასხვაგვარად აღიქვამენ მოვლენებს. ამ აღქმაზეა დამოკიდებული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღება. შესაბამისად, ყველაზე მნიშვნელოვანია თითოეული პოტენციური მსაჯულის განწყობის წინასწარ განჭვრეტა. თითოეული პოტენციური მსაჯულის განწყობის წინასწარ განსაჭვრეტად საჭიროა საკითხს დელიკატურად და შემოქმედებითად მივუდგეთ. ამასთან ერთად, გასათვალისწინებელია შემდეგი საკითხები:

1. შეიძლება პირდაპირ ვკითხოთ მსაჯულობის კანდიდატს ჩვენთვის რაიმე პრობლემატური და საინტერესო საკითხის შესახებ, მაგრამ ამას შესაძლოა არ მოჰყვეს პირდაპირი და გულწრფელი პასუხი.
2. შესაძლებელია ზოგადი ხასიათი კითხვების დასმა, როგორცაა მისი პრიორიტეტები პირად და სამსახურებრივ ცხოვრ-

ბაში, ის თუ საიდან ღებულობს ინფორმაციას, მისი ჰობი, ორგანიზაციები, რომელშიც გაწევრიანებულია, და ა.შ. და მიღებული ინფორმაციის მიხედვით განვსაზღვროთ მისი ხედვა ჩვენთვის საინტერესო ძირითად საკითხზე.

3. დააკვირდით არავერბალურ სიგნალებს, ხმის ტემბრს, უადგილო პაუზას, რომელიც ყოყმანზე მიუთითებს, ბრალდებულისთვის თვალის არიდებას, მხარდაჭერისთვის მოსამართლის ან პორკურორის ყურებას (ან პირიქით, პორკურორისათვის თვალის არიდებას და დაცვის მხარის მიმართ სიმპათიის გამოხატვას), სიტყვების შერჩევას, და ა.შ. შესტებს ხშირად სიტყვებზე მეტის თქმა შეუძლიათ.

მსაჯულობის კანდიდატების გამოკითხვა – სასარგებლო რჩევები

1. ნუ ჩარგავთ თავს ნაწერებში და ნუ მიჰყვებით ზედმიწევნით ფურცელზე ჩამოწერილ კითხვებს. შესაძლებელია იქონიოთ საკითხების ჩამონათვალი ფურცელზე, მაგრამ აუცილებელია მსაჯულობის კანდიდატებს ესაუბროთ. თუ თქვენ ერთ თემაზე საუბრობთ და მსაჯული გადავა სხვა საკითხზე, რომელიც მე-10 თემად გაქვთ მონიშნული, გადადით მასზე. მთავარია, სანამ დაასრულებთ, ყველა საჭირო საკითხზე ისაუბროთ. თუმცა, ყოველთვის პოზიტიურად დაამთავრეთ.
2. დააკვირდით არავერბალურ კომუნიკაციას. შესაძლოა არ გქონდეთ გავლილი სპეციალური კურსი არავერბალურ კომუნიკაციაში, მაგრამ ჩვენ ყველა ექსპერტები ვართ ამ სფეროში. არავერბალურ სიგნალებს მთელი ცხოვრების მანძილზე ვაკვირდებით და ვშიფრავთ. ენდეთ საკუთარ გრძნობებს.

კითხვების სახეები

1. მიმანიშნებელი კითხვები

ეს არის კითხვა, რომელიც თავის თავში მოიცავს პასუხს და პირისგან მხოლოდ დათანხმებას ან უარყოფას მოითხოვს. ასეთი სახის კითხვები თითქმის არ ტოვებს სხვა არჩევანს, გარდა პასუხისა „დიახ“ ან „არა“. ამგვარი კითხვები სასარგებლოა სამარ-

თლებრივ პრინციპებზე შეთანხმების მისაღწევად, მაგრამ ხელს არ უწყობს მსაჯულის მიერ საკუთარი აზრის გამოხატვას.

2. ღია დაბოლოების კითხვები

ეს არის კითხვა, რომელიც მსაჯულს შესაძლებლობას აძლევს გამოთქვას აზრი გარკვეულ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, „რას ფიქრობთ იმ ადამიანზე, ვისაც მკვლელობაში ედება ბრალი“?

პროკურორმა /ადვოკატმა უნდა გამოიმუშაოს უნარი დასვას ღია დაბოლოების კითხვები, თუ მას მართლა სურს გაიცნოს პოტენციური ნაფიცი მსაჯულები.

მსაჯულობის კანდიდატის დასაბუთებული აცილება

საფუძვლის გარეშე მსაჯულის დათხოვნის უფლება ძალიან ძვირფასი უფლებაა.

გარკვეულ დროს მსაჯულობის კანდიდატი იტყვის რაღაც ისეთს, რაც შესაძლებელს გახდის მის დასაბუთებულ აცილებას. ამის შემდეგ მოსამართლე და პროკურორი/ადვოკატი ხშირად ეკითხებიან ასეთ მსაჯულს, „მაგრამ თქვენ შეძლებთ იყოთ სამართლიანი და მიუკერძოებელი, ასე არ არის?“ რაზეც მსაჯული დადებითად პასუხობს.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად, საჭიროა იმუშაოთ იმაზე, რომ გაამყაროთ (გამოკვეთოთ) მსაჯულის პოზიცია და ნათლად ათქმევინოთ მას საკუთარი აზრი. დათანხმების მიღება შესაძლებელია შემდეგი განცხადებების მეშვეობით:

1. ეს არ არის ზუსტად ის, რაც ახლა ხანს გაიფიქრეთ, ხომ ასეა? ეს საკითხი თქვენ ნამდვილად გაღელვებთ, ასე არ არის?
2. დარწმუნებული ვარ, რომ ვერავინ შეძლებს ამ საკითხზე აზრი შეგაცვლევინოთ. ეს იმისთვის კეთდება, რომ მსაჯულმა ვეღარ შეძლოს პოზიციის შერბილება მოსამართლისა და პროკურორის/ადვოკატის მიერ დაკითხვის დროს. ამ პროცედურის დაცვა უზრუნველყოფს მსაჯულის პოზიციის გამყარებას. მსაჯულის დასაბუთებული აცილებისთვის გამოიყენეთ ჯვარედინი დაკითხვის ტექნიკა.

რამდენიმე სასარგებლო ტაქტიკური რჩევა

1. ბრალდების მხარეს ჩამოაცილებით „მმართველი ძალის“ აურა: – „გამოიჭირეთ“ პროკურორი კანონის არასწორად გამოცემაში და დააყენეთ პროტესტი, რომელსაც დაგიკმაყოფილებთ მოსამართლე;
2. ადვოკატი მართლმსაჯულების სისტემის მონაწილეა, ისევე, როგორც პროკურორი;
3. ამ საქმეზე არავის დაუდგენია პირის ბრალეულობა ან არაბრალეულება;
4. ამ საკითხის გადაწყვეტა მხოლოდ მსაჯულთა პრეროგატივაა;
5. შეარჩიეთ კონკრეტული მსაჯულები კონკრეტული საკითხებისთვის;
6. გაამჟღავნეთ საქმის არახელსაყრელი ელემენტები, რათა შოკის ეფექტი აიცილოთ თავიდან. სისხლიან სურათს აღარ ექნება იმდენად დამანგრეველი ეფექტი, თუ მსაჯულები მომზადებული იქნებიან ამისთვის;
7. დააჯერეთ მსაჯულები, რომ წარდგენილი ბრალდება უძძიმესია;
8. შეძლებისდაგვარად დაამძიმეთ მსაჯულების პასუხისმგებლობა;
9. დაუპირისპირეთ მსაჯულობის ერთი კანდიდატი მეორეს.

განსახილველი სფეროების საკონტროლო ჩამონათვალი

1. ურთიერთობა ან ნაცნობობა სამართალდამცავებთან;
2. წარსულში იყო დანაშაულის მსხვერპლი; მსხვერპლის ახლო მეგობარი ან ნათესავი;
3. მსაჯულისა და მისი მეუღლის საქმიანობა;
4. სხვადასხვა ორგანიზაციაში წევრობა;
5. ურთიერთობა/ნაცნობობა საქმეში მონაწილე პირებთან;
6. საქმის ცოდნა;
7. საჯაროობა;
8. საქმის ვითარების (შემთხვევის ადგილის) ცოდნა;
9. კონკრეტული დანაშაულის სახე და მისი სპეციფიკა;
10. მსაჯულის ცოდნა/გამოცდილება, რომელიც ბრალდების/დაცვის პოზიციისთვის საზიანოა;
11. მოწმის სანდოობა;

12. პოლიციელის ჩვენების შეფასება;
13. მტკიცებულებებზე და არა ვარაუდებზე დაფუძნებული ვერდიქტი;
14. ინფორმაცია არ არის მტკიცებულება;
15. რასობრივი/ეთნიკური სტერეოტიპები;
16. საკითხი ადრე არ ყოფილა გადაწყვეტილი;
17. მძიმე პასუხისმგებლობა;
18. კანონი, რომელიც გამოიყენება ამ საქმეზე;
19. მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს;
20. გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის დაკმაყოფილების საჭიროება;
21. უდანაშაულობის პრეზუმფცია;
22. ერთხმად მიღებული ვერდიქტის მოთხოვნა/მნიშვნელობა;
23. მსაჯულთა შერჩევასთან დაკავშირებული ნებისმიერი სხვა საკითხი.

მსაჯულთა შერჩევის შვიდი ოქროს წესი

1. პრიორიტეტი მიანიჭეთ პოტენციურ ლიდერებს. ლიდერები განსაზღვრავენ ვერდიქტს;
2. მიუღიქით გამორიცხვის მეთოდით და აიცილეთ ის, ვინც ყველაზე ნაკლებად სასურველია თქვენთვის;
3. იყავით ძალიან ფრთხილი ბოლო ან თითქმის ბოლო დაუსაბუთებელი აცილების გამოყენებისას;
4. იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ დაჯგუფდებიან მსაჯულები და ყურადღებით შეაფასეთ, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები;
5. თუ თქვენი მიზანია მსაჯულები ვერ შეთანხმდნენ ვერდიქტზე (რასაც ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოსდევს ხელახალი პროცესი), დააკვირდით და გამოარჩიეთ, ვინ დაუპირისპირდება ერთმანეთს;
6. ჰკითხეთ ბრალდებულს, თუ რას ფიქრობს მსაჯულზე, ვინაიდან განწყობა შესაძლოა ორმხრივი იყოს;
7. ძირითადი წესი მოითხოვს, რომ საკუთარი გრძნობების საფუძველზე გადაწყვიტოთ, თუ როგორ იქნება განწყობილი რომელიმე კონკრეტული მსაჯული თქვენი პოზიციის მიმართ.

ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომა (მკვლელობის საქმეებზე)³⁰

ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ პრაქტიკას და ქართველ მკითხველს შესაძლოა უცნოდ მოეჩვენოს ის უნარები და რეგულაციები, რაც განხილულია ხსენებულ მასალაში, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, რომ მათი წარმატებით გამოყენება საქართველოში დღეს უკვე შესაძლებელია. უფრო მეტიც, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს საკითხები უფრო მეტად აქტუალური გახდება ბრალდებისა და დაცვის მხარისთვის.

ნაფიცი მსაჯულების კანდიდატების შერჩევის სხდომის მიზანია სასამართლო განხილვაში მონაწილეობისათვის მათი მზაობის დადგენა. მზაობა გულისხმობს, რომ პოტენციური ნაფიცი მსაჯული არა მხოლოდ კანონით დადგენილ მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს, არამედ ემორჩილებოდეს მოსამართლის მითითებებს. ამასთან, პროცესის მონაწილე ნაფიცი მსაჯულები მინიმალურ სტანდარტებს მაინც უნდა აკმაყოფილებდნენ. ჩვეულებრივ მოსამართლე შერჩევის სხდომას სწორედ იმისთვის ატარებს, რომ უზრუნველყოს ნაფიცი მსაჯულების მიერ ამ სტანდარტების დაკმაყოფილება. ზოგიერთი სასამართლო, კონკრეტულად კი ა.შ.შ. -ს ფედერალური სასამართლო მსაჯულთა შერჩევის სხდომის დროს მხარეებს კითხვების დასმის უფლებას საერთოდ არ აძლევს, ანდა მხოლოდ შეზღუდული

30 „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელობის საქმე“, მაიკლ დ. უიშინი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; el. fosta: copyright@abanet.org.

რაოდენობის კითხვების დასმის ნებას რთავს³¹.

იმ სასამართლოებში, სადაც დაშვებულია მსაჯულთა შერჩევის სხდომისას მხარის ნაფიც მსაჯულებთან გასაუბრება, სხდომა არა მხოლოდ ნაფიცი მსაჯულების მიერ კანონის მოთხოვნათა დაცვას ამოწმებს, არამედ ორ დამატებით მიზანსაც ემსახურება. პირველი დამატებითი მიზანი ნაფიცი მსაჯულებისათვის საქმის გაცნობა და ამ საქმის კანონისმიერი რეგულირების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებაა. ხოლო მეორე მიზანი მხარის მიერ ნაფიცი მსაჯულების კეთილგანწყობის მოპოვებაა; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხარე ნაფიცი მსაჯულების ნდობის მოპოვებას ცდილობს. ამავდროულად მხარეს საშუალება ეძლევა დააკვირდეს რამდენად კეთილგანწყობილი, ანდა არაკეთილგანწყობილია პოტენციური ნაფიცი მსაჯული კონკრეტული პროკურორის/ადვოკატის მიმართ. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ გასაუბრების პროცესში არა მხოლოდ ადვოკატი/პროკურორი აკვირდება პოტენციურ ნაფიც მსაჯულებს და იქმნის შთაბეჭდილებას მათ შესახებ, არამედ თავად პოტენციური მსაჯულებიც აკვირდებიან ადვოკატს/პროკურორს და იქმნიან გარკვეულ წარმოდგენას მათზე. პროკურორს/ადვოკატს ასევე შესაძლებლობა აქვს დაასკვნას პოტენციური ნაფიცი მსაჯული რომელი პოზიციისაკენ უფრო მეტად იხრება ან რა კონკრეტული შეხედულებაა მისთვის მისაღები. თუკი მოსამართლე მსაჯულს ობიექტური მიკერძოებულობის შესახებ დაუსვაკვამს კითხვას, ადვოკატმა/პროკურორმა უნდა გამოიკვლიოს ხომ არ არსებობს სუბიექტური მიკერძოების საფუძველი. იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც მსაჯულთა შესარჩევ სხდომას მთლიანად მოსამართლე ატარებს, ადვოკატის უმთავრესი ფუნქციაა დააკვირდეს და ჩაინიშნოს პოტენციური მსაჯულის რეაქციები

31 ფედერალური სასამართლოს ცენტრის მიერ 1994 წელს ჩატარებული კვლევა. კვლევაში 150 პრაქტიკოსმა ფედერალურმა რაიონულმა მოსამართლემ მიიღო მონაწილეობა და შედეგად დადგინდა, რომ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებაში, მოსამართლეების 75% დაცვის მხარეს ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პროცესში მონაწილეობის უფლებას საერთოდ არ აძლევს, ანდა ღიდი შეზღუდვით აძლევს. ადვოკატის მიერ შერჩევაში აქტიურად მონაწილეობის უფლებას მხოლოდ მოსამართლეთა 9% იძლევა. იხ. Fed. R. Crim. Pro. 24(a), სადაც გაცხადებულია, რომ სასამართლოს უფლება აქვს შეარჩიოს მსაჯულები, ანდა მისცეს ამის უფლება მხარეებს. თუკი შერჩევას სასამართლო ატარებს, მან მხარეებს მაინც უნდა მისცეს უფლება დასვან მართებული დამატებითი კითხვები, ანდა ეს კითხვები სასამართლოს გადასცენ, რათა თავად დასვას ეს შეკითხვები.

დასმულ კითხვაზე და არა სინამდვილეში არა მხოლოდ კითხვაზე გაცემული პასუხი.

ადვოკატს/პროკურორს შეუძლია ასევე დააკვირდეს პოტენციური მსაჯულების დამოკიდებულებას სასჯელის შეფარდებასთან, თუკი ნაფიც მსაჯულებს სასჯელის შეფარდების გადაწყვეტილების მიღებაც ევალებათ. მკვლევლობის საქმეებზე, სადაც სასჯელის შეფარდების გადაწყვეტილება ნაფიც მსაჯულებს გამოაქვთ (ა.შ.შ.-ს პრაქტიკა), დაცვის მხარე შესაძლოა დადგეს დილემის წინაშე, თუ რა მოცულობით საუბარი იქნება საკმარისი პოტენციურ სასჯელთან დაკავშირებით მსაჯულთა შერჩევის დროს, რამდენადაც, რაც უფრო მეტ აქცენტს გააკეთებს ადვოკატი პოტენციურ სასჯელზე, მით უფრო მეტად შეიქმნება შთაბეჭდილება, რომ დაცვის მხარე ფაქტობრივად მოელის სასჯელის შეფარდებას. თუკი ბრალდებულს უწინაც აქვს ჩადენილი დანაშაული, განსაკუთრებით კი მკვლევლობა, ფაქტობრივად ადვოკატი ვალდებულია შერჩევის სხდომისას განაცხადოს ამის შესახებ და გადაამოწმოს ნაფიცი მსაჯულების დამოკიდებულება. თუკი ბრალდებულს უწინ ჩადენილი ჰქონდა მკვლევლობა, მაშინ რამდენად მოსალოდნელია, რომ ნაფიცი მსაჯულები „ავტომატურად“ სიკვდილით დასჯას (ა.შ.შ.-ს პრაქტიკა) დაუჭერენ მხარს, თუკი ბრალდებულს კვლავაც მკვლევლობაში დამნაშავედ ცნობენ? ეს არის ძირითადი დილემა, რომლის წინაშეც დგას დაცვის მხარე მკვლევლობის საქმეებთან მიმართებაში ნაფიც მსაჯულეთა შერჩევის სხდომისათვის მზადების პროცესში.

იმ ადვოკატებისათვის, ვისაც შერჩევის სხდომის ჩატარების შესაძლებლობა აქვთ, ბევრი ნაშრომი არსებობს, რომელიც ნაფიცი მსაჯულების შერჩევის სხდომის ჩატარებასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან რჩევებს გვთავაზობს³².

32 იხ.: Roy Moses, *Jury Selection in Criminal Cases*, CTR. FOR CRIM. JUST. ADVOC. (1998), [www.criminaljusticeadvocacy.org](#)

სამოქალაქო კითხვები სისხლის სამართლის საქმეზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას³³

წინამდებარე მასალა ეხება განსაზღვრულ საკითხებს, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეებზე ნაფიც მსაჯულთა შერჩევისას არის საინტერესო. შეკითხვების უმრავლესობა ისეა ფორმულირებული, რომ კონკრეტულ პასუხს მოითხოვს (დიახ ან არა). აღნიშვნები „დ“ – (დაცვა) და „ბ“ – (ბრალდება) გულისხმობს შეკითხვებს, რომლებსაც, სავარაუდოდ, „დაცვა“ ან შესაბამისად „ბრალდება“ დასვამს.

აღსანიშნავია, რომ წინამდებარე დოკუმენტში რიგი კითხვებისა მიესადაგება მხოლოდ ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ დღევანდელ სინამდვილეს და ნაკლებად – ქართულს, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს კითხვები აქტუალური გახდება ბრალდების და დაცვის მხარისთვისაც.

უდანაშაულობის პრეზუმფცია

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ რადგან სახელმწიფომ პირს ბრალი წაუყენა დანაშაულის ჩადენაში, იგი, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] ის ფაქტი, რომ ბრალდებულს დანაშაულის ჩადენაში სდებენ ბრალს, ხომ არ ტოვებს თქვენზე შთაბეჭდილებას, რომ იგი სავარაუდოდ დამნაშავეა?

33 ნაფიც მსაჯულთა კანდიდატების შერჩევის სხდომის კითხვები – შესწორდა და ქართულ ენაზე ითარგმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. კითხვები ამოღებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ გამოცემული ჯეფრი თ. ფრედერიკის წიგნიდან „შერჩევის სხდომა“. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

[დ] მიგანიათ თუ არა, რომ თუ ვინმეს ბრალად დანაშაულის ჩადენა ედება, მაშინ მას, სავარაუდოდ, რაიმე კანონდარღვევა აქვს ჩადენილი?

[დ] ახლა რომ ხმის მიცემა (ვერდიქტის გამოტანა) მოგიწიოთ, როგორი იქნებოდა თქვენი არჩევანი? (აცნობიერებთ თუ არა, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა?).

[დ] რა იგრძენით, როდესაც გაიგეთ, რომ [ბრალდებულის სახელი] ამ დანაშაულის ჩადენისთვის დააპატიმრეს?

[დ] გქონდათ თუ არა ისეთი შეგრძნება, რომ სახელმწიფომ სწორი პიროვნება დააპატიმრა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ზოგჯერ უდანაშაულო ადამიანებს დამნაშავეებად ცნობენ იმ დანაშაულისთვის, რომლებიც მათ არ ჩაუდენიათ?

მტკიცების ტვირთი

[დ] მართლმსაჯულების ჩვენს სისტემაში ბრალდებას ეკისრება დანაშაულის თითოეული ელემენტის გონივრულ ეჭვს მიღმა დამტკიცების ტვირთი. ანუ, ბრალდების მოვალეობაა, რომ თქვენ გონივრულ ეჭვს მიღმა დაგიმტკიცოთ, რომ ბრალდებულმა მისთვის წაყენებული დანაშაული ჩაიდინა. რაიმე პრობლემა ხომ არ შეგექმნებოდათ იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდება ამ ტვირთი უნდა გასწიოს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეში ბრალდებულებმა მათი უდანაშაულობა უნდა ამტკიცონ?

[დ] მიგანიათ თუ არა, რომ ბრალდებულმა ჩვენება უნდა მისცეს ან მტკიცებულებები წარმოადგინოს იმისათვის, რომ იგი უდანაშაულოდ ცნოთ?

[დ] როგორი იქნება თქვენი დამოკიდებულება, თუ დაცვის მხარე არავითარ მტკიცებულებას არ წარმოადგენს?

[დ] თუ დაცვის მხარე არავითარ მტკიცებულებას არ წარადგენს, ამას ბრალდებულის საწინააღმდეგოდ ხომ არ აღიქვამთ? ანუ, ხომ არ იფიქრებთ, რომ ბრალდებული დამნაშავეა?

[დ] მოვლით თუ არა, რომ დაცვის მხარემ ბრალდების პოზიციის მცდარობა უნდა დაამტკიცოს?

ირიბი მტკიცებულებები

[ბ] სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, კონკრეტული ფაქტის დადასტურების ორი გზა არსებობს. პირველი არის პირდაპირი მტკიცებულება, მტკიცებულება, რომელიც თავისთავად ადასტურებს ფაქტს, მაგალითად, თვითმხილველი მოწმის განცხადებები ან ნივთზე ვინმეს თითის ანაბეჭდები. ხოლო, კონკრეტული ფაქტის დადასტურების მეორე გზა ირიბი მტკიცებულებაა. ირიბი მტკიცებულებები მოიცავს ფაქტებს, რომელთა საფუძველზე თქვენ ასკვნით, რომ სხვა ფაქტს ჰქონდა ადგილი. საილუსტრაციოდ, თუ დილით გაიღვიძებთ და მიწაზე თოვლი იქნება, რომელიც წინა დღეს არ იყო, თქვენ დაასკვნით, რომ ღამე თოვდა. ახლა, ამ საქმეში არ იქნება არც ერთი პირდაპირი მტკიცებულება, რომ ბრალდებულმა დაზარალებული მოკლა; საქმე ირიბ მტკიცებულებებზეა აგებული. თუ შეიძლება მითხარით, როგორია თქვენი დამოკიდებულება მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების განხილვასთან დაკავშირებით, რომლის საფუძველზეც უნდა გადაწყდეს, მოკლა თუ არა ბრალდებულმა დაზარალებული?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ირიბი მტკიცებულებები გარკვეულწილად დაბალი ხარისხის ან სუსტი მტკიცებულებებია?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბ მტკიცებულებებზე აგებული საქმე ყოველთვის დაგიტოვებთ გონივრულ ეჭვს ბრალდებულის ბრალეულობასთან დაკავშირებით?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბ მტკიცებულებებზე აგებული საქმე ყოველთვის დაგიტოვებთ რაიმე ეჭვს ბრალდებულის ბრალეულობასთან დაკავშირებით?

[ბ] თუ ჩვენ წარმოვადგენთ ირიბ მტკიცებულებებს, რომელთა საფუძველზე თქვენ გონივრულ ეჭვს მიღმა დაასკვნით, რომ ბრალდებული დამნაშავეა, შეიკავებდით თუ არა თავს რაიმეს გამო, ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე გამამტყუნებელი ვერდიქტის გამოტანისგან?

[ბ] შეიკავებდით თუ არა თავს ბრალდებულის მძიმე დანაშაულის (როგორცაა მკვლელობა) ჩადენაში დამნაშავედ ცნობისგან ისეთი მტკიცებულებების გარეშე, როგორცაა „დნმ“, თითის ანაბეჭდები ან თვითმხილველი მოწმე?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებების საფუძველზე ბრალდებული არ უნდა იყოს დამნაშავედ ცნობილი?

[დ] მოცემულ საქმეში ბრალდება, სავარაუდოდ, წარადგენს ირიბ მტკიცებულებებს და შეეცდება დაგარწმუნოთ, რომ, საერთო ჯამში, ეს მტკიცებულებები ბრალდებულის ბრალს გონივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს. ახლა, მოდით, ერთი წუთით განვიხილოთ ირიბი მტკიცებულებები, რადგან ზოგჯერ მათ უფრო ძლიერი ეფექტი აქვთ, ვიდრე ეს სინამდვილეშია. დავუშვათ, თქვენ შენობის უკან შეუხვიეთ და მიწაზე დაშავებული პიროვნება დაინახეთ. დაზარალებულის გვერდით დგას მამაკაცი, რომელსაც ხელში ჯოხი უჭირავს და რომელიც მისკენ არის გადახრილი. უამრავი ადამიანის პირველი შთაბეჭდილება იქნებოდა შემდეგი: „დაზარალებულის გვერდით თავდამსხმელი დგას.“ თუმცა, შეგიძლიათ თუ არა მოუძებნოთ სხვა ახსნა მამაკაცს, რომელიც ჯოხით ხელში დაინახეს (მაგალითად, მამაკაცი სწორედ ახლა მოვიდა დანაშაულის ჩადენის ადგილას და მიწიდან ჯოხი აიღო)?

[დ] საერთო ჯამში, როგორია თქვენი შთაბეჭდილება ირიბ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით?

[დ] პროკურორის მიერ აღწერილ თოვლის სცენარში, თქვენი პირველადი დასკვნა, რომ ღამე თოვდა, ხომ არ შეიცვლებოდა იმ შემთხვევაში, თუ დაინახავდით ხელოვნური თოვლის მოსაფრქვევ მანქანას ქუჩაში?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ირიბი მტკიცებულებები დიდი სიფრთხილით უნდა იყოს განხილული, რადგან მათ შესაძლოა მცდარი შთაბეჭდილებები გამოიწვიონ?

მტკიცების სტანდარტი

[ბ] როგორც ამ საქმეზე მომუშავე პროკურორს, მე მევალება დავამტკიცო გონივრულ ეჭვს მიღმა, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული, რისთვისაც მას ბრალი აქვს წაყენებული. მრავალ თქვენგანს დღემდე გაუგონია ფრაზა „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ – შესაძლოა ტელევიზიიდან ან სასამართლო პროცესების შესახებ წაკითხული ლიტერატურიდან. ეს არის სისხლის სამართლის საქმეებზე, სასამართლოებში გამოყენებული მტკიცების სტანდარტი. როგორც თვითონ ფრაზა მიანიშნებს, ეს არის გონივრული სტანდარტი. ჩვენი სალი აზრიდან გამომდინარე, სრულიად გონივრულია, რომ ჩვენ გავიქარწყლოთ ნებისმიერი სერიოზული თუ გონივრული ეჭვი, რომელიც შეიძლება გვქონდეს ბრალდებულის ბრალთან დაკავშირებით. და ჩვენ ასეც მოვიქცევით. თუმცა, მსურს შეგახსენოთ, რომ სტანდარტი არ არის „არაგონივრულ ეჭვს მიღმა“. როგორც მოგვიანებით მოსამართლე აგისხნით, ჩვენ არ უნდა გავაქარწყლოთ ყველა შესაძლო – და უმნიშვნელო ეჭვი – არამედ მხოლოდ ნებისმიერი საფუძვლიანი ან სერიოზული ეჭვი. რაიმეს გამო თავს ზომ არ შეიკავებდით გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისგან, თუ ჩვენ ამ სტანდარტს დავიცავთ?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ჩათვლით, რომ ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმაა დამტკიცებული, თქვენ რაიმე მიზეზის გამო არ მოისურვებდით გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას?

[დ] მიიჩნევდით თუ არა, რომ გამამტყუნებელი განაჩენის არგამოტანის შემთხვევაში თქვენი სამუშაო გარკვეულწილად ვერ შესრულდა ან შეუსრულებელი დარჩა?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ჩათვლით, რომ ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა არ არის დამტკიცებული, თქვენ რაიმე მიზეზის გამო არ

მოისურვებდით გამამართლებელი განაჩენის გამოტანას?

სასამართლო განხილვამდე საქმესთან დაკავშირებით მიღებული ინფორმაცია

[ბ],[დ] ამ საქმესთან დაკავშირებით (ზუსტად გადაცემით საქმის აღწერილობა) ხომ არ გაგიგონიათ რაიმე რადიოში ან გინახავთ რაიმე გაზეთში, ტელევიზორში, ინტერნეტში, ან ვისაუბრიათ მეგობრებთან ან თანამშრომლებთან?

[ბ],[დ] თუ შეიძლება, მოკლედ მომიყევით თუ რა გახსენდებათ იქიდან, რაც გაგიგონეთ, ნახეთ ან რის თაობაზეც ისაუბრეთ.

[ბ],[დ] რა აზრმა გაგიელვათ გონებაში, როდესაც წაკითხეთ/ გაიგონეთ/ნახეთ ამბის [კონკრეტული მოვლენისა და შემდგომი მოვლენების/ამბების] შესახებ?

[ბ] რა იფიქრეთ ბრალდებულის შესახებ, როდესაც ამ ამბების თაობაზე წაკითხეთ/გაიგონეთ/შეიტყვეთ?

[დ] სანამ დღეს სასამართლოში მობრძანდებოდით, რას ფიქრობდით საქმის ან [ბრალდებულის სახელი] თაობაზე?

[ბ],[დ] შეგექმნათ თუ არა რაიმე შთაბეჭდილება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა?

[ბ],[დ] იქიდან გამომდინარე, თუ რა შეიტყვეთ ან რაზე ისაუბრეთ თქვენს მეგობრებთან ან თანამშრომლებთან, შეგექმნათ თუ არა რაიმე შთაბეჭდილებები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა?

[ბ],[დ] ეს კონკრეტულად რა შთაბეჭდილებებია?

მოტივი

[ბ] სახელმწიფომ ამ საქმეში არავითარი მოტივის არსებობა არ უნდა ამტკიცოს. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თქვენ მიერ ბრალდებულის დანაშაულზე ცნობამდე სახელმწიფომ თქვენ რაიმე მოტივის არსებობა უნდა დაგამტკიცოთ?

[დ] ეწინააღმდეგება თუ არა ვინმე იმ მოსაზრებას, რომ მოტივის არარსებობა შეიძლება ბრალდებულის უდანაშაულობის განმსაზღვრელი ფაქტორი იყოს?

საქმის ხელახალი განხილვა (ვერდიქტის გამოტანის შეუძლებლობა ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო)

[ბ] თუ ბრალდებამ ბრალდებულს ბრალი წაუყენა და ვერდიქტი ვერ იქნა გამოტანილი ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო, ფიქრობთ თუ არა, რომ უსამართლო იქნებოდა, თუ ბრალდება მას ბრალს ხელმეორედ წაუყენებს?

[დ] თუ თავდაპირველ სასამართლო პროცესზე ვერდიქტი ვერ იქნა გამოტანილი ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტზე შეუთანხმებლობის გამო, მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ამის გამო, სავარაუდოდ, ბრალდებულს დამნაშავეა?

ბრალდებულის მიერ ჩვენების არმიცემა

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეში თავის დასაცავად ბრალდებულმა აუცილებლად უნდა მისცეს ჩვენება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ბრალდებულს ვალდებულია მომხდართან დაკავშირებით საკუთარი პოზიცია განმარტოს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის საქმეებში ბრალდებულები, რომლებიც თავის დასაცავად ჩვენებას არ აძლევენ, სავარაუდოდ, დამნაშავენი არიან?

[დ] თუ ბრალდებულს ჩვენებას არ მისცემს, ჩათვლიდით თუ არა ამას ბრალდებულის სავარაუდო ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად?

[დ] როგორი შთაბეჭდილება შეგექმნებოდათ იმ ბრალდებულებზე, რომლებიც თავის დასაცავად ჩვენებას არ მისცემდნენ?

[დ] როგორი შთაბეჭდილება შეგექმნებოდათ ბრალდებულზე, რომელიც სასამართლო სხდომაზე ჩვენებას არ მისცემდა?

[დ] შეძლებდით თუ არა [ბრალდებულის სახელი] უდანაშაულოდ ცნობას [წაყენებული დანაშაულების ჩადენაში], თუ იგი ჩვენებას არ მისცემს მომხდართან დაკავშირებით საკუთარი პოზიციის განმარტების მიზნით?

[დ] იფიქრებდით თუ არა, რომ იგი რაიმეს დამალვას ცდილობდა?

ეთნიკური წარმომავლობა ან რასიზმი

[ბ],[დ] რას ნიშნავს თქვენთვის ფრაზა „ეთნიკური სტერეოტიპი“ ან „რასობრივი სტერეოტიპი“?

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ სხვადასხვა ეთნოსის ან რასის წარმომადგენელთა შორის ქორწინებაზე?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სხვა ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები უფრო მეტად ან ნაკლებად ჩაიდენენ დანაშაულს, ვიდრე ქართველები? რატომ?

[ბ],[დ] სწავლის ან სამუშაოს გარეთ, რამდენად გაქვთ სოციალური კონტაქტი განსხვავებული ეთნიკური ან რასობრივი წარმომავლობის ადამიანებთან?

[ბ],[დ] გრძნობთ თუ არა თავს არაკომფორტულად გარკვეული ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფების წარმომადგენლების გარემოში?

განვიცლიათ თუ არა სხვა ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წარმომადგენლის შიში?

[ბ],[დ] რასობრივი ან ეთნიკური ცრუ შეხედულებები ზოგჯერ გამოიხატება იარლიყებში ან სტერეოტიპებში, რომლებიც გარკვეული რასობრივი ან ეთნიკური ჯგუფების აღწერის მიზნით გამოიყენება. რასობრივი ან ეთნიკური წარსულის გამო თქვენს, თქვენს ოჯახის წევრის ან ახლო მეგობრის მიმართ ოდესმე ზომ არ გამოუყენებიათ ასეთი სახის იარლიყები ან სტერეოტიპები?

[ბ],[დ] ზოგადად, მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ჩვენი საზოგადოება ყველა ეთნიკურ და რასობრივ ჯგუფს თანაბრად ეპყრობა?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ზოგიერთი ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფი უფრო ძალმომრეობით ხასიათდება, ვიდრე სხვები?

[ბ],[დ] თქვენს ოჯახში, ფართო გაგებით, არიან თუ არა განსხვავებული რასის, ეთნიკურობის ან მრწამსის მქონე წევრები?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ დაზარალებული ან დისკრიმინირებული ჯგუფები იმავე კანონიერი უფლებებით უნდა სარგებლობდნენ, როგორც სხვა ჯგუფები?

კრიმინალური დაჯგუფებები/კრიმინალური დაჯგუფებების საქმიანობა
ქვემოთ მოცემული შეკითხვები კრიმინალური დაჯგუფებების შესახებ კანონიერ ქურდებსაც მოიცავს.

[ბ],[დ] იცით თუ არა კრიმინალური დაჯგუფებების რაიმე საქმიანობის შესახებ თქვენს სამეზობლოში, ქალაქში, დაბაში ან სოფელში?

[ბ],[დ] გქონიათ თუ არა ოდესმე თქვენ ან თქვენს ახლობელ ადამიანს რაიმე პრობლემა რომელიმე კრიმინალურ დაჯგუფებასთან ან დაჯგუფების წევრებთან?

[ბ],[დ] ხომ არ გქონიათ რაიმე შეხება რომელიმე კრიმინალურ დაჯგუფებასთან ან ხომ არ ყოფილა თქვენი ნაცნობი/ოჯახის წევრი ასეთი დაჯგუფების წევრი ან მის საქმიანობაში ჩაბმული?

[ბ],[დ] ხომ არ განვიცდით თქვენ ან თქვენს ნაცნობს შიში სამართალდამცავებისთვის კრიმინალური დაჯგუფებების საქმიანობის თაობაზე ინფორმაციის მიწოდებასთან დაკავშირებით?

[ბ] გახსენდებათ თუ არა რაიმე სიტუაცია, როდესაც პიროვნებამ არ მოისურვა სამართალდამცავებისთვის დანაშაულის თაობაზე სიმართლის თქმა სამაგიეროს მიზღვის ან რაიმე სხვა შიშის გამო? თუ დიახ, რა სახის სიტუაციები გაგახსენდათ?

ბრალდებულის/მოწმების ქცევა (ძირითადად დაცვაზე ორიენტირებული შეკითხვები)

ცხოვრების სტილი

წარმოდგენილი იქნება მტკიცებულება, რომ [ბრალდებულის სახელი] ესწრებოდა წვეულებას, სადაც ნარკოტიკებს მოიხმარდნენ. ის ფაქტი, რომ იგი ამ წვეულებაზე იყო, ხომ არ გაფიქრებინებდათ, რომ მას რაიმე ცუდი უნდა ჩაედინა?

დაუშვებდით ამის გამო, რომ იგი დამნაშავეა?

ალკოჰოლიზმი/ნარკომანია

[ბ],[დ] სვამთ თუ არა ხანდახან რაიმე სახის ალკოჰოლურ სასმელს?

[ბ],[დ] ხომ არ გაქვთ რაიმე სახის რელიგიური ან მორალური შეხედულებები ალკოჰოლური სასმელების გამოყენების წინააღმდეგ?

[ბ],[დ] ხომ არ გაქვთ უარყოფითი დამოკიდებულება მათთან მიმართებაში, ვინც ალკოჰოლურ სასმელს მოიხმარენ?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) მოხმარებას პიროვნების აზროვნების დაქვეითება შეუძლია?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეიძლება პიროვნებამ იმდენი ალკოჰოლი (ნარკოტიკები) მოიხმაროს, რომ აღარ იცოდეს, რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ წლების განმავლობაში ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა პიროვნების ტვინი დააზიანოს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეიძლება ადამიანები ალკოჰოლს (ნარკოტიკებს) იმის გასამართლებლად მოიხმარენ, რომ საკუთარ საქციელზე აღარ იყვნენ პასუხისმგებელნი?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ შესაძლებელია პიროვნება განიცდიდეს ინტენსიურ თრობას, თუმცა არ იყოს გათიშული ან ჯერ გონება არ ჰქონდეს დაკარგული, და ამავე დროს მან იცოდეს (ან უნდა იცოდეს) თუ რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა, სავარაუდოდ, პიროვნების არარაციონალური ქცევა გამოიწვიოს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა პიროვნებას ისეთი რამ გააკეთებინოს, რისი გაკეთებაც მას სინამდვილეში არ სურდა?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ალკოჰოლი მხოლოდ გარკვეულ შეზღუდვებს ხსნის და სინამდვილეში არარაციონალურ ქცევას არ იწვევს?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეუძლებელია პიროვნებამ იმდენი ალკოჰოლი მოიხმაროს, რომ აღარ იცოდეს, რას აკეთებს?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ფიზიკური დაუძლურების ნიშნები (მაგალითად, კოორდინაციის ნაკლებობა ან არეული მეტყველება) ერთადერთი საშუალებაა იმის დასადგენად, რომ პიროვნების აზროვნების უნარზე გავლენა ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) მოხმარებამ იქონია? რომელი სხვა საშუალება გახსენდებათ?

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ალკოჰოლიკის (ნარკომანის) მიერ წლების განმავლობაში ალკოჰოლის (ნარკოტიკების) ინტენსიურმა მოხმარებამ შესაძლოა მისი საღად აზროვნების უნარი დააქვეითოს?

[ბ],[დ] გვერათ თუ არა, რომ პიროვნება, რომელიც ალკოჰოლს (ნარკოტიკებს) მოიხმარს, გარემოებებისა და მიუხედავად, პასუხს უნდა აგებდეს საკუთარ ქმედებებზე?

საპროცესო შეთანხმება. იმუნიტეტი. განსაკუთრებული მოპყრობა

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს მიერ იმ მოწმეების გამოყენებაზე, რომლებიც, სავარაუდოდ, ზოგიერთ წაყენებულ დანაშაულში მონაწილეობდნენ და რომლებმაც მათი თანამშრომლობის სანაცვლოდ სახელმწიფოსთან საპროცესო შეთანხმება გააფორმეს?

[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს მიერ იმ მოწმეების გამოყენებაზე, რომლებსაც ამ საქმეში ბრალი არ აქვთ წაყენებული, მაგრამ, რომლებმაც შესაძლოა სახელმწიფოსგან ხელსაყრელი პირობები მიიღონ საკუთარ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებაში?

[დ] რას ფიქრობთ სახელმწიფოს პრაქტიკაზე, როდესაც ის გარკვეული დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულებს სთავაზობს „საპროცესო შეთანხმების“ (შემცირებული სასჯელის შეთავაზება) გაფორმებას სასამართლოში ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ, იმ სხვა ბრალდებულის წინააღმდეგ, რომელსაც იმავე დანაშაულის ჩადენაში ედება ბრალი?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, რადგან მოწმე სახელმწიფოს სასარგებლოდ აძლევს ჩვენებას, იგი სიმართლეს ამბობს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კრიმინალებმა შესაძლოა მოიტყუონ, რათა სახელმწიფოსგან უკეთესი გარიგება (ან შემცირებული სასჯელი) მიიღონ?

[დ] როგორ ფიქრობთ, რამდენად სავარაუდოა, რომ ბრალდებულმა, რომელსაც მისი ჩვენების სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმებას უფორმებენ, მოტყუებით დაადანაშაულოს ვინმე დანაშაულის ჩადენაში, რათა საკუთარი სასჯელი შეიმციროს?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, რადგან სახელმწიფო ხელსაყრელ პირობებს სთავაზობს კრიმინალს, რომელიც სხვა პიროვნების წინააღმდეგ აძლევს ჩვენებას, ასეთი ჩვენება ყოველთვის მართალი იქნება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ როდესაც ბრალდებული, რომელ-

მაც დანაშაული ჩაიდინა და რომელსაც მისი ჩვენების სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმება გააფორმეს, სხვა პიროვნებას იმავე დანაშაულში მონაწილეობას აბრალებს, ეს სხვა პიროვნება, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] თქვენი აზრით, რამდენად სანდოა იმ მოწმეების ჩვენება, რომლებმაც დანაშაულის ჩადენა აღიარეს და ბრალდებასთან საპროცესო შეთანხმებები გააფორმეს, რის საფუძველზეც მათი თანამშრომლობისა და ჩვენების სანაცვლოდ შესაძლოა სასჯელი შეიმსუბუქონ?

[დ] რას ფიქრობთ იმ მოწმეებზე, რომლებმაც ჩვენების სანაცვლოდ შესაძლოა ფული ან სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებული პირობები მიიღონ მათი მხრიდან სიმართლის თქმის მზაობის შემთხვევაში?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სახელმწიფო არ მოიყვანდა მოწმეს, თუ მისი სათქმელი სიმართლე არ იქნებოდა?

[ბ] ამ საქმეში შესაძლოა მოისმინოთ თანამშრომლობაზე წამოსული ბრალდებულების ჩვენებები, რომლებმაც ბრალდებასთან საპროცესო შეთანხმებები გააფორმეს. ბრალდებულის თანამშრომლობის მოსამართლისეული შეფასების შედეგად ბრალდებულმა შესაძლოა შემცირებული სასჯელი მიიღოს. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სახელმწიფოს მხრიდან არამართებულია საპროცესო შეთანხმების იმ მიზნით გაფორმება, რომ მოწმეს შეზღუდული ან შემცირებული სასჯელი შეუფარდონ?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ავტომატურად არ დაუჯერებდით ან არ გაითვალისწინებდით ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელმაც ასეთი შეთანხმება გააფორმა?

[დ] რას ფიქრობთ იმ ბრალდებულთა ჩვენებების შესახებ, რომლებიც მათი ჩვენებების სანაცვლოდ გარიგებებში შედიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ბრალდებული მოიტყუებოდა სხვებ-

თან დაკავშირებით იმ იმედით, რომ შემცირებული სასჯელი მიეღო?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ, რადგან ბრალდება სასამართლო სხდომაზე ჰკითხავს ბრალდებულს, რომელმაც საპროცესო შეთანხმება გააფორმა, ასეთი მოწმე (ანუ ეს ბრალდებული) სიმართლეს უნდა ამბობდეს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ ბრალდებულს, რომელიც საპროცესო შეთანხმებას აფორმებს, აქვს საკმარისი მიზეზი თქვას ის, რისი გაგონებაც პროკურორს სურს?

დამნაშავეები/ინფორმატორები, რომლებიც სხვებს დანაშაულის ჩადენისკენ აქეზებენ

[ბ] რას ფიქრობთ სამართალდამცავი ორგანოების მიერ ინფორმატორების გამოყენებაზე ჩვენს საზოგადოებაში დანაშაულებრივი საქმიანობის გამოაშკარავების მიზნით?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მხოლოდ იმის გამო, რომ პირი ჩართული იყო დანაშაულებრივ საქმიანობაში, ვერ იქნება სანდო მოწმე სხვათა დანაშაულებრივი საქმიანობის თაობაზე ჩვენების მიცემისას?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კრიმინალებმა შესაძლოა ვინმე უკანონო საქმიანობაში ჩაითრიონ, თუ შედეგად ეს კრიმინალები მეტ ფულს ან ნაკლებ საპატიმრო ვადას მიიღებენ?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ თუ კრიმინალებს ფულს უხდინა ან ისინი ხელსაყრელ პირობებს იღებენ, მათ აქვთ ნამდვილი წამახალისებელი მიზეზი უთხრან პოლიციას ის, რისი გაგონებაც პოლიციას სურს?

ბიზნესმენთა ან ოფისის მუშაკთა მიერ ჩადენილი ეკონომიკური დანაშაულები

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თუ კომპანია და მისი მოწილეები

დიდი რაოდენობით ფულს კარგავენ, ეს იმას ნიშნავს რომ ვინმემ დანაშაული ჩაიდინა?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ მსხვილი კორპორაციების ფინანსური და საბუღალტრო პრაქტიკის სახელმწიფოს მხრიდან რეგულირება ძალზე მკაცრია, არასაკმარისად მკაცრია თუ როგორიც საჭიროა, ზუსტად ისეთია?

[დ] ოდესმე ბიზნესგარიგების დროს ხომ არ მოუტყუებინებთ ან შეცდომაში შეუყვანინებთ ვინმეს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ კომპანიის სხვა თანამშრომლების მიერ დანაშაულის აღიარება იმ ფაქტზე უთითებს, რომ, სავარაუდოდ, მთავარი აღმასრულებელი დირექტორიც ასევე დამნაშავეა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ თუ კომპანიის უფრო დაბალი რანგის თანამშრომლებისთვის ცნობილია გადაცდომის შესახებ, მაშინ, სავარაუდოდ, ამის შესახებ მთავარმა აღმასრულებელმა დირექტორმაც იცის?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კომპანიის აღმასრულებელი პირებისთვის კანონი პასუხისმგებლობის უფრო დიდ დონეს უნდა ითვალისწინებდეს სხვა თანამშრომლებთან შედარებით იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ მათ კომპანიის აღმასრულებელი თანამდებობები უჭირავთ?

[დ] შესაძლებლად მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კომპანიაში მნიშვნელოვანი დანაშაულებრივი საქმიანობა ხორციელდებოდა და ამის შესახებ მთავარმა აღმასრულებელმა დირექტორმა არაფერი იცოდეს?

პოლიტიკური/საჯარო კორუფცია

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა მნიშვნელოვან საკითხად კანონის დარღვევებს კომპანიების დაფინანსების შესახებ?

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ პოლიტიკური მიზნებისთვის ფინანსების მოძიებაზე?

[ბ] რაიმე უარყოფითი დამოკიდებულება ხომ არ გაქვთ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომელთა მიერ საიდუმლო აგენტების გამოყენების მიმართ, როდესაც ისინი საჯარო თანამდებობის პირებს საჯარო კორუფციის საქმეების გამოძიებისას უკავშირდებიან?

[ბ] რას ფიქრობთ იმ პირებზე, რომლებიც პოლიტიკური კანდიდატების კამპანიებისთვის დიდი ოდენობის თანხების მობილიზებას ახდენენ?

[ბ] რას ფიქრობთ ბიზნეს სუბიექტების იმ პრაქტიკაზე, როდესაც ისინი სახელმწიფო თანამდებობის პირებთან სოციალური ან პოლიტიკური კავშირების მქონე პიროვნებებს ქირაობენ კანონებზე და/ან რეგულაციებზე გავლენის მოხდენის მიზნით?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა ცხოვრებისეულ კანონად იმ ფაქტს, რომ ადამიანების წარმატებული კარიერა იმაზეა დამოკიდებული, თუ ვის იცნობენ ისინი?

[დ] არამართებულად მიგაჩნიათ თუ არა, როდესაც ადამიანები მათი პოლიტიკური, სოციალური ან ბიზნეს კავშირების თუ მეგობრობის შედეგად ფინანსურ სარგებელს იღებენ?

[დ] მართებულად მიგაჩნით თუ არა, როდესაც პიროვნება კომპანიის მიერ სახელმწიფოსთან კონტრაქტის წარმატებით დადებაში გაწეული დახმარებისთვის შესაბამის კომპენსაციას იღებს?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ საჯარო მოხელეები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

[დ] საერთო ჯამში, რას ფიქრობთ პარლამენტის ან მთავრობის წევრთა ეთიკისა და პატიოსნების შესახებ?

[ბ],[დ] როგორია თქვენი შეხედულებები პოლიტიკოსთა და საჯარო მოხელეთა შესახებ?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პოლიტიკოსები და საჯარო მოხელეები ზოგადად სანდო ან არასანდონი არიან?

პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან პროტესტის გამოთქმა

[ბ],[დ] სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას მე ზოგჯერ გამოვთქვამ პროტესტს პროცესუალურ საკითხებთან დაკავშირებით და სასამართლო გადაწყვეტს, რამდენად საფუძვლიანი იქნება გამოთქმული პროტესტი. ეს ჩემი სამუშაოს ნაწილია. რაიმე პრობლემა ხომ არ გექნებათ ამ გამოთქმულ პროტესტთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ რაც ითქმება, თქვენს ყურადღებას დაიმსახურებს?

[ბ],[დ] შეძლებთ თუ არა ეს საქმე გადაწყვიტოთ მხოლოდ იმის საფუძველზე, რასაც მოწმეები ჩვენების მიცემისას იტყვიან და არა იმაზე ფიქრით, თუ რატომ იყო პროტესტი გამოთქმული?

მკაცრი ჯვარედინი დაკითხვა

[ბ],[დ] ბრალდების/დაცვის მოწმეების მიერ ჩვენების მიცემისას მე მექნება შესაძლებლობა დავკითხო ეს მოწმეები, რათა მათგან მივიღო ის ინფორმაცია, რომელიც, ჩემი აზრით, თქვენ უნდა იცოდეთ. ზოგჯერ მომიწევს ვიყო საკმაოდ შეუპოვარი და დაჟინებული. შევეცდები ვიყო თავაზიანი მოწმეების მიმართ, მაგრამ შესაძლოა მომიწიოს ვიყო შემტევიც. რაიმე პრობლემას ხომ არ შეგიქმნიდათ

ის ფაქტი, რომ მე შეიძლება მოწმე „შემტევი მანერით“ დავკითხო?

იურისტი ბრალდებული

[დ] უნდა აკმაყოფილებდეს თუ არა ბრალდებული, რომელიც იურისტია ან რომელსაც იურიდიული განათლება აქვს მიღებული, განსხვავებულ სამართლებრივ ან ეთიკურ სტანდარტებს სხვა ბრალდებულებთან შედარებით?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორები/ადვოკატები უფრო მაღალ მორალურ სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდნენ, ვიდრე სხვა ადამიანები?

მოწმის დამაჯერებლობა

[ბ],[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, როდესაც ვინმემ შესაძლოა ამ სასამართლო პროცესის შედეგით იხეიროს, ეს ფაქტი გათვალისწინებული უნდა იყოს ამ პიროვნების მიერ სიმართლის თქმისათვის მზადყოფნის შეფასებისას?

[ბ],[დ] თქვენი აზრით, რომელი მნიშვნელოვანი ფაქტორები განსაზღვრავს, ჩვენების მიცემისას პიროვნება სიმართლეს ამბობს თუ არა?

[ბ],[დ] გაითვალისწინებდით თუ არა მოწმის ქცევის მანერას იმის შესაფასებლად, იგი სიმართლეს ამბობს თუ არა?

[ბ],[დ] მოწმის ჩვენების სიმართლის დადგენის მიზნით, გაითვალისწინებდით თუ არა იმას, თუ რა შეიძლება მან ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ მიიღოს?

[ბ],[დ] მოწმის ჩვენების სანდოობის დადგენისას, რამდენად მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ მოწმეები ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ რაიმე სარგებლის მიღებას ელიან?

[ბ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად

ბად დაუჯერებლად ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელმაც დანაშაული აღიარა და ახლა ჩვენებას აძლევს იმ პირთა წინააღმდეგ, რომელთაც იმავე მოვლენების საფუძველზე დანაშაულების ჩადენაში სდებენ ბრალს?

[დ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად დაუჯერებლად ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელსაც ბრალდების მხარე გამოიძახებს?

[დ] სხვა მოწმეებთან შედარებით უფრო მეტად თუ ნაკლებად დაუჯერებლად ისეთი მოწმის ჩვენებას, რომელსაც დაცვის მხარე გამოიძახებს?

ექსპერტი მოწმები: ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს სპეციალისტები

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს სპეციალისტების შესაძლებლობაზე შეიცნონ ადამიანის გონება?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სპეციალისტების მოსაზრებები მხოლოდ სუბიექტური შეხედულებებია, რომლებიც სერიოზულ დონეზე გათვალისწინებას არ იმსახურებს?

რამდენიმე ბრალდებული

[დ] საქმეში რამდენიმე ბრალდებულის არსებობის შემთხვევაში, დაიჯერებლად თუ არა, რომ ერთ-ერთი ბრალდებულის დამნაშავეობის შემთხვევაში, ისინი ყველა დამნაშავეები უნდა იყვნენ?

[დ] შეძლებდით თუ არა გაგეთვალისწინებინათ მხოლოდ ის მტკიცებულებები, რომლებიც კონკრეტულ ბრალდებულს ეხება, და არა მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც თითქოს ყველა ბრალდებულს ეხება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ შეძლებთ თითოეული ბრალდებულის ცალ-ცალკე განხილვას და რომ მოსთხოვთ პროკურორს

თითოეული ბრალდებულის ბრალეულობის გონივრულ ეჭვს მიღმა ცალ-ცალკე დამტკიცება?

რამდენიმე ბრალდება

[დ] ის ფაქტი, რომ პიროვნებას შესაძლოა რამდენიმე ბრალდება ჰქონდეს წაყენებული, ხომ არ გაფიქრებინებთ, რომ იგი რაღაცაშია დამნაშავე?

სამართალდამცავ ორგანოთა მუშაკების ქმედებები/გამოძიების ტექნიკა

[ბ] რას ფიქრობთ დანაშაულებრივ საქმიანობაში ჩართული პირების გამოვლენის მიზნით სოციალურ გარემოში აგენტების ჩანერგვის ოპერაციების გამოყენებაზე?

[ბ] მოცემული პროცესის დროს თქვენ მოისმენთ პოლიციის ოფიცრის ჩვენებას, რომელიც ამ საქმეზე მტკიცებულებების მოპოვების მიზნით საილუმლო აგენტის ფუნქციებს ახორციელებდა. გაქვთ თუ არა რაიმე პირადი შეხედულება ასეთი სახის საქმიანობასთან დაკავშირებით, რის საფუძველზეც თავს შეიკავებდით ამ ჩვენების მიღებისგან მხოლოდ იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ ის საილუმლო ოპერაციის შედეგად იყო მოპოვებული?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პოლიციისთვის უფრო მნიშვნელოვანია ეძიოს სიმართლე, ვიდრე უბრალოდ ის, რომ შეეცადოს დამნაშავედ ცნოს ბრალდებული?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სამართალდამცავი ორგანოების ზოგიერთმა თანამშრომელმა შესაძლოა განზრახ დამალოს მტკიცებულება, რათა ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობას მიაღწიოს?

[დ] ასეთის არსებობის შემთხვევაში, თქვენი აზრით, რამდენად ხშირად შეიძლება სამართალდამცავი ორგანოების ზოგიერთმა თანამშრომელმა განზრახ დამალოს მტკიცებულება, რათა ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობას მიაღწიოს?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ პოლიციის ოფიცერი შეეცდებოდა

ხელი შეეშალა დაცვის მხარისთვის ღირებული მტკიცებულებების მოპოვებაში, რათა ბრალდებულის პოზიციისთვის დაბრკოლებები შეექმნა?

[დ] ყოფილხართ თუ არა ისეთი ინციდენტის მომსწრე, როდესაც პოლიციის ოფიცრებმა გამოიყენეს ძალა ვინმეს დაპატიმრების ან სხვაგვარად დაკავების მიზნით?

[დ] რა შთაბეჭდილება დატოვეს თქვენზე ინციდენტში მონაწილე პოლიციელებმა?

[ბ] გაქვთ თუ არა რაიმე პრობლემა იმ პოლიციელის სისხლის-სამართლებრივ დევნასთან ან დასჯასთან დაკავშირებით, რომელსაც ბრალი დაპატიმრების მიზნით გამოყენებული ძალის გადამეტებაში ედება?

[დ] გაითვალისწინებდით თუ არა კონკრეტული სიტუაციის ყველა გარემოებას ერთობლივად მანამ, სანამ დაადგენდით, პოლიციის ოფიცრის ქმედებების მართებულობას?

[ბ] მიუხედავად იმისა, რომ სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომლები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საზოგადოების დაცვაში, მიიჩნევთ თუ არა, რომ ისინი კანონის წინაშე უფრო მეტად არ არიან პრივილეგირებულნი, ვიდრე რიგითი მოქალაქეები, როდესაც ბრალი უკანონო გამოძიების ჩატარებაში ან ჩვენების მიცემაში ედებათ?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ პროკურორები გამამტყუნებელი განაჩენის მოპოვებით უფრო არიან დაინტერესებულნი, ვიდრე იმის დადგენით, თუ რა მოხდა სინამდვილეში?

[დ] ის ფაქტი, რომ დაპატიმრებულ პირს [ციფრი-ჯერ] დაარტყეს, მიგანიშნებდათ თუ არა, რომ მის წინააღმდეგ ძალის გადამეტებას ჰქონდა ადგილი?

[დ] თქვენი აზრით, რომელი ფაქტორების ცოდნა იქნებოდა მნიშვნელოვანი იმის დასადგენად, არის თუ არა პოლიციის ოფიცერი ძალის გადამეტებაში დამნაშავე?

თვითმხილველი მოწმის ჩვენება

[ბ] მოცემულ საქმეში ჩვენ წარმოგიდგინებთ რამდენიმე თვითმხილველ მოწმეს, რომლებიც თქვენთვის ზუსტად აღწერენ იმას, რაც იმ დღეს საკუთარი თვალთა ნახეს. რაიმე შეხედულება ზომ არ გაქვთ ჩამოყალიბებული თვითმხილველი მოწმეების ჩვენებასთან დაკავშირებით, რის საფუძველზეც გაგიერთულდებოდით მათ მიერ ფიცის ქვეშ დადებული ჩვენების სათანადოდ გათვალისწინება?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ გარკვეულ გარემოებებში თვითმხილველი მოწმის მეხსიერება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა, შესაძლოა არ იყოს ზუსტი? შეგიძლიათ თუ არა მომიყვანოთ ზოგიერთი გარემოება, თუ როდის შეიძლება თვითმხილველმა მოწმემ დაუშვას გულწრფელი შეცდომა იმასთან მიმართებაში, რაც მომხდართან დაკავშირებით ახსოვს?

სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომლების ჩვენება

[დ] პოლიციელის სიტყვას უფრო დაუჯერებდით თუ სხვა მოწმეების?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ზოგიერთმა პოლიციელმა სასამართლოში ჩვენების მიცემისას შესაძლოა იცრუოს ან სიმართლე დამალოს?

[დ] სხვა მოწმეების ჩვენებებთან შედარებით, პოლიციელთა ჩვენებებს უფრო მეტად, ნაკლებად თუ თანაბრად დამაჯერებლად მიიჩნევთ.

განსახილველი მტკიცებულება

[ბ] სასამართლოზე წარმოდგენილი იქნება ფარული ჩანაწერები, რომლებიც ამ საქმეში ბრალდებულის საუბრებს (ამ საქმის კონკრე-

ტულ ასპექტთან დაკავშირებით) ასახავს. რას ფიქრობთ ამ სახის სასამართლო პროცესზე საუბრების ჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[ბ] შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ბრალდებულის ფოტო ფიზიკური თვალთვალის, ისევე როგორც მისი სახლის და/ან სამსახურის ადგილის ჩსრეკის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულებები. რას ფიქრობთ ასეთ თვალთვალთან ან კერძო საკუთრების ჩსრეკასთან დაკავშირებით?

[ბ] შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ჩამწერი მოწყობილობების მეშვეობით ჩაწერილი საუბრებიდან მოპოვებული მტკიცებულებები. რას ფიქრობთ სისხლის სამართლის საქმეებში კერძო საუბრების ასეთი ჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[ბ] შეიკავებდით თუ არა თავს რაიმეს გამო ასეთი მტკიცებულებების გათვალისწინებისგან, როდესაც ბრალდებულის დამნაშავეობასა თუ უდანაშაულობაზე იმსჯელებდით?

[ბ] რას ფიქრობთ დანაშაულებრივი საქმიანობის ფარული გამოძიებისას ფარული ვიდეო და აუდიოჩანაწერების გამოყენებასთან დაკავშირებით?

[დ] ბრალდების მხარე წარმოადგენს აუდიოჩანაწერებს, რომლებიც თითქოს [ბრალდებული]-ის მხრიდან გარკვეულ დანაშაულებრივ საქმიანობაზე უთითებს. თუ თქვენ ნაფიცო მსაჯული იქნებით, შეძლებთ თუ არა ყურადღებით მოუსმინოთ და გაითვალისწინოთ ზუსტად ის, თუ რა ითქმება ამ ჩანაწერებში, და არა უბრალოდ მიგელოთ პროკურორის ახსნა-განმარტება იმის თაობაზე, თუ რას ეხებოდა მოსმენილი საუბარი?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კერძო საუბრების ფარული ჩანაწერები პირად ცხოვრებაში ჩარევაა, რომელიც არ უნდა იყოს ნებადართული გარემოებებისდა მიუხედავად?

[ბ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თვალთვალი ან კერძო საკუთრე-

ბის ჩსრეკა პირად ცხოვრებაში ჩარევაა, რომელიც არ უნდა იყოს ნებადართული გარემოებებისდა მიუხედავად?

[ბ] ზოგიერთი მტკიცებულება, რომლის შესახებაც ამ საქმეში შეიტყობთ, რამდენიმე წლის წინ არის მოპოვებული. ფიქრობთ თუ არა, რომ უფრო ძველი მტკიცებულებები ნაკლებად სანდოა, ვიდრე ბოლო დროს მოპოვებული მტკიცებულებები? რატომ?

შეხვედულები აბორტის თაობაზე

[ბ],[დ] როგორია თქვენი შეხვედულება ჩვენს ქვეყანაში აბორტის კანონიერად ან უკანონოდ ცნობასთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] როგორია თქვენი პირადი, რელიგიური ან ფილოსოფიური შეხვედულები აბორტთან დაკავშირებით?

[ბ],[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ აბორტის გარკვეული სახე შესაძლოა კანონიერი იყოს, და მაინც, ნებისმიერი აბორტი მორალურად მიუღებელია?

[ბ],[დ] ასეთის არსებობის შემთხვევაში, რა პირობებში/გარემოებებში ჩათვლიდით მართებულად ორსულად მყოფი ქალბატონის მიერ აბორტის მოთხოვნას?

[ბ],[დ] თუ გეცოდინებათ, რომ პიროვნებას აბორტი აქვს გაკეთებული, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მის მიმართ?

[ბ],[დ] თუ ქალბატონი აბორტის გაკეთებას გადაწყვეტს და მისი მამა ამ გადაწყვეტილებას ეთანხმება, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მისი მამის მიმართ?

ქორწინების გარეთ არსებული ურთიერთობები

[ბ],[დ] რას ფიქრობთ ქორწინების გარეთ არსებულ ურთიერთობებზე (სქესობრივ კავშირზე).

[ბ],[დ] თუ გეცოდინებათ, რომ პიროვნება ქორწინების გარეთ არსებულ ურთიერთობებში იმყოფება, როგორი გრძნობები დაგეუფლებოდათ მის მიმართ?

[ბ],[დ] როდესაც საქმე ქორწინების გარეთ არსებულ ურთიერთობებს ეხება, თქვენი შეხედულებები იმის მიხედვით ხომ არ განსხვავდება, ურთიერთობებში მამაკაცია ჩართული თუ ქალი?

[ბ],[დ] თუ ქორწინების გარეთ არსებული ურთიერთობები დაოჯახებულ და დაუოჯახებელ პირებს აქვთ, უფრო მეტად ვის დადანაშაულებდით? დაოჯახებულ პიროვნებას? დაუოჯახებულ პიროვნებას? ორივე თანაბრად დამნაშავეა?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მამაკაცი, რომელიც ცოლს ღალატობს, სავარაუდოდ, რაიმე სხვა საეჭვო ქმედებებშიც იქნება გარეული?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ქალბატონი, რომელიც ქმარს ღალატობს, სავარაუდოდ, რაიმე სხვა საეჭვო ქმედებებშიც იქნება გარეული?

სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებასთან დაკავშირებული საკითხები

[ბ],[დ] თქვენი აზრით, რა არის დანაშაულის გამომწვევი ძირითადი მიზეზები?

[დ] რას ფიქრობთ საქართველოში სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის მუშაობასთან დაკავშირებით?

[დ] თქვენი აზრით, რა ხდის პიროვნებას სახიფათოდ?

[დ] თქვენი აზრით, რა ხდის პიროვნებას მოძალადედ?

[დ] ზოგადად, როგორია თქვენი შთაბეჭდილება პოლიციის და სხვა სამართალდამცავი ორგანოების მიერ კრიმინალური გამოძიების

ბის ჩატარებასთან დაკავშირებით?

[დ] ძალადობით ჩადენილ დანაშაულებში მსჯავრდებულთათვის სასჯელის შეფარდებისას, თქვენი აზრით, რომელი მიზნის გათვალისწინება უფრო მნიშვნელოვანი უნდა იყოს – დასჯის, რეაბილიტაციის თუ საზოგადოებრივი უსაფრთხოების?

[დ] ძალადობით ჩადენილ დანაშაულებში მსჯავრდებულთათვის სასჯელის შეფარდებისას, თქვენი აზრით, რომელი მიზანი უფრო მნიშვნელოვანი უნდა იყოს, ბრალდებულის დასჯა თუ რეაბილიტაცია?

[დ] როგორ ფიქრობთ, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა კრიმინალებს ძალზე მკაცრად, როგორც საჭიროა, თუ ძალზე მსუბუქად ეპყრობა?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ კანონი საკმარისზე მეტად ირჯება ბრალდებულთა დასაცავად და არასაკმარისად ირჯება დაზარალებულთა და მათი ოჯახების უფლებების დასაცავად?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მდიდარი ადამიანები ნაკლებად აგებენ პასუხს საკუთარ ქმედებებზე, ვიდრე საშუალოდ მაცხოვრებელი ადამიანები?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ჩვენი სისტემა მდიდრებს და/ან ძალაუფლების მქონეთ უპირატესობას ანიჭებს?

[დ] თქვენი აზრით, რა არის უარესი, დამნაშავე პიროვნების გაშვება თუ უდანაშაულო პიროვნების დამნაშავედ ცნობა?

[დ] თქვენი აზრით, რა არის უარესი, დამნაშავე პიროვნების გაშვება თუ უდანაშაულო პიროვნების ციხეში გამომწყვდევა?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ადამიანებს, რომელთაც ბევრი ფული აქვთ, სასამართლო სისტემა უკეთესად ეპყრობა, ვიდრე სხვა ადამიანებს?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ მდიდრებს ჩვენს საზოგადოებაში სასამართლო სისტემა უფრო მსუბუქად ეპყრობა, ვიდრე სხვა ადამიანებს?

[დ] გჯერათ თუ არა, რომ ზოგჯერ უდანაშაულო ადამიანებს დამნაშავედ ცნობენ იმ დანაშაულების ჩადენაში, რომლებიც მათ არ ჩაუდენიათ?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის სასამართლოებში ბრალდებულებმა უნდა ამტკიცონ, რომ ისინი უდანაშაულონი არიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ თუ ბრალდებული ჩვენებს არ მისცემს, ის, სავარაუდოდ, დამნაშავეა?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ბრალდებულები ხშირად საქმის ტექნიკური დეტალების ხარჯზე სიტუაციიდან ძვრებიან?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ სამართალდამცავმა ორგანოებმა ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას შესაძლოა შეცდომა დაუშვან?

[დ] როგორ ფიქრობთ, რა სიხშირით უშვებენ სამართალდამცავი ორგანოები შეცდომებს ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ სამართალდამცავმა ორგანოებმა შესაძლოა ადამიანებისთვის ბრალის წაყენებისას შეცდომები დაუშვან, მაგრამ, როდესაც საქმე სასამართლომდე მივა, ნებისმიერი შეცდომა უკვე გამოსწორებული იქნება?

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ, როდესაც საქმე საზოგადოებაში

გახმაურებულია ან ის ცნობილ პიროვნებას ეხება, პოლიცია საჭიროზე სწრაფად მოქმედებს ბრალდებულის დაპატიმრების მიზნით?

[დ] მიგაჩნიათ თუ არა, რომ ზოგჯერ პოლიტიკის ან საზოგადოებრივი ზეწოლის შედეგად, პოლიციამ შესაძლოა საჭიროზე სწრაფად იმოქმედოს პიროვნების დაპატიმრების მიზნით?

[დ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ფარგლებში დამნაშავე ადამიანები საკმარისზე ადვილად გაუბრიან მართლმსაჯულებას და სასჯელს, რომლებსაც იმსახურებენ?

[დ] ზოგადად, რას ფიქრობთ სისხლის სამართლის სპეციალიზაციით მომუშავე ადვოკატებზე და მათ ეთიკასა და პატიოსნებაზე?

[ბ] მიიჩნევთ თუ არა, რომ ყველა კანონი მკაცრად უნდა შესრულდეს მათი შედეგების და მიუხედავად?

[ბ] ფიქრობთ თუ არა, რომ ჩვენი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა უნდა შეიცვალოს, რათა ის უკეთესი გახდეს? თუ დიახ, რომელ ცვლილებებს გულისხმობთ?

დასკვნითი შეკითხვები

[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ მნიშვნელოვანია თქვენს შეხედულებას მიემხროთ? რატომ?

[დ] თუ თქვენ ნაფიცი მსაჯული იქნებოდით და მსაჯულები ერთსულოვან გადაწყვეტილებას ვერდიქტზე ვერ მიიღებდნენ – რა დამოკიდებულება გექნებოდათ ამასთან დაკავშირებით?

[დ] გექნებოდათ თუ არა „ჩავარდნის“ ან არასრულფასოვნების განცდა ვერდიქტზე შეთანხმების შეუძლებლობის გამო?

[დ] გექნებოდათ თუ არა იმის განცდა, რომ თქვენი, როგორც

ნაფიცი მსაჯულის სამუშაო ვერ შეასრულეთ?

შესავალი სიტყვა³⁴

[დ] თუ იმის საფუძველზე, რაც სასამართლოში გაიგონეთ და ნახეთ, დარწმუნებული იქნებოდით, რომ ბრალდება ვერ შეძლო გონივრულ ეჭვს მიღმა [ბრალდებული]-ის ბრალეულობის დამტკიცება, მიემხრობოდით თუ არა მაინც თქვენს გადაწყვეტილებას მაშინაც კი, თუ სხვა ნაფიცი მსაჯულები განსხვავებულ აზრზე იქნებოდნენ?

[დ] თუ თქვენ ამ საქმეში ნაფიცი მსაჯულად ავირჩიეთ, რაიმე მნიშვნელობა ხომ არ ექნებოდა თქვენთვის გამოტანილ ვერდიქტზე სხვა პირის, მაგალითად, თქვენი ოჯახის წევრების, მეგობრების, მეზობლების თუ თანამშრომლების რეაქციას?

[ბ] რაიმე რელიგიური, მორალური ან ეთიკური შეხედულებები ხომ არ გაქვთ, რის საფუძველზეც გაგიძნელებოდათ სისხლის სამართლის სასამართლოში სხვა პიროვნების განსჯა?

[ბ],[დ] ფიქრობთ თუ არა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ კანონი, როგორც ამას მოსამართლე საქმის ბოლოს გეტყვით, თქვენს პირად შეხედულებებს ეწინააღმდეგება იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორი გადაწყვეტილება უნდა იყოს საქმეზე გამოტანილი, თქვენ ვერდიქტს მაინც საქმესთან დაკავშირებით თქვენს პირად შეხედულებებს დააფუძნებდით?

[დ] თქვენ რომ ყოფილიყავით ბრადებული მოცემულ საქმეში, არის თუ არა რაიმე მიზეზი, რის გამოც საკუთარ თავს ამ საქმეში ნაფიცი მსაჯულად არ ისურვებდით?

შენიშვნები: 1. ზოგიერთი ეს შეკითხვა ალებულია შემდეგი გამოცემიდან: „ნაფიცი მსაჯულებთან მუშაობა: სისტემატური ტექნიკა (ნაფიცი მსაჯულთა ეროვნული პროექტი, 2009 წელი).

საქმის შესავალი სიტყვა – ეს არის სასამართლო პროცესის ის ეტაპი, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი ახდენს პირველ შთაბეჭდილებას მოსამართლის წინაშე ან აძლიერებს ნაფიცი მსაჯულთა შერჩევის დროს უკვე მოპოვებულ შთაბეჭდილებას ნაფიცი მსაჯულთა შემადგენლობის წინაშე. გაითვალისწინეთ, რომ ამისათვის თქვენ მხოლოდ ერთი შანსი გაქვთ. შთაბეჭდილება, რომელსაც თქვენ შესავალი სიტყვის დროს მოახდენთ, მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს გაჭყვებათ მთელი სასამართლო პროცესის განმავლობაში. შესავალი სიტყვა ასევე, არის თქვენი პირველი შესაძლებლობა, უთხრათ მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს, თუ რას ეხება საქმე. ის სასამართლო პროცესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია და გულდასმით უნდა იყოს მომზადებული. სამწუხაროდ, შესავალ სიტყვას ხშირად არ აქცევენ სათანადო ყურადღებას, როგორც სასამართლო პროცესის ნაწილს, რადგან მას არ ახასიათებს დანარჩენი ოთხი ასპექტის მსგავსი მომნიშვნელობა.

შესავალ სიტყვაში თქვენ განავითარებთ საქმის თემას, რომელსაც შემდგომ სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას განაგრძობთ და დაამუშავებთ. თემაში თქვენ უნდა ჩააქსოვთ შესაბამისი ფაქტები, რომლებიც თქვენს მხარეს სასურველ ვერდიქტს მოუტანს. შესავალი სიტყვა წარმოადგენს დიდ სურათს, რომელიც საშუალებას აძლევს მოსამართლეს და ნაფიცი მსაჯულებს თქვენთვის სწორი პერსპექტივიდან დაინახონ მტკიცებულებები, როგორცაა, მაგალითად, მოწმის ჩვენება.

ამ ეტაპზე ერთი მნიშვნელოვანი რამ უნდა ვიცოდეთ. შესავალი სიტყვა არ უნდა შეიცავდეს რაიმე ყალბ ან შეცდომაში შემყვან განცხადებებს იმის შესახებ, თუ რას გვიჩვენებს ფაქტები. ასეთი პრაქტიკა არა მხოლოდ არაეთიკურია, არამედ, როდესაც სიმართლე გამოაშკარავდება თქვენ მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების თვალში დამაჯერებლობას დაკარგავთ. პროკურორის/ადვოკატის ყველაზე მნიშვნელოვანი ატრიბუტი მისი დამაჯერებლობაა და თუ ის იკარ-

³⁴ მომზადებულია დენიელ ლინჰარტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისთვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

გება, მისი დაბრუნება შეიძლება შეუძლებელი აღმოჩნდეს. როდესაც თქვენ ცდილობთ ვინმე რაიმეში დაარწმუნოთ, ეს პიროვნება გადაწყვეტილების მიღებისას ძირითად ფაქტორად თქვენს დამაჯერებლობას შეაფასებს.

შესავალი სიტყვა სამი ასპექტისგან შედგება: (1) თემა, (2) ამბავი/თეორია და (3) ვერდიქტის მოთხოვნა.

თემა

თემა არსებითად არის ერთი ან ორი წინადადებისგან შემდგარი განცხადება, რომელიც აჯამებს იმას, თუ რას ეხება საქმე. თემა მოსამართლეს ან ნაფიც მსაჯულებს უქმნის „ფსიქოლოგიურ საყრდენს“. მას პროკურორი/ადვოკატი მთელი სასამართლო პროცესის განმავლობაში უბრუნდება. ის პირველად ნახსენები იქნება შესავალ სიტყვაში, შემდეგ მასზე ისაუბრებენ მოწმეები და საბოლოოდ მოექცევა დასკვნითი სიტყვის ყურადღების ცენტრში და შეკრავს მთლიან სასამართლო პროცესს. კარგი თემა საყოველთაო ჭეშმარიტებებს ეყრდნობა. ასეთი თემების წყაროებია წმინდა წიგნები, წერილები, ლიტერატურა, პოპულარული გამონათქვამები და კულტურული გამოცდილება. ქვემოთ მოცემულია თემების მაგალითები:

- „ეს არის საქმე შურისძიების შესახებ.“
- „მერაბი სიმდიდრესა და ბედნიერებაზე ოცნებობდა, როგორც მრავალი ჩვენგანი. და ეს არის ამბავი იმის შესახებ, თუ როგორ აქცია ბრალდებულმა ეს ოცნება კოშმარად.“
- „ფულის სიყვარული ყველანაირი სიბოროტის საფუძველია და ბრალდებული მოცემულ საქმეში ამ სიბოროტის განსახიერებაა.“
- „ეს არის საქმე შეცდომით ამოცნობისა და სხვა ადამიანისთვის ბრალდების წაყენების შესახებ.“
- „ამ საქმეში ნამდვილი დაზარალებული თვითონ ბრალდებულია.“

პირველი შთაბეჭდილება დიდხანს ძლებს. შესავალი სიტყვის დასაწყისში მიწოდებული კარგი თემა მოსამართლის/ნაფიც მსაჯულთა გონებაში ხანგრძლივი დროის განმავლობაში რჩება. პროკურორი/ადვოკატი თემას კვლავაც გაიმეორებს დასკვნით სიტყვაში, რათა ის მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების გონებაში შენარჩუნდეს, როდესაც ისინი გადაწყვეტილების მისაღებად იმსჯელებენ.

თემისა და შემდგომ ამბის გადმოცემისას, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გამოავლინოს საკუთარი ენთუზიაზმი საქმის მიმართ. შესავალი სიტყვა წარმოთქმული უნდა იყოს დამაჯერებლად და ენერგიულად, რაც ყველას აუწყებს, რომ პროკურორის/ ადვოკატის პოზიცია არა მხოლოდ მართალია, არამედ მას საკუთარი პოზიციის სჯერა კიდევ. საუკეთესო ფაქტები და თემაც კი ვერ დაარწმუნებს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს, თუ პროკურორი/ადვოკატი თავის საქმეში რწმენის დემონსტრირებას ვერ შეძლებს. კარგ პროკურორებს/ადვოკატებს ერთი კარგი დევიზი აქვთ: „ჩვენ ველით ამ საქმეში გამარჯვებას, რადგან ჩვენ მართალნი ვართ.“ მიუხედავად ამისა, განსოვდეთ, რომ შესავალი სიტყვა არ არის არგუმენტაციის სტადია, რომლის დროც პროცესის ბოლოს დგება. გარდა ამისა, მართალია, თქვენი დევიზი უნდა იყოს ის, რომ თქვენი პოზიცია მართალია, მაგრამ რეალურად თქვენ არასოდეს უნდა თქვათ „ვეფიქრობ, ბრალდებული დამნაშავეა“ ან „პირადად მე მიმაჩნია, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა“. თქვენს მოსაზრებებს მნიშვნელობა არ აქვს; მნიშვნელოვანია მტკიცებულებები. თქვენ შეგიძლიათ თქვათ: „სასამართლო პროცესის დასასრულს მტკიცებულებებით დადასტურდება, რომ ბრალდებულს არ ჩაუდენია ის დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც ბრალს სდებენ“ ან „სასამართლო პროცესის დასასრულს მტკიცებულებებით დადასტურდება, რომ ყოველგვარ კონივრულ ეჭვს მიღმა ბრალდებულმა პეტრე ნემსაძე მოკლა“.

ამბავი/თეორია

ამბავი, ეს უბრალოდ საქმის თეორიაა, ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, თქვენი მხარის ვერსია იმასთან დაკავშირებით, „თუ რა მოხდა სინამდვილეში“. ის უნდა იყოს მარტივი, ლოგიკური და შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს საქმეში არსებულ ფაქტებთან და სამართლებრივ მოთხოვნებთან.

სასამართლო პროცესი რამდენიმე მცირე ამბისგან შედგება. არც ერთი მოწმე მთლიან ამბავს არ მოჰყვება, იგი მხოლოდ ამბის იმ ნაწილზე ისაუბრებს, რომელიც მისთვის არის ცნობილი. შესავალ სიტყვაში ადვოკატი წარმოთქვამს მთლიან ამბავს, რომელიც იმ მცირე ამბებს ეფუძნება, რომლებზეც მოწმეები ისაუბრებენ. შესავალი სიტყვა მოსამართლეს აძლევს საშუალებას აღიქვას მთლიანი სურათი და თითოეული მოწმის მცირე ამბავი კონტექსტუალურად

გაიაზროს. ის, რომ შესავალი სიტყვის ამ ნაწილს ამბის მოყოლა ეწოდება, არ ნიშნავს, რომ ის ფაქტობრივად მცდარია. ეს უბრალოდ ნიშნავს, რომ პროკურორი/ადვოკატი საუბრობს იმაზე, თუ რა მოხდა და იმაზე – რასაც პროცესის განმავლობაში მოწმეები გადმოსცემენ. ის ღიად არ განსხვავდება ნებისმიერი სხვა ამბისგან, როდესაც პიროვნება მსმენელისთვის საინტერესოდ ჰყვება, თუ რა გაიგონა ან დაინახა. პროკურორი/ადვოკატი, რომელიც შესავალ სიტყვას წარმოთქვამს, არსებითად იგივეს აკეთებს. ფაქტობრივად, შესავალი სიტყვის წარმოთქმისას პროკურორი/ადვოკატი გადმოსცემს ამბავს ისე, თითქოს რუსთაველის გამზირზე ოპერასთან ახლოს დგას და საკუთარ მეგობრებს უყვება იმის შესახებ, რაც მას ჭეშმარიტად აინტერესებს, რაშიც მას სურს საკუთარი მეგობრები დაარწმუნოს და მათი მხარდაჭერა მოიპოვოს.

კარგ ამბავს შესავალ სიტყვაში რამდენიმე ასპექტი აქვს. პირველ რიგში, ამბავში აქცენტი ადამიანებზე და არა პრობლემებზე უნდა იყოს გაკეთებული. მოსამართლესა და ნაფიც მსაჯულებს ერთი რამ აქვთ საერთო: ისინი ადამიანები არიან და სხვა რაღაცებს სხვა ადამიანების მეშვეობით ხედავენ. აქ იგულისხმება, რომ წარმატებული პროკურორი/ადვოკატი საქმეს წარმოადგენს, როგორც საკუთარი თვალთ დახარულს. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მოახდინოს საკუთარი კლიენტის ან დაზარალებულის პერსონიფიცირება და იგი რეალურ პიროვნებად უნდა განხადოს. იგივე ეხება მოწმეებსაც. შესავალ სიტყვაში ამ ადამიანებს ხორცი უნდა შეესხათ, რათა, როდესაც ისინი ჩვენების მიცემას დაიწყებენ, უკვე დამაჯერებელი იყვნენ. თითოეული მონაწილის პერსონიფიცირება საშუალებას აძლევს მოსამართლეს და ნაფიც მსაჯულებს, რომ საკუთარი პერსპექტივიდან უკეთ აღიქვან სიტუაცია, როგორც ჩვეულებრივმა ადამიანებმა. ქვემოთ მოცემულია ორი მაგალითი:

„ეს არის ამბავი ელენეს შესახებ, რომელიც ყოველთვის თბილისში ცხოვრობდა. იგი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი იყო და სამედიცინო ფაკულტეტზე ბეჯითად სწავლობდა. მაგრამ ყველაფერი 1 ივლისს შეიცვალა, როდესაც მას ის მანქანა დაეჯახა, რომელსაც ბრალდებული მართავდა. იგი სახლში მიდიოდა ჭავჭავაძის გამზირზე საღამოს მეგობრებ-

თან ერთად მეცადინეობის შემდეგ, როდესაც ბრალდებულის მანქანამ გზიდან გადაუხვია და მას დაეჯახა. მაშინ, როდესაც ელენე სწავლის დასრულების შემდგომ სვანეთში მუშაობაზე ფიქრობდა, ბრალდებული ალკოჰოლის ბოლო ჭიქას მიირთმევდა ხანგრძლივი დროსტარების შემდეგ. ეს ელენეს უკანასკნელი ნაბიჯები იყო, რამეთუ იგი ადგილზე გარდაიცვალა.“

„ირაკლისა და დათოს შორის პრობლემებს ჰქონდა ადგილი. 2010 წლის 14 ივლისის საღამოს, როდესაც ირაკლი მარკეტში მიდიოდა თავისი მეუღლისთვის დაბადების დღის საჩუქრის შესაძენად, დათო მას მისი სახლის წინ დახვდა ქუჩაში. დათო ირაკლის ოჯახს ემუქრებოდა და ირაკლის უფრო და უფრო უახლოვდებოდა. იგი ივინებოდა და ირაკლისა და მისი ოჯახის მიმართ მუქარას განავრძობდა. ირაკლიმ დათო თავიდან მოიშორა. ამის შემდეგ, დათომ ირაკლის მუშტი მოუქნია, ხოლო ირაკლიმ უბრალოდ თავი დაიკვა. მიუხედავად ამისა, ახლა ირაკლი აქ არის სასამართლოში წარმოდგენილი ბრალდებულის სახით, იმის გამო, რომ თითქოს დათოს მიმართ ძალადობა განხორციელა.“

თუმცა, ფრთხილად იყავით და განსოვდეთ აუდიტორია. თუ საქმეს მხოლოდ მოსამართლე იხილავს, მაშინ დრამატულობა უფრო ნაკლებად საჭიროა, ვიდრე ეს ნაფიც მსაჯულთა წინაშე იქნებოდა. მრავალ შემთხვევაში მოსამართლეებს არ უყვართ გადაჭარბებული დრამატულობა და ამან შესაძლოა თქვენი პოზიცია დაზარალოს. ამიტომ ეს ადვოკატის მხრიდან დაგეგმვასა და შემოქმედებით მომზადებას მოითხოვს. მოსამართლის მიერ საქმის განხილვის შემთხვევაში ადვოკატი ასევე უნდა შეეცადოს გაიგოს, თუ რა სახის პრეზენტაციები მოსწონს ან არ მოსწონს მოსამართლეს და საკუთარი გამოსვლაც შესაბამისად მოამზადოს. ნაფიც მსაჯულთა შემთხვევაში ყურადღებით უნდა მოუსმინოთ პოტენციური მსაჯულების პასუხებს და შესაძლოა თქვენი შესავალი სიტყვის შეცვლაც მოგიწიოთ იმის გათვალისწინებით, თუ რა თქვეს მსაჯულებად შერჩეულმა ადამიანებმა მათი შერჩევის დროს.

წარმატებული შესავალი სიტყვის მესამე ელემენტი იმაში მდგომარეობს, რომ ის მარტივად და ლოგიკურად უნდა იყოს ორგანიზებული. სავარაუდოდ, პრეზენტაციის ორგანიზების საუკეთესო გზა მისი ქრონოლოგიურად გადმოცემაა, რადგან ადამიანთა უმრავლესობა ამბის მოსმენას სწორედ ასე იცნობს და ამჯობინებს. ასეთი სახით წარმოდგენილი შესავალი სიტყვა უფრო მარტივია გადმოსაცემად (პროკურორისთვისაც/ადვოკატისთვისაც) და გასაგებად (მსმენლისთვისაც).

შესავალი სიტყვის შემდეგი ელემენტი მდგომარეობს მოსამართლის/ნაფიც მსაჯულთა გაფრთხილებაში, თუ რას უნდა ელოდონ ისინი შემდგომ. მოსამართლისთვის/ნაფიც მსაჯულთათვის მინიმუმ იმის შესახებ, თუ რომელი ჩვენება იქნება მნიშვნელოვანი, აძლიერებს მსმენელთა მოლოდინს და ამახვილებს მათ ყურადღებას სასამართლო პროცესის ამ სტადიაზე. ქვემოთ მოცემულია ამის მაგალითი:

„ბრალდების მხარე ქეთევანს გამოიძახებს. ყურადღებით უსმინეთ მის ჩვენებას, რომ თითქოს მან ბანკის მძარცველში გიგა ამოიციო. განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეთ იმას, თუ დღის რა მონაკვეთი იყო და სად იდგა ქეთევანი.“

ზემოაღნიშნულის შედეგად მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს გაუჩნდათ მოლოდინი, რომ მოწმის მიერ ბანკის მძარცველში თქვენი კლიენტის ამოცნობა გარკვეულ პრობლემებთან იქნება დაკავშირებული. ყურადღება მიაქციეთ იმასაც, რომ ადვოკატმა თავისი კლიენტი არა ბრალდებულად, არამედ მისი სახელით მოიხსენია. ბრალდების მხარე ყოველთვის შეეცდება მოახდინოს ბრალდებულის დეპერსონიზაცია მისი ბრალდებულად მოხსენიებით, მაშინ, როდესაც დაცვის მხარე ყოველთვის შეეცდება თავისი კლიენტის ჰუმანიზებას, როგორც წესი, მისი სახელით მოხსენიებით. ისევე და ისევე, გახსოვდეთ თქვენი დამაჯერებლობა, არ გააზვიადოთ ის, თუ რას იტყვიან თქვენი მოწმეები და როგორ მოახდენთ მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეთა ჩვენებების იმპინჩმენტს.

ეფექტურობა

ეფექტური შესავალი სიტყვა არ არის ძალიან გრძელი, მაგრამ ყველა არსებით ელემენტს შეიცავს. რეკომენდებულია შესავალი

სიტყვა 15-30 წუთს არ აღემატებოდეს. ამაზე გრძელ შესავალ სიტყვას მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები არ მოუსმენენ და შესაბამისად, შესავალი სიტყვა არაეფექტური იქნება. გახსოვდეთ, რომ ეფექტური შესავალი სიტყვა ისე უნდა იქნეს გადმოცემული, თითქოს ადვოკატი ამ ამბავს თავის მეგობრებს ჭავჭავაძის გამზირზე უყვება. ცნობილია, რომ, თუ ამბის მოყოლა 30 წუთზე მეტხანს გრძელდება, ნებისმიერი მსმენელი ინტერესს კარგავს. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ საქმის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს განსხვავებული ხანგრძლივობის შესავალი სიტყვა. მაგალითად, ზოგიერთი საქმე ძალზე კომპლექსურია და მოითხოვს გრძელ შესავალ სიტყვას.

სტრატეგიულად გასათვალისწინებელი საკითხები შესავალი სიტყვის დროს

1. არ იკამათოთ საქმის შესახებ ეს დასკვნითი სიტყვისთვის შემოინახეთ
შესავალი სიტყვა შეიცავს განცხადებებს იმის შესახებ, თუ რას ეხება საქმე, და ეს განცხადებები არ უნდა იყოს არგუმენტები. დასკვნით სიტყვებში ცხადდება ფაქტები, კეთდება დასკვნები, ფასდება მოწმეთა დამაჯერებლობა და სალი აზრი და სხვა საკითხები სასამართლო პროცესის განმავლობაში გამოვლენილი მტკიცებულებების საფუძველზე. შესავალი სიტყვა უნდა შემოიფარგლოს მტკიცებულებებით, რომლებიც, დაცვის მხარის აზრით, მოწმეთა ჩვენებებში იქნება მითითებული და საქმეში წარმოდგენილი ნივთიერი მტკიცებულებებით. შესაძლოა ეს წესი მარტივად მოგეჩვენოთ, მაგრამ მას ხშირად ყველაზე გამოცდილი პროკურორებიც/ადვოკატებიც კი არღვევენ. საუკეთესო საშუალებაა შესავალი სიტყვის წინასწარ დაგეგმვა, დაწერა და შემდეგ მისი გადახედვა იმის დასადგენად, კონკრეტული განცხადება არგუმენტია თუ უბრალოდ ფაქტი. ქვემოთ მოცემულია მისაღები და მიუღებელი შესავალი განცხადებების მაგალითები:

მისაღები	მიუღებელი
<p>მანქანა 45-კილომეტრთან შეზღუდვის ზონაში დაახლოებით 80 კილომეტრით საათში სიჩქარით მოძრაობდა.</p> <p>ოფიცერი განაცხადებს, რომ ბრალდებული, რომელიც 60 კილოგრამს იწონის, თავს დაესხა და დაზიანა დაზარალებული, რომელიც 100 კილოგრამს იწონის.</p>	<p>იგი ვიწროვით ატარებდა და მთელ სავალ ვზას იკავებდა.</p> <p>სალი აზრი ვიკარნახებთ, რომ ოფიცრის მტკიცებას, თითქოს ბრალდებული დაზარალებულს თავს დაესხა, ადვილი არ ჰქონია.</p>

ამას დრო სჭირდება, მაგრამ გამოცდილი პროკურორი/ადვოკატი ადვილად მიხვდება, თუ რომელი არგუმენტი უნდა გააპროტესტოს შესავალ სიტყვაში და რა არის მისაღები.

კვლავაც აღსანიშნავია, რომ შესავალ სიტყვაში პროკურორის/ადვოკატის პირადი შეხედულებების შესახებ საუბარი ყოველთვის მიუღებელია. შესავალ სიტყვაში მიუღებელია ისეთი ფრაზების გამოყენება, როგორცაა: „მე მჯერა“, „ვფიქრობ“, „მე ვიცი“ ან „ჩვენ გვჯერა“. ამასთან, ეს არა მხოლოდ შესავალ სიტყვას, არამედ პროცესის ნებისმიერ სტადიასაც ეხება. ანალოგიურად, დასკვნითი სიტყვაც არ უნდა შეიცავდეს განცხადებებს პროკურორის/ადვოკატის შეხედულებების შესახებ. ადვოკატმა უნდა იკამათოს იმის შესახებ, თუ რაზე უთითებს მტკიცებულებები, და არა თავის პირად მოსაზრებებზე, რადგან მოსამართლეები და ნაფიცი მსაჯულები გადაწყვეტილებებს მტკიცებულებებზე დაყრდნობით იღებენ.

2. ნუ გააზვიადებთ მტკიცებულებების მნიშვნელობას

როგორც უკვე აღინიშნა, პროკურორის/ადვოკატის დამაჯერებლობა მისი ყველაზე ძვირფასი იარაღია. იმ შემთხვევაში, როდესაც თავის შესავალ სიტყვაში პროკურორი/ადვოკატი მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს ამცნობს, რომ მოყვანილი იქნება გარკვეული მტკიცებულებები და ამას პროცესის განმავლობაში ადვილი არ ექნება,

იგი მათ თვალში დამაჯერებლობას კარგავს. ასევე, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა იცოდეს, რომ მოწინააღმდეგე მხარე დასკვნით სიტყვაში შეახსენებს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს, თუ რა იყო დაპირებული და სინამდვილეში კი, რას ჰქონდა ადგილი, რაც პროკურორის/ადვოკატის დამაჯერებლობას კიდევ უფრო ავნებს.

3. იფიქრეთ შესავალი სიტყვის დროს ნივთიერი მტკიცებულებების გამოყენებაზე

წინამდებარე სახელმძღვანელოს ერთ-ერთი თავი ეთმობა ნივთიერი მტკიცებულებების წარდგენას სასამართლო პროცესის დროს. მაგრამ ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვებამდეც კი ის შეიძლება შესავალი სიტყვის წარმოთქმის დროს იყოს გამოყენებული. შესაძლოა ეს იყოს დიაგრამა, ფოტო, ან თუნდაც რუკა, რომელიც შესავალი სიტყვის კონტექსტში ჯდება. ზოგიერთ შემთხვევაში, ცხრილის ან დიაგრამის გამოყენებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს პროკურორის/ადვოკატის პოზიციის ახსნისათვის. ამ მიზნით ნივთმტკიცების გამოყენება შესავალ სიტყვას აძლიერებს და კიდევ უფრო დასამახსოვრებელს ხდის მოსამართლისათვის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის, რის შედეგადაც ისინი უკეთესად აღიქვამენ პროცესზე მიცემულ ჩვენებებს. დარწმუნდით, რომ თქვენი ნივთიერი მტკიცებულება ზუსტია. მცდარი ნივთიერი მტკიცებულება გაპროტესტების საგანი გახდება ან თქვენს პოზიციას დააზიანებს, თუ მტკიცებულებები თქვენს ნივთმტკიცებას მხარს ვერ აუბამს. შესავალი სიტყვის დროს გამოყენებული ნივთმტკიცება მტკიცებულებად არ დაიშვება და მას მსაჯულები დამნაშავეობის ან უდანაშაულობის განსაზღვრისას ვერ გაითვალისწინებენ. თუ გსურთ, რომ მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა თქვენ მიერ შესავალი სიტყვის დროს გამოყენებული ნივთმტკიცება განიხილონ, თქვენ ის სასამართლო პროცესზე მოწმის მეშვეობით უნდა წარადგინოთ. თუ აპირებთ ნივთმტკიცების გამოყენებას შესავალი სიტყვის დროს, შეეცადეთ მოწინააღმდეგე მხარესთან შეთანხმდეთ, რომ მტკიცებულებები, რომელთა გამოყენებასაც თქვენ აპირებთ, დასაშვებია. ასეთი შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაში იშუამდგომლეთ მოსამართლესთან, რათა მან გამოსცეს შესაბამისი განჩინება მტკიცებულების დასაშვებობის თაობაზე. გახსოვდეთ, რომ მტკიცებულების დასაშვებობისა თუ დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს ეკისრება.

კერძოდ, გახსოვდეთ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 72-ე მუხლის მე-3 ნაწილი: „ბრალდების მხარის მტკიცებულების დასაშვებობისა და დაცვის მხარის მტკიცებულების დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს.“

4. მზად იყავით საქმეში არსებული სისუსტეებისათვის

პროკურორი/ადვოკატი ნებაყოფლობით აღიარებს თუ არა საქმეში არსებულ სისუსტეებს, ეს, საბოლოო ჯამში, მისი სტრატეგიული გადაწყვეტილებაა, მაგრამ ამ ვარიანტის განხილვა, სულ მცირე, აუცილებელია. ასეთი გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გათვალისწინოს, მისი აღიარების მიუხედავად მანც გამოძვლავდება თუ არა მისთვის არასასურველი მტკიცებულებები. თუ არასასურველი მტკიცებულება ნებისმიერ შემთხვევაში გამოძვლავდება, მაშინ პროკურორმა/ადვოკატმა ეს თავის შესავალ სიტყვაში უნდა აღნიშნოს. უკეთესია, თუ ცნობები არასასურველი მტკიცებულების შესახებ თქვენგან გაჟღერდება, ვიდრე ამას მოწინააღმდეგე მხარე გააკეთებს. სისუსტის აღიარება გეხმარებათ, რათა ის თქვენთვის სასურველი სახით და კონტექსტში წარმოაჩინოთ და მისი გავლენა მინიმუმამდე შეამციროთ. მაგალითად:

„ღიას, მერაბი 2009 წლის გამოშვების BMW-ს მართავდა, რომლის საბარგულშიც 50 კილოგრამი ჰეროინი იდო, მაგრამ ვერც ერთი მტკიცებულებით ვერ დადასტურდება, რომ მისთვის ამის შესახებ ცნობილი იყო.“

სისუსტის იმგვარად აღიარება, რომ მინიმუმამდე შემცირდეს მისი ზიანი და ამავდროულად აღიარებულ იქნეს მისი არსებობა, პროკურორის/ადვოკატის პოზიციის დამაჯერებლობას უწყობს ხელს. სისუსტის გამოტოვება და მისი არსებობის იგნორირება უბიძგებს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს იფიქრონ, რომ პროკურორი/ადვოკატი გარკვეულ საკითხებს მალავს, ან რომ იგი თავის საქმეს მართებულ კონტექსტში ვერ ხედავს. შედეგად კი მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა შეიძლება იფიქრონ, რომ პროკურორი/ადვოკატი არ არის სანდო.

მეორე მხრივ, შესაძლოა მეორე მხარე ვერ ათვისებდეს იმის, რომ სისუსტე არსებობს. სისუსტის აღიარებით თქვენ შესაძლოა მიუთითოთ ოპონენტს, თუ რა მიმართულებით წარიმართება სასამართლო პროცესი.

თუ პროკურორი/ადვოკატი საქმეში სისუსტის აღიარებას გადაწყვეტს, ეს მისი შესავალი სიტყვის შუაში უნდა გაკეთდეს. სისუსტით დაწყება ან დასრულება მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს კარგად ამხსოვრდებათ, მაშინ როცა სისუსტეზე საუბარი შესავალი სიტყვის შუაში მის გულწრფელობასაც უსვამს ხაზს და სისუსტით მიყენებულ ზიანსაც ამცირებს. ადამიანები შესავალი სიტყვის დასაწყისში ან ბოლოს გადმოცემულ საქმის პოზიტიურ ასპექტებს უფრო იმახსოვრებენ, ვიდრე სიტყვის შუაში ნახსენებ უარყოფით სისუსტეებს.

5. შესავალი სიტყვის შინაარსი

ქვემოთ მოცემული სტრუქტურული მოდელი პროკურორს/ადვოკატს შესავალი სიტყვის წარდგენაში დაეხმარება:

1. შესავალი (თემა);
2. წარადგინეთ საქმეში არსებული მხარეები;
3. წარმოადგინეთ საქმეში გათამაშებული სცენარი:
 - ა. სად მოხდა?
 - ბ. როდის (თარიღი)?
 - გ. რა დროს (დღის მონაკვეთი)?
 - დ. როგორი ამინდი იყო? (თუ ეს მნიშვნელოვანია)

4. მოჰყევით ამბავი;

5. რა საკითხი უნდა გადაწყვიტოს მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა;

6. რომელია ბრალდებულის დამნაშავედ ან უდანაშაულოდ ცნობის საფუძვლები.

ამ სქემის გამოყენება პროკურორს/ადვოკატს დაეხმარება ჩამოაყალიბოს შესავალი სიტყვა, რომელიც ეფექტურად გადმოსცემს ფაქტებს და მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს გააცნობს მტკიცებულებებს, რომლებიც მისი რწმენით უნდა იყოს დაშვებული.

6. უნდა წარმოთქვათ თუ არა შესავალი სიტყვა

ეს არ არის შეკითხვა ბრალდების მხარისათვის; ბრალდება შესავალი სიტყვა აუცილებლად უნდა წარმოთქვას. თუმცა, დაცვის მხარე არ არის ვალდებული იგივე გააკეთოს. ზოგადად, დაცვის მხარის მიერ შესავალი სიტყვის გამოტოვება კარგი აზრი არ არის. მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს არ ეცოდინებათ თქვენი საქმის

თეორია და შესაძლოა ვერ ჩასწვდნენ იმ საკითხებს, რომლებზეც თქვენ ბრალდების მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის დროს გაამაზვილებთ ყურადღებას. ისინი ასევე, შესაძლოა ვერ ჩასწვდნენ იმ საკითხებსაც, რომლებზე აქცენტსაც თქვენი მოწმეების მეშვეობით გააკეთებთ. ერთადერთი მიზეზი, თუ რატომ შეიძლება ადვოკატმა შესავალი სიტყვა გამოტოვოს, არის ის, რომ მან არ იცის როგორი იქნება მისი დაცვის სტრატეგია და იმელოვნებს, რომ სტრატეგიის განვითარებას პროცესის მიმდინარეობისას შეძლებს. თუ იგი შესავალ სიტყვაში იტყვის, თუ როგორი იქნება დაცვის თეორია, ამ თეორიის შეცვლა დასკვნით სიტყვაში კიდევ უფრო გაძნელებს.

დასკვნითი შენიშვნები

შესავალი სიტყვა პროკურორის/ადვოკატის მიერ ნაფიც მსაჯულებზე მოხდენილი შთაბეჭდილებაა. პირველი შთაბეჭდილებები ხანგრძლივი ხასიათისაა. სასამართლო პროცესამდე საქმის ჯეროვანი მომზადება დაეხმარება პროკურორს/ადვოკატს წარმოთქვას შესავალი სიტყვა, რომელიც მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე უდიდეს შთაბეჭდილებას მოახდენს. ამ დევიზს წინამდებარე სახელმძღვანელოში მუდმივად გავიმეორებთ: „მომზადება წარმატების საწინააღმდეგაა!“

შესავალი სიტყვა³⁵ (მკვლელის საქმეზე)

ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ პრაქტიკას და ქართველ მკითხველს შესაძლოა უცხოდ მოეჩვენოს ის უნარები და რეგულაციები, რაც განხილულია ხსენებულ მასალაში, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, მათი წარმატებით გამოყენება საქართველოში დღეს უკვე შესაძლებელია. უფრო მეტიც, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს საკითხები უფრო მეტად აქტუალური გახდება ბრალდებისა და დაცვის მხარისთვის.

ბრალდების მხარე

მკვლელის საქმეების სასამართლო განხილვა თითქმის არ განსხვავდება სხვა სასამართლო განხილვებსაგან. პროკურორის შესავალი სიტყვა ისეთივე შთაბეჭდავი უნდა იყოს, როგორც ფილმის ანონსი (თრეილერი). ჩვეულებრივ საუკეთესო ანონსი პოტენციურ აუდიტორიას ფილმის ყველაზე მნიშვნელოვან მომენტებს უჩვენებს, ყურადღებას იპყრობს, და, საბოლოო ჯამში, მთლიანი ფილმის ნახვის სურვილს აღუძრავს.

ბრალდების მხარის შესავალი სიტყვა არ უნდა იწყებოდეს იმგვარად, რომ ნაფიც მსაჯულებს მომხსენებლის იგნორირებისაკენ უბიძგოს („ქალბატონებო და ბატონებო, რასაც ახლა მოგახსენებთ, მტკიცებულება არ არის, ეს გახლავთ საქმის მარტივი მონახაზი. პირველ რიგში ოფიცერ სმიტს მოვიწვევ, რომელიც მოგითხრობთ“...). თუკი მოსამართლე ნაფიც მსაჯულებს მიუთითებს,

35 „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელის საქმე“, მაიკლ დ. უიში, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org.

რომ შესავალი სიტყვა მტკიცებულა არ არის, მაშინ საჭირო აღარ არის იგივეს შეხსენება. პროკურორის ამოცანაა მიიპყროს ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება, დაავიწყოს ახლახან მოსმენილი მითითებები და ფილმისათვის შეძლებისდაგვარად საინტერესო ანონსი მოამზადოს – ისეთი, რომელიც მსმენელს აიძულებს კინოს ბილეთის შეძენას და უბიძგებს გააკეთოს წინასწარი დასკვნები ფილმის შესახებ, რომლის ნახვის სურვილიც უკვე გაუჩნდა.

განვიხილოთ რეალური ცხოვრებისეული მაგალითი უახლესი ისტორიიდან და ერთმანეთს შევადაროთ ო. ჯ. სიმფსონის ორი სასამართლო პროცესის შესავალი სიტყვები – პირველ შემთხვევაში ბრალდების მხარემ წააგო პროცესი, ხოლო მეორე შემთხვევა სამოქალაქო საქმის (ა.შ.შ.-ში ნაფიცი მსაჯულები განიხილავენ როგორც სისხლის, ასევე სამოქალაქო სამართლის საქმეებს) მოგებით დასრულდა. მკვლელობის საქმის პროცესზე ბრალდებამ შესავალი სიტყვა ასე დაიწყო:

„მოგესალმებით თქვენო ღირსებავ, მოსამართლე იტო, ბ-ნ. კორრან, ბ-ნ. შაპირო და დინ უელმენ, ძვირფასო კოლეგებო, საქმის მონაწილე მხარეებო, ბრაუნების ოჯახის წევრებო, გოლდმენების ოჯახის წევრებო, სიმფსონების ოჯახის წევრებო, ნაფიცი მსაჯულებო. ალბათ სამართლიანი იქნება, თუკი ვიტყვი, რომ დღეს მთელ ქალაქში ყველაზე რთული სამუშაო თქვენს შემდეგ სწორედ მე მაქვს. თქვენი დავალება ცოტა უფრო რთულია, მაგრამ ჩვენ ყველას ერთი მიზანი გვაქვს და ეს მიზანი მართლმსაჯულების აღსრულებაა. სასამართლო პროცესი ხანგრძლივი იქნება და მინდა ვითხრათ, რომ ძალიან ვაფასებთ თქვენს მონაწილეობას პროცესში, მით უმეტეს, რომ კარგად გვესმის რამდენად რთული შეიძლება ეს თქვენთვის.“³⁶

წარმოდგენილი შესავალი სიტყვის ნაწილში რამდენიმე მნიშვნელოვანი შეცდომაა დაშვებული. ის ზედმეტად გრძელი და აპოლოგეტიკურია და ფაქტობრივად ნაფიცი მსაჯულებს მიუთითებს, რომ საქმის მოგება გაუჭირდება („ქალაქში ყველაზე რთული სამუშაო მე

მაქვს“). შესავალი სიტყვა მხოლოდ ერთი ნაწილი იყო, ბრალდების გუნდის მიერ დაშვებული უხეში შეცდომების სერიიდან (დაწყებული იქიდან, რომ პოლიტიკური მოსაზრებებით სასამართლოს ადგილი შეცვალეს). ამ ყველაფერის საბოლოო შედეგი კი სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამართლებელი ვერდიქტი იყო.

ახლა კი ეს შესავალი სიტყვა შევადაროთ ო. ჯ. სიმფსონის წინააღმდეგ წარმატებული სამოქალაქო საქმეში მოსარჩელე ადვოკატის მიერ წარმოთქმულ შესავალ სიტყვას.

„1994 წლის 12 ივნისის საღამოს, ნიკოლ ბრაუნმა თავისი 10 წლის გოგონა სიდნი და 6 წლის ბიჭი ჯასტინი დააძინა თუ არა, აბაზანა წყლით აავსო, სანთლები აანთო და აბაზანის მისაღებად და განტვირთვისათვის მოემზადა.

9:40-ზე ტელეფონმა დარეკა და ნიკოლმა უპასუხა. დედა ურეკავდა იმის სათქმელად, რომ ახლომდებარე რეტორანში, ბრენტვუდში სათვალე დარჩა. 1 საათით ადრე სწორედ ამ რეტორანში აღნიშნა მთელმა ოჯახმა სიდნის ცეკვის კონცერტი. დედას აინტერესებდა შეეძლო, თუ არა ნიკოლს მეორე დღეს რესტორნიდან მისი სათვალის წამოღება. ნიკოლმა უპასუხა, რომ შეეძლო და ყურმილი დაკიდა.

შემდეგ ნიკოლმა რესტორანში დარეკა და თავაზიან ახალგაზრდა მიმტანთან საუბარი ითხოვა. ნიკოლმა ახალგაზრდა მიმტანს სთხოვა დედამისის სათვალე გამოეყოლებინა. მიმტანმა უპასუხა, რომ სათვალეს სამსახურის შემდეგ მიუტანდა, ვზად მარინა დელ რეისაკენ, სადაც თავის მეგობარს უნდა შეხვედროდა. ახალგაზრდა მამაკაცს რონ გოლდმენი ერქვა და ის 25 წლის იყო. საღამოს 9:50-ზე რონი სათვალით ხელში რესტორნიდან იქვე მდებარე სახლში გადავიდა ტანსაცმლის გამოსაცვლელად“.³⁷

შესავალი სიტყვის ანონსი კინოს ფორმატით დაიწყო, დაზარალებულთა პერსონალიზაციით, წინა საღამოს მათი, ნიკოლ სიმფსონისა და რონ გოლდმენის ცხოვრებაში განვითარებული მოვ-

36 *People of the State of California v. O.J. Simpson*, (კალიფორნიის შტატის მოსახლეობა ო. ჯ. სიმფსონის წინააღმდეგ) 1995 წლის 24 იანვრის სასამართლო სხდომის ოქმი იხილეთ შემდეგ ვებ. გვერდზე: <http://walraven.org/simpson/jan24.html>

37 ნაწევრები დანიელ პეტროჩელის შესავალი სიტყვიდან, რომელიც შეტანილია წიგნში Joel J. Seidermann, *In the Interest of Justice, Great Opening and Closing Arguments of the Past 100 Years*, 6-7 (2004).

ლენების აღწერით და თანდათანობით გადავიდა მკვლელთან მათი საბედისწერო შეხვედრის თხრობაზე. მოსარჩელის ადვოკატმა ამ შემთხვევაში ბრწყინვალედ ისარგებლა არსებული გარკვეული მდგომარეობით იმასთან დაკავშირებით, რაც ნაფიცმა მსაჯულებმა უკვე იცოდნენ, და რის თქმასაც მოელოდნენ ადვოკატისაგან. ამ დროისათვის სიმფსონების საქმე თვეების განმავლობაში გაზეთების პირველ გვერდზე იხილებოდა და ყველა ამ ამბავზე საუბრობდა; იგივე იქნებოდა ადვოკატს „ტიტანიკის“ ამბავი რომ მოეყოლა, მაგრამ მის სიტყვაში არ იყო მობოდიშება, ანდა წუხილი იმის შესახებ, რომ მსაჯულების დარწმუნება რთული იქნებოდა, არც ზედმეტ საუბარს, ან ადვოკატისათვის დამახასიათებელ თხრობას მოიცავდა. ადვოკატმა ფილმის შესავალი დამაჯერებელი ხერხით წარმოადგინა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, გარკვეულწილად მკვლელობის საქმეების განხილვა სხვა საქმეების განხილვისაგან განსხვავებულად ხორციელდება. ბრალდებულმა მსხვერპლს, ან მსხვერპლებს ყველანაირი უფლება წაართვა. ამ დროს პროკურორი დიდი ცდუნების წინაშე დგას, დააყენოს ნაფიცი მსაჯულები დაზარალებულის ადგილას. პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ სასამართლოები ამგვარ მიდგომას არამართებულად მიიჩნევენ ყველაზე მეტად თავად მკვლელის³⁸ პოზიციიდან გამომდინარე. ამგვარად, პროკურორი მუდმივი დილემის წინაშე დგება: როგორ წარმოთქვას ძალიან შთამბეჭდავი სიტყვა მისაღები ფორმით? პასუხი ამ შემთხვევაში იგივეა – გააკეთოს ფილმის ანონსი.

მიუხედავად იმისა, რომ დაზარალებულმა და მისმა მკვლელმა ერთმანეთთან შეხვედრით ფაქტობრივად თავად შექმნეს ფილმის სცენარი, მკვლელობის ფილმის რეჟისორი მაინც პროკურორია. სცენარში ბოლო შესწორებებიც სწორედ პროკურორს შეაქვს, და არა მოსამართლეს, ან ადვოკატს. პროკურორი იღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ თუ როგორ, რა თანმიმდევრობით, ვინ დაწერს და მოჰყვება მიმზიდველად ფილმის ანონსს – შესავალ სიტყვას.

38 იხ. ილსონი სიმსონის წინააღმდეგ. (Wilson v. Simmons, 536 F.3d 1064, 1119 (10th Cir. 2008)). ამგვარი ქმედება ჩვეულებრივ ნაფიც მსაჯულებში თანაგრძობის გამოწვევის არასწორ მიდგომად ითვლება. მკვლელობის საქმის წარმოდგენილი მაგალითი, რომელიც ფედერალურმა სასამართლომ 28 U.S.C. § 2254 განიხილა, შესანიშნავი მაგალითია როგორც პროკურორებისათვის, ასევე დაცვის მხარისათვის.

ახლა კი ამ თავის მეორე აბზაცში მოყვანილი ციტატა ქვემოთ მოცემულ მაგალითს შევადაროთ:

„მტკიცებულებები გვიჩვენებს (ეს ფრაზა ქვემოთ მოყვანილ ყველა მტკიცებულებას, თუკი ასეთი იქნება, დასაშვებს გახდის), რომ სიცოცხლის ბოლო დღეს, ბრენდა ევანსმა ჩვეულებისამებრ დილის 6 საათზე გაიღვიძა. სიცოცხლის ბოლო დილას, ჩვეულებისამებრ მანქანით გაემგზავრა რივერფრანტ პარკში სარბენად. სიცოცხლის უკანასკნელ დილას ბრენდამ მანქანა გააჩერა და ჩაკეტა, როგორც ჩვეულებრივ აკეთებდა ხოლმე. შემდეგ ჩვეულებისამებრ მობრუნდა, რომ სირბილი დაეწყო – მაგრამ ბრენდას სიცოცხლის ეს უკანასკნელი დილა ჩვეულებრივი არ იყო. იმ დილით ბრენდას პარკში ვიღაც ელოდებოდა, იმიტომ, რომ ეს ადამიანი ბრენდას უთვალთვალებდა, დასდევდა და იწერდა ყველაფერს, რასაც ბრენდა ჩვეულებრივ დღის განმავლობაში აკეთებდა.

მანქანასთან მდგარ ბრენდას უკნიდან ვიღაცამ თავზე მოჰკიდა ხელი. ხელში ქლოროფორმში დასველებული ნაჭერი ეჭირა. ბრენდა უცნობის ხელის მოცილებას ცდილობდა, ამ დროს ქლოროფორმი ჩაისუნთქს და გონება დაკარგა. ის 2003 წლის „ფორდ ტაურას“-ის მარკის ავტომანქანაში ჩატენეს და პარკიდან სამხრეთით, 17 მილის მოშორებით მდებარე თავლისაკენ წაიყვანეს. გარკვეული პერიოდის შემდეგ ბრენდა გონზე მოვიდა, მაგრამ აღმოაჩინა, რომ თავლაში საჯინიბოს მოაჯირზე იყო მიბმული.

მამაკაცი, რომელმაც ბრენდა პარკიდან მოიტაცა, მის გონზე მოსვლას ელოდებოდა, რადგან უნდოდა გონზე ყოფილიყო იმ დროს, რის გაკეთებასაც მერე აპირებდა. მამაკაცს უნდოდა ბრენდას სცოდნოდა, რომ ის გააუპატიურეს. მას შემდეგ რაც კარვად მომზადებული გემის „ეს პუნქტი“ დაასრულა, კედლიდან ფიწალი ჩამოიღო და ბრენდას ყელზე მიაბჯინა. შემდეგ მან რამდენჯერმე გაუყარა ფიწალი ყელში, სანამ არ მოსწყინდა. სიცოცხლის უკანასკნელ დილას ბრენდა ევანსმა ბოლოს ბრალდებული – ჯერემი ლიი ტომასი დაინახა, რომელმაც ფიწალი ჩაურჭო ყელში.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითი ფაქტიობრივად ზუსტად იმას აკეთებს, რაც თეორიულად აკრძალულია. ის უბიძგებს ნაფიც მსაჯულებს, რომ საკუთარი თავი წარმოიდგინონ მსხვერპლის ადვილას და დანაშაულს მისი პოზიციიდან შეხედონ, თუმცა თხრობისას გამოყენებული არ არის ტერმინები, რომელთა გამოყენებასაც სასამართლო კრძალავს. შესავალი სიტყვა ასე რომ დაწყებულიყო: „წარმოიდგინეთ საკუთარი თავი ბრენდას ადვილას“ ნაცვლად, ზემოთ გამოყენებული სიტყვებისა „მტკიცებულება გვიჩვენებს“ – სავარაუდოდ, წარმოდგენილი ფილმის დანარჩენ ნაწილს – პროკურორის სიტყვას და ვერდიქტს – სააპელაციო სასამართლო პროკურორს უკან დაუბრუნებდა სტუდიაში გადასაკეთებლად არასწორი ქცევის მოტივით.

ენობრივი და მეთოდური აკრძალვები სხვადასხვა იურისდიქციაში სხვადასხვაგვარია და პროკურორი ვალდებულია კარგად იცნობდეს პრეცედენტულ სამართალს. რა იქნა ჩათვლილი შეცდომად. რა ჩაითვალა „იძულებად, მაგრამ სამართლიანად“ და მართებულიად? როგორც ზემოთ წარმოდგენილი მაგალითი გვიჩვენებს, შესავალი სიტყვის კარგად დაგეგმვა თითქმის ყოველთვისაა შესაძლებელი, ისე რომ დასაშვებად წარმოადგინოთ ის, რაც სხვა შემთხვევაში დაუშვებელი იქნებოდა. თუმცა ამის გაკეთება შეუძლებელია, თუკი თამაშის წესები, ანდა სათამაშო მოედნის საზღვრები არ იცით. ამიტომ შესაბამისი კანონის ცოდნა აუცილებელია, განსაკუთრებით, თუკი პროკურორს უნდა რომ საზღვარს მისი გადაკვეთის გარეშე მიუახლოვდეს.

როგორც ამ წიგნში არაერთხელაა აღნიშნული, აუცილებელი არ არის მტკიცებულება ქრონოლოგიურად წარმოადგინოთ. კონკრეტული მოსაზრებებით, ანდა ტექნიკური თვალსაზრისით შესაძლოა მტკიცებულება არათანმიმდევრულად მიაწოდოთ ნაფიც მსაჯულებს. კიდევ უფრო დამაჯერებელი შესავალი სიტყვა არის რეტროსპექტიული ანონსი (სიცოცხლის უკანასკნელ დილას, ბრენდა ევანსმა წამლით გაბრუებული უგონო მდგომარეობიდან გამოიღვიძა და აღმოაჩინა, რომ თავლაში იყო დაბმული, სადაც უწინ არასოდეს ყოფილა. იქ როგორ მოხვდა არ იცოდა, მხოლოდ ის ახსოვდა, რომ იმ დილით პარკში სარბენად მანქანით გაემგზავრა....“).

სხვა შემთხვევებში, შესავალი სიტყვა შესაძლოა ამავე ფორმატში ერთგვარ „სატყუარას“ მოიცავდეს, უფრო კონკრეტულად

კი, მიუთითებდეს მსაჯულებს, რომ პროკურორის საქმეში განსაკუთრებული ყურადღება „დენთის კვალიან პისტოლეტს“ მიაქციონ. („ბრენდა მკვდარია, მაშ, საიდან უნდა გავიგოთ, რომ ის ბრალდებულმა მოკლა? გთხოვთ, ძალიან დიდი ყურადღება მიაქციოთ ტექნოლოგიების ექსპერტის, დოქტორ ბრუს მილერის ჩვენებას“). ეს განცხადება არ აიძულებს მსაჯულებს დაასკვნან, რომ დოქტორი მილერი ბრალდებულს მკვლელად ცნობს, ანდა ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობის გარდა სხვა ალტერნატივა არ ექნება; ამის ნაცვლად უბიძგებს მსაჯულებს თავად გააკეთონ საკუთარი დასკვნები, რომლებიც შეიძლება უკვე გაკეთებულიც აქვთ. ამგვარად, მსაჯული ინტერესით დაელოდება ტექნოლოგიების ექსპერტის ჩვენებას და გონებაში გაუხარდება, როდესაც დოქტორი მილერის ჩვენება ფაქტობრივად დაადასტურებს მის საკუთარ დასკვნებს.

ზოგჯერ ყველაზე ეფექტურ გამოსვლებს მუსიკალურ კრემენდოს ადარებენ, რომელიც თანდათანობით ზრდის ტონალობას და ინტენსივობას შესავალი სიტყვიდან დასკვნით სიტყვამდე. კიდევ უფრო შესაფერისი ანალოგი შეიძლება იყოს სფორცანდო, სადაც თავდაპირველად მუსიკალურ ნოტზე ძლიერი აქცენტის გაკეთება ხდება, შემდეგ კი მისი შემცირება საბოლოო დასრულებამდე. შესავალი სიტყვაც სწორედ ნოტის ქუხილისებურ დასაწყისს ჰგავს. შემდეგ ბგერის (მტკიცებულების) ტონალობა მცირდება ტონის ცენტრისაკენ, ვიდრე საბოლოო ნოტამდე არ დაიწყებს ზრდას (დასკვნითი სიტყვა).

შესავალი სიტყვა ძალიან ფრთხილად, მხოლოდ ყველა მტკიცებულებების დეტალური შესწავლის შემდეგ უნდა მოამზადოთ. ამასთან, შესავალი სიტყვა მხოლოდ დასკვნითი სიტყვის მომზადების შემდეგ უნდა მოამზადოთ. იმ საქმეებთან მიმართებაში, სადაც სასჯელს ნაფიცი მსაჯულები უფარდებენ, შესავალი სიტყვა სასჯელის სიტყვის მომზადების შემდეგ უნდა მოამზადოთ. თუკი ეს კონტრანტუიტიურად მოგეჩვენებათ, გაითვალისწინეთ შემდეგი საკითხები:

- მაშინ, როდესაც ყველა ან უმეტესი დასკვნითი სიტყვებისა ძირითადად იმ მტკიცებულების დეტალურ მიმოხილვას უნდა მოიცავდეს, რომელსაც ეფუძნება მთავარი საკითხი (ბრალი, ან შერაცხადობა), შესავალი სი-

ტყვა ზოგადი უნდა იყოს და არა ყოვლისმომცველი, ან კონკრეტული. იშვიათია, რომ ბრალდებამ *სრულყოფილად* მოამზადოს სიტყვა წინასწარ. უმეტესობა ეფუძნება მოწმის წყვეტილ მეხსიერებას, მოსამართლის უარს დასაშვებად სცნოს გარკვეული მტკიცებულება, ან თუნდაც დაცვის დამაჯერებელ მოწმეს, რომლის ჩვენება კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ბრალდების მხარის მოწმეთა მთლიანი ჩვენების უტყუარობას. მაშინ როცა პროკურორი ცდილობს მთლიანი საქმე დეტალურად წარმოადგინოს, მისი შესავალი სიტყვა დაცვის მხარეს სიტუაციის შეჯამების გაკეთების კარგ შესაძლებლობას აძლევს, ხაზს უსვავს რა, პროკურორის შესავალ სიტყვასა და მტკიცებულებებს შორის არსებულ შეუთავსებლობას (პროკურორმა გითხრათ, რომ ბ-ნ სმიტი მოგიყვებოდათ ა-ს, ბ-ს და გ-ს, მაგრამ ბ-ნ სმიტს ეს საერთოდ არ უთქვავს!“ „პროკურორმა გითხრათ, რომ ფიწალთან დაკავშირებით სეროლოგიური ექსპერტიზის დასკვნას გაჩვენებდათ, მაგრამ მტკიცებულება მსგავს დოკუმენტს არ მოიცავს!). პროკურორი, რომელიც „ფილმის ანონსის“ შეთავაზების ნაცვლად, ჰყვება ამბავს, და მასში წარმოგიდგინებთ მტკიცებულებას, ან ჩვენებას, რომელიც დაგეგმილისაგან განსხვავებით მტკიცებულებათა ნუსხაში არ მოხვდება, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მოწინააღმდეგე მხარის თავდასხმას გაუმკლავდება.

- ფილმის ანონსის გამოყენების მიდგომა თავიდან აგვაცილებს მოსაწყენ დასკვნით სიტყვას, რომელიც შესავალი სიტყვის გამეორება იქნება. თუმცა, კარგად მომზადებული ბრალდების საქმე ყოველთვის მიმართული იქნება დასკვნით სიტყვაზე. დასკვნითი სიტყვა სამართალწარმოების პროცესის განსხვავებული ეტაპია და შესაბამისად, განსხვავებული დანიშნულება აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ კარგად მომზადებულ შესავალ სიტყვას შეუძლია საქმე მოგაგებინოთ, თუკი მოახერხებთ ნაფიც მსაჯულთა დაარწმუნებას მტკიცებულებათა წარმოდგენამდე, მას მაინც არ შეუძლია მტკიცებულებათა წარმოდგენისას წამოჭრილი კამათისა და კითხვების მოგვარება.

ორნაწილიან სასამართლო პროცესზე (ა.შ.შ.- პრაქტიკა), სადაც

ნაფიცი მსაჯულები ბრალდებულს სასჯელს უფარდებენ, დასკვნით სიტყვისთან დაკავშირებული იგივე მოსაზრებები ვრცელდება სასჯელის შეფარდებასთან დაკავშირებულ საბოლოო სიტყვაზეც – ამას ეძახიან პროკურორის საბოლოო სიტყვას, ეს სიტყვა მოიცავს მითითებას იმის შესახებ, თუ რატომ უნდა იქნეს გამოყენებული მოცემული ბრალდების შემთხვევაში ესა, თუ ის სასჯელი. იგი არ შეიძლება იყოს შესავალი სიტყვის გამეორება. გამეორება თითქმის ყოველთვის უინტერესო და არა დამაჯერებელია. დასკვნითი სიტყვა, ისევე როგორც სასჯელის შეფარდების ეტაპზე გაკეთებული სიტყვა, ნაფიც მსაჯულებს დაფიქრებისაკენ უნდა უბიძგებდეს. ეს კი სასამართლო პროცესამდე მომზადებას, სხვადასხვა საკითხის გადანაწილებას და ნაფიც მსაჯულთა წინაშე მტკიცებულებების წარმოდგენას მოითხოვს.

დაცვის მხარე

დაცვის მხარეს ყოველთვის აქვს საპროცესო უფლება წარმოთქვას შესავალი სიტყვა. დაცვის მხარეს, ასევე უფლება აქვს არ გააკეთოს შესავალი სიტყვა იქამდე, ვიდრე არ მოისმენს ბრალდების მხარის გამოსვლას, ანდა საერთოდ არ ისარგებლოს სიტყვის თქმის უფლებით. ადვოკატების უმრავლესობას მიაჩნია, რომ შესავალის სიტყვის თქმის უფლებაზე უარის თქმა არ არის მართებული რამდენიმე მიზეზით. პირველ რიგში იმიტომ, რომ ბევრი ექსპერტი მიიჩნევს, რომ ნაფიცი მსაჯულები გადაწყვეტილებას სწორედ შესავალი სიტყვის მოსმენის შემდეგ იღებენ და თუკი ეს სიმართლეა, მაშინ მნიშვნელოვანია, რომ დაუპირისპირდე ბრალდების მხარეს. თუმცა, არის შემთხვევები, ჩვეულებრივ იმ საქმეებში, სადაც რამდენიმე ბრალდებულია, როდესაც შესავალი სიტყვით გამოსვლისაგან თავის შეკავება შეიძლება ერთგვარი სტრატეგია იყოს იმისათვის, რომ თქვენი კლიენტი სხვა ბრალდებულებისაგან გამოარჩიოთ. მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში, დაცვის მხარე უნდა შეეცადოს, რომ ბრალდების მხარის გამოსვლის შემდეგ დაუყოვნებლივ დაამყაროს ნაფიც მსაჯულებთან კონტაქტი. თუნდაც კონკრეტული დაცვის მტკიცება არ არსებობდეს, დაცვის მხარემ უნდა ისარგებლოს ამ შესაძლებლობით, რათა ნაფიცი მსაჯულების კეთილგანწყობა და ნდობა მოიპოვოს.

შესავალი სიტყვა ასევე გახლავთ შესაძლებლობა იმისა, რომ ხაზი გაუსვას ბრალდების პოზიციის სუსტ მხარეებს. თუკი აბსოლუტურად არ ხართ დარწმუნებული იმაში, რომ ბრალდებული ჩვენებს გააკეთებს, უმჯობესია ამაზე არ ისაუბროთ. თქვენი შესავალი სიტყვა შესაძლოა მისი ჩვენების სანაცვლოდ გამოდგეს. მართალია, შესავალი სიტყვა დაცვის მხარისათვის შესანიშნავი შესაძლებლობაა წარმოაჩინოს საკუთარი თავი სანდო ადვოკატად, მაგრამ გახსოვდეთ, რომ პოტენციური სირთულეები (მახეები) მაინც არსებობს.

- არასოდეს დადოთ პირობა, რომელსაც ვერ შეასრულებთ, რადგან ნაფიცო მსაჯულები ამას არასოდეს დაივიწყებენ და არც გაპატიებენ.
- ნუ დაიწყებთ საუბარს სამართლებრივ ტექნიკურ დეტალებზე და ტერმინებზე, რომლებზეც ნაფიცო მსაჯულებს ჩამოეძინებათ.
- დაცვის მხარისათვის სასარგებლო მტკიცებულების არსებობის შემთხვევაში, გამოიყენეთ შესავალი სიტყვა ნაფიცო მსაჯულების შეხედულების ჩამოსაყალიბებლად.

ზოგიერთი იურისტი აზრით, კარგი იქნება თუკი შესავალი სიტყვა მთელი ისტორიის მოყოლას დაეთმობა, მით უმეტეს, თუკი თხრობა თქვენი ერთ-ერთი ძლიერი მხარეა, აუცილებლად გამოიყენეთ ეს შესაძლებლობა. მეორე მხრივ, არ არის საჭირო კომუნიკაციის სტილის შეცვლა მხოლოდ იმისათვის, რომ მიბაძოთ სხვა წარმატებულ ადვოკატებს. როდესაც დაცვის მხარისათვის სასარგებლო მტკიცებულება არ არსებობს, ხშირად მტკიცების ტვირთი, უდანაშაულობის პრეზუმფცია და გონივრული ეჭვი სასარგებლო მექანიზმებია, თუკი მათ სათანადოდ გამოყენებას შეძლებთ. დაცვის მხარემ ნაფიცო მსაჯულებს უნდა აუხსნას, რომ მხოლოდ უდანაშაულობის პრეზუმფცია საკმარისია გამამართლებელი ვერდიქტის/განაჩენის გამოსატანად. შესავალი სიტყვა ბრწყინვალე დროა ნაფიცო მსაჯულებში გონივრული ეჭვის მარცვლების დასათესად.

ნაფიცო მსაჯულები ყველაზე დიდი ინტერესით შესავალ სიტყვას უსმენენ და თქვენს გამოსვლას მოუთმენლად ელიან. ამიტომ შესავალი სიტყვა უნდა იყოს ლაკონური, დამაჯერებელი და ზუსტად პასუხობდეს თემას. რეკომენდებული არ არის

ხანგრძლივი სიტყვის წარმოთქმა, რომელიც ვერ მიიპყრობს ნაფიცო მსაჯულების ინტერესს. მნიშვნელოვანია, რომ შესავალი სიტყვის რეპეტიცია წინასწარ გაიაროთ, რათა შემდეგ მისი წარმოთქმა ჩანაწერების მოშველიების გარეშე შეძლოთ. სწორედ ამ დროს უნდა აცნობოთ ნაფიცო მსაჯულებს, რომ უდანაშაულობის პრეზუმფცია სიცოცხლისუნარიანი ცნებაა. მართალია, ნაფიცო მსაჯულები მოსამართლის მანტიაში არ არიან გამოწყობილი, მაგრამ ისინი არიან მოსამართლეები და მათზეა დამოკიდებული რამდენად „ცოცხალია“ პრეზუმფცია. აუცილებელია ნაფიცო მსაჯულებს სთხოვოთ, რომ ყურადღებით მოუსმინონ მოსამართლის მითითებებს უდანაშაულობის პრეზუმფციისა და გონივრული ეჭვის შესახებ. ამის შემდეგ თქვენს ნათქვამს მოსამართლის მითითებები გაამყარებს. მსაჯულებმა უნდა იცოდნენ, რომ ისინი არიან ერთადერთი მოსამართლეები და მათ უნდა გადაწყვიტონ თუ ვის დაუჯერონ და შესაბამისად, განსაზღვრონ მოწმეების სანდოობის ხარისხი.

უდანაშაულო ადამიანის დასჯა არც ერთ ნაფიცო მსაჯულს არ უნდა. შესავალი სიტყვისას შესაძლებლობა გაქვთ აუხსნათ მსაჯულებს, თუ რატომ არის ბრალდებული უდანაშაულო და თუკი საჭიროა, გააკეთოთ შედარება მოწმეებს შორის. ბრალდებული ხშირად გათავისუფლებას თვეების განმავლობაში ელოდება; ნაფიცო მსაჯულებს კი საშუალება აქვთ სახელმწიფოს შესაბამისი „გზავნილი“ მიაწოდონ. უამრავი მაგალითი არსებობს იმისა, თუ როგორ უნდა გაკეთდეს რეკომენდებული შესავალი სიტყვა³⁹.

39 იხ. Peter Lagarias, Effective Closing Argument (1989) (რომელიც მიმოიხილავს დარწმუნების ხელოვნებას).

მოწმის მომზადების საკონტროლო ჩამონათვალი

ქვემოთ მოყვანილია მაგალითები, რომლებიც რეკომენდებულია პროკურორმა/ადვოკატმა გამოიყენოს მათ მიერ მოწმეთა მომზადებისას:

1. ის, თუ როგორ გამოიყურებით, ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც ის, რასაც თქვენ იტყვით. სასამართლო პროცესზე სუფთად და კონსერვატიულად ჩაიცვით.
2. სასამართლოში თქვენ გთხოვენ დადოთ რელიგიური ან არარელიგიური ფიცი. ამ დროს თქვენ ფეხზე უნდა აბრძანდეთ და გარკვევით თქვათ: – „ვფიცავ“. მოწმის სკამზე გამართული უნდა იჯდეთ. ნუ მოეშვებით და დაეყრდნობით მაგიდას;
3. სასამართლო დარბაზში ნუ დაღეჭავთ საღებავ რეზინს, და ნუ მიირთმევთ კანფეტს;
4. ისაუბრეთ ხმამაღლა, რათა გამეორება არ მოგიწიოთ;
5. ჩვენების მიცემის დროს იყავით თავდაჯერებული და პირდაპირი – ამგვარად მსაჯულები მეტად ირწმუნებენ თქვენს ნათქვამს;
6. ნუ დაიზებებოთ იმას, რის თქმასაც აპირებთ;
7. იყავით მუდამ სერიოზული. თავი აარიდეთ საქმეზე სიცილსა და საუბარს ფოიეში, საპირფარეოში ან სხვა ნებისმიერ ადგილას სასამართლოს შენობაში. განსოვდეთ, რომ სასამართლოს შენობაში შესვლისას შესაძლოა მსაჯულებმა დაგინახონ;
8. კითხვაზე პასუხის გაცემისას ესაუბრეთ მსაჯულებს ან მოსამართლეს (თუ საქმე მსაჯულების მონაწილეობის გარეშე იხილება). ძირითადად მათ უყურეთ და გულწრფელად და ღიად ესაუბრეთ, ისე, როგორც ისაუბრებდით მეგობართან;
9. ყურადღებით უსმინეთ კითხვებს. მხოლოდ კითხვას გაეცით პასუხი და თქვენი სურვილით ნუ დაამატებთ სხვა ინფორმაციას. თქვენ უფლება გაქვთ განმარტოთ თქვენი პასუხი საჭიროების შემთხვევაში. ყოველთვის არ ხართ ვალდებული უპასუხოთ ღიახ ან არა, თუ პასუხი განმარტებას მოითხოვს;
10. თუ არასწორად უპასუხეთ კითხვას, მაშინვე გამოასწორეთ შეცდომა; თუ პასუხი ბუნდოვანი იყო, მაშინვე განმარტეთ;

11. არ გასცდეთ ფაქტებს, არ გააკეთოთ დასკვნები და არ გამოთქვათ მოსაზრებები. როგორც წესი, თქვენ არ გექნებათ უფლება ჩვენება მისცეთ ისეთ საკითხზე, რაც სხვამ გითხრათ, ან რის შესახებაც თქვენ უბრალოდ სხვისგან გაქვთ ინფორმაცია, თუ ამას კანონი პირდაპირ არ მოითხოვს;
12. თუ არ გესმით კითხვის შინაარსი, მოითხოვეთ მისი გამეორება;
13. მას შემდეგ, რაც მე დაგისვამთ კითხვებს იმ საკითხების ირგვლივ, რაზეც ჩვენ ვისაუბრეთ, თქვენ ჯვარედინი დაკითხვის წესით დაკითხავთ მოწინააღმდეგე მხარე. ჩვენ უნდა ვისაუბროთ იმ სავარაუდო კითხვების შესახებ, რასაც, ჩემი აზრით, მოწინააღმდეგე მხარე დაგისვამთ;
14. ნუ დაკარგავთ მოთმინებას ჯვარედინი დაკითხვის დროს;
15. ჯვარედინი დაკითხვის დროს მზად იყავით იმისთვის, რომ არ დაეთანხმოთ პროკურორს/ადვოკატს. თუ ის იტყვის არასწორ ინფორმაციას, არ დაეთანხმოთ მას და აუცილებლად შეასწორეთ/დააზუსტეთ ფაქტები, მაგრამ შეეცადეთ ეს თავაზიანად გააკეთოთ;
16. ყოველთვის თავაზიანი იყავით მოსამართლისა და ყველა იმ პირის მიმართ, ვინც კითხვას დაგისვამთ;
17. თუ პროკურორი/ადვოკატი გკითხავთ, ვისაუბრიათ თუ არა ამ საქმეზე ვინმესთან – ეს ხაფანგია – ამიტომ უპასუხეთ – „ღიახ“ და განმარტეთ, რომ ამ საქმეზე მე (ან პოლიციას, და სხვა.) მესაუბრეთ. ნუ მისცემთ პროკურორს/ადვოკატს შესაძლებლობას აგაჩქაროთ. გაიზრეთ შეკითხვა და პასუხი. თუ გკითხეს – რამის თქმა ხომ არ გთხოვესო, განსოვდეთ, რომ თქვენ გთხოვეს ყოველთვის სიმართლე თქვათ. ყველაზე მნიშვნელოვანია სიმართლის თქმა;
18. თუ მე გავაპროტესტე კითხვა, არ უპასუხოთ მას, მანამ, სანამ მოსამართლე არ მიიღებს გადაწყვეტილებას. თუ მოსამართლე დააკმაყოფილებს ჩემს პროტესტს, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ არ მოგეთხოვებათ პასუხი გასცეთ შეკითხვას. თუ მოსამართლემ პროტესტი არ დააკმაყოფილა, თქვენ ვალდებული ხართ უპასუხოთ შეკითხვას. თუ ამასობაში დაგავიწყდათ, რა კითხვა იყო დასმული, შეგიძლიათ ითხოვოთ კითხვის გამეორება;

19. თუ არ იცით პასუხი კითხვაზე, ამის გამო ნუ აღელდებით და ნუ ივარაუდებთ. უბრალოდ უპასუხეთ – „არ ვიცი“;
20. თუ რამე დაგავიწყდათ, თქვით, რომ არ გახსოვთ. ყველას შეიძლება დაავიწყდეს რაღაც;
21. თუ არ გსურთ კითხვაზე პასუხის გაცემა, არ ჰკითხოთ მოსამართლეს უნდა უპასუხოთ თუ არა კითხვას. თუ კითხვა მიუღებელია, მე გავაპროტესტებ მას და მივმართავ მოსამართლეს ამ საკითხზე;
22. ნუ დაგვიწყებთ ყურებას მე და მოსამართლეს კითხვაზე პასუხის გაცემაში დახმარებისთვის;
23. ისაუბრეთ მარტივი ენით და თავი აარიდეთ, ჟარგონ ან ტექნიკურ ტერმინოლოგიას, თუ ეს არ არის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი. თუ ჩათვლით, რომ ტექნიკური ტერმინოლოგიის გამოყენება აუცილებელია, მაშინვე განმარტეთ ტერმინები, რომელსაც გამოიყენებთ;
24. ჩვენების მიცემის დასრულების შემდეგ მოწმის ადგილი დამაჯერებელი გამომეტყველებით დატოვეთ.

შენიშვნა: წინამდებარე ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის. სასამართლო პრაქტიკის განმავლობაში პროკურორმა/ადვოკატმა შეიძლება შენიშნოს სხვა პრობლემებიც, რასაც შესაძლოა მოწმე სასამართლო პროცესზე წააწყდეს და შეადგინოს უფრო სრულყოფილი სია საკუთარი მოხმარებისთვის.

ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობები. კლიენტის გამოკითხვის სპეციფიკა⁴⁰

სანამ უშუალოდ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობების განხილვაზე გადავიდოდეთ, მნიშვნელოვანია გავიხსენოთ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ის მუხლები, რომლებიც ამ საკითხს ეხება. სახელდობრ:

მუხლი 38. ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი

5. ბრალდებულს აქვს ადვოკატის არჩევისა და ყოლის, ასევე მის მიერ არჩეული ადვოკატის ნებისმიერ დროს შეცვლის უფლება, ხოლო თუ ის უქონელია – უფლება, დაენიშნოს ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე. ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს გონივრული დრო და საშუალება დაცვის მომზადებისთვის. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობა კონფიდენციალურია. აკრძალულია ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობებზე ასეთი შეზღუდვების დაწესება, რომლებიც ხელს შეუშლის დაცვის სათანადოდ განხორციელებას.

მუხლი 41. ბრალდებულის მიერ ადვოკატის აყვანა

ადვოკატს ირჩევს და იყვანს ბრალდებული ან, ბრალდებულის ნების გათვალისწინებით, – მისი ახლო ნათესავი ან სხვა პირი. გამომძიებელს, პროკურორს, მოსამართლეს უფლება არა აქვთ, რეკომენდაცია გაუწიონ რომელიმე ადვოკატს. ბრალდებული (მისი ახლო ნათესავი, სხვა პირი) და ადვოკატი თავიანთ ურთიერთობებს აწესრიგებენ შეთანხმების საფუძველზე.

⁴⁰ კლიენტის გამოკითხვა – სტატია: კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება, ავტორი ჯონ რეპინგი. იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისი; იურიდიული დახმარების სამსახურის სასწავლო პროგრამების (ცენტრის) ყოფილი დირექტორი (კოლუმბიის ოლქი), ნიუ ორლეანსი, ჯორჯიის შტატი. გამოყენებულია ჯონ რეპინგის ნებართვით, „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ განხორციელებული შესწორებებითა და თარგმნით.

მუხლი 43. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობების კონფიდენციალურობა

1. ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან კონფიდენციალური და თავისუფალია.
2. კონფიდენციალურია ასევე პირის ბრალდებულად ცნობამდე მისი ურთიერთობა მის შესაძლო ადვოკატთან.
3. დაკავებული ან დაპატიმრებული ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან შესაძლებელია შეიზღუდოს მხოლოდ ვიზუალური მეთვალყურეობით.

მუხლი 60. სისხლის სამართლის პროცესში ადვოკატის მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებები.

ადვოკატი ვერ მიიღებს მონაწილეობას სისხლის სამართლის პროცესში, თუ:

- ა) ამ საქმეში მონაწილეობდა როგორც მოსამართლე, ნაფიცი მსაჯული, პროკურორი, გამომძიებელი, სასამართლო სხდომის მდივანი, მოწმე ან ექსპერტი.
- ბ) იურიდიულ დახმარებას უწევს ან უწევდა იმ პირს, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი ბრალდებულის ინტერესებს, რომელსაც ის წარმოადგენს.
- გ) ნათესაური ურთიერთობა აქვს მოსამართლესთან, პროკურორთან, გამომძიებელთან ან სხდომის მდივანთან, რომელიც მონაწილეობს ან მონაწილეობდა ამ საქმის გამოძიებასა თუ სასამართლო განხილვაში.

კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება

ადვოკატის საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტი კლიენტებთან კარგი ურთიერთობის დამყარებაა. კლიენტების ნდობის მოპოვება საკუთარი თავის მათ ადგილზე დაყენებას მოითხოვს. ეს კი მოთმინების, თანაგრძნობის და ურთიერთობის ჩამოყალიბების სურვილთან არის დაკავშირებული. ურთიერთობის დამყარებისათვის აუცილებელია დადებით განწყობა.

ჯანსაღი ურთიერთობა ხელს უწყობს თქვენი კლიენტის

ინტერესების კარგად წარმოდგენას. ეს დაგეხმარებათ მოიპოვოთ სანდო ინფორმაცია კლიენტისგან, რაც საქმის მომზადებაში დაგეხმარებათ. თუ კლიენტს თქვენდამი ნდობას შთააგონებთ, შედარებით ადვილი იქნება მისი დარწმუნება თქვენ მიერ შეთავაზებული კურსის სისწორეში. ამ შეთხვევაში კლიენტს მუდმივად არ დასჭირდება მოითხოვოს თქვენგან იმის დადასტურება, რომ მის საქმეზე მუშაობთ, რასაც შეუძლია ძალიან დიდი დრო წაგართვათ. ზოგიერთი ადვოკატი არასათანადო ყურადღებას უთმობს კლიენტებთან ურთიერთობას. უფრო მეტიც, ზოგიერთი თვლის, რომ კლიენტი დაბრკოლებებს უქმნის „საკუთარი“ საქმიანობის განხორციელებაში. ადვოკატები, რომლებიც ასე ფიქრობენ, დაბრკოლებას უქმნიან საქმის წარმატებით გადაწყვეტას.

კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება პირველი შეხვედრით იწყება. ამ ურთიერთობის შემდგომი განვითარება მოხდება კლიენტთან შემდგომ შეხვედრებზე. უმნიშვნელოვანესია დაუმტკიცოთ კლიენტს, რომ მის და მხოლოდ მის მხარეს ხართ და რომ მზად ხართ ჩართოთ მის საქმეში დრო და ენერჯია. იმდენად, რამდენადაც კლიენტის ნდობისა და პატივისცემის მოპოვება თქვენს ქმედებაზეა დამოკიდებული, და არა თქვენს სიტყვებზე, შეუძლებელი იქნება კლიენტის სრული ნდობისა და პატივისცემის მოპოვება მასთან პირველივე შეხვედრაზე. თუმცა, თუ გაიაზრებთ ამას, შეძლებთ საფუძველი ჩაუყაროთ კლიენტთან ორმხრივად სასარგებლო ურთიერთობის ჩამოყალიბებას თავიდანვე. ქვემოთ განხილულია რამდენიმე საკითხი, რაც დაგეხმარებათ კლიენტთან ურთიერთობის დაწყებასა და განვითარებაში. კარგი იქნება, თუ ამ საკითხებს მხედველობაში მიიღებთ და გაითვალისწინებთ საქმეზე მუშაობის დაწყებისთანავე.

იცოდეთ თქვენი საქმე და დაეხმარეთ კლიენტს გაერკვეს თქვენს საქმიანობაში

კლიენტთან პირველი შეხვედრისთვის მომზადების დროს გაითვალისწინეთ, რომ ის, რასთანაც მას უწევს შეხება, მისთვის სრულიად უცხოა. მათაც კი, ვისაც წარსულში ჰქონია შეხება მართლმსაჯულების სისტემასთან, შესაძლოა საერთოდ არ ჰქონდეს წარმოდგენა, სისხლის სამართლის სისტემაზე. ეს პროცესი იქნება ერთდროულად დამაბნეველი და შიშის მომგვრელი თქვენ

კლიენტისთვის. პირველი შეხვედრის დროს კლიენტზე კომპეტენტური და მცოდნე ადვოკატის შთაბეჭდილების დატოვებით, გაიადვილებოთ მისი ნდობის მოპოვებას.

თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ კლიენტმა გაიგოს წაყენებული ბრალდების შინაარსი, მოსალოდნელი სასჯელი და დაცვის პოტენციური მიმართულებები. აუხსენით კლიენტს, რომ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობა დაცულია. უთხარით მას, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ თქვენთან წინასწარი კონსულტაციის გარეშე, არავის ესაუბროს. მიაწოდეთ კლიენტს იმ ადამიანების ჩამონათვალი, ვინც თქვენი დავალებით დაუკავშირდება მას. მოაპოვეთ არსებული დოკუმენტებისა და ანგარიშების, საბრალდებო აქტის, ასლები და განიხილეთ ისინი კლიენტთან ერთად.

ჩვენეთ კლიენტს, რომ გსურთ ირწმუნოთ მისი უდანაშაულობა

დაარწმუნეთ თქვენი კლიენტი, რომ მის მხარეს ხართ. და რომ თქვენ მას დამნაშავედ არ მიიჩნევთ.

რადგან კლიენტი თავდაპირველად თქვენ აღვიქვამთ, როგორც სისტემის კიდევ ერთ მონაწილეს, რომელსაც მისი არ სჯერა. ის თქვენ აღვიქვამთ, როგორც ადამიანს, რომელიც უნდა დაარწმუნოს საკუთარ უდანაშაულობაში. ის ჩათვლის, რომ თუ თქვენ მის უდანაშაულობაში დარწმუნდებით, უფრო მეტს გააკეთებთ მისთვის, ვიდრე იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ ჩათვლით, რომ ის დამნაშავეა. თქვენ უნდა დაეხმაროთ მას იმის აღქმაში, რომ თქვენი ძალისხმევის ხარისხი არ არის დამოკიდებული მის დამნაშავეობასა თუ უდანაშაულობაზე. თუმცა, ამ ეტაპზე მისვლამდე, თუ ის იგრძნობს, რომ თქვენ მას დამნაშავედ თვლით, დიდია იმის საფრთხე, რომ მან გაწყვიტოს თქვენთან ურთიერთობა.

დარწმუნებული ხართ, რომ გინდათ ჰკითხოთ თქვენს კლიენტს რა მოხდა?

როგორც ალბათ უკვე ნათელია წინა ორი ქვეთავიდან გამომდინარე, არ უნდა ისაუბროთ თქვენს კლიენტთან იმაზე, თუ რა მოხდა მისი ვერსიით, მანამ, სანამ არ დაამყარებთ მასთან სათანადო ურთიერთობას. ადვოკატებს შორის აზრთა სხვადასხვაობა იმასთან დაკავშირებით, საერთოდ უნდა ჰკითხოს თუ არა ადვოკატმა კლიენტს თუ რა მოხდა, მაგრამ ერთი რამ ცხადია: ამის გაკეთება

კლიენტთან ურთიერთობის ადრეულ ეტაპზე არასწორი სტრატეგიაა. კლიენტის იძულება მოჰყვეს მისი ვერსია ადვოკატთან ურთიერთობის ჩამოყალიბებამდე, რისკებთან არის დაკავშირებული. დაკვირვებულმა ადვოკატმა კლიენტის ასეთ პოზიციაში ჩაყენების გარეშე უნდა შეძლოს საჭირო ინფორმაციის მოპოვება.

ჩვენს კლიენტებს არ აქვთ საფუძველი გვენდობოდნენ, როცა ჩვენ მათ პირველად ვხვდებით. მათ არ იციან, თუ როგორ იმოქმედებს მათ მიერ მოწოდებული ინფორმაცია ჩვენს ძალისხმევაზე დავიკავთ მათი ინტერესები. თავდაპირველად, კლიენტი აუცილებლად თვლის, რომ თქვენ უფრო ენერგიულად იმუშავებთ მის დასაცავად, თუ მის უდანაშაულობას ირწმუნებთ. შესაბამისად, თქვენს პირველ შეხვედრაზე კლიენტს ექნება დიდი ცდუნება, დაგიხატოთ უდანაშაულობის სურათი. ეს თანაბრად ეხება როგორც ფაქტობრივად უდანაშაულო, ისე დამნაშავე კლიენტს. მაშინაც კი, როცა კლიენტი უდანაშაულოა, არსებობს ფაქტების გარკვეული ვერსია, რომელიც მის დამნაშავეობაზე მიუთითებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის არ იქნებოდა დაკავებული. ამ შემთხვევაში ის საფრთხე არსებობს, რომ უდანაშაულო კლიენტი შეეცდება „შეალამაზოს“ ფაქტები, რათა უფრო ნათლად დახატოს საკუთარი უდანაშაულობის სურათი.

ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ პირველ შეხვედრაზე ვაიძულებთ კლიენტს მოგვიყვეს ფაქტების საკუთარი ვერსია, მაღალია არაზუსტი ინფორმაციის მიღების ალბათობა. ამ მიდგომის საფრთხეები აშკარაა. პირველ რიგში, დიდი ალბათობაა იმისა, რომ კლიენტის საქმის მომზდების დაწყებისას თქვენ დაეყრდნობით არაზუსტ ინფორმაციას. მეორე მხრივ, თქვენი კლიენტი შესაძლოა მიეჯაჭვოს ამ არასწორ ვერსიას. მას შემდეგ, რაც თქვენ დამატებითი ინფორმაციის მეშვეობით გაარკვევთ, რომ თქვენი კლიენტის თავდაპირველი ვერსია არასწორი იყო, თქვენს კლიენტს შესაძლოა გაუჩნდეს სურვილი დაგარწმუნოთ, რომ მას ტყუილი არ უთქვამს. მან შესაძლოა ჩათვალოს, რომ თუ თქვენ მის ნდობას დაკარგავთ, იგივე ძალისხმევით არ განაგრძობთ მის დაცვას. ამგვარად, შესაძლოა აღმოჩნდეთ რთულ მდგომარეობაში, როცა თქვენი კლიენტი დაჟინებით მოგთხოვთ ამტკიცოთ ვერსია, რომელიც არ შეესაბამება არსებულ მტკიცებულებებს.

თუ კლიენტს პირველსავე შეხვედრაზე მოსთხოვთ მოგიყვეთ რა მოხდა, შესაძლოა აიძულოთ იგი მოჰყვეს და მიეჯაჭვოს არასწორ

ვერსიას, რომლის გადათქმევენება მისთვის ძალიან გაგიჭირდებათ. ეს გაართულებს შემდგომშიც მისგან სარწმუნო ინფორმაციის მიღებას.

გამოიჩინეთ მზრუნველობა თქვენი კლიენტის, როგორც ადამიანის მიმართ

კიდევ ერთი რამ, რაც უნდა გადალახოთ, ის არის, რომ თქვენი კლიენტი თვლის, რომ თქვენ მისგან სრულიად განსხვავებულ სამყაროში ცხოვრობთ. ეს განწყობა გაამყარებს მის განცდას, რომ თქვენ და ის მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა მხარეს დგახართ. მიუხედავად იმისა, რომ, სავარაუდოდ, თქვენი და თქვენი კლიენტის განვლილი გზა და ცხოვრებისეული გამოცდილება განსხვავებული იქნება, აუცილებლად იქნება რაიმე საერთო თქვენს შორის. გამოიჩინეთ მზრუნველობა იმის მიმართ, რაც თქვენს კლიენტს აწუხებს და გამოავლინეთ ინტერესი მისი პიროვნების მიმართ. ჰკითხეთ ოჯახის, ინტერესების, ცხოვრებისეული გამოცდილების შესახებ – რა თქმა უნდა, ურთიერთობის ძალიან ადრეულ ეტაპზე ღრმად პირადული საკითხებით დაინტერესება არ ღირს. აუცილებლად მიუბრუნდით ამ თემებს ურთიერთობის შემდეგ ეტაპებზე. მაგალითად, თუ თქვენი კლიენტი გეტყვით, რომ დედამისი ავად არის, დაინტერესდით დედამისის მდგომარეობით შემდეგ შეხვედრაზე. თუ გეტყვით, რომ რომელიღაც სპორტულ გუნდს გულშემატკივრობს, კომენტარი გააკეთეთ ამ გუნდის ბოლო თამაშზე თქვენს შემდეგ შეხვედრაზე. ამ გზით თქვენ ეუბნებით თქვენს კლიენტს, რომ გაინტერესებთ იგი, როგორც ადამიანი.

ნურასდროს დადებით ისეთ პირობას, რასაც ვერ შეასრულებთ/ისეთი პირობა დადეთ, რასაც შეასრულებთ

ძნელად თუ წარმოიდგენთ რაიმეს, რაც უფრო მეტად იმოქმედებს თქვენი და თქვენი კლიენტის ურთიერთობის საწინააღმდეგოდ, ვიდრე პირობა, რომელიც დადეთ და ვერ შეასრულებთ. თქვენი კლიენტი გაკვირდება და თქვენგან მოითხოვს დაუმტკიცოთ, რომ თქვენი სიტყვის ნდობა შეიძლება. ნდობის მოპოვებაში ხელს შეგიშლით ნებისმიერი პირობა, თუნდაც ძალიან უმნიშვნელო, რის დაცვასაც ვერ შეძლებთ. ჩვენი საქმიანობის შედეგების წინასწარგანჭვრეტის შეუძლებლობიდან გამომდინარე, თქვენ ბევრს ვერაფერს

შეჰპირდებით კლიენტს საქმესთან დაკავშირებით. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება საკითხს, რაც თქვენს კლიენტს ყველაზე მეტად ანაღვლებს: მოვიგებთ საქმეს? შეძლებთ გამათავისუფლო?

ნუ შეჰპირდებით კლიენტს მისთვის სასურველ შედეგს იმისთვის, რომ მისი ნდობა მოიპოვოთ. თუ ამ პირობის შესრულებას ვერ შეძლებთ, მისი შეუსრულებლობით ურთიერთობისთვის მიყენებული ზიანი გაცილებით უფრო მძიმე იქნება, ვიდრე ის სავარაუდო სარგებელი, რაც შეიძლება ასეთმა პირობამ მოგიტანოთ მოკლევადიან პერსპექტივაში.

მეორე მხრივ, კლიენტის ნდობის მოპოვების საუკეთესო შესაძლებლობაა მისთვის მიცემული დაპირების შესრულება. ასეთი პირობა შესაძლოა იყოს მისი მონახულება ციხეში გარკვეულ დღეს. ჰკითხეთ თქვენს კლიენტს, ხომ არ უნდა ვინმეს დაურეკოთ და უთხრათ, რომ ის კარგად არის. ეს პირობა აუცილებლად უნდა შეასრულოთ. თუ ეტყვით, რომ მისთვის რამეს მოიძიებთ ან გარკვეულ საკითხს შეისწავლით, ასეც მოიქეცით. ასეთი მცირედი შესტებით თქვენ მოიპოვებთ თქვენი კლიენტის ნდობას და დაამყარებთ მასთან სათანადო ურთიერთობას.

მაწოდეთ ინფორმაცია საიხლებების შესახებ თქვენს კლიენტს და იქონიეთ მასთან რეგულარული კონტაქტი

ერთი რამ, რაც შეიძლება კლიენტს თავში უტრიალებდეს, არის ის, რომ ადვოკატს იმაზე მეტი საქმე აქვს, ვიდრე მას შეუძლია გაუძღვეს. თქვენი კლიენტი არ იქნება დარწმუნებული, რომ თქვენ სათანადო ყურადღებასა და დროს დაუთმობთ მის საქმეს. სანამ მის დარწმუნებას შეძლებთ საწინააღმდეგოში, შესაძლოა ბევრი დრო დაგეხარჯოთ. ეს განსაკუთრებით დაკავებულ კლიენტს შეეხება. თუ კლიენტი არ არის დარწმუნებული, რომ ადვოკატი მის საქმეს სათანადო დროს უთმობს, ის სხვებს ჰკითხავს, რა უნდა გააკეთდეს მის სიტუაციაში. ხალხი, ვისაც იგი რჩევისთვის მიმართავს, სავარაუდოდ, იმავე თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოთავსებული ადამიანები იქნებიან, ვინც მასავით გაუცნობიერებელია სამართალში. ამის შემდეგ, თქვენი კლიენტი ტელეფონის ზარებით აგიკლებთ, რათა შეამოწოს გააკეთეთ თუ არა ყველაფერი, რაც უნდა გაგეკეთებინათ.

რჩევები, რასაც ის მიიღებს, შესაძლოა სრულიად არ იყოს

რელევანტური მისი საქმისთვის. შესაბამისად, თქვენ დამატებითი დროის დახარჯვა მოგიწევთ იმაზე, რომ თქვენს კლიენტს აუხსნათ, თუ რატომ არ არის საჭირო, ან არ აქვს აზრი კონკრეტული ქმედების განხორციელებას მის საქმეზე. ამრიგად, თქვენ მოგიწევთ კლიენტის გადარწმუნება. ეს კი იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორი ადამიანია თქვენი კლიენტი და რამდენად დიდია მისი თქვენდამი, როგორც ადვოკატისადმი, ნდობა. შესაძლოა კლიენტმა დაიჟინოს ისეთი ქმედების განხორციელება, რომლის უშედეგობაშიც თქვენ დარწმუნებული ხართ, თუმცა ვერ შეძლოთ ამაში კლიენტის დარწმუნება. ისევ და ისევ, ის თუ რამდენად შეძლებთ მის გადარწმუნებას, იმაზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად სჯერა თქვენს კლიენტს, რომ მის საქმეს სათანადო ყურადღებას უთმობთ.

როგორ მოვიქცეთ, თუ პირველი შეხვედრისთვის ძალიან ცოტა დრო გვაქვს

ზემოთ აღწერილი მიზნების მიღწევა პირველივე შეხვედრაზე იწყება. იდეალურ შემთხვევაში პირველი შეხვედრა დროში შეზღუდული არ უნდა იყოს. იმ შემთხვევაში, თუ თქვენს კლიენტს პირველად სასამართლოში ხვდებით მოსამართლის წინაშე წარდგომამდე სულ ცოტა ხნით ადრე, შეეცადეთ, რომ ამ პირველმა დაჩქარებულმა შეხვედრამ ურთიერთობა არ გაგიფუჭოთ. კლიენტმა თქვენს მიმართ ნდობა არ უნდა დაკარგოს იმის გამო, რომ თქვენ განერვიულებული ან დაძაბული ხართ. ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, 10-15 წუთი არ იქნება საკმარისი იმისთვის, რომ კლიენტთან სათანადო ურთიერთობა დაამყაროთ. იფიქრეთ იმაზე, თუ რისი მიღწევა შეიძლება ამ შეხვედრაზე: 1) მიიღოთ ინფორმაცია, რაც დაგჭირდებათ სასამართლოში; 2) აუხსნათ კლიენტს, თუ რა ხდება სასამართლოში ამ პირველ დღეს, და როდის შეძლებთ მასთან ხანგრძლივ საუბარს. თქვენს კლიენტს, სავარაუდოდ, ბევრი ექნება სათქმელი თქვენთვის ამ პირველ შეხვედრაზე. ის შეეცდება ყველაფერი ერთად „მოგაყაროთ“, მაგრამ თქვენ არ გეყოფათ დრო, რომ ყველაფერზე უპასუხოთ. აუხსენით კლიენტს, თუ რაზე უნდა გაამახვილოთ ყურადღება ამ პირველ შეხვედრაზე. აუხსენით, რატომ არის მნიშვნელოვანი ამ ინფორმაციის მიღება. უთხარით, რომ მალე შეხვდებით და გაცვილებით უფრო დეტალურად ისაუბრებთ საქმეზე. უთხარით, როდის შედგება შემდეგი შეხვედრა.

აუცილებლად უნდა აუხსნათ თქვენს კლიენტს, რომ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობის შინაარსი საიდუმლოა და, რომ იგი არ უნდა ესაუბროს არავის სხვას მის საქმეზე. აუხსენით თქვენს კლიენტს, თუ რა მოხდება იმ დღეს სასამართლოში. აუხსენით მას, რომ იმ ეტაპზე გჭირდებათ მხოლოდ ის ინფორმაცია, რაც იმ ეტაპზე არსებული საკითხის მოგვარებაში – სავარაუდოდ, მის გათავისუფლებაში დაგეხმარებათ. აუხსენით მას, რომ თქვენ ძალიან გაინტერესებთ მასთან საუბარი, რომ ძალიან ბევრი კითხვა გაქვთ, მაგრამ ახლა ძალიან ცოტა დრო გაქვთ ამისთვის.

ქვემოთ იხილეთ ნიმუში: ადვოკატის საუბარი კლიენტთან მათი ურთიერთობის დასაწყისში:

ბატონო X, მე გახლავართ _____, თქვენი ადვოკატი. აი, ჩემი სავიზიტო ბარათი, სადაც არის ჩემი საკონტაქტო ინფორმაცია. სულ თან იქონიეთ ეს ბარათი, რომ ყოველთვის შეძლოთ ჩემთან დაკავშირება, როცა დაგჭირდებათ. პირველ რიგში მინდა ვითხრათ, რომ ჩვენი ურთიერთობის შინაარსი საიდუმლოა. იცით, ეს რას ნიშნავს? (მეცით საშუალება გიპასუხოთ, თუ მას სურს). ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ განსაკუთრებული ურთიერთობა გვაქვს. თქვენ შეგიძლიათ მითხრათ ყველაფერი, როგორც თქვენს ადვოკატს და მე არ მაქვს უფლება ვინმეს ვუთხრა თქვენი ნათქვამი, თქვენი ნებართვის გარეშე. ასეთი განსაკუთრებული ურთიერთობა თქვენ არავისთან არ გაქვთ, არც იმ პირებთან, ვისთან ერთადაც ციხეში სხედხართ, არც შეყვარებულთან, არც ოჯახის წევრებთან. თუ თქვენ საქმესთან დაკავშირებით ჩემ გარდა ვინმე სხვას რამეს ეტყვი, ან სხვების თანდასწრებით იტყვი რამეს, ეს ადამიანები შეიძლება იძულებული იყვნენ სასამართლოში მისცენ ჩვენება იმის შესახებ, რაც თქვენგან გაიგეს. მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ სერიოზულად მოეცილოთ ამ პრივილეგიურულ ურთიერთობას, რათა დაიცვათ საკუთარი თავიც და თქვენი საყვარელი ადამიანებიც. ეს თქვენ გიცავთ იმდენად, რამდენადაც თქვენ იცით, რომ შეგიძლიათ ყველაფერი მითხრათ და რომ ის, რასაც თქვენ მეტყვით, საიდუმლოა. თქვენ საყვარელ ადამიანებს რაც შეეხება, თუ მათ სასამართლოში დაიბარებენ და ჰკითხავენ, რა იციან ამ საქმის შესახებ, ისინი შეიძლებენ გულწრფელად უპასუხოთ, რომ თქვენ უთხარით, „თუ

საქმეზე უნდათ ლაპარაკი, თქვენს ადვოკატს დაურეკონ“. ასე რომ, თუ ვინმე საქმესთან დაკავშირებით რამეს გკითხავთ, უთხარით, რომ თქვენმა ადვოკატმა გაგაფრთხილათ, არავისთან ისაუბროთ საქმეზე და, რომ თუ სურვილი აქვთ, შეუძლიათ მე დამირეკონ. ამასთან დაკავშირებით კითხვები ხომ არ გაქვთ?

ახლა, სწორედ იმ მიზეზის გამო, რის შესახებაც გესაუბრეთ, არ მინდა, ამ ხალხის თანდასწრებით ვისაუბროთ თქვენს საქმეზე. მოდით, მოვიცადოთ, სანამ მარტო დავრჩებით. ახლა არ მინდა საქმეზე საუბარი. ამასთან, ბევრი დრო არ გვაქვს და მინდა ყურადღება იმ საკითხებს დავუთმოთ, რაც დაგეხმარება დღესვე გავიშვათ აქედან. ჩვენ ხვალ შევხვდებით და უფრო დეტალურად ვისაუბრებთ საქმეზე. თუ დღეს გაგათავისუფლებს, ჩემს ოფისში შევხვდეთ. თუ არ გაგათავისუფლებს, მე თვითონ მოვალ თქვენს სანახავად ხვალვე.

ახლა, მოდით, იმაზე ვისაუბროთ, თუ რა მოხდება დღეს. ის რაც დღეს ხდება, არის ალკეითის ღონისძიების შეფარდება. იცით, რა ნიშნავს ეს?... (ესაუბრეთ მას, რათა დარწმუნდეთ, რომ მას ესმის რისთვის იმართება სხდომა და რა საკითხი უნდა გადაწყდეს). სასამართლო მოსმენის შემდეგ უნდა დავიცადოთ და ვნახოთ წაგიყენებენ თუ არა ბრალდებას. ამ პროცესს მთლიანობაში ჩვენ ხვალ განვიხილავთ. თუ არ გაგათავისუფლებს, შემდეგი მოსმენა იქნება წინასასამართლო სხდომა და თუ საჭირო იქნება, ამაზე ხვალ ვისაუბროთ. დღეს მჭირდება მივიღო ინფორმაცია, რომელიც დამეხმარება ვითხოვო თქვენი გათავისუფლება დღეს. რამე კითხვა ხომ არ გაქვთ, სანამ დავიწყებთ? (განიხილეთ საკითხები, რაც მის გათავისუფლებაში დაგეხმარებათ)...

... რამე კითხვა ხომ არ გაქვთ რომელიმე საკითხთან დაკავშირებით? თუ არ გაგათავისუფლებს, ხომ არ გინდათ ვინმეს დავურეკო – ოჯახს, დამჭირებელს, ვინმე სხვას?

ეს კლიენტთან ადვოკატის საუბარის მოკლე ვარიანტია, რომელიც არსებული ვითარებიდან გამომდინარეობს. თუმცა, ამ საუბრისას თქვენ გარკვეულ მიზნებს უკვე მიაღწიეთ: 1) გააგებინეთ თქვენს კლიენტს ის, რაც მან თავიდანვე უნდა იცოდეს, კერძოდ ის, რომ საქმესთან დაკავშირებით არავის უნდა ესაუბროს და აუხსენით, თუ რა მოხდება სასამართლოში დღეს; 2) თქვენ მას

აუხსენით, თუ რატომ უნდა შემოიფარგლოთ მხოლოდ გარკვეული საკითხებით დღევანდელ შეხვედრაზე და, რომ ეს ის საკითხებია, რაც მისი ძირითადი სურვილის ასრულებისთვის, ანუ გათავისუფლებისთვის არის საჭირო; 3) თქვენ მას შეუთანხმდით შეხვედრაზე კონკრეტულ დროს და დაჰპირდით, რომ ამ საკითხებზე დეტალურად ისაუბრებდით; 4) თქვენ დატოვეთ კომპეტენტური იურისტის შთაბეჭდილება, ვინაიდან გაარკვიეთ იგი სამართლებრივ ნიუანსებში და თავდაჯერებული და ორგანიზებული წარსდექით მის წინაშე; 5) თქვენ მას შესაძლებლობა მიეცით დაესვა კითხვები, თუმცა შეზღუდულ საუბრის საკითხები; და 6) ჰკითხეთ რა, ხომ არ სურდა ვინმესთან დაგერეკათ, თქვენ მას აჩვენეთ, რომ ზრუნავთ მასზე და მიეცით პირობა, რომლის შესრულებაც შეგიძლიათ – სავარაუდოდ, პირველი აგური დადეთ თქვენს შორის ურთიერთობის დამყარებაში.

ახლა კი მიბრძანდით სასამართლოში მასთან ერთად და აჩვენეთ მას, რომ მისთვის და მისი ინტერესების დასაცავად მუშაობთ. კლიენტთან გამართული ურთიერთობის დამყარებისთვის სწორ გზას ადგახართ.

კლიენტის გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალი⁴¹

გამოკითხვა

კლიენტის ურთიერთგამომრიცხავი მონათხრობის მიუხედავად, დაცვის მხარემ შესაძლოა ეჭვქვეშ არ დააყენოს ის, თუმცა მოწინააღმდეგე მხარე კლიენტს ჯვარედინი დაკითხვისას რამდენიმე მნიშვნელოვან შეკითხვას დაუსვამს და საკმაოდ მძიმე გამოცდის წინაშე დააყენებს. სასამართლო განხილვის მოახლოებასთან ერთად, როდესაც დაცვის მხარეს უკვე აქვს სასამართლოზე წარსადგენი ინფორმაცია, სასურველია, გამოკითხვის გარკვეულ ეტაპზე, მან ეს ინფორმაცია ობიექტურად გააცნოს კლიენტს და მოერიდოს მისთვის დაუსაბუთებელი ოპტიმიზმის ან პესიმიზმის საფუძვლის შექმნას.

გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალი: „სამოდელი“ ანდა „იდეალური“ გამოკითხვა არის ინფორმაცია იმის შესახებ, რაც ადვოკატმა უნდა მიიღოს კლიენტისაგან, იმისათვის, რომ მხარემ სრულყოფილად წარადგინოს საქმე სასამართლო პროცესზე, აუცილებელია მან გამოკითხვის ეტაპზე მიიღოს სრული ინფორმაცია კლიენტისაგან.

ხშირად არსებული პირობები პირველად გამოკითხვაში ქვემოთ ჩამოთვლილი ყველა საკითხის მიმოხილვის შესაძლებლობას არ იძლევა. ასეთ შემთხვევაში, კითხვები ბიოგრაფიული მონაცემებისა (განათლება, სამხედრო სამსახური, სამუშაო გამოცდილება, ოჯახური მდგომარეობა, ჯანმრთელობის მდგომარეობა) და გამოძიების დეტალების შესახებ შესაძლებელია მომდევნო გამოკითხვებისათვის გადადოთ.

⁴¹ კლიენტის გამოკითხვისათვის გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალის გამოყენების უფლების მონიჭებისათვის მადლობას ვუხდით ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. ტექსტის შესწორება და ქართულ ენაზე თარგმნა უზრუნველყო „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისმა.

(გამოკითხვის დროს ავსებს ადვოკატი)

ადვოკატის ფაილის №:

სისხლის სამართლის საქმის №:

კლიენტის სახელი:

წაყენებული ბრალდება:

გამოკითხვის თარიღი და დრო:

გამოკითხვის ადგილი:

ადვოკატის სახელი:

▪ პირადი ინფორმაცია კლიენტის შესახებ

სახელი:

სხვა სახელები (კნინობითი სახელი ან მეტსახელი):

მისამართი:

ტელეფონი (ანდა საკონტაქტო პირის ნომერი და სახელი):

დაბადების თარიღი:

დაბადების ადგილი:

საცხოვრებელი ადგილი პირის დაკავების პერიოდში:

წინა საცხოვრებელი ადგილები (პირველიდან უკანასკნელამდე):

საცხოვრებელი ადგილი (თარიღი) -დან (თარიღი) -მდე

▪ განათლება:

▪ სამხედრო სამსახური:

შეიარაღებული ძალები:

სამსახურის დანაყოფი:

სამხედრო სამსახურის დაწყების თარიღი:

სამხედრო სამსახურის დასრულების თარიღი:

სამხედრო სამსახურის დასრულების ტიპი:

ჯილდოები და მედლები:

საბრძოლო ოპერაციებში მონაწილეობის გამოცდილება:

საზღვარგარეთ სამსახურის პერიოდი (ადგილი და თარიღი):

ჰქონდა თუ არა ბრალდებულს წაყენებული ბრალი ან იყო თუ

არა იგი ნასამართლევი სამხედრო დანაყოფში სამსახურისას?
წაყენებული ბრალდება:
განაჩენი:
განაჩენის გამოტანის თარიღი:
სასჯელის ზომა, ასეთის არსებობის შემთხვევაში:

▪ მიმდინარე საქმიანობა

სამუშაო ადგილი (რამდენიმე სამუშაო ადგილის შემთხვევაში)
თითოეული მიუთითეთ ცალკე-ცალკე)
დამსაქმებლის სახელი:
მისამართი:
ტელეფონის ნომერი:
საქმიანობის ტიპი:

კლიენტის უშუალო ხელმძღვანელი:
კლიენტის თანამდებობა:
კლიენტის სამუშაოს აღწერილობა:
ხელფასი (დასაწყისში): (დღეის მდგომარეობით):
სამუშაოს დაწყების თარიღი:

ამჟამად უმუშევარი: []
უმუშევარია (თარიღიდან):

შემოსავლის სხვა წყარო:

▪ წინა სამსახური

წინა სამსახური (ყველა დამსაქმებელი, ყველაზე ადრეულიდან
ბოლომდე):
დამსაქმებლის სახელი:
მისამართი:
ტელეფონის ნომერი:
საქმიანობის ტიპი:
კლიენტის უშუალო ხელმძღვანელი:
კლიენტის თანამდებობა:

კლიენტის სამუშაოს აღწერილობა:
ხელფასი (დასაწყისში): (დამთავრებისას):
სამუშაოს დაწყების და დამთავრების თარიღი: (-დან) (-მდე)
სამსახურის დატოვების მიზეზი:

▪ ოჯახური მდგომარეობა:

[] დასაოჯახებელი
[] განქორწინებული
[] ქვრივი
[] დაოჯახებული: ოფიციალურად [] არაოფიციალურად []
მეუღლე/პარტნიორი:
სახელი:
მისამართი:
ტელეფონი:
სამუშაო ადგილი:
სამსახურის ტიპი:
დამსაქმებლის სახელი:
დამსაქმებლის მისამართი:
დამსაქმებლის ტელეფონის ნომერი:
შვილი (შვილები):
სახელი: ასაკი:
სახელი: ასაკი:

▪ მშობლები/და-ძმა

კლიენტის მამა:
სახელი: სამსახური:
ცალკე საცხოვრებელი [] ავადმყოფობა []
ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:
მისამართი:
ტელეფონი:
კლიენტის დედა:
სახელი: სამსახური:
ცალკე საცხოვრებელი [] ავადმყოფობა []

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:

მისამართი:

ტელეფონი:

კლიენტის ძმა (ძმები):

სახელი: სამსახური:

ცალკე საცხოვრებელი [] ავადმყოფობა []

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:

მისამართი:

ტელეფონი:

კლიენტის და (დები):

სახელი: სამსახური:

ცალკე საცხოვრებელი [] ავადმყოფობა []

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:

მისამართი:

ტელეფონი:

ვინ გაზარდა კლიენტი? მიუთითეთ, თუკი ბავშვობაში მშობლები განქორწინებული იყვნენ. იმ შემთხვევაში, თუ კლიენტი მშობლებს არ გაუზრდიათ, მოიპოვეთ აღმზრდელი პირების შესახებ იგივე ინფორმაცია, რაც მშობლების შემთხვევაში.

▪ **დამატებითი ინფორმაცია:**

მოიხმარს თუ არა კლიენტი ნარკოტიკულ საშუალებებს?

ტიპი(ტიპები):

მოხმარების დაწყების თარიღი:

მოხმარების სიხშირე დღეისათვის:

ხომ არ გაუვლია კლიენტს ნარკოტიკების მკურნალობის კურსი, ანდა რაიმე ფორმის დეტოქსიკაციის პროგრამა? აღწერეთ:

მოიხმარს თუ არა კლიენტი ალკოჰოლს?

ალკოჰოლის მოცულობა:

გადამეტებული მოხმარების შემთხვევაში, რა თარიღიდან:

ხომ არ გაუვლია კლიენტს ალკოჰოლის მკურნალობის კურსი, ანდა რაიმე ფორმის დეტოქსიკაციის პროგრამა? აღწერეთ:

კლიენტის ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობა:

მიმდინარე ფიზიკური შეზღუდულობა:

მიმდინარე ფიზიკური ავადმყოფობა:

ამჟამად გადის სამედიცინო მკურნალობის კურსს:

ექიმის სახელი:

მისამართი:

ტელეფონი:

სერიოზული ფიზიკური დაზიანებები (ყველანაირი დაზიანება თავის არეში):

ტიპი:

მიზეზი:

თარიღი:

ჰოსპიტალიზაციის შემთხვევაში საავადმყოფოს სახელი, მისამართი, ქალაქი და ჰოსპიტალიზაციის თარიღი:

იყო თუ არა კლიენტი ოდესმე მოთავსებული ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ან/და ინსტიტუტში (დაწესებულების სახელი და ადგილი):

უსარგებლია თუ არა კლიენტს ოდესმე ფსიქიატრის ან ფსიქოლოგის მომსახურებით (სახელი, მისამართი და ტელეფონი): ფსიქოლოგების ან ფსიქიატრების რაოდენობა:

გაუვლია თუ არა კლიენტს ოდესმე ფსიქიატრიული, ან ფსიქოლოგიური შეფასება (პირობები: შემფასებლის სახელი და მისამართი):

▪ **ნასამართლობა**

(ყველა დაკავება, ყველაზე ადრეულიდან ბოლომდე, ბრალდებების ჩათვლით, მათ შორის მიმდინარე ბრალდებები, არასრულწლოვან ასაკში დაკავება და/ან სხვა იურისდიქციაში (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა) წარდგენილი ბრალდებები: დაკავების თარიღი:

დაკავების ადგილი:

წყაენებული ბრალი:

გადაწყვეტილება, თუკი ის სასამართლოს მიერ არ იყო მიღებული (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა):

საპროცესო შეთანხმება სასამართლო პროცესი მოსამართლის, ანდა ნაფიცო მსაჯულების მონაწილეობით:

მოსამართლის სახელი:
სასამართლოს განაჩენი (დამნაშავე ან უდანაშაულო):
სასჯელის ზომა:
სასჯელის შეფარდების თარიღი:
ადვოკატის სახელი:
მისამართი:
ტელეფონის ნომერი:
სასჯელის ხანგრძლივობა:
დაწესებულება:
სასჯელალსრულების დაწესებულების ნომერი:
პრობაციის, ანდა პირობით ვადაზე აღრე გათავისუფლების თარიღი: -დან: -მდე:
პრობაციის, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლების პირობების დარღვევისათვის განმეორებით დაკავება:
პრობაციის ოფიცრის, ანდა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ოფიცრის სახელი:
მეორედ დაკავების თარიღი:
დარღვევის შედეგად წაყენებული ბრალი:
გადაწყვეტილება:
იხდიდა თუ არა კლიენტი პრობაციის, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლების პერიოდს დაკავების პროცესში?
პრობაცია, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლება:
ზემოთ ჩამოთვლილი რომელი ბრალის გამო (მიუთითეთ ნომერი):
დაკავების მომენტში ხომ არ მიმდინარეობდა საქმი წარმოება კლიენტის წინააღმდეგ?
(მიუთითეთ ზემოხსენებულ წარმოებაში მყოფი საქმის ნომერი):
დაკავების მომენტში კლიენტი რომელიმე იურისდიქციის თანახმად ხომ არ იძებნებოდა დაკავების მიზნით?
იურისდიქცია (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა):
ბრალი:
საიდან აქვს კლიენტს ინფორმაცია მის წინააღმდეგ წარმოებული ძებნის შესახებ:
სამართალდამცავი უწყების სახელწოდება (თუ ცნობილია):

საქმეზე მომუშავე ოფიცრის სახელი (თუ ცნობილია):
მიმდინარე საპატიმრო სტატუსი:
ციხე (დასახელება და მისამართი):
სასჯელალსრულების დაწესებულება (დასახელება და მისამართი):
სასჯელალსრულების დაწესებულების ნომერი:
ვირაო:
სად გამოცხადდა:
როდის გამოცხადდა:
ოღენობა:
ფორმა (ნაღდი ფული, ქონება და პირადი თავდებობა):
თუკი ვირაოს თანხა კომპანიამ დაფარა, მიუთითეთ სახელი:
რატომ დაფარა ვირაოს თანხა:

■ **კლიენტის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია**

სთხოვეთ კლიენტს ქრონოლოგიურად მოგიყვეთ მიმდინარე წაყენებული ბრალდების შესახებ: რა გააკეთა, რა შეემთხვა, რა მოხდა, სხვა ვინ იღებდა მასთან ერთად მონაწილეობას, როდის და რა ვითარებაში მოხდა კლიენტის დაკავება, ასევე დაკავების მომენტიდან მოყოლებული მისი და პოლიციის ურთიერთობის შესახებ. მას შემდეგ რაც კლიენტი დაასრულებს ამბის თხრობას, ადვოკატმა დაზუსტების მიზნით მას დამატებითი კითხვები უნდა დაუსვას: ვინ, რა, რატომ, როდის, სად და როგორ. გამოკითხვის დასრულებამდე ადვოკატი უნდა დარწმუნდეს, რომ აქვს სულ მცირე, ქვემოთ მოყვანილი ინფორმაცია:
მოვლენათა განვითარების კლიენტისეული ვერსია, რომელიც საფუძვლად უდევს წაყენებულ ბრალს, ან თუკი კლიენტი უარყოფს საქმეში საკუთარ მონაწილეობას, სად იყო და რას აკეთებდა კლიენტი იმ მოვლენების დროს, რომელთაც ემყარება მისთვის წაყენებული ბრალი:
მოწმეები (მიუთითეთ სასურველია, თუ არა მათთან დაუყოვნებლივ დაკავშირება რაიმე მიზეზის გამო):
თვითმხილველი მოწმეები, რომელთა ჩვენებას ემყარება წაყენებული ბრალი (მათ შორის მომჩივანი და ბრალდების მხარის მოწმეები).

ალიბის შემქმნელი მოწმეები:

მოწმეები (რომელთაც შეუძლიათ ბრალდებულის დახასიათება):
თითოეული მოწმის სახელი (სთხოვეთ მოწმეს ასევე გითხრათ
კნინობითი სახელი და მეტსახელი):

მისამართი:

ტელეფონის ნომერი:

მოწმესთან დაკავშირებისათვის გამოსადეგი სხვა ინფორმაცია
(სად მუშაობს, სად დადის გასართობად/გაერთიანების წევრობა/
დანმარება და სად ღებულობს დანმარების ვაუჩერს და სხვა):

▪ **დაკავება:**

ვინ, რა, რატომ, როდის, სად და როგორ:

ვისთან ერთად იყო კლიენტი დაკავების მომენტში? სხვა პირე-
ბიც დააკავეს თუ არა მასთან ერთად? მოიპოვეთ ინფორმაცია
ამ პირების შესახებ ისევე, როგორც მოწმეების შემთხვევაში:

იყო თუ არა კლიენტი ნასვამ მდგომარეობაში დაკავების მომენ-
ტში, ან ხომ არ მიუღია ალკოჰოლი ბოლო ხანებში:

იყო თუ არა კლიენტი ნარკოტიკების ზემოქმედების ქვეშ, ან
ხომ არ მოუხმარია ნარკოტიკული საშუალებები ბოლო ხანებში:

დაკავების მომენტში კლიენტი ავად ხომ არ იყო:

დაკავების მომენტში, ან შემდგომ ხომ არ იყო კლიენტთან მიმართე-
ბაში უხეშად მოპყრობის შემთხვევა (აღწერეთ დაზიანებები):

დაკავების დრო და თარიღი:

დაკავების ზუსტი ადგილი:

დაკავების განმარტებელი პირების სახელები:

ჰქონდათ თუ არა დაკავების შესახებ სასამართლოს განჩინება
(ორდერი):

დაკავების საფუძველი:

რა კითხვები დაუსვეს კლიენტს:

რა უპასუხა კლიენტმა?

დაკავების მომენტში ან ნებისმიერ სხვა დროს პოლიციამ ხომ
არ განახორციელა რაიმე ნივთის ამოღება თავად კლიენტისა-
გან, მისი სახლიდან, სამუშაო ადგილიდან, ავტომანქანიდან,
კლიენტის ყოფნის ადგილიდან, ნებისმიერი სხვა პირის სახლი-

დან, ან სხვა ადგილიდან:

ამოღებული ნივთის სახეობა:

ჰქონდა თუ არა პოლიციას ჩხრეკის/ამოღების შესახებ სა-
სამართლოს განჩინება?

აღწერეთ რა გარემოებებში მოხდა ნივთის ამოღება:

ყველა დამსწრე პირის შესახებ მოიპოვეთ იგივე ინფორმაცია,
რაც მოწმეების შემთხვევაში მოიპოვეთ:

დაკავების შემდეგ:

ყველა ადგილი, სადაც განხორციელდა პოლიციის მიერ კლი-
ენტის გადაყვანა:

თითოეულ ადგილზე მიყვანის ზუსტი დრო:

თითოეულ ადგილზე პოლიციის ოფიცერთა რაოდენობა (გა-
მოძიებაში მონაწილე პოლიციელების სახელები, წოდებები და
აღწერილობები):

▪ **დაკითხვა:**

სად განხორციელდა დაკითხვა?

როდის და რამდენი ხანი გაგრძელდა დაკითხვა?

ოფიცრები, რომელთაც განახორციელეს დაკითხვა:

სხვა დამსწრე პირები:

გამოყენებულ იქნა თუ არა სიცრუის ტესტი (ამერიკის
შეერთებული შტატების პრაქტიკა)?

რა კონკრეტული კითხვები დასვა პოლიციის ოფიცერმა
(ხშირად ეს ბრალდების მხარის პოზიციის დადგენის კარგი
საშუალებაა):

ხომ არ დაუპირისპირა პოლიციამ კლიენტს მისი საწინააღმდეგო
მტკიცებულებები?

რა მტკიცებულებები იყო გამოყენებული:

ხომ არ უთქვამს პოლიციას კლიენტისათვის იმის შესახებ,
რომ ვინმემ მისი საწინააღმდეგო ჩვენება მისცა, ანდა საქმის
მონაწილე რომელიმე სხვა ბრალდებულმა აღიარა დანაშაული?

ვინ იყო ეს პირი:

საქმეში მონაწილე რომელიმე სხვა ბრალდებულმა ხომ არ
მისცა კლიენტის სასარგებლო ან საწინააღმდეგო ჩვენება
კლიენტის თანდასწრებით? ვინ იყო ეს პირი:

უთხრა თუ არა კლიენტმა პოლიციას რაიმე?
კონკრეტულად რა უთხრა:
გააკეთა თუ არა კლიენტმა წერილობითი განცხადება?
მოაწერა თუ არა კლიენტმა ხელი ამ განცხადებას:
შეავსო თუ არა, ან ხელი ხომ არ მოაწერა რაიმე ანკეტას? რა ანკეტა იყო ეს:
გააკეთა თუ არა კლიენტმა ზეპირი განცხადება?
განხორციელდა თუ არა ზეპირი განცხადების ვიდეოჩაწერა:
გაკეთდა თუ არა მისი სტენოგრაფიული ჩანაწერი:
აკეთებდა თუ არა ვინე ჩანაწერებს ან შენიშვნებს?
დეტალურად აღწერეთ კლიენტის განცხადებისას დაფიქსირებული სხვა გარემოებები:
გააფრთხილეს თუ არა კლიენტი წინასწარ, რომ:
ჰქონდა დუმილის უფლება;
მის მიერ გაკეთებული ნებისმიერი განცხადება შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო მის წინააღმდეგ (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა);
ჰქონდა ადვოკატის მოთხოვნის უფლება ჩვენების მიცემამდე;
იმ შემთხვევაში, თუკი არ ჰქონდა ადვოკატის აყვანის ფინანსური შესაძლებლობა, მას დაკითხვამდე დაენიშნებოდა ადვოკატი:
რა პასუხი გასცა კლიენტმა ამ გაფრთხილებებზე:
ჰკითხეს თუ არა კლიენტს გასაგები იყო თუ არა მისთვის ყველა გაფრთხილება:
კლიენტის პასუხი:
სთოვეს თუ არა ამ გაფრთხილებების შემცველი სპეციალური ფორმის ხელმოწერა:
კლიენტის პასუხი:
ჩაუტარდა თუ არა კლიენტს ფიზიკური შემოწმება, აუღეს თუ არა სისხლის ნიმუში. ხომ არ აიღეს მისი თმის ნიმუში, ანდა დავარცხნეს, ჩაუტარდა თუ არა ნარკოტიკების ან ალკოჰოლური ტესტი, ან ნებისმიერ სხვა ტიპის სხეულის შემოწმება, კლიენტი ექიმმა ან ფსიქიატრმა ხომ არ გასინჯა:
სად:
როდის:

აღწერეთ შემოწმების ან გასინჯვის პროცესი:
ყველა დამსწრე პირი:
ვინმეს ხომ არ უთქვამს რაიმე შემოწმების, ანალიზის ან გასინჯვის შედეგების შესახებ:
შემოწმებამდე ან გასინჯვამდე კლიენტს სთხოვეს თუ არა შესაბამისი ნებართვა:
გააფრთხილეს თუ არა კლიენტი იმის შესახებ, რომ ჰქონდა შემოწმებაზე უარის თქმის, ანდა პროცესზე ადვოკატის დასწრების მოთხოვნის უფლება:
განხორციელდა თუ არა კლიენტის რაიმე ფორმით ამოცნობა, სხვა პირებთან ერთად ამოცნობისათვის დაყენებით ან იდენტიფიკაცია?
სად:
როდის:
აღწერეთ ეს პროცესი:
ყველა დამსწრე პირი (მათ შორის პოლიცია, მოწმეები, რომლებიც ამოცნობას ახორციელებდნენ, ამოცნობაში მონაწილე სხვა პირები, საქმის მონაწილე სხვა ბრალდებულები):
რა განმარტება მისცა პოლიციამ მოწმეს, რომელიც ახორციელებდა ამოცნობას:
სთხოვეს თუ არა კლიენტს რაიმეს თქმა:
სთხოვეს თუ არა კლიენტს ნებართვა ამოცნობის პროცესში მონაწილეობაში ჩართვამდე, ანდა მის იდენტიფიკაციამდე:
რა პასუხი გასცა ამაზე კლიენტმა:
განუმარტეს თუ არა, რომ ჰქონდა უარის თქმის, ანდა ადვოკატის დასწრების მოთხოვნის უფლება:
რა პასუხი გასცა ამაზე კლიენტმა:
იდენტიფიკაციის პროცედურის განმავლობაში ხომ არ სთხოვეს რაიმეს გაკეთება (გავლა, რაიმე შესტიკულაციის გაკეთება, დალაპარაკება):
რა უპასუხა კლიენტმა:
განუმარტეს თუ არა, რომ ჰქონდა უარის თქმის უფლება?
რა უპასუხა კლიენტმა:
ხომ არ სთხოვეს კლიენტს რაიმეს გახსენება (ქვეკითხვები ამოცნობის პროცესისათვის):

სთხოვეს თუ არა კლიენტს ნებართვა რაიმე ადგილის ან ნივთის ჩხრეკაზე:

სად:

როდის:

ვინ სთხოვა:

პროცესის ყველა დამსწრე პირი:

რა ადგილის, ანდა ნივთის ჩხრეკისათვის ითხოვეს ნებართვა:

რა ნივთის ამოღებას ემსახურებოდა ჩხრეკა:

რა უთხრა კლიენტს პირმა, რომელმაც ჩხრეკის ნებართვა სთხოვა:

რა უპასუხა კლიენტმა:

განუმარტეს თუ არა კლიენტს, რომ უფლება ჰქონდა უარი ეთქვა ჩხრეკაზე:

რა უპასუხა მან:

ჩხრეკის ორდერის შესახებ ხომ არ უთქვამთ რამე? კონკრეტულად რა თქვეს:

წინა სასამართლო პროცესები: გამოსულა თუ არა კლიენტი სასამართლოს წინაშე:

როდის:

ნივთიერი მტკიცებულება⁴²

ნივთიერი მტკიცებულებაა ის საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომელიც წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, ნიშან-თვისებებითა და მასზე დარჩენილი კვალით დაკავშირებულია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და შეიძლება დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშავის დადგენის ან ბრალდების უარყოფის თუ დადასტურების საშუალება იყოს. კარგ ნივთმტკიცებას მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე უაღრესად ძლიერი ეფექტის მოხდენა შეუძლია. მას შეუძლია ისეთი სახით წარმოაჩინოს საკითხი, რაც უბრალოდ ჩვენების მიცემით შეუძლებელი იქნებოდა. მაგალითად, იმ პიროვნების ფოტო, ვინც სიკვდილამდე სცემეს, გაცილებით დრამატულია, ვიდრე მხოლოდ იმის აღწერა, თუ როგორ გამოიყურებოდა დაზარალებული. ცხრილი შესაძლოა შეიცავდეს ინფორმაციას, რომლის აღქმაც უფრო ადვილია, ვიდრე მოწმის მიერ ციფრების ან სახელების გრძელი სიის ჩამოთვლა. ისეთი დოკუმენტების შემთხვევაში, როგორცაა წერილები, საბანკო ანგარიშები და ა.შ. მოწმესთან შედარებით დამაჯერებლობის ხარისხი გაცილებით დიდია, რადგან ისინი არ ცრუობენ და მათ არ აქვთ მეხსიერებასთან დაკავშირებული პრობლემები, თუ რა თქმა უნდა, ისინი არ შეცვალეს. როგორც წესი, ნაფიცი მსაჯულები დოკუმენტებს უფრო ეყრდნობიან, ვიდრე მოწმის ჩვენებებს, თუ ორივე ერთსა და იმავე ინფორმაციას ეხება.

ნივთმტკიცებების უპირატესობა ასევე იმაში მდგომარეობს, რომ მოსამართლის ან ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება იმ საკითხზე ჩერდება, რომელზეც პროკურორი/ადვოკატი მსჯელობს, მაშინ, როდესაც ეს მოწმის ჩვენებით ძალიან იშვიათად მიიღწევა. ზეპირ ჩვენებასთან ერთად ნივთმტკიცების გამოყენება პროკურორს/ადვოკატს საშუალებას აძლევს ინფორმაცია ორი ფორმით გადასცეს. როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოში ზემოთ იყო აღნიშნული, ფსიქოლოგიურმა ექსპერიმენტმა დაადასტურა, რომ ერთდროულად

42 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ყურებისა და სმენის კომბინირებული ეფექტით ინფორმაცია ორჯერ უფრო კარგად აღიქმება.

ნივთმტკიცებების გამოყენების ქვემოთ მოცემული მაგალითები აღებულია აშშ-ის ფედერალური საოლქო სასამართლოებიდან, რომლებიც ფედერალური სისტემის პირველი ინსტანციის სასამართლოებია და სადაც სასამართლო პროცესები ტარდება.

ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

ნივთმტკიცება ორი დანიშნულებით შეიძლება იყოს გამოყენებული. საუკეთესო შემთხვევაში ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დაიშვება. მეორე შემთხვევაში, მისი მეშვეობით შესავალი ან დასკვნითი სიტყვების დროს მოსამართლისთვის/ნაფიცი მსაჯულებისათვის ბევრი რამ გაცილებით ნათელი ხდება. ორივე შემთხვევა თავისებურად სასარგებლოა. თუმცა, როდესაც საქმე გადაწყვეტილების მიღებამდე მიდის, მოსამართლეს ან ნაფიც მსაჯულებს შეუძლიათ განიხილონ მხოლოდ ის ნივთმტკიცებები, რომლებიც მტკიცებულებად იქნა დაშვებული. ამიტომ, სახელმძღვანელოს ეს ნაწილი სწორედ იმ ნივთმტკიცებებს დაეთმობა, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებასაც მხარე მოითხოვს.

სასამართლო პროცესის სხვა სტადიების მსგავსად, ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვებას სათანადო მომზადება ესაჭიროება. პროკურორმა/ადვოკატმა არა მხოლოდ ის უნდა განსაზღვროს, თუ რა სახის ნივთმტკიცებები დასჭირდება, არამედ ისიც, თუ რომელი მოწმეები დასჭირდება ამ ნივთმტკიცებების წარსადგენად. ბრწყინვალე ნივთმტკიცება, რომელიც მტკიცებულებად ვერ იქნება დაშვებული, დროისა და ფულის ფუჭი ხარჯვაა მხოლოდ. პროკურორმა/ადვოკატმა ასევე უნდა იფიქროს იმაზე, თუ პროცესის მიმდინარეობის რა ეტაპზე წარადგინოს ნივთმტკიცებები. დაბოლოს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მოამზადოს მოწმეები, რომელთა მეშვეობითაც ნივთმტკიცებების წარდგენა მოხდება და ნებისმიერი სხვა მოწმე, რომელიც ნივთმტკიცებას მოწმის მომზადებისას განიხილავს.

1. მონიშნეთ ნივთმტკიცება

აუცილებლად მონიშნეთ ნივთმტკიცებები. მაგალითად, „ბრალ-

დების ნივთმტკიცება №1“. მნიშვნელობა არ აქვს, ციფრებს გამოიყენებთ თუ ასოებს, მთავარია თქვენ, მოწინააღმდეგე მხარემ და მოსამართლემ იცოდეთ, რაზე საუბრობს მოწმე, როდესაც გარკვეულ ნივთმტკიცებაზე უთითებს. იდეალურ შემთხვევაში, მონიშნა სასამართლო სხდომამდე უნდა განხორციელდეს. მაშინ ამის გაკეთება უფრო ადვილიც არის და მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უქმნის შთაბეჭდილებას, რომ თქვენ მომზადებული ხართ. სასურველია, ნივთმტკიცებები იმ თანმიმდევრობით მონიშნოს, რა თანმიმდევრობითაც, თქვენი აზრით, მათ პროცესზე წარადგენთ.

2. უჩვენეთ ნივთმტკიცება მოწინააღმდეგე მხარის წარმომადგენელს

სასამართლო სხდომაზე პროკურორმა/ადვოკატმა წარმოდგენილი ნივთმტკიცება მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა უჩვენოს, სანამ მისი მტკიცებულებად დაშვების პროცესს დაიწყებდეს. ეს თქვენს მოწინააღმდეგე მხარეს აძლევს საშუალებას სურვილის შემთხვევაში გამოთქვას ნებისმიერი სახის პროტესტი. ამის შემდეგ მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა მისცეთ გონივრული ვადა ნივთმტკიცების შესასწავლად.

„*მე ვუჩვენებ დაცვის ნივთმტკიცებას —*“

3. სთხოვეთ მოსამართლეს მოწმესთან მიახლოების ნებართვა

საქმეთა უმრავლესობაში პროკურორმა/ადვოკატმა ნივთმტკიცება მოწმეს უნდა გადასცეს. თუ ეს აუცილებელია, მან მოსამართლისგან ნებართვა უნდა აიღოს, რათა მოწმეს მიუახლოვდეს. ეს არის თავაზიანობა, რომელიც მოსამართლის მიერ სასამართლო დარბაზის კონტროლს აღიარებს. ნებართვა შემდეგი სახით უნდა იყოს მოთხოვნილი:

„*შეიძლება მოწმეს მიუახლოვდე?*“

4. უჩვენეთ ნივთმტკიცება მოწმეს

ნაფიცი მსაჯულებისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებამდე ის მტკიცებულებად უნდა იყოს დაშვებული. ნაფიცმა მსაჯულებმა არ უნდა ნახონ დაუშვებელი მტკიცებულებები. იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ეს არ მოხდეს, სასამართლოს ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დააშვებინეთ.

5. მოამზადეთ საფუძველი ნივთმტკიცებისთვის

ეს გულისხმობს იმის დადგენას, თუ რატომ უნდა იყოს განხილული და დაშვებული ნივთმტკიცება. ეს პროცესი ქვემოთ დეტალურად არის განხილული.

6. მოითხოვეთ ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

სანამ მოწმე ნივთმტკიცების განხილვას შეძლებს, ის მტკიცებულებად უნდა იყოს დაშვებული. ამ ეტაპზე პროკურორი/ადვოკატი მხოლოდ იმას ამბობს არსებითად, რომ მის მიერ წარმოდგენილი ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დასაშვებობის მოთხოვნებს აკმაყოფილებს და მოსამართლის გადაწყვეტილებისთვის საფუძველს ქმნის. თუ მოწინააღმდეგე მხარეს რაიმე პროტესტის გამოთქმა სურს, ეს მისი ბოლო შესაძლებლობაა. თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, მოწმეს ამ ნივთმტკიცების თაობაზე შეკითხვებს ვეღარ დაუსვამთ. თუ პროტესტი არ გამოთქმულა ან არ დაკმაყოფილდა, შეგიძლიათ ნივთმტკიცების ირგვლივ მოწმის დაკითხვა დაიწყოთ. მტკიცებულების დაშვების მოთხოვნა შემდგენიერად ხდება: „მოვითხოვ, მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №3.“

მოსამართლე მოწინააღმდეგე მხარეს ეკითხება, ხომ არ სურს მას პროტესტის გამოთქმა. თუ პროტესტი არ გამოითქმება ან არ დაკმაყოფილდება მოსამართლის მიერ, მაშინ ნივთმტკიცება დაშვებულად ჩაითვლება.

საფუძვლის მომზადება

საფუძვლის მომზადება იმის დადგენას გულისხმობს, რომ ნივთმტკიცება ავთენტურია და რომ ის ჭეშმარიტად ის არის, რასაც მხარე ამტკიცებს. ამის შესასრულებლად სამი მოთხოვნა არსებობს.

- (1) მოწმე კომპეტენტური უნდა იყოს, რათა ის განიხილოს. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მოწმე ნივთმტკიცებას უნდა იცნობდეს და მასზე მსჯელობა შეეძლოს.
 - (2) როგორც ყველაფერი სხვა სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, ის რელევანტური უნდა იყოს.
 - (3) ის ნამდვილი (უტყუარი) უნდა იყოს.
- ქვემოთ მოცემულია საფუძვლის მომზადების მაგალითი. მომდევ-

ნო ქვეთავებში სახელმძღვანელო ნივთმტკიცებათა კონკრეტულ სახეობებს შეეხება.

კ: ქ-ნო ეკატერინე, მე ვიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცებას №1, თქვენთვის ის ცნობილია?

პ: დიახ.

კ: რა არის ეს?

პ: ეს არის 2010 წლის 23 თებერვლით დათარიღებული წერილი, რომლის ავტორი დათო ხიდაშელია, ხოლო ადრესატი – თეიმურაზ ლომიძე.

კ: იცნობთ თუ არა ბ-ნ ხიდაშელის ხელმოწერას?

პ: დიახ.

კ: შეგიძლიათ მოსამართლეს უთხრათ, თუ საიდან იცნობთ მის ხელმოწერას?

პ: მე 10 წლის განმავლობაში მისი მდივანი ვიყავი და მის მიერ ხელმოწერილი უამრავი დოკუმენტი მაქვს ნანახი.

კ: დაცვის ნივთმტკიცება №1-ის ქვეშ ვისი ხელმოწერაა დასმული?

პ: ბ-ნი ხიდაშელის.

ქმედებები, რომლებიც მხარემ გადადგა, ნივთმტკიცების იდენტიფიცირებას ემსახურებოდა (მისი შესაბამისობა დადგენილი იქნებოდა ადრეული ჩვენებით ან პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან მტკიცების შეთავაზების შედეგად). პროკურორმა/ადვოკატმა დაადგინა მოწმის კომპეტენცია, თუ საიდან იცნობდა იგი ბ-ნი ხიდაშელის ხელმოწერას, და მხოლოდ ამის შემდეგ მისცა მოწმემ ჩვენება იმის შესახებ, თუ ვისი ხელმოწერა იყო დასმული წერილის ბოლოში.

მტკიცებულებების სახეები და მათი წარდგენის წესი

ყველა სახის მტკიცებულება ოთხ კატეგორიად იყოფა. როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, თითოეული კატეგორიის მტკიცებულებად დაშვების პროცესი გარკვეულწილად განსხვავებულია.

1. ფიზიკური ნივთმტკიცება

ეს კატეგორია ისეთ ნივთებს მოიცავს, როგორცაა იარაღები, ნარკოტიკები, ტანსაცმელი, ან ნებისმიერი სხვა რამ, რაც ფიზიკური ნივთია.

2. საილუსტრაციო მტკიცებულება

ეს ისეთი ნივთმტკიცებაა, რომელიც რაიმე კონკრეტულ ნივთს გამოხატავს, მაგრამ თვითონ ეს ნივთი არ არის. ასეთი სახის მტკიცებულება დასაშვებია, როგორც არსებითი მტკიცებულება. მტკიცებულების ამ სახეობის მაგალითებია ფოტოები, მაკეტები, რუკები, პროფესიული ნახაზები ან კომპიუტერული გრაფიკა.

3. წერილობითი მტკიცებულებები

ეს არის დოკუმენტები, როგორცაა წერილები, თამასუქები და კონტრაქტები. ამ დოკუმენტების დასაშვებად, როგორც ზემოთ მოცემულ მაგალითში იყო ნაჩვენები, უნდა დადგინდეს მათზე არსებული ხელმოწერების წყარო, რათა დოკუმენტების უტყუარობა დადასტურდეს.

4. ჩანაწერები

აქ საუბარია ჩვეულებრივი ბიზნეს საქმიანობის დროს შექმნილ დოკუმენტაციაზე, როგორცაა კორპორატიული ქაღალდები, საბანკო და სხვა სახის ჩანაწერები. ეს შეიძლება მოიცავდეს კომპანიების კორესპონდენციას, ანგარიშებს და ფინანსურ ანგარიშებს, ანგარიშ-ფაქტურებს და გზავნილებთან დაკავშირებულ დოკუმენტებს, სატელეფონო ამონაწერებს, ჩეკებს ან ნებისმიერ სხვა დოკუმენტს, რომელსაც კონკრეტული ბიზნესი აწარმოებს.

ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

ნივთმტკიცების ორი სახეობა არსებობს. პირველი არის რაიმე უნიკალური ნივთი, როგორცაა ნახატი, უჩვეულო ბეჭედი ან თოფი სერიული ნომრით. მეორე სახეობა შედგება გვაროვნული ნივთებისგან, ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, რაც არ არის უნიკალური, მაგალითად, ნარკოტიკები, სისხლი. პირველი სახეობა უფრო მართივითა და მასთან მიმართებაში ქვემოთ მოცემულია მაგალითი:

კ: პოლიციის ოფიცერო გრიგოლ სარჯველაძე, თქვენ აღმოაჩინეთ თუა ტაბიძის ცხედარი?

პ: დიახ.

კ: როდესაც ცხედარი აღმოაჩინეთ, დაინახეთ თუ არა რაიმე, რასაც მკვლელობის იარაღად მიიჩნევდით?

პ: დიახ. მას ზურგში დანა ჰქონდა ჩარჭობილი.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტკიცებას №1. თქვენთვის ეს ცნობილია?

პ: დიახ, ეს არის დანა, რომელიც ქ-ნ ტაბიძეს ზურგში ჰქონდა ჩარჭობილი, და რომელიც პოლიეთილენის დალუქულ კონტეინერში ინახება. ლუქზე აღნიშნულია სახელი გრიგოლ სარჯველაძე.

კ: საიდან იცით, რომ ეს ზუსტად ის დანაა, რომელიც ქ-ნი ტაბიძის ზურგში ჩარჭობილი ნახეთ?

პ: დანას ძვლის ტარი აქვს, ხოლო მის პირს კი კბილანები. მაგრამ რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია და რისი ნახვაც ტარზე შევიძლიათ, მე ჩემი ინიციალები და თარიღი ამოვკაწრე.

კ: არის თუ არა დანა იმავე მდგომარეობაში, როგორც ის პირველად ნახეთ?

პ: ტარზე ჩემი ინიციალები და თარიღი არის, მაგრამ, როგორც ჩანს, ტარიდან და დანის პირიდან სისხლია მოშორებული.

კ: ამ გამონაკლისების გარდა, არის თუ არა დანა იმავე მდგომარეობაში?

პ: დიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №1.

ზემოთ მოცემულ ჩვენებაში შევიძლიათ ნახოთ, თუ როგორ გაიარა პროკურორმა ყველა ის აუცილებელი ნაბიჯი ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დასაშვებად. პირველ რიგში მან მოახდინა შესაბამისობის დემონსტრირება და დაადგინა, რომ მოწმე კომპეტენტური იყო ჩვენების მისაცემად, რადგან ცხედარი სწორედ მან აღმოაჩინა. მან დაადგინა, რომ ნივთმტკიცება შესაბამისი იყო, რამეთუ მოწმის განცხადებით დაზარალებულს დანა ჰქონდა ჩარჭობილი. პროკურორმა მოწმეს მისცა იმის დემონსტრირების საშუალება, რომ მან იცოდა, თუ როგორ გამოიყურებოდა ნივთმტკიცება განსაზღვრულ დროს და რომ ის არსებითად იგივე იყო სასამართლო პროცესზე. მცირე განსხვავებას რაც შეეხება, მოწმემ ესეც განმარტა. ყურადღება მიაქციეთ იმ გარემოებას, რომ, სავარაუდოდ, ნივთმტკიცების მს-

გავსი კიდევ უამრავი დანა არსებობს. პოლიციელის ინიციალების ან რაიმე სხვა უნიკალური ნიშნის გარეშე დანა დაუშვებლად იქნებოდა ცნობილი, რადგან ოფიცერი სხვა დანებისგან მის გარჩევას ანალოგიურად ვერ შეძლებდა. განმასხვავებელი ნიშნის არარსებობისას დაცვის მხარემ დანის მტკიცებულებად დაშვებასთან დაკავშირებით პროტესტი უნდა გამოთქვას, რასაც შემდეგ სხვა განვითარება, კერძოდ კი, დანაზე ჩატარებული ცდების გამოკვლევა მოჰყვება.

მომდევნო მაგალითში, რომელიც დანაზე არსებული სისხლის გამოკვლევას ეხება, ოფიცერი მოჰყვება, თუ რა მოიმოქმედა სისხლის მტკიცებულების შესანარჩუნებლად. ეს დანის დალუქულ მდგომარეობაში შენახვას მოიცავს. ეს ნაბიჯი მნიშვნელოვანია, რათა სისხლი არ დაბინძურდეს ან არ დაიკარგოს. თუმცა დანის დალუქულ მდგომარეობაში შენახვა კარგი პრაქტიკაა, მას არსებითი მნიშვნელობა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში არ ექნებოდა დანის მტკიცებულებად დასაშვებად იმდენად, რამდენადაც პოლიციელი მის ამოცნობას თავისი ინიციალებით ყოველთვის შეძლებდა. თუმცა, დალუქულ მდგომარეობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნებოდა იმ მტკიცებულების დასაშვებად, თუ ვისი სისხლი იყო დანაზე.

ქვემოთ მოცემული ჩვენება დანაზე აღმოჩენილ სისხლს ეხება. როდესაც მხარე გვაროვნულ ნივთთან მუშაობს, როგორცაა სისხლი ან ნარკოტიკები, მას იმის დემონსტრირება მოეთხოვება, რომ ჩვენების მიცემა წარმოებაში არსებულ ნივთთან დაკავშირებით ხდება. ნივთი გვაროვნულია, თუ მას რაიმე განმასხვავებელი ნიშნით სხვა ნივთებისგან ვერ გამოარჩევთ. მაგალითად, თითქმის ყველა თეთრი ფხვნილი ერთნაირად გამოიყურება. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა დაადგინოს, რომ თეთრი ფხვნილი, რომლის მტკიცებულებად დაშვებასაც ის ითხოვს, იგივე თეთრი ფხვნილია, რომელიც ბრალდებულისგან იყო ამოღებული. როდესაც გვაროვნულ ნივთზე ვინმე ცდას ატარებს, უნდა დადგინდეს, რომ ცდა ჩატარდა, მაგალითად, იმავე თეთრ ფხვნილზე, რომელიც ბრალდებულისგან ამოიღეს. როდესაც გვაროვნული ნივთის მტკიცებულებად დაშვების მოთხოვნა ხდება, ადვოკატმა „ნივთმტკიცებების უსაფრთხოდ გადაცემის სისტემა (ჯაჭვი)“ უნდა დაადასტუროს. ეს ჯაჭვი იმის დადასტურებას გულისხმობს, თუ სად იმყოფებოდა მთელი ეს დრო ნივთი და რა მდგომარეობაში იყო ის, რათა მოსამართლემ იცოდეს, ეს ორიგინალი ნივთია თავდაპირველ მდგომარეობაში თუ მან რაიმე

ცვლილება განიცადა. ქვემოთ მოცემული ჩვენება ზემოთ მითითებული მკვლევლობის საქმეს ეხება. გრძელდება პოლიციელის დაკითხვა, რომელიც უკვე ჩვენების მიცემის პროცესში იყო.

კ: როდესაც დანაზე თქვენი ინიციალები დასვით, მერე რა მოიმოქმედეთ?

პ: მე ის პოლიეთილენის კონტეინერში ჩავდე და დავლუქე.

კ: შეგიძლიათ პლომბი აღწეროთ, რომელიც გამოიყენეთ?

პ: ეს სტანდარტული პლომბი იყო, რომელსაც დეპარტამენტი იყენებს. ჩვენი პლომბის გახსნა მისი გატეხვის გარეშე შეუძლებელია. მე ასევე პლომბზე ხელი მოვაწერე, რათა იმ შემთხვევაში, თუ მას ვინმე გახსნიდა, ჩემი ხელმოწერა არ შეეცვალათ.

კ: დალუქვის შემდეგ სად წაიღეთ?

პ: ის თბილისში, პოლიციის მთავარ სამმართველოში მივიტანე და სპეციალურ მაცივარში მოვათავსე, სადაც ისეთ ნივთმტკიცებებს ვინახავთ, რომლებიც გრილ ტემპერატურას მოითხოვს. მე იქ მყოფი მორიგე ოფიცრისგან ქვითარი მივიღე.

კ: და რატომ მაცივარში?

პ: იმიტომ, რომ ვიცოდი, დანაზე არსებულ სისხლზე ანალიზები უნდა ჩატარებულიყო და სისხლის ნიმუშები გრილ ტემპერატურაზე უნდა ინახებოდა, რათა ანალიზები სრულფასოვნად ჩატარდეს.

ამის შემდგომ პროკურორი პოლიციის ექსპერტ-ქიმიკოსს, ქ-ნ თამარ ჩიხლაძეს გამოიძახებს. მისი, როგორც სისხლზე ანალიზების ჩატარებაში სერტიფიცირებული ქიმიკოსის უფლებამოსილებისა და გამოცდილების დადასტურების შემდეგ, დაიწყება მისი დაკითხვა.

კ: 2010 წლის 6 ოქტომბერს იმყოფებოდით თუ არა პოლიციის მტკიცებულებათა ოთახში თბილისში, პოლიციის მთავარ სამმართველოში?

პ: დიახ.

კ: იქ რატომ მიხვედით?

პ: მტკიცებულებების ოთახის გამგე ოფიცრისგან მივიღე სატელეფონო ზარი, რომ სისხლში ამოსვრილი დანა ახალი მიტანილი იყო და უნდოდათ, რომ ამ სისხლზე ანალიზი ჩამეტარებინა.

კ: როდესაც დანა ნახეთ, რა მდგომარეობაში იყო ის?

პ: ის შენახული იყო პოლიეთილენის დალუქულ კონტეინერში,

რომელიც პლომბზე ხელმოწერილი იყო ვინმე გრივოლ სარჯველაძის მიერ. დანის ტარიც და პირიც სისხლში იყო ამოსვრილი.

კ: რა მდგომარეობაში იყო კონტეინერი, რაიმე დაზიანების ნიშნები ხომ არ ეტყობოდა?

პ: არა.

კ: როდესაც კონტეინერი აიღეთ, სად წაიღეთ ის?

პ: პოლიციის ლაბორატორიაში.

კ: და ლაბორატორიაში მისვლის შემდეგ რა გააკეთეთ?

პ: მე პლომბი ავხსენი და დანის ტარისა და პირის სხვადასხვა ადგილიდან სისხლის ნიმუშები ავიღე.

კ: თითოეული ნიმუში ცალ-ცალკე დაახარისხეთ?

პ: დიახ, ზუსტად აღვნიშნე, თუ თითოეული ნიმუში დანის რა ადგილიდან იყო აღებული. ისინი ასევე დავნომრე 1-დან 10-მდე, რათა ათივე აღებული ნიმუში მეკონტროლებინა.

კ: სად წაიღეთ დანა მას შემდეგ, რაც თქვენი ნიმუშები აიღეთ?

პ: მე ის პოლიეთილენის ახალ კონტეინერში მოვათავსე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

კ: და სისხლის ნიმუშებზე რა სახის ანალიზები ჩაატარეთ?

პ: თითოეული ნიმუში იმის დასადგენად გავსინჯე, სისხლის ერთსა და იმავე ჯგუფს შეიცავდა თუ არა.

კ: და რა დაადგინეთ?

პ: დავადგინე, რომ დანაზე სისხლის ჯგუფის ორი სახეობა იყო. ერთი იყო „ო“ დადებითი, ხოლო მეორე კი „აბ“ დადებითი.

კ: ანალიზის დასრულების შემდეგ ნიმუში სად წაიღეთ?

პ: თითოეული ნიმუში ცალკე პოლიეთილენის პარკში მოვათავსე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

კ: თქვენი ანალიზების ჩატარების დასრულების შემდეგ დანა და სისხლის ნიმუშები სად წაიღეთ?

პ: დანა პოლიციის მთავარი სამმართველოს მაცივარში დავაბრუნე, ხოლო სისხლის ნიმუშები პოლიციის ლაბორატორიის მაცივრის ერთ-ერთ განყოფილებაში შევინახე.

ამ მოწმის ჩვენება ზემოთ ხსენებულ ჯაჭვს ასრულებს. მან დაადასტურა, რომ თან ჰქონდა პოლიციელის მიერ კონტეინერში მოთავსებული დანა და როდესაც მან პროცედურა დაასრულა, დანა

ახალ კონტეინერში ჩადო, დალუქა და პლომბზე ხელი მოაწერა. სასამართლო სხდომაზე ექსპერტ-ქიმიკოსმა ჩვენება მისცა პლომბზე არსებული ხელმოწერის თაობაზე. მან ასევე დაადასტურა, რომ ანალიზი იმ სისხლზე ჩაატარა, რომლის ნიმუშებიც დალუქულ კონტეინერში მოთავსებული დანიდან იყო აღებული. სავარაუდოდ, მოგვიანებით მიცემული ჩვენება ასევე შეეხებოდა მის მიერ მომზადებულ ანგარიშს ჩატარებული ანალიზებისა და დაზარალებულისა და სავარაუდო მკვლელის სისხლის ჯგუფების შესახებ. თუ, მაგალითად, სხვა პირი სისხლზე დამატებით ანალიზებს ჩაატარებდა დნმ-ის მტკიცებულების მიღების მიზნით, ეს პირი ჩვენების მიცემისას აღნიშნავდა, რომ ნიმუშები ამოიღო დალუქული კონტეინერებიდან, რომელზეც ხელს თამარ ჩიხლაძე აწერდა.

საილუსტრაციო მტკიცებულებები

სასამართლო პროცესებზე ყველაზე ხშირად გამოყენებული საილუსტრაციო სახის მტკიცებულება არის ფოტოსურათი. ქვემოთ მოცემულია იმის მაგალითი, თუ როგორ ხდება ფოტოსურათის მტკიცებულებად დაშვება.

კ: ნაცნობია თუ არა თქვენთვის ტერიტორია ჭავჭავაძის გამზირზე ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის?

პ: დიახ, ნაცნობია.

კ: ამ ტერიტორიაზე რამდენად ხშირად იმყოფებით ხოლმე?

პ: ამ კვარტალს ყოველდღე ფეხით გავდივარ, როდესაც სამსახურში მივდივარ და უკან ვბრუნდები.

კ: რამდენი ხანია, რაც ამას აკეთებთ?

პ: უკანასკნელი 4 წელი.

კ: იცით თუ არა, როგორ გამოიყურებოდა ეს კვარტალი 2010 წლის 14 ივლისს?

პ: დიახ.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით გიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცე-

ბას №2. თუ შეიძლება ნივთმტკიცება №2 შეისწავლეთ და როდესაც დაასრულდით, მოსამართლეს მოახსენეთ, რა არის ის.

პ: ეს არის ჭავჭავაძის გამზირის ტერიტორიის ფოტოსურათი ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის.

კ: ზუსტად და ობიექტურად ასახავს თუ არა ეს ფოტოსურათი იმას, თუ როგორ გამოიყურებოდა ეს ტერიტორია 2010 წლის 14 ივლისს?

პ: დიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული დაცვის ნივთმტკიცება №2.

თქვენ შენიშნავდით სხვადასხვა ნაბიჯს, რომლებიც ადვოკატმა განახორციელა. პირველ რიგში მან დაადგინა მოწმის კომპეტენცია, რომ მას შეეძლო ფოტოსურათზე აღბეჭდილ ადგილთან დაკავშირებით ჩვენების მიცემა. როდესაც ადვოკატმა მოწმეს ნივთმტკიცება პირველად უჩვენა, მას ის უკვე სათანადოდ მონიშნული ჰქონდა საკუთარი ამოცნობისა და სასამართლო ჩანაწერების მიზნებისთვის. ამის შემდეგ მან მოწმეს სთხოვა დაედასტურებინა, რომ ფოტოსურათი ზუსტად და ობიექტურად ასახავდა ტერიტორიის მდგომარეობას კონკრეტული თარიღისთვის. მხოლოდ და მხოლოდ ამის შემდეგ ითხოვა ადვოკატმა ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნივთმტკიცებებთან დაკავშირებით პროკურორმა/ადვოკატმა პირველ რიგში დასაშვებობისთვის საფუძველი უნდა მოამზადოს, სანამ ნივთმტკიცების რომელიმე კონკრეტულ ნაწილთან დაკავშირებით შეკითხვებს დასვამდეს, მაგალითად იმის შესახებ, თუ სად იდგა მოწმე. საფუძვლის მომზადების შემდეგ პროკურორმა/ადვოკატმა მართებულად იშუამდგომლა სასამართლოს წინაშე მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის თაობაზე და ამის შემდეგ დაიწყო დაკითხვა.

ნახაზის შემთხვევაში პროცესი იგივე იქნებოდა. აუცილებელი არ არის, რომ ნახაზის ან ფოტოსურათის ავტორი მოწმე იყოს. მთავარია, რომ ის ზუსტად და ობიექტურად ასახავდეს კონკრეტულ თარიღზე არსებულ ადგილს, სადაც და რა დროსაც დანაშაული იყო ჩადენილი.

აუღიო და ვიდეოჩანაწერები

ზოგიერთ საქმეში წარმოდგენილი იქნება აუღიოჩანაწერები, როგორცაა ფარული ჩანაწერი (აუღიო ან ვიდეო), სატელეფონო ჩანაწერი და ა.შ. არსებობს გარკვეული ქმედებები ასეთი სახის ჩანაწერების მტკიცებულების სახით დასაშვებად. სხვა შემთხვევაში ისინი დაუშვებლად იქნება ცნობილი. პროკურორმა/ადვოკატმა, რომელიც ჩანაწერის მტკიცებულებად დაშვებას ითხოვს, უნდა დაადგინოს, რომ ჩანაწერის დროს ჩამწერი მოწყობილობა გამართულად მუშაობდა, რომ მას კომპეტენტური პირი ამუშავებდა, რომ ის მთლიანი საუბრის განმავლობაში გამართულად მუშაობდა, რომ მოწმემ გაიგონა ან დაინახა ყველაფერი, რაც ფირზე აღიბეჭდა, შემდეგ ჩანაწერი შემოწმდა იმის დასადასტურებლად, რომ ყველაფერი ზუსტად და სრულად იყო ჩანაწერილი, შემდეგ ფირი სათანადოდ ინახებოდა, რათა გამორიცხული ყოფილიყო რაიმეს დამატება, შეცვლა ან წაშლა, და რომ მოწმეს შეუძლია ჩანაწერში მოსაუბრე პიროვნებების ხმებისა და ვიდეოფირზე აღბეჭდილი პიროვნებებისა და მდებარეობის იდენტიფიცირება. ზოგიერთ შემთხვევაში ჩანაწერის ავთენტურობის დადგენას შესაძლოა ერთზე მეტი მოწმე დასჭირდეს.

სასამართლო სხდომაზე მთლიანი ჩანაწერის გაშვება აუცილებელი არ არის იმ პირობით, რომ მოწინააღმდეგე მხარეს ჩანაწერის სრული ვერსია გადაეცა და მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ინფორმირებულნი არიან იმის შესახებ, რომ სხდომაზე შემოკლებული ვერსია იქნება გაშვებული. ასეთ შემთხვევებში, მოწინააღმდეგე მხარეს შეუძლია ფირის ის ნაწილები გაუმგას, რომლებიც გამოტოვებული იყო და რომლებიც, მისი აზრით, სასარგებლოა და ჩანაწერს სათანადო კონტექსტში წარმოაჩენს.

ამ სახელმძღვანელოს მიზნებისთვის, გამოსაყენებელი სწორი მეთოდის სადემონსტრაციოდ ერთი მოწმე იქნება გამოყენებული.

კ: ოფიცერო ზვიად ლომიძე, შეხვდით თუ არა ბრალდებულს 2010 წლის 20 დეკემბერს?

პ: დიახ.

კ: ეს შეხვედრა ხომ არ ჩავიწერიათ?

პ: დიახ.

შ: რა სახის ჩამწერი მოწყობილობა გამოიყენეთ?

პ: „სონი M327“ მინიატურული ჩამწერი.

კ: ბრალდებულთან შეხვედრამდე თუ გამოვიყენებიათ ოდესმე ასეთი მოწყობილობა?

პ: დიახ, ბევრჯერ.

კ: ამ მოწყობილობასთან დაკავშირებით ინსტრუქტაჟი ხომ არ მივიღიათ?

პ: დიახ, პოლიციის ტექნიკურმა პერსონალმა გაკვეთილები ჩამიტარა.

კ: შეხვედრამდე ხომ არ გაგისინჯავთ გამოყენებული მოწყობილობა?

პ: დიახ, ეს სტანდარტული პროცედურაა.

კ: ის გამართულად მუშაობდა?

პ: დიახ.

კ: შეხვედრამდე რამდენი ხნით ადრე გასინჯეთ მოწყობილობა?

პ: ორი საათით ადრე.

კ: ბრალდებულთან შეხვედრამდე თქვენ პირადად აამოქმედეთ მოწყობილობა?

პ: დიახ.

კ: შეხვედრამდე რამდენი ხნით ადრე?

პ: დაახლოებით 5 წუთით ადრე, მანქანიდან გადმოსვლამდე.

კ: შეხვედრის დროს სად იყო მოწყობილობა მოთავსებული?

პ: მე ის წებოვანი ლენტით მივიმაგრე გულმკერდის დაახლოებით შუა ადგილას.

კ: ამ ადგილას მიმაგრებული მოწყობილობა მანამდე გაგისინჯავთ ან გამოვიყენებიათ?

პ: დიახ, და ის ყველა საუბარს იწერდა.

კ: ბრალდებულთან შეხვედრისას, რაიმე დროს ხომ არ გამოვირთავთ მოწყობილობა?

პ: არა.

კ: შეხვედრის შემდეგ რამდენი ხნის გასვლის მერე გამორთეთ მოწყობილობა?

პ: ხუთი წუთის მერე, მას შემდეგ რაც მანქანაში დავბრუნდი.

კ: მოუსმინეთ ჩანაწერს მისი ჩაწერის შემდეგ?

პ: დიახ.

კ: რამდენი ხნის შემდეგ?

პ: დავბრუნდი თუ არა პოლიციის განყოფილებაში, დაახლოებით 45 წუთის შემდეგ.

კ: როდესაც ჩანაწერს მოუსმინეთ, ზუსტად და ობიექტურად ასახავდა ის ყველაფერს, რაც იმ შეხვედრაზე ითქვა?

პ: დიახ.

კ: ჩანაწერის მოსმენის შემდეგ რა გააკეთეთ?

პ: მე ის მტკიცებულებების სპეციალურ ჩანთაში მოვათავსე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

კ: ამის შემდეგ ჩანაწერი ისევ ამოიღეთ?

პ: დიახ.

კ: როდის?

პ: დაახლოებით ერთი თვის უკან, როდესაც თქვენთვის და დაცვის მხარისთვის ასლები დავამზადე.

კ: როდესაც ჩანაწერს იღებდით, ის ისევ დალუქული იყო და პლომბზე თქვენი ხელმოწერა ისევ მითითებული იყო?

პ: დიახ.

კ: ჩემთვის და დაცვის მხარისთვის დამზადებული ასლები ზუსტი და სრული იყო?

პ: დიახ.

კ: ჩანაწერის ასლების დამზადების შემდეგ რა გააკეთეთ?

პ: მე ის მტკიცებულების ჩანთაში დავაბრუნე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტკიცებას №5, თუ იცით რა არის ეს?

პ: ეს არის მტკიცებულების ჩანთაში მოთავსებული ორიგინალი ჩანაწერი პლომბზე ჩემი ხელმოწერით.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №5.

მოსამართლე: დაცვის მხარე პროტესტს ხომ არ გამოთქვამს? არ გაპროტესტებულა, მტკიცებულებად დაშვებულია.

კ: ახლა კი ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტ-

კიცებას №5ა, თუ იცით რა არის ეს?

პ: ეს არის რედაქტირებული ჩანაწერი. ის არ შეიცავს ორიგინალის ნაწილებს, რომლების წაშლაც თქვენ დამავალეთ.

კ: თუ შეიძლება უთხარით მოსამართლეს, ორიგინალი ჩანაწერის რომელი ნაწილებია წაშლილი?

პ: თქვენ მითხარით წამეშალა ორიგინალის 5 წუთი, სანამ ბრალდებულს შევხვდებოდი და 5 წუთი უკვე შეხვედრის შემდეგ. თქვენ ასევე მითხარით წამეშალა ის დრო, როდესაც ოთახი სააბა-ზანოში გასასვლელად დავტოვე. მე ასევე წავშალე ბრალდებულსა და ჩემს შორის დაახლოებით 20 წუთის მანძილზე გამართული დისკუსია მადრიდის რეალსა და ბარსელონას შორის გასამართი საფეხბურთო მატჩის შესახებ.

კ: თუ შეიძლება გაუშვით ნივთმტკიცება №5ა. ხმა, რომელიც ახლა გვესმის და რომელმაც პირველმა თქვა გამარჯობა, ვის ეკუთვნის ის?

პ: ბრალდებულს.

კ: და მეორე ხმა, რომელმაც ასევე გამარჯობით უპასუხა?

პ: ეს ჩემი ხმაა.

კ: ჩანაწერში სხვა ხმებსაც ხომ არ მოვისმენთ?

პ: დიახ, დაახლოებით შუა ადგილას თქვენ გაივონებთ, თუ როგორ შემოვიდა ბრალდებულის მეუღლე ოთახში და გვკითხა, ჩაის ხომ არ ვისურვებდით. ეს ერთადერთი განსხვავებული ხმა იქნება.

შეამჩნევდით, რომ №5ა ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება მოთხოვნილი არ ყოფილა. ეს არის შემთხვევა, როდესაც ნივთმტკიცება სასამართლო სხდომაზე დროის დასაზოგად მომზადდა. ის მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს თავიდან აშორებს არაფრის მომცემ ჩანაწერებს შეხვედრამდე 5 წუთით ადრე, მას შემდეგ და საფეხბურთო მატჩის შესახებ. პროკურორმა/ადვოკატმა რედაქტირებული ჩანაწერიც კი შეუწყვეტლივ არ უნდა გაუშვას. თუ ჩანაწერში არის ადგილები, სადაც მხარეები, მაგალითად, კოდურ სიტყვებს იყენებენ, როგორცაა 20კ, რაც 20 კილოგრამ ჰერონის გულისხმობს, ჩანაწერი შესაძლოა შეჩერდეს და მოწმე დაიკითხოს იმის შესახებ, თუ რა იგულისხმებოდა კოდურ სიტყვაში. გარდა ამას, საუბრის გარკვეული ნაწილების ხაზგასასმელად პროკურორმა/ადვოკატმა შესაძლოა დასვას დამატებითი შეკითხვები, როგორცაა „რატომ

თქვით ეს?“, რათა მოწმეს დამატებით ათქმევინოს იმის შესახებ, თუ იმ კონკრეტულ მომენტში რა ხდებოდა. დაბოლოს, ეს ასევე კარგი გზაა საუბრის კონკრეტულ მნიშვნელოვან სეგმენტზე ყურადღების გასამახვილებლად.

ჩანაწერები

ეს არის დოკუმენტები, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებაც პროკურორს/ადვოკატს სურს, და რომლებზეც მნიშვნელოვანი ხელნაწერებია გაკეთებული. ამ სახის დოკუმენტის მტკიცებულებად დაშვების მაგალითი მოცემული იყო ქვეთავში მტკიცებულებისთვის საფუძვლების მომზადების შესახებ.

საბუთები

როგორც წესი, საბუთები, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებაც პროკურორი/ადვოკატი სასამართლო სხდომაზე შეეცდება, საქმიანი საბუთებია. აშშ-ში ასეთ საბუთებზე ირიბი ჩვენების წესი არ ვრცელდება იმდენად, რამდენადაც კომპანია ამ საბუთებს ჩვეული საქმიანობის რეჟიმში აწარმოებს. ამის ლოგიკა იმაში მდგომარეობს, რომ ეს საბუთები ყოველგვარი გაყალბების მიზნის გარეშე შეიქმნა. თუ პროკურორი/ადვოკატი ფიქრობს, რომ ისინი ყალბია, მას შეუძლია მოსამართლისგან მოწმის ჯვარედინად დაკითხვის ნებართვა ითხოვოს, სანამ მოსამართლე ამ მტკიცებულების დასაშვებობის თაობაზე განჩინებას გამოიტანს. მოწინააღმდეგე მხარესაც შეუძლია მოგვიანებით მოწმე იმის დასადგენად დაკითხოს, რომ საბუთები არ არის ზუსტი. ასეთი საბუთების მტკიცებულებად დასაშვებად აუცილებელია, რომ ვინმემ მისცეს ჩვენება იმის თაობაზე, რომ ეს კომპანიის ოფიციალური საბუთებია. ეს პიროვნება მეთვალყურეობას უნდა ახორციელებდეს საბუთებზე, მაგრამ არ არის აუცილებელი, რომ ისინი მისი შედგენილი იყოს. მართლაც, დიდ კომპანიაში დოკუმენტებს სხვადასხვა ადამიანი ადგენს. მან მხოლოდ ის უნდა განაცხადოს, რომ საბუთები ნამდვილად კომპანიის საბუთებია. ეს შესაძლოა შემდეგი სახით გაკეთდეს:

კ: ბ-ნო კახაბერ ვაშაკიძე, ვინ არის თქვენი დამქირავებელი?

პ: „საქართველოს ელექტროკომპანია.“

კ: იქ რა თანამდებობაზე მუშაობთ?

პ: მე ვიცე-პრეზიდენტის მესამე თანამშრომელი ვარ.

კ: ამ თანამდებობაზე ყოფნისას გევალებათ თუ არა კომპანიის საბუთებზე მეთვალყურეობა?

პ: ღიახ.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცებას №2, თუ იცით ეს რა არის?

პ: ღიახ, ეს არის „საქართველოს ელექტროკომპანიის“ ფინანსური ტრანსაქციების მაჩვენებელი საბუთები.

კ: რომელი წლებისთვის?

პ: 2009-2010.

კ: ასეთ საბუთებს „საქართველოს ელექტროკომპანია“ საქმიანობის ჩვეულ რეჟიმში ინახავს?

პ: ღიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული დაცვის ნივთმტკიცება №2.

შემაჯამებელი მტკიცებულებები

წინამდებარე სახელმძღვანელოში განხილული ნივთმტკიცებების ბოლო კატეგორია შემაჯამებელი მტკიცებულებებია. მტკიცებულებების ერთი დიდი ჯგუფიდან მტკიცებულებათა სათითაოდ წარდგენას დიდი დრო სჭირდება და ეს დამაბნეველი და მოსაბეზრებელია (მაგალითად, დროის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში განხორციელებული გზავნილები, რამდენიმე საბანკო ანგარიშზე დეპოზიტები და ანგარიშებიდან თანხების გატანები). ზოგადად პროკურორი/ადვოკატი დაინტერესებული უნდა იყოს შეჯამებული მონაცემების და არა ინდივიდუალური ტრანსაქციების წარდგენით. მტკიცებულებათა შესახებ აშშ-ის ფედერალური წესების 1006-ე წესის თანახმად, ინდივიდუალური ტრანსაქციების შეჯამება დასაშვებია იმდენად, რამდენადაც მოწინააღმდეგე მხარეს სასამართლო სხდომაზე გადაეცა ძირითადი მონაცემები. რადგან შემაჯამებელი მტკიცებულება შესაძლოა ჯვარედინ დაკითხვას დაექვემდებაროს, მოსამართლეს გადაწყვეტილების მისაღებად მართებული საფუძველი აქვს. ქვემოთ მოცემულია იმის მაგალითი, თუ როგორ უნდა

იყოს მტკიცებულებად დაშვებული შემაჯამებელი მტკიცებულებები.

კ: თუ შეიძლება ამოცნობის მიზნით შეხედეთ დაცვის ნივთმტკიცებას №8.

პ: ღიახ.

კ: რა არის დაცვის ნივთმტკიცება №8?

პ: ეს არის „საქართველოს ეროვნულ ბანკში“ „საქართველოს ელექტროკომპანიის“ საბანკო ანგარიშიდან 2010 წლის 1 იანვრიდან 2010 წლის 31 დეკემბრამდე განხორციელებული დეპოზიტებისა და გატანების შეჯამებული მონაცემი.

კ: ეს ნივთმტკიცება თქვენ მოამზადეთ?

პ: ღიახ, მე მოვამზადე.

კ: თუ შეიძლება აგვიხსენით, რა იყო თქვენი პირველი ნაბიჯი ამ ნივთმტკიცების მომზადებისას?

პ: მე „საქართველოს პირველი ეროვნული ბანკიდან“ მოვიპოვე „საქართველოს ელექტროკომპანიის“ ყველა საბანკო ამონაწერი 2010 კალენდარული წლისთვის. შემდეგ ამონაწერებიდან ამოვიწიე კომპანიის ანგარიშზე განხორციელებული ყველა დეპოზიტი და გატანა.

კ: როგორც ვხედავთ, №8 ნივთმტკიცებაზე ორი სვეტია გამოსახული, ერთის სათაურია დეპოზიტები, ხოლო მეორის – გატანები და მარცხნივ მითითებულია თითოეული თვის მონაცემი. თუ შეიძლება აგვიხსენით, რას გულისხმობს ეს სვეტები და როგორ განსაზღვრეთ შივ რა ციფრები ჩაეწერათ?

პ: თითოეული თვის დეპოზიტები სათითაოდ დავაჯამე და შემდეგ ნივთმტკიცების შესაბამისი სვეტის შესაბამისი თვის გასწვრივ ჩაეწერე. იგივე ვაკეთე გატანებთან დაკავშირებითაც. ცხრილის ბოლოს მოცემული ციფრები ზემოთ არსებული ინდივიდუალური თანხების უბრალოდ დაჯამებული ოდენობებია.

კ: მოვითხოვ დაშვებულ იქნეს მტკიცებულებად დაცვის ნივთმტკიცება №8.

როგორც ხედავთ, ადვოკატმა მოწმეს აახსენებინა, თუ რაში მდგომარეობდა ნივთმტკიცების არსი. შემდეგ მოწმემ ისაუბრა იქ მოცემული მონაცემების საფუძველზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ადვოკატმა ცხრილის დასაშვებად ცნობისთვის საფუძველი

მომზადა, სანამ მის შესახებ რაიმე შეკითხვებს დასვამდა. მან ასევე მოწმეს მოათხოვინა ცხრილში მოცემული კატეგორიების შესახებ, რათა ეს მოსამართლისთვის შეკითხვების დასმის გარეშეც ნათელი ყოფილიყო. მოწინააღმდეგე მხარეს შეუძლია პროტესტი მაშინ გამოთქვას, როდესაც ცხრილის დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობას ითხოვენ. მას ასევე შეუძლია სასამართლოს სთხოვოს გადაწყვეტილების მოგვიანებით მიღება, მას შემდეგ რაც ის მტკიცებულებების წარმომდგენი მხარის მოწმის ჯვარედინ დაკითხვას შეძლებს. სასამართლო ხშირად რთავს ნებას მხარეს ამ ეტაპზე მსგავსი ჯვარედინი დაკითხვის ჩასატარებლად და არ იცდის იმ მომენტამდე, როდესაც მოწმე ნივთმტკიცების შესახებ ჩვენების მიცემას დაასრულებს. მოწინააღმდეგე მხარის პერსპექტივიდან ეს უკეთესი სტრატეგიაა, რადგან თუ ის იმის დემონსტრირებას შეძლებს, რომ ნივთმტკიცება არ არის სანდო, მაშინ ამ მტკიცებულებიდან არასასურველი ჩვენების მიღებასაც აღუდგება წინ.

ამ შემთხვევაში ცხრილი პირდაპირი ციფრების უბრალო დაჯამებას ეფუძნება. თუ ის ექსპერტიზას დაქვემდებარებულ სფეროს შეიცავდა, როგორცაა, მაგალითად, იმის დადგენა, თუ რა უნდა იყოს აქტივებად და რა პასივებად კლასიფიცირებული, მაშინ ბუღალტრული გამოცდილების მქონე პიროვნების ჩვენების მიცემის საჭიროება დადგებოდა. მაშინ მოწმეს, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი კვალიფიკაციისა და უფლებამოსილების დადასტურება დასჭირდებოდა, სანამ იმას შეეხებოდა, თუ როგორ და რა პრინციპებზე დაყრდნობით დაამზადა ცხრილი.

დაუშვებელი მტკიცებულებები

არსებობს გარკვეული შემთხვევები, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი გამოიყენებს ნივთმტკიცებას, რომლის დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობის შესახებ მოთხოვნა არ არის აუცილებელი. ეს შესაძლოა იყოს ცხრილი ან დიაგრამა, რომელსაც მხარე შესავალი ან დასკვნითი სიტყვის დროს გამოიყენებს. მაგალითად, მან შესაძლოა მოვლენათა ქრონოლოგია წარმოადგინოს, რათა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს იმის უკეთ აღქმაში დაეხმაროს, თუ გარკვეულ მოვლენებს როდის ჰქონდა ადგილი და მათი ყურადღებაც შესაბამისად ამ მოვლენაზე შეაჩეროს. ეს შესაძლოა იყოს დიაგრამა კრიმინალური საწარმოს შესახებ, სადაც ნაჩვენებია იქნება ძირითად მოთამაშეთა

სახელები და ბრძანებათა გაცემის იერარქია. ეს შესაძლოა იყოს გრაფიკული გამოხატულება, ფოტოსურათი, ან თქვენი უსაზღვრო ფანტაზიის ნაყოფი. თუ ეს ნივთმტკიცებები კარგად არის მომზადებული, მხარის აზრით, მნიშვნელოვანი საკითხები მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების თვალში შესაძლოა საკმაოდ დამაჯერებლად გამოჩნდეს. ცხადია, არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ ცხრილები ან დიაგრამები ზუსტად იყოს შედგენილი, რამეთუ არაზუსტმა ნივთმტკიცებამ პროკურორის/ადვოკატის დამაჯერებლობა შესაძლოა სერიოზულად დააზიანოს. ამ გაფრთხილების გათვალისწინებით, პროკურორები/ადვოკატები შემოქმედებითად უნდა მიუდგნენ ნივთმტკიცებების შექმნას და მათ იმაზე უნდა იფიქრონ, თუ რომელი ნივთმტკიცებების გამოყენებაა შესაძლებელი სასამართლო პროცესისათვის მომზადების ეტაპზე.

პირდაპირი დაკითხვა⁴³

პროკურორი/ადვოკატი ფაქტებს საკუთარი პერსპექტივიდან გადმოსცემს და შემდეგ ამ ფაქტებს თავის დასკვნით სიტყვაში კანონს შეუხამებს იმ მიზნით, რომ მოსამართლე /ნაფიცი მსაჯულები გაიგებენ, მიიღებენ და დაინახომებენ მოწმეთა ჩვენებებს.

პირდაპირი დაკითხვა სასამართლო პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სტადიაა. პირდაპირი დაკითხვის დროს ყურადღების ცენტრში უნდა მოექცეს არა პროკურორი/ადვოკატი, არამედ – მოწმე. პროკურორმა/ადვოკატმა მისი მოწმის პირდაპირი დაკითხვა ისე უნდა ჩაატაროს, რომ მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება მოწმეზე იყოს მიპყრობილი. გახსოვდეთ, რომ მტკიცებულებები მოდის არა პროკურორისაგან/ადვოკატისაგან, არამედ მოწმეებისგან. ამასთან, თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ყურადღებით უსმენენ ყველაფერს, რასაც თქვენი მოწმე ამბობს. თქვენს მოწმეს დაუჯერებენ და მის ჩვენებას დაიმხსოვრებენ არა იმიტომ, თუ როგორი ბრწყინვალე გამოსვლა გაქონდათ თქვენ, არამედ მისი პასუხების ხასიათისა და შინაარსიდან გამომდინარე. სწორედ ამიტომ უნდა დახარჯოთ დრო სასამართლო პროცესზე თითოეული მოწმის მოსამზადებლად.

შემაღენელი ელემენტები

მოწმის პირდაპირი დაკითხვა გაცილებით მეტია, ვიდრე უბრალო შეკითხვა „თუ შეიძლება მოახსენეთ მოსამართლეს, რა მოხდა 2010 წლის 14 ივლისის ღამეს.“ თქვენ, როგორც პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოთ, თუ მოწმის ჩვენების რომელი ნაწილია მნიშვნელოვანი და რომელ ნაწილზე გსურთ ყურადღების გამახვილება. პროკურორმა/ადვოკატმა საკუთარი თავი მწერლად უნდა წარმოიდგინოს, და თუ როგორ შეუძლია მას, მიაწოდოს ამბავი მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს საუკეთესო გზით, რათა მათ შეძლონ იგრძნონ და დაინახონ, თუ რა მოხდა სინამდვილეში.

43 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ეფექტურ პირდაპირ დაკითხვას აქვს გარკვეული ასპექტები, რომლებიც ყველა მოწმისთვის ერთია. კერძოდ:

შეინარჩუნეთ სიმართლე

რეალურად ეს არის საკითხი, რომელიც თქვენ ყველა პრეზენტაციის დროს უნდა გაითვალისწინოთ. მოწმემ ბევრი რამ იცის, მაგრამ მნიშვნელოვანი მხოლოდ რამდენიმე მათგანია. მოწმის ჩვენებაში ყურადღება მნიშვნელოვან საკითხებზე უნდა გაამახვილოთ და ნაკლებად მნიშვნელოვანი გამოტოვოთ. თუ მოწმეს ყველაფერს ათქმევინებთ, რაც იცის, მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს შესაძლოა მოებზრდეთ ან შეიძლება ისინი სულაც დაიბნენ იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის მნიშვნელოვანი. მაგალითად, თაღლითობის შესახებ საქმეში, სავარაუდოდ, არავითარი მნიშვნელობა არ ექნება იმას, თუ ერთ-ერთ ადამიანს თეთრი პერანგი ეცვა თუ ლურჯი, ან მზიანი დღე იყო თუ წვიმა. ეს ეხება თარიღება და დროს, ზოგი მნიშვნელოვანია და ზოგი – უმნიშვნელო. ასე რომ, მხოლოდ იმ საკითხებზე მოახდინეთ კონცენტრაცია, რაც მნიშვნელოვანია. ეს ჩვენებას ნაკლებად დამახინჯებს და უფრო ეფექტურს გახდის. არავის სურს უსმინოს ჩვენებას, რომელიც დაუსრულებლად იწელება, რადგან მსმენელი ფიქრობს „ნეტავ როდის გადავა მნიშვნელოვან საკითხზე.“ ზოგადად, ადამიანის ყურადღება 15-30 წუთის შემდეგ იფანტება. თქვენი მოწმის მომზადებისას უნდა შეძლოთ უსარგებლო მასალის გაცხრილვა და თქვენი შეკითხვების ისე ფორმულირება, რომ მხოლოდ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია იყოს გადმოცემული.

მოწმის ჩვენების ორგანიზება

ზოგადად სასურველია, თუ მოწმეებს მოვლენათა ქრონოლოგიური რიგის თანახმად დაჰკითხავთ. მოწმის ჩვენების დროსაც მოვლენები ზოგადად ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით უნდა იყოს გადმოცემული, რადგან ადამიანთა უმრავლესობა ასე აზროვნებს და მოსამართლისათვისაც/ნაფიცი მსაჯულებისთვისაც ჩვენების გაგება და დამახსოვრება ასე გაცილებით ადვილია.

მოწმის მიერ ჩვენების მიცემისას ყველაზე მიღებული და ლოგიკური თანმიმდევრობა შემდეგია:

მოწმის პირადი მონაცემები

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რატომ არის ამ პიროვნების ჩვენება მნიშვნელოვანი? მოწმის პირადი მონაცემების წარდგენა სწრაფად უნდა მოხდეს. მაგალითად, მოწმის მიერ თავისი სახელის წარმოთქმისთანავე უნდა იყოს გაცხადებული, რომ იგი იმ დღეს რუსთაველის გამზირისა და ბესიკის ქუჩის კუთხეში იმყოფებოდა, როდესაც იმავე ადგილას ბანკი გაიძარცვა. აღსანიშნავია, რომ იმ მოწმესთან მიმართებაში, რომელიც მხოლოდ იმას ჰყვება, თუ რა დაინახა, სრულიად უმნიშვნელოა ისეთი საკითხების განხილვა, როგორცაა დაოჯახებულია თუ არა ის, ჰყავს თუ არა შვილები და როგორია მათი მოსწრება სკოლაში. თუ მოწმე არის ექსპერტი, მაშინ მის კვალიფიკაციას უნდა გაესვას ხაზი. ექსპერტი მოწმის შემთხვევაში მის სწავლასა და გამოცდილებასაც უნდა შეეხოს.

რეალურად, მოწმის წარდგენა მოწმის ტრიბუნასთან მის გამოცხადებამდე იწყება. იმის მიხედვით, თუ პიროვნება როგორ გამოიყურება, ადამიანებს მის შესახებ პირველი შთაბეჭდილებები მის მიერ პირველი სიტყვების წარმოთქმამდე ექმნებათ. თუ მოწმე სასამართლო დარბაზში ბინძური ტანსაცმლით შემოდის, თითქოს სულ ახლახან ადგა საწოლიდან, იგი ვერ იქნება ისეთივე დამაჯერებელი, როგორც სხვა, ვინც უკეთ გამოიყურება. მოწმე და ბრალდებული მათი პროფესიების შესაფერისად უნდა იყვნენ ჩაცმულნი. ბიზნესმენი შარვალ-კოსტიუმსა და ჰალსტუხში უნდა გამოცხადდეს. ამავე დროს, თუ ავტომექანიკოსს იმავე ტანსაცმელში გამოაწყოთ, ნათელი იქნება, რომ ეს სპეციალურად გააკეთეთ და ამით მოწმეს დისკრედიტაციას გაუწევთ. ავტო-მექანიკოსი სუფთა შარვალსა და პერანგში უნდა გამოცხადდეს. არ ენდოთ მოწმეს ან ბრალდებულს, რომ ისინი სათანადოდ ჩაცმულნი გამოცხადდებიან, თუ მხოლოდ ეტყვიან: „სათანადოდ ჩაიცვით“; უთხარით, თუ რა ჩაიცვან.

აღწერეთ დანაშაულის ჩადენის ადგილი

სად იყო მოწმე, როდესაც იმას აკვირდებოდა, რის შესახებაც ჩვენებაში საუბრობს? მოწმემაც უნდა აღწეროს დანაშაულის ჩადენის ადგილი, დეტალებში ჩაღრმავების გარეშე, როგორცაა ზუსტი მანძილი, დრო და ა.შ. ეს საკითხები ჯვარედინ დაკითხვაზე წამოიწვევა, ხოლო პირდაპირი დაკითხვისას მხოლოდ ამბის გად-

მოცემას შეაფერხებს. ზოგიერთი პროკურორი/ადვოკატი ფოტოს ან სხვა ნივთმტკიცებებს იყენებს, რათა დანაშაულის ჩადენის ადგილი აღწეროს, მაშინ, როდესაც სხვებს მიაჩნიათ, რომ ამით ყურადღება იფანტება და ხსენებული მეთოდის გამოყენება ჩვენების ბოლოსკენ ჯობს, რადგან ის მოწმის ჩვენებას აჯამებს. დანაშაულის ჩადენის ადგილის აღწერის მიზანია მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს მიეწოდოთ ადგილმდებარეობის სურათი, სანამ ჩვენების მოქმედების შესახებ ნაწილზე გადახვალთ. თუ ისეთ ნივთებს გამოიყენებთ, როგორც არის ფოტო, სქემა, ნახაზი უზრუნველყავით, რომ მოწმემ თავად აღწეროს ისინი. მაგალითად, როდესაც იგი ადგილს აღწერს, თქვენ შეგიძლიათ მოწმეს სთხოვოთ ფოტოზე, სქემაზე, ნახაზზე ეს ადგილი გაჩვენოთ. ამით ნივთმტკიცება გაცილებით გასაგები, დამაჯერებელი და საინტერესო იქნება.

მოქმედება

მოქმედება მოწმის ჩვენების უმთავრესი ნაწილია. მაგალითად, მას შემდეგ რაც მოწმის ადგილმდებარეობა დაადგინეთ დანაშაულის ჩადენის ადგილზე, შეგიძლიათ დაკითხვა განაგრძოთ შემდეგნაირად:

კ: *თქვენ თქვით, რომ 14 ივლისს ათ საათზე რუსთაველის გამზირისა და ბესიკის ქუჩის კუთხეში იყავით. რაიმე ხომ არ მოხდა იმ დღეს, რამაც თქვენი ყურადღება მიიპყრო?*

პ: *ღიახ.*

კ: *რა იყო პირველი, რასაც ყურადღება მიაქცევით?*

პ: *მე იარაღიდან სროლის ხმა გავიგონე.*

კ: *მიიხედეთ თუ არა იქითკენ, საიდანაც სროლის ხმა ისმოდა?*

პ: *ღიახ, ხმა ბანკიდან მოდიოდა.*

კ: *და რა დაინახეთ?*

პ: *დავინახე, თუ როგორ მორბოდა ბანკიდან ორი მამაკაცი იარაღებით ხელში.*

დაკითხვის ტემპის რეგულირებით პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აგრძნობინოს, თუ რა ხდებოდა რეალურად. ეს ასევე მოწმის ჩვენების ის სეგმენტია, რომელზეც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს. უმნიშვნელოვანესი გარემოება, ანუ მოწმის მიერ ბანკის მძარცველების დანახვა შესაძლოა სულ რამდენიმე წამი გრძელდებოდა, მაგრამ

პროკურორმა/ადვოკატმა ეს სიტუაცია კონტროლის ქვეშ, შენელებულ მოქმედებაში უნდა წარმოაჩინოს. პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უნდა მიაწოდოს თითოეული დეტალი და ხაზი გაუსვას მათ მნიშვნელობას საქმისათვის. ამის შემდეგ პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა დასვას კითხვები თითოეული ბრალდებულის აღწერის მიზნით, იმის შესახებ, აგრძელებდნენ თუ არა ისინი სროლას (თუ ასე იყო), რა მიმართულებით მირობდნენ, ჩასხდნენ თუ არა მანქანაში და მოძრაობდა თუ არა ეს მანქანა რუსთაველის გამზირზე გადაჭარბებული სიჩქარით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უნდა დაანახოს, თუ რა მოხდა. ამ ტექნიკის ეფექტურად წარმოჩენისთვის აუცილებელია, რომ მოწმის სასამართლო პროცესისთვის მომზადებისას მას ხაზგასმით განუმარტოთ, რომ კითხვებს უსმინოს და მხოლოდ იმას უპასუხოს, რის შესახებაც ეკითხებიან.

ისაუბრეთ მარტივი ენით

ეს გაფრთხილება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ტარდება. თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ მათ გაიგონ თქვენი შეკითხვები და მოწმის პასუხები. ზოგიერთ პროკურორს/ადვოკატს და მოწმეს ჰგონია, რომ ისინი უბრალო და პირდაპირი სიტყვების ნაცვლად დიდი, რთული სიტყვების ან ფრაზების გამოყენებით ადამიანებზე შთაბეჭდილებას ახდენენ. ეს არ არის მართალი და მეტიც, ეს მსმენელს ყურადღებას აკარგვინებს. პროკურორმა/ადვოკატმა თავის მოწმეებს მათი მომზადების დროს უნდა მიუთითოს, რომ მათ მარტივი ენით ისაუბრონ და თავი შეიკავონ იურიდიული ჟარგონისაგან ან ტექნიკური ტერმინოლოგიისგან, თუ ამის საჭიროება არ დგას. თუ მოწმემ უნდა გამოიყენოს ტექნიკური ტერმინები, რათა, მაგალითად, მეცნიერული ექსპერიმენტის შედეგები აღწეროს, დარწმუნდით, რომ ტერმინების განმარტება მათი გამოყენებისთანავე მოხდეს. არც ერთ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულს არ სურს უხერხულად იგრძნოს თავი იმის გამო, რომ არ ესმის თუ რაზე საუბრობს მოწმე, და ეს მათ აღიზიანებს. მეტიც, პროკურორი/ადვოკატი ჩვენებით ვერაფერს დაამტკიცებს, თუ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს არაფერი ესმით. ქვემოთ მოცემულია მაგალითები იმისა, თუ რა უნდა გავაკეთოთ და რა – არა.

ცუდია. „ვისარგებლიათ თუ არა შემთხვევით, რათა მასთან გესაუბრაოთ?“

კარგია. „ოდესმე ვისაუბრიათ მასთან?“

ცუდია. „რამდენი ხანია, რაც ასეთი საქმიანობით რომ ხართ დაკავებული?“

კარგია. „რამდენი ხანია, რაც ავტომექანიკოსი ბრძანდებით?“

ცუდია, როგორც პასუხი. „მე ჩემი მანქანის გამოსასწავლელით ვისარგებლე და შემდეგ ბრალდებულს მივუახლოვდი.“

კარგია. „ჩემი მანქანიდან გადმოვედი და ბრალდებულთან მივედი.“

ცუდია. „არა ბრალდებულმა, არამედ მერაბმა მოახდინა ანგარიშის დამატებით დებეტირება.“

კარგია. „არა ბრალდებულმა, არამედ მერაბმა გამოიტანა ფული სპეციალური ანგარიშიდან.“

ღია დაბოლოების შეკითხვების გამოყენება

ქართული და ამერიკული სამართლის თანახმად, მიმანიშნებელი შეკითხვების დასმა მოწმეთა პირდაპირი დაკითხვის დროს დაუშვებელია. შეკითხვა მიმანიშნებელია, როდესაც კითხვა კონკრეტულ პასუხს მოიცავს. მაგალითად, „მართალია თუ არა, რომ ბანკის ერთ-ერთი მმართველი 175 სმ. სიმაღლის იყო?“ ან „ბანკი, რომლიდანაც ისინი გამოიბრუნნენ, საქართველოს ბანკი იყო, მართალია?“ პირდაპირ დაკითხვაზე ეს შეკითხვები ასე უნდა დასმულიყო: „რა სიმაღლის იყვნენ ბანკის მმართველები?“ და „რომელი ბანკიდან გამოიბრუნნენ ისინი?“ მეორე მაგალითად მოცემული შეკითხვა დასაშვებია, თუ მოწმემ უკვე განაცხადა, რომ მან დაინახა ბანკიდან გამოქცეული მმართველები. თუ შეკითხვაში იმას შეეხებით, რაზეც მოწმემ უკვე ჩვენების მიცემისას ისაუბრა, ეს მიმანიშნებელ კომპონენტად არ ჩაითვლება. მართლაც, უმჯობესია, თუ მოწმეს შემდეგ შეკითხვას მიცემული ჩვენების გათვალისწინებით დაეუსვამთ, და არა უბრალოდ მუდმივად ჰკითხავთ „და შემდგომ რა მოხდა?“ ეს შეკითხვა დასაშვებია, თუ მას ძალიან ხშირად არ გამოიყენებთ. მისი მუდმივად გამოყენება ჩვენებას მოსაბეზრებელს ხდის. მოწმის მიერ უკვე მიცემულ ჩვენებაზე მომდევნო შეკითხვების აგება მართლაც კარგი ტექნიკაა, რადგან ეს იმის გამოვლენის შესაძლებლობას

გაძლევა, რაც განსაკუთრებით სასარგებლოა თქვენთვის. მაგალითად: „თქვენ თქვით, რომ ბანკის მმართველები თავის მანქანაში ჩასხდნენ და ისეთი სისწრაფით გაქანდნენ, რომ ქუჩაში კინალამ ორ მოხუც ქალბატონს დაეჯახნენ. რომელი მიმართულებით მოძრაობდნენ ისინი?“ შეკითხვის პირველ ნაწილში თქვენ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს შეახსენეთ, რომ ბანკის მმართველები კინალამ ორ მოხუც ქალბატონს დაეჯახნენ.

მიეცით მოწმეს ახსნის შესაძლებლობა

თუ მოწმე იტყვის რაიმეს, რაც გაუგებარია, ან გამოიყენებს ტერმინს, რომლის მნიშვნელობაც თქვენი აზრით მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა არ იცოდნენ, თქვენ მას პასუხი უნდა აახსნევინოთ. ეს ისე უნდა გაკეთდეს, რომ მოწმეს არ შერცხვებს ან ისე არ გამოჩნდეს, თითქოს მან არ იცოდა რაზე საუბრობდა, რათა მისი დამაჯერებლობა ეჭვ ქვეშ არ დადგეს. მაგალითად, დამაბნეველი პასუხის შემდეგ შეგიძლიათ იკითხოთ: „უკაცრავად, პასუხის ეს ნაწილი ვერ გავიგე, თუ შეიძლება ამიხსენით.“ ან, ტექნიკური ტერმინის გამოყენების შემთხვევაში, „თქვენ გამოიყენეთ აბრევიატურა „დნმ“ რა იგულისხმება მასში?“ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები მაღლიერნი იქნებიან იმისათვის, რომ ნებისმიერი გაუგებრობა აღმოიფხვრას და ტექნიკური ტერმინი განიმარტოს.

გამოიყენეთ ნივთიერი მტკიცებულებები ფაქტების შეჯამების მიზნით

მთელ რიგ ფაქტებზე მუშაობისას პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს ნივთიერი მტკიცებულებების, მათ შორის, ცხრილების, სქემების ნახაზების გამოყენება. ეს განსაკუთრებით ეხება შემთხვევებს, როდესაც საქმეში დიდი რაოდენობის სახელები ან ციფრები ფიგურირებს, რაც შესაძლოა დამაბნეველი და მოსაბეზრებელი იყოს. ანალოგიურად, დანაშაულის ჩადენის ადგილის აღწერისას სასარგებლო იქნებოდა დიაგრამის გამოყენება, რომელზეც მითითებული იქნებოდა სხვადასხვა ადგილი. აღნიშნული ნივთიერ-კიცებების გამოყენება მოწმის ამბავს გაცილებით აღქმადს გახდის. ჩვენს მაგალითზე, დიაგრამაზე ასახული უნდა იყოს ქუჩა, რომელზეც ბანკი იყო განთავსებული, ადგილი, სადაც მოწმე იდგა, მიმართულება, საითკენაც მმართველები გაიქცნენ და ა.შ. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ნივთიერი მტკიცებულებების, ცხრილებისა და დი-

აგრამების გამოყენებისას მოწმემ უნდა ახსნას, თუ რა კავშირი აქვს მოცემულ ნივთიერებებს. კერძოდ, მოწმემ ამ ნივთიერებების გამოყენებით უნდა მიუთითოს ფაქტებზე და ახსნას ღებულები საქმის ირგვლივ.

დიდ ციფრებთან ურთიერთობისას, მაგალითად, თაღლითობის საქმეზე, გამოიყენეთ ნივთიერებები, რომელიც სხვადასხვა საკითხებს აჯამს, როგორცაა ანგარიშიდან თანხის გატანა ან თანხის შეტანა. ასეთი სახის საქმეებში ზოგადად მნიშვნელოვანია დაჯამებული თანხები და არა ინდივიდუალური შენატანები ან გატანები. ეს მეთოდი მოსამართლისათვის/ნაფიცი მსაჯულებისათვის აღსაქმელად უფრო ადვილია.

მოუსმინეთ პასუხებს

სახელმძღვანელოს ავტორი არაერთხელ შესწრებია პროცესზე შემთხვევას, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი კითხვებს უსვამს მოწმეს წინასწარ მომზადებული თანმიმდევრობით. ამ დროს, პროკურორი/ადვოკატი არ აქცევს ყურადღებას, რომ მოწმის პასუხი ის არ არის, რასაც იგი მოელოდა, და რომ საჭიროა დამატებითი შეკითხვები მოწმის პასუხის ასახსნელად. ქვემოთ მოცემულია რეალური მაგალითი, თუ რა შეიძლება მოხდეს, როდესაც ადვოკატი მოწმის პასუხებს არ უსმენს.

კითხვა: რამდენი შვილი გყავთ?

პასუხი: სამი.

კითხვა: აქედან ბიჭი რამდენია?

პასუხი: არც ერთი.

კითხვა: და გოგოები გყავთ?

დაბოლოს, დაკითხვის დროს მოწმესთან დაამყარეთ ვიზუალური კონტაქტი. ეს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს დაანახებს, რომ თქვენ გაინტერესებთ პასუხებით და ეს ინტერესი მათაც გადაეცემათ. ეს ასევე ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ მოწმე უბრალოდ წინასწარ მომზადებული სცენარის მიხედვით არ მოქმედებს.

მოამზადეთ მოწმე (ები)

მართალია, მოწმის მომზადების ზოგიერთი საკითხი უკვე მიმოვიხილეთ, მაგალითად, როგორც არის მოწმის ჩაცმულობა. თუმცა, არსებობს მოწმის მომზადების კიდევ სხვა ასპექტები, რომლებსაც უნდა შევეხეთ.

ბევრი მოწმე სასამართლო დარბაზში არასოდეს ყოფილა და ამიტომ ისინი გარკვეულწილად, შეშინებულნი არიან. პროკურორმა/ადვოკატმა მოწმეს უნდა აუხსნას მის გამოხვედრასთან დაკავშირებული პროცედურა. უნდა დაიწყოთ იმით, თუ სად უნდა მივიდეს მოწმე; სად უნდა მოიცადოს, სანამ ჩვენების მისაცემად გამოიძახებენ და რა მოხდება მას შემდეგ, რაც იგი სასამართლო დარბაზში შევა. ამაში იგულისხმება ისიც, თუ სად დგას მოწმის ტრიბუნა, როლის ხდება ფიცის მიცემა და ა.შ. აცნობეთ მოწმეს, რომ მას შემდეგ, რაც კითხვების დასმას დაამთავრებთ, მას ჯვარედინი წესით დაჰკითხავენ. აუხსენით, რა არის ჯვარედინი დაკითხვა და თქვენი აზრით, რომელია მოსალოდნელი კითხვები, რომელთაც მას დაუსვამენ ჯვარედინი დაკითხვის ეტაპზე. მოწმემ ასევე უნდა იცოდეს, რომ არაფერია ცუდი იმაში, თუ სასამართლო პროცესამდე იგი პროკურორს/ადვოკატს შეხვდება მის ჩვენებასთან დაკავშირებით, და რომ თუ მას ჯვარედინ დაკითხვაზე ასეთი შეხვედრის თაობაზე შეეკითხებიან, მან ის უნდა აღიაროს.

არსებობს გარკვეული სასარგებლო მინიშნებები იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა იქცეოდეს მოწმე. ეს გულისხმობს არა იმას, თუ რა უნდა თქვას მან, არამედ იმას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს იგი მოწმის ტრიბუნასთან. ამ მინიშნებების მიზანია, რომ მოწმემ სასამართლო დარბაზში თავი გაცილებით კომფორტულად იგრძნოს და ზუსტად გადმოგვცეს ის ინფორმაცია, რაც მისთვის ცნობილია განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით. წარმოგიდგინოთ სასარგებლო მინიშნების რამდენიმე მაგალითი:

1. თქვით სიმართლე, ეს ყველაზე მნიშვნელოვანია. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ პასუხი უხერხულია თქვენთვის ან მხარისთვის, რომელმაც მოწმედ გამოგიძახათ, მაინც სიმართლე უნდა თქვათ.
2. თუ შეკითხვას ვერ გაიგებთ, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ დასვა ის (მოსამართლემ, პროკურორმა, ადვოკატმა), აუცილებლად გაამეორებინეთ.
3. თუ შეკითხვას ვერ გაიგებთ, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ დასვა ის (მოსამართლემ, პროკურორმა, ადვოკატმა), აუცილებლად აახსენებინეთ. ამ გაფრთხილებების ერთ-ერთი მიზეზი ის არის, რომ თუ მოწმე მარჩიელობს იმის შესახებ, თუ რას ეხებოდა შეკითხვა, იგი შეიძლება შეცდეს. შემდგომ

ისე ჩანს, თითქოს მოწმემ შეკითხვას თავი აარიდა, მაშინ როდესაც მან შეკითხვა უბრალოდ ვერ გაიგო.

4. თუ დაგისვენს შეკითხვა, რომლის შემდეგ მხარეებმა ერთმანეთში იკამათეს (რომელიმე მხარემ დააყენა პროტესტი) და ამ კამათის გამო დაგავიწყდათ შეკითხვის არსი, აუცილებლად გაამეორებინეთ.
5. არ იმარჩიელოთ! თუ პასუხი არ გაქვთ, უბრალოდ თქვით „არ ვიცი“.
6. თუ რაიმე ინფორმაცია დაგავიწყდათ, უბრალოდ თქვით რომ დაგავიწყდათ. ნებისმიერ ადამიანს შეიძლება დაავიწყდეს რაღაც, რაც ოდესღაც იცოდა.
7. ყოველთვის იყავით ზრდილობიანი და პატივისცემით გამსჭვალულნი ყველას, მათ შორის მეორე მხარის მიმართ.
8. უსმინეთ, თუ რას გეკითხებიან და უპასუხეთ მხოლოდ იმაზე, რასაც გეკითხებიან; ნებაყოფლობით არ გასცეთ ის ინფორმაცია, რასაც არ გეკითხებიან.
9. ჯვარედინ დაკითხვაზე მზად იყავით, რათა პროკურორს/ადვოკატს არ დაეთანხმოდ. თუ ის, რასაც იგი ამბობს მცდარია, თქვით ამის შესახებ და გაეცით მართალი ინფორმაცია, მხოლოდ ეცადეთ ეს ზრდილობიანი ფორმით გააკეთოთ.
10. შეკითხვას თავი არ აარილოთ ან არ ეცადოთ მას არ უპასუხოთ. მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები სავარაუდოდ დაუშვებენ, რომ მართალი პასუხი კიდევ უფრო უარესია, ვიდრე ის რეალურად არის.
11. თუ რაიმე უხერხულის შესახებ გეკითხებიან, კითხვაზე მაინც პირდაპირ უნდა უპასუხოთ. თუ ამას არ იზამთ, პროკურორი/ადვოკატი გააგრძელებს იმავე საკითხზე კითხვების დასმას და გამოჩნდება, რომ თქვენ არა მხოლოდ თავს არიდებთ პასუხის გაცემას, არამედ ამ საკითხს აზვიადებთ და მას კიდევ უფრო უხერხულს ხდით.
12. თუ გაჩვენებენ დოკუმენტს, რომელიც ბოლო დროს ან მანამდე არ გინახავთ, დაუთმეთ დრო მის წაკითხვას, სანამ მის შესახებ კითხვებს უპასუხებთ. თქვენ გაქვთ ამის უფლება. თუ პროკურორი/ადვოკატი გეკითხებათ დოკუმენტის/ნაწილის შესახებ, რომელსაც ვერ იხსენებთ დოკუმენტების/დოკუმენტის წაკითხვის შემდეგ, სთხოვეთ მიგით-

თოთ კონკრეტულ დოკუმენტზე ან დოკუმენტის ნაწილზე, რომელზეც კითხვას გისვამთ.

13. თქვენ არ ხართ ვალდებული დაეთანხმით დოკუმენტის მხარისეულ ინტერპრეტაციას. თუ არ ეთანხმებით, თქვით, რომ თქვენ მას ასე არ განმარტავთ და თქვით, თუ რას გულისხმობს თქვენი აზრით კონკრეტული დოკუმენტი.
14. თუ გეგმატიროებათ დოკუმენტის ნახვა, რათა მისი შინაარსი გაიხსენოთ, მოითხოვეთ ის. არავის აქვს იმის მოლოდინი, რომ ყოველ დოკუმენტს ზეპირად შეისწავლით.
15. თუ მე ან ჩემი მოწინააღმდეგე მხარე კითხვას გავაპროტესტებთ, არ უპასუხოთ მას მანამ, სანამ მოსამართლე საკითხს არ გადაწყვეტს. თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, არ უპასუხოთ კითხვას, მიუხედავად იმისა, ის მე დავსვი თუ მოწინააღმდეგე მხარემ. თუ მოსამართლე პროტესტს არ დააკმაყოფილებს, კითხვას უნდა უპასუხოთ.
16. კითხვაზე პასუხის გაცემისას დახმარებისთვის მოსამართლეს ან მე ნუ მოგმართავთ.
17. თუ გკითხეს, განიხილეთ თუ არა პროკურორთან/ადვოკატთან ერთად სასამართლო პროცესამდე თქვენი ჩვენება, დადებითად უპასუხეთ – რომ თქვენ საქმეში არსებული ფაქტები განიხილეთ და გითხრეს ყოველთვის სიმართლე გეტქვათ.
18. როდესაც ჩვენების მიცემის შემდეგ მოწმის ტრიბუნას დატოვებთ, იყავით თავდაჯერებული და არა გულდამძიმებული.
19. დაბოლოს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა ჰკითხოთ მოწმეს, შეიძლება თუ არა სასამართლო პროცესზე თავი იჩინოს რაიმემ, რაც უხერხული იქნება მოწმისთვის ან მხარის პოზიციისთვის. თუ ასეთი რამ არსებობს, პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია ამის შესახებ მოწმეს პირდაპირ დაკითხვაზე შეეკითხოთ და მოწმეს მისცეს შესაძლებლობა, რათა პოტენციურად უხერხული ინფორმაცია ახსნას.

ზემოთ მოცემული სია არ არის ამომწურავი. მეტ გამოცდილებასთან ერთად პროკურორი/ადვოკატი დაინახავს სხვა პრობლემებს, რომლებსაც შესაძლოა მოწმეები წააწყდნენ. თუ ერთ მოწმეს აქვს რაიმე პრობლემა, არსებობს დიდი ალბათობა, რომ მომავალში სხვა მოწმეც იმავე პრობლემის წინაშე აღმოჩნდეს. ეს სია არის

უბრალოდ საშუალება, რათა მოწმეებთან დაკავშირებულ მომავალ პრობლემებს წარსული გამოცდილების საფუძველზე გავუმკლავდეთ.

სასამართლო პროცესამდე პროკურორმა/ადვოკატმა თითოეულ მოწმესთან ერთად უნდა განიხილოს, თუ რა იქნება მისი ჩვენების არსებითი ნაწილი. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადახედოს მოწმის მიერ მანამდე გაკეთებულ ყველა განცხადებას და ჰკითხოთ მოწმეს, არსებობს თუ არა კიდევ რაიმე ინფორმაცია, რაც მისთვის ცნობილია. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაიაროს მოწმესთან ყველა კითხვა, რომელსაც იგი პროცესზე დასვამს, რათა ნახოს, არის თუ არა პასუხები ისეთი, რასაც იგი ელოდა. უჩვეულო არ არის, რომ მოწმემ ვერ გაიგოს პროკურორის/ადვოკატის მიერ დასმული შეკითხვა. მოწმის მომზადება სწორედ ის ეტაპია, როდესაც ეს საკითხი უნდა გაირკვეს. კითხვა ისე უნდა იყოს ხელახლა ფორმულირებული, რომ სასამართლო პროცესზე მოწმემ გაიგოს, თუ რა ინფორმაციის მიღებას ელის პროკურორი/ადვოკატი.

საქმეში არსებული სუსტი მხარის აღიარება

თუ მოწმემ იცის ისეთი რამ, ან წარსულში ადგილი ჰქონდა ისეთ მოვლენას, რამაც შესაძლოა მოწმის დამაჯერებლობა დაახიანოს, ეს იმ მხარემ უნდა გამოაშკარავოს, რომელიც მოწმის პირდაპირ დაკითხვას ატარებს. ეს მოწმის პრობლემას სასურველი სახით წარმოაჩენს და იმ შთაბეჭდილებას აქარწყლებს, თითქოს პროკურორი/ადვოკატი რაიმეს დამალვას ცდილობს. საქმეში არსებული სუსტი მხარის გამოაშკარავება პროკურორისთვის/ადვოკატისთვის სტრატეგიული საკითხია. მან უნდა განსაზღვროს, წამოსწევს თუ არა მოწინააღმდეგე მხარე ამ ფაქტს ჯვარედინი დაკითხვის დროს. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეაფასოს სისუსტის გამოაშკარავების რისკი იმასთან მიმართებაში, რაც მოწინააღმდეგე მხარემ არ იცის, ან რაც შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვის დროს გამოაშკარავდეს. ქვემოთ მოცემულია პოტენციურ პრობლემებთან გამკლავების ორი მაგალითი:

კითხვა: *ფოტოების დათვალიერების დროს თქვენ ამოიცანით ბრალდებული ფოტოზე?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *რატომ, არა?*

პასუხი: *როგორც ჩან, ჩემს მიერ ნანახი ფოტოს შემდეგ იგი*

საგრძობლად გასუქდა.

ან

კითხვა: ბ-ნო დავით, მიიჩქაროდით თუ არა რუსთაველის გამზირზე 14 ივლისს, დაახლოებით 10 საათზე?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: რატომ?

პასუხი: ექიმთან ვიზიტზე მაგვიანდებოდა.

თუ გადაწყვიტავთ საქმეში არსებული სუსტი მხარის აღიარებას, ეს უნდა გააკეთოთ მოწმის ჩვენების შუაში, რაც ნაკლებ შთაბეჭდილებას ტოვებს მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე, ვიდრე მათი გამოაშკარავება ჩვენების დასაწყისში ან დასასრულს.

დასკვნა

მოწმის პირდაპირი დაკითხვა უნდა დასრულდეს ძლიერად. მაგალითად, თუ მოწმე ბრალდებულია, მაშინ ბოლო კითხვა უნდა იყოს:

კითხვა: დაბოლოს, ბ-ნო დავით, თქვენ გაძარცვეთ ბანკი, რის ჩადენაშიც ბრალი გეღებათ?

პასუხი: არავითარ შემთხვევაში!

ან

კითხვა: დაბოლოს, ქ-ნო მოწმე, სრულიად დარწმუნებული ხართ, რომ ვინც თქვენ 2010 წლის 14 ივლისს დაინახეთ ბანკიდან გაქცეული იარაღით ხელში, ბრალდებული იყო?

პასუხი: დიახ, დარწმუნებული ვარ.

მნიშვნელოვანი საკითხები მქსპერტის მოწმედ მოწვევის თაობაზე⁴⁴

საკანონმდებლო ბაზა

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 144-ე მუხლით, ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, რომლის პირველი ნაწილის თანახმად, „თუ მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების სათანადო დარგის ან ამა თუ იმ ხელობის ექსპერტთა მონაწილეობის გარეშე შეუძლებელია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა, ასევე თუ სხეულს ან ინფორმაციის შემცველ ობიექტს აჩნევია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე კვალი, ნიშანი ან თავისებურება, რომლის სწორად გაგება და აღქმა სპეციალური ცოდნის გარეშე შეუძლებელია, ტარდება ექსპერტიზა“. ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, „ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ დადგენილებაში და დაცვის მხარის მიმართვაში აღინიშნება ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, ექსპერტის წინაშე დასმული კითხვები, საექსპერტო დაწესებულების დასახელება ან იმ პირის გვარი, რომელსაც დაევალა ექსპერტიზის ჩატარება“.

ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა

პირდაპირი დაკითხვა შეიძლება და უნდა იყოს ისეთივე შთამბეჭდავი, როგორც სასამართლო პროცესის სხვა შემადგენელი ნაწილები. ნაფიცო მსაჯულების ყურადღების შესანარჩუნებლად თქვენ პირდაპირ უნდა გადახვიდეთ ძირითად საკითხებზე და მიუთი-

44 მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტი მოწმეების თაობაზე“, ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: ცოპყრიგპტ აბანეტ.ორგ. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადამუშავების შედეგად, ქართულ კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმანისთვის ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საკითხთა ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

თოთ ექსპერტის ყველაზე რელევანტურ კვალიფიკაციებზე. ექსპერტის დასკვნის შესახებ ყველა კითხვები წინასწარ უნდა განისაზღვროს და ექსპერტის გამოცდილება და ექსპერტიზა აღინიშნოს სათანადო ფორმით.

ექსპერტის დასკვნები დამაჯერებლად უნდა აიხსნას და ამ დასკვნების საფუძვლები განიმარტოს ნათლად და მარტივად, გასაგები ფორმით. თუკი შესაძლებელია, გრაფიკები, დიაგრამები და სხვა დამხმარე სადემონტრაციო საშუალებები უნდა იყოს გამოყენებული პრეზენტაციების უფრო საინტერესოდ წარმოსადგენად. განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება, თუ ჩვენების ბოლოს, გარკვეული სახის შემაჯამებელი გრაფიკი იქნება გამოყენებული ნაფიცი მსაჯულებისთვის ექსპერტის დასკვნების შესახსენებლად.

მთავარი თემა

ექსპერტის პირდაპირ დაკითხვას, რა თქმა უნდა, აქვს ფაქტების დამდგენის თქვენი კლიენტის სასარგებლოდ დარწმუნების მიზანი. მაგრამ ამ მიზნის ქვეშ თქვენ ყოველთვის უნდა მოიაზრებდეთ კონკრეტული ექსპერტის მხრიდან თქვენთვის ჩვენების მიცემის მოთხოვნას მტკიცებულების შესაქმნელად.

თუკი სამეცნიერო, ტექნიკური და სხვა სპეციალიზებული ცოდნა დაეხმარება ფაქტების შემფასებელს მტკიცებულების გაგებაში ან ფაქტების განსაზღვრაში, ექსპერტად კვალიფიცირებულმა მოწმემ, ცოდნის, უნარების, გამოცდილების, მომზადების ან განათლების საფუძველზე, შეიძლება ჩვენება მისცეს დასკვნის ან სხვა სახით, თუ (1) ჩვენება სათანადო ფაქტებს და მონაცემებს ემყარება, (2) ჩვენება სარწმუნო პრინციპების და მეთოდების შედეგია და (3) მოწმემ გამოიყენა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შესაბამისი პრინციპები და მეთოდები.

აუცილებელია, რომ ექსპერტს ჰქონდეს დასკვნის მისაღებად საჭირო ადეკვატური საფუძვლები, რომლის შესახებაც მან ჩვენება უნდა მისცეს. სამეცნიერო ჩვენებისთვის, ეს შესაძლოა მოიცავდეს იმის დადასტურებას, რომ ექსპერტი ფლობს ადეკვატურ ცოდნას კონკრეტულ სფეროში ან განახორციელა კვლევა ამ სფეროში. არასამეცნიერო ჩვენებისთვის თქვენ უნდა მოახდინოთ იმის დემონსტრირება, რომ ექსპერტს აქვს საკმარისი გამოცდილება ან

კონკრეტული საკითხის საკმარისი ცოდნა.

ექსპერტმა თავისი დასკვნა უნდა მოამზადოს შესწავლილი ფაქტების ან მონაცემების საფუძველზე. მაშინაც კი, როდესაც ექსპერტს აქვს შესაბამისი ცოდნა ან გამოცდილება მისი ჩვენების საგანთან დაკავშირებით, მან ასევე უნდა გამოიყენოს სანდო მეთოდოლოგია ამ დასკვნის მისაღებად.

ექსპერტის დასკვნები უნდა იყოს პროცესისა და დამხმარე ფაქტორების გონივრული შედეგი.

მიუხედავად იმისა, რომ ეს შესაძლოა ყოველთვის არ იყოს საჭირო, პირდაპირმა დამკითხავმა ექსპერტისგან უნდა მოიპოვოს ყველა ის ფაქტი, რომლებიც საფუძველად უდევს ექსპერტის დასკვნას. ჯვარედინ დამკითხავზე ასევე მოწინააღმდეგე მხარის დასკვნაში პრობლემებისა და წინააღმდეგობების აღმოჩენის ტვირთი.

თქვენი ექსპერტის მომზადება პირდაპირი დაკითხვისთვის

მოწმე ექსპერტებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მხარისათვის სასარგებლო ჩვენება სასურველია, მათ არ უნდა შეითავსონ ადვოკატის როლი. გამოკვეთილად მიკერძოებული ჩვენება მალე კარგავს თავის ეფექტს და ძალიან სუსტი ხდება ჯვარედინი დაკითხვის შემთხვევაში.

თავიდანვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს თუ რა განსხვავებები არსებობს თქვენს ექსპერტსა და თქვენს ოპონენტს შორის და თუ ასეთი არსებობს, დააკომპენსიროთ ის კვალიფიკაციებით. თქვესა და თქვენი ოპონენტის ექსპერტებს შორის ნებისმიერი განსხვავება, იქნება ეს ტიტულში, მიდგომებსა და სტილში, უნდა აღინიშნოს. თუ თქვენმა ექსპერტმა აირჩია მეთოდოლოგია, რომელიც სხვა ექსპერტს არ აქვს და შემდეგ მიუთითა ამაზე. დარწმუნდით, რომ თქვენი ექსპერტი მაქსიმალურად გამოიმხატველობითა, იყენებს საინტერესო გრაფიკებს და საუბრობს ჩვეულებრივი სასაუბრო ლექსიკით.

ჩვენების შინაარსი

თქვენი ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვისთვის მოსამზადებლად რამდენიმე მომენტი უნდა გაითვალისწინოთ:

- თქვენ ექსპერტს აუცილებლად უნდა გააცნოთ მისი დაკითხვის გეგმა, რათა მან იცოდეს თუ რა საკითხებს მოიცავს, რა ფაქტები დადგინდება და რა სიგნალებს გამოიყენებთ ჩვენების მიმართულების სამართავად.
- ექსპერტი უნდა დაიკითხოს იმიტირებულ გარემოში იმავე სტილით, რასაც ის გამოიყენებს სასამართლოში. კითხვები უნდა დალაგდეს იმავე თანმიმდევრობით, როგორც წარმოდგენილი იქნება სასამართლო განხილვისას, მაგრამ უნდა გადმოიცეს სხვაგვარი ტექსტით, ისე რომ საუბარს სპონტანური სახე ჰქონდეს.
- ექსპერტს უნდა შეეძლოს ახსნას და განმარტოს ნებისმიერი ტექნიკური ტერმინი, რომელსაც გამოიყენებს სასამართლოში. ეს ცნებები უნდა შეესაბამებოდეს ტექნიკურ ლექსიკონებს და სხვა მითითებით მასალებს.
- თქვენ უნდა განიხილოთ ექსპერტის თეორიები დეტალურად და წარმოადგინოთ ყოველი კუთხით. ექსპერტის თეორიები არ უნდა იყოს მხოლოდ სიცოცხლისუნარიანი, არამედ შთაბეჭდილება უნდა მოახდინოს მოსამართლესა და ნაფიც მსაჯულებზე თავისი გულწრფელობით და ერთიანი მიდგომით.
- თქვენ უნდა მოამზადოთ ექსპერტი, რათა მან შეძლოს მის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა.
- თქვენ ასევე უნდა განუმარტოთ ექსპერტს, რამდენად დეტალური უნდა იყოს მისი პასუხები.
- ნებისმიერი რეალური და სადემონსტრაციო მტკიცებულებები დეტალურად უნდა იქნეს განხილული, ასევე ის კითხვებიც, რომლებიც თქვენ შეგიძლიათ გამოიყენოთ დასადასტურებლად.

გადმოცემის სტილი

ექსპერტს ეფექტურად უნდა ჰქონდეს კონტაქტი მოსამართლესთან და ნაფიც მსაჯულებთან. წარმოგიდგინოთ რამდენიმე რჩევა. ექსპერტი:

- უნდა წარმოადგინოს სტენდთან კომფორტულად და არა გაშეშებული;
- ფრთხილად უნდა იყოს, რომ არ გამოვიდეს მფარველის როლში;
- უნდა ეცადოს, ისაუბროს პირდაპირ, ნათელი და მარტივი ტერმინებით;
- უნდა ეცადოს იყოს პოზიტიური და მტკიცე, მაგრამ არა ზედმეტად თავდაჯერებული;
- უნდა შეინარჩუნოს პროფესიული ქცევა, ნერვიული მანერების გარეშე;
- უნდა ჩაიცვას აკურატულად და სიტუაციის შესაფერისად;
- უნდა მიმართოს მოსამართლეს და ნაფიც მსაჯულებს და საკამარისად ზმამალა იმისთვის, რომ მათ გაიგონ ნათქვამი.

თქვენი ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა

კვალიფიკაციის დამტკიცება

არსებობს თქვენი ექსპერტის კვალიფიკაციის დამტკიცების ორი ძირითადი სტრატეგია – **ტრადიციული მიდგომა** და **კუმულატიური მიდგომა**.

ტრადიციული მიდგომა

ტრადიციული მიდგომა ითვალისწინებს ისეთი ჩვენების წარმოდგენას, რომელიც აღწერს ყველა დიპლომს, სერტიფიკატს, ლიცენზიას, პუბლიკაციას, პროფესიულ წევრობას და საკვალიფიკაციო გამოცდილებას, რომელიც ექსპერტს ოდესმე მიუღია. თავიდანვე კვალიფიკაციების ჩამოთვლის ეს მეთოდი ყველზე უსაფრთხოა და, როგორც წესი, უნდა გამოიყენოთ თუკი ექსპერტის კვალიფიკაციის გასაჩივრების რეალური შანსი არსებობს.

როდესაც ირჩევთ ტრადიციულ სტრატეგიას ან ამას

სასამართლო მოითხოვს, სასამართლოს დისკრეციაშია დაგროვებული, წაიკითხოს ბიოგრაფია და შემდეგ უშუალოდ ექსპერტთან დაახუსტოთ არის თუ არა რელევანტური კვალიფიკაციები. ამ ტექნიკის საფრთხე იმაში მდგომარეობს, რომ ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება შეიძლება გაიფანტოს. ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა მარტივად დაივიწყონ კონკრეტული კვალიფიკაციები, რომლებიც ექსპერტის დასკვნების მთავარი საფუძველია.

პრაქტიკული მინიშნება

ექსპერტის განათლების შესახებ დეტალების წარმოდგენისას, იკითხეთ „ზუსტად ასახავს ეს თქვენ განათლებასა და კვალიფიკაციას?“ მას შემდეგ რაც მოწმე დაგეთანხმებათ, თქვენ შეგიძლიათ განაგრძოთ შემდეგი ფრაზით, „მოდით, ახლა გადავიდეთ თქვენს სამუშაო გამოცდილებაზე“.

შემდეგ წაიკითხეთ ექსპერტის სამუშაო გამოცდილების აღწერა, მათ შორის ფუნქციები და მოვალეობები კონკრეტული პოზიციისთვის და დაასრულეთ შემდეგი კითხვით, „ჩემ მიერ წაკითხული ნუსხა დეტალურად ასახავს თუ არა თქვენს პროფესიულ გამოცდილებას?“

თქვენ შემდეგ შეგიძლიათ განაგრძოთ იმავე სტილში სხვადასხვა კატეგორიის გამოცდილებასთან მიმართებით, რომელსაც ეფუძნება ექსპერტის კვალიფიკაცია. თითოეული კატეგორიის წარმოდგენის შემდეგ მოწმის ჩართვა არღვევს მთელი ავტობიოგრაფიის კითხვის მონოტონურობას.

ამ მიდგომის კიდევ ერთი უპირატესობაა ის, რომ თქვენ ზრდით ექსპერტის ჩვენების ზეგავლენას იმის განსაზღვრით, რომ ექსპერტი კვალიფიცირდება კონკრეტულ საკითხებზე დასკვნის მომზადებაში.

კუმულატიური მიდგომა

კუმულატიური მიდგომა მოიცავს ექსპერტის კვალიფიკაციების თავდაპირველ მიმოხილვას, რომელიც შემდეგ ივსება დამატებითი დეტალებით, რადგანაც ჩვენება ვითარდება ძირითად საკითხთან დაკავშირებით. მოსამართლე და ნაფიცი მსაჯულები აფასებენ ამ მიდგომას, რადგანაც ამით იზოგება დრო და ამასთან, შენარჩუნებულია ინტერესი. ავტობიოგრაფიის კითხვის მონოტონურობა შესაძლოა შემცირდეს კვალიფიკაციის სხვადასხვა კატეგორიის წაკითხვით და მოწმისგან გარკვეული ჩართვების წარმართვით.

კუმულატიური მიდგომის სტრატეგიაა, თავიდან აცილებულ იქნეს გრძელი, გაწეილი გამოხატვა ექსპერტის კვალიფიკაციის დეტალებთან დაკავშირებით და ნაცვლად ამისა ექსპერტის კონკრეტულ დასკვნასთან დაკავშირებით მტკიცებულებები იქნეს წარმოდგენილი. ეს სტრატეგია უფრო დამაჯერებელია, რადგანაც ექსპერტის კვალიფიკაცია კონკრეტულ საკითხთან მიმართებით დგინდება ამა თუ იმ საკითხზე კონკრეტული დასკვნის წარმოდგენამდე.

ექსპერტის კვალიფიკაციების ჩამოთვლა

დროის დაზოგვის მიზნით, ადვოკატები ხშირად უბრალოდ განმარტავენ, რომ მოწინააღმდეგე ექსპერტი კვალიფიციურია. მაგრამ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი იშვიათად იღებს ასეთ განცხადებას, რადგანაც რაც უფრო მეტ ინფორმაციას იღებენ ნაფიცი მსაჯულები ექსპერტის კვალიფიკაციაზე, მით მეტად დამაჯერებელი ხდება მათი ჩვენება.

თქვენ მომზადებული უნდა იყოთ იმისთვის, რომ წინააღმდეგობა გაუწიოთ დროის დაზოგვის ამ სტრატეგიას. გთავაზობთ პასუხს, „ვაფასებ რა ადვოკატის მხრიდან ჩემი ექსპერტის აღიარებას, ვთვლი, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა მეტი უნდა გაიგონ ჩვენი ექსპერტის კვალიფიკაციაზე, რათა სათანადოდ შეაფასონ დასკვნის სანდობა. მაგრამ ვიცი თუ რამდენად მნიშვნელოვანია დროის დაზოგვა, მოკლედ მოგახსენებ“.

ექსპერტის ძირითადი კვალიფიკაციის შეჯამებები შეიძლება წაუკითხოთ ნაფიც მსაჯულებს ნაცვლად ავტობიოგრაფიასთან დაკავშირებული ძირითადი კითხვებისა. თქვენ ასევე შეგიძლიათ ექსპერტის მხრიდან მოკლე ჩართვები უზრუნველყოთ მოწმის კვალიფიკაციის ყოველი კატეგორიის ჩაკითხვის შემდეგ.

მოკლედ გადმოცემა

როგორც წესი, პირდაპირი დაკითხვის საუკეთესო სტრატეგიაა საკითხზე სწრაფი გადასვლა. ექსპერტის კვალიფიკაციის დადგენის შემდეგ თქვენ უნდა განაგრძოთ კითხვებით იმის წარმოსაჩენად, თუ რატომ მოიწვიეთ ეს ექსპერტი.

კ. ექიმო სმიტ, განიხილავთ თქვენს თავს პათოლოგიის ექსპერტად?

პ: ღიას, ასეა.

კ: ჩვენ გვინდა თქვენი დასკვნა მოვისმინოთ ამ საქმესთან დაკავშირებით. მოგვაწვდით თქვენ დასკვნას გონივრული სამედიცინო ალბათობით?

პ: რა თქმა უნდა.

კ: სანამ თქვენ დასკვნაზე გადავალთ. მსურს, მოკლედ გესაუბროთ თქვენი განათლებისა და მომზადების თაობაზე. ხომ მოგვაწოდეთ თქვენი ავტობიოგრაფია, ეს ასეა?

ეცადეთ თქვენი გამოსვლა იყოს მოკლე, ნათელი და სწრაფი, იმის გამოტოვების გარეშე, რაც შესაძლოა გამოდგეს ექსპერტის დასკვნის საფუძვლების განსამარტად. მოკლედ გადმოცემა აუცილებელია, რადგანაც თქვენმა ექსპერტმა გავლენა უნდა მოახდინოს და თქვენ არ უნდა გსურდეთ ამ გავლენის შემცირება ზედმეტი დეტალების მიწოდებით. ზედმეტობა შესაძლოა მოსაწყენი იყოს ნაფიცი მსაჯულებისთვის და წამოჭრას საკითხები, რომლებიც არ იქნება ხელმისაწვდომი ჯვარედინი დაკითხვისას. უფრო მეტიც, სხვა დეტალები, რომლებსაც ემყარება თქვენი ექსპერტის დასკვნები, უფრო შთამბეჭდავი იქნება ჯვარედინი დაკითხვისას კითხვებზე პასუხის სახით.

დასკვნასთან დაკავშირებული კითხვების კონტროლითა და ჩართვებით თქვენ ნაკლებად განაპირობებთ პროტესტს იმასთან დაკავშირებით, რომ მართავთ მოწმეს. უფრო მეტიც, მომდევნო კითხვები კითხვებისა და პასუხების ეტაპს წარმოადგენს ნაკლებად რეპეტიციის ფორმით.

თავმდაბლობა

ექსპერტის მხრიდან მცირე თავმდაბლობა კვალიფიკაციების აღწერისას კარგად მოქმედებს ნაფიც მსაჯულებზე:

კ: თქვენ სიკვდილის მიზეზების დამდგენი ექსპერტი ხართ?

პ: რადგანაც ცოტა არ იყოს ზედმეტობაა იჯდე აქ და აცხადებდე, რომ ექსპერტი ხარ, ნება მიბოძეთ განვიმარტოთ, თუ რას ვგულისხმობ ექსპერტში. ვგულისხმობ ადამიანს სპეციალური გამოცდილებითა და ცოდნით. როგორც აღვნიშნე, მედიცინის დოქტორი ვარ. სპეციალური მომზადება გავიარე საექსპერტო

პათოლოგიაში და ამ სფეროში ვმუშაობ ოც წელზე მეტია. ჩავატარე ორი ათასზე მეტი აუტოფსია სიკვდილის მიზეზების და ფორმის დასადგენად და გამოვაქვეყნე 16 პუბლიკაცია, რომლებიც დაიბეჭდა სამეცნიერო ჟურნალებში სამი სახელმძღვანელოს დამატების სახით. ამ გავებით ექსპერტი გახლავართ.

კ: თქვენ სისხლის კომპონენტების ექსპერტი ხართ?

პ: რადგანაც ცოტა არ იყოს ზედმეტობაა იჯდე აქ და აცხადებდე, რომ ექსპერტი ხარ, ნება მიბოძეთ ვითხრათ, თუ რას ვგულისხმობ ექსპერტში. მე ვგულისხმობ ადამიანს სპეციალური გამოცდილებითა და ცოდნით.

როგორც აღვნიშნე, ვმონაწილეობდი კლინიკურ განხილვებში, რასაც მოჰყვა მთავრობის მხრიდან სისხლის კომპონენტების დამტკიცება. ამ თვალსაზრისით მე ექსპერტი ვარ.

თუ თქვენ საუბრობთ ადამიანზე, ვინც მუშაობს ლაბორატორიაში და საცდელ ჭურჭელთან, მე ნამდვილად არ გახლავართ ეს ადამიანი.

ნაფიცი მსაჯულების განათლება

ექსპერტის ერთ-ერთი უდიდესი წვლილი ნაფიცი მსაჯულების ინფორმირებაში მდგომარეობს. რაც უფრო მეტი კონკრეტული შეაქვს ექსპერტს საკითხთან მიმართებით, მით უფრო დამაჯერებელი ხდება ის:

კ: ხომ ვერ განუმარტავდით ნაფიც მსაჯულებს: რა არის პათოლოგია?

პ: პათოლოგია დაავადების კვლევაა. ის, როგორც წესი, ორ ვრცელ კატეგორიად იყოფა. ანატომიური პათოლოგია, რომელიც მოიცავს აუტოფსიის პათოლოგიასა და ქირურგიულ პათოლოგიას. და ასევე ციტოპათოლოგია, რომელიც უჯრედის დეტალებს შეისწავლის.

კ: შესაძლებელია ბატონი ჰოლდერის კორონალური არტერიის სლავიდების ხილვა?

პ: ღიას.

კ: გვაქვს სასამართლო დარბაზში მიკროსკოპი?

პ: ღიას, გვაქვს.

კ: განვიხილოთ, რას ვხედავთ ამ სლაიდებზე.

კომპლექსური საკითხის განხილვისას ანალოგიები საგანმანათლებლო პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილია.

კ: აღწერეთ რისგან შედგება სისხლის კოლტი.

პ: კოლტის ორი ძირითადი კომპონენტი არსებობს. ტრომბოციტები ინდივიდუალური შემაღენელი ნაწილებია და შეიძლება აღიწეროს როგორც აგურები აგურის კედელში. სისხლის კოლტის თხევადი ნაწილი, რომელიც შედგება ქიმიური ნივთიერებებისგან, ბადისგან. ეს იქნება, როგორც აგურების დუღაბი. ის თავდაპირველად სითხეა, მაგრამ შემდეგ მყარდება და ქმნის დუღაბს, რომელსაც ფიბრინი ეწოდება.

კ: შეგიძიათ განუმარტოთ ნაფიც მსაჯულებს, რა არის საექსპერტო პათოლოგია?

პ: საექსპერტო პათოლოგია პათოლოგიის ერთ-ერთი მიმართულებაა, რომელიც სიკვდილის გამოწვევს მიზეზებს იკვლევს გემების შესწავლით. აუტოფსიას ატარებს ექსპერტ-პათოლოგი სხელმწიფოს ან ოჯახის მოთხოვნით, როგორც წესი, სისხლის სამართლის საქმეებზე და ზოგიერთ სამართლებრივ სისტემებში სამოქალაქო სამართლის საქმეებზეც. ექსპერტ-პათოლოგებს სთხოვენ ასევე გვამის იდენტიფიცირებას.

სიტყვა საექსპერტო (ფორენსიკს) მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან ფორენსის, რაც ფორუმს ნიშნავს.

კ: რა არის საექსპერტო პათოლოგი?

პ: ექსპერტ პათოლოგი მედიცინის დოქტორია, რომელმაც მომზადება გაიარა ანატომიურ პათოლოგიაში და სპეციალიზაცია საექსპერტო პათოლოგიაში.

„სრულად კვალიფიციური“, ექსპერტ-პათოლოგისთვის არსებული მოთხოვნები განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით. ექსპერტ-პათოლოგი, როგორც წესი, ატარებს აუტოპსიას/სიკვდილის შემდგომ გამოკვლევას სიკვდილის მიზეზების დასადგენად. აუტოპსიის შესახებ ანგარიში მოიცავს დასკვნებს შემდეგ საკითხებზე: პათოლოგიური პროცესი, დაზიანება ან დაავადება, რომელიც პირდაპირ იწვევს ან პროვოცირებას უწევს მთელ რიგ მოვლენებს, რაც თავის

მხრივ სიკვდილს განაპირობებს (ასევე სიკვდილის მექანიზმად წოდებული), როგორცაა ტყვიით მიყენებული ჭრილობა თავში, სისხლდენა დარტყმითი ჭრილობის შედეგად, კორონარული არტერიის ავადმყოფობით გამოწვეული მიოკარდიული ინფარქტი და სხვა) და სიკვდილის ფორმა, სიკვდილთან დაკავშირებული გარემოებები, რომლებიც სამართლებრივ სისტემათა უმრავლესობაში შემდეგია:

- მკვლელობა;
- სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით;
- ბუნებრივი სიკვდილი;
- თვითმკვლელობა;
- აფეთქება.

აუტოფსია ასევე სიკვდილით გამოწვეული სხვა საკითხების გარკვევის საშუალებას, როგორცაა კვალის მტკიცებულებების შეგროვება ან დაავადებულის იდენტობის დადგენა. იკვლევს და დოკუმენტურად აფიქსირებს ჭრილობებს და დაზიანებებს, აუტოფსიისას და კლინიკურ პირობებში გამოკვლევისას. აგროვებს და მიკროსკოპულად იკვლევს ქსოვილის ნიმუშებს (ჰისტოლოგია) ბუნებრივი დაავადების არსებობს ან არარსებობის დასადგენად და სხვა მიკროსკოპული აღმოჩენებისთვის, როგორცაა აზბესტური სხეულები ფილტვებში ან ასაფეთქებელი ნივთიერების კვალი ცეცხლსასროლი იარაღით მიყენებული ჭრილობის ირგვლივ.

აგროვებს და განმარტავს სხეულის ქსოვილების და ფლუიდების ტოქსიკოლოგიურ ანალიზს შემთხვევით დოზის გადამეტების ან განზრახი მოწამელის ქიმიური მიზეზების დასადგენად.

ექსპერტის დასკვნა

დაბოლოს, ექსპერტის დასკვნის მთავარ ნაწილს. თქვენ, პირველ ყოვლისა, უნდა ჰკითხოთ ექსპერტს, აქვს თუ არა მას დასკვნა და თუ დადებითად გიპასუხებთ, თქვენ უნდა ჰკითხოთ დასკვნის შინაარსი:

კ: თქვენ მომზადებაზე, გამოცდილებაზე, კვლევაზე და ამ საქმესთან დაკავშირებით თქვენი მიმოხილვის ჩანაწერებზე დაყრდნობით ვაქვთ თუ არა დასკვნა დაზარალებულის სიკვდილის მიზეზთან, აკავშირებით?

პ: დიახ, მაქვს.

კ: რა დასკვნა გაქვთ?

პ: გონივრული სამედიცინო ვარაუდის ფარგლებში ვფიქრობ, რომ ის გრდაიცვალა ვენტრიკულარული ფიბრილაციით. ეს რითმის ჩანდა კარდიოგრამაზე. და ეს გამოწვეული იყო მისი კორონარული არტერიის მძიმე დაავადებით, რაც კარგად აღწერეს პათოლოგიაში. მას აღენიშნებოდა მძიმე კორონარული ათეროსკლეროზი ორ არტერიაში, მათ შორის სასიცოცხლო არტერიაში. მას, სავარაუდოდ, ჰქონდა გამოკვეთილი იშემია, რომელიც ავტოფსიისას ფიბროზით დადასტურდა და ამ იშემიამ გამოიწვია სიცოცხლისათვის საშიში არითმია.

კ: ვინახავთ თუ არა თქვენი კარიერის განმავლობაში ამგვარი სიკვდილის მაგალითები?

პ: ფაქტობრივად ყოველთვის ამას ვხედავ. სამწუხაროდ, ჩვენ ამას ვხვდებით იმ ადამიანებში, რომლებმაც იცინან, რომ აქვთ მძიმე კორონარული დაავადება და მათ ემართებათ იშემია და ილუბებიან. და ჩვენ ამას ვხვდებით პაციენტებში მოულოდნელი მძიმე ათეროსკლეროზით.

ექსპერტი ეყრდნობა ფაქტებს და მონაცემებს, რომლებიც მისთვის ხელმისაწვდომი გახდა სასამართლო განხილვამდე. უფრო მეტიც, ექსპერტი შეიძლება დაეყრდნოს დაუშვებელ ფაქტებს ან მონაცემებს, იმის გათვალისწინებით, რომ ისინი გონივრულად გასათვალისწინებელია დასაყრდნობი დასკვნების მომზადებისას და ექსპერტის მხრიდან ამ სფეროში ჩარევისას.

თუმცა კანონი, ძალა სცილდება დოკუმენტური მტკიცებულების ფარგლებს. ის საშუალებას აძლევს ექსპერტს თავიანთი დასკვნები დაამყარონ, მაგალითად, აღუწერონ ექსპერიმენტების შედეგებს, რომელთა შესახებაც მათ გაიგეს სხვა ექსპერტებთან საკითხის განხილვისას. სასამართლოები ფართო დისკრეციას იტოვებენ ამ სფეროში, მაგრამ ისინი ხშირად განსხვავდება ექსპერტის გადაწყვეტილებისგან წყაროს სანდოობის შესახებ, რომელზეც ისინი თავიანთ დასკვნებს აფუძნებენ.

ამ წესის თანახმად, სასამართლოს გარეთ გაკეთებული განცხადებები, რომლებიც გამოირიცხა როგორც ჭორი, შესაძლოა მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ექსპერტის დასკვნის საფუძვლის დემონსტრირების მიზნით. ფაქტებისა და მონაცემების ფარ-

გლების გაფართოების ტენდენციამ, რასაც ექსპერტები ეყრდნობიან, შეამცირა მრავალი ტექნიკური საჩივარი სასამართლო განხილვისას.

თქვენ უფრო მარტივად შეგიძლიათ განამტკიცოთ თქვენი ექსპერტის დასკვნა გამოქვეყნებული და პრივატულად გავრცელებული დოკუმენტური მტკიცებულებების წარმოდგენით, იმ პირობით, რომ თქვენი ექსპერტის დასკვნას იზიარებენ ამ სფეროს გამორჩეული სპეციალისტები. ამ წესის თანახმად (და აღნიშნული გამოკლისებით ცნობილ ტრაქტატებზე), ექსპერტმა უნდა მოიძიოს ტექნიკური ლიტერატურა ჩვენებისთვის მტკიცებულებების შესათანხმებლად.

რა განიხილა ექსპერტმა

პირდაპირი დაკითხვისას მნიშვნელოვანია ინფორმაციის ყველა იმ წყაროს შეჯამება, რომლებიც თქვენმა ექსპერტმა განიხილა დასკვნის გამოტანამდე. მნიშვნელოვანია დარწმუნდეთ, რომ თქვენ ექსპერტს ყველა ხელმისაწვდომი ჩანაწერი გადაეცით და არც ერთი არ დარჩენილა გადადებული ან დამალული. ეს ასევე მიუთითებს იმაზე, რომ ექსპერტი კეთილსინდისიერია და დასკვნამდე მივიდა ხანგრძლივი განხილვის და ძალისხმევის შედეგად:

კ: მოდით, ახლა ვისაუბროთ იმ კონკრეტულ მასალებზე, რაც თქვენ განიხილეთ ამ საქმესთან მიმართებით. ყველა ჩანაწერს გაცანით რაც ხელმისაწვდომი იყო მსხვერპლთან დაკავშირებით?

პ: მე ყველა იმ ჩანაწერს გავეცანი, რაც გადმომეცა. ვფიქრობ, რომ ყველა ხელმისაწვდომი მასალა გადმომეცა.

კ: გადახედეთ აუტოფსიის დასკვნას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ სამედიცინო კვლევის სამსახურის ჩანაწერებს?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ კარდიოგრამას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ პოლიციისა და გამომძებლის ჩანაწერებს?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ მსხვერპლის სამედიცინო ანკეტას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ ექიმ მეღვა მათიაშვილის ჩვენებას?

პ: ღიას.

კ: გადახედეთ ექიმ გიორგი მდივანის ჩვენებას?

პ: ღიას.

კ: ხელმისაწვდომი ჩანაწერების საფუძველზე გვითხარით, თუ შეიძლება, მსხვერპლისა და მისი სამედიცინო ისტორიის შესახებ.

ჰიპოთეტური კითხვების დასმა

თქვენ შეიძლება გასურდეთ, რომ ექსპერტმა თავისი დასკვნა დაამყაროს ან პირად ცოდნაზე ან ჰიპოთეტურ კითხვებში ასახულ ფაქტებზე. ამ იურისდიქციაში ზოგადი წესი იმაში მდგომარეობს, რომ უნდა არსებობდეს საკმარისი ფაქტები, უკვე ასახული მტკიცებულებაში ან მოწმის მიერ გამჟღავნებული, მისი დაკითხვის შედეგად მიხვედრებითა და გაანალიზებით.

ჰიპოთეტური კითხვები ტაქტიკურად მნიშვნელოვანია სასამართლო განხილვისთვის, იმ იურისდიქციაშიც (როგორც ფედერალური სასამართლოებია), სადაც ეს აღარ მოითხოვება. ჰიპოთეტური კითხვები შესაძლებლობას იძლევა ეფექტურად შეჯამდეს და ნაფიც მსაჯულებს წარედგინოს ფაქტები, რომლებიც თქვენს პოზიციას უჭერს მხარს. ზოგადად აუცილებელია, რომ არსებობს საკმარისი ფაქტები იმ მტკიცებულებებში, რომლებიც ამყარებს ვარაუდებს, რომლებსაც ჰიპოთეტური კითხვები ემყარება. ჰიპოთეტური კითხვა არ უნდა მოიცავდეს ისეთ ფაქტს, რომელიც არ არის მტკიცებულებაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც დასაბუთებული გარანტია არსებობს იმისა, რომ ეს ფაქტები წარმოდგენილი იქნება მოკვიანებით შემდგომ სტადიებზე.

ფაქტები, რომლებიც ჰიპოთეტურად არის ნავარაუდები, არ არის უღვათ. თქვენთვის დასაშვებია ივარაუდოთ ფაქტების მდგომარეობა, რომლებიც თქვენ გამართლებულად მიგაჩნიათ მტკიცებულების დონეზე და რომელიც მოწმეს საშუალებას აძლევს მოამზადოს დასაბუთებული პასუხი.

ჰიპოთეტური კითხვები ყოველთვის სასამართლო განხილვამდე უნდა მომზადდეს, მანამდე აღმოჩენილ ფაქტებზე დაყრდნობით. ეს ფაქტები შეიძლება შეივსოს სასამართლო განხილვისას, თუ დამ-

ატებითი მტკიცებულებები და დაშვებები გაამყარებს. თქვენ უნდა გქონდეთ ჰიპოთეტური სიტუაციების ანალოგები, იმისათვის, რომ მოსამართლემ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატმა და თქვენმა მოწმე ექსპერტმა შეძლოს მიდევნება, როდესაც თქვენ გაახმოვანებთ ჰიპოთეტურ ფაქტებს.

მას შემდეგ, რაც მოწმე დაეთანხმება ჰიპოთეტურ კითხვებზე პასუხის გაცემას, თქვენ უნდა აღწეროთ მოვლენების განვითარება ნათელი და ლოგიკური გზით, მყარი ფაქტობრივი მტკიცებულებებით. გასაჩივრების და შეწყვეტის თავიდან ასარიდებლად თქვენ დოკუმენტურად უნდა დაამტკიცოთ თითოეული ფაქტი, მაგალითად მიუთითოთ წერილობითი ჩვენების კონკრეტული გვერდი.

ყოველთვის როცა თქვენს თხოვთ ექსპერტს კონკრეტული ფაქტის განხილვას, რომელიც კონკრეტული დოკუმენტით დასტურდება, ის უნდა გამოქვეყნდეს და მოხსენიებულ იქნეს შესაბამისი თვალსაჩინოების ნომერზე მითითებით. თუკი ფაქტი წერილობითი ჩვენებიდან არის, მიუთითეთ ჩვენების მიმცემის სახელი, ჩვენების მიმცემის თარიღი და წერილობითი ჩანაწერის შესაბამისი გვერდი. ეს უზრუნველყოფს მტკიცებულებით საფუძველს თითოეული ფაქტისთვის, რომელსაც დაემყარება ექსპერტის დასკვნა, ნაფიცი მსაჯულებისთვის უკვე წარდგენილი მტკიცებულებების შესწავლისას.

ვარაუდები, რასაც ჰიპოთეტური კითხვები ემყარება, უფრო მეტად დამაჯერებელი იქნება თუ სადავო ფაქტები აღრეულია არასადავო ფაქტებთან. ყოველთვის არის არასადავო ფაქტები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იყოს ჰიპოთეტური კითხვების ფორმულირებისას. სადავო და არასადავო ფაქტების აღრევის მიზანია ის, რომ ნაფიცი მსაჯულები გადაიხარონ იმისკენ, რომ მიიღონ თქვენი ინტერპრეტაცია სადავო ფაქტებთან დაკავშირებით, როდესაც ხელავენ თუ როგორ ესადაგება ეს ფაქტები უღვათ ფაქტებს.

დასკვნის მიღება შემჯამებულ საკითხზე

პირდაპირი დაკითხვისას თქვენ შეიძლება მოწმეს შემდეგი კითხვა დაუსვათ: „იმ ფაქტის გათვალისწინებით რაც ახლა მე თქვენ ავიღწერეთ და თქვენი ექსპერტული გამოცდილების საფუძველზე, გაქვთ თუ არა დასკვნა დასაბუთებული მეცნიერული ვარაუ-

დით, რომ ამ პროდუქტის დიზაინმა განაპირობა მომჩივანის დაზიანებები?“ როდესაც თქვენი ექსპერტი დადებით პასუხს გაგცემთ, თქვენ უნდა ჰკითხოთ, „რაში მდგომარეობს თქვენი დასკვნა?“ და შემდეგ, რა თქმა უნდა, მოითხოვთ ამ დასკვნის მხარდამჭერი მიზეზების განმარტება.

წინა ჩვენებების გამოყენება

იმის ჩვენება, რომ ექსპერტს ჩვენება მიუცია ორივე მხარეს, საუკეთესო გზაა მიკერძოების ეჭვის შესამცირებლად:

კ: მივიციათ ჩვენება დაცვის მხარეს სისხლის სამართლის საქმეებზე?

პ: ღიახ, მიმიცია.

კ: მივიციათ ჩვენება სახელმწიფოს მხარეს სისხლის სამართლის საქმეზე?

პ: ღიახ, მიმიცია, მე ხშირად მიწვევენ ეროვნული საექსპერტო ბიუროს კონსულტანტად.

თუკი თქვენ გაქვთ მოლოდინი, რომ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი მიუთითებს თქვენი ექსპერტის მიერ დაცვის ან მომჩივანის მხარეს მოწმედ გამოსვლის რაოდენობაზე, თქვენ უნდა მოახერხოთ ამ მითითების თქვენს სასარგებლოდ გამოყენება ექსპერტის კვალიფიკაციაზე მითითებით. მაგალითად, თქვენ შეგიძლიათ თქვათ, რომ „თქვენი მრავალი გამოძიებისა და შეფასების საფუძველზე, გიწვევდნენ თუ არა მთელი ქვეყნის მასშტაბით დასკვნების მოსამზადებლად?“

ასევე საუკეთესო იქნება, თუ დაადგენთ, რომ ექსპერტის კონსულტაციის საზღაური ერთი და იგივეა, მიუხედავად იმისა, ის მოიწვია მომჩივანმა თუ დაცვის მხარემ.

ერთი სტრატეგია, რომელმაც უნდა გააქარწყლოს დაცვის მხარის მტკვლობა, დაახასიათონ მომჩივანი მხარე როგორც „დაქირავებული იარაღი“, არის იმ ჩვენების მოპოვება, რომელიც განსაზღვრავს ექსპერტის ასოციაციებს ადვოკატთან ან მწარმოებელთან. იშვიათად ხდება ისე, რომ კვალიფიციურ ექსპერტს არ ჰქონდეს ასოციაციები დაცვის ადვოკატთან ან მწარმოებელთან. ექსპერტთა უმრავლესობას ექნება მცირე გამოცდილება მაინც პროფესიული

ჯგუფების წინაშე ლექციების წაკითხვისა, მათ შორის მწარმოებელთა წინაშე და ყველაზე პოპულარული ნაშრომები ქვეყნდება ბიზნეს საზოგადოებაში პოპულარულ ჟურნალებში.

მაშინაც კი, თუ თქვენ ექსპერტს მხოლოდ ერთ მხარის ექსპერტად პროცესში მონაწილეობის გამოცდილება აქვს, მას აუცილებლად დაუკავშირდებოდნენ მეორე მხარის წარმომადგენლები. ასეთი ინფორმაციის თქვენს სასარგებლოდ გამოსაყენებლად თქვენ უნდა ჰკითხოთ ექსპერტს, დაუკავშირდა თუ არა მას მომჩივანი მხარის წარმომადგენელი. შემდეგ თქვენ შეგიძლიათ ჰკითხოთ, „მას შემდეგ რაც თქვენ გადაეცით მათ თქვენი დასკვნა და ანალიზი, დაგიკავშირდნენ ისინი როგორც ექსპერტს?“ როდესაც მოწმე პასუხობს არას, ნაფიცი მსაჯულებისთვის ეს გზავნილია იმის თაობაზე, რომ ადვოკატებს არ მოსწონთ ექსპერტის დასკვნა, მიუხედავად იმისა, რომ აღიარებენ მის ექსპერტიზას.

თქვენ უნდა აჩვენოთ, რომ თქვენი ექსპერტი მოწინააღმდეგის ექსპერტზე კვალიფიციურია. ეს შესაძლოა ტაქტიკურად განხორციელდეს:

კ: შეგიძლიათ ნაფიც მსაჯულებს განუმატოთ, რით განსხვავდება თქვენი კვალიფიკაცია და გამოცდილება ექიმი აბაშიძისაგან.

პ: ექიმი აბაშიძე ეროვნული საექსპერტო ბიუროს თანამშრომელია სრულ სტაჟზე. ის მთელ თავის დროს სათაო ოფისში ატარებს. ის ექსპერტი პათოლოგია მხოლოდ ხუთი წელია.

მე გახლავართ ექსპერტი პათოლოგი უკვე ოცი წელია, ვასწავლი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში და ვახორციელებ აუტოპსიას ბევრ საქმეზე, სახელმწიფო ორგანოების და კერძო პირების დაკვეთით ევროპის სხვადასხვა ქვეყნიდან და ყველაზე რთულ შემთხვევებში.

კ: აქ წარმოდგენილი იყო ექიმი აბაშიძის ჩვენება იმის თაობაზე, რომ მსხვერპლის სიკვდილის მიზეზი იყო დახრჩობა.

პ: არ მაქვს ვინმეს მიმართ უპატივცემულობის გამოხატვის განზრახვა, მაგრამ ეს გაუაზრებელი დასკვნაა რამდენიმე მიზეზის გამო.

კ: განაგრძეთ და აგვიხსენით.

თქვენი მოწმის გამოყენებით იმის შეჯამება, თუ რა მარცხი განიცადა მოწინააღმდეგე მხარემ შესაბამისი მტკიცებულების წარ-

მოდგენისას შესაძლოა წამგებიანი იყოს:

კ: დახრჩობით სიკვდილი არის თუ არა ის, რასაც თქვენ ვარაუდობთ, თუ თქვენ გჭირდებათ ამის მტკიცებულება?

პ: დახრჩობის სიკვდილის დიაგნოზი არ არის გამოორიცხვის დიაგნოზი. თქვენ უნდა გქონდეთ მტკიცებულება.

კ: ვნახოთ, წარმოადგინა თუ არა დაცვის მხარემ მსგავსი მტკიცებულება. მოდი, დავიწყოთ კლინიკურით. წარმოადგინა თუ არა ბრალდება მსგავსი მტკიცებულება იმის დასამტკიცებლად, რომ მსხვერპლი გარდაიცვალა დახრჩობის შედეგად?

პ: არა.

კ: წარმოადგინეს თუ არა მათ იმის მტკიცებულება, რომ კისერზე აღინიშნებოდა დაზიანებები, ნაკაწრები, გადაყვლეფილი და ნაჭდეგები, რომელიც შესაძლოა გამოწვეული იყოს მსხვერპლის ფრჩხილებით თავდაცვითი მანევრის შედეგად, ან როგორც მსხვერპლისა და თავდამსხმელის ფრჩხილებით გამოწვეული დაზიანება.

კ: რას იტყვით, დაზიანებებიდან შეგვიძლია ვიმსჯელოთ თავდამსხმელი სარგებლობდა ერთი თუ ორივე ხელით, ახრჩობდა თუ არა ის მსხვერპლს უკნიდან ან წინიდან, ფრჩხილების კანში ჩაჭერის შედეგად გაჩენილი ჭრილობები მძიმის თუ ნახევარ-რკალის ფორმისაა?

პ: არა..

კ: თქვენ გამოორიცხავთ სხვა დაზიანებების აღმოჩენას?

პ: ნიკაპის დაზიანებები დამახასიათებელია ხელით დახრჩობილთათვის. მსხვერპლი ინსტინქტურად თავს დაბლა ხრის ყელის დასაცავად და ამ დროს იზიანებს ნიკაპს თავდამსხმელის ხელზე.

კ: დაზიანებები სახეზეა?

პ: არა.

კ: განვიხილოთ პათოლოგია. რა მტკიცებულება შეგიძლიათ წარმოგიდგინოთ იმაზე დამატებით რაც უკვე წარმოგიდგინეთ?

პ: მცირე ზომის წითელი ლაქები დამახასიათებელია მრავალი შემთხვევისთვის. ისინი გამოწვეულია კაპილარების გაწყვეტით – უმცირესი სისხლძარღვები სხეულში. ისინი აღინიშნება თვალების ირგვლივ, ქუთუთებთან, სახესა და კისერზე, მოჭერის ადგილის ირგვლივ. ჩაწითლებული თვალები გამოწვეულია თვალის თეთრ

გარსში კაპილარების გაწყვეტით. ეს მოვლენა მიუთითებს მსხვერპლსა და თავდამსხმელს შორის ფიზიკურ ბრძოლაზე.

კ: მსხვერპლს აღინიშნებოდა მცირე ზომის ლაქები?

პ: არა.

კ: კიდევ რა შეიძლება იყოს?

პ: ხშირად აღინიშნება სასუნთქი გზების ფიზიკური დაზიანება.

კ: რა მდგომარეობაში ჰქონდა მსხვერპლს სასუნთქი გზები?

პ: მთელი და დაუზიანებელი იყო.

კ: დახრჩობის მიკროსკოპული მტკიცებულება ხომ არ არსებობს?

პ: არა.

კ: არსებობს რაიმე კლინიკური მტკიცებულება იმისა, რომ მსხვერპლი დაახრჩვეს? არსებობს რაიმე პათოლოგიური მტკიცებულება იმისა, რომ მსხვერპლი დაახრჩვეს?

პ: არა.

ჯვარედინი დაკითხვა⁴⁵

კინოფილმებში ჯვარედინი დაკითხვა სასამართლო პროცესის მომხიბლავი ნაწილია. ეს ის ადგილია, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი ბრწყინვალედ გამოიჭერს მეორე მხარის ძირითად მოწმეს, რომელიც აღიარებს, რომ იგი მთელი ამ ხნის განმავლობაში ცრუობდა და მხოლოდ ახლა იტყვის სიმართლეს. დაივიწყეთ, რამეთუ ეს არ მოხდება. არასოდეს მინახავს ეს მომხდარიყო და არც არავის ვიცნობ, ვისაც უნახავს. როგორც წინამდებარე თავში მოგვიანებით დეტალურად იქნება განხილული, ჯვარედინი დაკითხვა ორი მიზნით ტარდება: (1) თქვენი საქმის თეორიისათვის სასარგებლო ჩვენების მიღება; და (2) მოწმის ან მისი ჩვენების დისკრედიტაცია.

როგორც სასამართლო პროცესის ყველა სხვა ეტაპისათვის, ასევე ჯვარედინი დაკითხვისათვის პროკურორი/ადვოკატი წინასწარ უნდა მოემზადოს. პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღებით უნდა გადახედოს თითოეული მოწმის მანამდე მიცემულ ჩვენებას ან გაკეთებულ განცხადებებს და უნდა გაეცნოს ნებისმიერი სახის მტკიცებულებას. მომზადების გარეშე პროკურორი/ადვოკატი ვერ შეძლებს მოწმის იმპიჩმენტის წარმატებით განხორციელებას შეუსაბამო განცხადებების ან იმ ჩვენების საფუძველზე, რომელსაც სხვა მტკიცებულება ეწინააღმდეგება, როგორცაა ბიზნეს ან საბანკო დოკუმენტაცია, ექსპერტთა ანგარიშები, ა.შ.

უნდა ჩაატაროთ თუ არა ჯვარედინი დაკითხვა

ეს შეკითხვა ამ კომპონენტში ყველაზე არსებითი მნიშვნელობისაა. უამრავი პროკურორი/ადვოკატი ატარებს ჯვარედინ დაკითხვას იმიტომ, რომ, მათი აზრით, მათ ეს ევალებათ. ისინი ცდებიან. არასწორმა ჯვარედინმა დაკითხვამ პროკურორის/ადვოკატის პოზიციას შესაძლოა ზიანი მიაყენოს, ან საუკეთესო შემთხვევაში მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები გააღიზიანოს იმ შეკითხვების დასმით, რომლებიც საქმეს არაფერს მატებენ. ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარებამდე უნდა ჰკითხოთ საკუთარ თავს, რეალურად რის მიღწე-

ევას ფიქრობთ. შეძლებთ ისეთი მინიშნებების გაკეთებას, რომელიც მეორე მხარის საქმის თეორიას დააზიანებს? შეძლებთ მოწმის დამაჯერებლობისათვის ზიანის მიყენებას? შეძლებთ ისეთი ჩვენების მიღებას, რომელიც თქვენი საქმის თეორიას გაამყარებს?

პროკურორის/ადვოკატის მიერ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის ვალდებულება არ არსებობს. ზოგიერთი გამოუცდელი პროკურორი/ადვოკატი ფიქრობს, რომ მოწმის ჯვარედინ დაკითხვაზე უარის თქმის შედეგად მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები იფიქრებენ, რომ მოწმემ პროკურორის/ადვოკატის პოზიცია დააზიანა. ეს მცდარი შეხედულებაა. მოსამართლისთვის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის უბრალოდ იმის შეტყობინება, რომ მოწმის ჯვარედინი წესით დაკითხვა არ გასურთ, ხშირად თქვენს თავდაჯერებულობაზე მეტყველებს. მართლაც, შემდეგ დასკვნით სიტყვაში შეგიძლიათ ახსნათ კიდევ, თუ რატომ არ გადაწყვიტეთ კონკრეტული მოწმის ჯვარედინად დაკითხვა. ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარებამდე თითოეულმა პროკურორმა/ადვოკატმა საკუთარ თავს შემდეგი ექვსი შეკითხვა უნდა დაუსვას.

(1) მიაყენა მოწმემ ზიანი თქვენს პოზიციას?

ყველა მოწმე ერთნაირად მნიშვნელოვანი არ არის. ზოგიერთ მოწმეს მხოლოდ იმიტომ იძახებენ, რომ ტექნიკური ელემენტი ან დოკუმენტის ავთენტურობა დაადგინონ. მაგალითად, მოწმე შესაძლოა გამოიძახონ, რათა დაადასტუროს, რომ საჯარო შეტყობინება გაზეთში იყო გამოქვეყნებული, ან გარკვეული საბანკო ჩანაწერები ავთენტურია. თუ რაიმე მიზეზი არ გაქვთ მოწმეში ეჭვი შეიტანოთ, მის ჯვარედინად დაკითხვას აზრი არ აქვს.

(2) არის მოწმე მნიშვნელოვანი?

მოწმემ შეიძლება დაადასტუროს ისეთი რამ, რაც თქვენთვის არ არის მნიშვნელოვანი. მაგალითად, ნარკოტიკების საქმეზე დაცვა შესაძლოა ამტკიცებდეს არა იმას, რომ ამოღებული ნარკოტიკები კოკაინი არ იყო, არამედ იმას, რომ ისინი ბრალდებულს არ ჰქონია. ამდენად, თქვენ ჯვარედინად არ უნდა დაჰკითხოთ ქიმიკოსი, რომელიც დაადასტურებს, რომ ნარკოტიკები კოკაინი იყო. შეგიძლიათ მას ერთადერთი რამ ათქმევინოთ – რომ მოწმეს წარმოადგენს არ აქვს თუ ვინ ფლობდა ნარკოტიკებს. როდესაც მოწმე მნიშვნელოვან-

45 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ნია, პროკურორი/ადვოკატი, როგორც წესი, მას ჯვარედინად დაჰკითხავს, რადგან მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ამას მოელიან. როგორც ზემოაღნიშნულ მაგალითშია მოცემული, ჯვარედინი დაკითხვის ფარგლები შეიძლება ასახავდეს კონკრეტული მოწმის მნიშვნელობას ან უმნიშვნელობას მხარის პოზიციისთვის.

(3) იყო მოწმის ჩვენება დამაჯერებელი?

ზოგიერთი მოწმე სრულიად დაუჯერებელ რამეს იტყვის. მაგალითად, მოწმემ ჩვენების მიცემისას განაცხადა, რომ 3 მეტრის სიმაღლის ღობეს გადაახტა, რათა მძარცველებს გაქცეოდა. სხვა დროს მოწმის ჩვენებას შეიძლება დაუპირისპირდეს იმავე პროკურორის/ადვოკატის სხვა მოწმეთა ჩვენებები. ასეთ სიტუაციებში ჩვენება უკვე იმდენად ცუდია, რომ არაფრის გაკეთება აღარ არის საჭირო. თუ თქვენ შეკითხვებს დასვამთ, მოწმეს შესაძლოა მიეცეს თავისი ჩვენების გამოსწორების საშუალება, ასე რომ, არ მისცეთ მას ეს შანსი. მაგალითად, თუ პროკურორი/ადვოკატი დასვამს კითხვას, მართლა 3 მეტრის სიმაღლის იყო თუ არა ღობე, მოწმე შეიძლება მიხვდეს, რომ მისი განცხადება სასაცილოდ ჟღერდა და ჩვენების გამოსწორების მიზნით განაცხადოს, რომ მას წამოსცდა და სინამდვილეში ღობე მხოლოდ მეტრ-ნახევარი იყო სიმაღლეში. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, თუ მოწმის ჩვენება თქვენთვის სასარგებლოა, დაანებეთ მას თავი და დასკვნით სიტყვაში აღნიშნეთ, თუ რა სასაცილო იყო მისი პასუხი.

(4) პირდაპირი დაკითხვისას მოწმემ თქვა, თუ არა იმაზე ნაკლები, ვიდრე მოსალოდნელი იყო?

ზოგჯერ (გაცილებით ხშირად ვიდრე გგონიათ) სასამართლო პროცესისათვის არასათანადო მომზადების ან მოწმის შეცდომის შედეგად, რომელსაც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება არ მიაქცია, მოწმე გამოტოვებს (ან პროკურორს/ადვოკატს ავიწყდება სწორი კითხვის დასმა) თავისი ჩვენების მნიშვნელოვან ნაწილს. ბევრი გამოუცდელი პროკურორი/ადვოკატი ჯვარედინ დაკითხვას სწორედ გამოტოვებული ნაწილით იწყებს. ამის შედეგად კი მოხდება მხოლოდ ის, რომ მოწმეს მიეცემა შესაძლებლობა გამოტოვებული მასალა დაამატოს ან თავის მხარეს მისცეს საშუალება ეს მასალა ხელახალ პირდაპირ დაკითხვაზე გაიაროს.

ზოგჯერ კი მოწმე ან პროკურორი/ადვოკატი, როგორც გამარჯვების ტაქტიკის ნაწილი, განზრახ გამოტოვებს რაიმეს იმ იმედით, რომ მოწინააღმდეგე მხარე მას ჯვარედინ დაკითხვაზე წამოსწევს. როდესაც ეს ხდება, ჩვენება კიდევ უფრო საზიანოა, რადგან პროკურორი/ადვოკატი დასკვნით სიტყვაში აღნიშნავს, რომ საზიანო ჩვენება არა მისი, არამედ მოწინააღმდეგე მხარის მიერ დასმული კითხვების შედეგად იყო მიღებული. თუ მოწინააღმდეგე მხარე შეცდომას დაუშვებს და მნიშვნელოვან მასალას გამოტოვებს, არ დაეხმაროთ მას ისე, რომ ამ მასალაზე თქვენ თვითონ ისაუბროთ.

(5) რეალურად რისი დემონსტრირება შეგიძლიათ ჯვარედინ დაკითხვაზე?

სასამართლო პროცესამდე თქვენი მომზადების ეტაპზე, ჰკითხეთ საკუთარ თავს, გაქვთ თუ არა რაიმე კარგი იარაღი მოწმის წინააღმდეგ. გაქვთ თუ არა მოწმის ადრინდელი განცხადებები, რომლებიც პროცესზე მის მიერ მიცემულ ჩვენებას ეწინააღმდეგება? გაქვთ თუ არა რაიმე დოკუმენტი, როგორიცაა საბანკო ან სატელეფონო ჩანაწერები მოწმესთან დასაპირისპირებლად? თუ მოწმემ დამაჯერებელი შთაბეჭდილება დატოვა და მას ვერაფრით შეეწინააღმდეგებით, შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვა არ ჩაატაროთ ან ჩაატაროთ მოკლე დაკითხვა უმნიშვნელო საკითხთან დაკავშირებით იმის საჩვენებლად, რომ მოწმე ჯვარედინად დაჰკითხეთ. მისი ჩვენების ყველა საკითხს არ შეეხეთ, თუ არ ფიქრობთ, რომ რაიმე მნიშვნელოვანს მიაღწევთ. თუ პირველად მისი ჩვენება თქვენთვის საზიანო იყო, მისი გამეორება კიდევ უფრო უარესი იქნება.

(6) რომელ რისკზე წასასვლელად ხართ მზად?

იმ საკითხის გადაწყვეტა, ჩაატარებთ, თუ არა ჯვარედინ დაკითხვას და რა ფარგლებში, დამოკიდებული უნდა იყოს იმაზე, თუ რამდენად ძლიერად მიგაჩნიათ თქვენი პოზიცია. თუ თქვენი პოზიცია ძლიერია და რეალურად მიგაჩნიათ, რომ გაიმარჯვებთ, მაშინ შესაძლოა ჯვარედინ დაკითხვაზე უფრო კონსერვატიულიც იყოთ და თქვენი რისკები მინიმუმამდე შეამციროთ. თუმცა, თუ თქვენი პოზიცია სუსტია, შესაძლოა გარისკოთ და ჩაატაროთ ჯვარედინი დაკითხვა, რადგან დასაკარგი ისედაც ბევრი არაფერი გაქვთ. ზოგჯერ სარისკო ჯვარედინი დაკითხვის შედეგად პროკურორს/

ადვოკატს უმართლებს და წაგებულ საქმეს მოგებულად აქცევს.

ჯვარედინი დაკითხვის საფუძვლები

ჯვარედინ დაკითხვას გააჩნია ზოგიერთი ელემენტი, რომელიც უმეტესად ჯვარედინი დაკითხვების წარმოებისას იჩენს თავს. ისინი ქვემოთ არის მოცემული. თუმცა, როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოს ყველა სხვა საკითხთან მიმართებაში, ქვემოთ მოცემული მითითებები, სასამართლო პროცესამდე მომზადების ეტაპის გარდა, თვალდაზრუნველ არ უნდა შესრულდეს. გახსოვდეთ, რომ თითოეული საქმე განსხვავებულია და არსებობს საკითხები, რომლებიც კონკრეტული საქმიდან გამომდინარე უნდა იყოს განხილული და გადაწყვეტილი.

ზოგადად ჯვარედინ დაკითხვაზე იფიქრეთ, როგორც პარტიზანული ომის შეტევაზე. შევარდით მოქმედების ადგილზე, ესროლეთ ზოგიერთ ადამიანს და გაიქცით.

(1) დაკითხვისას შემოიფარგლეთ მხოლოდ რამდენიმე საკითხით

პროკურორი/ადვოკატი ვერ იქნება ეფექტური, თუ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვისას ყველა საკითხზე გაამახვილებს ყურადღებას. რეკომენდებულია მოწმის ჯვარედინი დაკითხვისას შემოიფარგლოთ სამი ან ოთხი მნიშვნელოვანი საკითხით, რათა შეინარჩუნოთ ეფექტურობა. ეს არის სფეროები, სადაც შეგიძლიათ მოწმის მეშვეობით თქვენი საქმის თეორიის გამყარება ან მოწმის დამაჯერებლობის დაზიანება, მისი დისკრედიტაცია. მეტიც, თუ უამრავი საკითხი გაქვთ მომზადებული, მხოლოდ უძლიერეს საკითხებზე უნდა შეჩერდეთ. თუ საკითხი, რომელსაც იხილავთ არ არის ის, რომელსაც თქვენს დასკვნით სიტყვაშიც მოიხსენიებთ, მაშინ, სავარაუდოდ, მისი განხილვა დაკითხვების ეტაპზე არც ღირს. გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც სახეზეა მეორე მხარის მნიშვნელოვანი მოწმე და ჯვარედინ დაკითხვაზე რაიმე მნიშვნელოვანი საკითხები არ გაქვთ, მაგრამ გრძნობთ, რომ რაღაც უნდა გააკეთოთ. ასეთ შემთხვევებში შესაძლოა განიხილოთ უმნიშვნელო საკითხიც, რათა აჩვენოთ, რომ მოწმე არ იყო უზადო.

(2) დაიწყეთ და დაასრულეთ ძლიერად

როგორც სასამართლო პროცესის ყველა სხვა სტადიაზე, დაწ-

ყებული შესავალი სიტყვით და დამთავრებული დასკვნითი სიტყვით, ჯვარედინი დაკითხვაც დაიწყეთ და დაასრულეთ ძლიერად. თქვენი პირველი შეკითხვა ან შეკითხვების სერია ძლიერ საკითხთან დაკავშირებულ თემას უნდა ეხებოდეს. იგივე ეხება ჯვარედინი დაკითხვის დასასრულს. გახსოვდეთ, ადამიანებს პირველადი შთაბეჭდილებები დასაწყისში ექმნებათ და კარგად იმასხოვრებენ იმას, რასაც თავში და ბოლოში ისმენენ.

(3) არ გაიმეოროთ პირდაპირი დაკითხვის თანმიმდევრობა

მოწმე, როგორც ადამიანთა უმეტესობა, სავარაუდოდ, ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით იაზროვნებს. თქვენ შესაძლოა იგი კალაპოტიდან ამოგდოთ, თუ თქვენს ჯვარედინ დაკითხვას მოწმის ჩვენების დასაწყისიდან არ დაიწყებთ. ეს ტექნიკა ასევე გულისხმობს, რომ მოწმე ვერ შეძლებს თქვენი მომდევნო შეკითხვების განსაზღვრას. მან შესაძლოა ასევე არ იცოდეს, თუ რას ამტკიცებთ, სანამ ამას რეალურად გააკეთებთ. თუმცა, საკითხები ძალიან ხშირად არ უნდა ცვალოთ, რადგან ამან შესაძლოა მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები დააბნოს.

(4) შეეცადეთ არ დაიწყოთ კონფრონტაციული რეჟიმში

ზოგიერთი მოწმის შემთხვევაში შესაძლოა სჯობდეს მათ თავიდანვე შეუტოოთ, რათა ისინი დააბნოთ. მაგრამ ბევრთან მიმართებაში უმჯობესია ისინი მოჩვენებითი უსაფრთხოების გარემოში შეიტყუოთ. შეგიძლიათ დაიწყოთ რამდენიმე იოლი შეკითხვით, რომელთა დასმის დროს შეგიძლიათ გაიღიმოთ კიდევ. მოწმე მოეშვება და კონცენტრაციას დაკარგავს. მას კი მოგვიანებით შეუტევთ. გახსოვდეთ, შეგიძლიათ სასიამოვნოდან უსიამოვნოდ იქცეთ, მაგრამ არასოდეს პირიქით.

(5) შეეცადეთ მოწმემ შეცდომა დაუშვას

არის შემთხვევები, როდესაც შეძლებთ მოწმე გაცილებით მეტ საკითხზე ასაუბროთ, ვიდრე მან პირდაპირი დაკითხვის დროს თავად ისაუბრა. შეგიძლიათ სცადოთ მოწმემ კიდევ უფრო მტკიცედ და დასტუროს გარკვეული ფაქტები, ვიდრე ამას პირდაპირ დაკითხვაზე აკეთებდა. თუმცა, ამ ტაქტიკას მხოლოდ მაშინ გამოიყენებთ, როდესაც გაქვთ რაიმე ხელმოსაჭიდი, რაც სრულიად დაუპირისპირდება

მას. მაგალითად, ათქმევინეთ მოწმეს, რომ სამსახურის შემდეგ იგი ყოველთვის რომელიმე კონკრეტულ რესტორანში მიდიოდა მაშინ, როდესაც გყავთ თქვენი მოწმე, რომელიც იტყვის, რომ მოწმე მის კაფეში ყოველ ხუთშაბათს დადიოდა. შეგიძლიათ იგივე გააკეთოთ დოკუმენტების შემთხვევაშიც, რომლებიც მოწმეს დაუპირისპირდება. მაგალითად, თუ პირდაპირ დაკითხვაზე მოწმემ განაცხადა, რომ კომპანიიდან არასოდეს გადაურიცხავს ფული, ჯვარედინი დაკითხვა შეიძლება ასე წარიმართოს:

კითხვა: პირდაპირ დაკითხვაზე თქვენ განაცხადეთ, რომ კომპანიის საბანკო ანგარიშიდან ფული არასოდეს გადაგირიცხავთ.

პასუხი: დიახ.

კითხვა: შესაძლებლობაც კი არ არის, რომ ეს ერთხელ ან ორჯერ გაგეკეთებინათ?

პასუხი: არა.

კითხვა: და ამის მიზეზი ის იქნებოდა, რომ ამის გაკეთება არ შეიძლება, რომ ეს ქურდობაა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და თქვენ ქურდი არ ხართ?

პასუხი: არა.

კითხვა: ახლა გიჩვენებთ თქვენი საბანკო ანგარიშის ასლს საქართველოს ეროვნული ბანკიდან, რომელიც აღნიშნულია, როგორც დაცვის მხარის ნივთმტკიცება „ა“; ეს თქვენი საბანკო ანგარიშია, ასე არ არის?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ანგარიშის მეორე გვერდზე გადადით, აქ მითითებულია, რომ კომპანიის ანგარიშიდან თქვენს ანგარიშზე თანხა სამჯერ იყო გადარიცხული, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ასე რომ, საბანკო ანგარიში თქვენს ჩვენებას ეწინააღმდეგება, არა?

როგორც ზემოაღნიშნულ მაგალითშია მოცემული, ალბათ უმჯობესია, თუ მოწმეს ტყუილში პირდაპირ არ დაადანაშაულებთ. მან შესაძლოა ახსნა-განმარტება მოძებნოს. დასკვნით სიტყვაში შეგიძლიათ იკამათოთ, რომ მოწმემ იცრუა.

(6) არ გაიმეოროთ პირდაპირი დაკითხვა

ბევრი პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს ამეორებინებს პირდაპირ დაკითხვაზე მის მიერ მიცემულ ჩვენებას იმ უსაფუძვლო თეორიის გამო, თითქოს გამეორების შედეგად ჩვენება ჩამოიშლება. ეს ასე არ მოხდება იმ იშვიათი შემთხვევის გარდა, როდესაც მოწმეს თავისი ჩვენება დაზეპირებული აქვს და გამეორების დროს გარკვეული ადგილები დაავიწყდება. ამის იმედზე ნუ იქნებით. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, თუ პირველად ჩვენება თქვენთვის საზიანო იყო, მეორედ მისი მოსმენა კიდევ უფრო უარესი იქნება.

ჯვარედინი დაკითხვის წესები

(1) ყოველთვის გამოიყენეთ მიმანიშნებელი შეკითხვები

შეკითხვა მიმანიშნებელია, როდესაც შეკითხვის პასუხს თქვენვე სთავაზობთ კითხვაში. ჯვარედინ დაკითხვაზე თქვენ მოწმის პასუხებზე უნდა გაამახვილოთ ყურადღება და დაითანხმოთ იგი იმ საკითხზე, რომლის დამტკიცებასაც ცდილობთ. მაგალითად, როდესაც ცდილობთ დაუმტკიცოთ მოწმეს, რომ მან პიროვნება შეცდომით ამოიცნო, დაკითხვა შემდეგი სახით წარმართეთ:

კითხვა: მართალია თუ არა, რომ 2011 წლის 14 ივლისის ღამეს კაფე „ანტრე“-ში ბრძანდებოდით?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და იქ ყოფნისას 5 ჭიქა არაყი მიირთვით, არა?

პასუხი: 4 ან 5.

კითხვა: და იქ მხოლოდ 45 წუთი ბრძანდებოდით?

პასუხი: დაახლოებით, შესაძლოა ოდნავ უფრო დიდი ხანი.

კითხვა: და სწორედ ამის შემდეგ მისეირნობდით რუსთაველის გამზირზე და დაინახეთ, რომ ბანკს ძარცვავდნენ?

პასუხი: დიახ, გარკვეული მცირე დროის შემდეგ.

კითხვა: „ანტრე“-დან ბანკამდე ორი წუთის ფეხით სასიარულო მანძილია, არა?

პასუხი: მგონი.

კითხვა: და ამ დროს ამტკიცებთ თქვენ, რომ ბ-ნი დავითი დაინახეთ, რომელიც ბანკიდან გამოვლიდა?

პასუხი: დიახ.

ბოლო მაგალითში მოცემული მიზეზებისა და იმ მიზეზების გამო, რომლებიც მოგვიანებით იქნება გარჩეული, უმჯობესი იქნება, თუ ამ ეტაპზე ჯვარედინ დაკითხვას დაასრულებთ.

პირდაპირი დაკითხვისგან განსხვავებით, ჯვარედინ დაკითხვაზე ყურადღების ცენტრში პროკურორი/ადვოკატი ექცევა. მიმანიშნებელი კითხვების გამოყენება ერთ-ერთი გზაა, რითიც პროკურორი/ადვოკატი ყურადღებას იქცევს და საკუთარი განცხადებების მნიშვნელობას უსვამს ხაზს. მიმანიშნებელი კითხვები ასევე მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების ყურადღებას ამახვილებს პროკურორის/ადვოკატის თეორიაზე, ანუ ამ შემთხვევაში იმ მოსაზრებზე, რომ მოწმე ძალიან მთვრალი იყო იმისთვის, რომ ბრალდებული სწორად ამოეცნო. პროკურორი/ადვოკატი ფაქტის შესახებ განცხადებას აკეთებს და მის თაობაზე მოწმეს ითანხმებს.

ჯვარედინი დაკითხვის დროს პროკურორმა/ადვოკატმა ძირითად საკითხზე გადასვლამდე მოკლე, ფაქტობრივი განცხადებებით უნდა გაიკვალოს გზა, ასე რომ, არ შეეცადოთ ძირითადი საკითხი ერთი შეკითხვით დაფაროთ. დაკითხვის მიზანია მოწმის ჩიხში მიმწვედევა, სადაც მას სხვა გზა არ ექნება, გარდა იმისა, რომ თქვენს ძირითად საკითხს დაეთანხმოს ან ისე გამოჩნდეს, რომ ცრუობს.

თუ თუ მას ჩიხში მოამწვედევს პირველივე შეკითხვით შეეცდებით, მოწმე მივიწვედებით, თუ საითკენ მიდიხართ და თავს აარიდებს იმ პასუხის გაცემას, რომელსაც მოელის. ქვემოთ მოცემულ მაგალითში ბრალდებულს მკვლელობის ჩადენაში ედება ბრალი. ადვოკატს სურს დაამტკიცოს, რომ მოწმეს საერთოდ არ დაუნახავს, თუ რა მოხდა. თუ ადვოკატი იკითხავს „თქვენ არ დაგინახავთ მამაკაცი, რომელსაც თითქოს ბ-მა ჭელიძემ ესროლა, ასეა თუ არა?“, მოწმე დაიწყებს მტკიცებას, რომ დაინახა. თუმცა, თუ ადვოკატი საკითხს ნელ-ნელა, მოკლე შეკითხვების სერიით მიუდგება და დადებით პასუხებს მიიღებს, მოწმე ადვოკატს მისთვის სასურველ პასუხს გასცემს.

კითხვა: თქვენთვის ცნობილია თუ არა ჭავჭავაძის გამზირზე არსებული გადაკვეთის შესახებ, ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: თქვენ ამ უბანში მრავალჯერ ვისეირნიათ, ასე არ

არის?

პასუხი: მგონი.

კითხვა: გარდა ამისა, თქვენ ამ მონაკვეთს ყოველდღე გადინართ სამსახურში როდესაც მიდიხართ და იქიდან ბრუნდებით?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: თქვენ მანამდე იქ მოკლული არავინ გინახავთ, არა?

პასუხი: არა.

კითხვა: 14 ნოემბერი ჩვეულებრივი დღე იყო, არა, უბრალოდ დილით და საღამოს ოდნავ უფრო ციოდა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ჭავჭავაძეზე ავტომანქანების საცობი საღამოს 5 საათზე ჩვეულებრივ გამოიყურებოდა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ხდებოდა თუ არა რაიმე ისეთი, რაც თქვენს ყურადღებას მიიპყრობდა და განსხვავებული იქნებოდა, ვიდრე თქვენი სხვა უამრავი სეირნობის დროს ტროტუარის ამ მონაკვეთზე?

პასუხი: არა.

კითხვა: თქვენ სამსახურიდან სახლში ბრუნდებით, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: სამსახურში კარგი დღე გქონდათ?

პასუხი: მგონი, ჩვეულებრივ რამდენიმე პრობლემა მქონდა, მაგრამ არაფერი სერიოზული.

კითხვა: ასე რომ, თქვენ ფიქრობდით იმის შესახებ, თუ რა მოხდა დღის განმავლობაში და როგორ გადაგეჭრათ ზოგიერთი ეს პრობლემა?

პასუხი: შესაძლოა, თუმცა ზუსტად ვერ ვიხსენებ.

კითხვა: ასე რომ, პირველი უჩვეულო რამ, რაც შენიშნეთ, ეს გასროლის ხმა იყო, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს მაშინ მოხდა, როდესაც ვიღაცას ესროლეს, არა?

პასუხი: დიახ.

თითქოსდა არაფრისმთქმელი შეკითხვების გამოყენებით ადვოკატმა მოწმე იმ მომენტამდე მიიყვანა, როდესაც მან აღიარა, რომ რეალური გასროლა არ დაუნახავს და მაშასადამე, მისი მანამდე

მიცემული ნებისმიერი ჩვენება იმის შესახებ, თუ რა მოხდა და როგორ ჰქონდა ადგილი სასიკვდილო გასროლას, დაუშვებლად იქნება ცნობილი.

(2) ერთი შეკითხვაც შეიძლება ზედმეტი იყოს

ასევე შენიშნავდით, რომ როგორც ბანკის ძარცვის ზემოთ მოცემულ მაგალითში იყო მითითებული, ბოლო შეკითხვა იმის შესახებ, რომ მოწმეს სროლა არ დაუნახავს, დასმული არ ყოფილა. ამ შეკითხვის დასმის შემთხვევაში მოწმე დადებითი პასუხის გაცემით შეეცდებოდა საკუთარი თავის რეაბილიტაცია მოეხდინა და ახსნა-განმარტებები გაეკეთებინა. ბოლო შეკითხვის დასმის აუცილებლობა არ იყო, რადგან ადვოკატმა სასურველი პასუხი უკვე მოიპოვა და მოწმეს აღარ აქვს ჩიხიდან გამოსვლის შესაძლებლობა. დასკვნით სიტყვაში ადვოკატი მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს შეახსენებს, რომ მოწმის ჩვენების თანახმად, მას გასროლა არ დაუნახავს, რადგან, როდესაც მან პირველად რაიმე უჩვეულო შენიშნა, ეს გასროლის ხმა იყო, და ეს კი მხოლოდ გასროლის შემდეგ შეიძლებოდა მომხდარიყო. ბანკის ძარცვის საქმეში ადვოკატმა უკვე დაამტკიცა, რომ მოწმე უაღრესად მთვრალი იყო და ამოცნობას უშეცდომოდ ვერ მოახერხებდა. თუ დაისმებოდა შეკითხვა იმის თაობაზე, შეეძლო თუ არა მას მძარცველის ამოცნობა, მოწმეს მიეცემოდა შესაძლებლობა რაიმე მიზეზი მოეგონა, თუ რატომ შეძლებდა ამას. არ მისცეთ მოწმეებს ასეთი შესაძლებლობა.

ამ სწავლების აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ როდესაც მოწმისგან საკმარისს ამოიღებთ, უნდა გაჩერდეთ. არ არის საჭირო შეეცადოთ, რომ მოწმემ აღიაროს, რომ იცრუა. ამაზე მტკიცებულებები ისედაც მეტყველებს. ძალიან ბევრ პროკურორს/ადვოკატს ჰქონია ყველაფერი, რაც მოწმისგან იყო საჭირო, და მხოლოდ ერთ ზედმეტ შეკითხვას მოწმე პრობლემისგან დაუხსნია.

(3) აკონტროლეთ მოწმე

პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს იმით აკონტროლებს, რომ უსვამს ზუსტ კითხვებს, რომელთა პასუხებია: დიახ ან არა. თუ მოწმე პასუხების განვრცობას იწყებს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა სთხოვოს მოსამართლეს, რომ მოწმემ შეწყვიტოს ისეთი პასუხების გაცემა, რომლებიც არაადეკვატურია.

იმ შემთხვევაში, როდესაც მოწმე არ პასუხობს თქვენ მიერ დასმულ კითხვას, არამედ ცდილობს უპასუხოს კითხვას, რომელიც მისთვის უფრო მისაღებია, პროკურორმა/ადვოკატმა მას ამის საშუალება არ უნდა მისცეს. პროკურორმა/ადვოკატმა ხელახლა უნდა დასვას იგივე კითხვა და მიუთითოს მოწმეს იმის თაობაზე, რომ კითხვა იმიტომ მეორდება, რომ მოწმემ პასუხს თავი აარიდა. ამგვარად, პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს აცნობებს, რომ ის თავს ვერ დააღწევს იმ კითხვებზე პასუხების გაცემას, რომლებსაც პროკურორი/ადვოკატი დასვამს. ეს ასევე აჩვენებს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს, რომ მოწმე ცდილობს პასუხებს თავი აარიდოს, რაც მოწმის დამაჯერებლობას აზიანებს.

(4) პროკურორის/ადვოკატის ემოციები

კარგი პროკურორი/ადვოკატი გარკვეულ დონეზე მსახიობიც უნდა იყოს. თუ პირდაპირ ან ჯვარედინ დაკითხვაზე მოწმე იტყვის რაიმე ისეთს, რაც პროკურორის/ადვოკატის პოზიციას აზიანებს, მან ამასთან დაკავშირებით რაიმე ემოცია არ უნდა გამოხატოს. თუ თქვენ ემოციურად აჩვენებთ, რომ თქვენი პოზიცია დაზიანდა, ამით ჩვენებას კიდევ უფრო საზიანოს ხდით. მეორე მხრივ, თუ არავითარ რეაქციას არ გამოავლენთ, მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა იფიქრონ, რომ ჩვენება არცთუ ისე საზიანო იყო.

როდესაც მოწმე აშკარად ცრუობს, პროკურორი/ადვოკატი სხვების დასანახად უნდა გაღიზიანდეს. ამით მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აჩვენებთ, თუ რაოდენ უკმაყოფილო ხართ, რომ, თქვენ და მათ ატყუებენ. ეს მათ აშკარად დაარწმუნებს იმაში, რომ თქვენი აზრით, მოწმე ცრუობს. ამ შემთხვევაში ემოციის დამალვამ შესაძლოა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აფიქრებინოს, რომ, თქვენი აზრით, მოწმე არ ცრუობდა.

(5) არასოდეს დასვით ღია დაბოლოების შეკითხვები

ჯვარედინი დაკითხვის დროს პროკურორი/ადვოკატი ცდილობს დაამტკიცოს გარკვეული ვიწრო მნიშვნელობის საკითხები. თუ პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს რაიმეს ახსნას სთხოვს, ამით იგი მოწმის ჩვენებას „ხსნის“ და მოწმეზე კონტროლს კარგავს. არ არის საჭირო იმის თქმა, თუ რას მოიმოქმედებს მოწმე, თუ რაიმეს ახსნის შესაძლებლობა მიეცა. უნდა შეეცადოთ, რომ თქვენ მიერ

დასმულ კითხვებზე პასუხის სახით მიიღოთ მხოლოდ „დიახ“ ან „არა“. შესაბამისად, არასოდეს უნდა გამოიყენოთ „რატომ“, „როგორ“, „რა“ და „აგვიხსენით“ კითხვები.

(6) უსმინეთ მოწმის პასუხებს

პირდაპირი დაკითხვის მსგავსად, ზოგიერთ პროკურორს/ადვოკატს წინასწარ აქვს გარკვეული თანმიმდევრობით ჩამოწერილი კითხვები, რომლებიც უნდა დასვას. შემდგომ ისინი ძალიან დიდ ყურადღებას უთმობენ კითხვების დასმას და ვერ ახერხებენ პასუხებისთვის ყურის დაგდებას. ყურადღება მიაქციეთ მოწმის პასუხებს, რადგან მან შესაძლოა ისეთი რამ თქვას, რაც პროკურორმა/ადვოკატმა აუცილებლად უნდა განავრცოს.

(7) არ დასვით კითხვები, რომლებზეც პასუხები წინასწარ არ იცით

პროკურორმა/ადვოკატმა კითხვების დასმამდე ამ კითხვებზე პასუხები უნდა იცოდეს. როდესაც პროკურორმა/ადვოკატმა არ იცის პასუხი ან სულ მცირე, არ აქვს კარგი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა იქნება პასუხი, მისი პოზიცია მოწმის პასუხით შესაძლოა ძალიან დაზიანდეს. ეს განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში ხდება, როდესაც პროკურორს/ადვოკატს მოწმის იმპიჩმენტისათვის ხელმოსაკიდი ჩვენებაში არაფერი აქვს. ასეთ შემთხვევებში იგი უბრალოდ ცუდი პასუხით უნდა დაკმაყოფილდეს.

ეს წესი ასევე პირდაპირ დაკითხვაზეც ვრცელდება. მართლაც, ცუდი პასუხი უარყოფითად შეიძლება აისახოს პირდაპირ დაკითხვაზე. პროკურორმა/ადვოკატმა გამოიძახა მოწმე, რომელიც სასამართლო სხდომაზე აცხადებს, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა ეს მოწმე იმიტომ გამოიძახა, რომ მოწმის სწორი ჩვენება მის პოზიციებს გაამყარებს. ამის შედეგად, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი იძულებული ხდება საკუთარი მოწმის დისკრედიტაცია მოახდინოს, ეს მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე უარყოფით შთაბეჭდილებას დატოვებს. ამასთან, ამ შემთხვევას კარგი ოპონენტი ყოველთვის წარმატებულად გამოიყენებს დასკვით სიტყვაში.

წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული წესების მიმართ გარკვეული სიფრთხილის გამოჩენაა საჭირო. წესებმა შესაძლოა ყველა შემთხვევაში არ იმუშაოს. ამ წესთან მიმართებაში, მაგალითად, თუ პროკურორი/ადვოკატი სასოწარკვეთილია და მას

დასაკარგი არაფერი აქვს, მან გამართლების იმედით შესაძლოა დასვას კითხვა, რომელზეც პასუხი წინასწარ არ იცის.

(7) გასათვალისწინებელი საკითხები ჯვარედინი დაკითხვის წარმოებისას

სასურველი ჩვენების მოპოვება

პროკურორს/ადვოკატს ყოველთვის არ სურს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებისთვის ზიანის მიყენება. არის შემთხვევები, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებს შეუძლიათ მისი პოზიცია გაამყარონ. საქმის მასალების გაცნობის შედეგად თქვენ შეიძლება იცოდეთ მოწინააღმდეგე მხარის მოწმის ისეთი განცხადების შესახებ, რომელიც თქვენს პოზიციას გაამყარებს და რომელზეც ჯვარედინი დაკითხვის დროს უნდა ისაუბროთ. მაგალითისთვის, თუ გამოძიების სტადიაზე ჩვენების მიცემისას მოწმემ განაცხადა, რომ ძარცვის დამეს ბანკის წინ ქურჩის განათება გამორთული იყო, ადვოკატმა ეს უნდა წარმოაჩინოს. მნიშვნელოვანია დასკვნითი სიტყვის დროს პროკურორმა/ადვოკატმა მიუთითოს მისთვის სასარგებლო ჩვენებაზე და აღნიშნოს, რომ ის მოწინააღმდეგე მოწმისგან იყო მიღებული.

როდესაც პროკურორს/ადვოკატს გააჩნია მოწმის მიერ ადრე გაკეთებული განცხადებები ან გარკვეული დოკუმენტი, მოწინააღმდეგე მხარის მოწმისთვის კითხვების დასმა უკვე გარკვეულწილად უსაფრთხოა. თუ მოწმე ჩვენებას შეცვლის ან ავთენტური დოკუმენტის საწინააღმდეგოდ ისაუბრებს, ეს მისი იმპიჩმენტის საფუძველი იქნება და მთელი მისი ჩვენება ეჭვ ქვეშ დადგება.

იმპიჩმენტი არის მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც წარმატების შემთხვევაში მოწმის ჩვენებაში ეჭვს შეიტანს. ამის მისაღწევად რამდენიმე გზა არსებობს, რომლებიც ქვემოთ იქნება განხილული. რამდენადაც ამ ეტაპზე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში მტკიცებულებებთან დაკავშირებით ძალიან მცირე რაოდენობის მუხლები არსებობს, წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული მაგალითები ამერიკული სასამართლო პრაქტიკიდან იქნება აღებული.

იმ შემთხვევაში, როდესაც არ გაქვთ ადრე გაკეთებული განცხადება ან რაიმე დოკუმენტი, მაგრამ საღი აზრის, ლოგიკის ან მო-

სალოდნელობის საფუძველზე ვარაუდობთ, რომ მოწმემ გარკვეული განცხადება უნდა გააკეთოს, მართალია, ეს პირველი კატეგორიის მსგავსად უსაფრთხო არ იქნება, მაგრამ ალბათ ცდა მაინც ღირს. მაგალითად, თუ ბანკის მარცვის საქმეში ბრალდების ერთ-ერთი მოწმე არის პირი, რომელიც მძარცველების ბანკში ყოფნის დროს ბანკში იმყოფებოდა როგორც კლიენტი, სავარაუდოდ, შეგიძლიათ აღიარებინოთ, რომ შეშინებული იყო, როდესაც მძარცველებმა ბანკში იარაღიდან გაისროლეს. როგორც ადვოკატი, თქვენ ცდილობთ წარმოაჩინოთ, რომ იგი საკმარისად შეშინებული იყო იმისათვის, რომ ზუსტი ამოცნობა განეხორციელებინა. თუ იგი ამას უარყოფს, მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები სავარაუდოდ არ დაიჯერებენ მისი ჩვენების ამ ნაწილს და მის დანარჩენ ჩვენებასაც უფრო დიდი ეჭვის თვალით შეხედავენ.

არასასურველი ჩვენების მიღების მინიმუმამდე დაყვანა

ეს ჯვარედინი დაკითხვის ის ნაწილია, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი ცდილობს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმის ჩვენება დააზიანოს. არსებობს გარკვეული საკითხები, რომლებზეც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს საქმის შინაარსიდან გამომდინარე.

აღქმა

ამ დროს პროკურორი/ადვოკატი ამოწმებს მოწმის შესაძლებლობას დაინახოს, გაიგონოს, იყნოსოს ან გამოიყენოს მისი აღქმის სხვა უნარი, რომელსაც მისი ჩვენება ეყრდნობა. ზემოთ მოცემული შემთხვევები მკვლევლობისა და ბანკის მარცვის შესახებ ამის ორი მაგალითია. კიდევ ერთი მაგალითი შესაძლოა ეხებოდეს იმას, თუ რა მანძილით იყო დანაშაულის ადგილიდან მოწმე დაშორებული ან როგორი განათება იყო დანაშაულის ადგილას. როგორც წინა ქვეთავში იყო აღნიშნული, პროკურორი/ადვოკატი პირდაპირ იმ საკითხზე უნდა გადავიდეს, რომლის დამტკიცებაც სურს. წარმოგიდგინთ ადვოკატის მიერ ბრალდების მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის მაგალითს:

კითხვა: თქვენ თქვით, რომ საღამოს 8 საათზე ჭავჭავაძის გამზირზე მიდიოდით, მართალია?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს 27 იანვარს ხდებოდა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: გარეთ ბნელოდა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: თქვენ ჭავჭავაძეზე იდევით, ატენის ქუჩასთან ახლოს, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ამ ადგილას ჭავჭავაძეზე ოთხი შესახვევი შედის თითოეული მიმართულებით, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ასე რომ თქვენ სულ მცირე 25 მეტრის დაშორებით იყავით იმ ადგილიდან, საიდანაც მძარცველები ბანკიდან გამოიქცნენ.

პასუხი: მგონი. მასეთი დაშორებით, დიახ.

კითხვა: და ჭავჭავაძის მეორე მხარეს ქუჩის განათება განთავსებულია კუთხეში, სადაც ჭავჭავაძე და ატენი იკვეთება?

პასუხი: მგონი.

კითხვა: და ეს დაახლოებით 7 თუ 8 მეტრით არის დაშორებული ბანკის შესასვლელიდან?

პასუხი: არ ვიცი, შესაძლოა.

კითხვა: და როდესაც მძარცველები ბანკიდან გამოიქცნენ, ისინი ჭავჭავაძეზე ატენისგან და შესაბამისად თქვენი პოზიციისგან დაშორებით გაიქცნენ, ასეა?

პასუხი: დიახ.

ამ დროს ადვოკატმა მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა უნდა შეაჩეროს. მოწმე, სავარაუდოდ, მაინც შეეცდება ამტკიცოს, რომ მის მიერ გაკეთებული ამოცნობა ზუსტი იყო, ასე რომ, აზრი არ აქვს ეცადოთ მას აღიარებინოთ, რომ მას არავის ამოცნობა არ შეეძლო. ყურადღება მიაქციეთ, თუ როგორ მიიწვედა წინ ადვოკატი იმ კითხვების გამოყენებით, რომლებიც თითქოსდა მოწმეს არავითარ საფრთხეს არ უქმნიდა. ეს ისეთი კითხვებია, რომლებთანაც მოწმე პაექრობას ვერ დაიწყებს. თუ მოწმეს სურს ერთი ან ორი მეტრის დისტანციასთან დაკავშირებით იკამათოს, ადვოკატმა შესაძლოა ეს საკუთარი პოზიციის დაზიანებისა და მოწმის თავდაცვითი პოზიციის წარმოჩენის გარეშეც დათმოს. ადვოკატმა ასევე უკვე დაადგინა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მძარცველები ქუჩის სხვა

განათებისკენ მიზნობრივად, ისინი მოწმისკენ ზურგით იქნებოდნენ, რაც ამოცნობას შეუძლებელს გახდიდა.

მეხსიერება

პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა აჩვენოს, რომ მოწმე ვერ იხსენებს მოვლენას, ან მოწმეს იმდენად ცუდად ახსოვს მოვლენა, რომ მის ჩვენებაზე დაყრდნობა არ შეიძლება. ქვემოთ მოცემულია მაგალითი, რომელშიც ბრალდებულის დაცვის თანახმად ბრალდებული არა დანაშაულის ჩადენის ადგილას, არამედ სხვაგან იმყოფებოდა, და გამოძახებულია მოწმე, რომლის ჩვენების თანახმად ბრალდებული მის რესტორანში იმყოფებოდა.

წარმოგიდგინებ პროკურორის მიერ დაცვის მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის მაგალითს:

კითხვა: *ქნო თამარ, რამდენი ხანია, რაც რესტორან „მეტეხის ჩრდილში“ მუშაობ?*

პასუხი: *10 წელი.*

კითხვა: *რესტორანი კარგად მუშაობს, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ასე რომ, დღეში სულ მცირე 200 კლიენტი გყავთ?*

პასუხი: *დაახლოებით, ზოგჯერ ნაკლები, ზოგჯერ მეტი.*

კითხვა: *დარწმუნებული ვარ კარგი თანამშრომელი ხართ და როგორც ვხვდები, თქვენ ძალიან დაკავებული უნდა იყოთ კლიენტების შეკვეთების მომსახურებით?*

პასუხი: *დიახ, ეს რთული საბუშაოა.*

კითხვა: *ასე რომ, კვირის განმავლობაში 1000-ზე მეტი კლიენტის ნახვა გიწევთ?*

პასუხი: *სულ მცირე მაგდენის.*

კითხვა: *და ისინი, სავარაუდოდ, ყველანაირი ტიპის ადამიანები არიან?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *პირდაპირ დაკითხვაზე თქვენ განაცხადეთ, რომ ბრალდებულს არ იცნობდით, ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და თქვენი ჩვენების თანახმად, იგი ზრდილობიანი იყო და როგორც მისი ჩაცმულობა აღწერეთ, მას ისევე ეცვა, როგორც თბილისში უამრავი სხვა ადამიანი იცვამს, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *მეტი შეკითხვა არ მაქვს, გმადლობთ.*

პროკურორმა დაადგინა, რომ მოწმე ბრალდებულს არ იცნობდა, რომ მასთან დაკავშირებით არაფერ განსაკუთრებულს ადგილი არ ჰქონია და რომ კვირის განმავლობაში იგი 1000-ზე მეტ კლიენტს ნახულობდა. ნაკლებად დამაჯერებელია, რომ იგი ამ ერთ პიროვნებას დაიმახსოვრებდა. პროკურორმა არ უნდა დასვას ბოლო შეკითხვა, თუ რატომ ახსოვს მას ბრალდებული, რადგან მას შესაძლოა პასუხი მზად ჰქონდეს. ასევე ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მოწმემ აღიაროს, რომ იცრუა, როდესაც განაცხადა, რომ ბრალდებული ახსოვდა. დასკვნით სიტყვაში პროკურორი იკამათებს იმის შესახებ, რომ უბრალოდ დაუჯერებელია, რომ მას ბრალდებული დაემახსოვრებინა.

შენიშვნა: თუ ზემოთ აღწერილ შემთხვევაში ადვოკატი დაჰკითხავს თავის მოწმეს, პირდაპირ დაკითხვაზე მან აუცილებლად უნდა ჰკითხოს მას, თუ რატომ დაამახსოვრდა მოწმეს ბრალდებულის რესტორანში ყოფნა.

ჯვარედინი დაკითხვისას მეხსიერების საკითხის წარმოჭრის დროს მნიშვნელოვანია დეტალებში ჩაღრმავება. ბანკის მარცხის საქმის მაგალითზე, დასასმელი შეკითხვები იქნებოდა: რა ფერის პერანგი ეცვა მმარცველს? რა სისწრაფით მიზნობრივად იგი? ისევე, როგორც რამდენი ხანი დასჭირდა მას, რათა თავის მანქანამდე მი-სულიყო? თუ პოლიციამ დაადგინა, სად იდგა მანქანა, დაცვის მხარეს შეუძლია აზომვა განახორციელოს იმის დასადგენად, სწორად აღწერა, თუ არა მოწმემ მანძილი. დაცვის მხარეს ასევე შეუძლია ვინმეს დაავალოს მანძილის გარბენა და დროის ჩანიშვნა. თუ მოწმის ჩვენებასა და რეალურ ფაქტებს შორის შეუსაბამობა დადგინდა, ადვოკატს შეუძლია მოწმედ გამოიძახოს პირი, რომელმაც აზომვები ჩაატარა. ამით დადგინდება, რომ ბრალდების მოწმემ კარგად ვერ გაიხსენა, რაც დაინახა, ან კარგად ვერ აღწერა დანაშაულის ჩადენის ადგილი და შესაბამისად მისი ჩვენების სხვა ნაწილიც შესაძლოა არ იყოს ზუსტი.

იმაჩინებტი

აქ პროკურორი/ადვოკატი მოწმის ან მისი ჩვენების დისკრედიტაციას ახდენს, რაც შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვის ყველაზე დრამატული ადგილი იყოს. აშშ-ს პრაქტიკის კლასიკური მაგალითის თანახმად, პროკურორი/ადვოკატი იმის დემონსტრირებას ახდენს, რომ მოწმის ადრინდელი განცხადებები სასამართლო პროცესზე მის მიერ გაკეთებულ განცხადებებს ეწინააღმდეგება. თუ ძალიან დიდ შეუსაბამობას აქვს ადგილი, ჩვენებაში ცვლილებების დადგენის შემდეგ პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია მოწმეს ჰკითხო: „მაშინ ცრუობდით თუ ახლა ცრუობთ?“ ალტერნატივის სახით, თუ ადრინდელი განცხადება თქვენი მხარისთვის უკეთესია, შეგიძლიათ მოწმეს ჰკითხოთ, დაგეთანხმებოდით თუ არა, რომ ადრინდელი განცხადება მაშინ გაკეთდა, როდესაც მოვლენები გაცილებით უკეთ ახსოვდა. ამ მიდგომით თქვენ ხაზს არ უსვამთ იმ გარემოებას, რომ მოწმე ცრუობს, არამედ მხოლოდ იმას, რომ ისე კარგად აღარ ახსოვს მოვლენის შესახებ, როდესაც მის შესახებ პირველი განცხადებები გააკეთა.

როდესაც ადრინდელი შეუსაბამო განცხადების საფუძველზე მოწმის იმპინჩმენტს ახორციელებთ, პირველ რიგში მოწმეს უნდა დაადასტურობინოთ, რომ მან სასამართლო პროცესზე მართლაც ასეთი ჩვენება მისცა. შემდეგ სთხოვეთ მას გაიხსენოს გარკვეულ დროს და ადგილზე მიცემული ჩვენება, სადაც შეუსაბამო განცხადება გაკეთდა. მან შესაძლოა ზუსტი დრო ვერ გაიხსენოს, მაგრამ პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეძლოს მას დაადასტურობინოს, რომ ადრინდელი განცხადება მას ეკუთვნის. შემდეგ მას ეს განცხადება გადაეცით. ქვემოთ მოცემულია ამ ტექნიკის გამოყენების მაგალითი. ყურადღება მიაქციეთ, თუ როგორ ადასტურებინებს ადვოკატი მოწმეს ადრინდელი ჩვენების მიცემას, შეახსენებს მას ამ განცხადებას და შემდეგ უკვე „აბამს მახეში“.

კითხვა: პირდაპირ დაკითხვაზე ჩვენების მიცემისას თქვენ განაცხადეთ, რომ ბრალდებულისგან 5 მეტრის დაშორებით იმყოფებოდით, მართალია?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს ჩვენება ზუსტი იყო?

პასუხი: რა თქმა უნდა.

კითხვა: და რადგან ასე ახლოს იყავით, ამიტომ ხართ ასე დარ-

წმუნებული თქვენ მიერ მის ამოცნობაში, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ძარცვის დღეს თქვენ ოფიცერმა ნანამ დაგკითხათ?

პასუხი: სახელი არ მახსოვს, მაგრამ დიახ, მე ქალბატონ პოლიციელს ვესაუბრე.

კითხვა: და ეს ძარცვიდან მცირე დროის შემდეგ მოხდა?

პასუხი: დიახ.

(ამ დროს ადვოკატმა მოწმისაღმდეგე მხარეს უნდა გადასცეს ჩვენების ასლი, რომლის გამოყენებასაც აპირებს და მოსამართლისგან მოითხოვოს ნებართვა, რათა მოწმეს მიუახლოვდეს).

კითხვა: მე ვიჩვენებთ ოფიცერ ნანას მიერ აღებულ მოწმის ჩვენებას, რომელიც მსურს აღნიშნული იყოს დაცვის მხარის „ა“ ნივთმტკიცებად. ანგარიშის თავში თქვენი სახელია მითითებული, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ბოლოში კი თქვენი ხელმოწერაა, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: თუ შეიძლება ხმამაღლა წაიკითხეთ ჩვენების გაყვითლებული ნაწილი.

პასუხი: იმ ადგილიდან, სადაც მამაკაცი დაჭრეს, დაახლოებით 15 მეტრის დაშორებით ვიდექი.

კითხვა: მეტი შეკითხვა არ მაქვს.

თუმცა, ადრეული შეუსაბამო განცხადების საფუძველზე მოწმისათვის იმპინჩმენტის ჩატარებამდე, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა შემთხვევებში აქვს პროკურორს/ადვოკატს ნება დართული სასამართლო სხდომაზე მოწმის დეპონირებული ჩვენების (მიცემული პოლიციისათვის საქმის გამოძიების დროს) წაკითხვის უფლება. თუ იმპინჩმენტის ამ იარაღის გამოყენებას საქართველოში რომელიმე სასამართლოში გადაწყვეტთ, შემოქმედებითად მიუღეჭით საკითხს, გადახედეთ მოსამართლეთა სახელმძღვანელო პრინციპებს, ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციებს (ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემთხვევაში⁴⁶), და გაითვალისწინეთ არგუმენტების გამოყენება თქვენი პოზიციის

46 სასამართლოს სახელმძღვანელო; ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სახელმძღვანელო პრინციპები; დამტკიცებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ; გამოცემული ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივის მიერ; 2010 წელი.

გასამყარებლად. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 243-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილის თანახმად:

„1. გამოძიების დროს მოწმის დეპონირებული ჩვენების სასამართლო სხდომაზე საჯაროდ წაკითხვა, ასევე მისი ჩვენების აუდიო ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენა (დემონსტრირება) დასაშვებია, თუ მოწმე გარდაიცვალა, არ იმყოფება საქართველოში, მისი ადგილსამყოფელი უცნობია ან ამოწურულია მისი სასამართლოში წარმოდგენის ყველა გონივრული შესაძლებლობა და ჩვენება მიცემულია ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

2. თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მოწმე აიძულეს, დაემუქრნენ, დააშინეს ან მოისყიდეს და მიცემულ ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობაა, მხარეს უფლება აქვს, დააყენოს შუამდგომლობა მოწმის ჩვენების საჯაროდ წაკითხვის, ასევე მისი აუდიო ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენის (დემონსტრირების) თაობაზე ამ მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნის დაუცველად ...“

იმპიჩმენტის ერთ-ერთ სფეროს წარმოადგენს მოწმის მიკერძოების ან წინასწარი შეხედულებების წარმოჩენა. მაგალითად:

კითხვა: *თქვენ ბრალდებულის დედა ბრძანდებით, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და თქვენ, რა თქმა უნდა, თქვენი შვილი გიყვართ, ხომ ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

ისევე და ისევე, პროკურორმა/ადვოკატმა აღარ უნდა იკითხოს, მოიტყუებოდა თუ არა მოწმე თავისი შვილის დასაცავად, რადგან იგი იტყვის, რომ არა. პროკურორი/ადვოკატი ამ შეკითხვაზე პასუხს დასკვნით სიტყვაში გასცემს.

ქვემოთ მოცემულია ნეგატიური მიკერძოების მაგალითი:

კითხვა: *თქვენ და ბ-მა მელაძემ გასულ წელს იჩხუბეთ, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და ამ ჩხუბში ბ-მა მელაძემ ხელი მოგტეხათ?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ასე რომ, თქვენ ბ-ნ მელაძესთან კარგი დამოკიდებულება არ გაქვთ, ხომ ასეა?*

ზემოთ მოცემულ მაგალითში ადვოკატმა იმის დემონსტრირება მოახდინა, თუ რატომ იხრება მოწმის ჩვენება ბრალდებულის წინააღმდეგ.

კიდევ ერთ სფეროს წარმოადგენს შემთხვევა, როდესაც მოწმე სასამართლო პროცესის შედეგით არის დაინტერესებული. ხშირად დაზარალებულს შეაქვს სამოქალაქო სარჩელი, რომელიც მსჯავრდების შედეგებიდან გამომდინარე შეიძლება დაკმაყოფილდეს. დაზარალებულს შემდეგი რამ შეიძლება კკითხოს: „*თუ ბ-ნი მელაძემ დამნაშავედ იქნა ცნობილი, თქვენ დიდ თანხას მიიღებთ, არა?*“

ასეთი სახის შეკითხვები შეიძლება იმ შემთხვევაშიც დაისვას, როდესაც ერთ-ერთ მხარეს ექსპერტი ჰყავს დაქირავებული. ქვემოთ მოცემულია აშშ-ში ჯვარედინი დაკითხვის ტიპური მაგალითი:

კითხვა: *ბ-ნო ექსპერტო, თქვენ ამ საქმეში დაცვის მხარემ დაგიქირავათ, მართალია?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *დღეს აქ ჩვენების მისაცემად რამდენს გიხდიან?*

პასუხი: *მე მაქვს გაფორმებული კონტრაქტი 20000 აშშ დოლარზე პირდაპირ დაკითხვაზე ჩვენების მისაცემად.*

მოწმის აღქმის უნარის შემოწმების მარტივი მაგალითია შემთხვევა, როდესაც მოწმე ბრალდებულს ამოიცნობს და ამტკიცებს, რომ მან საკუთარი ბინიდან დაინახა, თუ როგორ გამორობდა ბრალდებული ბანკიდან მარცხის შემდეგ, ხოლო მისი ბინა კი ბანკის შესასვლელიდან 100 მეტრით არის დაშორებული. მოგვიანებით ირკვევა, რომ მას აქვს მხედველობასთან დაკავშირებული პრობლემა, მაგალითად, ცუდი მხედველობა (ფიზიკური ნაკლი) და როგორც წესი, სათვალეს ატარებს, რომელსაც სწორედ იმ დროს არ ატარებდა, როდესაც ამტკიცებს, რომ ბანკის მარცხის დღეს ბრალდებული დაინახა. ამდენად, ფაქტი ადასტურებს, რომ მოწმეს არ შეეძლო მმარცხელის ზუსტად და სწორად აღქმა და ამოცნობა, რის შედეგადაც იქმნება მტკიცებულების (მოწმის ჩვენების) დაუშვებლად ცნობის თაობაზე შუამდგომლობის დაყენების საფუძველი. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია გამოიყენოთ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 75-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილები:

„1. მოწმის ჩვენება მტკიცებულება ვერ იქნება, თუ მოწმე ვერ მიუთითებს წარმოდგენილი ინფორმაციის წყაროს ან თუ დადგინდება, რომ ფსიქიკური ავადმყოფობის ან ფიზიკური ნაკლის გამო მას არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღიდგინოს ფაქტები.

2. თუ მოწმის ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობაა, მხარეს უფლება აქვს, მოსამართლის წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა ჩვენების (ჩვენებების) დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობის თაობაზე.“

საპროცესო შეთანხმება

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მოწმე პროკურორს ურიგდება უფრო მსუბუქი ბრალდების ან ბრალდებასთან თანამშრომლობის საფუძველზე ბრალდების მოხსნის სანაცვლოდ. ადვოკატმა შეთანხმება უნდა გამოაშკარავოს და ამტკიცოს, რომ მოწმემ პროკურორისთვის სასურველი ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმება გაიფორმა. ამის ადეკვატურად გასაკეთებლად ადვოკატმა სასამართლო სხდომამდე უნდა მოიპოვოს ბრალდებასა და ბრალდების ყველა მოწმეს შორის შესაძლო არსებული საპროცესო შეთანხმების ასლები. ეს ადვოკატს მისცემს დამატებით საშუალებას მოახდინოს მოწმის იმპიჩმენტი, თუ მოწმის ჩვენება მისი საპროცესო შეთანხმების პირობების თაობაზე მოპოვებული წერილობითი შეთანხმებისგან განსხვავდება. მაგალითი:

კითხვა: ბ-ნო პაატა, 2 თვის უკან თქვენ დამნაშავედ გცნეს ყაჩაღობაში, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ამ მსჯავრდების შედეგად თქვენ 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა მოგესაჯათ, მართალია?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: 5 წელი დიდი დროა, არა?

პასუხი: არც ისე.

კითხვა: თუმცა, იმდენად დიდი, რომ შეთანხმება გააფორმეთ პროკურორთან, რის შედეგად ეს დრო 3 წლამდე ჩამოვიდა, არა?

პასუხი: მე შეთანხმებას მივალწიე.

კითხვა: და ამ შეთანხმების ფარგლებში თქვენ დღეს სასამართლოში უნდა მოსულიყავით და გეთქვათ, რომ ჩემი კლიენტი, ბ-ნი მელაძე ნარკოტიკების კონტრაბანდისტია, ასეა?

პასუხი: ჩემი შეთანხმების ფარგლებში უნდა მეთქვა სიმართლე იმის შესახებ, რაც მელაძეზე ვიცოდი.

კითხვა: ბ-ნო პაატა, მე ვიჩვენებთ დოკუმენტს, რომელსაც აღნიშნავ, როგორც დაცვის მხარის ნივთმტკიცებას №5, თუ შეიძლება ამ დოკუმენტს გადახედეთ.

პასუხი: კი, ბატონო.

კითხვა: ამ დოკუმენტის ბოლოში თქვენი ხელმოწერაა, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს დოკუმენტი არის წერილობითი საპროცესო შეთანხმება, რომელსაც თქვენ ხელი მოაწერეთ, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ამ საპროცესო შეთანხმების თანახმად, თქვენი ჩვენების სანაცვლოდ პროკურორი იშუამდგომლებს თქვენი თავდაპირველი სასჯელის ორი წლით შემცირების თაობაზე, ასეა?

პასუხი: ჩემი მართალი ჩვენების სანაცვლოდ, დიახ.

კითხვა: და თქვენი დღევანდელი ჩვენების საფუძველზე თქვენი ციხეში ორი წლით ნაკლებს გაატარებთ, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და იმის თქმის გარეშე, რაც დღეს აქ თქვით, ციხეში კიდევ 2 წელი იჯდებით, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: რადგან პროკურორმა უნდა გადაწყვიტოს, მოეწონა თუ არა თქვენი ჩვენება იმდენად, რომ სასჯელის შემცირება მოითხოვოს, არა?

პასუხი: არ ვიცი, ჩემს ადვოკატს შეეკითხეთ.

იმპიჩმენტის სხვა სფეროებიც არსებობს. მაგალითად, როდესაც მოწმის მიკერძოების საჩვენებლად პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია იმის დემონსტრირება, რომ წარსულში მოწმემ იცრუა, მსჯავრდებული იყო, რომ ჩამოყალიბებული ჰქონდა წინასწარი ცრუ შეხედულებები, მაგალითად, იმ ეთნიკური ჯგუფის, რელიგიის, რასის ან პოლიტიკური პარტიის მიმართ, რომელსაც ბრალდებული ეკუთვნის და სხვა.

სახელმძღვანელოში მოცემული იყო მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის ზოგიერთი მეთოდი. როგორც სხვა შემთხვევებში, ეს ამომწურავი სია არ არის. სახელმძღვანელოში ჯვარედინი დაკითხვის მეთოდებია მოცემული, მაგრამ კარგი პროკურორი/ადვოკატი სხვა მეთოდებსაც მოიფიქრებს. ცხადია, ჯვარედინი დაკითხვის ზემოთ

ჩამოთვლილი ყველა ასპექტის გამოყენება ყოველი მოწმის წინააღმდეგ ყოველთვის ვერ მოხერხდება, და ზოგიერთ შემთხვევაში კი შესაძლოა ვერც ერთი ზემოთ მოცემული მაგალითი ვერ გამოიყენოთ.

ის, თუ როგორ და როდის ჩავატაროთ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა, არის უნარ-ჩვევა, რომლის განვითარებასაც დრო და პრაქტიკა ესაჭიროება. კარგი პროკურორი/ადვოკატი ჯვარედინი დაკითხვისთვის მზადებისას მოიპოვებს ყველა სახის ინფორმაციას მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების შესახებ. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა სცადოს მოიპოვოს ყველა დოკუმენტი, რათა მოწმის მიერ სიმართლისთვის თავის არიდების შემთხვევაში მისი იმპიჩმენტი შეძლოს. თუ ამას არ გავაკეთებთ, მაშინ პროკურორს/ადვოკატს მოწმის პასუხებთან გამკლავება მოუწევს.

ექსპერტიზის ჯვარედინი დაკითხვა⁴⁷

მოწმე ექსპერტის ჩვენების სქემაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჯვარედინ დაკითხვას ექსპერტის დასკვნის საფუძვლად აღებული ფაქტებისა და ვარაუდების გამოსაკვლევეად.

ამერიკის შეერთებული შტატების ცნობილმა და თვალსაჩინო ადვოკატმა გერი სპენსმა ერთი მნიშვნელოვანი განცხადება გააკეთა ექსპერტების ჯვარედინი დაკითხვის რისკთან დაკავშირებით:

„საქმესთან დაკავშირებული ფაქტებითა და მეცნიერებით მდიდარ გონებაზე უფრო მეტი სიმდიდრე არ არსებობს. მაგრამ მე ექსპერტს გალიაში გამოძვრეულ ლომს შევადარებ. ჩვენ შევიძლია შევიდეთ ამ გალიაში და შევეჭიდოთ ლომს. მაგრამ ის გადაგველაპავს. ჩვენ შევიძლია ვიდაოთ მთელი დღე და ღამე და მიუხედავად ჩვენი უპირატესი აკადემიური ცოდნისა, ის მოგვივებს დავას, რადგანაც ეს არის დავა იურისტსა და მეცნიერ ექსპერტს შორის.“

ბატონმა სპენსერმა განავრძო ჯვარედინი დაკითხვის დროს წარმოშობილი დილემების აღწერით:

„ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა გადაწყვიტონ, თუ ვის დაუჯერონ – ადვოკატს, რომელიც სამართლის ექსპერტია, თუ მოწმეს, რომელიც თავის სამეცნიერო სფეროშია ექსპერტი. გამარჯვებული წინასწარ არის განსაზღვრული. ჩვენ ვამტკიცებთ და ეს დავას ჰკავს. ჩვენ ვაპროტესტებთ და ვყვირით და ეს ასეც უღერს – და გამარჯვებული მაინც

⁴⁷ მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტიზის მოწმეების თაობაზე“, ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: copyright abanet.org. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადამუშავების შედეგად, ქართულ კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმანისთვის ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საკითხთა ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

ექსპერტია. ექსპერტის ცოდნის დაკნინების თანდაყოლილი მიდგომა არსებობს, ჩვენ მიერ ახლახან შეძენილი ცოდნის ჩვენებით“ (მოივით თქვენი საქმე [წმ. მარტინის 2005]).

ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარება წინასწარი მომზადების გარეშე, საკმაოდ სახიფათოა, მაგრამ ზოგადად სიტუაცია რთულდება, როდესაც მოწმე ექსპერტია. ექსპერტი განათლებული ადამიანია, რომელიც გამოცდილია თავისი იდეების დამაჯერებლად გამოხატვაში და ვინც უდავოდ უფრო ერკვევა კონკრეტულ სფეროში, ვიდრე შენ. სიტუაციის გასართულებლად ექსპერტის ჩვენებას შესაბამისი ძალა ენიჭება ნაფიცი მსაჯულების მიერ.

თუმცა არსებობს მიზეზები თუ რატომ შეიძლება ექსპერტი იყოს ყველაზე დაუცველი მოწმე სასამართლო განხილვისას. პირველ ყოვლისა, ნაფიცი მსაჯულები ყოველთვის პირადად არ ურთიერთობენ ექსპერტთან, რომელიც უფრო განყენებულია. და კარგად მომზადებულმა ადვოკატმა შესაძლოა საკმარისი ცოდნა მიიღოს ექსპერტის სფეროში და შეეწინააღმდეგოს მის ჩვენებას.

ექსპერტის სანდობის დადასტურება

მოსამართლემ უნდა განსაზღვროს ის, რომ ექსპერტის ჩვენებას სანდო საფუძველი აქვს განსახილველი მიმართულებით ცოდნის და გამოცდილების სახით და რომ ჩვენება შეესაბამება წარმოდგენილ ფაქტებს. რადგანაც სასამართლოებს ფართო დისკრეცია აქვთ დაცვით ფუნქციასთან მიმართებით, ექსპერტის ჩვენება შესწავლილ უნდა იქნეს რელევანტურობასთან და სანდობასთან მიმართებით.

ექსპერტიზის სფეროები, რომლებიც დასაშვებია იყო წარსულში, დაექვემდებარება ყურადღებით შესწავლას, იმაში დასარწმუნებლად, რომ დასკვნა სარწმუნო მეთოდოლოგიას ემყარება. მეთოდოლოგიასა და მის გამოყენებაზე მითითება, ნაცვლად ექსპერტიზის სფეროზე მითითებისა, არსებითი მნიშვნელობისაა.

ჯვარედინი დაკითხვისთვის მომზადება

თქვენ უნდა ისარგებლოთ აღმოჩენისა და საკუთარი კვლევის უპირატესობებით – უნდა მოიპოვოთ თანასწორი საწყისები მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტთან. ექსპერტის ჯვარედინი დაკითხვისთვის თქვენ ძალიან კარგად უნდა გაეცნოთ არა მარტო მტკიცებულებას არამედ ასევე მოწმის კვალიფიკაციებს.

დაიწყეთ იმის განსაზღვრით, არის თუ არა ეს ექსპერტი კეთილსინდისიერი ან უბრალოდ თავისი სფეროს პროფესიონალი. მოიპოვეთ ექსპერტის თითოეული წიგნის, სტატიის, სამეცნიერო ნაშრომის, თეზისის, დისერტაციის და მოხსენების ასლები. მოიპოვეთ იმ სასამართლო განხილვების ჩანაწერები, სადაც ექსპერტმა ჩვენება მისცა. მოიძიეთ ექსპერტის სახელი სხვადასხვა ელექტრონულ მონაცემთა ბაზაში. შეისწავლეთ სასარჩელო განცხადებების ინდექსი შესაბამის სფეროებში. გადაამოწმეთ ექსპერტის პროფესიული სტატუსი შესაბამის ლიცენზიის გამცემ ორგანოებში.

შესაბამის სფეროში მოქმედ ექსპერტებთან კონსულტაციის გაგლა არსებითი მნიშვნელობისაა ჯვარედინი დაკითხვისთვის. მოწმე ექსპერტის ფსიქოლოგიური უპირატესობა მნიშვნელოვნად მცირდება, როდესაც თქვენ ისევე ერკვევით იმავე სფეროში. რომელიმე ექსპერტის ან მისი კოლეგების მიერ დაწერილი წიგნების ან სამეცნიერო ნაშრომების გამოყენებით, რომლებიც ეწინააღმდეგება ექსპერტის დასკვნას, თქვენ შეგიძლიათ შეასუსტოთ ექსპერტის პროფესიული იმიჯი.

გამოწვევები ჯვარედინი დაკითხვის წარმართველისთვის

შეჯიბრებითი სისტემა დიდწილად დამოკიდებულია ჯვარედინი დაკითხვის განმახორციელებელ ადვოკატზე, რომელმაც უნდა გამოაშკარავოს ის ფარგლები, რომლებშიც მისი ჩვენება ჩამოყალიბდა იმ მხარის მიერ, ვინც ის დაიქირავა. ნაფის მსაჯულებს აქვთ უფლება იცოდნენ რეალურად ვინ გასცემს ჩვენებას და ეს მათ რეალურად უნდა გაიგონ ჯვარედინი დაკითხვისას. თქვენ უნდა ეცადოთ, გამოაშკარავოთ ექსპერტის შეცდომები, კვლევასთან დაკავშირებული პრობლემები, რომლებიც ძირითად ხაზად გასდევს ექსპერტის დასკვნას და ექსპერტის განცხადებასა და მის ხელთ არსებული ფაქტების შესაბამისობის ხარვეზი.

მაშინაც კი, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტი გამოიძახეს ექსპერტის სამუშაოში სამეცნიერო ან სხვა ტექნიკურ ხარვეზების აღმოსაჩენად, მხოლოდ თქვენ შეგიძლიათ მიუთითოთ მომწვევის ადვოკატის კონტროლზე, როგორც ამ ხარვეზების განმაპირობებელზე. ნაფიცი მსაჯულებისთვის სასარგებლოა ჰქონდეთ იმაზე მეტი, ვიდრე ჩვენების მიმცემი ექსპერტების წინააღმდეგობრივი ჩვენებებია. თუ თქვენ დაამტკიცებთ, რომ მოწინააღმდეგე მხარის

ადვოკატმა ისარგებლა გადაჭარბებული კონტროლით ექსპერტზე, ნაფიც მსაჯულებს ექნებათ არა მარტო ხარვეზების მტკიცებულება, არამედ ასევე ამ ხარვეზების მიზეზების მტკიცებულებები. შედეგები არყვეს ექსპერტის კეთილსინდისიერებას.

სარწმუნოების გონივრული ხარისხი

არ უნდა არსებობდეს ექსპერტის ჩვენების აბსოლუტური დამაჯერებლობის მოთხოვნა. თუმცა, ექსპერტის მხრიდან ახსნის თეორიამ უნდა დააკმაყოფილოს „სარწმუნოების გონივრული ხარისხის“ სტანდარტი. შესაბამისად თქვენ შეგიძლიათ ჯვარედინი დაკითხვისას ექსპერტს ჰკითხოთ, აქვს თუ არა მის დასკვნას სამეცნიერო, სამედიცინო ან სხვა ტექნიკური დამაჯერებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სტანდარტი ვერ ადგენს კონკრეტულ ცნებას, სტანდარტი მოუწოდებს ამ სფეროში ზოგადად აღიარებულ განმარტებით თეორიასთან შესაბამისობისკენ. ექსპერტის მხრიდან დასკვნის დარწმუნებით გადმოცემის შეუძლებლობა არ იმოქმედებს მის დასაშვებობაზე, მაგრამ შეასუსტებს მისი მოქმედების ძალას.

დასკვნის საფუძველი

რადგანაც მტკიცებულება „გონივრულად სანდოა“, ექსპერტის დასკვნა შეიძლება გავანდოთ ნაფიც მსაჯულებს. ხშირად ამის განსაზღვრა მოსამართლეებისთვის ძალიან რთულია. ეს მოითხოვს მოსამართლეებისგან შეაფასონ მონაცემი, რომელსაც ისინი არ იცნობენ და ის სფეროები, რომელშიც ისინი არ არიან ექსპერტები. ზოგი სასამართლო ისეთი ლიბერალური იყო ამ სტანდარტთან მიმართებით, რომ ექსპერტს შეეძლოა ნებისმიერ საკითხზე ჩვენების მიცემა, თუკი ეს ნაფიც მსაჯულებს დაეხმარებოდა.

ჯვარედინი დაკითხვისას თქვენ შეგიძლიათ ეჭვქვეშ დააყენოთ იმ მონაცემების ვალიდურობა, რომლებსაც ექსპერტი დაეყრდნო. თქვენ შეგიძლიათ ეს გააკეთოთ იმ დოკუმენტური მტკიცებულებების ჩვენებით, რომლებიც ადგენს, რომ ექსპერტის დასკვნებს არ იზიარებენ ამ სფეროს ცნობილი წარმომადგენლები.

თქვენი, როგორც ჯვარედინი დაკითხვის განმახორციელებელი პირის ამოცანაა, განსაზღვროთ, თუ რომელი ფაქტები და რისკები

იყო ექსპერტის დასკვნაში ყველაზე მნიშვნელოვანი და შემდეგ ეჭვქვეშ დააყენოთ ჩვენება იმის აღნიშვნით, რომ დასკვნები განსხვავებული იქნება, თუ ფაქტები შეიცვლება ან დამატებითი ფაქტები იქნება ნავარაუდები. სასამართლომ, მაგალითად, შეიძლება არ დაუშვას ჩვენება თუ არ არსებობს მტკიცებულება, რომელიც გაამყარებდა ჰიპოთეტური კითხვების საფუძველს, რომელსაც ექსპერტი პასუხობდა. და სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს ვერდიქტი, თუკი არსებითი ფაქტები, რომელზეც ექსპერტი თავის ჩვენებას ამყარებდა, ეწინააღმდეგებოდა ამ საქმესთან მიმართებით დამტკიცებულ ფაქტებს.

მოწმის დისკრედიტაცია

ჯვარედინი დაკითხვის წარმართველმა პირველ რიგში შესაძლოა მოახდინოს მოწმის დისკრედიტაცია იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი არ არის საკმარისად კვალიფიციური ჩვენების მისაცემად; მაგ., ექსპერტს არ გააჩნია სათანადო ცოდნა, უნარები, გამოცდილება, მომზადება ან განათლება. ექსპერტის მოქმედების ზუსტი სფეროს მითითებით თქვენ შეგიძლიათ წარმოაჩინოთ, რომ ესა თუ ის სფერო პირდაპირ შესაბამისობაში არ არის იმ საკითხებთან, რაზეც ექსპერტმა ჩვენება მისცა. ამის წარმოჩენით დასტურდება, რომ მოწმე არ არის საკმარისად კვალიფიციური იმისთვის, რომ როგორც ექსპერტმა ჩვენება მისცეს ამ საკითხზე, ჩვენება შესაძლოა გამოირიცხოს სრულად და სულ მცირე, თქვენ შეამცირებთ მოწმის სანდოობას.

მოწმის დისკრედიტაციის კიდევ ერთი ეფექტური საშუალებაა ექსპერტის დასკვნაში არააკურატულობის მტკიცებულების ან ყალბი ვარაუდები და არაზუსტი ფაქტები, რომლებსაც ეფუძნება დასკვნა. ასევე შესაძლოა სასარგებლო იყოს ამ საკითხების დრამატიზების მთავარი თემა. მაგალითად, შესაძლოა გამანადგურებელი იყოს იმის ჩვენება, რომ ექსპერტი თავის კვლევაში ფოკუსირდა მხოლოდ ერთ სპეციალიზებულ სფეროზე, რომ ექსპერტს ჩვენება აქვს მიცემული მხოლოდ ერთი მხარის სახელით, ან ის, რომ ექსპერტი პროფესიონალი მოწმეა, მაგრამ არა პრაქტიკოსი.

თქვენი საკუთარი ექსპერტი შესაძლოა ძალიან სასარგებლო იყოს მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტის მიერ დასკვნის საფუძველად

გამოყენებული არგუმენტების ან თეორიის არასწორი მომენტების აღნიშვნა და დახმარება ეფექტური ჯვარედინი დაკითხვის მომზადებაში. არ არსებობს მოწინააღმდეგე მხარის ჯვარედინი დაკითხვის მზადების ჩანაცვლების საშუალება.

ეფექტიანი ჯვარედინი დაკითხვის სტილი

სასამართლოს შეუძლია არ დაუშვას ექსპერტის ჩვენება, თუ-კი ეს ჩვენება არ ეხმარება ფაქტების მკვლევარს. ჩვენებას არ აქვს დამხმარე ფუნქცია, თუ ის კუმულატიურია, ჰიპოთეტურია, სპეკულაციურია ან ნაფიცი მსაჯულების ზოგად ცოდნას ეფუძნება. ჩვენებას არ აქვს დამხმარე ხასიათი ფაქტების დამდგენისთვის, თუ-კი ის არ ეხმარება ნაფიც მსაჯულებს წინააღმდეგობრივი საკითხის გადაჭრაში.

ყველაზე ეფექტიანი ჯვარედინი დაკითხვა შემოიფარგლება იმ საკითხებით რაც გამოტოვებულ იქნა პირდაპირი დაკითხვისას. თქვენი ამოცანაა აჩვენოთ, რომ ექსპერტმა გააკეთა შეუსაბამო განცხადებები ან მიკერძოებულია. თქვენ შეგიძლიათ საკმარისი ინფორმაცია მიიღოთ მოწმის მიერ განსამარტავ საკითხზე, რათა უპირატესობაში აღმოჩნდეთ შეუსაბამობასთან, მაგრამ ერთდეთ ექსპერტთან დისკუსიაში შესვლას მის მიერ წამოჭრილ საკითხზე. თქვენი ბრძოლის არენაა სასამართლო დარბაზი – ჩაეჭიდეთ თქვენს უპირატესობებს.

ჯვარედინი დაკითხვის ეფექტიანობა დიდწილად დამოკიდებულია თქვენს პერსპექტივაზე, შეიგრძნოთ მოწმის განწყობები და რეაქცია. თქვენ მკვეთრ უპირატესობას უნდა ფლობდეთ კითხვების დასმისას, ისე რომ მოწმემ ვერ შეძლოს ისეთი ვრცელი ახსნა-განმარტების გაკეთება, რომელიც თქვენ კონტროლს არ დაექვემდებარება. კიდევ ერთი ტაქტიკაა, ეცადოთ დაკითხვის ადრეულ სტადიაზე ექსპერტისგან „კი“ ან „არა“ პასუხების მიღებას. პასუხებისთვის წინააღმდეგობის გაწევა, როგორც არაამომწურავებისთვის კიდევ ერთი გზაა საზიანო პასუხების თავიდან ასაცილებლად.

სუბიექტური გადაწყვეტილება

თქვენ ასევე უნდა ეცადოთ ექსპერტისგან მოიპოვოთ იმის აღიარება, რომ დასკვნა შეიცავს ზოგიერთ სუბიექტურ შეფასებებს.

ნებისმიერ დარგში, რომელიც ითვალისწინებს გადაწყვეტილებების მიღებას, ყოველთვის ჰკითხეთ ექსპერტს ხომ არ ცდება ის, ან არის თუ არა სხვაგვარი ინტერპრეტაცია თანაბრად სანდო. აღიარებების მოპოვებისას, ეცადეთ გამოიყენოთ ისეთი ფრაზები, როგორცაა: „როგორც გონიერი ადამიანი, შეგიძლიათ არ დაეთანხმოდით“...

თქვენ უნდა იყოთ მტკიცე, მაგრამ პატივს სცემდეთ:

კ: თქვენი დღევანდელი ჩვენება ცდება თქვენი ექსპერტიზის სფეროს, არ მეთანხმებით?

პ: არა, ეს არ შეესაბამება სიმართლეს.

კ: მალე უფრო ვრცლად განვიხილავთ ამ საკითხს, მაგრამ არ მეთანხმებით, რომ თქვენ აბუქებთ გარემოებებს, როდესაც ამტკიცებთ, რომ სიკვდილის მიზეზი დახრჩობაა?

პ: არა, მცირედითაც კი არა.

კ: შესაძლებელია, რომ თქვენ დაეყრდნით იმას, რაც პოლიციის გამოძიებლებმა განვიცხადეს, ნაცვლად იმისა, რომ სამედიცინო დასკვნას დაყრდნობოდით?

პრაქტიკული მინიშნებები ჯვარედინი დაკითხვისთვის

- გამოიყენეთ ბოლო კურსელი სტუდენტების გამოყენების შესაძლებლობა ექსპერტის კვალიფიკაციის, გამოცემების ან წინა ჩვენებების შესწავლის მიზნით. მათ ესმით ეს სფერო და ნაკლებ ძვირად ღირებულები არიან, ვიდრე უკვე პროფესიონალები.
- გაარკვიეთ აქვს თუ არა ექსპერტს რეკლამა და თუ, კი, არის თუ არა ეს რეკლამა ვულგარულად ცალმხრივი.
- ჰკითხეთ თქვენს ექსპერტს, რომელიც ჩვენებას არ იძლევა, ამ ექსპერტის შესახებ და თუ საჭიროა, მოიძიეთ დამატებითი ინფორმაცია ამ ექსპერტის შესახებ.
- ესაუბრეთ ადვოკატებს, რომელიც წინა საქმეებში ამ ექსპერტის მოწინააღმდეგე მხარეს იყო.
- ეცადეთ გამოიყენოთ თვალსაჩინოებები, რომლებიც გამოიყენეს ექსპერტის ჩვენებისას წინა საქმეებში.

კონსტრუქციული დაკითხვა დესტრუქციული დაკითხვის პირისპირ

კონსტრუქციულ ჯვარედინ დაკითხვას უპირატესობა უნდა ჰქონდეს დესტრუქციულ ჯვარედინ დაკითხვასთან მიმართებით. უფრო გონივრულია გამოყოფა ის საკითხები, რომლებიც ამყარებს თქვენს არგუმენტებს, სანამ ექსპერტის სანდოობის საკითხს დააყენებთ.

გამოკვეთეთ, ხომ არ ეთანხმება ჯვარედინი დაკითხვის ადრესატი ექსპერტი თქვენს ექსპერტს. კონკრეტულად კი, წარმოადგინეთ თქვენი ექსპერტის მიერ გამოყენებული მონაცემები და სხვა საფუძვლები და ჰკითხეთ მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტს, თანაბრად აღიარებენ და ეთანხმებიან თუ არა მას და თქვენს ექსპერტს ამ სფეროს ექსპერტები. დაადგინეთ ექსპერტისთვის დადგენილი შეზღუდვები სასამართლო განხილვის მოთხოვნებიდან გამომდინარე. თუ ექსპერტს არ სურს დაეთანხმოს საკითხს კონსტრუქციული ჯვარედინი დაკითხვისას, გადადეთ ამ საკითხის განხილვა დესტრუქციული ჯვარედინი დაკითხვისთვის.

ეცადეთ დასვათ დახურული კითხვები იმისათვის, რომ ექსპერტმა გიპასუხოს „კი“ ან „არა“ და არ ჰქონდეს საკუთარი პასუხის შემდგომი განვრცობის შესაძლებლობა. თუ კითხვა ნათელი და სამართლიანია, მოწმის მხრიდან განმარტება შესაძლოა ამ არგუმენტისგან გაქცევას დაემსგავსოს. თუკი საკითხი ნაკლებად მნიშვნელოვანია, თქვენ შეგიძლიათ კვლავ სთხოვოთ მოწმეს შემოიფარგლოს პასუხით „კი“ ან „არა“.

შესაბამისი ტონის შესარჩევად, დაიწყეთ საშუალო მნიშვნელობის საკითხით, რასთან დაკავშირებითაც თქვენ საკონტროლო მასალა გაქვთ, როგორცაა წერილობითი ჩვენება. იმისათვის, რომ მოსამართლემ და ნაფიცმა მსაჯულებმა დააფასონ ის თუ რა ინფორმაციას აწვდით მათ, მიუთითეთ იმ ფაქტებზე, რომლებიც ექსპერტმა არ აღნიშნა თავის ანალიზში. გააკრიტიკეთ და განაგრძეთ. გამოიყენეთ მოკლე კითხვები, ნაცვლად გრძელი, დასკვნითი კითხვებისა.

არ მისცეთ საშუალება ექსპერტს დატოვოს მოწმის სკამი და მიმართოს თვალსაჩინოებებს. თქვენი არ უნდა გინდოდეთ, რომ ექსპერტი წარდგეს საინტერესოდ და დამარწმუნებლად.

ექსპერტის კვალიფიკაციის ეჭვქვეშ დაყენება

დაიწყეთ იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი არ არის კვალიფიციური: *კ: ნება მიბოძეთ დავრწმუნდე, რომ სწორად გავიგე ეს. პირველ რიგში, თქვენ არ ხართ მედიცინის დარგის მეცნიერი, სწორია?*

პ: დიახ, მართალია.

კ: მეორე, თქვენ არ გაქვთ სათანადო კვალიფიკაცია იმისთვის, რომ განმარტოთ თუ რას გვეუბნება კვლევა?

პ: მართალია.

კ: ანუ თქვენ ეყრდნობით ექიმ მგელაძეს, რომელმაც განმარტა თუ რას ვიგებთ მეცნიერული კვლევიდან?

პ: დიახ.

მტკიცებულებად დაშვებული ინფორმაცია

ექსპერტს შეუძლია თავისი მოსაზრება დაამყაროს ფაქტებს, რომლებთან დაკავშირებითაც მოწმეებმა ჩვენება მისცეს სასამართლო პროცესზე. ეს მოიცავს დოკუმენტებს, თვალსაჩინოებებს, ფაქტებს, მონაცემებს და დასკვნებს, რომლებიც მოპოვებულია სხვა მოწმეებისგან. ექსპერტმა შეიძლება თავისი დასკვნა დაამყაროს კონკრეტულ ვარაუდებს ან ფაქტებს, რომლებიც სასამართლო განხილვაზე გამოვლინდა ჰიპოთეტური კითხვებით, ან ექსპერტმა გაიგო სასამართლო სხდომაზე დასწრებისას.

თქვენ აუცილებლად უნდა მიუთითოთ თუ რომელ ფაქტებს დაეყრდნო ექსპერტი და რომელი ფაქტები არ გაითვალისწინა დასკვნის გამოტანისას. თქვენ ასევე შეგიძლიათ არ დაეთანხმოთ ექსპერტის დასკვნას არასწორი ან არაადეკვატური ფაქტობრივი ვარაუდების გამოვლინით, ან იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი დასკვნის გამოტანისას დაეყრდნო არასწორ და არაადეკვატურ საფუძვლებს.

როგორც ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველმა, თქვენ უნდა შეცვალოთ ფაქტობრივი გარემოებები იმის განსაზღვრად, შეიცვლება თუ არა მისი დასკვნა ამ ცვლილების შესაბამისად. თქვენ შეგიძლიათ ჰკითხოთ, მაგალითად, „რას დაასკვნით, თუ X ვარაუდი არ გამართლდა?“. თქვენ ასევე შეგიძლიათ თქვენი ჰიპოთეზა შესთავაზოთ, რომლის სწორად ფორმულირების შემთხვევაში შესაძლებელია თქვენი სასარგებლო განმარტება მიიღოთ.

მაგალითად:

კ: ხომ არ ფიქრობთ, რომ უფრო გონივრული იქნებოდა ნაფიცი მსაჯულებისთვის თქვენი დასკვნის წარდგენამდე საკუთარი კვლევის ჩატარება, ნაცვლად იმისა, რომ ბრალმძღებელს დაყრდნობლით?

ინფორმაცია, რომელიც არ მიიღეს მტკიცებულებად

ექსპერტები ხშირად აფუძნებენ თავიანთ დასკვნას ისეთ ინფორმაციას, რომელიც სასამართლო დარბაზის გარეთ მიიღეთ ან თუნდაც თქვენ ვარაუდს და მსჯელობას არ ეფუძნება. უმრავლეს იურისდიქციათა მტკიცებულებითი წესის თანახმად, ეს სხვაგვარად დაუშვებელი მტკიცებულება დაიშვება, თუ ინფორმაცია ისეთია, რომელსაც ამ სფეროში მოქმედი ექსპერტები, როგორც წესი, ეყრდნობიან. ეს კატეგორია მოიცავს ისეთი ტიპის ინფორმაციას, რომელსაც ექსპერტები პროფესიულად ეყრდნობიან დასკვნის ფორმირებისას.

მეორე მხრივ, ექსპერტს შეუძლია არ დააფუძნოს საკუთარი დასკვნა სტატისტიკას, რომელიც მომზადდა სასამართლო განხილვისთვის, მაგრამ არ წარმოადგენს დამოუკიდებელი კვლევის ნაწილს; წერილობით ჩვენებას, რომელიც ემყარება დაუსაბუთებელ ვარაუდებს; ან მხარეებისა და მოწმეების ჩვენებას.

თუ სასამართლო აღმოაჩენს, რომ ამ სფეროს ექსპერტები ამ ექსპერტის მიერ გამოყენებულ მტკიცებულებებს ეყრდნობიან ზოგადად, თქვენ მაინც შეგიძლიათ სცადოთ დაადგინოთ, რომ, მიუხედავად ყველაფრისა, დასკვნა არ არის სანდო. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ თერაპევტისთვის შეიძლება დასაბუთებული იყოს მისი პაციენტის განცხადებაზე დაყრდნობა, თქვენ, როგორც ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველმა, შესაძლოა ეს განცხადება დაახასიათონ, როგორც არასარწმუნო.

შესწავლილი სამეცნიერო ნაშრომები

სასამართლომ შესაძლოა დასაშვებად მიიჩნიოს შესწავლილი სამეცნიერო ნაშრომებში მოცემული განცხადებები: თუკი ეს ნაშრომი მიჩნეული იქნება სანდო ავტორიტეტად ექსპერტის ჩვენების საფუძველზე, რომელსაც თქვენ ჯვარედინად დაჰკითხავთ, მაშინ

ჩანაწერის შესაბამისი ნაწილები შეიძლება მიჩნეულ იქნეს არსებით მტკიცებულებად. ამტკიცეთ, რომ: (1) ექსპერტმა უნდა დაამტკიცოს, რომ სამეცნიერო ნაშრომს აქვს სანდო ავტორიტეტი; (2) სამეცნიერო ნაშრომზე მოწმე ექსპერტმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს ჯვარედინი დაკითხვისას; და (3) შესაბამისი ნაწილები მას შემდეგ რაც დასაშვებად მიიჩნევა, შეიძლება გამოქვეყნდეს მტკიცებულებად, მაგრამ არა როგორც თვალსაჩინოება.

როდესაც მოწმე ავტორიტეტულ სამეცნიერო ნაშრომს ეყრდნობა თავისი დასკვნის ფორმირებისას, თქვენ შეგიძლიათ გამოიკვლიოთ მოწმისთვის ხელმისაწვდომი წყაროები, რომლებიც გამოიყენეს დასკვნისთვის და ასევე ისინი, რომლებიც უარყვეს. თუკი ექსპერტი სამეცნიერო ნაშრომს ავტორიტეტულად აღიარებს, თქვენ შეგიძლიათ ის გამოიყენოთ მოწმისთვის წინააღმდეგობის გასაწევად, მიუხედავად იმისა, მოწმე დაეყრდნო მას თუ არა.

პირადი მიკერძობისა და ინტერესის გამოაშკარავება

ექსპერტის დისკრედიტაციის გავრცელებული გზაა მიკერძობების, ან პირადი ინტერესის დადგენა იმ მხარესთან მიმართებით, რომელმაც ექსპერტი მოიწვია. მართალია თქვენ იცით, რომ ექსპერტი დაქირავებული იარაღია, მაგრამ შესაძლოა ნაფიცმა მსაჯულებმა ეს არ იცოდნენ. ამიტომ თქვენ უნდა გამოიკვლიოთ მისთვის გადახდილი საზღაურის შესახებ ინფორმაცია, გადაიხადეს თუ არა საზღაური და ამ ექსპერტის მიერ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატთან ჩვენების მიცემის სისშირე. თუკი ექსპერტი მუშაობს ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროში, თქვენ შეგიძლიათ მიუთითოთ მიკერძობაზე ზედმეტი ჩაძიების გარეშე:

კ: თქვენ ეროვნულ საექსპერტო ბიუროში მუშაობთ, არა?

პ: ნამდვილად.

კ: და ეს ბიურო სამთავრობო დაწესებულებაა, არა?

პ: დიახ. რეალურად ეს ბიურო იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაშია.

კ: ანუ ყველა, ვინც ბიუროში მუშაობს, იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობს, არა?

პ: დიახ.

კ: თქვენი ზემდგომი იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობს?

პ: დიახ.

კ: ვინ არის იუსტიციის მინისტრი?

პ:...

კ: პროკურორებიც იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობენ?

პ: დიახ.

კ: ანუ თქვენ და პროკურორებს ერთი ხელმძღვანელი გყავთ?

პ: დიახ.

ექსპერტის მიერ განხილული მასალების გამოქვეყნება

ჯვარედინი დაკითხვის მოხერხებულ ჩამტარებელს შეუძლია აღმოაჩინოს ექსპერტის მიერ შესწავლილი მასალების არასაკმარისობა:

კ: თუკი ფართოდ გადაგავლებთ თვალს იმ მასალებს, რომლებიც პროკურორმა გადმოგცათ განსახილველად და იმ მასალებს, რომლებიც თქვენ თვითონ აღმოაჩინეთ, ჩვენ გვეჩვენება მხოლოდ ორი შეკვრა, მართალია?

თქვენი ექსპერტის მომზადება ჯვარედინი დაკითხვისთვის

ახლა როლები იცვლება და თქვენ უნდა დაიცვათ თქვენი ექსპერტი მოწინააღმდეგე ადვოკატის მხარიდან ჯვარედინი დაკითხვისას. მიუხედავად ამისა, თქვენმა ექსპერტმა უნდა შეძლოს სანდო და დამოუკიდებელი მოწმის იმიჯის შენარჩუნება, ვისაც საქმის შედეგებთან მიმართებით არანაირი ინტერესი არ გააჩნია. თქვენი ამოცანაა, დაეხმაროთ ექსპერტს გაიაროს ჯვარედინი დაკითხვა მოთმინების დაკარგვის, დასკვნების შეცვლის, თავდაცვით პოზიციაში გადასვლისა და საკუთარი მოსაზრებების გადაფასების გარეშე.

შემდეგი საკითხები უნდა გაითვალისწინოს თქვენმა ექსპერტმა იმისათვის, რომ გაიაზროს ძირითადი წესები და მინიშნებები თქვენი ჩვენების დამარწმუნებელი გავლენის გასაძლიერებლად.

თქვენ უნდა ურჩიოთ ექსპერტს:

- რომ თუ ჰკითხავენ, ესაუბრა თუ არა ადვოკატს საქმესთან დაკავშირებით, მან უნდა უპასუხოს, რომ მათ, რა თქმა უნდა, ისაუბრეს.

- არ წარმოადგინოს დასკვნები იმ სფეროში, რაშიც მას ექსპერტული ცოდნა არ გააჩნია და თავისუფლად გააცნობიეროს თავისი ექსპერტიზის ფარგლები.
- არ დაიწყოს გამოცნობა, არ გადააჭარბოს დასკვნებს და არ შეეშინდეს იმის აღიარება, რომ რაღაც კითხვაზე არ აქვს პასუხი.
- მომზადდეს პასუხები სანამ საუბარს დაიწყებს, გადაამოწმოს თავისი პასუხები იმ ნებისმიერ ჩანაწერთან მიმართებით, რაც მისი ჩვენების შესახებ არსებობს და პასუხის გაცემამდე გააკეთოს პაუზა იმისთვის, რომ თქვენ მოგცეთ პროტესტის გამონახტვის საშუალება.
- არ მისცეს საკუთარ თავს საშუალება კითხვებს გასცეს „კი“ ან „არა“ პასუხები, თუკი ჭეშმარიტების დასადგენად კვალიფიციური პასუხია საჭირო.
- მზად იყოს იმისთვის, რომ ახსნას თავისი ანალიზის თითოეული ნაბიჯი და რა ვადა დასჭირდა თითოეული მოქმედებისთვის.
- მოემზადოს იმისთვის, რომ ახსნას, თუ რატომ არ გამოიყენა შემოწმების კონკრეტული მეთოდოლოგია.
- მზად იყოს იმისთვის, რომ ახსნას, რატომ არ ეთანხმება ამ სფეროში მოქმედ სხვა ავტორიტეტებს.
- თავი აარიდოს რომელიმე წყაროზე როგორც ავტორიტეტულზე მითითებას, არამედ მიუთითოს ამ წყაროზე, როგორც სასარგებლოზე ზოგ სფეროში.
- მზად იყოს მისი საზღაურის განხილვისთვის თავის არიდების გარეშე.

დამაბნეველი კითხვები

თქვენი მოწმე შესაძლოა ელოდოს იმას, რომ მრავალ ჩამჭრელ და დამაბნეველ კითხვას დაუსვამენ.

ეს მოიცავს შემდეგს:

- შერწყმული კითხვები: თუკი ერთი კითხვა მეორე კითხვაში იმალება, მოწმემ უნდა სთხოვოს ადვოკატს ამ კითხვების

- განცალკევება, სანამ ის პასუხს გასცემს.
- ორმაგი უარყოფა: დაბნევის აღბათობა აშკარაა.
- არასწორი ციტირება ან არასწორი დახასიათება: ეს განსაკუთრებით საზიანოა თუ მოიცავს თავად ამ ექსპერტის წინა ჩვენებას ან გამოცემას. ექსპერტმა უნდა გაასწოროს მცირე შეცდომებიც კი.
- ჩარევა ან დამოუკიდებლად საკმარისი მიზეზები: გავრცელებული ხრიკი კითხვებში შეიძლება მოიცავდეს ჩარევას ან დამოუკიდებლად საკმარის მიზეზს ჰიპოთეტურ კითხვაში. თუკი ზოგი წაყენებული პირობა მნიშვნელოვნად ცდება ფაქტს, ექსპერტმა ეს ადვოკატის ყურადღების ქვეშ უნდა მოაქციოს.
- არასათანადო ჰიპოთეტური კითხვები: ჯვარედინი დაკითხვისას დასმული ჰიპოთეტური კითხვები ხშირად არ შეიცავს საკმარის ინფორმაციას ან ზუსტ ინფორმაციას დასკვნის გასამყარებლად. ექსპერტმა უნდა განაცხადოს, რა აკლია ან ამ ფორმით დასმულ კითხვას ვერ უპასუხებს.
- ზოგადი, ფართო კითხვები: მოწმემ პასუხი უნდა გასცეს ზუსტად, დამაჯერებლად და რაც შეიძლება ლაკონიურად.

პრაქტიკული რჩევები ჯვარედინი დაკითხვისთვის

რამდენიმე საკითხია, რომლებსაც როგორც კითხვებს პასუხი უნდა გასცეს ექსპერტმა. ექსპერტს უნდა შეახსენოთ, რომ:

- არ არის აუცილებელი, რომ ყველა კითხვას უპასუხოთ და არ იქნება პრობლემა, თუ აღიარებთ, რომ კითხვაზე პასუხი არ გაქვთ.
- ყურადღებით უნდა მოუსმინოთ კითხვას და არ უპასუხოთ, სანამ არ დარწმუნდებით, რომ კარგად გაიგეთ კითხვა.
- არ უპასუხოთ კითხვას, თუ არ ეთანხმებით, სანამ მოსამართლე არ მიიღებს ამის შესახებ გადაწყვეტილებას.
- ნებაყოფლობით არ უნდა გაამჟღავნოთ ისეთი ინფორმაცია, რომელიც არ მოუთხოვიათ.
- უნდა დააკონკრეტოთ მათი კითხვა იმისათვის, რომ გასცეთ ზუსტი და დამაჯერებელი პასუხი.
- კითხვის პასუხად უნდა გასცეთ ფაქტობრივი ინფორმაცია

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იცით ფაქტები.

- უნდა უპასუხოთ ყველა კითხვას დამაჯერებლად.
- არ უნდა გააზვიადოთ.
- უნდა იყოთ ობიექტური და მიუკერძოებელი.
- არ უნდა მოიტყუოთ.
- არ უნდა გააყალბოთ.
- უნდა იყოთ გონივრული და სამართლიანი.

სიმულაცია სასამართლო განხილვისთვის

ექსპერტისთვის ჯვარედინი დაკითხვასთან დაკავშირებით ნერვიულობის მოსახსნელად თქვენ უნდა ჩაატაროთ ჯვარედინი დაკითხვის სიმულაცია. სიმულაცია წესითაც და შინაარსითაც უნდა შეესაბამებოდეს იმ წესებსა და მტკიცებულებებს, რომელსაც სასამართლო განხილვისას გამოიყენებენ. თქვენ მაქსიმალურად უნდა ეცადოთ მოწინააღმდეგე მხარის მიმიკების სიმულაციას.

კითხვებიც უნდა დასვათ მაქსიმალურად იმავე სტილში, რასაც მოწინააღმდეგე მხარე იყენებს. ამან შეიძლება თავიდან აგაცილოთ კითხვის არასწორად გაგების ზოგადი პრობლემები. თქვენ და ექსპერტმა უნდა განიხილოთ ის გზები, რომლითაც მას შეეძლება შეეწინააღმდეგოს კითხვებს პირდაპირი დაკითხვისთვის ნაკლები ზიანის მიყენებით.

ყველა სავარჯიშო ჯვარედინი დაკითხვაში უნდა იყოს „სატყუარა“ კითხვები, როგორცაა, გადაუხადეს თუ არა მოწმეს ჩვენების მიცემისთვის და ხომ არ უსაყვედურია ადვოკატს მოწმისთვის ჩვენების მიცემამდე. თქვენ უნდა შეეცადოთ მოწმის დაბნევის და აღელვებას ისევე, როგორც ამას შეეცდება მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი სასამართლო განხილვისას.

თქვენ ასევე უნდა მიუთითოთ იმ სფეროზე, რომლებშიც ექსპერტი და მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტი თანხმდებიან. ექსპერტი უნდა გააფრთხილოთ, რომ არ უნდა ელოდოს ხრიკს ყველა კითხვაში და რომ მისაღებია მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატთან დათანხმება შესაბამის გარემოებებში. ექსპერტმა უნდა აკონტროლოს მღელვარება. თუ ჯვარედინი დაკითხვის განმარტოვებულმა ადვოკატმა შეძლო სიბრაზის და სარკაზმის წარმოჩენის პროვოცირება, მაშინ მან წარმატებით მოახდინა ექსპერტის ჩვენების დისკრე-

დიტაცია. ექსპერტმა არ უნდა გამოავლინოს გალიზიანება, მოწყენა, დაღლილობა ან გაოცება.

ექსპერტის ამოცანაა გამოავლინოს პროფესიონალიზმი და გონივრული დამაჯერებლობა, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს დაარწმუნებს იმაში, რომ მან იცის თუ რაზე ლაპარაკობს.

კონტროლის შენარჩუნება

ექსპერტმა ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველს არ უნდა მისცეს იმის საშუალება, რომ მან „სიტყვები ჩაუღოს პირში“, როგორც ამას ეს გამოცდილი ექსპერტი აკეთებს:

კ: არსებობს კარგი არგუმენტი იმის დასადასტურებლად, თუ რატომ არ ჩნდება ეს პირობა თქვენი ძილის დროს, ასეა?

პ: მე არ ვეთანხმები თქვენს დახასიათებას, რომ ეს არ ხდება ხშირად თქვენი ძილის დროს.

ექსპერტმა არ უნდა დაუშვას მისი მთავარი არგუმენტის დაკარგვა:

პ: ფაქტია, რომ მსხვერპლი ეწეოდა ოცდაათი წლის განმავლობაში. და, საბოლოო ჯამში, რისკის გათვლა არ იყო ზუსტი, რადგანაც ბატონი დავისი ებრძოდა მძიმე ათეროსკლეროზს. ეს არის მნიშვნელოვანი ფაქტი ამ საქმეში, მიუხედავად იმისა, თუ რას მივიჩნევთ ჩვენ რისკის მაჩვენებლად.

ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველის კონკრეტულად მიმართულ ენაზე მითითება ეფექტიანი ტექნიკაა:

კ: საიდან დასაკენით, რომ მსოფლიოში ყველა მტკიცებულებები მიუთითებს იმაზე, რომ ხანგრძლივი მწვევლობა იწვევს უეცარ სიკვდილს გულის შეტევით?

პ: იმედი მაქვს ნაფიცმა მსაჯულებმა გაიგეს ფრაზა, „მსოფლიოში არ არსებობს მტკიცებულებები“.

მე არ მითქვამს რომ არანაირი მტკიცებულება არ არსებობს. მაგრამ, ვფიქრობ, რომ თუ თქვენ გადახედავთ მტკიცებულებებს ერთიანად, არსებობს დამაჯერებელი კვლევები, რომლებიც მიუთითებს, რომ გრძელვადიანი მწვევლობის შედეგები ზრდის მოულოდნელი გულის შეტევით სიკვდილის ალბათობას.

ექსპერტს შეუძლია წარმოაჩინოს საკითხის სირთულე:

კ: არ ვფიქრობ, რომ თქვენი განმარტება ზუსტად ასახავს კვლევას.

პ: ვფიქრობ, რომ ეს ისეთი სახის კვლევაა, რომლის შედეგების ინტერპრეტაცია რთულია.

ზოგადად, ექსპერტი შეიძლება ძალიან ხისტიც იყოს:

პ: თქვენ არასწორ ინტერპრეტაციას უკეთებთ ჩემს ჩვენებას. ნაფიცმა მსაჯულებმა ძალიან ყურადღებით უნდა მოუსმინონ ამ განმარტებას. მე ვლაპარაკობ გულის შეტევით უეცარ სიკვდილზე და თქვენ საუბრობთ ყველა კარდიოლოგიურ მოვლენაზე.

შემაჯამებელი კითხვები ექსპერტს კარგ შესავალს უქმნის პასუხისთვის:

კ: არ მეთანხმებით, რომ მსხვერპლი გარდაიცვალა იმ მიზეზით, რომ მის გულს არ მიეწოდებოდა საკმარისი ჟანგბადით გაჯერებული სისხლი? და შესაბამისად ის დაახრჩვეს?

პ: არა. მე ჩემი სიტყვებით უნდა ავხსნა. მე ამ სიტყვებსაც გამოვიყენებ. ვფიქრობ, რომ ბატონ ჩარლზს ჰქონდა მწვავე ათეროსკლეროზი. ასევე ვფიქრობ, რომ არსებობს იმის მტკიცებულება, რომ მას ჰქონდა ქრონიკული იშემია. ავტოპსიამ აჩვენა, რომ მას ჰქონდა ფიბროზი და გულის მიოკარდიული ინფარქტი, ამიტომაც გარდაიცვალა.

მიკერძობის შესახებ დასმულ კითხვებზე პასუხის გაცემა

ჯვარედინი დაკითხვის განმასწორებელი ყოველთვის შეეცდება მიკერძობის ჩვენებას. წარმოვიდგინოთ კარგ პასუხებს:

კ: თქვენ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისთვის მუშაობთ, არა?

პ: დიახ.

კ: და დასაცავი პირი ასევე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისთვის მუშაობს, მართალია?

პ: მართალია. მე საექსპერტო პათოლოგიის პროფესორი ვარ უნივერსიტეტში და დასაცავი პირი სამეურნეო ნაწილში მუშაობს, მე მხოლოდ ერთხელ შევხვდი მას, როდესაც ის მოვიდა სალექციო დარბაზში ნათურის შესაცვლელად.

**სასამართლო განხილვა ⁴⁸
(მკვლელობის საქმეებზე)**

სამეცნიერო ნაშრომების შესახებ კითხვებზე პასუხის გაცემა

მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ არასდროს აღიაროთ სამეცნიერო ნაშრომის ავტორიტეტულობა, მიუხედავად ჯვარედინი დაკითხვის განმანორციელებელის მხრიდან ზეწოლისა:

კ: რუბინი პათოლოგიის შესახებ თქვენს სფეროში ბიბლიად ითვლება, ეს ასეა?

პ: ეს პათოლოგიის სახელმძღვანელოა და ფართოდ არის გავრცელებული და აღიარებული.

კ: ეს სახელმძღვანელო აშკარად ავტორიტეტულია, არა?

პ: არა.

კ: თქვენ მას არ მიიჩნევთ ავტორიტეტად.

პ: არა. ყველა სახელმძღვანელო ლიტერატურის შეჯამება და ანალიზია. ესენი ავტორთა მოსაზრებებია. რაღაც საკითხები სწორად არის წარმოდგენილი, სხვები არასწორად.

საზღაურთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა

იმის აღიარება, რომ საზღაური გადაგიხადეს, ეფექტურია.

კ: თქვენ გადაგიხადეს დაცვის მხარისთვის გაწეული კონსულტაციისთვის, არა?

პ: კი, ასე იყო.

წარმოგიდგინეთ შემოსავალთან დაკავშირებულ კითხვაზე კარგი პასუხის ვერსიას:

პ: ჩემი ერთიანი შემოსავალი ნათლად არის წარმოდგენილი საგადასახადო ანგარიშფაქტურებზე. არ არის სასიამოვნო პირადი შემოსავლების საჯაროდ განხილვა, რადგანაც ადამიანები ამას პირად ინფორმაციად განიხილავენ. ძალიან გამიმართლა, რომ ასეთი სამსახური მაქვს და ეს არის ჩემი შემოსავალი, რომლის მისაღებადაც ძალიან ბევრს ვშრომობ.

ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ პრაქტიკას და ქართველ მკითხველს შესაძლოა უცხოდ მოეჩვენოს ის უნარები და რეგულაციები, რაც განხილულია ხსენებულ მასალაში, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით მათი წარმატებით გამოყენება საქართველოში დღეს უკვე შესაძლებელია. უფრო მეტიც, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს საკითხები უფრო მეტად აქტუალური გახდება ბრალდებისა და დაცვის მხარისთვის.

მკვლელობის საქმის სასამართლო განხილვა შესაძლოა უფრო ხანგრძლივად გაგრძელდეს, მეტი გამოხმაურება მოჰყვეს და უფრო მეტი მოწმე იყოს ჩართული, ვიდრე სისხლის სამართლის სხვა სახის საქმეთა შემთხვევაში. თუმცა სისხლის სამართლის სხვა სახის საქმეთა სასამართლო განხილვების ძირითადი პრაქტიკა თითქმის ერთგვაროვანია. მაგრამ მაინც არის რამდენიმე საკითხი, რომელიც განხილვას საჭიროებს.

სასამართლო პათანატომია

პათანატომიის ექსპერტი არის ექიმი, რომელსაც გააჩნია სპეციალური ცოდნა სიკვდილის (გარდაცვალების) საკითხებში. სასამართლო პათანატომიის ექსპერტს დამატებითი ცოდნა გააჩნია სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებითაც. სასამართლო პათანატომიის იმ ექსპერტებს, რომლებიც უფლებამოსილნი არიან

48 „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელობის საქმე“, მაიკლ დ. უიმსი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org.

იმუშაონ შტატის იურისდიქციის დონის ფარგლებში, ხშირად სამედიცინო ექსპერტებსაც ეძახიან, თუმცა ტერმინოლოგია სხვადასხვა იურისდიქციაში განსხვავებულია. იშვიათად სამედიცინო ექსპერტს სპეციალიზრებულ გამოძიებელს ეძახიან⁴⁹, თუმცა ბევრ იურისდიქციაში არსებობენ გამოძიებლები, რომლებიც არჩეული თანამდებობის პირები არიან და არა ექიმები. მეორე მხრივ, ჩვეულებრივ (მაგრამ არა ყოველთვის) სამედიცინო ექსპერტები სასამართლო პათანატომიური ექსპერტიზის სპეციალისტები არიან.

სასამართლო პათანატომიის ექსპერტებს შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ სიკვდილის მიზეზის დადგენაში, გამოიკვლიონ დანაშაულით ან სხვა კანონდარღვევის შედეგად გამოწვეული დაზიანებები, და სხეულისა და მატერიალური ქსოვილის ნაწილები ისეთი დანაშაულების შემთხვევაში, როგორცაა გაუპატიურება. სამედიცინო ექსპერტი ატარებს ავტოფსიას (გვამის გაკვეთას) სახელმწიფოს სახელით და ხშირად უწევს სასამართლოზე ჩვენების მიცემა სიკვდილის მიზეზების შესახებ. იურისდიქციათა უმეტესობაში განიხილავენ სიკვდილის გამომწვევი მიზეზების ხუთ კატეგორიას: მკვლელობა, უბედური შემთხვევა, ბუნებრივი გარდაცვალება, თვითმკვლელობა და დაუდგენელი მიზეზი⁵⁰. სასამართლო პათანატომიის ექსპერტებს შეუძლიათ გამოთქვან საკუთარი მოსაზრება ისეთი საკითხების შესახებ, როგორცაა სიკვდილის დრო; ხომ არ ჰქონია ადგილი გვამის გადაადგილებას შესაბამისი ორგანოების (ან სხვა პირების) მიერ მის აღმოჩენამდე; რომელი დაზიანება იქნა მიყენებული თავდაპირველად; დაზიანებები სიკვდილამდე იქნა მიყენებული, თუ სიკვდილის შემდეგ; ასევე გამოყენებულ იარაღთან დაკავშირებით.

ჩვეულებრივ სამედიცინო ექსპერტიზის ოფისში გამოძიებლებიც ჰყავთ, რომლებიც მტკიცებულებების მოპოვებაზე/შეგროვებაზე მუშაობენ⁵¹.

49 ტერმინ „იურისდიქციაში“ მოვიაზრებთ შეიარაღებული ძალების პატალოგიების ინსტიტუტს.

50 ამ საკითხების შესახებ რეკომენდებული საკითხავი ლიტერატურა: Forensic Pathology in Criminal Cases (MICHIE, 3D ED. 2006); Randy L. Hanzlick, et al., Forensic Pathology in Criminal Cases (LEXIS 2000).

51 Nat'l Inst. of Justice, Death Investigation: A Guide for the Scene Investigator (1999). (თავდაპირველად 1997 წელს დაიბეჭდა სახელწოდებით „სიკვდილის გამოძიების ეროვნული გაილაინი“).

მომეტყუელი საფრთხის მქონე იარაღები

სასამართლო განხილვაზე მარტივი პრინციპი მოქმედებს მომეტყუელი საფრთხის მქონე იარაღის წარმოდგენასთან/დემონსტრირებასთან დაკავშირებით. მაგალითისათვის, როგორცაა ცეცხლსასროლი იარაღი. მასთან მოპყრობისას სწორედ ისე იმოქმედეთ, როგორც ზოგადად სახიფათო ნივთს უნდა მოეპყრათ. რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი? როდესაც პროკურორი წარადგენს ასეთ ნივთს სასამართლოზე, მისი პოზიციისთვის მნიშვნელოვანია, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა გაათვითცნობიერონ, რომ ეს ნამდვილად სახიფათო იარაღია და შესაძლებელია გამხდარიყო და გახდა კიდევ ადამიანის სიკვდილის მიზეზი. ხოლო დაცვის მხარის პოზიციიდან, თქვენს ინტერესშია, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა არასერიოზულად ადამიანად არ აღგიქვან, და ის, რომ მოსამართლისაგან უსაფრთხოების წესების დარღვევის გამო გაფრთხილება არ მიიღოთ. ამასთან, ნაფიც მსაჯულებს შორის შეიძლება იყვნენ პირები, რომელთაც თავადაც აქვთ ცეცხლსასრული იარაღი, იციან მასთან მოპყრობის წესები და შესაბამისად, არასწორი მოპყრობა მათ აღშფოთებას გამოიწვევს⁵².

პროკურორს შეუძლია, რომ ავთენტურობაზე პასუხისმგებელ სამართალდამცავი ორგანოს ოფიცერს სთხოვოს იარაღის შემოწმება, რათა დარწმუნდეს, რომ იარაღი უსაფრთხო რეჟიმშია. ეს პროცედურა სასამართლო განხილვამდე შესრულებულიც რომ იყოს, შესაძლებელია გადამოწმების მიზნით, კიდევ მოითხოვოთ იგივეს შესრულება სასამართლო დარბაზში. შესაბამისად, ოფიცერს შეუძლია დაგიდასტუროთ, რომ სასხლეტი ჩაკეტილია, ანდა ჩამკეტი გააქტიურებულია და სხვა. ეს მოქმედება კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ცეცხლსასროლი იარაღის სახიფათოობას. თუკი იარაღის ხელში ალებას აპირებთ, არასოდეს მიმართოთ ის კონკრეტული პიროვნებისაკენ. შესაძლოა უკეთესი იყოს, თუკი იარაღს თავად საერთოდ არ შეეხებით და ამის ნაცვლად შესაბამის მოწმეს სთხოვთ, რომ გაჩვენოთ იარაღის დეტალი, ანდა როგორ მუშაობს კონკრეტული მექანიზმი.

თუკი მნიშვნელოვანია საბრძოლო მასალის კალიბრის გარკვევა, იზრუნეთ, რომ ცეცხლსასროლი იარაღის ექსპერტმა მოახდინოს

52 ზოგიერთი სასამართლოს წესებით სასამართლო დარბაზში იარაღთან მოპყობის უფლება მხოლოდ კანონდამსრულებელს, მოწმეებს და ნაფიც მსაჯულებს აქვთ. მსგავს იურისდიქციებში ნივთს მოწმეს, ან ნაფიც მსაჯულებს მანდატური უჩვენებს.

სხვადასხვა კალიბრის პრეზენტაცია. თუკი იარაღი განადგურებულია, მაგრამ ცნობილია მისი მწარმოებელი და მოდელი, მაშინ პროკურორმა იმავე წარმოებისა და მოდელის იარაღის სასამართლო დარბაზში საჩვენებლად მოტანა უნდა უზრუნველყოს.

დაცვის მხარემ უნდა შეისწავლოს იარაღი, განსაკუთრებით კი ცეცხლსასროლი იარაღი, ასევე უნდა იცოდეს განსხვავება რევოლვერსა და ნახევრად ავტომატურ პისტოლეტს, სანადირო (გლუვკულიან) თოფსა და შაშხანას შორის. ასევე გაარკვეეთ რა რაოდენობის ტყვია-წამლის მარაგია მჭიდში. რომელ იარაღს ეძახიან ნაჭდევიან თოფს, რომელს „რევოლვერს“ და რომელს – სანადირო „გლუვკულიან თოფს“. ეს ტერმინები სინონიმები არ არის. ნაფიც მსაჯულთა შორის შესაძლოა აღმოჩნდნენ პირები, რომლებმაც იციან განსხვავება ამ ტერმინებს შორის, შესაბამისად, თუკი ადვოკატი მათ არასწორად გამოიყენებს, მსაჯულების ნდობას დაკარგავს. ამ ტერმინებში გასარკვევად ნებისმიერი ცეცხლსასროლი იარაღის ექსპერტი, მათ შორის, სამართალდამცავი ორგანოს ოფიცრების უმეტესობა შეძლებს თქვენს დახმარებას.

ცეცხლსასროლი იარაღის შესახებ სასამართლო-ბალისტიკური ექსპერტიზის დასკვნის არსებობის შემთხვევაში, შეიძლება დაგჭირდეთ ისეთი დამატებითი ცნებების შესწავლა როგორცაა: სასხლეტის მოქაჩვის ძალა, ტყვიის გასროლის სიჩქარე (რაც შეიძლება აბსოლუტურად განსხვავებული იყოს თოფისა და ცეცხლსასროლი იარაღის შემთხვევებში), ნატყვიარის ზომა, ტყვიის კალიბრი და სხვა. ეს პარამეტრები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ორივე მხარისათვის იმ შემთხვევაში, როდესაც საუბარია იარაღის თავდაცვის მიზნით გამოყენებაზე. ასეთი ხასიათის მტკიცებულება შეიძლება ექსპერტი მოწმის გარდა სხვა მოწმემაც მოგაწოდოთ. მაგალითად, ხშირად სამედიცინო ექსპერტები იძლევიან ხოლმე ჩვენებას ტყვიის მიერ გავლილი გზის შესახებ, კუთხეების და თვით კალიბრის, ან სიჩქარის შესახებ. ხშირად პათანატომიის სპეციალისტისა და ცეცხლსასროლი იარაღის ექსპერტის ჩვენებათა კომბინაცია საკმაოდ კარგ სურათს ქმნის იმის შესახებ, თუ რა ტიპის იარაღიდან მოხდა გასროლა, ასევე სროლის კუთხის, ჭრილობასა და იარაღს შორის არსებული დამორების შესახებ.

მოწმების თანმიმდევრობა

ნაფიც მსაჯულები მოწმების სანდობის ხარისხს აფასებენ. ჩვეულებრივ ამგვარ დასკვნას იმის მიხედვით აკეთებენ, თუ რამდენად ზუსტად გადმოსცემს მოწმე ფაქტებს (სხვა მტკიცებულებებთან მიმართებაში) და რამდენად მზადაა თქვას სიმართლე. დაცვის მხარემ ჩვენებები უფრო შთამბეჭდავი რომ გახადოს, შეუძლია თავად განსაზღვროს რა თანმიმდევრობით გამოიძახოს მოწმეები, ანუ განსაზღვროს მოწმეთა მიერ ჩვენების მიცემის რიგითობა.

თავდაპირველად წარმოგიდგენთ სასამართლო ადვოკატორების ზოგად პრინციპებს მოწმეთა გამოძახების თანმიმდევრობასთან მიმართებაში. ყველაზე ძლიერი მოწმეები დასაწყისში და ბოლოს გამოიძახეთ. ნაკლებად საინტერესო და ნაკლებად გავლენიანი მოწმეები შუალედში დაჰკითხეთ. თუკი მსგავს საკითხებზე ორი მოწმის ჩვენება უნდა მოისმინოთ, პირველად ძლიერი გამოიძახეთ და ბოლოს სუსტი⁵³. მაგალითად, ავიღოთ გაუპატიურების ორი მსხვერპლი. პირველმა დაზარალებულმა მესამედ შეიტანა სარჩელი გაუპატიურების მოტივით, თუმცა პირველ ორ შემთხვევაში გამართლებელი განაჩენი დადგა. მეორე დაზარალებულს კი უწინ მსგავსი საჩივარი არ აღუძრავს და არსებობს არსებითი მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებს მის ჩვენებას. უმჯობესია, რომ თავდაპირველად მეორე მოწმე გამოიძახოთ. წარმოგიდგენთ კიდევ ერთ მაგალითს: სასჯელის დანიშვნის სხდომაზე დაცვის მხარეს მოწვეული ჰყავს ეკლესიის ორი მსახური, რომლებიც ადასტურებენ, რომ ბრალდებული რეაბილიტაციაზე გასაგზავნად შესაბამისი კანდიდატია, რადგან ამ მიმართულებით უკვე ბევრი ნაბიჯი გადადგა და რომ რეაბილიტაცია ყველაზე კარგად ცინის გარეთ არსებულ პირობებში განხორციელდება. ერთ-ერთი ეკლესიის მსახური სასჯელადსრულების სისტემაში 15 წლის განმავლობაში მუშაობდა ხელმძღვანელ თანამდებობაზე. შესაბამისად, წარმოგიდგენილი ორი მოწმიდან უმჯობესია პირველ რიგში სწორედ ის გამოიძახოთ,

⁵³ გაფრთხილება: თუკი ორი მოწმე თანაბრად სანდოა, მაგრამ მათი ჩვენებები ერთი კონკრეტული დეტალის გამო არათანმიმდევრულია, თქვენთვის უფრო მისაღები პოზიციის მქონე მოწმე ბოლოს გამოიძახეთ, შესაბამისად ამ უკანასკნელის ჩვენება წინა მოწმის (შესაძლო შეცდომის) ჩვენების გამოსწორება იქნება.

რომელსაც ციხეებში მუშაობის რეალური გამოცდილება აქვს. ასევე კარგია თუკი სასამართლო განხილვის ყოველ დილას და შუადღეს ძლიერი მოწმის წარდგენით დაიწყებთ. უნდა აღინიშნოს, რომ ადვოკატს თავად ჩვენების მიცემის პროცესის კონტროლირება ნაკლებად შეუძლია. კარგია ასევე, თუკი არა მხოლოდ კვირის რომელიმე კონკრეტულ დღეს, არამედ თვითონ კვირასაც საინტერესო და ძლიერი მოწმეებით დაიწყებთ და დაასრულებთ. ამგვარად, მსაჯულს შეეძლება მთელი შაბათ-კვირა იფიქროს ბოლო მოწმეზე, რომელსაც პარასკევს მოუსმინა.

მოწმეების გამოსვლის რიგითობის განსაზღვრისას, კარგი იქნება, თუკი მოიფიქრებთ ნაფიცი მსაჯულების წინაშე გამოსვლის ალტერნატიულ მიდგომებს, იმისათვის, რათა მსაჯულებისათვის უფრო საინტერესო გახადოთ თქვენი პრეზენტაცია. მაგალითად, პროკურორს შეუძლია მოწმეები ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით გამოიძახოს: რა მოხდა თავიდან, რა მოჰყვა ამას, რა მოხდა მეორე დღეს და სხვა. ცოტა განსხვავებული მიდგომაა, როდესაც საქმეს გამოძიების რიგითობით წარმოადგენთ. ეს ბოლო მიდგომა ძალიან ხშირად გამოიყენება სხვადასხვა სისხლის სამართლის საქმის მოთხრობისას, მაგალითად, პრინციპი „ვინ ჩაიდინა დანაშაული?“ ამ უკანასკნელში ნაფიც მსაჯულს საშუალება აქვს მიჰყვეს მოვლენათა იმ განვითარებას, რომლის თანახმადაც იძიებდა საქმეს გამოძიებელი და ნახოს ძიების დროს ვინ გამოირიცხა, როგორც დამნაშავე. მას შემდეგ რაც დამნაშავე დადგინდება, პროკურორს შეუძლია წარმოადგინოს დამატებითი მოწმეები, რომლებიც დაადასტურებენ, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული.

რა უნდა გავაკეთოთ იმ შემთხვევაში, თუკი სახეზეა ორი მოწმე, რომელთა ჩვენებებიც ურთიერთსაწინააღმდეგოა? ეს საკითხი შესავალ სიტყვაში უნდა ახსენოთ და ასევე უნდა განსაზღვროთ, თუ როგორ მოექცეთ მოწმეს, რომელიც თქვენი პოზიციის საწინააღმდეგო ჩვენებას იძლევა. გამოიძახებთ თუ არა მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეს, თუ დაელოდებით მოწინააღმდეგე მხარის მიერ ამ მოწმის გამოძახებას. არსებობს ტაქტიკური გადაწყვეტილებები, მაგრამ ასევე არსებობენ ადვოკატები, რომლებიც საწინააღმდეგო პოზიციის მქონე მოწმეებს განზრახ იბარებენ პირველ რიგში, შემ-

დეგ კი საკუთარ მოწმეს იძახებენ, რათა პირველის ჩვენებას დაუპირისპირონ⁵⁴.

ყურმოკრული ინფორმაცია (ირიბი ჩვენება) და მოწმეები, რომელთა გამოცხადება სასამართლო განხილვაზე შეუძლებელია

მტკიცებულებათა ფედერალური წესის 804-ე (ბ)მე-(6)-ე მუხლი – „სამართალდარღვევის (დანაშაულის) გამო უფლების ჩამორთმევის შესახებ“ განსაზღვრავს: „განცხადების გაკეთება იმ მხარის წინააღმდეგ, რომელიც მონაწილეობდა, ან დათანხმდა პროცესუალური წესის დარღვევაზე, რაც მიზნად ისახავდა, და რამაც გამოიწვია პოტენციური მოწმის/განმცხადებლის სასამართლოზე მოწმის სახით გამოცხადების შეუძლებლობა, „ყურმოკრული ინფორმაციის შესახებ“ წესის მიხედვით, დაშვებული იქნება და არ გამოირიცხება მტკიცებულების სახით, თუკი პოტენციური მოწმე/განმცხადებელი არ არის ხელმისაწვდომი დაიკითხოს სასამართლოზე მოწმის სახით“.

ბრალდებული, რომელიც კანონდარღვევით, განზრახ ცდილობს ხელი შეუშალოს ჩვენების მისაცემად მოწმის სასამართლოში გამოსვლას, კარგავს შესაძლებლობას დაუპირისპირდეს ამ მოწმეს.⁵⁵ საქმეზე *აშშ ემერის წინააღმდეგ*,⁵⁶ სასამართლომ შემ-

54 ეს გახლავთ შედეგობრივი პრინციპი იმ პრინციპისა, რომელიც ზემოთ იყო გამოყენებული. იხ *Elaine McArdel, Balancing Life and Practice, Law. Wkly. USA, Nov. 2003* (კიდევ ერთი სტრატეგია, რომლის გამოყენებაც სიარცის უყვარს, არის, როდესაც მოწმეების დაკითხვას პირველად მისი პოზიციის საწინააღმდეგო ჩვენების მქონე მოწმის გამოძახებით იწყებს... „ისმის კითხვა, როდესაც 2 ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მოწმე გვყავს – ერთი, რომელიც თქვენს პოზიციას ამყარებს და მეორე, რომელიც, პირიქით, აუარესებს, როგორ უნდა მოიქცეთ? უძვლებსია, რომ გამოიძახოთ თქვენთვის სასარგებლო მოწმე, ხოლო მეორის გამოძახების საშუალება ბრალდებულს მისცეთ? ანდა ხომ არ ჯობია, რომ მოწმე რომელიც თქვენს პოზიციას აუარესებს პირველ რიგში დაიბაროთ და შემდეგ გამოიძახოთ მეორე, რათა მან გადაფაროს თქვენთვის არასასარგებლო ჩვენება? სიარსი უპირატესობას მეორე მიდგომას ანიჭებს“) (ადვოკატი ქრისტიან სერისის ციტირება).

55 *United States v. Thevis, 665 F.2d 616, 630 (5th Cir. 1982), cert. denied, 459 U.S. 825 (1982); United States v. Emery, 186 F.2d 921, 926 (8th Cir. 1999), cert. denied, 528 U.S. 1130 (2000); Black v. Woods, 651 F.2d 528 (8th Cir.), cert. denied, 454 U.S. 847 (1981); United States v. Carlson, 547 F.2d 1346, 1359 (8th Cir. 1976), cert. denied, 431 U.S. 914 (1977).*

56 *Emery, 186 F.2d 921.*

დევი გადაწყვეტილება მიიღო: „ცნობილია, რომ ბრალდებულის არაკანონიერმა ქცევამ შეიძლება გამოიწვიოს მისი დაპირისპირების კონსტიტუციური უფლების ჩამორთმევა და დაპირისპირების უფლება ჩამორთმევა ნებისმიერ მოწმესთან, ან პოტენციურ მოწმესთან მიმართებაში, ვისი სასამართლო პროცესზე ყოფნის შეუძლებლობაც ბრალდებულმა არაკანონიერი გზით უზრუნველყო..... უფლების ჩამორთმევის იგივე წესი ვრცელდება ყურმოკრული ინფორმაციის შემთხვევაში (წესი 804 (ბ)(6)).“⁵⁷ ემერის საქმეში ბრალდებული ამტკიცებდა, რომ ეს წესები მხოლოდ მაშინ უნდა გავრცელდებოდა, როდესაც საქმე ეხებოდა ისეთ დანაშაულს, რომლის შემთხვევაშიც ბრალდებული დარწმუნებული იქნებოდა, რომ დაზარალებული ჩვენებას მისცემდა. სასამართლომ გადაჭრით უარყო ეს არგუმენტი შემდეგი მოტივით:

„კანონი არ ითვალისწინებს რაიმე შეზღუდვას განცხადებების შინაარსთან დაკავშირებით, რაც გამორიცხავდა აკრძალვას ყურმოკრული ინფორმაციის მტკიცებულების სახით გამოყენების შესახებ. ამის ნაცვლად კანონი მოიცავს ზოგად წესს, რომლის თანახმადაც ბრალდებულს არ აქვს უფლება ისარგებლოს ამ უფლებით იმისათვის, რომ დანაშაულებრივი გზით შეაჩეროს მოწმე, ან პოტენციური მოწმე მოძვალი ჩვენების მიცემისაგან. ბ-ნ ემერის პოზიციაზე დათანხმება კი სწორედ ამის გაკეთების საშუალებას მისცემდა მას.“⁵⁸

ემერის საქმეზე სასამართლომ ასევე უარყო ბრალდებულის წინადადება იმასთან დაკავშირებით, რომ მანამ, სანამ დაზარალებულის ჩვენებები მტკიცებულების სახით იქნებოდა დაშვებული, უნდა გამართულიყო წინასწარი მოსმენა, რომელიც ტარდება ნაფიცი მსაჯულების დასწრების გარეშე, და სასამართლოს ზუსტი და დამაჯერებელი მტკიცების სტანდარტი უნდა გამოყენებინა იმის გასარკვევად ადგილი ჰქონდა, თუ არა მისი მხრიდან მოწმის გამოუცხადებლობის ხელშეწყობას. ამის სანაცვლოდ, სასამართლომ დაასკვნა, რომ სასამართლოს მიერ მტკიცებულების აღიარება წესის დაცვით განხ-

ორციელდა სასამართლო განხილვაზე ნაფიცი მსაჯულების თანდასწრებით, მტკიცების პირობების თანახმად – უფრო ფასეული მტკიცებულების არსებობით – რომ ემერმა მოკლა ინფორმაციის მოწოდებელი. სასამართლომ მიუთითა, რომ მსგავსი პრაქტიკა იქნა გამოყენებული დანაშაულის თანამონაწილის ჩვენებების აღიარებასთან დაკავშირებით *აშშ ბელის წინააღმდეგ* საქმეში.⁵⁹

ზოგიერთს მიაჩნია, რომ საქმეში *კროუფორდი ვაშინგტონის წინააღმდეგ*⁶⁰ დაირღვა ემერის აშშ-ს კონსტიტუციით გათვალისწინებული დაპირისპირების უფლება. თუმცა არსებობს ამ მოსაზრების საწინააღმდეგო 2 არგუმენტი: პირველი, კროუფორდმა უარი თქვა გარკვეული ყურმოკრული ინფორმაციის დასაშვებობისათვის „სანდლობის“ ტესტის ჩატარებაზე, რომელიც სასამართლომ „ჩვენების“ ხასიათის ინფორმაციად დაასახელა (როგორცაა გამოძიების პროცესში პოლიციის ოფიცერთან გაკეთებული განცხადებები). ემერის საქმის შემთხვევაში გაკეთებული განცხადებები – დაზარალებულის მიერ მეგობრისათვის მონათხრობი ამბები – არ შეესაბამება ამ განმარტებას და არ ჩაითვლება „მტკიცებულებად“.⁶¹ მეორე – კროუფორდი დაეყრდნო დოქტრინას „სამართალდარღვევის გამო უფლების ჩამორთმევა“.⁶² ასეთი გადაწყვეტილება მიიღო აშშ უზენაესმა სასამართლომ და საოლქო სასამართლოებმა, რომლებიც იხილავდნენ კროუფორდის საქმის ზეგავლენას ამ დოქტრინაზე.⁶³

59 იხ. (ციტატა საქმიდან აშშ ბელის წინააღმდეგ – *United States v. Bell*, 573 F.2d 1040,1044 (8th Cir. 1978)).

60 541 აშშ. 36 (2004) (ოპიო რობერტის წინააღმდეგ სანდლობის ტესტის მიღების გაუქმება გარკვეული ფორმის ყურმოკრულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით უფრო შეზღუდული ყურმოკრული ინფორმაციის ფორმის აკრძალვის სასარგებლოდ).

61 იხ. ზემოთ.

62 იხ. 62 გვ.

63 *Davis v. Washington* (დევისი ვაშინგტონის წინააღმდეგ) 547 აშშ. 813, 833 (2006) („ვიმეორებთ იგივეს რაც კროუფორდის საქმესთან მიმართებაში განვიხილეთ..... პირი, რომელიც მოწმის გამოცხადებას ხელს შეუშლის დანაშაულებრივი უფლებით, კარგავს დაპირისპირების კონსტიტუციურ უფლებას“); *United States v. Carson*, (აშშ კარსონის წინააღმდეგ) 455 F.3d 336,362-66 (D.C. Cir. 2006), cert. denied, 127 შ. Ct. 1351 (2007); *United States v. Montague*, 421 F.3d 1099, 1102 (10th Cir. 2005); *United States v. Rodriguez-Marrero*, 390 F.3d 1,17 (1st Cir. 2004).

57 იხ. ზემოთ 926 (citata *Illinois v. Allen*, 397 U.S. 337, 343 (1970)).

58 იხ. ზემოთ.

დასკვნითი სიტყვა⁶⁴

დასკვნითი სიტყვა ადვოკატის მიერ მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე შთაბეჭდილების მოხდენის ბოლო შესაძლებლობაა. ამის გამო არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა მისი არგუმენტები ლოგიკურად და დამაჯერებლად წარმოადგინოს. პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უნდა აუხსნას, თუ რატომ ამყარებს სასამართლო პროცესზე წარმოდგენილი მტკიცებულებები მის მიერ მოთხოვნილ ვერდიქტს.

როგორც პროცესის ყველა სხვა სტადიის შემთხვევაში, დასკვნითი სიტყვასაც მომზადება სჭირდება. მართლაც, სასამართლო პროცესის დაწყებამდე კი პროკურორი/ადვოკატი ჩამოყალიბებული უნდა იყოს იმის თაობაზე, თუ როგორი იქნება მისი დასკვნითი სიტყვა. პროცესის განმავლობაში პროკურორი/ადვოკატი ადგენს მტკიცებულებებს, რომლებიც მის მიერ წინასწარ დაგეგმილ დასკვნით სიტყვას გაამყარებს. ცხადია, თუ სასამართლო პროცესი დაგეგმილის შესაბამისად არ წარიმართა, რაც იშვიათად ხდება, პროკურორს/ადვოკატს დასკვნითი სიტყვაში ცვლილებების შეტანა მოუწევს.

თუ პროკურორისთვის/ადვოკატისთვის ყველაფერი კარგად წარიმართა, დასკვნითი სიტყვის მომზადებისას იგი იმავე თემას დაეყრდნობა, რომელიც შესავალ სიტყვაში ჰქონდა გადმოცემული.

თემა

დასკვნითი სიტყვის პირველი ორი წუთის განმავლობაში, როდესაც მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება მთლიანად თქვენზეა მოპყრობილი, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა წარმოთქვას მისი თემა („The Hook“). ამ პირველი თუ ორი წუთის განმავლობაში ისე უნდა მიიპყროთ მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება, რომ მათ თქვენი მოსმენა განაგრძონ. როგორც პროცესის სხვა სტადიებზე აღვნიშნეთ, პირველადი შთაბეჭდილებები ყველაზე ხანგრძლივი დროით რჩება ადამიანის გონებაში. დასკვნითი სიტყ-

ვის დაწყება ეფექტური თემის გაჟღერებით წარმოადგენს ძლიერი დაწყების ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებას. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე მაგალითი:

„შეცდომით ამოცნობა. ეს არის საქმე იმის შესახებ, თუ როგორ ამოიცნო მოწმემ, რომელიც კარგად ვერ ხედავდა, თუ რა მოხდა 14 ივლისის ღამეს, ბრალდებული, რომელსაც ახლა ციხეში ჯდობა ემუქრება იმ დანაშაულისთვის, რომელიც არ ჩაუდენია.“

ან იმავე თეორიის გამოხატვის კიდევ ერთი საშუალება:

„შეცდომით ამოცნობილი ადამიანი. რამდენჯერ ყოფილა, რომ ნაცნობი გვეგონებია ვინმე, ხელი დაგვიქნევია და აღმოჩენილა, რომ ვცდებოდით? ეს არის საქმე, სადაც მოწმეს ეგონა, რომ ვიღაც დაინახა, მაგრამ სინამდვილეში შეცდა, რადგან უდანაშაულო ადამიანი დაადანაშაულა.“

ან სხვა საქმეზე:

„ეს არის საქმე შურისძიების შესახებ. ბრალდებულმა მკვლელობა იმის გამო ჩაიდინა, რასაც მტკიცებულებები ნათლად ადასტურებს.“

„სიძულვილი საშინელი რამ არის; მას პიროვნების დაბრმავება შეუძლია, რის შედეგადაც იგი საშინელ ქმედებებს სჩადის. ამ საქმეში სიძულვილმა ბრალდებულს უდანაშაულო კაცი, ბატონი დავითი მოაკვლევინა იმის გამო, რაც, მისი აზრით, დავითმა მის წინააღმდეგ ჩაიდინა.“

სასამართლო პროცესის სხვა სტადიების მსგავსად, როგორც ხედავთ, „თემის“ გამოყენების დადგენილი წესი არ არსებობს, ასე რომ, პროცესს შემოქმედებითად მიუდევით.

წარსულში ბევრმა პროკურორმა/ადვოკატმა დასკვნითი სიტყვის პირველი წუთები მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის მადლობების გადახდაში დაკარგა. ეს ტენდენცია ნელ-ნელა ქრება, რადგან უფრო და უფრო მეტი პროკურორი/ადვოკატი ხედავს, რომ ეს მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე შთაბეჭდილებას არ ახდენს და ამით ისინი მხოლოდ და მხოლოდ „ძვირფას“ პირველ წუთებს კარგავენ.

64 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

იდავეთ!

დასკვნითი სიტყვა არის კამათი. მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს არ სურთ მოისმინონ თითოეული მოწმის ცარიელი ციტირებები, რადგან ისინი უკვე ჩვენების მიცემისას მოისმინეს. დასკვნითი სიტყვის მიზანია ყველა მოწმის ჩვენების ერთმანეთთან დაკავშირება იმის საჩვენებლად, თუ როგორ გამყარდა პროკურორის/ადვოკატის მიერ შემოთავაზებული თეორია. უნდა ახსენოთ მოწმის სახელი, როდესაც მისი ჩვენების იმ ნაწილზე მიუთითებთ, რომელიც თქვენს თეორიას ამყარებს. თუ პროკურორი/ადვოკატი მხოლოდ იმას გადმოსცემს, თუ რა თქვა თითოეულმა მოწმემ, მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს მობეზრდებათ და ისინი შეურაცხყოფილად იგრძნობენ თავს, რადგან მათ უკვე მოუსმინეს აღნიშნულ ჩვენებს. თქვენი ამოცანაა იმის წარმოჩენა, თუ როგორ უკავშირდება ჩვენებების სხვადასხვა ნაწილი ერთმანეთს თქვენი შეხედულებების მხარდასაჭერად. ალტერნატივის სახით, როგორც დაცვის მხარის ადვოკატმა, რომელსაც მტკიცების ტვირთი არ აქვს, თქვენ შესაძლოა უბრალოდ აჩვენოთ, თუ როგორ არ უკავშირდება ერთმანეთს მოწმეთა ჩვენებები პროკურორის თეორიის გასამყარებლად. ეს ისეთი ძლიერი სტრატეგია არ არის, როგორც იმის ჩვენება, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა, მაგრამ ხშირად ეს ერთადერთი რამ არის, რისი გაკეთებაც ადვოკატს შეუძლია.

ეფექტურობა

ზოგიერთი პროკურორი/ადვოკატი თავის დასკვნით სიტყვაში საათობით საუბრობს, რის შედეგადაც მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს ძილის განწყობა ექმნებათ. ამის გამო, თუ საერთო ჯამში პროკურორი/ადვოკატი ძლიერ განაცხადს გააკეთებს, ის მაინც ყურადღების მიღმა დარჩება. თუ საქმე უაღრესად რთული არ არის, დასკვნითი სიტყვა 40 წუთზე მეტს არ უნდა გრძელდებოდეს. ამისთვის საჭიროა, რომ დაცვამ სიტყვა ისე მოამზადოს, რომ ყურადღება მნიშვნელოვან საკითხებზე გაამახვილოს. მეტიც, არ გადატვირთოთ მოსამართლე/ნაფიც მსაჯულები საქმეში არსებული უმნიშვნელო დეტალებით, მათ ისინი არ გაახსენდებათ და თქვენ კი რისკზე მიდიხართ, რომ ამ უმნიშვნელო ფაქტების განხილვისას თქვენთვის უმთავრესი არგუმენტები დაიკარგოს.

სტრატეგიულად გასათვალისწინებელი საკითხები

გადახედეთ თქვენ შესავალ სიტყვას. თქვენ მასში გარკვეული აღნიშვნები და თემები გამოიყენეთ. გაიმეორეთ ისინი. თუ თემა ბრალდებულის შეცდომით ამოცნობა იყო, მაშინ ეს თემა უნდა გაიმეოროთ. მართლაც, შეგიძლიათ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს შეახსენოთ კიდევ, თუ როგორ, თქვით შესავალ სიტყვაში, რომ ამას მტკიცებულებები დაადასტურებდა. მაგალითად:

„როგორც შესავალ სიტყვაში მოვახსენეთ, ეს არის საქმე შეცდომით ამოცნობის შესახებ. ბ-ნი მელაძე არაკვალიფიციური გამოძიების მსხვერპლია, რადგან ცხადია, რომ სახეზე გვაქვს არააღამაჯერებელი ამოცნობა. სამწუხაროდ, პოლიცია საქმის დახურვით უფრო იყო დაინტერესებული, ვიდრე მისი სწორი გზით გამოძიებით.“

ან სხვა საქმე ბრალდების პერსპექტივიდან, კორუმპირებულ მოხელესთან დაკავშირებით:

„ეს არის საქმე მოხელის შესახებ, რომელსაც საკუთარი ხელი გამოწვდილი ჰქონდა არა ხელის ჩამორთმევის, არამედ სხვების ჯიბეებში ჩაყოფის მიზნით.“

იკამათეთ თქვენი საქმის თეორიაზე

თქვენს შესავალ სიტყვაში მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს თქვენი თეორიის შესახებ მოახსენეთ. ახლა დადგა იმის ახსნის დრო, თუ რატომ დამტკიცდა თქვენი თეორია პროცესზე განხილული მტკიცებულებების მეშვეობით. კონკრეტულ ჩვენებებზე და/ან ნივთმტკიცებებზე მითითებით ჩამოაყალიბეთ ამბავი, რომელიც წარმოაჩენს, რომ თქვენს შესავალ სიტყვაში მოცემული თემა პროცესის მიმდინარეობისას დადასტურდა. ეს მოიცავს სხვადასხვა მოწმის ჩვენებებიდან კონკრეტული ნაწილების მოყვანას. ქვემოთ მოცემულია ამის განხორციელების მოკლე მაგალითი.

კორუმპირებული მოხელის საქმეზე:

„სასამართლომ მოისმინა რამდენიმე მოწმის ჩვენება და ნახა ნივთმტკიცებები, რომლებიც აშკარად ადასტურებენ, რომ მელაძე კორუმპირებულია. სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი ნანას ჩვენება იმის შესახებ, თუ როგორ უხდიდა იგი ქრთამს ბრალდებულს რესტორნის გასახსნელად ნებართვის მისაღებად. მან დეტალურად მოჰყვა,

თუ როგორ უთხრეს ნებართვის ასაღებად მისვლისას, რომ ბრალდებულისთვის 20000 ლარი უნდა გადაეხადა, თორემ საჭირო ნებართვას ვერასოდეს მიიღებდა. მან სასამართლოს მოახსენა, რომ ეს რესტორანი მისი ცხოვრების ოცნება იყო. მისი განცხადებით მას შეეძლო ამ თანხის გადახდა, რადგან მისი ბიძა აშშ-ში გარდაიცვალა და გარკვეული თანხა უანდერძა. მისი ჩვენების გასამყარებლად ბრალდებამ წარმოადგინა ნანას საბანკო ჩანაწერები, სადაც ჩანს, თუ როგორ არის 2010 წლის 26 აპრილს 20000 ლარი გატანილი.

ნანას თქმით, მან ბრალდებულს თანხა ნაღდ ფულად გადაუხადა. თქვენ ასევე ვიჩვენებთ ბრალდებულის საბანკო ანგარიშები, რომლებიც ასახავს 2010 წლის 29 აპრილს 10000 ლარის შეტანის ფაქტს, და როგორც ბანკის წარმომადგენელმა მოწმემ განაცხადა, მისი ბალანსი 1000 ლარს არასოდეს აღემატებოდა.

ბრალდებამ ასევე წარმოადგინა რამდენიმე მოწმის ჩვენება, რომლებმაც ისაუბრეს ბრალდებულის მიერ 2010 წლის აპრილის ბოლოს მათგან განხორციელებული შესყიდვების თაობაზე. ამ შესყიდვების მთლიანი თანხა 9300 ლარი იყო.

სასამართლომ ასევე მოისმინა ლალი ჩალაძის ჩვენება, რომელიც გახლავთ იმ დაწესებულების ბუღალტერი, სადაც ბრალდებული მუშაობდა. მისი განცხადებით, ბრალდებულის თვიური ხელფასი 400 ლარი იყო და მან მისი განცხადების დასტურად დაწესებულების ჩანაწერები წარმოადგინა.

საიდან ჰქონდა ბრალდებულს ამდენი ფული? თუმცა მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს აწევს, ბრალდებულმა, რომელმაც ჩვენება მისცა, ვერავითარი ახსნა-განმარტება ვერ მოიტანა, რაც რაიმე სახის დოკუმენტაციით გადამოწმდებოდა.“

არავის აინტერესებს თქვენი პირადი მოსაზრებები

თქვენი პირადი მოსაზრებები მტკიცებულება არ არის. მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები საქმეს იმის მიხედვით არ გადაწყვეტენ, რომ ერთი ან მეორე მხარე მიიჩნევს, რომ ის მართალია. მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები საქმეს მტკიცებულებების საფუძველზე გადაწყვეტენ. მხარემ უნდა თქვას, რომ მტკიცებულებებით დასტურდება, რომ ბრალდებული ბანკიდან გამოქცეული მძარცველი

იყო, ან რომ მტკიცებულებების თანახმად მოწმე ვერ შეძლებდა იმ პირის ამოცნობას, ვინც ბანკიდან გამოიბოლა.

გამოიყენეთ ნივთიერი მტკიცებულებები

ადამიანების უმრავლესობა ინფორმაციას თვალის და ყურების მეშვეობით აღიქვამს. ფსიქოლოგიური ექსპერიმენტებით დამტკიცებულია, რომ ადამიანები ორჯერ უფრო მეტ ინფორმაციას იმახსოვრებენ, თუ ამ ინფორმაციას ერთდროულად როგორც სმენის, ისე დანახვის გზით იღებენ. თქვენ უნდა გამოიყენოთ პროცესის განმავლობაში მტკიცებულებებად დაშვებული ნივთმტკიცებები დასკვნითი სიტყვის დროს. თუმცა, პროცესზე დაუშვებლად ცნობილი ნივთმტკიცებების, ან იმ ნივთმტკიცებების გამოყენება, რომელიც არ იქნა გამოკვლეული სასამართლო გამოძიების დროს, ვერდიქტის საფუძველი ვერ იქნება.

ვიზუალური მტკიცებულებების გამოყენება უფრო საინტერესოს ხდის პროკურორის/ადვოკატის გამოსვლას მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების თვალში. ნივთმტკიცებების გამოყენება შესაძლებელია მოვლენათა ქრონოლოგიის, ძირითადი ფაქტების, ფულის მოძრაობის კალკულაციების წარმოჩენისა და მრავალი სხვა დანიშნულებით, რომლის მნიშვნელობის ხაზგასმაც პროკურორს/ადვოკატს სურს მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის.

როდესაც ნივთმტკიცებებზე ისაუბრებთ, ყურადღება მათკენ უნდა გქონდეთ მიპყრობილი. თუ ნივთმტკიცებებს მათი განხილვის შემდეგ ან მანამდე გამოამჟღავნებთ, თქვენ აღარ მოგისმენენ, რადგან მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ყურადღებას ნივთმტკიცებებზე გადაიტანენ. დაფარეთ ნივთმტკიცებები მანამ, სანამ მათზე საუბარს დაიწყებთ, ხოლო მათი გამოყენების დასრულებისთანავე თვალთახედვის არეს მოაცილეთ.

დასვით რიტორიკული კითხვები

რიტორიკულია კითხვა, რომელსაც პიროვნება სვამს, მაგრამ მასზე პასუხს არ მოელის. მსმენელისთვის პასუხი კითხვიდან გამომდინარე ნათელი უნდა იყოს. ასეთი სახის კითხვები შესაძლოა გამოყენებული იყოს თქვენ მიერ მოწინააღმდეგე მხარის პოზიციაში ძირითად ნაკლოვანებებზე ყურადღების გასამახვილებლად.

მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ამ კითხვებს სასამართლო

პროცესების მიმდინარეობისას პასუხს ვერ ვასცემენ, მაგრამ პროკურორის/ადვოკატის მიზანია ისინი მათ მენსიურებაში დარჩეს. ქვემოთ მოცემულია ორი მაგალითი, ერთი ბრალდების, ხოლო მეორე დაცვის მხარის პერსპექტივიდან.

„ამ საქმეში ბრალდებულმა ღამის 2 საათზე მანქანით გაიარა იქ, სადაც ორი კვარტალის იქით პოლიციამ დააპატიმრა ერთი მამაკაცი, რომელსაც 20 კილოგრამის წონის 5 შეკვრა ჰქონდა აღმოაჩნდა. ბრალდებული კალატოზია, მაგრამ თავის მანქანაში აღმოაჩნდა კონვერტი, რომელშიც 20000 აშშ დოლარი იყო. საიდან აქვს კალატოზს ამხელა თანხა დროის ამ პერიოდში? რატომ იქნებოდა ამავე კაცის მანქანის უკანა სავარძელზე ჰქონდნენ კვალი აღმოჩენილი, თუ იგი ნარკოტიკების ბიზნესში არ იქნებოდა ჩართული და გაყიდვაც სულ ახალი განხორციელებული არ იქნებოდა?“

„სად არის მკვლელობის იარაღი? თუ ბრალდების თანახმად ბ-მა მელაძემ მართლაც მოკლა ნანა, ვერ შეძლებდა პოლიცია იარაღის პოვნას მის სახლში, მანქანაში ან სადმე სხვაგან, სადაც იგი იმყოფებოდა? ჰკითხეთ საკუთარ თავს, თუ რატომ ვერ მოიყვანა ბრალდებამ ერთი მოწმეც კი, რომელიც იტყობდა, რომ ბ-ნი მელაძე იმავე ოთახში იმყოფებოდა, სადაც ნანა მოკლეს. როდიდან გახდა დანაშაულის ჩადენის მიდამოებში ყოფნა დანაშაული?“

გამოიყენეთ ანალოგიები ან ამბები

ზოგჯერ საქმეში დანაშაულის პირდაპირი მტკიცებულებები არ არსებობს. პირდაპირია მტკიცებულება, როდესაც ვინმეს შეუძლია განაცხადოს, რომ დაინახა ბრალდებული, თუ როგორ ტოვებდა იგი მოწმის სახლს მისი (მოწმის) ნივთებით. ზოგჯერ მხოლოდ ისეთი მტკიცებულებები არსებობს, რომლებსაც ირიბი მტკიცებულებები ეწოდება. ირიბია მტკიცებულება, როდესაც სახეზეა ფაქტები, რომლისგანაც მოსამართლემ/ნაფიციმა მსაჯულებმა დასკვნა უნდა გამოიტანონ. მაგალითად, ქურდობის მსხვერპლს განსაკუთრებულად უჩვეულო ქურთუკი ჰქონდა და იგი სახლში დიდი რაოდენობით ნაღდ ფულს ინახავდა. ერეკლეს, რომელიც წლების განმავლობაში უმუშევარი იყო, დანაშაულის ჩადენაში ედება ბრალი. იგი ქურდობიდან მეორე დღეს დაინახეს, თუ როგორ ხარჯავდა უამრავ ფულს და როგორ იყო გამოწყობილი დაზარალებულის ქურთუკში.

მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის იმის საჩვენებლად, თუ რაოდენ ძლიერი მტკიცებულებები არსებობს საქმეში, პროკურორმა შესაძლოა ანალოგია გამოიყენოს და განაცხადოს:

„ეს საქმე იმ სიტუაციას წაგავს, როდესაც დაძინების დროს ცა მოწმენდილი იყო და დღეების განმავლობაში არ უწვიმია. დღით გაღვიძებისას კი აღმოაჩნდა, რომ ირგვლივ ყველაფერი სველია და ხეებიდანაც კი წყალი წვეთავს. თქვენ არ გინახავთ როგორ გაწვიმდა, მაგრამ სრულიად დარწმუნებული ხართ, რომ ღამის განმავლობაში იწვიმა.“

ამტკიცეთ თქვენი ძლიერი მხარეები

ეს ბრალდებას და დაცვის მხარეს თანაბრად ეხება. ცხადია, რომ პროკურორის შემთხვევაში მტკიცების ტვირთი მას აკისრია და მან უნდა ამტკიცოს ბრალდებულის დამნაშავეობა და არა ის, რომ ბრალდებულის ახსნა-განმარტებები საღ აზრს არის მოკლებული. ორივე მხარესთან მიმართებაში გაცილებით დამაჯერებელია, თუ აჩვენებთ, რატომ ხართ მართალი, ვიდრე იმაზე მიუთითებთ, რომ მეორე მხარე ცდება. როდესაც ყურადღებას მხოლოდ მეორე მხარის სისუსტეზე ამახვილებთ, იმის შთაბეჭდილებას ქმნით, რომ თქვენი მხარე სუსტია. ადვოკატს ამის გაკეთება მხოლოდ ერთ კონკრეტულ შემთხვევაში შეუძლია, როდესაც მას არავითარი დამადასტურებელი მტკიცებულება არ აქვს. ამ შემთხვევაში იგი აღნიშნავს, რომ როგორც ბრალდებულის წარმომადგენელს, მას არაფრის მტკიცება არ სჭირდება, და რომ მტკიცების ტვირთი ბრალდებას აკისრია. ეს არის სუსტი დაცვის პოზიციიდან თავის დაძვრენის გზა. განსოვდეთ, როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემულ სხვა წესებთან მიმართებაში, ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოს, როდის უნდა გამოიყენოს ისინი და როდის არა.

გაუმკლავდით სისუსტეებს

არ იფიქროთ, რომ თქვენს პოზიციაში არსებულ სისუსტეებს გაექცევით. თქვენი მოწინააღმდეგე მხარე მათზე ნამდვილად გაამახვილებს ყურადღებას. ორი ძირითადი მიზეზი არსებობს იმისა, თუ რატომ უნდა მოახდინოთ რეაგირება თქვენს სისუსტეებზე: პირველ რიგში, მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები პრობლემას თქვენთვის მისაღები პერსპექტივიდან აღიქვამენ. ამას პოლიტიკოსები „თქვენთ-

ვის სასურველი კუთხით დანახვას“ უწოდებენ.

ეს წესი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პროკურორების შემთხვევაში, რადგან ისინი პირველები გამოდიან და როდესაც დაცვის მხარე ამ საკითხებს თავის დასკვნით სიტყვაში შეეხება, მათ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს ეს საკითხები საკუთარი თვალთვლით უნდა დაანახონ. თუმცა, სისუსტეებს დაცვის მხარეც უნდა გაუმკლავდეს. ადვოკატის ყველაზე მნიშვნელოვანი აქტივი მისი დამაჯერებლობაა. სისუსტის აღიარებით ადვოკატი ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ იგი გულწრფელი ადამიანია, რომლის ნდობაც და დამაჯერებაც შეიძლება. თუ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ფიქრობენ, რომ თქვენი ნდობა შეიძლება, იმედია ისინი მოვლენათა განვითარების თქვენს ვერსიასაც გაიზიარებენ. მაგალითად:

„მართალია, რომ ბ-ნი გელაშვილი იმ მანქანას მართავდა, სადაც ნარკოტიკები აღმოაჩინეს, მაგრამ თქვენ მისგან მოისმინეთ, რომ იგი გულკეთილი ადამიანია, რომელიც თავის მანქანას ხშირად სხვებს ათხოვებს ხოლმე. ნარკოტიკები მანქანის საბარგულში იყო და ვინ იცის, რამდენი ხანი? ადამიანები საბარგულს არ ამოწმებენ, სანამ მანქანაში ჩასხდებიან. ნარკოტიკები იქ ვიღაც სხვამ ჩადო, რომელიც ბ-ნი გელაშვილის მანქანის თხოვებას და ნარკოტიკების დანიშნულების ადგილზე მიტანას მოგვიანებით გვემავლა. ამავე დროს ამ პიროვნებამ იცოდა, რომ ნარკოტიკებთან ერთად ვერ დაიჭერდნენ.“

თუ თქვენს პოზიციაში ძლიერი მხარეებიც არსებობს, თქვენი სისუსტის ახსნა-განმარტება დასკვნითი სიტყვის შუაში უნდა გაკეთდეს. როგორც სასამართლო პროცესის სხვა სტადიებზე, თქვენი დასკვნითი სიტყვა უნდა დაიწყოს და დაასრულოს ძლიერად!

ამტკიცეთ კანონის ნორმები და დაუკავშირეთ ფაქტები როგორც არგუმენტებს, ისე ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციებს

ამტკიცეთ კანონის ნორმები, რომლებიც თქვენს პოზიციას ეხმარება და ამ პროცესს ფაქტები დაუკავშირეთ. ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები ხშირად კანონის ყველაზე ნათელი განმარტებებია, რომელთაც მოსამართლე ნაფიც მსაჯულთათვის გააკეთებს და რომელთაც შესაბამისად უდიდესი წონა და ავტორიტეტი აქვს. მოახ-

დინეთ მათი ციტირება და გამოხატეთ ისინი სხვა სიტყვებით. მიუხედავად იმისა, რომ მოსამართლეთა უმრავლესობა ნებას არ დაგრთავთ ინსტრუქციის ზუსტი ტექსტის შემცველი სლაიდი ან ცხრილი წარადგინოთ, შექმენით „ფაქტურ ფონითის“ სლაიდები ან ცხრილები ნაფიცი მსაჯულებისათვის დასკვნით სიტყვაში განსახილველად, რომლებიც თქვენი არგუმენტებისა და პოზიციის მხარდამჭერი ინსტრუქციების ზუსტ „პერიფრაზირებას“ მოახდენს.

დასკვნითი სიტყვის ორგანიზება

დასკვნითი სიტყვა ზოგადად გარკვეულ ორგანიზებას ექვემდებარება, თუმცა ეს შესაძლოა საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე იცვლებოდეს.

ა. თემა.

ბ. საკითხი (რა უნდა დამტკიცდეს მოქმედი კანონების შესაბამისად, რათა ბრალდებული დამნაშავედ იყოს ცნობილი).

გ. რა მოხდა სინამდვილეში და მტკიცებულებები, რომლებიც თქვენს თეორიას ამყარებს. ეს უნდა მოიცავდეს თქვენი მოწმეების ჩვენებას, ნივთმტკიცებებს, მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეთა აღიარებებს და საღ აზრზე და შესაძლებლობებზე მითითებებს.

დ. ახსნა-განმარტება იმის თაობაზე, თუ რატომ არის მეორე მხარის პოზიცია სუსტი. მაგალითად, აჩვენეთ, თუ სად ვერ შეძლეს მტკიცებულებებმა ბრალდებულის ბრალის წარმოჩენა. ეს მოიცავს მეორე მხარის მოწმეების ჩვენებებზე იერიშის მიტანას და სავარაუდოდ, რიტორიკული შეკითხვების გამოყენებას. თქვენი სიტყვის ამ ნაწილის დასაწყისში თქვენი პოზიციის სუსტ მხარეზეც ისაუბრეთ. თუ ბრალდებულს დაცვის პოზიცია არ წარმოუდგენია, პროკურორს ამის კომენტირება არ შეუძლია, რადგან ასეთი კომენტარი პროცესულური დარღვევა იქნება. ბრალდებულს სასამართლო პროცესზე არასოდეს არაფრის გაკეთება არ ევალება, რადგან მისი ბრალის დამტკიცება მხოლოდ და მხოლოდ პროკურორის მტკიცების ტვირთია.

ე. განიხილეთ მტკიცების ტვირთი და ის, თუ როგორ გასწია ან ვერ გასწია ის ბრალდებამ (ნარკოტიკების ზემოთ მოცემული საქმის მაგალითზე ამტკიცეთ, რომ ბრალდებას უნდა დაემტკიცე-

ბინა, რომ ბრალდებული ნარკოტიკებს შეცნობით ფლობდა, თუმცა ბრალდებამ ეს ვერ შეძლო). მიუთითეთ, რომ პროკურორმა უნდა დაამტკიცოს დანაშაულის ყოველი ელემენტი და დაძნალების ვინაობა გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით, და თუ რატომ ვერ გასწია მან ეს ტვირთი ყოველ ფაქტთან მიმართებაში, ან რომ ვერ დაამტკიცა თქვენი კლიენტის ბრალეულობა.

ვ. მოითხოვეთ თქვენთვის სასურველი ვერდიქტი. პროკურორის შემთხვევაში ეს იქნებოდა ბრალდებულის ყველა პუნქტით დაძნალებად ცნობა. ადვოკატს შეუძლია მოითხოვოს ყველა პუნქტით უდანაშაულოდ ცნობა. თუმცა, ადვოკატს სხვა ვარიანტებიც აქვს, როგორცაა უდანაშაულოდ ცნობა ზოგიერთ პუნქტთან მიმართებაში, ან დაძნალებად ცნობა უფრო მსუბუქი ბრალდებით. მაგალითად, ეს შესაძლოა მოხდეს საქმეში, სადაც ნათელია, რომ ბრალდებულმა დაზარალებული მოკლა, მაგრამ დაცვის მტკიცებით ეს იყო არა განზრახ მკვლელობა, არამედ აფექტურ მდგომარეობაში ჩადენილი დანაშაული, როდესაც ბრალდებულმა დაზარალებული ბრალდებულის მეუღლესთან ერთად დაინახა.

ზ. საბოლოო დასკვნა

დასკვნითი სიტყვის დროს თქვენ უკანასკნელად გეძლევათ შესაძლებლობა მიმართოთ სასამართლოს/ნაფიც მსაჯულებს. დახარჯეთ დრო გასაგები, მოკლე და გონივრული პრეზენტაციის მოსამზადებლად, რადგან სწორედ მომზადებაზეა დამოკიდებული თქვენი წარმატება.

დასკვნითი სიტყვა⁶⁵ (მკვლელობის საქმეებზე)

ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულებაში არსებულ პრაქტიკას და ქართველ მკითხველს შესაძლოა უცხოდ მოეჩვენოს ის უნარები და რეგულაციები, რაც განხილულია ხსენებულ მასალაში, თუმცა, სახელმძღვანელოს შემდგენელთა აზრით, მათი წარმატებით გამოყენება საქართველოში დღეს უკვე შესაძლებელია. უფრო მეტიც, მომავალში საქართველოში დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის შედეგად, ეს საკითხები უფრო მეტად აქტუალური გახდება ბრალდებისა და დაცვის მხარისთვის.

სანდობის საკითხი დასაწყისიდან დასასრულამდე

ამ ეტაპამდე მოსასვლელად უკვე ყველაფერი გააკეთეთ. წინასწარ მოამზადეთ ყველაფერი და განსაზღვრეთ, თუ რა შუამდგომლობების დაყენება იქნება საჭირო. დაწერეთ დამაჯერებელი პასუხები მოწინააღმდეგე მხარის შუამდგომლობებზე. წინასწარ განსაზღვრეთ მოწინააღმდეგე მხარის სავარაუდო თავდასხმის სამიზნე საკითხები და მოამზადეთ მტკიცებულებები და არგუმენტები ამ თავდასხმების საპასუხოდ. ამავდროულად, ყურადღებით მოამზადეთ მოწმეები და წინასწარ იცოდით, თუ რას და როგორ იტყვოდა სასამართლოზე თითოეული მოწმე. მოხერხებულად აირიდეთ თავიდან პრობლემატური ნაფიცი მსაჯულები. ოსტატურად მოამზადეთ და წარმოადგინეთ შესავალი სიტყვა, რომელიც არ მოიცავდა იმაზე მეტ დაპირებას, ვიდრე რეალურად შეგეძლოთ გაგეკეთებინათ. მოწმეების გამოძახების თანამიმდევრობა იმგვარად განსაზღვრეთ, რომ ნაფიცი

65 „როგორ გამოვიდით მკვლელობის საქმე“ მაიკლ დ. უიმსი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის იურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი: 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org.

მსაჯულების ინტერესი გამოეწვიათ. თვალნათლივ წარმოადგინეთ თქვენი პოზიცია. გაანალიზეთ რა თქვენი პოციზიის სუსტი მხარეები, შეეცადეთ აგეხსნათ ნაფიცი მსაჯულებისათვის, თუ რატომ იყო ისინი უმნიშვნელო. თქვენ მიერ ჩატარებული ჯვარედინი დაკითხვა გამანადგურებელი იყო. საბოლოო ჯამში, ნაფიცი მსაჯულები დარწმუნდნენ, რომ თქვენ მიერ მიწოდებული ინფორმაცია სიმართლე იყო. სასამართლო განხილვის განმავლობაში ყოველთვის პირდაპირი და სანდო იყავით და ნაფიცი მსაჯულები აბსოლუტურად სანდო პირად აღგიქვავენ. ახლა კი დროა, მთელი ამ ხნის განმავლობაში გაწეული სამუშაო ლოგიკურ შეჯამებამდე მიიყვანოთ დასკვნით სიტყვაში. დასკვნითი სიტყვა არ იქმნება ცარიელ ადგილას. ეს არის შეჯამება ყველაფერი იმისა, რაც აქამდე ხდებოდა საქმესთან დაკავშირებით. „დასკვნითი სიტყვის მეშვეობით შეიძლება მოიგოთ ისეთი საქმე, რომელიც თავიდანვე არ იყო წაგებული. თუმცა მეორე მხრივ, კარგად წარმართული საქმე შეიძლება სწორედ იმ ფატალურ ბოლო წუთებში წააკოთ“.⁶⁶

მკვლევლობის საქმეებში, დასკვნითი სიტყვის დროს გამოყენებული სასამართლო უნარ-ჩვევების პრინციპები თითქმის იგივეა, რაც ნებისმიერ სისხლის სამართლის საქმეზე. ფაქტობრივად დასკვნითი სიტყვის მთავარი პრინციპები თითქმის იდენტურია სამოქალაქო საქმეებში გამოყენებული პრინციპებისა (აშშ პრაქტიკა). როგორც უნდა იყოს დასკვნითი სიტყვა:

- საინტერესო;
- ლოგიკური;
- კარგად დაგეგმილი;
- ვიზუალურად თვალსაჩინო (გამოყენებული იქნას სურათები და სხვა თვალსაჩინო მასალა);
- დამაჯერებელი;
- არ იყენებს სიტყვას „მე“;
- იყენებს სიტყვას „ჩვენ“ ან „მტკიცებულება“;
- შესავალი სიტყვისა და საქმის მასალების შესაბამისი;
- აქვს თემა;
- განმარტავს თქვენს სუსტ მხარეებს;
- მომზადებულია/გადმოცემულია მარტივი ენით (მოერიდეთ სამართლებრივი ტერმინების ხმარებას);

- მოიცავს მითითებებს ნაფიცი მსაჯულებისთვის;
- ხაზს უსვამს მოწინააღმდეგე მხარის სუსტ მხარეებს;
- აგებულია გონივრულად და ემოციურად;
- ლაკონური;
- შეიცავს ბუნებრივ მოძრაობებსა და ჟესტებს;
- გულწრფელი;
- თავდაჯერებული;
- პასუხობს ნაფიცი მსაჯულების ნებისმიერ კითხვას (მაგ: უპასუხეთ თქვენს საკუთარ რიტორიკულ კითხვებს);
- გულისხმობს ბრალდებულის ჩართულობას (პროკურორის შეუძლია მიუთითოს ბრალდებულზე, დაცვის მხარეს შეუძლია შეეხოს მას);
- დამაჯერებელი;
- სრულდება ძლიერი არგუმენტის ხაზგასმით.

სხვა სახის სისხლის სამართლის საქმეებში გამოყენებული კარგი დასკვნითი სიტყვის ტექნიკა თითქმის ყოველთვის ვრცელდება მკვლევლობის საქმეებზეც. რა თქმა უნდა, არსებობს სტანდარტული სიტყვები, რომლებიც ზოგჯერ ცოტა განსხვავებულია. განსხვავებები შეიძლება მოიცავდეს შემდეგს:

- მითითება იმის შესახებ, რომ თქვენი მოწმეების ჩვენებები გამყარებულია დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი მტკიცებულებებით (ნივთიერი ან დოკუმენტური მტკიცებულებებით, ან სხვა მიუკერძოებელი თვითმხილველის მეშვეობით);
- ხაზგასმულია თქვენი ოპონენტის მოწმეების მიერ ფაქტების შეთხზვის (გაყალბების) მოტივები;
- (ბრალდების მხარისათვის) განმარტება იმის შესახებ, თუ რატომ არის ირიბი მტკიცებულება სანდო და მიუკერძოებელი;
- (დაცვის მხარისათვის) განმარტება იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ არის ირიბი მტკიცებულება არასწორი ინტერპრეტაციის საგანი;
- დანაშაულის ჩადენის მოტივის არსებობის ან არარსებობის ხაზგასმა;
- თქვენი ექსპერტი მოწმეების ნამუშევრის ხაზგასმა და თქვენი ოპონენტის ექსპერტი მოწმეების ცოდნის, მეთოდების, ან დასკვნების ხარვეზების წარმოჩენა/ხაზგასმა;

66 Gerry Spence, Win Your Case 224 (St. MARTIN'S 2005).

- შეახსენეთ ნაფიც მსაჯულებს „დენტის კვალიანი იარაღის“ მომენტები, რომლებიც შესაძლოა დაფიქსირდა სასამართლო განხილვისას (თქვენი ოპონენტის განცხადებები, რომლებიც არ იყო დასაბუთებული, ანდა ეწინააღმდეგებოდა მტკიცებულებებს; ჯვარედინი დაკითხვის დროს გამოვლინდა, რომ მოწმე ტყუილს ამბობდა და სხვა);
- (ბრალდების მხარისათვის) იყენებს ყველა შესაძლებლობას შეახსენოს ნაფიც მსაჯულებს (დაწესებული საზღვრების ფარგლებში) დაზარალებულის, ადამიანის გარდაცვალების, დანაშაულის სიმძიმის შესახებ;
- (დაცვის მხარისათვის) იყენებს ყველა შესაძლებლობას, რათა ბრალდებული არ წარმოაჩინოს, როგორც სახიფათო ადამიანი.

შესავალი სიტყვისაგან განსხვავებით, დასკვნით სიტყვაში უნდა გაკეთდეს მნიშვნელოვანი მტკიცებულების ღრმა და დეტალური მიმოხილვა და ანალიზი. მას შემდეგ, რაც აუდიტორიამ ფილმის ანონსს და ძირითად ნაწილებს უყურა, თქვენი ამოცანაა დაარწმუნოთ ისინი, რათა მოამზადონ ფილმის შინაარსის შესაბამისი დასკვნა. თუკი ამ მომენტამდე თქვენი პრეზენტაციები ოსტატურად/კარგად იყო მომზადებული, პრაქტიკულად შეიძლება ითქვას, რომ დასკვნითი სიტყვა უკვე მზად გაქვთ. ნაფიცი მსაჯულები უკვე მოუთმენლად ელიან ფილმის დასასრულს, მართლმსაჯულების განხორციელებას და შესაბამისი დასკვნის მომზადებას.

თქვენი მიზანია დაარწმუნოთ ნაფიცი მსაჯულები. დაარწმუნება უფრო რთული იქნება, თუკი ნაფიცი მსაჯულები უსამართლოდ უხეშად ან უტაქტოდ ჩაგთვლიან. არსებობს ორი მიზეზი, რის გამოც შეიძლება ადვოკატს გააწყვეტინონ სიტყვა, ანდა მისცენ დისკვალინური გაფრთხილება. ესენია: ფაქტების ან დამნაშავეობის, ან უდანაშაულობის შესახებ პირადი აზრის გამოხატვა („მე ვფიქრობ...“) და მოწინააღმდეგე მხარეზე პიროვნული თავდასხმის განხორციელება.

აშშ-ს უზენაესი სასამართლო იხილავდა საქმეს, რომლის დროსაც პროკურორი და ადვოკატი დასკვნითი სიტყვის დროს არასწორად მოიქცნენ.⁶⁷ დაცვის მხარემ დასკვნებისა და შეჯამების გაკეთება ასე დაიწყო: „ბრალდების მხარემ საქმე არასამართლიანად წარმოადგინა.

დასაწყისიდან ამ მომენტამდე ბრალდების მხარის განცხადებები მიმართული იყო თქვენი გონების არასწორი მიმართულებით მოწამვლაზე. ბრალდების მხარემ განზრახ დამალა გამამართლებელი მტკიცებულება და „უღირსად“ „მოიქცა“. ამასთან, დაცვის მხარემ პირდაპირ გააკეთა მინიშნება პროკურორის მაგიდაზე და განაცხადა: „გარწმუნებთ, რომ ამ სასამართლო დარბაზში არავის, მათ შორის, არც ამ მაგიდასთან მსხდომ ბატონებს სჯერათ, რომ ბილი იანგს აპკოს მოტყუება ჰქონდა განზრახული“.

პროკურორმა დაცვის მხარის ამგვარ შეჯამებაზე პროტესტი არ გამოთქვა (ა.შ.შ. სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, დასკვნითი სიტყვები შემდეგი რიგითობით წარმოითქმება: ბრალდება – დაცვა – ბრალდება), მაგრამ საპასუხო სიტყვაში გამოეხმაურა დაცვის მხარის ბრალდებას იმის შესახებ, თითქოს ბრალდების მხარე თავად არ იყო დარწმუნებული საკუთარ პოზიციაში:

„დაცვის მხარემ განაცხადა, რომ სასამართლო დარბაზში დამსწრე საზოგადოებიდან არავის ჰგონია, რომ ბ-ნ იანგს აპკოს მოტყუება ჰქონდა განზრახული. მოგახსენებთ, რომ დარბაზში მეც ვიყავი და მე... მჯერა, რომ მას განზრახული ჰქონდა აპკოს მოტყუება. თუკი პირად შთაბეჭდილებებზე საუბარი ნებადართულია, მაშინ თქვენ თავად მთხოვეთ გამომეთქვა ჩემი აზრი“.

ამ მომენტში კამათში სასამართლო ჩაერთო:

„ნათელია, რომ ორივე მხარე ვალდებულია ნაფიცი მსაჯულების წინაშე კამათი შესაბამისი საზღვრების ფარგლებში გამართონ. მხარეების ქცევა შეზღუდულია. „მოსამართლეების მიერ, სასამართლო დარბაზში კონტროლის შენარჩუნება საზოგადოების ინტერესს წარმოადგენს და ეს ინტერესი არ უნდა დაირღვეს მხარეთა მიერ ქცევის წესების დარღვევის გამო.“ დაცვის მხარემ, პროკურორის მსგავსად, თავი უნდა შეიკავოს პირადი მოსაზრებების გამოთქმისაგან საქმის წარმოდგენის პროცესში. მხარეთა ასეთი ქცევა სასამართლო დარბაზში შეუფერებელი და დაუშვებელია. მოსამართლემ რომელიმე მხარის მიერ ქცევის წესების დარღვევაზე დაუყოვნებლივ უნდა მოახდინოს რეაგირება... უნდა გავითვალისწინოთ, რომ პროკურორი და ადვოკატი კამათისას თანაბრად ექვემდებარებიან ზოგად შეზღუდვებს.... პროკურორზე პირადი თავდასხმების აკრძალვა, მხოლოდ ნაწილია იმ დიდი ვალდებულებისა, რომელიც დაცვის მხარეს გააჩნია. ის ვალდებულია მოერიდოს „ღვარძლიანობას“

67 United States v. Young, 470 U.S. 1 (1985). (აშშ იანგის წინააღმდეგ)

მოწინააღმდეგე მხარესთან ურთიერთობაში, სასამართლო პროცესის დროს და კამათისას შემოიფარგლოს არსებული მტკიცებულებებით. მკაცრად არის მიღებული, რომ ადვოკატმა თავი უნდა შეიკავოს მოწინააღმდეგე მხარის პირადი მახასიათებლებსა და თავისებურებებზე მითითებისაგან. პროკურორის მიერ დაცვის მხარეზე თავდასხმა არამართებულია და ამგვარი თავდასხმისაგან თავის შეკავება ერთმნიშვნელოვნად ვრცელდება მასზეც.⁶⁸

პროტესტი⁶⁹

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან ნათელი არ არის, რა სახის პროტესტის დაყენებაა დასაშვები და როდის არის ეს შესაძლებელი. ამიტომ, წინამდებარე სახელმძღვანელოში განხილული იქნება ამერიკულ სასამართლოებში აპრობირებული პროტესტის სახეობები. ასევე განხილული იქნება თითოეული პროტესტის არსიც, რათა პროკურორმა/ადვოკატმა შეძლოს მოსამართლეს აუხსნას, თუ რატომ უნდა დაკმაყოფილდეს მისი პროტესტი.

უნდა გააპროტესტოთ თუ არა?

რაიმეს გაპროტესტებამდე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოს, საჭიროა თუ არა პროტესტის დაყენება. პროტესტის ხშირად გამოთქმამ შესაძლოა შექმნას შთაბეჭდილება, რომ თქვენ რაიმეს დამალვას ცდილობთ ან სიმართლის გამოაშკარავებას უშლით ხელს. ასევე შესაძლოა ისეც მოხდეს, რომ შეკითხვა პროტესტს ექვემდებარებოდეს, მაგრამ თქვენ თავი შეიკავოთ.

არის თუ არა ინფორმაცია, რომლის მისაღებადაც შეკითხვა დაისვა, აზრს მოკლებული?

თუ, მაგალითად, მოწინააღმდეგე მხარე მოწმეს ეკითხება მისი საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილის ან მსგავსი ფაქტების შესახებ და თუ ამ ფაქტების შესახებ მხარეები არ ღაწკაწკავენ, პასუხის ნებისმიერ შემთხვევაში, იმის მიუხედავად სწორედ იქნება დასმული შეკითხვა თუ არა, მაინც გამჟღავნდება. მაგალითად, თუ ადვოკატი მოწმეს ეკითხება: „*თქვენ ცხოვრობთ ფალიაშვილის ქუჩის №34-ში მეთხუთსეულობით, ხომ ასეა?*“ შეკითხვა არასწორად არის დასმული, ის მიმანიშნებელია და რთულია. რა თქმა უნდა, თქვენ შეგიძლიათ გააპროტესტოთ ამ საფუძვლით, თუმცა ასეთ პროტესტს დიდი შედეგი არ მოჰყვება, რადგან, საბოლოო ჯამში, თქვენი მოწინააღმდეგე მხარე შეცვლის შეკითხვის ფორმას და მაინც მიიღებს

69 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

პასუხს დასმულ კითხვაზე. ამასთან, მოცემული ინფორმაცია არ არის იმდენად მნიშვნელოვანი, რომ მისი გაპროტესტება ღირდეს.

გაპროტესტების დრო

მნიშვნელოვანია, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა არასწორი შეკითხვა მანამდე გააპროტესტოს, სანამ მას მოწმე უპასუხებს. მართალია, არასწორ შეკითხვაზე პასუხი შესაძლოა მოიხსნას და ნაფიც მსაჯულებს განემარტოთ, რომ ეს პასუხი არ გაითვალისწინონ, მაგრამ ნაფიცი მსაჯულების მიერ მოსმენილი არასასურველი ინფორმაცია შესაძლოა მაინც საზიანო იყოს მხარისათვის. როგორც კი ადვოკატი მიიჩნევს, რომ შეკითხვა არასწორია, იგი უნდა წამოდგეს და თქვას „ვაპროტესტებ“, რათა მოსამართლე დარწმუნდეს, რომ ადვოკატის აზრით შეკითხვა არასწორია. ამის შემდეგ ადვოკატმა პროტესტის სამართლებრივი საფუძველი უნდა მიუთითოს. გაპროტესტების შემდეგ მოსამართლემ უნდა გადაწყვიტოს, პროტესტი საფუძვლიანი იყო თუ არა. თუ ის საფუძვლიანი იყო, მაშინ მოწმე ასეთი ფორმულირების შეკითხვას ვერ უპასუხებს. თუ პროტესტთან დაკავშირებით დამატებითი არგუმენტების წამოყენებაა საჭირო, მოსამართლეს მიუახლოვდით და არგუმენტები იქ წარადგინეთ ისე, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა ეს არგუმენტები ვერ გაიგონონ. ჩაინიშნეთ არგუმენტები და მოსამართლის გადაწყვეტილების საფუძველი, თუ მისი გასაჩივრება დაგჭირდათ. ცხადია, ოფიციალურ ჩანაწერს სასამართლო სხდომის მდივანი განახორციელებს.

შეკითხვების გაპროტესტება

1. ირიბი ჩვენება – ამერიკის შეერთებული შტატების გამოცდილება

ეს არის შემთხვევა, როდესაც მოწმეს სთხოვენ ჩვენება მისცეს ისეთ საკითხთან დაკავშირებით, რის შესახებაც მას უშუალო ცოდნა არ აქვს. მაგალითად, ბანკის მარცვის ჩვენს საქმეში, თუ მოწმე არ განაცხადებს, რომ 14 ივლისს იგი ჭავჭავაძის გამზირზე იმყოფებოდა, მაშინ ეს პროტესტს ექვემდებარება. თუ მოწმე ამ თარიღზე და მარცვის დროს იქ არ იმყოფებოდა, მაშინ მას ჩვენების მიცემა მხოლოდ იმასთან დაკავშირებით შეუძლია, რაც სხვამ უთხრა. ნებისმიერ დროს, როდესაც მოწმეს შეკითხვას დაუსვამენ და დადგ-

ინდება, რომ მას ფაქტის უშუალო ცოდნა არ აქვს, ირიბი ჩვენება უნდა გაპროტესტდეს.

ამ პროტესტის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მოწმის პასუხის სიმართლის გადამოწმება ჯვარედინ დაკითხვაზე შეუძლებელია. მაგალითად, თუ მოწმის ჩვენების თანახმად დათომ მას უთხრა, რომ გიორგიმ ბანკი გადარცვა, როგორ შეძლებს დაცვის მხარე ისეთი ფაქტების დადგენას, თუ სად იდგა დათო, რამდენად შორს იდგა იგი, როგორი იყო განათება, უშლიდა თუ არა რაიმე მის მხედველობის არეს, იყო თუ არა დათო ახლომხედველი და ა.შ.

ამ შემთხვევაში ადვოკატი წამოდგება და ამბობს: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა ირიბ ჩვენებას შეიცავს.“

საქართველოში ირიბი ჩვენება დასაშვებია. თუმცა, ეს მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები, როდესაც ასეთ ჩვენებას სხვა მტკიცებულება ამყარებს. თუ არა, მაშინ ირიბი ჩვენების შემცველი ჩვენება უნდა გაპროტესტდეს. თუ ირიბი ჩვენების შემცველ ჩვენებას სხვა მტკიცებულება ამყარებს, მოწმის პასუხის ირიბი ჩვენების საფუძველზე გაპროტესტებას სასამართლო არ დააკმაყოფილებს. ამ სახელმძღვანელოს აუცილებელი რეკომენდაციაა, რომ ჯვარედინ დაკითხვაზე ადვოკატმა დაუყოვნებლივ გამოარკვიოს ირიბი ჩვენების საფუძველი. თუ ეს არის საქმე, რომელშიც არსებული ჩვენების თანახმად ვილაცამ, თითქოსდა, რაღაც დაინახა, შეტევა ისეთ საკითხებზე უნდა ამახვილებდეს ყურადღებას, როგორცაა პიროვნების ზუსტი ადგილმდებარეობა დანახვის მომენტში, განათების პირობები, მხედველობის არის შეზღუდვა და ა.შ. გაიარეს თუ არა მანქანებმა, ავტობუსებმა და სატვირთოებმა მოწმესა და სუბიექტს შორის და დაფარეს თუ არა მათ მოწმის მხედველობის არე? თუ ასეა, რა სიხშირით და რა ხანგრძლივობით? სუბიექტი ჩრდილში ხომ არ იმყოფებოდა? როგორია პიროვნების მხედველობა – შორსმხედველია, ახლომხედველი, ასტიგმატიზმი ხომ არ აწუხებს, დალტონიკი ხომ არ არის, ჩვეულებრივ ატარებს თუ არა სათვალეს, რომელ მხარეს იყო მზე ან ქუჩის განათება? მუშაობდა თუ არა ქუჩის ყველა განათება? ჩაუტარდა თუ არა მას თვალზე გამოკვლევა და რა იყო ამ გამოკვლევის შედეგი? რას აკეთებდა პიროვნება ზუსტად იმ მომენტამდე, როდესაც მისი მტკიცებით ინციდენტი დაინახა? რა ხნის განმავლობაში გრძელდებოდა ინციდენტი? ინციდენტის მერე რამდენი ხნის გასვლის შემდეგ მიიღო მოწმემ ინფორმაცია? დალია თუ

არა მოწმემ რაიმე ინციდენტამდე, რა დაილია, რამდენი და ინციდენტამდე რამდენი ხნით ადრე? იღებდა თუ არა მოწმე რაიმე მედიკამენტს, რას, რა დოზით და რისთვის? მოიხმარდა თუ არა მოწმე ნარკოტიკებს, რომელს, რა რაოდენობით და როდის? წინა ღამით რამდენი ხნის განმავლობაში ეძინა მოწმეს? რას აკეთებდა მოწმე თითქოსდა ინციდენტის დანახვამდე და სხვა რამით ხომ არ იყო დაკავებული? რა ასაკის არის მოწმე და როგორია მისი ფიზიკური მდგომარეობა? თავი ხომ არ სტკიოდა, გაციებული ხომ არ იყო, თვალები წყლიანი ხომ არ ჰქონდა ან სიცხე ხომ არ აწუხებდა? თუ ლაპარაკია შემთხვევაზე, რომელშიც პიროვნებამ სავარაუდოდ რაღაც გაიგონა, ზემოთ ჩამოთვლილის გარდა შეკითხვები უნდა ეხებოდეს იმას, თუ მოლაპარაკე სუბიექტისგან რა დაშორებით იდგა იგი, ხომ არ აწუხებს მას სმენასთან დაკავშირებული პრობლემები, გამოკვლეულა თუ არა ოდესმე მისი სმენა და რა იყო ამ გამოკვლევის შედეგები, როგორი იყო გარშემო არსებული ხმაურის დონე? იმ პერიოდში, როდესაც პიროვნების მტკიცებით მან რაღაც გაიგონა, რაიმე ხელის შემშლელ ხმაურს ხომ არ ჰქონია ადგილი, როგორცაა სატვირთო მანქანების გავლა, გამგლეღთა მხრიდან ყვირილი? საუბრის გარკვეული ეპიზოდები ჩურჩულით ხომ არ წარიმართა ისე, რომ იგი საუბრის ამ ეპიზოდებს ვერ გაიგებდა? როგორი იყო საუბარში ჩაბმული მონაწილეების სახის გამოძეგვლეება? როგორი იყო საუბრის ტონი? იცვლებოდა თუ არა საუბრის ტონი და თუ კი, რა დროს და როგორ?

ზემოთ ჩამოთვლილი მაგალითები არ არის ამომწურავი. ადვოკატი ამ შემთხვევაში მოწმეს ეკითხება იმ პატარა დეტალების თაობაზე, რომლებთან დაკავშირებითაც ჯვარედინ დაკითხვაზე ის პიროვნება უნდა დაეკითხა, რომელმაც თითქოსდა ინციდენტი დაინახა ან გაიგონა. იმის შანსი, რომ ირიბი ჩვენების მიმცემმა მოწმემ ამ შეკითხვებზე ყველა ან უმეტესობა პასუხებისა იცოდეს, ძალზე მცირეა. მოწმეს ასევე უნდა ჰკითხოთ, ვინმე სხვისგან ხომ არ გაიგონა, რასაც ჰყვება, თუ უშუალოდ თვითონ ამ პიროვნებისგან მოისმინა ყველაფერი. ეს შესაძლოა სამმაგი ან ოთხმაგი ირიბი ჩვენების შემთხვევა იყოს. ასეთ შემთხვევაში წარმოიშობა დამატებითი კითხვები ამ სხვა პიროვნებებთან და მათ დამაჯერებლობასთან მიმართებაში. პროკურორმა/ადვოკატმა შესაძლოა ექსპერტიც კი გამოიძახოს ამბის რამდენიმე პირის მიერ ხელახალ მოყოლას-

თან დაკავშირებული პრობლემების და შესაბამისად შესაძლო შეცდომების დაშვების განსახილველად. მართლაც, თუ სასამართლო პროცესზე გამოცხადებულ მოწმეს ყველა შეკითხვაზე პასუხი აქვს, ეს თავისთავად ძალზე საეჭვოა და იმაზე უთითებს, რომ მთავარი მოწმე არასოდეს აპირებდა სასამართლო პროცესზე ჩვენების მისაცემად გამოცხადებას. ჯვარედინი დაკითხვის დასასრულს პროკურორმა/ადვოკატმა სასამართლოს უნდა სთხოვოს ირიბი ჩვენების შემცველი მოწმის ჩვენების დაუშვებლად ცნობა, თუ მის მიერ გაცემული პასუხების შედეგად ირკვევა, რომ ინფორმაცია, რომელსაც მოწმე გვაწოდებს, არაა დამაჯერებელია.

არსებობს ამერიკის უზენაესი სასამართლოს საქმე *კროუფორდი ვაშინგტონის წინააღმდეგ* (124 შ.ჩტ. 1354). *კროუფორდის* საქმეზე სასამართლომ დაადგინა, რომ, როდესაც საქმე არა ჩვენების ტიპის მტკიცებულებებს (ისეთი მტკიცებულებები, როგორცაა თითის ანაბეჭდები, დნმ, ა.შ.) ეხება, დაპირისპირების დებულების შესახებ აშშ-ს კონსტიტუციის შესწორების საფუძველზე, სასამართლოს შეუძლია დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენება ასეთი მტკიცებულებების სანდობის დასადგენად. „თუმცა, როდესაც განხილვის საკითხი მოწმეთა ჩვენებებია, მეექვსე შესწორება იმავეს მოითხოვს, რასაც საერთო სამართალი: ჯვარედინი დაკითხვის შესაძლებლობა. ეს სანდობის ერთადერთი მახასიათებელი, რომელსაც კონსტიტუციური მოთხოვნების დაკმაყოფილება შეუძლია, რადგან თვითონ კონსტიტუციით არის გათვალისწინებული, ისეთი საშუალებაა, რასაც დაპირისპირება ჰქვია.“ საქართველოს კონსტიტუციაში დაპირისპირების დებულების მსგავსი არაფერია. თუმცა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად ბრალდებულს გარანტირებული აქვს სამართლიანი სასამართლო და ყოველთვის შეიძლება იმის მტკიცება, რომ მთავარ მოწმესთან დაპირისპირებისა და მისი ჯვარედინი დაკითხვის უფლების გარეშე სასამართლო პროცესი არ შეიძლება იყოს სამართლიანი. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად, ყველას აქვს სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება (მუხლი მე-6 – სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება – 1. სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძველიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს

გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს).

2. ბუნდოვანება

ეს არის პროტესტის სახეობა, რომელსაც, როგორც წესი, ჯვარედინი დაკითხვის დროს ვხვდებით. მას ჩვეულებრივ ის პროკურორი/ადვოკატი გამოთქვამს, რომელმაც მოწმე პირდაპირ დაჰკითხვაზე დაკითხა. მისი მიზანია მოწმის დაცვა, რათა არ გამოჩნდეს, რომ მან არ იცის რაზე საუბრობს, ან რომ მას შეცდომაში შეჰყავს ვინმე. ამ სიტუაციაში პროტესტის საფუძველი უნდა იყოს შემდეგი: შეკითხვა საკმაოდ ბუნდოვანია, მოწმეს გაუჭირდება პასუხი გასცეს მას. მაგალითად „მძარცველი მაღალი იყო?“ მაღალი შედარებითი ცნებაა, რადგან ვინმე ერთი პიროვნებისთვის შესაძლოა მაღალი იყოს, და მეორესთვის – კი არა. სხვა სახის ბუნდოვანი შეკითხვები: იყო თუ არა პიროვნება მდიდარი, დაბალი, მსუქანი, ლამაზი, სწრაფად მორბენალი ან ნელა მოსიარულე, იყო თუ არა იქ ბევრი ფული, იყო თუ არა ის შენობა დიდი, სახლი პატარა, დიდი ძაღლი და ა.შ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნებისმიერი შეკითხვა, რომლის პასუხზეც ადამიანებს შეიძლება განსხვავებული შეხედულებები ჰქონდეთ. ჯვარედინ დაკითხვაზე კითხვა შემდეგი სახით უნდა დაისვას: „*იყო თუ არა მძარცველი 1 მეტრისა და 62 სანტიმეტრის სიმაღლის?*“ ან თუნდაც ღია დაბოლოების: „*რა სიმაღლის იყო მამაკაცი, რომელიც თქვენს განცხადებით ბანკის მძარცველია?*“

პროკურორმა/ადვოკატმა ბუნდოვანი შეკითხვა აუცილებლად უნდა გააპროტესტოს, რადგან ასეთი სახის კითხვაზე მოწმემ, თავისი აზრით, შესაძლოა სწორი პასუხი გასცეს, მაგრამ სინამდვილეში

ჯვარედინ დაკითხვაზე გამოჩნდეს, რომ იგი არაზუსტ ინფორმაციას იძლევა/ცრუობს. მაგალითად:

კ: *ბანკის მძარცველი მაღალი იყო?*

პ: *ღიახ.*

გამოძახებულია მოწმე, რომელმაც ბრალდებული გაზომა და მისი ჩვენების თანახმად, ბრალდებულის სიმაღლე 1 მეტრი და 58 სანტიმეტრია. თუ მოწმე დაბალი პიროვნება იყო, შესაძლოა მას მოსჩვენებოდა, რომ 1 მეტრი და 58 სანტიმეტრი მაღალია. მეორე მხრივ, თუ მოწმე კალათბურთელი იყო, მაშინ 1 მეტრსა და 58 სანტიმეტრს დაბალ სიმაღლედ ჩათვლიდა. ამ შეკითხვის დასმის ნებართვის შემთხვევაში შესაძლოა ჩამოყალიბდეს მცდარი შთაბეჭდილება, რომ მოწმემ მამაკაცი შეცდომით ამოიცნო.

კიდევ ერთი მაგალითი:

კ: *მძარცვიდან მეორე დღეს ბ-მა პეტრიაშვილმა თქვენს რესტორანში დიდი ოდენობით ფული დახარჯა, არა?*

პ: *ღიახ.*

კ: *თუმცა, იმ დღეს ბ-მა პეტრიაშვილმა თქვენს დაწესებულებაში მხოლოდ 20 ლარი დახარჯა, არა?*

პ: *ღიახ.*

კ: *მაგრამ თქვენ თქვით, რომ მან დიდი ოდენობით ფული დახარჯა. ხომ არ ეუბნებით მოსამართლეს, რომ 20 ლარი დიდი ოდენობის თანხაა?*

პ: *მეგონა, იყო.*

ეს შესაძლოა ისე გამოჩნდეს, თითქოს მოწმე ცდილობს თავის ჩვენებაში შეცდომა დამალოს. სინამდვილეში იგი შეიძლება მართლა ფიქრობდეს, რომ 20 ლარი დიდი ოდენობის თანხაა, მაგრამ მოსამართლემ ან ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა არ დაიჯერონ, რომ ეს ასეა და შედეგად მის დამაჯერებლობაში ეჭვი შეიტანონ.

პროკურორი/ადვოკატი ყოველთვის დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მის მოწმეს ესმოდეს, თუ რას ეკითხებიან. ზემოთ მოცემულ მაგალითში პროკურორს პირველი შეკითხვა შემდეგი სახით უნდა გაეპროტესტებინა: „*ვაპროტესტებ. შეკითხვა ბუნდოვანია.*“

თუ მოსამართლემ ვერ გაიგო, რა არის ბუნდოვანი, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მიუთითოს ფრაზაზე „დიდი ოდენობით

ფული“. სხვათა შორის, შეკითხვის სიზუსტეს პირდაპირ დაკითხვაზეც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. თუ თქვენ ზემოთ მოცემულ მაგალითში პირველი შეკითხვის მსგავს შეკითხვას დასვამთ, დაცვის მხარის ადვოკატს ეცოდინება რა, რომ ბრალდებულმა მხოლოდ 20 ლარი დახარჯა, გაპროტესტების გარეშე მოიცდის და თქვენი უხეში შეცდომის შედეგად ჯვარედინ დაკითხვაზე, სავარაუდოდ, მოწმეს გაანადგურებს.

როდესაც ჯვარედინ დაკითხვაზე ბუნდოვან შეკითხვას სვამენ, მისი გაპროტესტება თუ არგაპროტესტება სტრატეგიული გადაწყვეტილებაა. მოწინააღმდეგე მხარე შესაძლოა ფიქრობდეს, რომ მოწმის პასუხი მოწმეს დააზიანებს ჯვარედინ დაკითხვაზე. მეორე მხრივ, მოწმის პასუხს შესაძლოა მოელოდნენ და ის საზიანოც კი იყოს.

3. შემხებლობა

როდესაც პროკურორი/ადვოკატი სვამს შეკითხვას, რომელიც საქმესთან უშუალო კავშირში არ არის, ეს გაპროტესტებას ექვემდებარება იმ საფუძველით, რომ შეკითხვა შემხებლობაში არ არის საკითხთან. მაგალითად, თუ ბანკის ძარცვის მაგალითზე ვინმე იკითხავდა, თუ რა მიერთვა საუზმეზე ბრალდებულმა. თითქოსდა, მსგავსი შეკითხვა: ჰყავდა თუ არა ბრალდებულს მეგობარი გოგონა. ერთი შეხედვით, ეს შეკითხვა შეუსაბამოა. თუმცა, მხარე შესაძლოა იმის დემონსტრირებას ცდილობდეს, რომ მეგობარ გოგონას სურდა რაიმე ნივთი საჩუქრად, ის ითხოვდა ბრალდებულისაგან ძვირფას ნივთებს და ამიტომ შეკითხვა შემხებლობაშია საქმესთან, რადგან ის დანაშაულის მოტივს უკავშირდება.

მტკიცების შეთავაზება

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მას მერე, რაც მოსამართლე გადაწყვეტს, რომ შეკითხვა შეუსაბამოა, პროკურორი/ადვოკატი მოსამართლეს უხსნის, თუ რატომ არის შეკითხვა შესაბამისი და რატომ უნდა დართონ მას შეკითხვის დასმის უფლება. მოსამართლემ შესაძლოა თავისი გადაწყვეტილება შეცვალოს. მოსამართლემ ეს რომ არ გააკეთოს, პროკურორი/ადვოკატი ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებას აპელაციის დროს შეძლებს. მას შეუძლია სააპელაციო სასამართლოს წინაშე ამტკიცოს, რომ მოსამართლემ მას შეცდომით

არ დართო შეკითხვის დასმის ნება, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობის ჩვენება მოჰყვებოდა და რომელიც სასამართლო ვერდიქტს შეცვლიდა. ამიტომ არის მნიშვნელოვანი, რომ მტკიცების შეთავაზებისას პროკურორი/ადვოკატმა დეტალურად ახსნას, თუ რატომ არის შეკითხვა შესაბამისი და რატომ უნდა იყოს ის ნებადართული. მტკიცების შეთავაზების შემთხვევაში პროკურორი/ადვოკატი აუწყებს მოსამართლეს, თუ რა ჩვენებას მისცემს მოწმე, თუ მას ჩვენების მიცემის ნებას დართავენ. ასევე მხარემ შესაძლოა უთხრას მოსამართლეს კითხვების რიგითობა, რათა დაარწმუნოს იგი ამა თუ იმ კითხვის დასმის აუცილებლობაში.

1. მოწმის არასაკმარისი კომპეტენტურობა

პროტესტის ამ სახეობის საფუძველია შემთხვევა, როდესაც გასარკვევია, არის თუ არა მოწმე კომპეტენტური მისცეს ის ჩვენება, რის შესახებაც ეკითხებიან. მაგალითად, თუ ნარკოტიკების საქმეზე მოწმის ტრიბუნასთან პოლიციელი დგას და მას ეკითხებიან: „რა არის თქვენ მიერ ამოღებული ნივთიერება?“ თუ მან ნარკოტიკები თვითონ არ მოიხმარა ან არ არის კვალიფიცირებული ასეთი ცდა ჩაატაროს, იგი არ არის კომპეტენტური ამ ნივთიერებაზე ისაუბროს. მას შეუძლია მხოლოდ ის თქვას, რომ ბრალდებულისგან ამოიღო თეთრი ფხვნილი, რადგან იმის დადგენას, თუ რა არის ეს ფხვნილი, ქიმიური ანალიზი სჭირდება. ამდენად, თუ თეთრი ფხვნილი ვინმემ შესაბამისი ცდით არ შეამოწმა, პოლიციელს არ ეცოდინებოდა, თუ რა ნივთიერებაზე იყო საუბარი. თუ საქართველოში პოლიციელი განაცხადებს, რომ თეთრი ფხვნილი ჰეროინი იყო, რადგან პოლიციის ქიმიკოსმა ის შეამოწმა, ეს დასაშვები ირიბი ჩვენება იქნება, რადგან ცდა მას თვითონ არ ჩაუტარებია და მისი ჩვენება მხოლოდ იმის ანგარიშია, თუ სხვამ რა გააკეთა. შესაბამისი მტკიცებულებებით გამყარების შემთხვევაში ეს ჩვენება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დასაშვებია. მრავალ სფეროში, რომელიც ექსპერტიზის გარკვეულ დონეს საჭიროებს, არაექსპერტი მოწმე, სავარაუდოდ, არ იქნება კომპეტენტური ჩვენების მისაცემად. მართლაც, პროტესტის ეს სახეობა შესაძლებელია მაშინაც კი იყოს გამოყენებული, როდესაც ჩვენებას ექსპერტი აძლევს, მაგრამ იგი კონკრეტულ საქმეში მოცემულ საკითხში ვერ ერკვევა. მაგალითად, ელექტრიკოსს შესაძლოა არ ჰქონდეს საკმარისი ექსპერტიზა, რათა

ქიმიურ სფეროსთან დაკავშირებით მისცეს ექსპერტული ჩვენება.

ანალოგიურად, თუ პოლიციელი შეეცდება მისცეს ჩვენება იმის თაობაზე, თუ რა იყო ჩხრეკის შედეგად ამოღებული, მაგრამ იგი არ არის პიროვნება, რომელმაც კონტრაბანდა იპოვნა, იგი არ არის კომპეტენტური განაცხადოს, თუ სად იყო კონტრაბანდა ნაპოვნი, რადგან მას ის არ აღმოუჩენია. ამ შემთხვევაში გაპროტესტება შემდეგი სახით მოხდებოდა: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა ეხება ინფორმაციას, რომელიც ამ მოწმის კომპეტენციის მიღმა.“

2. მიმანიშნებელი შეკითხვები

ჩვენ უკვე შევეხეთ იმას, თუ რა იგულისხმება მიმანიშნებელ შეკითხვაში. თუ მიმანიშნებელი შეკითხვა პირდაპირი დაკითხვის დროს დაისმება, ეს მოწინააღმდეგე მხარეს შემდეგნაირად შეუძლია გააპროტესტოს: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა მიმანიშნებელია.“

3. რთული (შედგენილი) შეკითხვა

შეკითხვა რთულია (შედგენილია), როდესაც ის რეალურად ორი ან მეტი შეკითხვისგან შედგება. მაგალითად, „დაინახეთ თუ არა ბანკიდან გამოქცეული ბრალდებული და ეჭირა თუ არა მას ხელში იარაღი?“ „არა.“ რაზე უბასუხა მოწმემ „არა“? იმაზე, რომ ბრალდებულს იარაღი არ სჭერია თუ იმაზე, რომ ბანკიდან გამოქცეული ბრალდებული არ დაუნახავს? რთული (შედგენილი) შეკითხვის პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ არავინ იცის, თუ მოწმის პასუხი რას ეხება. ზემოთ მოცემული შეკითხვა ორ ცალკეულ შეკითხვად უნდა გაიყოს. ამ საფუძველზე გაპროტესტება შემდეგი სახით მოხდებოდა: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა რთულია (შედგენილია).“

4. მოწმისგან სპეკულირების (ვარაუდის გამოთქმის) მოთხოვნა

ეს არის შეკითხვა, რომელიც მოწმეს სთხოვს ივარაუდოს იმის შესახებ, რის თაობაზეც პასუხი მან არ შეიძლება იცოდეს. ზოგადად ამ ტიპის შეკითხვები ეხება იმას, თუ რას ფიქრობდა სხვა პიროვნება ან როგორი იყო მისი განზრახვა. მაგალითად, „რას ფიქრობდა ბრალდებული, როდესაც იარაღი ამოიღო?“ ან „აპირებდა ბრალდებული შეთანხმების შესრულებას?“ სპეკულირების მომ-

თხოვნ შეკითხვაზე გაპროტესტება შემდეგი სახით უნდა მოხდეს: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა მოწმისგან სპეკულირებას მოითხოვს.“

5. დამაბნეველი ან გაუგებარი შეკითხვები

არის შემთხვევები, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარე სვამს შეკითხვას, რომელიც ყოველგვარ აზრს არის მოკლებული და ძალიან დამაბნეველია. თუ თქვენ არ გესმით, თუ რას კითხულობს მოწინააღმდეგე მხარე, მაშინ არსებობს იმის დიდი ალბათობაც, რომ მოწმესაც არაფერი ესმოდეს. განსაკუთრებით ჯვარედინ დაკითხვაზე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მისი მოწმეები არ დაიბნენ, რადგან ეს მათ ნაკლებად დამაჯერებლად წარმოაჩენს. მომზადების პროცესში პროკურორმა/ადვოკატმა თავისი მოწმეები უნდა გააფრთხილოს, რომ თუ მას შეკითხვა არ ესმის, მისი ახსნა უნდა მოითხოვოს. თუმცა, პროკურორი/ადვოკატი მხოლოდ ამას არ უნდა დაეყრდნოს. მოწმემ შეიძლება არ მოისურვოს თქვას, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო. ამიტომ, ეს პროკურორის/ადვოკატის მოვალეობაა, რომ გაპროტესტებით თავისი მოწმე დაიცვას და მოწინააღმდეგე მხარეს შეკითხვის „პერიფრაზირება“ მოსთხოვოს. ეს შემდეგი სახით უნდა გაკეთდეს: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა დამაბნეველია.“ ან თუნდაც: „ვაპროტესტებ. გაუგებარია მხარე რას გულისხმობს.“ უკანასკნელი მეთოდი შეიძლება დაეხმაროს მოწმეს, რომელსაც შესაძლოა რცხვენოდა იმის აღიარება, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო. მოწმეც თავს უკეთ იგრძნობს, თუ შეკითხვა ადვოკატმაც ვერ გაიგო. თუ თქვენი პროტესტის შემდეგ მოსამართლე ჰკითხავს მოწმეს, გაიგო თუ არა მან რის შესახებ ეკითხებიან, ის სავარაუდოდ უფრო აღიარებს, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო.

6. შეკითხვები, რომლებიც მტკიცებულებებს მიღმა არსებულ ფაქტებს გულისხმობს

ამ შემთხვევაში შეკითხვა ისეთ რამეს ეხება, რაც სასამართლო პროცესზე დადგენილი არ ყოფილა. მაგალითად, თუ ბანკის ძარცვის საქმეში ბანკის ძარცვის, იქ მოწმის ყოფნისა და მის მიერ რაღაცის დანახვის ფაქტების დადგენამდე, მოწმეს ჰკითხავენ, თუ რა მიმართულებით გაიქცა მძარცველი, ამას ადვოკატი შემდეგი სახით გააპროტესტებდა: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა მტკიცებულებებს მიღმა არსებულ ფაქტებს გულისხმობს.“

ამ პროტესტის, ისევე როგორც საფუძვლიანობის ნაკლებობის შედეგად გამოთქმული პროტესტის თავიდან აცილების მიზნით, პირდაპირ დაკითხვაზე ადვოკატმა თითოეული მოწმის ჩვენების საფუძველი ნელ-ნელა, გამოზომილი ნაბიჯებით უნდა შექმნას.

7. საკამათო

სასამართლო პროცესზე პროკურორებმა/ადვოკატებმა მოწმეებს შეკითხვები უნდა დაუსვან და არა – ეკამათონ მათ. თუ შეკითხვის დანიშნულება უბრალოდ მოწმესთან კამათია, ეს გაპროტესტების საფუძველია: „გაპროტესტებ. შეკითხვა მოწმესთან კამათს ემსახურება.“

8. საფუძვლიანობის ნაკლებობა

ამ მოტივით გაპროტესტება ყველაზე ხშირად მაშინ ხდება, როდესაც მოწმეს ეკითხებიან იმ დოკუმენტის შესახებ, რომლის ავთენტურობის დადგენაც არ მომხდარა. რაიმეს ავთენტურობის დადგენა მისი ნამდვილობის დადგენას გულისხმობს. იმისათვის, რომ მოწმემ ანგარიშის, გამოკვლევის, დღიურის, ფოტოს ან ნებისმიერი სხვა წერილობითი ან ფოტომასალის შინაარსზე იმსჯელოს, მას ავთენტური დოკუმენტი ან ფოტო უნდა უჩვენონ. მაგალითად, სანამ მოწმე რაიმეს უპასუხებს იმის შესახებ, თუ რა არის ფოტოზე ასახული, უნდა დადგინდეს, რომ ფოტო კონკრეტულ ადგილს ზუსტად ასახავს. აუდიოჩანაწერის შემთხვევაში უნდა დადგინდეს, რომ ჩანაწერი ნამდვილია და მასში არაფერია ჩამატებული ან შეცვლილი (ამოღებული). თუ მაგალითად, მოწმეს ვინმეს მიერ დაწერილ რაიმეს უჩვენებენ, ადვოკატმა უნდა დაადგინოს, რომ ეს ბრალდებულის, დაზარალებულის, თუ ვინც იქნება, მის მიერ არის დაწერილი. შესაბამისად, თუ ვინმეს სთხოვენ აღწეროს, თუ რა არის ფოტოზე ასახული, მაშინ ვინმეს, და სავარაუდოდ თვითონ მოწმეს უნდა ჰქონდეს მიცემული ჩვენება იმის თაობაზე, რომ ეს განხილული ადგილის ზუსტი აღწერილობაა. თუ ამას ადგილი არ ჰქონია, მაშინ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატმა შეკითხვა იმაზე დაყრდნობით უნდა გააპროტესტოს, რომ ჩვენებისთვის საფუძველი არ მომზადებულა.

9. დაცული ინფორმაცია

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი.

მუხლი 15. ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება

არავინ არის ვალდებული, ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის ან სხვა პირთა წინააღმდეგ, რომელთა წრეც განისაზღვრება ამ კოდექსით.

მუხლი 38. ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი

4. ბრალდებულს შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება. თუ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, ეს არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.

მუხლი 43. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობის კონფიდენციალურობა

1. ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან კონფიდენციალური და თავისუფალია.

2. კონფიდენციალურია ასევე პირის ბრალდებულად ცნობამდე მისი ურთიერთობა მის შესაძლო ადვოკატთან.

მუხლი 74. ბრალდებულის ჩვენება

1. ბრალდებულის ჩვენება არის მის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა შესახებ.

2. ჩვენების მიცემა ბრალდებულის უფლებაა.

3. ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის ან ცრუ ჩვენების მიცემის ფაქტი არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.

4. ბრალდებულის აღიარება არ შეიძლება საფუძველად დაედოს გამამტყუნებელ განაჩენს, თუ იგი არ დასტურდება მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სხვა მტკიცებულებით.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზემოთ მოცემული მუხლების საფუძველზე შესაძლებელია იმ შეკითხვის გაპროტესტება, რომელიც ბრალდებულისგან დაცულ ინფორმაციას ითხოვს,

ისევე როგორც იმ საფუძველით, რომ ასეთი ინფორმაციის მოთხოვნა ბრალდებულის უფლებას ან პრივილეგიას ლახავს. თუ პასუხი მანამდე იქნება გაცემული, სანამ პროტესტი დაკმაყოფილდება, მოითხოვეთ პასუხის ჩვენებიდან მოხსნა და სთხოვეთ მოსამართლეს აუხსნას ნაფიც მსაჯულებს ამ ყოველივეს მნიშვნელობა.

10. კითხვა, რომელიც პასუხად თხრობას მოითხოვს

ექსპერტების გარდა, მოწმეებს კონკრეტული სახის შეკითხვები უნდა დაუსვათ. შესაბამისად, არ შეიძლება მოწმეს ჰკითხოთ: „თუ შეიძლება მოახსენეთ სასამართლოს, რა გადაგხდათ თავს 2010 წლის 14 ივლისის ღამეს.“ ამ შეზღუდვის მიზეზი ის არის, რომ თუ მოწმე თავისი ჩვენებას თავისუფალი თხრობით მოგვიყვება და არა კითხვა-პასუხის გზით გადმოგვცემს, მაშინ, ფაქტობრივად შეუძლებელი იქნება ირიბი ჩვენებების, სპეკულაციების, მოწმის კომპეტენციის მიღმა საკითხების დადგენა და მათი თავიდან აცილება.

მოწმის პასუხები

მართალია, პროკურორთა/ადვოკატთა მიერ გამოთქმული პროტესტების უმრავლესობა მხარის მიერ მოწმეებისთვის დასმულ შეკითხვებს ეხება, მაგრამ სასამართლო პროცესზე შესაძლოა მოწმის პასუხმაც გამოიწვიოს პროტესტი.

მაგალითად, როდესაც მოწმე არამართებულ პასუხს წარმოთქვამს, პროკურორთა/ადვოკატმა ეს უნდა გააპროტესტოს. მისი პროტესტის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, პროკურორთა/ადვოკატმა მოსამართლეს უნდა სთხოვოს პასუხის ოქმიდან ამოშლა და ნაფიც მსაჯულთათვის იმის განმარტება, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას ეს პასუხი მხედველობაში არ მიიღონ (ან ნაფიც მსაჯულთა გარეშე სასამართლოს შემთხვევაში სთხოვოს მოსამართლეს, რომ მან პასუხი გადაწყვეტილების მიღებისას არ გაითვალისწინოს). თუ მოგვიანებით მოსამართლე თავის ვერდიქტს საფუძველად ამ პასუხს დაუდებს, დაუშვებელი მტკიცებულების გამოყენება შესაძლოა წარმატებული გასაჩივრების საფუძველი გახდეს.

1. ირიბი ჩვენება

მაგალითისათვის, პროკურორმა მოწმეს შემდეგი შეკითხვით

მიმართა: „იმყოფება თუ არა დღეს სასამართლო დარბაზში პიროვნება, რომელმაც 2010 წლის 14 ივლისს ჭავჭავაძის გამზირზე ბანკი გაძარცვა?“ მოწმემ კი შემდეგი პასუხი გასცა: „დიახ, როგორც ჩემმა მეგობარმა ირაკლიმ მითხრა, ეს მერაბმა გააკეთა და იგი იქ ზის.“ პასუხი აშკარად ირიბ ჩვენებას შეიცავს, რომელსაც სასამართლო პროცესზე უკვე წარმოდგენილი ვერავითარი არსებითი მტკიცებულებები ვერ ამყარებს. ადვოკატმა ეს უნდა გააპროტესტოს და პასუხის ოქმიდან მოხსნის თაობაზე შეამდგომლობა დააყენოს: „ვაპროტესტებ. პასუხი ირიბ ჩვენებას შეიცავს, რომელიც სხვა მტკიცებულებით არ მყარდება.“ თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, მაშინ დაცვის მხარის ადვოკატმა უნდა თქვას: „ეშუამდგომლობ, რათა პასუხი ოქმიდან მოხსნას და ნაფიც მსაჯულებს განემარტოთ, რომ ეს კონკრეტული ჩვენება მხედველობაში არ მიიღონ.“ იგივე ეხება ნაფიც მსაჯულთა გარეშე სასამართლოსაც.

2. შეუსაბამო პასუხები

შეუსაბამო პასუხი, როდესაც მოწმის პასუხი შეკითხვის არსს არ ეხება. პასუხი შესაძლოა მთლიანად ან ნაწილობრივ შეუსაბამო იყოს. როდესაც პასუხი მთლიანობაში შეუსაბამოა, მხარემ მთლიანი პასუხი უნდა გააპროტესტოს. ნაწილობრივ შეუსაბამო პასუხის შემთხვევაში პასუხი ნაწილობრივ უნდა გააპროტესტდეს. მაგალითად: „დაინახეთ თუ არა, რომ 2010 წლის 14 ივლისს ბ-ნი ზურაბი მწვანე BMW-ს მართავდა?“ პასუხი: „არა, მე ბ-ნი ზურაბს წლებია, რაც ვიცნობ და მას არაერთხელ აქვს ჩემთვის ნათქვამი, რომ BMW -ს მარკის ავტომობილები არ მოსწონს და მათ არასოდეს მართავდა.“ სიტყვა „არა“ პასუხის ერთადერთი ნაწილია, რომელიც შეკითხვას ეხმიანება. მოწინააღმდეგე მხარემ შემდეგი სახის პროტესტი უნდა გამოთქვას: „ვაპროტესტებ მთლიან პასუხს სიტყვა „არა“ გამოკლებით.“ თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, შემდეგ მხარე იშუამდგომლებს პასუხის დაუშვებელი ნაწილის მოხსნისა და ნაფიც მსაჯულთა მიერ მისი გაუთვალისწინებლობის თაობაზე.

გასაკვირია, მაგრამ ბევრი პროკურორი/ადვოკატი აღარ ცვლის გაპროტესტებულ კითხვას, რათა პასუხის ოქმიდან მოხსნილი ნაწილი მოწმის ჩვენებაში მიაბრუნოს. ცხადია, მხარეს აქვს უფლე-

ბა, გაპროტესტების შემთხვევაში, შეცვალოს კითხვის ფორმულირება ან მოლიანად კითხვა და ხელახლა სწორი ფორმით დასვას შეკითხვა ან უზრუნველყოს მოწმის მიერ პასუხის მართებულად გაცემის შესაძლებლობა.

3. საფუძველს მოკლებული ჩვენება

არსებობს გარკვეული შემთხვევები, როდესაც მოწმის პასუხი ამ საფუძველზე უნდა გაპროტესტდეს. მაგალითად: „2010 წლის 14 ივლისს მიდიოდით თუ არა ჭავჭავაძის გამზირზე?“ პასუხი: „ეს ის დღე იყო, როდესაც იქ მერაბმა ბანკი გაძარცვა.“ შეკითხვა კარგი იყო, რადგან პროკურორი ცდილობდა საფუძველის მომზადებას მარცხის სცენის აღწერისათვის. პასუხი კი საფუძველს მოკლებულია, რადგან მოწმის ჩვენების ამ ეტაპზე არაფერია დადგენილი იმის თაობაზე, რომ იგი ჭავჭავაძეზე სწორედ იმ ადგილას და დროს იმყოფებოდა, რაიმე დაინახა და რაიმეს დანახვის პოზიციაში იყო. ყველას თვალში ისე ჩანს, თითქოს მის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის წყარო მისი მეგობარი ლიაა და სასამართლო პროცესზე არსებითი მტკიცებულებები ჯერ გამოკვლეული არ ყოფილა.

კიდევ ერთი მაგალითი ექსპერტიზას ეხება: „გსმენიათ თუ არა ხანძრის შესახებ, რომელიც 2010 წლის 30 აგვისტოს ჭავჭავაძის გამზირის №19-ში გაჩნდა?“ პასუხი: „დიახ, ეს ცეცხლის განზრახ წაკიდება იყო, რის შედეგადაც სახლი ბოლომდე დაიწვა.“ მხარე „დიახ“ სიტყვის შემდეგ ყველაფრის ჩვენებიდან მოხსნაზე იშუამდგომლებდა საფუძველიანობის ნაკლებობის მოტივით. ამ ეტაპზე ჯერ არაფრით ყოფილა დადასტურებული, რომ მოწმეს ჰქონდა იმის შესაძლებლობა სცოდნოდა, ცეცხლი განზრახ იყო წაკიდებული თუ არა. მართლაც, ჯერ ისიც კი არ იყო დადგენილი, რომ მან სახლი ნახა. ისევე, როგორც ნებისმიერ სხვას, მოწმესაც შეეძლო ხანძრის შესახებ გაზეთში წაკითხვა, საიდანაც ასევე გაიგებდა, რომ ვიღაცის თქმით ეს ცეცხლის განზრახ წაკიდებით მოხდა. „დიახ“ სიტყვის შემდეგ პასუხი ასევე დაუშვებელია და შეუსაბამო.

4. პირადი მოსაზრებები

ექსპერტებისგან განსხვავებით, ყველა სხვა მოწმე ფაქტებთან დაკავშირებით ჩვენების მისაცემად არის გამოძახებული. ასე, მაგალითად, თუ არაექსპერტ მოწმეს ეკითხებიან, თუ რას აკეთებდა

გარკვეული პიროვნება იმ ბანკის გარეთ, რომელიც გაძარცვეს, შეკითხვა კარგია იმდენად, რამდენადაც ის კონკრეტულ დროს, თარიღს და ადგილს ეხება. თუმცა, თუ მოწმე პასუხობს „დიახ, იგი ისე იქცეოდა, როგორც საგუშაგოზე მყოფი“, პასუხი მოწმის პირადი შეხედულებაა იმის თაობაზე, თუ რას აკეთებდა მამაკაცი. მართებული პასუხი მხოლოდ ფაქტებს უნდა ეყრდნობოდეს, მაგალითად, „იგი გამუდმებით აქეთ-იქით იყურებოდა. იგი ბანკის წინ მიდიოდა და ორივე მხარეს იხედებოდა, შემდეგ უკან ბრუნდებოდა და იგივეს იმეორებდა.“ მეორე მხრივ, თუ მოწმე გამოცდილი პოლიციის ოფიცერია, რომლის კვალიფიკაციის შესახებ პროკურორმა საფუძველი მოამზადა, მას შეუძლია საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით გამოთქვას მოსაზრება, რომ მამაკაცი რაღაცას ყარაულობდა.

მას შემდეგ, რაც მათი, როგორც ექსპერტების უფლებამოსილება დადგინდება, ან როდესაც მათ უფლებამოსილებას სასამართლო მათი დანიშვნისას დაადგენს, ექსპერტებს შეუძლიათ საკუთარი მოსაზრებები თავისი ექსპერტიზის სფეროში გამოთქვან. ჩვენება, რომელიც დასკვნებს შეიცავს იგივეა, რაც მოსაზრება. აქედან გამომდინარე, პოლიციელს შეუძლია თქვას, რომ დაზარალებულს ესროლეს, მაგრამ მხოლოდ სამედიცინო ექსპერტს შეუძლია დაადასტუროს დასკვნით, რომ დაზარალებული ამ გასროლისგან გარდაიცვალა.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები⁷⁰

(ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა)

როგორ შევქმნათ გასაგები ინსტრუქცია ნაფიცი მსაჯულებისათვის

ნაფიცი მსაჯულები მართლმსაჯულების სისტემის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენენ. მოგეწონს თუ არა, ფედერალური კონსტიტუცია, ისევე როგორც, უმეტესობა შტატების კონსტიტუციებისა სისხლის სამართლის საქმეებზე ბრალდებულებს ანიჭებს უფლებას საქმე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განხილვას დაუქვემდებაროს. ხშირად ეს ინსტიტუტი სამოქალაქო სამართალწარმოებაშიც მოქმედებს. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული უფლების გამოყენებას აზრი ეკარგება, თუ ნაფიც მსაჯულებს არასწორად ესმით ის კანონი, რომლის თანახმადაც გადაწყვეტილება უნდა მიიღონ.

შესავალი

ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის მთავარი ამოცანაა კონკრეტულ საქმეზე მიიღონ გადაწყვეტილება – ვერდიქტი. შესაძლებელია ისეთი სისტემის წარმოდგენაც, სადაც ნაფიცი მსაჯულების კომპეტენციაში შევიდოდა არა მხოლოდ საქმეში არსებული ფაქტების გადაწყვეტა, არამედ ვერდიქტის მისაღწევად ფაქტებისთვის საჭირო კანონის შეფარდებაც. ასე მაგალითად, მრავალი საუკუნის მანძილზე ინგლისის ნაფიცი მსაჯულებისათვის კანონის განმარტება ძალზე შეზღუდულად, პრაქტიკულად არ ხდებოდა. აშშ-ს ისტორიული განვითარების ადრეულ ეტაპზეც, ნაფიც მსაჯულებს საკმაოდ ფართო დისკრეცია ეძლეოდათ სამართლებრივი საკითხების გადასაწყვეტად. აღნიშნული თავისუფლება ნაწილობრივ, იმ დიდ ნდობას ემყარებოდა, რომელიც ქვეყნის დამფუძნებლებს რიგითი

აღამიანის კეთილსინდისიერი/სალი აზრის მიმართ გააჩნდათ.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის თანამედროვე დეფინიცია თანდათანობით განვითარდა; დღეს მიიჩნევა, რომ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის ფუნქციაა დაადგინოს რა მოხდა, ე.ი. ფაქტები საქმეზე, ისევე როგორც გამოიჩინოს ვერდიქტი. ამასთან, ფაქტებისათვის შესაბამისი კანონის ნორმათა შეფარდება/მისადაგება მოსამართლეთა ექსკლუზიურ კომპეტენციას განეკუთვნება.

უდავოა, რომ მას მერე, რაც მოსამართლეები მიიღებენ გადაწყვეტილებას კანონის შესაბამისი ნორმების შესახებ, აღნიშნული გადაწყვეტილება ნაფიც მსაჯულებს უნდა ეცნობოთ. სწორედ ეს არის ნაფიცი მსაჯულებისათვის შექმნილი ინსტრუქციის დანიშნულება. ინსტრუქციამ ნაფიც მსაჯულებს კანონი უნდა განუმარტოს. გაითვალისწინეთ, რომ განმარტების მიცემა განსხვავდება ვინმესთვის რაიმეს თქმის ან წაკითხვისაგან. თქვენ შეგიძლიათ უთხრათ ვინმეს რაიმე, ისე რომ ადრესატმა ვერ გაიგოს თქვენი ნათქვამი, მაგ., თუკი მსმენელი არ ფლობს მოსაუბრის ენას. განმარტების არსი კი იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ მხოლოდ თქმით ან წაკითხვით არ შემოიფარგლოთ, არამედ აუდიტორიამ ნამდვილად უნდა გაიგოს თქვენ მიერ მიწოდებული ინფორმაციის შინაარსი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენი კომუნიკაცია ფუჭია. ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის მხოლოდ ხმამაღლა წაკითხვა თავისთავად ვერ ჩაითვლება განმარტებად.

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს მკითხველს გაუზიაროს ნაფიც მსაჯულებთან ეფექტური კომუნიკაციის ძირითადი წესები. ეს მასალა ემყარება ორი-სამი ათეული წლის განმავლობაში ჩატარებულ კვლევას დაგროვილი გამოცდილების შესახებ სამართლებრივი ენის, ნაფიცი მსაჯულის აღქმისა და წმინდა „ინგლისური წესების“ თაობაზე, აგრეთვე ჩემს პირად გამოცდილებას, რომელიც კალიფორნიის შტატისათვის უფრო გასაგები ინსტრუქციის შემუშავების მიზნით შექმნილი სპეციალური სამუშაო ჯგუფის წევრის რანგში შევიძინე.

ნაშრომის პირველი ნაწილი ეთმობა კომუნიკაციისა და წერის ხელოვნების ზოგადი პრინციპების მიმოხილვას, იგი გრძელდება ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის უფრო დეტალური პრინციპების აღწერით, დაბოლოს, გვთავაზობს აღნიშნული პრინციპები გათვალისწინებულ იქნეს ინსტრუქციების წერის პროცესში.

70 ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციების მომზადება – რედაქტირება და თარგმნა განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. წარმოდგენილი ტექსტი პირველად დაიბეჭდა სამართლებრივი წერის ჟურნალში „სქრაიბს“ და ქართულად თარგმნის შემდეგ გამოიცა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. ტექსტის ავტორია პეტერ მ. თიერსმანი და მისი თავდაპირველი სახელწოდებაა „ნაფიც მსაჯულებთან ურთიერთობა: როგორ შევადგინოთ ნაფიც მსაჯულებისათვის მარტივად გასაგები მითითებები“, შტატის სასამართლოების ეროვნული ცენტრი, Williamsburg, VA, 2006 [originally published in 10 Scribes J. Legal Writing 1 (2005_2006)].

ზოგადი პრინციპები ნათელი კომუნიკაციისათვის

კარგი მწერალი ითვალისწინებს აუდიტორიას, რომელსაც მიმართავს და ისეთ ენას შეარჩევს, რომელიც ამ უკანასკნელისათვის გასაგებია.

ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის შემთხვევაში, აღნიშნული მოთხოვნის ჩვეულებრივი ქართულის (და არა იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებას, აგრეთვე რამდენიმე სხვა სახელმძღვანელო პრინციპის გათვალისწინებას „გამართული ენის“ უზრუნველსაყოფად.

გაითვალისწინეთ თქვენი აუდიტორია

ნებისმიერი მწერლის მთავარი პრინციპია, მუდმივად გაიაზროს აუდიტორია, რომლისთვისაც წერს. უზენაესი სასამართლოსათვის შედგენილი დოკუმენტის ენა განსხვავდება კლიენტისათვის მიწერილი ახსნა-განმარტების წერილისაგან, რომელიც მას ანდერძისა თუ გაყრის შესახებ ტერმინებს განუმარტავს. ჭეშმარიტად კარგი იურისტი იმდენად კარგად უნდა იცნობდეს კანონს, რომ საკუთარი კლიენტებისათვის მისი მარტივი ენით ახსნა შეეძლოს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იურისტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უნარი უკავშირდება იურიდიული ცნებებისა და იურიდიული ჟარგონის ჩვეულებრივ ქართულ ლიტერატურულ და არა იურიდიულ ენაზე თარგმნის შესაძლებლობას. ბუნებრივია, თქვენი აუდიტორია ნაფიცი მსაჯულებისგან შედგება. სიები, საიდანაც ნაფიცი მსაჯულები ირჩევიან განსხვავდება ქვეყნის მასშტაბით და ხშირად თვით კონკრეტული გეოგრაფიული არეალის შიგნითაც. შესაბამისად, ყველა შემადგენლობა რამდენადმე განსხვავებული იქნება.

ასე რომ, არცთუ მარტივია იმის გადაწყვეტა, თუ ვინ არის თქვენი აუდიტორია, კონკრეტულად კი რა განათლების დონე და კითხვისა თუ სმენის შესაძლებლობები გააჩნიათ მის წევრებს.

ერთი შეხედვით, მიზანშეწონილია ისეთი ინსტრუქციის შედგენა, რომელიც ყველა ნაფიცი მსაჯულისთვის თანაბრად გასაგები იქნება, თუმცა ეს შესაძლოა ზოგჯერ მიუღწევად ამოცანად იქცეს.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლო პროცესზე დაკვირვება და იურისტების დასკვნითი სიტყვების მოსმენა გარკვეულწილად დაეხმარება ნაფიც მსაჯულებს გაიგონ სამართლებრივი ნორმები. მათ ასევე მიეცემათ შესაძლებლობა იმსჯელონ ინსტრუქციის შესახებ

სათათბიროდ გასვლის დროსაც. აქვე მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ბრალდება/დაცვა ეცდება ინსტრუქციების მათეული ინტერპრეტაცია შესთავაზონ აუდიტორიას. მიუხედავად იმისა, რომ თათბირი შესაძლოა დაეხმაროს მსაჯულებს კანონის სწორად გაგებაში, ერთობლივმა განხილვამ ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ერთი ან მეტი მსაჯულის მიერ დანარჩენი შემადგენლობის გადაბირება ინსტრუქციის არასწორი ინტერპრეტაციის საფუძველზე.

შესაბამისად, რჩევა და თათბირი ვერ შეავსებს ცუდად განმარტებული ინსტრუქციის დეფექტებს.

მიუხედავად იმისა, რომ ინსტრუქცია ყოველთვის ვერ იქნება თანაბრად გასაგები ყველა მსაჯულისათვის, ლოგიკური იქნება არსებობდეს მინიმალური მოთხოვნა, რომ ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის განმარტება გასაგები იყოს *საშუალო*, ჩვეულებრივი ნაფიცი მსაჯულისათვის. ასეთ შემთხვევაში, თავისუფლად შეგვიძლია მივიჩნიოთ, რომ უმეტეს შემთხვევაში მსაჯულთა უმრავლესობა სწორად გაიგებს კანონს.

პრაქტიკული თვალსაზრისით, შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ საშუალო ნაფიც მსაჯულს მიღებული აქვს საშუალო განათლება (დამთავრებული აქვს სკოლა). შესაბამისად, გონივრულია მიგვაჩნდეს, რომ ჩვენი აუდიტორია წერა-კითხვის შემძლეა, 12-კლასიანი განათლების დონის სტანდარტით. ზოგჯერ სასარგებლოა წარმოიდგინოთ, თითქოს რომელიმე იურიდიულ ცნებას თქვენს პარიკმაზერს, თქვენი საყვარელი რესტორნის მიმტანს, ან სხვა, შედარებით „ჩვეულებრივ“ ადამიანს უხსნიოთ.

შეარჩიეთ შესაფერისი სტილი და ტონალობა

სასამართლო დარბაზი ოფიციალური ტიპის გარემოა. ასეთმა გარემომ შესაძლოა შესაბამისი ოფიციალური და ზოგჯერ გადაჭარბებით პომპეზური ენისა და საუბრის მანერისაკენ გვიბიძგოს. გამონაკლისს არც მოსამართლეები წარმოადგენენ. გარდა ამასა, ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქცია ერთ-ერთი იშვიათი გამონაკლისია, როდესაც მოსამართლეს შეუძლია მიმართოს ნაფიც მსაჯულებს სხდომის მსვლელობისას. მსგავს სიტუაციებში უმრავლესობა ჩვენგანს სურს მაღალფარდოვანი და ზედმეტად ლიტერატურული ენის გამოყენებით საკუთარი ერუდიცია გამოამჟღავნოს და კარგი შთაბეჭდილება დატოვოს; მაგრამ ოფიციალური ენა ამცირებს შინაარსის გაგების ალბათობას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ესაუბრებით

საშუალოზე დაბალი განათლების მქონე ადამიანებს, რადგან ლიტერატურული ენის შესწავლა სკოლაში ხდება. ამასთან, ზედმეტი ფორმალობა ქმნის დისტანციას მოსაუბრესა და მსმენელს შორის. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ უნდა იყოს გადატვირთული ოფიციალური ენით. დღევანდელი ნაფიცი მსაჯულები უფრო ზედმიწევნით შეასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, თუკი ექნებათ განცდა, რომ ისინი სიმართლის დასადგენად მონაწილეობენ ერთიანი მექანიზმის ნაწილს წარმოადგენენ და არა ჯარისკაცებს, რომელთაც საკუთარი ვალის მოხდა იმპერატორმა უბრძანა.

ამავდროულად, გარკვეული დოზით ფორმალობის შენარჩუნება შეახსენებს პროცესის მონაწილეებს პროცესის მნიშვნელობას და აღძრავს პატივისცემას სასამართლო სისტემის მიმართ. ქუჩის ჟარგონი ყოველად შეუსაბამოა ასეთი სიტუაციისათვის. როგორც სხვა მრავალ ცხოვრებისეულ შემთხვევაში, აქაც სწორება „ოქროს შუალედზე“ უნდა გაკეთდეს. ზოგადად, ნაფიცი მსაჯულებისათვის ინსტრუქცია ზომიერად ოფიციალური, თუმცა არა ზედმეტად გადატვირთული დოკუმენტი უნდა იყოს.

გამოყენებული ლოგიკური სტრუქტურა

ინფორმაციის ლოგიკური სახით წარმოდგენა ბევრად ამარტივებს აუდიტორიის მხრიდან მის აღქმას. ასე მაგალითად, მონათხრობი უფრო ადვილად აღსაქმელია, თუ მას ქრონოლოგიურ რეჟიმში მოვყვებით. მოვლენების ერთმანეთთან დაკავშირება არაქრონოლოგიური სიზუსტით ან მსმენელის „უკან დაბრუნების“ ტექნიკის გამოყენება შესაძლოა საინტერესო ხერხია ლიტერატურული თვალსაზრისით, თუმცა ასევე შეიძლება დამაბნეველი იყოს მკითხველისათვის, რომელიც იძულებულია გაბნეული ინფორმაცია ერთ ლოგიკურ მსვლელობად შეკრას.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ მოგვიტოვებს ამბავს, შესაბამისად ქრონოლოგიური ორგანიზაცია ნაკლებად გამოგადგება. თუმცა, გარკვეულწილად, სასამართლო პროცესის ქრონოლოგია გვაავაზობს ინფორმაციის ორგანიზების გარკვეულ პრინციპს: შეეცადეთ ნაფიც მსაჯულებს ინფორმაცია მაშინ მიაწოდოთ, როდესაც ეს მათ წინაშე არსებულ ამოცანას შეესაბამება. ბევრი მოსამართლე ნაფიც მსაჯულებს ინსტრუქციას პრაქტიკულად პროცესის ბოლოს აცნობს. თუმცა, უპრიანი იქნება მათ გარკვეული ძირითადი ხასი-

ათის ინფორმაცია უშუალოდ პროცესის დაწყებამდე მივაწოდოთ. სულ მცირე, ნაფიც მსაჯულებს უნდა შეექმნათ წარმოდგენა იმის შესახებ, როგორი იქნება პროცესის მსვლელობა, რა წესებით უნდა იხელმძღვანელონ მტკიცებულებებთან მიმართებით, ასევე თუ რა ედება ბრალად ბრალდებულს. მსაჯულებს გაცილებით უკეთ დამახსოვრდებათ მტკიცებულებები, თუკი თავიდანვე ეცოდინებათ რა არის მნიშვნელოვანი და რა არა. აშშ-ს ბევრ სასამართლოში გავრცელებულია პრაქტიკა, როდესაც მსაჯულებს უამრავი ცუდად ორგანიზებული ფაქტით ტვირთავენ და მხოლოდ შემდეგ უხსნიან დანაშაულის ნიშნებს, რაც ყოველგვარ საღ აზრს არის მოკლებული.

ბევრად უფრო ხელსაყრელია, უმეტესობა ინსტრუქციებისა პროცესის დაწყებისას გავცეთ, ხოლო უშუალოდ თათბირის წინ ზეპირად გავაკეთოთ ინსტრუქციის მოკლე შეჯამება და ნაფიც მსაჯულებს გადავცეთ ინსტრუქციის წერილობითი ასლი.

კონკრეტულ ინსტრუქციებთან მიმართებით გასათვალისწინებელი ზოგიერთი ორგანიზაციული პრინციპი:

- პირველ რიგში, შეეხეთ ყველაზე მეტად მნიშვნელოვან საკითხებს;
- მოათავსეთ ზოგადი ინფორმაცია კონკრეტული ინფორმაციის წინ;
- ახსენეთ ჯერ ზოგადი მოცემულობა ან წესი, ხოლო შემდეგ მიუთითეთ მთავარ გარემოებებზე ან გამონაკლისებზე.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქცია არ უნდა ჟღერდეს როგორც ვიქტორიანული ეპოქის დოკუმენტი, რომელიც იწყება იურიდიული სიტყვებით დახუნძილი გრძელი შესავლით და შეიცავს ისეთ სიტყვებს, როგორც არის „მამასადამე“, „უწინარესად“, „ვითვალისწინებთ რა“, „ვადიარებთ რა“ და ა.შ., გრძელდება გამონაკლისების და დამატებითი გარემოებების ვრცელი სიით და მხოლოდ სულ ბოლოს გადადის საკითხის არსზე. ამის ნაცვლად, ახსენით ჯერ ზოგადი წესი და შემდეგ გადადით მისგან გამონაკლისი შემთხვევების დახასიათებაზე, ასეთის არსებობის შემთხვევაში.

არსებობს ინფორმაციის ორგანიზების სხვა პრინციპებიც, რომლებიც შეიძლება მივუსადაგოთ ინსტრუქციებს. ერთ-ერთი ასეთი პრინციპია დასათაურება. როდესაც ნაფიც მსაჯულებს გადასცემთ ინსტრუქციის წერილობით ასლს, თითოეულ თავში შესაბამისი სათაურის ან სახელწოდების მინიშნება ნაფიც მსაჯულებს დაეხმარე-

ბათ საჭიროებისამებრ მოძებნონ შესაბამისი ინსტრუქცია თათბირის დროს. აგრეთვე სასარგებლოა ჩამონათვალის ნუმერაციაც. ყოველთვის როდესაც ნაფიც მსაჯულებს მხედველობაში მისაღებად ეძლევათ სხვადასხვა ელემენტი ან ფაქტორები – მაგ., დანაშაულის ნიშნები, ან მოწმის სანდოობის განსასაზღვრად გასათვალისწინებელი გარემოებები – მათი წარმოდგენა სიის სახით უნდა მოხდეს.

ამასთან აღსანიშნავია: ბრალდება/დაცვა და სასამართლო ინსტრუქტურად ხვდება, რომ დანაშაული და მისი გამომწვევი მიზეზი, ჩვეულებრივ, დანაშაულის შემადგენელი ელემენტებით განისაზღვრება, რომელთაგანაც ყველა კუმულაციურად უნდა დაკმაყოფილდეს, მაშინ როდესაც ყველა ფაქტორის/გარემოების დაკმაყოფილება არ არის საჭირო გადაწყვეტილების მიღებისათვის და დანარჩენი ფაქტორები მხოლოდ სათვალავში მოიაზრება.

მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნულ განსხვავებაზე რაიმე გზით მიეთითოს ნაფიც მსაჯულებს, მაგალითად:

ბრალდებულს ბრალი ედება ქურდობაში. სახელმწიფომ უნდა დაამტკიცოს, რომ ქვემოთ ჩამოთვლილი ელემენტებიდან ყველა სიმართლეს შეესაბამება:

1. ბრალდებული სხვის [სახელი, მაგ., თენგიზის] ნივთს ამ უკანასკნელის ნების გარეშე დაეუფლა;
2. ბრალდებულს განზრახული ჰქონდა მიესაკუთრებინა [სახელი, მაგ., თენგიზის] ნივთი.

ამასთან:

3. ბრალდებულმა თუნდაც მოკლე მანძილზე გადაადგილა ნივთი, და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ფლობდა მას.

თქვენი გადასაწყვეტია ენდობით თუ არა მოწმეს. მოწმის ჩვენების შეფასებისას დაუსვით თქვენს თავს შემდეგი შეკითხვები:

1. რამდენად კარგად ესმოდა ან ხელავდა მოწმე იმ საგნებს, რომელთა შესახებაც ჩვენება მისცა?
2. რამდენად კარგად ახსოვდა მოწმეს მომხდარი და რამდენად კარგად აღწერა იგი?
3. ესმოდა თუ არა მოწმეს მისთვის დასმული შეკითხვები და პირდაპირ პასუხობდა თუ არა მათ?
4. რამდენად სანდოდ გეჩვენათ მოწმე?

ასეთი მაგალითი გასათვალისწინებელი ფაქტორების კითხვების სახით გადმოცემის ყველაზე გასაგებ გზას წარმოადგენს.

იყავით მაქსიმალურად კონკრეტული

კანონი ზოგად და აბსტრაქტულ ფორმულირებებს უნდა შეიცავდეს, რათა მისი შეფარდება ნებისმიერი პირისათვის და მისი ფარგლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი ქმედებისათვის იყოს შესაძლებელი. არსებობს საკმაო მიზეზი, თუნდაც დანაშაულის განმარტებისას ასეთი ზოგადი და აბსტრაქტული ენის გამოსაყენებლად. მაგრამ მას შემდეგ, რაც დანაშაული მოხდება, სასამართლო პროცესზე განიხილება ბრალდებულის ბრალეულობის საკითხი, ე.ი. საკითხი ვიწროვდება და ძალზე კონკრეტული ხდება. კანონები არა მხოლოდ რთული ენით არის დაწერილი, არამედ ის არ განუმარტავს ნაფიც მსაჯულებს, როგორ შეასრულონ მათზე დაკისრებული ამოცანა.

მაშინ, როდესაც კანონი, როგორც წესი, შეიცავს ისეთ აბსტრაქტულ ტერმინებს, როგორცაა „ნებისმიერი პირი, რომელიც ჩაიდენს X ქმედებას, დამნაშავეა“, ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობამ უნდა გადაწყვიტოს, ჩაიდინა თუ არა პირმა X ქმედება. განსხვავებით კოდექსისა, თუ კანონთა კრებულისგან, ინსტრუქცია არ უნდა შედგებოდეს აბსტრაქტული იურიდიული პრინციპების ჩამონათვალისგან, არამედ ის უნდა უხსნიდეს მსაჯულებს, თუ როგორ მიაღწიონ ვერდიქტს.

გამოიყენეთ გასაგები ლექსიკა

იურიდიულ ფაკულტეტზე სწავლისას ყველა ჩვენგანს ახსოვს უამრავ უცნობ ტერმინოლოგიასთან ჭიდილი. თუკი ასეთ შორეულ წარსულს ვერ იხსენებთ, მაშინ შესაძლოა ფილოსოფიის ან ლინგვისტიკის შესახებ ლექციას დასწრებიხართ ან წიგნი წაგიკითხავთ, ანდა გიცდიათ გაგერჩიათ ინსტრუქცია კომპიუტერის ან სხვა მოწყობილობის დასაპროგრამებლად და მიმხვდარხართ, რომ ბევრი არაფერი გესმით, რადგან ინსტრუქცია უამრავ ტექნიკურ ტერმინოლოგიას შეიცავს. ყოველდღიურად იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებისას, ადვილია იმის დავიწყება, თუ რამდენად უცნაურად ჟღერს ეს ლექსიკა მათთვის, ვინც იურისტი არა არის. ასე რომ, ნაფიცი მსაჯულებისათვის გასაგები ინსტრუქციის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია, ის მარტივი ენით იყოს შედგენილი.

1. ტექნიკური ტერმინოლოგია

ჩვეულებრივ ადამიანს აქვს ზოგადი ცოდნა იმის შესახებ, თუ

როგორ ფუნქციონირებს სამართლებრივი სისტემა, ისევე როგორც დაახლოებითი წარმოდგენა ზოგიერთი ძირითადი იურიდიული ტერმინის მნიშვნელობაზე. ისეთი სიტყვების მნიშვნელობა, როგორც არის, მაგალითად: მოსამართლე, ბრალდებული, ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობა, მანდატური, ბადრაგი, უმრავლეს შემთხვევაში ნაკლებად პრობლემურია, ასე რომ, მათი შეტანა ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში დასაშვებია.

თუმცა იურიდიული ტერმინების უმრავლესობა ფართო საზოგადოებისათვის უცნობია, ხოლო ზოგიერთი ტერმინი, ისეთი, მაგალითად, როგორცაა – *lis pendens* (პროცესუალური გამოწვევა), *per stirpes* (დელიკვენტი), *პირველი რიგის მეკვიდრე*, *დელიქტი*, ჩვეულებრივი ადამიანებისათვის სრულიად ბურუსითაა მოცული. მეორე მხრივ, ასეთი სიტყვების ტექნიკური შინაარსი ამკარაა და უფრო ადვილი მისახვედრია, რომ აუცილებელია მათთვის თავის არიდება ინსტრუქციის შედგენისას.

ზოგიერთ იურისდიქციაში *მეტი ალბათობით მტკიცება* ნიშნავს ვარაუდს, რომ რაღაც შეესაბამება სინამდვილეს. მაგალითად, ნინომ უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა მისი მამაა, უფრო მარტივი იქნება ვთქვათ, რომ ნინომ უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა სავარაუდოდ, მისი მამა უნდა იყოს, ვიდრე ნინომ *მეტი ალბათობით უნდა დაამტკიცოს, რომ გოჩა მის ბიოლოგიურ მამას წარმოადგენს*. ამგვარად, ზედმეტ ტერმინოლოგიას ავიცილებთ თავიდან.

იურისტებიც კი ზოგჯერ უნდა დაფიქრდნენ, რომ გაიხსენონ სახლის მეპატრონე მოიჯარე/მოგირავნეა თუ მეიჯარე/მეგირავნე. ამიტომ, შეეცადეთ ყველგან უფრო მარტივი ტერმინოლოგია გამოიყენოთ. მოცემული პირები შესაძლებელია მსესხებლად და გამსესხებლად მოვიხსენიოთ. იმავე პრინციპით მოქირავნე და გამქირავებელი შეიძლება ჩავანაცვლოთ მეპატრონით და მდგმურით.

თუმცა ყოველთვის ვერ შევძლებთ თავი ავარიოლოთ იურიდიული ტერმინების გამოყენებას. ზოგჯერ ტერმინი იმდენად დამკვიდრებულია, რომ არა მხოლოდ დარბაზში მყოფი იურისტებისათვის, არამედ ალბათ თავად ნაფიცი მსაჯულებისთვისაც კი ბუნებრივად უღერს. იურიდიული ტერმინოლოგია აგრეთვე ხელსაყრელია ლაკონიურობისათვის. მაშინ, როდესაც *მეტი ალბათობის კრიტერიუმი* რამდენიმე სიტყვით აიხსნება, *გონივრული ეჭვის სტანდარტის* ახსნისათვის შესაძლოა რამდენიმე წინადადებაც კი არ გვეყოს (გარდა რამდენიმე იურისდიქციისა, სადაც მისაღებია „მტკიცედ სარწმუნო-

ბობის“ სტანდარტი). თუკი *გონივრული ეჭვის სტანდარტის* მსგავსი სხვა ტერმინის ახსნა ერთი-ორი ჩვეულებრივი ქართული სიტყვით ვერ მოხერხდა, მაშინ შესაძლოა უკეთესი იყოს ის პირდაპირ გამოვიყენოთ. ასეთ დროს ჯერ უნდა ავხსნათ ტერმინის მნიშვნელობა. არაერთ შემთხვევას ჰქონია ადგილი, როდესაც ნაფიც მსაჯულებს თათბირის დროს ლექსიკონში დაუწყიათ სიტყვების ძებნა, რაც ტექნიკური თვალსაზრისით არამართებულ ქცევად ითვლება. ცნობილია, რომ მსგავსი შემთხვევების დროს ძირითადად ეძებდნენ შემდეგ სიტყვებს: ხელყოფა, ფიზიკურად გასწორება, ბრალეული, საპატიმრო სასჯელი, პატიმრობა, მეურვეობა/მზრუნველობა, პროვოკაცია, დედუქცია, ფსიქიკური აშლილობა, იურიდიული შედეგი, დაუდევრობა, გადაცდომა, მოტივი, მკვლელობა, გაუფრთხილებლობა, საკუთრება, წინასწარი შეცნობა, ალბათობის ტესტი, სიანლოვეში მყოფი, კეთილგონიერი, შეუსაბამო/არაჯეროვანი, ბრუნვაში ჩაშვება (მაგალითად, ყალბი ჩეკის), დანაშაულებრივი გულგრილობა.

მიუხედავად იმისა, რომ უმრავლეს შემთხვევებში ასეთი შეცდომები ნაფიცი მსაჯულების ქცევაში უმტკივნეულოა, თავად მსგავსი ფაქტების არსებობა იმაზე მეტყველებს, რომ ნაფიც მსაჯულებს იშვიათად ესმით იურიდიული ტერმინოლოგია.

რა თქმა უნდა, მოსამართლეები არ იშურებენ მცდელობას განმარტონ საგნის განმსაზღვრელი ტერმინი, თუმცა ხშირად ავიწყლებათ, რომ სიტყვები, რომლითაც განმარტებას ვაკეთებთ უფრო მარტივი უნდა იყოს, ვიდრე თავად განსამარტავი სიტყვა. ასე მაგალითად, არსებობს რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც კალიფორნიის ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობამ სიკვდილით დასჯის საქმეებზე მოსთხოვა მოსამართლეს მათთვის განემარტა სიტყვა „შემსუბუქება“ საბოლოოდ კალიფორნიამ ინსტრუქციას დაამატა დეფინიცია, სადაც ახსნილი იყო, რომ „შემსუბუქება“ პასუხისმგებლობის ხარისხზე მოქმედი, თუმცა არა მისი გამომრიცხველი გარემოებაა, რაც ალბათ არცთუ მარტივი ახსნაა. ნაფიც მსაჯულებს, რომლებსაც „შემსუბუქება“ არ ესმით, ალბათ გაუჭირდებათ პასუხისმგებლობის ხარისხზე მოქმედი ცნების, მნიშვნელობის წვდომა.

დაბოლოს, ზოგიერთ ტექნიკურ იურიდიულ ფრაზასთან მიმართებით, ადამიანები მეტწილად ცდილობენ „დაშალონ“ ფრაზას ან გამოიცნონ მისი მნიშვნელობა, მაგალითისათვის, ხშირად მიაჩნიათ, რომ უახლოესი შედეგი ნიშნავს მიახლოებით შედეგს.

ასეთ შემთხვევებში უმჯობესია საერთოდ თავიდან ავიცილოთ

მსგავსი ფრაზის გამოყენება, თუმცა ეს ყოველთვის არ არის შესაძლებელი. თუკი მსგავს სიტუაციაში აღმოჩნდით, უპრიანია განუმარტოთ ნაფიც მსაჯულს, რომ მოცემულ სიტყვას/ფრაზას სხვა დატვირთვა და მნიშვნელობა აქვს. მაგ., მიუთითოთ: „განსხვავებით გავრცელებული მნიშვნელობისაგან, მოცემულ შემთხვევაში სიტყვა/ფრაზა [ჩასვით] (არ) უნდა გავიგოთ, როგორც [ჩასვით]“.

2. ტექნიკური ტერმინები, რომლებიც ჩვეულებრივ მეტყველებაშიც გამოიყენება

დამატებითი პრობლემა იქმნება, როდესაც იურიდიული ტერმინი ლიტერატურულ ენაში სხვა მნიშვნელობით არის ცნობილი. ამას „იურიდიულ ომონიმებს“ უწოდებენ. ზოგჯერ იურიდიული მნიშვნელობა უფრო კონკრეტულია, ვიდრე ზოგადად მიღებული განსაზღვრება. მაგალითისთვის, უმრავლესობამ იცის, თუ რას ნიშნავს ცნებები *კონივრულ ეჭვს მიღმა* ან *დაუდევრობა*, თუმცა მხოლოდ ზოგადი შინაარსი ესმით. ხალხი ვერ აღიქვამს იმ ნიუანსებს, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში საუკუნეების მანძილზე იხვეწებოდა პრეცედენტების მეშვეობით. ცხადია, სასურველი იქნება მსგავსი ტერმინები შეძლებისდაგვარად თავიდან ავირიდოთ და თუ ამას ვერ შევძლებთ, მაშინ განვმარტოთ. კიდევ უფრო დიდ პრობლემას წარმოადგენს ისეთი იურიდიული სიტყვები და ფრაზები, რომელთა იურიდიული შინაარსი არა მხოლოდ უფრო კონკრეტულია, არამედ პრინციპულად განსხვავდება მათი ჩვეულებრივი მნიშვნელობისაგან. მაგალითისათვის, ტერმინი პირადი საკუთრება უმეტესობა ადამიანებისათვის „პირადი საგნებთან“ ასოცირდება, თუმცა იურიდიულად მისი მნიშვნელობა საკუთრების ზოგადი ცნებისგან განსხვავდება. ასეთივე სიტუაციაა ინდივიდუალურ განაცხადთან მიმართებით, უმრავლესობას ის განაცხადებად მიაჩნია, რომელიც არ არის დაკავშირებული რაიმე სასამართლო წარმოებასთან. მსგავს შემთხვევასთან გვაქვს საქმე ინგლისური ტერმინის *mayhem*-თან მიმართებით, რაც პოპულარულ ინგლისურ ენაზე მასიურ არეულობას, ღრეობას ნიშნავს, თუმცა ამ ტერმინის იურიდიული შინაარსი დასახიჩრებას, სხეულის ან მისი ნაწილების დაჭრას ან/და დამახინჯებას ნიშნავს. აუცილებელია სიფრთხილით მოვეკიდოთ ყველა ასეთ ტერმინს, რადგან მათ შესაძლოა ჩვეულებრივი ადამიანი შეცდომაში შეიყვანონ. გარდა ამასა, ფსიქოლოგიურმა კვლევებმა აჩვენა, რომ დამკვიდრებული ტერმინების შემთხვევაში ძალზე ძნელია სიტყვის მისი ორდინარული აღქმისაგან განსხვავებული, ტექნიკური მნიშვნელობით აღჭურვა.

3. არქაული, ფორმალური და უცნაური სიტყვები

რადგან ბევრი სამართლებრივი ცნება საკმაოდ ძველია და ამ პროფესიას წერის საკმაოდ კონსერვატიული სტილიც ახასიათებს, იურისტები ხშირად იყენებენ არქაულ და უცნაურ ტერმინოლოგიას. ეს შესაძლოა ნაკლებად პრობლემური ყოფილიყო რამდენიმე ათეული წლის წინათ, როდესაც ხალხი შექსპირისა და მეფე ჯეიმსის ბიბლიის (ტრადიციული გამოცემა) ენას ფლობდა. ვინაიდან ახლა ტელევიზიის ეპოქაში ვცხოვრობთ და ბევრად მეტი ზეპირსიტყვიერი პრაქტიკა გვაქვს, ჩვეულებრივ ადამიანებთან ურთიერთობისას, უნდა მოვერიდოთ არქაული ენის გამოყენებას.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში ასეთი არქაული ენის ტიპური მაგალითები წარმოდგენილია ზმნისზედებით: *შემდგომში*, *მას აქვთ*, *სადაც*, *წინამდებარე*, *მოცემული*, *ამასთან*, *იქვე*. გარდა გარკვეული ანაქრონიზმისა, იურიდიული ტექსტში ზმნისზედა „აქ“ მთლად გასაგები არ არის. მაგალითისთვის, კანონის ტექსტში, როგორც წესი, ძნელია გაიგოთ თუ რას ეხება სიტყვა „აქ“ – იმ პუნქტს, სადაც გვხვდება ტერმინი, მთლიანად ქვეთავს, თავს, თუ სრულ კანონს, ანდა იქნებ, თუნდაც მთლიანად კოდექსს. ინსტრუქციის შემთხვევაში, შესაძლოა გაუგებარი დარჩეს „აქ“! კონკრეტულად ინსტრუქციას ეხება, ბრალს თუ სულაც მთელ პროცესს.

ასევე პრობლემურია სიტყვები: *აღნიშნული*, *რომელი*, *ზემოაღნიშნული* და *როგორც*, როდესაც მათი გამოყენება ხდება „ეს“, „ამ“ და „იმ“ ჩვენებითი ნაცვალსახელების დატვირთვით. იმის მაგივრად, რომ დავწეროთ: „აღნიშნული განცხადება, რომელი ოქმი/ც“, თითქმის ყოველთვის სჯობს ვთქვათ, „განცხადება და ის/ეს ოქმი“.

უნდა ეცადოთ შედარებით რთული და უჩვეულო სიტყვების ნაცვლად გამოიყენოთ ჩვეულებრივი ტერმინები. იურისტებს ზოგადად ახასიათებთ სისუსტე ისეთი სიტყვებისადმი, როგორც: „დასაბამი“ და „დასასრული“, მაშინ როდესაც *დაწყება* და *დამთავრება* ზუსტად იმავე შინაარსს გამოხატავს.

თქვენს წინაშეა ზოგიერთი ტერმინი, რომელიც შეძლებისდაგვარად სხვა სიტყვებით უნდა ჩაანაცვლოთ:

უჩვეულო ტერმინი
მიჩნევა
მითითება
იმხანად

შესაძლო ჩანაცვლება
ჩათვლა
თქმა, *დარიგება*
მაშინ

დადასტურება
სარწმუნო
ქმედება
დისკრედიტაცია
შეუსაბამობა
ხარვეზი
მიუკერძოებელი
განპირობებულია შემდეგით
მეხსიერების ჩავარდნა

მიმართებით
უწინარეს
შესაბამისად
მიჩნევა
შემდგომი
უტილიზება
უტყუარობა

მხარი დაუჭირა
დამაჯერებელი
საქციელი
ნდობის დაკარგვა
განსხვავება
არასწორი
სამართლიანი, ობიექტური
თუ
გულმაღიწყოება,
უზუსტო მეხსიერება
დაკავშირებით
სანამ
მიხედვით
ჩათვლა, აღიარება
შემდეგ
გამოყენება
სიმართლე

ასევე არამართებულია მოსაზრება, თითქოს გრძელი სიტყვები არაეფექტურია და მათ ყოველთვის მოკლე სიტყვები სჯობს. როგორც წესი, ეს ასეა, თუმცა არსებობს არაერთი გამონაკლისი. მაგალითად, სიტყვები ვერტმფრენი, სასწრაფო, საავადმყოფო, ავტომობილი, თითოეული სამი-ოთხი მარცვლისაგან შედგება, მაგრამ საშუალო მოქალაქისათვის აბსოლუტურად გასაგებია.

საპირისპიროდ, ისეთი სიტყვები, როგორც მაგალითად გაუქმება, *en banc* (კოლეგია), კანონიერი წილი, ინ რემ (საკუთრებასთან დაკავშირებით), აბსოლუტური გამოცანა ჩვეულებრივი ადამიანებისათვის.

4. კანონის ენა

არქაული და უჩვეულო ენით წერა კიდევ უფრო დიდი პრობლემაა მაშინ, როდესაც ასეთი ენითაა შედგენილი კანონის ტექსტი, რომელსაც ინსტრუქცია ეფუძნება. თეორიულად, წინა აბზაცში ნახსენები პრინციპები აქაც მოქმედებს: ეცადეთ რთული ტერმინის სანაცვლოდ მოძებნოთ შესაბამისი, გასაგები სინონიმი. მაგალითად, კანონის მიხედვით, შესაძლოა მცირეწლოვანი მოწმის სანდობის შეფასებისას მხედველობაში მივიღოთ ბავშვის კოგნიტური განვი-

თარება. აკადემიური წრეებს მიღმა კოგნიტური არც ისეთი ჩვეულებრივი სიტყვაა, მის ნაცვლად უმჯობესია ცნობიერი ან გონებრივი განვითარება გამოვიყენოთ, თუმცა სინონიმის გამოყენება ყოველთვის არ არის შესაძლებელი.

განვიხილოთ მკვლელობის დეფინიცია, რომელიც წინასწარ განზრახვას ითვალისწინებს. კალიფორნიაში ეს რთული ტერმინი განმარტებულია კანონით (და ასეც უნდა იყოს!), მაგრამ ამ შემთხვევაში განმარტება საქმეს კიდევ უფრო ართულებს! სისხლის სამართლის კოდექსის 188-ე მუხლის მიხედვით (აშშ კანონმდებლობა) წინასწარი განზრახვა სახეზე გვაქვს, როდესაც მკვლელობის თანმდევი გარემოებები აჩვენებს პირის მიერ ქმედებისა და შედეგის მიმართ გულგრილ დამოკიდებულებას.. ცხადია, არც ერთ ჩვეულებრივ ადამიანს არ აქვს წარმოდგენა რას უნდა ნიშნავდეს პირის გულგრილი დამოკიდებულება ქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა.

ამ შემთხვევაშიც, შესაძლებლობის ფარგლებში საუკეთესო გამოსავალი იქნება საერთოდ არ გამოვიყენოთ მსგავსი ტერმინოლოგია და ადამიანური ენით ავხსნათ სათქმელი. ხშირად „მოსამართლის განმარტება“ შეიძლება დაგვეხმაროს ტერმინის განმარტებაში. ზოგჯერ შესაძლოა დაგჭირდეთ საკუთარი სიტყვების გამოყენება, თუ მოცემულ საკითხზე არ არსებობს სასამართლო პრაქტიკა, ან თუ თავად „მოსამართლის განმარტება“ რთული იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებით არის გადმოცემული და სავსეა ბუნდოვანი ფრაზებით. მაგალითად, თუკი კანონით იკრძალება *გაყალბებული ჩეკის ბრუნვაში ჩაშვება*, საკმარისია ვთქვათ, რომ *ბრალდებული დამნაშავეა, თუკი მან ყალბი ჩეკით გადაიხადა საგნებისა თუ მომსახურების საფასური*. ჩვენ ამას ვუწოდებთ „ჩანაცვლებით მიდგომას“, რადგან ამ გზით შესაძლებელია საერთოდ ავარიდოთ თავი პრობლემური ტერმინოლოგიის გამოყენებას და ის უფრო გასაგები ტერმინებით ჩავანაცვლოთ.

მოსამართლეებმა, რომლებსაც ეშინიათ სადავეების გაშვების, თუკი ისინი კანონის ენას გასცდებიან, შესაძლოა ამჯობინონ ალტერნატიული და არცთუ სასურველი მიდგომა: „განსაზღვრებითი მიდგომა“. მოსამართლეს შესაძლოა უფრო უსაფრთხოდ მიაჩნდეს ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას მიუთითოს, რომ ბრალდებული დამნაშავეა მკვლელობაში, თუკი მან ვინმეს სიცოცხლე მოუსწრაფა წინასწარი განზრახვით და ამის შემდეგ განმარტოს ტერმინები

ჩვეულებრივი ენით. პრინციპში, ზოგიერთი იურიდიკციის მიდგომა ითვალისწინებს ნაფიცი მსაჯულებისათვის ჯერ მთლიანად შესაბამისი კანონის ტექსტის წაკითხვას; მხოლოდ ამის შემდეგ ხდება შინაარსის ახსნა. შესაბამისად, ბათილდება არგუმენტი, რომ მსაჯულებს არ გააჩნევს კანონი; მეორე მხრივ, აღნიშნულმა მიდგომამ შესაძლოა დააბნოს მსაჯული ორი სხვადასხვა სტანდარტის წარმოდგენით.

არ შეგეშინდეთ ნაცვალსახელების!

პროკურორებს/ადვოკატებს და მოსამართლეებს აქვთ მიდრეკილება გამოიყენონ რაც შეიძლება ნაკლები ნაცვალსახელი, განსაკუთრებით ნაცვალსახელები *მე* და *შენ*. ასე, მაგალითად, ძველი დროის ინსტრუქციები, თითქმის ყოველთვის იწყებოდა სიტყვებით *სასამართლო მიუთითებს ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას*. საკუთარი თავის შესამე პირში მოხსენიება დღეს ცოტა მაღალფარდოვნად გამოიყურება. ხოლო თუკი თქვენ მსაჯულებს ესაუბრებით, რატომ არ უნდა მიმართოთ მათ *თქვენ*-ობით? თუ თქვენ რესტორანში მიმტანს სთხოვთ სალათის მოტანას, ხომ არასოდეს ეტყვიტ მას: *„კლიენტი ითხოვს, რომ მიმტანმა მას სალათი მოუტანოს!“*

პროკურორები/ადვოკატები და მოსამართლეები არა მხოლოდ თავს არიდებენ *მე* და *შენ* ნაცვალსახელების გამოყენებას, მათ ასევე ახსნათებთ ნაცვალსახელების ნაცვლად არსებითი სახელების განმეორებითი გამოყენებაც. მაგალითად, ინსტრუქციამ შეიძლება მიუთითოს მსაჯულებს: *თუკი თქვენ დაადგენთ ბრალდებულის ბრალეულობას მკვლელობაში, შემდეგ უნდა გადაწყვიტოთ თუ რა ჩაიდინა ბრალდებულმა. მოცემულ წინადადებაში მეორედ გამოყენებული სიტყვა „ბრალდებულმა“, შესაძლებელია „მან“ ნაცვალსახელით ჩავანაცვლოთ. ყურადღება მიაქციეთ, რომ ამ მაგალითში არსებითი სახელის ნაცვალსახელით შეცვლა არ ხდის აზრს უფრო ბუნდოვანს, შესაბამისად, არ არსებობს მისი გამოყენების საწინააღმდეგო მიზეზი.*

შეცადეთ არსებითი სახელების მაგიერ გამოიყენოთ ზმნები.

ნათელი კომუნიკაციის კიდევ ერთი ზოგადი პრინციპია გამოვიყენოთ ზმნები, როდესაც მოქმედებაზე ვსაუბრობთ და არა *მიმღებობა/ზმნისგან ნაწარმოები* არსებითი სახელები.

კალიფორნიის ძველი ინსტრუქციის მაგალითზე ნათლად ჩანს,

თუ როგორ შეიძლება დიდი რაოდენობით მიმღებობის გამოყენებამ გამოიწვიოს ტექსტის ბუნდოვანება:

მეხსიერების მოკრებასთან დაკავშირებული პრობლემები ჩვეულებრივი პრაქტიკაა, ამასთან, გულუბრყვილო გაუხსენებლობა ნაცადი ხერხია.

გაუხსენებლობა და ნაცადი ორივე ზმნებიდან ნაწარმოები სიტყვებია, ამასთან, მეხსიერების მოკრება არცთუ ხშირად გამოიყენება (რატომ არ შეიძლება ვთქვათ უბრალოდ გახსენება/დავიწყება), გაუხსენებლობის მოძიებაც გაჭირდება ჩვეულებრივ ლექსიკონში. სამართლის სტუდენტებსაც კი უჭირთ ასეთი ინსტრუქციის გაგება.

დაიცავით გრამატიკული კონსტრუქციების სისადავე და სიმარტივე.

ამ ეტაპზე ჩვენ უკვე სინტაქსის საკითხებს ვეხებით. „სინტაქსი“ ეს ის წესებია, რომლითაც სიტყვები ერთმანეთს უკავშირდება წინადადებაში. ტრადიციულად, ბევრი მას „გრამატიკად“ მოიხსენიებს.

1. ეცადეთ წეროთ შექლებისდაგვარად მოკლე წინადადებებით

ჩვენი უნარი, მეხსიერებაში შევინახოთ ინფორმაცია, შეზღუდულია. უმრავლესობა ჩვენგანს ერთდროულად შეიძლება რვა საგნის დამახსოვრება შეუძლია მოკლევადიანი მეხსიერებით. უხეშად რომ ვთქვათ, ჩვენ ვაჩერებთ სიტყვებს მოკლევადიან მეხსიერებაში მანამ, სანამ ჩავწვდებით მათ შინაარსს, რომელსაც უკვე გრძელვადიან მეხსიერებაში ვინახავთ, რითაც ვუთავისუფლებთ ადგილს მოკლევადიან მეხსიერებაში სხვა, ახალი ლინგვისტური ინფორმაციის შემოღინებას. თუმცა თუ წინადადება გრძელი და რთულია, ჩვენ გვიჭირს მოკლევადიანი მეხსიერებით სიტყვების აღქმა, შედეგად უნდა წავშალოთ ეს ინფორმაცია, რათა ადგილი ახალ შემომავალ ინფორმაციას დაუთმოთ, ან შეგვიძლია შევაჩეროთ ახალი ინფორმაციის შემოსვლა, სანამ ძველს მოკლევადიანი მეხსიერება ამუშავებს. ორივე შემთხვევაში, რომელიმე მათგანი დაზარალდება.

უფრო ადვილია ქალაქზე გადატანილი რთული ინფორმაციის დამუშავება, რადგან მის დაშლას მეტი დრო შეგვიძლია დაუთმოთ. სწორედ ეს არის მსაჯულებისთვის ინსტრუქციების წერილობითი ფორმით მიწოდების ერთ-ერთი მიზეზი. თუმცა წერილობით მოწოდებული ინფორმაციის შემთხვევაშიც სიგრძე და სირთულე ამცირებს აღქმას.

საბოლოოდ, სირთულეებს ქმნის არა წინადადების სიგრძე, არამედ მისი წყობის სირთულე. პრაქტიკული თვალსაზრისით, გრძელი წინადადებები თითქმის ყოველთვის უფრო რთულია. ასე რომ, ეცადეთ მოკლე წინადადებები წეროთ. ხშირად გრძელი წინადადების შემოკლება სწორად შერჩეულ ადგილზე წერტილის ჩამატებით არის შესაძლებელი. კიდევ უფრო ხშირია, როდესაც საჭირო ხდება წინადადების გადაწერა.

2. ეცადეთ მარტივი წინადადებები წეროთ

როგორც აღვნიშნე, მთავარი საფრთხე წინადადების სირთულეა და არა თავისთავად მისი სიგრძე. განვიხილოთ, კალიფორნიის შტატის ინსტრუქციის კიდევ ერთი მაგალითი:

არასოდეს არ ჩათვალოთ სიმართლედ მოწმისთვის შეკითხვაში შეფარული მინიშნება.

ეს წინადადება არ არის ძალიან გრძელი, სამაგიეროდ ჩახლართულია. ლინგვისტური თვალსაზრისით ის წარმოადგენს რიგი მარტივი წინადადებების სინთეზს:

- არასოდეს დაიჯეროთ რაიმე პირდაპირ;
- რომელიმე მინიშნება მართალია;
- ვიღაც უსვამს შეკითხვას მოწმეს;
- შეკითხვა გულისხმობს მინიშნებას პასუხზე.

წინადადების ასე დაშლის შემდეგ, გამოსავალი ნათელია. ტერმინოლოგიის გათვალისწინებით, შეგვიძლია გადავაადგილოთ სიტყვათა წყობა და ხელახლა შევაერთოთ მარტივი წინადადებები ორ ან მეტ გასაგებ წინადადებად.

ვიღაცამ შესაძლოა დაუსვა მოწმეს მიმანიშნებელი შეკითხვა.

თქვენ არ უნდა ჩათვალოთ, რომ მინიშნება სინამდვილეს ასახავს.

უკეთესია, თუკი თავიდანვე ჩამოვყალიბდებით იმაზე, რა ცნებების შესახებ გვინდა ნაფიც მსაჯულთა ინფორმირება. აქ მთავარი იდეა ის არის, რომ კითხვები, განსხვავებით მოწმის პასუხისაგან, არ წარმოადგენს მტკიცებულებას.

შემდეგ უნდა ვუთხრათ ნაფიც მსაჯულებს, რომ კითხვები შეიძლება სასარგებლო იყოს მოწმის პასუხის გასაგებად. ამავდროულად, ჩვენ სულაც არ გვსურს, რომ მსაჯულებმა თავად კითხვებზე ან მათ ფორმულირებაზე დაყრდნობით გამოიჭანონ დასკვნა, ამიტომ შესაძლოა ინსტრუქცია შემდეგნაირად ჩამოვყალიბოთ:

„კითხვები არ არის მტკიცებულება. მხოლოდ მათზე პასუხი არის მტკიცებულება. თქვენ უნდა გაითვალისწინოთ კითხვა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ის დაგეხმარებათ მოწმის პასუხის გაგებაში. ნუ ჩათვლით, რომ რაიმე სიმართლეა, მარტო იმიტომ, რომ კითხვა ამას გულისხმობს.“

3. გამოიყენეთ სტანდარტული სიტყვათწყობა

იურიდიულ ენას ხშირად ახასიათებს უჩვეული და ზოგჯერ ჩახლართული სიტყვათწყობა. ზოგიერთ შემთხვევაში ეს ორაზროვნების გამორიცხვის სურვილით აიხსნება. მაგრამ ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში ასეთი ენა ზედმეტად ოფიციალურად ჟღერს და შესაძლოა საწინააღმდეგო ეფექტი ჰქონდეს – მეტი დაბნეულობა წარმოშვას. ინგლისურ ენაში უმეტესობა წინადადებებს ახასიათებს ე.წ. „SVO“ – („ქმდ“) სიტყვათწყობა: ქვემდებარე-შემასმენელი-დამატება. თითქმის იგივე პრინციპი ვრცელდება ქართულ ენაზეც (თუმცა, შესაძლოა „ქდშ“ წყობაც შეგვხვდეს, მაგალითად, *გოგონა წიგნს კითხულობს*), კერძოდ, მარტივი წინადადებებში პირველი არსებითი სახელი ჩვეულებრივ ქვემდებარის როლს ასრულებს (მოქმედი პირი); მას მოსდევს შემასმენელი (მოქმედების ან ვითარების აღმნიშვნელი ზმნა), რომელიც გვეუბნება, თუ რა ქმედება შეასრულა ქვემდებარემ, შემდეგ – მორიგი არსებითი სახელი – დამატება (ირიბი/პირდაპირი), რომელიც ეხება პიროვნებას/საგანს, რომელზეც ხორციელდება ქმედება. ცხადია, ბევრი წინადადება მოცემულ მაგალითზე სინტაქსურად უფრო რთულია. ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში რთული ცნებები უნდა ახსნას, შესაბამისად, გარკვეული ლინგვისტური გართულებები გარდუვალია. თუმცა, უნდა ვეცადოთ სინტაქსური სირთულეები მინიმუმამდე დავიყვანოთ.

უჩვეულო სიტყვათწყობის მაგალითია, ე.წ. „გადაადგილებული განსაზღვრებები“:

თუკი ამ ინსტრუქციაში ნებისმიერი წესი, მიმართულება ან იდეა შეორდება...

ჩატარებული კვლევის თანახმად აღმოჩნდა, რომ ზოგიერთ ადამიანს ესმოდა, რომ წინადადება გულისხმობდა თავად ინსტრუქციების და არა წესისა თუ იდეის გამეორებას. ძნელი მისახვედრი არ არის, რატომ ჩათვალა უმრავლესობამ, რომ რიგით პირველი არსებითი სახელი (ინსტრუქცია) ასრულებდა ქვემდებარის როლს წინადადებაში. აღნიშნული პრობლემა სიტყვათა გადაადგილებით მოგვარდება:

თუკი რომელიმე წესი, მიმართულება ან იდეა მეორდება ამ ინსტრუქციაში ...

კიდევ უკეთესი იქნება უსარგებლო პასიური კონსტრუქციის ვნებითი გვარის შემდეგნაირად შეცვლა:

თუ მე გავიმეორებ რომელიმე წესს, მიმართულებას ან იდეას ამ ინსტრუქციაში...

ან უფრო მარტივად:

მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მე რაიმე გავიმეორე ამ ინსტრუქციაში, არ ნიშნავს, რომ ის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სხვა დანარჩენი, რაც ვითხარით.

თუკი აღმოაჩნეთ, რომ თქვენი წინადადებები ზედმეტად ჩახლართულია, შეეცადეთ იპოვოთ ქვემდებარე, შემასმენელი და დამატება (თუკი ასეთი არის). ხშირად აღმოაჩნეთ, რომ მარტივი წინადადების სტრუქტურით დაწყება ბევრ პრობლემას ჭრის.

4. თავი შეიკავეთ ორმაგი უარყოფის გამოყენებისაგან

უარყოფის გამოყენება (გამოხატულია ისეთი სიტყვებით, როგორც: არა, არასოდეს, და მათი თანასწორი პრეფიქსებით არ – ვერ) არ არის ცუდი. სხვა თუ არაფერი, კანონი ხომ იმაზეა დაწერილი, თუ რა არ უნდა გააკეთოს ხალხმა. როდესაც ერთ წინადადებაში ორი უარყოფა გვხვდება, საკითხი რთულდება, რადგან ორმაგი უარყოფა, როგორც წესი, საპირისპირო – დადებით მნიშვნელობას ანიჭებს ფრაზას/წინადადებას, თუმცა არსებობს გამონაკლისებიც. განვიხილოთ ზემოთ განხილული ინსტრუქციის მაგალითზე.

არასოდეს არ ჩათვალოთ სიმართლედ მოწმისთვის კითხვაში შეფარული მინიშნება.

როგორც ჩანს, უარყოფის ნაწილაკები უმიზეზოდ ართულებს წინადადებას.

არაერთ იურისდიქციაში გონივრული ეჭვის სტანდარტის შესახებ ინსტრუქცია სავსეა უარყოფებით. ხშირად ის მხოლოდ ეუბნება მსაჯულებს, თუ რა არ არის გონივრული ეჭვი – გონივრული ეჭვი „არ არის უბრალოდ შესაძლო ეჭვი“ და „არც ვარაუდი თემაზე“. ნეგატივზე კონცენტრირებით ინსტრუქცია ვერ ახერხებს დადებითად აუხსნას მსაჯულებს, თუ რა რაოდენობის ან ხარისხის მტკიცებულებაა საჭირო, რომ პირს შეეფარდოს სასჯელი. აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად ზოგიერთ ფედერალურ და შტატის სასამართლოში უკვე გამოიყენება ე.წ. პოზიტიური სტანდარტი:

ღრმად უნდა იყოთ დარწმუნებული წაყენებული ბრალდების სისწორეში.

5. ბევრი წინადადება შეიძლება ჩამოგაყალიბოთ როგორც მოქმედებით, ისე ვნებით გვარში

მოქმედებითი გვარი: გოჩამ მოჭრა ხე.

ვნებითი გვარი: ხე მოიჭრა (გოჩას მიერ).

საყურადღებოა, რომ მოქმედებით გვარში წინადადება თითქოს ხაზს უსვამს მოქმედი პირის მნიშვნელობას და მას წინადადების თავში აყენებს (ამაში მდგომარეობს „SVO“ სტრუქტურის არსი). ვნებით გვარში გადაყვანილ წინადადებაში გოჩას ნაკლები დატვირთვა აქვს, მეტიც, ფრაზა გოჩასმიერ შეგვიძლია საერთოდ მოვშალოთ.

ვნებითი გვარში წინადადების გამოხატვას უნდა ვერიდოთ, რადგან სამართლებრივ საქმეებზე ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ ვინ მოქმედებს

კვლევების თანახმად, ადამიანებს უკეთესად ესმით ენა, როდესაც ის გამოკვეთილ მოდალურ ან დამხმარე ზმნებს შეიცავს (შეუძლია, უნდა, ვალდებულია). სიტყვები: შენთვის შესაძლებელია, აუცილებელია ან ვალდებულია გაკისრია, უმჯობესია შეიცვალოს შემდეგი სიტყვებით: შენ შეგიძლია..., შენ უნდა..., ვალდებული ხარ...

6. თავი შეიკავეთ ცრუ ეკონომიისაგან

ჩვენ ყველას გავვიგია ჩივილი იმის თაობაზე, რომ იურიდიული ენა ძალიან დატვირთულია და უსარგებლო. აქამდე თითქმის არც ერთი იურისტი არ გაუკიცხავთ სიტყვაძუნწობისათვის ან ზედმეტად მოკლე დოკუმენტების შექმნისათვის.

ამასთან, ინსტრუქცია ნაფიცი მსაჯულებისათვის ზედმეტად მშრალიც არ უნდა იყოს. ყველა პედაგოგიური გამოცდილების მქონე ადამიანი იცის, რომ ეფექტური ინსტრუქცია ძირითადად მოითხოვს საკითხის, განსაკუთრებით კი რთული საკითხის ირგვლივ აზრის დაფიქსირებას ორი-სამი სხვადასხვა გზით. სასარგებლოა მაგალითების მოტანაც, თუმცა ძალზე მცირედის თქმა, ალბათ ერთისა და იმავეს გამეორებაზე კიდევ უფრო უარესია.

ცრუ ეკონომიის მაგალითია „რომელიც“ და „ვინც“ ტიპის ფრაზების გამოტოვება, რომელთა გარეშეც წინადადება მაინც გამართულია, თუმცა კვლევამ აჩვენა, რომ უმჯობესია ასეთი სიტყვები ტექსტში დატოვოთ, რადგან ისინი აღქმას აადვილებს. მაგ.,

იმის ნაცვლად რომ დავწეროთ: კითხვები ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლებიც თქვენ წარგედგინათ, შესაძლებელია წინადადება შემდეგნაირად შევამოკლოთ: თქვენს წინაშე წარდგენილი კითხვები ფაქტებთან დაკავშირებით, თუმცა ინსტრუქციის შედგენისას უპირატესობა პირველი ვარიანტს უნდა მივანიჭოთ. იგივე ითქმის რომ კავშირის შესახებ – (მე ვფიქრობ [რომ] ის აუცილებლად დაბრუნდება) და თუ – ნაწილაკებთან მიმართებით, რომლებიც ზოგჯერ შეგვიძლია ამოვიღოთ წინადადებიდან (მაგ., მე გავიგონე [თუ] როგორ დატოვა მან სახლი), თუმცა ეს ყოველთვის როდი ხდის წინადადებას მეტად გასაგებს.

ნაფიცო მსაჯულებისათვის ინსტრუქციის უძღვინის კონკრეტული პრინციპები

ნათლად და თანმიმდევრულად განსაზღვრეთ მხარეები

ძალზედ მნიშვნელოვანია განსაზღვროთ, ნათლად და თანმიმდევრულად ჩამოაყალიბოთ, თუ ვინ არიან სასამართლო პროცესის მხარეები, ისევე, როგორც პროცესის სხვა მონაწილეები. უმეტესობა ჩვენგანს წაუკითხავს რუსული მოთხრობები, რომლებშიც პერსონაჟს პირველ გვერდზე ბორისით მიმართავენ, მეორეზე კი – ალექსევიჩით, ხოლო შემდგომში ის რომანოვი ხდება. ასეთი გადასვლები ლიტერატურულ ჟანრში შესაძლებელია, მაგრამ მათი ადგილი არ არის ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციაში. ბრალდებულს ყოველთვის სახელით (ბატონი თენგიზი) ან ბრალდებულად, ან სხვა რომელიმე წინასწარ შერჩეული სახელით უნდა მივმართოთ. საუკეთესო გამოსავალია ბრალდებული პირდაპირ სახელით ან ბრალდებულად მოვიხსენიოთ. ზოგიერთი არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას, რადგან მიიჩნევს რომ ბატონ თენგიზის ბრალდებულად მოხსენიებას ქვეტექსტი გააჩნია, რომელიც ქვეცნობიერად ზრდის იმის დაშვების შესაძლებლობას, რომ სწორედ მან ჩაიდინა დანაშაული. მიუხედავად იმისა, რომ აუცილებელია ინსტრუქციის შედგენისას თავიდან ავიცილოთ ყოველგვარი მიკერძოება, ასეთი შიში გადაჭარბებულია, თუმცა იგი ნათლად აჩვენებს, თუ რამდენად პრობლემური შეიძლება გახდეს, ერთი შეხედვით უნიშვნელო თემა. ნებისმიერ შემთხვევაში, ბრალდებულის სახელით მოხსენიება, ალბათ საუკეთესო მიდგომაა.

მსგავს პრობლემებს ვაწყდებით ბრალდების მხარის მიმართვი-

სას. ძირითადი რეკომენდაციაა გამოვიყენოთ ტერმინები: პროკურორი, ბრალდება, ხელისუფლება, ან სახელმწიფო. რომელი სიტყვაც არ უნდა აირჩიოთ, გახსოვდეთ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი თანმიმდევრული გამოყენება.

მოიშველიეთ მაგალითები რთული საკითხის ასახსნელად

მაგალითი ან საილუსტრაციო ნიმუში ხშირად აუცილებელი ატრიბუტია საკითხის კარგად ასახსნელად. მაგალითები ეხმარება ადამიანებს წარმოიდგინონ და დაიმახსოვრონ ისეთი ფაქტები, რაც სხვა შემთხვევაში ალბათ დაავიწყდებოდათ. ისააკ ნიუტონის თავზე ვაშლის ვარდნის ამსახველმა ილუსტრაციამ გრავიტაციის ძალის კონცეფცია მყარად ჩაბეჭდა ჩვენს მეხსიერებაში. აშშ-ში, მიუხედავად იმისა, რომ მოსამართლეებმა კარგად იციან მაგალითების ძალა და ფასი, სიფრთხილით ეკიდებიან მათ გამოყენებას ინსტრუქციაში. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო გადაწყვეტილება „შემრისხველ“ სააპელაციო ინსტანციას არაერთხელ გაუუქმებია იმ მოტივით, რომ ქვედა ინსტანციის მოსამართლემ ჯეროვნად ვერ ახსნა კანონი და საკუთარი განმარტებით გადახარა გადაწყვეტილება ერთ-ერთი მხარის სასარგებლოდ. სისხლის სამართლის საქმეებში მტკიცებულების ტვირთთან მიმართებით ინსტრუქციის განსაკუთრებით ფაქიზი შინაარსიდან გამომდინარე, ალბათ მოზანშეწონილია არ მოვიყვანოთ მაგალითები ან ილუსტრაციები ამ თემაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ მაგალითები ფრთხილად (სათუთად) უნდა შეირჩეს, ისინი განსაკუთრებით კარგი დამხმარე მასალაა რთული ცნებების ახსნისა და ჩვენებისათვის. შეუძლებელია მაგალითის გარეშე თუნდაც ისეთი ცნების გააზრება, როგორიცაა პირდაპირი და ირიბი მტკიცებულება. არსებობს მაგალითების მთელი არსენალი თოვლში ნაკვალეებთან ან სველ ქოლგებთან დაკავშირებით; სხვა საკითხებზე უტყუარი მაგალითების მოძიებას შესაძლოა მეტი ძალისხმევა დასჭირდეს, მაგრამ თავისთავად მცდელობა ამაღლირს.

შექმენით დანაშაულის ნიშნების ამსახველი თვალსაჩინო ფორმა

მიუხედავად იმისა, რომ არც ერთი ფორმატი არ არის საუკეთესო, კარგი ფორმა შედარებით კონკრეტული უნდა იყოს და აცნობდეს მსაჯულებს საკუთარ მოვალეობებს. ფორმა უნდა უხსნიდეს მსაჯულს, თუ ვის აკისრია მტკიცების ტვირთი. ნათლად

უნდა იყოს ჩამოყალიბებული დანაშაულის ნიშნების/ელემენტების ჩამონათვალი, იქვე უნდა გაკეთდეს მითითება, რომ ბრალეულობის გამოსავლენად საჭიროა დადგინდეს დანაშაულის ყველა ელემენტის ერთობლიობა. მსაჯულებს უნდა განემარტოთ რა გააკეთონ, მას შემდეგ, რაც გადაწყვეტენ, რომ დანაშაულის ნიშნები სახეზეა/ან პირიქით – ყველა ნიშანი არ არის სახეზე.

კონკრეტულ თემებზე მტკიცების ტვირთმა შესაძლოა მხარიდან მხარეზე გადაინაცვლოს და კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში მტკიცების ხარისხიც განსხვავებული იყოს. ასეთ სიტუაციაში, ფორმა მაინც უნდა შეიცავდეს მსგავსი ტიპის ინფორმაციას.

მიეცით ნაფიც მსაჯულებს ნათელი მითითება, როგორ შეუდგნენ მათზე დაკისრებული ამოცანის განხორციელებას

ხშირად ინსტრუქცია შეიცავს აბსტრაქტული იურიდიული პრინციპების კორიანტელს და აკლია კონკრეტული დირექტივები იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა ჩაერთოს მსაჯული ვერდიქტის გამოტანაში და როგორ უნდა შეავსოს მან ნაფიცი მსაჯულის ფორმა. განსხვავებით ბრიტანელი კოლეგებისაგან, ამერიკელი მოსამართლეებისთვის ზოგადად არ არის სასურველი მტკიცებულებებთან დაკავშირებით კომენტარის გაკეთება და მსაჯულთათვის იმის ახსნა, თუ როგორ უკავშირდება ყოველივე ეს მათ მიერ მისაღებ გადაწყვეტილებას.

მიუხედავად ამისა, უმეტეს იურისდიქციებში მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ უფლება ნაფიც მსაჯულებს მისცენ კონკრეტული რჩევა იმის თაობაზე, თუ როგორ გააგრძელონ საქმეზე მუშაობა. ასე მაგალითად, სისხლის სამართლის პროცესის მიხედვით, მოსამართლეები ურჩევენ ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობას თათბირის გაგრძელებამდე ჯერ კენჭი უყარონ და ნახონ შეძლებენ თუ არა „გამამართლებელი ვერდიქტის“ მიღებას. მოსამართლეებს კანონით მოეთხოვებათ ნაფიც მსაჯულებს აუხსნან ზოგიერთი ისეთი პრინციპი, როგორცაა მტკიცების ტვირთი და გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი.

ასეთი პროცესუალური ხასიათის ინსტრუქციების გაცემა ერთობლივად, პროცესის ბოლოს შეიძლება. ალტერნატივის სახით კი შესაძლებელია მათი ინკორპორირება თავად ინსტრუქციის დოკუმენტის ტექსტში. მაგალითად, როდესაც ბრალდებულს ბრალად ედება მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში, ნაფიც მსაჯულთა

შემადგენლობას ჯერ უნდა ეთხოვოს განსზღვრონ ბრალდებულის მკვლელობაში ბრალეულობის საკითხი და მხოლოდ შემდეგ გადაწყვიტონ აქვს თუ არა ადგილი ერთ ან რამდენიმე დამამძიმებელ გარემოებათა ერთობლიობას. თუკი მსაჯულთა შემადგენლობა გადაწყვეტს, რომ ბრალდებული უდანაშაულოა, მაშინ მათ უნდა გადაინაცვლონ შემამსუბუქებელი გარემოებების განსაზღვრის საკითხზე. გარდა ამასა შესაძლებელია ნაფიც მსაჯულებს დავეხმაროთ ვერდიქტის ფორმით, სადაც დეტალურად, ნაბიჯ-ნაბიჯ იქნება გაწერილი ვერდიქტის მიღების პროცედურა (აშშ პრაქტიკა).

შესაბამისი პრინციპების გამოყენება

ბუნებრივია, რომ ჩვენ მიერ განხილული ბევრი თემიდან ზოგიერთი აბსტრაქტულად მოგეგნებოდათ. მეტი კონკრეტიკის შემოსატანად წარმოვიდგინეთ კალიფორნიის შტატის ნაფიცი მსაჯულებისათვის შექმნილი ნამდვილი ინსტრუქციის რამდენიმე მაგალითს, იმ პერიოდთან როდესაც ინსტრუქციაში ცვლილებები შევიდა.

ზოგიერთი საკითხი, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეებზე დანიშნული ნაფიცი მსაჯულებისათვის დაწერილ ინსტრუქციას ეხება

სისხლის სამართლის საქმეში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს უდანაშაულობის პრეზუმფციისა და მტკიცების ტვირთის განმარტებას. მტკიცების ტვირთი ბრალდებას აკისრია.

ხშირად ბრალდების სტრატეგიასთან აშკარა დაპირისპირების ნაცვლად დაცვის მხარე საკუთარ სტრატეგიას იმაზე აგებს, რომ ბრალდებამ ვერ შეძლო გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით მტკიცების ტვირთის დაკმაყოფილება. ამასთან, მოსამართლეები აშშ-ში, რომლებიც ქმნიან ინსტრუქციებს სისხლის სამართლის საქმეებზე, ძალზე ძნელად სილღებიან კანონის ტექსტს. რაც არ უნდა გასაგები იყოს მოსამართლეთა კონსერვატული შეხედულებები ამ მხრივ, წარმოიდგინეთ რაოდენ პატარა გავლენა ექნებოდა ათ მცნებას თანამედროვე მსოფლიოზე, მისი ტექსტი თანამედროვე ლიტერატურულ ენებზე რომ არ ეთარგმნათ. სტატის ამ ნაწილში, რომელიც სისხლის სამართალს ეთმობა, განვიხილავთ აღნიშნულ დილემასთან ბრძოლის სტრატეგიებს, კერძოდ კი: როგორ დავრჩეთ სისხლის სამართლის კოდექსის ერთგულნი და ამავდროულად ჩვეულებრივი ენით ვისაუბროთ. აღნიშნული დილემის წინაშე მოსამართლე ხშირად დგება, როდესაც გასცემს მითითებას გონივრული ეჭვის სტან-

დარტის შესახებ, განსაკუთრებით კი მაშინ, თუკი რაღაც ეტაპზე სტანდარტის კოდიფიცირება მოხდა. იმ შემთხვევებშიც, სადაც ასეთი სტანდარტი კანონის ნორმის სახეს არ ატარებს, ის იმდენად დამკვიდრებულია, რომ მოსამართლეებს ძალზე უძნელდებათ მისი გადახვევა.

კალიფორნიაში გონივრული ეჭვის დეფინიცია სისხლის სამართლის კოდექსის 1098-ე აბზაცშია მოთავსებული. იგი შეიქმნა დაახლოებით ერთ საუკუნის წინ. როგორც წესი, მისი გადმოტანა კალიფორნიის შტატის ინსტრუქციებში (CALJIC) სიტყვასიტყვით ხდება. მეტი თვალსაჩინობისათვის შემოგთავაზებთ CALJIC-ისა და კალიფორნიის ახალი გასაგები ერთ შედგენილი ინსტრუქციების (CALCRIM) შედარებით ანალიზს. CALCRIM ინსტრუქციები შეიქმნა კალიფორნიის სასამართლო საბჭოს სპეციალური საშუალო ჯგუფის მიერ. ინსტრუქცია საჯარო განხილვისთვის გამოქვეყნდა და შემდეგ მიღებული შენიშვნებისა და მოსაზრებების გათვალისწინებით ჩასწორდა. CALJIC 2.90

უდანაშაულობის პრეზუმფცია – გონივრული ეჭვი – მტკიცების ტვირთი

სისხლის სამართალწარმოებაში ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება მანამ, სანამ საწინააღმდეგო არ დამტკიცდება. გონივრული ეჭვის არსებობის შემთხვევაში მის ბრალეულობასთან მიმართებით (რამდენად იკვეთება ბრალეულობა), ბრალდებული იმსახურებს გამამართლებელ ვერდიქტს. ეს პრეზუმფცია სახელმწიფოს („ხალხს“) აკისრებს ტვირთს დაამტკიცოს ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრულ ეჭვს მიღმა.

გონივრულ ეჭვს კი კანონი (აშშ კანონმდებლობა) შემდეგნაირად განმარტავს: ეს არ არის ჩვეულებრივი შესაძლო ეჭვი, რადგან ყველაფერ ადამიანურთან დაკავშირებით შესაძლოა განჩნდეს გარკვეული ან წარმოსახვითი ეჭვი. ეს არის საქმის ის მდგომარეობა, როდესაც ყველა მტკიცებულების შეფასების შედეგად, ნაფიც მსაჯულებს დარჩათ განცდა, რომ მათ არ შეუძლიათ დარწმუნებით მიიჩნიონ და განაცხადონ, რომ წაყენებული ბრალდება სინამდვილეს შეესაბამება.

ყურადღება მიაქციეთ, რომ ასეთ განსაზღვრებებში, როგორც წესი, მრავლად ფიგურირებს ვნებით გვარში წარმოდგენილი ზმნები (მაგ., მიიჩნევა, მტკიცდება, ნაჩვენები, უფლებამოსილი), ისევე როგორც მიმღეობა (შედარებითობა, დამტკიცებული, მისჯილი).

ასეთი ტერმინოლოგია სხვა მხრივაც უკიდურესად არაპერსონიფიცირებულია: სიტყვა „შენ“ ფაქტობრივად არ გამოიყენება, ნაფიც მსაჯულებს მესამე პირში მოიხსენიებენ (მსაჯულებს დარჩათ განცდა). დაბოლოს, გონივრული ეჭვის განსაზღვრება ფაქტობრივად სრულიად უარყოფის კონტექსტშია მოცემული (ეს არ არის ჩვეულებრივი შესაძლო ეჭვი; ნაფიც მსაჯულებს არ შეუძლიათ დარწმუნებით მიიჩნიონ და განაცხადონ...), ხოლო განმარტებაში აქა-იქ ჩაქსოვილი მაღალფარდოვანი ლექსიკა XIX საუკუნის ჰიმნის სურნელითაა გაჟღერებული.

როგორ შეიძლება აღნიშნული ინსტრუქციის გამოსწორება?

გონივრული ეჭვის არაერთი დეფინიცია ამერიკულ იურისდიქციებში ძირითადად საშინლად გრძელი და ჩახლართულია. ინგლისში მოსამართლეებს შეუძლიათ უბრალოდ მიუთითონ ნაფიც მსაჯულებს, რომ აუცილებელია ისინი „დარწმუნდნენ“. საეჭვოა, რომ ასეთი მარტივი გამოსავალი მისაღები იყოს აშშ-ს პრაქტიკისათვის, სადაც ჯადოსნური ფრაზა „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ ასე მყარად არის დამკვიდრებული სისხლის სამართალში. აშშ-ში არსებული ზოგიერთი იურისდიქცია საერთოდ არ განმარტავს ამ ფრაზას, რადგან ის ჩვეულებრივი მსაჯულისათვის საკმარისად გასაგებად მიაჩნია. უდავოა, რომ თავად სიტყვები უცხო არ არის, საქმე იმაშია, თუ რამდენად შეიძინა მთლიანად ფრაზამ მისი შემადგენელი სიტყვების ჯამისგან განსხვავებული მნიშვნელობა. სტანდარტის ზუსტი სახე იცვლება სხვადასხვა ტერიტორიული იურისდიქციის მიხედვით, თუმცა ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის მიერ გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტზე მსჯელობისას:

1. მათ უნდა გაითვალისწინონ ყველა შესაბამისი მტკიცებულება, რომელიც დაშვებულ იქნა პროცესზე;
2. მტკიცებულებებმა ისინი უნდა დაარწმუნოს ფაქტის ნამდვილობაში;
3. მათ იმდენად მყარი რწმენა უნდა ჰქონდეთ, რომ ნაკლებ სავარაუდო იყოს მათ მიერ აზრის შეცლა მომდევნო ეტაპზე.

ამ სტანდარტის გამოხატვა შედარებით უფრო მარტივი ენით იქნება შესაძლებელი, თუკი გამოვიყენებთ ზოგიერთი ფედერალური და შტატის სასამართლოების პრაქტიკაში არსებულ ტერმინს „მტკიცედ დარწმუნებული“:

როდესაც ვამბობთ, რომ ფაქტის ნამდვილობა „უნდა დამტკიცდეს გონივრულ ეჭვს მიღმა“ ეს ნიშნავს, რომ თქვენ ჩემ მიერ

პროცესზე დაშვებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით მტკიცედ უნდა იყოს დარწმუნებული ფაქტის ნამდვილობაში.

ბევრი იურისდიქცია ვერ შეძლებს მსგავსი რადიკალური ცვლილების განხორციელებას, რადგან წლების განმავლობაში სასამართლოების მოთხოვნით ნაფიცო მსაჯულებისთვის მითითებების მიცემისას სპეციალური ლექსიკის გამოყენებას მოითხოვდა. ასე იყო კალიფორნიაშიც, სადაც CALJIC 2.90-ში მოცემული გონივრული ეჭვის განსაზღვრება ამჟამად შტატის სისხლის სამართლის კოდექსშია ასახული. აღნიშნულმა CALJIC -ს ინსტრუქციების გადახედვის კომიტეტს დიდი პრობლემა შეუქმნა; საბოლოოდ მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ სისხლის სამართლის ძირითადი ენა შენარჩუნებულიყო, თუმცა მოხდებოდა ტექსტის გრამატიკული რევიზია.

გონივრული ეჭვი

სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება. ეს პრეზუმფცია მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ დაამტკიცოს დანაშაულის თითოეული ელემენტი [ასევე სპეციალური გარემოებები] გონივრული ეჭვს მიღმა. შესაბამისად, ყოველთვის როდესაც გეუბნებით, რომ სახელმწიფომ უნდა დაამტკიცოს რაიმე, ვგულისხმობ, რომ მან ეს გონივრული ეჭვს მიღმა უნდა დაამტკიცოს [გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც წინასწარ გააფრთხილებთ, რომ ეს სტანდარტი არ მოქმედებს].

რაიმეს გონივრული ეჭვს მიღმა მტკიცება, გულისხმობს, მტკიცებას, რომელიც წარმოშობს სრულ დარწმუნებას, რომ წაყენებული ბრალი სინამდვილეს შეესაბამება.

როდესაც ვწყვეტთ შეძლო თუ არა სახელმწიფომ საქმის გონივრულ ეჭვს მიღმა დამტკიცება, თქვენ მიუკერძოებლად უნდა შეადაროთ პროცესის მსვლელობისას წარმოდგენილი ყველა მტკიცებულება. თუკი აღნიშნული ვერ ამტკიცებს ბრალდებულის/ების ბრალეულობას გონივრული ეჭვს მიღმა, მას/მათ ბრალდება უნდა მოეხსნას/მოეხსნათ და უდანაშაულოდ უნდა იქნეს ცნობილი/ცნობილი.

ბუნდოვანი ტერმინოლოგიის თავიდან აცილების ერთ-ერთი გზა არის კანონით გათვალისწინებული ტერმინის დატოვება, თუმცა სადმე იმავე დოკუმენტში თქვენეული განმარტების გაკეთება. მაგალითად, ტერმინი *გაუფრთხილებლობა*, როგორც წესი, გაუგებარია უმრავლესობისათვის. თუმცა ბრალდება/დაცვამ და მოსამართლეებ-

მა შესაძლოა არ ჩათვალოს მისი სრულად ამოღება საჭიროდ, რადგან შესაძლოა ეს ტერმინი მსაჯულებს სისხლის სამართლის კოდექსთან მიმართებით ხმარებაში შეხვდეთ, ან/და იმიტომ, რომ თავად ისინი [იურისტები] მიჩვეულნი არიან ამ ტერმინის გამოყენებას. ამიტომაც, მცირე რაოდენობის სიტყვებისგან შემდგარი სახელდახელო ტერმინოლოგიური ლექსიკონის მოყვანა ინსტრუქციის ტექსტში არცთუ ურიგო აზრია, მაგრამ აუცილებელია ტერმინები სწორად იყოს განმარტებული.

(წინასწარი) განზრახვა – განმარტება

განზრახვა შეიძლება იყოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი.

[პირდაპირ განზრახვად ჩაითვლება ამკარა განზრახვა პირის სიცოცხლის ხელყოფისა] (აშშ, კალიფორნია).

არაპირდაპირია განზრახვით/ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაული, როდესაც:

1. მკვლელობა დადგა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად.
2. ქმედების შედეგი საფრთხეს წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლისათვის; და
3. პირი ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მას.

დამნაშავის ფსიქიკური დამოკიდებულება არაპირდაპირია განზრახვით/გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულს დროს, აუცილებლად არ გულისხმობს ბოროტ სურვილს ანდა მსხვერპლის მიმართ ზიზღს.

ფრაზა *წინასწარი (პირდაპირი) განზრახვით* არ გულისხმობს დროის ხანგრძლივი პერიოდის გასვლის კრიტერიუმს. ის მხოლოდ მიუთითებს, რომ დანაშაული წინასწარი შეცნობით უნდა იყოს ჩადენილი (ანუ გაანალიზება წინ უნდა უსწრებდეს ქმედებას).

ამ შემთხვევაშიც, გამოყენებული ენა ზედმეტად ოფიციალურია, ამასთან, აუცილებელია ნაფიცო მსაჯულთათვის ინფორმაციის მიწოდება ისეთ სამართლებრივ საკითხებზე, როგორიცაა: *პირდაპირი* და *არაპირდაპირი განზრახვა*, რათა მათ შეძლონ ამ ორ ცნებას შორის მნიშვნელოვანი განსხვავების გათავისება. თუმცა, არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე ამ ორ ცნებას შორის განსხვავება ნაფიცო მსაჯულთა ვერდიქტზე დიდად არ აისახება, რადგან მსაჯულებს,

როგორც წესი, არ მოეთხოვებათ განზრზვის ხასიათის განსაზღვრა. ინსტრუქციის სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ ის შესაძლოა ბუნდოვანებას ნათელს ფენს, რადგან ხსნის, რომ აუცილებელი არ არის ბოროტი სურვილის ან/და მსხვერპლის მიმართ ზიზღის არსებობა.

დასკვნა

რეალურ სამყაროში შეუძლებელია იურიდიული ცნებების ზედმიწევნით გასაგებად მიწოდება ყველა მსაჯულისათვის. კანონი რთულია, დრო ცოტაა, განათლების დონე კი – განსხვავებული. თუმცა სრული გაგების უზრუნველყოფა ვერ მოხდება. ეჭვგარეშეა, რომ შეგვიძლია მსაჯულებს ნათლად აუხსნათ მათთვის საჭირო ინფორმაცია.

ინსტრუქციის შედგენა ერთი შეხედვით მარტივია, მაგრამ სინამდვილეში ყველაფრის მარტივად გადმოცემა არც ისე ადვილია. ასეთი მიდგომა საჭიროა რიგ მიზეზთა გამო:

პირველი: მსაჯულები, რომელთაც კარგი ინსტრუქცია გადაეცათ, უფრო სწრაფად შეასრულებენ საკუთარ საქმეს, უფრო მალე მოითათბირებენ და ნაკლები შეკითხვები გაუჩნდებათ, ვიდრე ინსტრუქციის დეტალებზე დისკუსიის პირობებში, რაც კვლევამაც აჩვენა. ნათელმა ინსტრუქციამ უნდა შეამციროს უსაგნო დავა თემაზე – რა თქვა მოსამართლემ სინამდვილეში.

მეორე: გასაგები ინსტრუქცია გაზრდის მსაჯულთა კმაყოფილების ხარისხს პროცესის დასრულების შემდგომ. თუკი როდესმე შეგიძენიათ ნივთი, რომლის აწყობაც ადვილად უნდა იყოს შესაძლებელი და შემდგომ წაგიკითხავთ ინჟინერთა მიერ დაწერილი, ჩახლართული, ტექნიკური სიტყვებით გადატვირთული ინსტრუქცია მისი გამოყენებისათვის, რომელსაც არც დიაგრამა ან ილუსტრაცია ახლავს თან, მაშინ ალბათ მიხვდებით ნაფიც მსაჯულთა გულაცრუებას. დაბოლოს, სამართლიანობა მსხვერპლს მოითხოვს – ვერდიქტის ხარისხი მეტწილად დამოკიდებულია ინსტრუქციის სიცხადეზე. ჩვენ გვაქვს მოლოდინი, რომ რიგითი მოქალაქეები სწორ გადაწყვეტილებას მიიღებენ ადამიანების დამნაშავედ ცნობასა თუ მათ გათავისუფლებასთან დაკავშირებით.

დასკვნითი შენიშვნები

წინამდებარე სახელმძღვანელოს მიზანია იურისტებისათვის იმ ძირითადი უნარ-ჩვევების გადაცემა, რომლებიც მათ შეჯიბრებითობის სისტემაში სასამართლო პროცესების წარმატებით ჩატარებისთვის ესაჭიროებათ. სახელმძღვანელოს არ აქვს იმის პრეტენზია, რომ წარმატებულ პროკურორად/ადვოკატად ქცევისთვის საჭირო ყველა უნარ-ჩვევას შეიცავს.

მკითხველმა უნდა მოიძიოს სხვა სასწავლო მასალა, რომელიც სასამართლო პრაქტიკის სხვა სფეროებს შეეხება. მხოლოდ მუდმივი პრაქტიკის საფუძველზე შეძლებს პროკურორი/ადვოკატი იმ უნარ-ჩვევების დახვეწას, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია იყო ჭეშმარიტი პროფესიონალი.

დაბოლოს, იმისათვის რომ, მიაღწიოთ წარმატებას სასამართლო პროცესზე, იყავით შემოქმედებითი და მოემზადეთ, მოემზადეთ და კიდევ ერთხელ მოემზადეთ!

გისურვებთ წარმატებებს!

**სახელმძღვანელო
სასამართლო
უნარ-ჩვევებში**

ტექ. რედაქტორი *კ. რუსიძე*

რედაქტორი *ნ. ელიზბარაშვილი*

კორექტორი *ნ. დარჩია*

გამომცემლობა „მერიდიანი“,

ალ. ყაზბეგის გამზ. №47

ტ. 239-15-22

E-mail: davideku1@mail.ru